

ประชุม กฎหมายประจำศก

เล่ม ๒

กฎหมาย ตราสามดวง (ตอน ๒)

รวมรวมโดย

นายร้อยตำรวจโท เสถียร ภายสัทภณ

แพทย์ประกาศนียบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและเนติบัณฑิตสยาม

เคยเป็นผู้สอนกฎหมายณโรงเรียนนายร้อยตำรวจ

และโรงเรียนพลตำรวจ

ฉบับ

นายบุญเรือง นาคันพุก

ประกาศนียบัตรกรมมัธยมและเนติบัณฑิตสยาม

นายบุญธรรม ศิวฤทธิ์

เนติบัณฑิตสยาม

และ

นายตำรวจ เกตวรรัตน์

สงวนลิขสิทธิ์

พิมพ์ครั้งแรกวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๘

คำนำ

หนังสือประชุมกฎหมายประจำศกเล่ม ๒๗ เป็นเล่มที่รวมกฎหมาย
ตราดำมดวงตอน ๒ ซึ่งปรากฏในหนังสือกฎหมายเล่ม ๒ ของหอ
บริคดี ซึ่งผู้รวบรวมได้ ไซ้เป็นต้นฉบับของหนังสือนี้

กฎหมายตราดำมดวงเท่าที่ปรากฏในกฎหมาย ๒ เล่มของหอ
บริคดี ก็มีเพียงเท่าที่ปรากฏในหนังสือประชุมกฎหมายประจำศกเล่ม
๑-๒ เท่านั้น

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายดัดและ กรมศักดิ์สำเร็จ อภิบาลขณะหนึ่ง
ซึ่งปรากฏอยู่ในกฎหมายราชบุรีเล่ม ๑ และตามตำราสามัญประชุมกฏ-
หมายไทยของหลวงประดิษฐมนูธรรม ได้จัดรวมไว้ในจำพวกกฏ-
หมายตราดำมดวงด้วย แต่ผู้รวบรวมหวังจะให้หนังสือประชุมกฏ-
หมาย ประจำศก เล่ม ๑-๒ เป็นเดิมอนหนึ่ง กฎหมาย ๒ เล่ม ของ หอ
บริคดี ซึ่งเป็นต้นฉบับเก่าแก่ที่สุดในจำพวกหนังสือกฎหมายฉบับ
เรียงพิมพ์ ด้วยกัน จึงมิได้ นำเอากฎหมายดัด และกรมศักดิ์สำเร็จมา
รวมไว้ด้วย แต่โดยไปเป็นภาค ๑ ของประชุมกฎหมายประจำศก
เล่ม ๑ ซึ่งเป็นเล่มที่รวมกฎหมายรัชกาลที่ ๑ (กฎหมายภายหลัง
กฎหมายตราดำมดวง) และกฎหมายรัชกาลที่ ๒-๓ เข้าไว้ด้วยกัน

สารบัญ

	หน้า
มุกตคตวิวาท (หรือลักษณะบานแผนกบ้นหมุ)	๓
ลักษณะโจรห้าเดิน	๒๘
กฎงามดีบหกข้อ	๔๗
พระราชบัญญัติ	๖๓
ลักษณะพิสดารค่าน้ำดูเพลิง	๘๕
กฎมณเฑียรบาล	๙๘
กฎหมายพระสงฆ์	๑๕๖
ลักษณะอาญาหลวง	๑๙๙
ลักษณะอาญาราชฎูร	๒๖๕
ลักษณะฆบถศึก	๒๖๘
พระราชกำหนดเก่า	๓๐๐
พระราชกำหนดใหม่	๕๕๒

มุลคดีวาท

๑ จักกล่าวมุลคดีวาท, อันจะให้บังเกิดศงามด้วยแบ่งบ้าน

พระเนก ^{หม)} กั้น, ^{ทหาร} ตามฝ่าย ^{พด เรือน)} โดยบวพมิในพระบรมดัตต

ว่า, คณิกภาคัง, เป็นตณตังน นอรรธาธิบายตั้งพรธนามาแต่จ ฐะ

๑ แต่จะตบด้าระคคคอกังศงามตามพระราชาบัญญัติ, อัน ไบราณ
ราชกระษัตริย์ค่านังตามคำภีรพระบรมดัตต, เป็นบทมาตราตบมา
ตงน

๑ วันศักร เดือนห้า ขึ้นค่ำหนึ่ง, จดศักราช ๑๐๕๒ ปีมะเมีย
นักษัตรโทศก, สมเด็จพระพุทธพระพุทธเจ้าอยู่หัว, เสด็จพระราช
ดำเนิน ออกพระที่นั่งศรีสุริยาศทิชมรินทร์. มีพระราชโองการมา
พระบณ ชูรสุรดีหนาทดำรงค์แก้วเจ้าทงบองว่า, มีพระราชกำหนดกฎ
หมายใจแต่ก่อนดึบ ๆ กั้นมา, ให้เจ้าพระยงนตพระยามหาราชครพระ
หลวงเมือง, เจ้าราชมนตรีหนนพันทนายฝ่ายทหารฝ่ายพด เรือน,
ตมในตมนอกตงกตพันทงบอง, ให้ยื่นถบียนหางว่าวหมุไพร่หลวง
แต่พรรคพรดตมกำตงเดวไทเสวทาช, อันได้แก่พระดีคตช้ายจวจตงทุก

หมุทุกกรมตามประเพณีแต่ก่อน, ถ้าแต่เจ้าหมุฝ่าย ^{ทหาร} ^{ผู้ใดมิ}
^{พด เรือน)}

ได้ยื่นถบียนหางว่าว, แต่บงหมุไพร่หลวงพรรคพรดตมกำตงเดวไท
เสวทาชมิเอามาใช้ราชการ, แต่ตอกได้ไพร่หลวงตงที่ท่านมอบไว้ไป

ต่างหมู่ต่างกรมก็ดี, จะเอาผู้นั้นเป็นโทษตามพระอัยการ. แต่ให้พระ
ดีศีล } บังคับบัญชาว่ากล่าวให้สำเร็จตามพระราชกำหนดกฎ-
ชวา }

หมาย, แต่ให้เจ้าหมื่นชาย ทหาร } ขังปดง, เร่งพิจารณาหาบ่าว
พลเรือน }

ไพร่จึ่งทุกหมู่ทุกกรม แต่ให้เขียนเทียบนทางว่าจึ่งไว้แก่พระดีศีล
ตาม } ให้ตั้งเชิง, อย่าให้หลงหอดอยู่โต, ถ้าเดินไปเบื้องหน้า
ชวา }

เจ้าหมู่ๆ ไตๆ กรมๆ ไตๆ เอาไพร่หมู่หมื่นหมู่ตกลานหมู่มาพิจารณา
ตามตำมะโนครว, แต่ผู้นั้นให้การว่าพอแม่พ้องญาตินั้น } หมู่
กรม }

นั้น, แต่ตั้งด้วยคำสนธิให้การจึ่งให้คงหมู่อยู่ตามหมู่ตามกรม ถ้าแต่
ผู้ให้การว่าพ้องญาตินั้นต่างหมู่ต่างกรม, ต่างบ้านต่างอำเภอประ-
การ ไตๆ, ศักดิ์นั้นให้พระดีศีลพิจารณาเทียบนทางว่าจึ่งตามคำผู้นั้นให้

การ. ถ้าแต่ภบชอ } พ่อ
แม่ } ศา } ตามฝ่าย พ่อ } เกิดคนโตคนหนึ่ง
ชอ } นา } แม่ }
บ } อาง }
สูง }

ตั้งดุจหนึ่งคำผู้นั้นให้การ, จึ่งให้พระดีศีลแบ่งปันตามพระอัยการบาน

แผนก. ถ้าตั้งดุจหนึ่งผู้นั้นให้การ, หาชื่อแม่ } พ่อ
ชอ } หน้า } ในเทียบน
อาง }
สูง }

หางว่าวมิไตนัน, ด้วยคุณพระหฤศกเกรวราชการผู้เป็นเจ้าแต่. แต่ณนิจ
 ให้การให้ผลบ้านผัดตาบตบหนอยาให้ฟัง. แต่ให้พระดีศคบงคบให้คง
 อยแก่เจ้าหม่ม มเถยนหางว่าวพจนังคิน, แต่ให้ใหม่เต็มโทษแก่
 ผู้ให้การนนตามทวนบนมนนหาเถยนหางว่าวมิได้ โดยพระไธยการ
 หนึ่งถ้าเจ้าหม่มใดกรรมใด ๆ ใดงทกนด้วยไพร่หม่ม, แต่ช่างหนึ่งว่า
 เถยนภักดี ช่างหนึ่งว่าวแต่หางว่าวต่างเถยนภักดี, ให้พระดีศคบงคบ
 ให้แก่เจ้าหม่มผู้มเถยนหนน, แต่มีแต่หางว่าวต่างเถยนหนนให้ฟัง
 แต่เห็นไพร่อยแก่เจ้าหม่ม มเถยนหางว่าวคชนหน, อนึ่งมเถยน
 หางว่าวดวยกัน, บัดเอนคุณคองกัน, ช่างหนึ่งฝ่ายทหาร, ช่าง
 หนึ่งฝ่ายพลเรือน, ให้พระดีศคบงคบให้แก่เจ้าหม่มฝ่ายทหาร. ถ้าแต่
 ฝ่ายพลเรือนผู้มเถยนหางว่าว แต่ช่างฝ่ายทหารหาเถยนหางว่าวมิ
 ได้ ให้พระดีศคบงคบให้แก่ฝ่ายพลเรือนผู้มเถยนหางว่าว. ถ้าแต่เจ้า
 หม่มฝ่าย } ทหาร }
 พลเรือน } ค่ายภักดี, มเถยนหางว่าวคชนคชน
 คชนคชนคชน, ให้พระดีศคบงคบให้แก่เจ้าหม่ม นราช การหนักกว่า
 ช่างหนึ่งน. ถ้าแต่ไพร่หนต้องสน, ให้พระดีศคบงคบให้แก่เจ้าหม่มช่าง
 สะคน ถ้าแต่มาคกว่านไปให้แบ่งขนตามพระ อยการบ้านแผนก,
 ถ้าแต่นายฝ่ายเนนใหม่ขอตาชอชงชอนว, ถ้าแต่ นายฝ่ายพอนน,
 ให้มขอชอชงชอชวในเถยนหางว่าวหน, จึงให้แบ่งขน, ถ้าแต่
 หาชอชงฝ่ายพ่อฝ่ายแม่ในเถยนหางว่าวมิไตนัน, อย่าให้แบ่งขนให้
 แก่นายฝ่ายช่างหนึ่งนนเดย. อนึ่งถ้าแต่ไพร่หม่มใดกรรมใด ๆ หลบหลีก
 หนีราชการไปจากบ้านจากตาบตกดี, แต่เจ้าหม่มผู้มเถยนหางว่าวจา-

นายเวกต์ หนีในคงเดบยงกต์ ตายหายเป็นประการใด ๆ กัด, แด
เจ้าหมื่นสืบดาวจับตอใด กัด, แต่พ่อแม่พ้องอุกเมยญาติคนใดคนหนึ่ง
พิจารณาถามถามในครว แต่แผนมาให้การวาพอแม่พ้องอุกเมย
ญาติ, แต่ผู้นมโตเป็นหม่นนกรมนัน, แดมีโตยู่บานนค้ำบดนน,

แต่เจ้าหมื่นอ้งโตเดบยงกต์ - หางอวตางเดบยงกต์ มีชื่อ)
บุ)

ชอ (ชอ หน้า) } ตามฝ่ายพอกัด ผวยเมกต์, พนชอแตกคนหนึ่งใน
อว) ชอ อว }

เดบยงกต์, ในหางอวตางเดบยงกต์ ไทเป็นดิมชางเจ้าหม. ถ้าแ
ผู้ให้การนคิดใจว่าผิดทบานทแขวงวาดังตาชาย, วอหาดักหมายม
ได้เป็นประการใด ๆ ก็ชยาไทพวง, ด้วยผู้นมจะหัดกัหินราชการสเบ
เจ้า. แต่ให้พระดัดคิดบงคยให้ตั้งอยู่ ในหม่นนกรมนันจงด็น. อนงเจ้าหม
พิจารณาหาไฟร์หตวงโดยกำหนดกฎหมาย, แดมีผู้ โต ๆ อวถอ
แก่เจ้าหม่อว, เป็นบ่าวไฟร์ชองผู้นนกัด, วาเป็นทาชของผู้นนกัด,
เป็นนชองผู้นนกัด, แดว่ามตนายไซมาให้อากอวเป็นประการใด ๆ กัด.
แเดมายงยงวาม ให้การ นมโตเป็นหม่นนกรมนันห้ามได้. แดให้พระ
ดัดคิดเรียกเขาทานบนโดยคตนน. แดจริงให้พิจารณาตเดบยงหวงอว
ตามคำผู้มาอวถอ. ถ้ามด้มด้วยทานบนผู้มาว่ากอวแเดหาเดบยง
หางอววมโตนน, ให้ใหม่โดยขนาดใจไฟร์หตวง แดผู้ให้การน
ใหม่โดยรวางอ้าพวงพระชยการ. ถ้าแเดด้มด้วยทานบนผู้นนจงให้พง-
อนงถ้าแเดเจ้าหม่นทงด้องฝ่าย, แดผู้ให้การนหาเดบยงหางอววมโต
ด้วยกันมิต่อวานเครือในหม่นนกรมนัน, แดให้พระดัดคิดเขาเรื่องราว
นนเขากราบบงคมทูลพระกรุณาแเดด้มได้จบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่

หิว, จะให้มีโทษแก่เจ้าหมู่ผู้มิได้ ยินเกลียบบ้างว่าฉนั้น. แต่ไพร่ที่
 หมายถึงหมู่มาถ้อยเท่าใดให้คงอยู่ในหมู่ที่นักรมนั้นจงฉนั้น. อนึ่งอย่าให้
 เจ้าหมู่ผู้ฝ่ายทหารพลเรือนเอาไพร่พลดวงซึ่งท่านได้ ไซ้ราชการ, ไปยื่น
 ว่าเป็นบ่าวไพร่ข้าของคน, แลอย่าให้เจ้าหมู่ไซ้ไพร่ทำการของตนคฤ
 ทาษ, แต่ให้ดำรงคงความพระราชกำหนดฎีกาเก่าใหม่. ถ้าผู้ใดมิได้
 กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายฉนั้น, ให้ตั้งโทษ โดยโทษานุโทษ
 แยกตั้งฐาน. ตั้งฐานหนึ่งให้ฆ่าเสีย, ตั้งฐานหนึ่งให้ริบราชบาทเอา
 ศักดิ์เป็นฎีกาข้าง, ตั้งฐานหนึ่งให้ทอนด้วยตอดหนึ่ง ๒๐ ที. ตั้งฐานหนึ่ง
 ให้เอาตัวออกจากราชการเป็นไพร่, ตั้งฐานหนึ่งให้ไหม้จักรคุณ,
 ตั้งฐานหนึ่งให้ไหม้ทิวคุณ, ตั้งฐานหนึ่งให้ไหม้ดาหนึ่ง, ตั้งฐานหนึ่งให้
 ภาควินาศไว้. แลให้พระสังคีตซ้ายขวา, แลเจ้าหมู่ผู้ฝ่ายทหารพลเรือน
 ดมใน ดมนอกตั้ง กัด ฟันทั้ง ปวง ทำตามพระราชกำหนด กฎหมายแต่
 ก่อนนั้นจงทุกประการ ๕ ๕

๑ วันศุกร์ เดือนแปด ขึ้นสิบค่ำ จตุศักราช ๑๑๕๓ ปีกุนทรศีล.
 ด้วย พณหัว ๆ สมุหพระกลาโหมรับพระราชโองการได้เกล้าฯ ตั้งว่า,
 แลเจ้าหมู่ผู้ฝ่ายทหารโยธาฝ่ายพลเรือน, แลว่าทหารในกรมตะพุน
 บันตูกหม้อจากแก่ฉนั้น, ขุนวิจารย์จำนง พ้องให้กราบทูลพระกรุณา
 ว่ามีพระอภัยการบทนี้ไว้ว่า ๕ ๕

๑ ๑ มาตราหนึ่ง, มิจะบันสมรดในฝ่ายทหารโยธาแฉตะพุนไซ้,
 ให้บันโดยธรรมเนียมทหารฉนั้น, แลฝ่ายพลเรือนด้วยกัน, พระเทพมู

เป็นพระเพชรบุรี พระศรีกาฬมุดพร้อมกันได้แบ่งกันแต่ก่อน ๆ ดับ
 ฆ่า }
 มา, กรมมา } เป็นทหารโยธาจะแบ่งปันลูกหมูโตเดือก, ฝ่ายพล
 ตพ }

เรือนเตาพระเจ้าเดิมตั้งพันหมื่นต้องกำหนดขาดด้วยตั้งพักยากร,
 แต่ฝ่ายพลเรือนทหารโยธา ฝ่ายทหารพลเรือนจะแบ่งปันบ้านแผนก,
 กับหมู & ตำรวจทหารโยธาในชายในชวาอาษาหัดเหล่าชายหญิง,
 เป็นทหารฝ่ายกตโหมโตเลือกดี ๆ มาแต่ก่อนน, ก็ให้แบ่งบ้าน
 แผนกทหารใน, แม่เป็นหมตพนมมีลูกคน ทหารโตเดอกนนลูกชาย
 โตฝ่ายทหารนั้น, หญิงเด็กที่จะโตฝ่ายคพนนนั้น, แลชายที่จะโตฝ่าย
 ทหารต้องคนให้แบ่งแก่คพนคนหนึ่ง, ครวหนึ่งนพเป็นหมตทหารแม่
 เป็นหมตพนมมีลูกคน, ลูกชายนโตฝ่ายพ่อหมตทหารใน, แลอันค
 นน ให้แบ่งบ้านตามบ้านแผนก

๒ ๐ มาตราหนึ่ง, ชายทหารหญิงทหารสมัครด้วยกัน, เกิดลูก
 ชายตหญิงแต่คนหนึ่งต้องคนชนไปถึงดับเข็ดคนดับต้องคนกดี แล
 ลูกชายกดีลูกเขียด, ลูกหอบให้ โตแก่นายฝ่ายแม่, กว่านให้บน
 ตามบ้านแผนกเส้นโยง

๓ ๐ มาตราหนึ่ง, ชายทหาร ฝ่ายหญิงทหารต่างกรมเป็นเมีย
 เกิดลูกคนใช้ ให้ ลักแก่พอน. ถ้าเกิดลูกคนใช้ ให้บนแก่ฝ่าย
 แม่คนหนึ่ง, เกิดห้าคนให้นายฝ่ายพ่อมันเลือกเอาคน, ถ้าเกิด
 ลูกหกคนให้ฝ่ายแม่เลือกเอาสองคน

๔ ๑ มาตราหนึ่ง, ชายทหารตายหญิงพลเรือนเป็นเมียเกิดลูก
เท่าใดให้สิทธิแก่พ่อแม่

๕ ๑ มาตราหนึ่ง, ถ้าแต่ผู้หญิงฝ่ายทหารแต่ชายฝ่ายทหารต่าง
กรมเป็นผัว, แแต่เกิดลูกต้องคนให้สิทธิแก่แม่มีน. ถ้าแต่เกิดลูกต่าง
คนให้แม่มีนเด็กเขาต้องคน, แแต่ให้นายฝ่ายพ่อเด็กเขาคนหนึ่ง. ถ้า
แต่เกิดลูกต่างคนให้แม่มีนเด็กเขาต่างคน, ถ้าเกิดลูกมากกว่าให้
โดยธรรมเนียมเด็กเขา

๖ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้หญิงทหารตายผู้ชายฝ่ายพลเรือนเป็นผัวเกิด
ลูกเท่าใดให้สิทธิแก่แม่มีน

๗ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ชายฝ่ายพลเรือนตายผู้หญิงฝ่ายทหารเป็น
เมีย, ถ้าแต่เกิดลูกต่างคนให้สิทธิแก่พ่อแม่มีน, ถ้าเกิดลูกต่างคนให้
แม่มีนคนหนึ่ง, ถ้าเกิดลูกห้าคนให้แบ่งปันให้พ่อแม่มีนต่างคน. ถ้า
เกิดลูกหกคนให้นายฝ่ายแม่มีนฝ่ายทหารเด็กเขาต้องคน, ถ้าเกิดลูก
มากกว่าให้ปันโดยธรรมเนียมเด็กเขา

๘ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้หญิงฝ่ายพลเรือนตายผู้ชายฝ่ายทหารเป็น
ผัวเกิดลูกต่างคนเป็นสิทธิแก่แม่มีน, ถ้าเกิดลูกต่างคนให้นายฝ่ายพ่อ
เด็กเขาคนหนึ่ง, ถ้าเกิดลูกห้าคนให้นายฝ่ายพ่อเด็กเขาต้องคน, ถ้า
เกิดลูกหกคนให้นายฝ่ายแม่เด็กเขาต้องคน, ถ้าเกิดลูกมากกว่าให้ปัน
โดยธรรมเนียมเด็กเขา

๙ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ชายพลเรือนตายผู้หญิงพลเรือนต่างกรม,
เป็นเมียเกิดลูกต่างคนให้สิทธิแก่นายฝ่ายพ่อแม่มีน, ถ้าเกิดลูกต่างคนให้
นายฝ่ายพ่อเด็กเขาต่างคน ให้ฝ่ายแม่คนหนึ่ง, ถ้าเกิดลูกห้าคนให้

นายฝ่ายแม่เด็กเขาต่างคน ได้แก่นายฝ่ายแม่ต้องคน, ถ้าเกิดลูก
คนให้นายฝ่ายพ่อเด็กเขาต่างคน ได้แก่นายฝ่ายแม่ต้องคน, ถ้าเกิดลูก
เจ็ดคนให้นายฝ่ายพ่อเด็กเขาต่างคน ให้นายแม่ต่างคน, ถ้าเกิดลูก
แปดคนให้นายฝ่ายพ่อเด็กเขาต่างคน ให้นายแม่ต่างคน, ถ้าเกิดลูก
เก้าคนสิบคน ให้นายฝ่ายพ่อหกคน ให้นายฝ่ายแม่ต่างคนต่างคน ๖๖

๓๐ ๑ มาตราหนึ่ง ผู้หญิงฝ่ายพลเรือนฝ่ายผู้ชายพลเรือนต่าง
กรมเป็นผัวเกิดลูกต่างคนให้ สัตินแก่นายฝ่ายแม่, ถ้าเกิดลูกสี่คนให้บน
ให้นายฝ่ายพ่อคนหนึ่ง, ถ้าเกิดลูกห้าคนหกคน ให้นายฝ่ายพ่อเด็ก
เขาต้องคน, ถ้าเกิดลูกเก้าคนสิบคน ให้นายฝ่ายแม่เด็กเขาเจ็ดคน,
ให้นายฝ่ายพ่อต่างคน ๖๗

๓๑ ๑ มาตราหนึ่ง ชายฝ่ายทหารเขาทาสฝ่ายพลเรือนเป็นเมีย,
เกิดลูกด้วยหญิงทาสนั้นคน ให้ สัตินแก่เจ้าแห่งชายฝ่ายพลเรือน,
ถ้าเกิดลูกห้าคน ให้นายฝ่ายพ่อเด็กเขาคนหนึ่ง, ถ้าเกิดลูกหกคน ให้
เจ้าชายฝ่ายพลเรือนเด็กเขาต่างคน ถ้าเกิดลูกเจ็ดคน ให้นายฝ่ายพ่อ
เด็กเขาต้องคน, ถ้าเกิดลูกเก้าคนสิบคน ให้นายฝ่ายพ่อเด็กเขา
ต่างคน, ให้เจ้าชายฝ่ายพลเรือนแปดคน ๖๘

๓๒ ๑ มาตราหนึ่ง ชายฝ่ายพลเรือนเขาทาสฝ่ายทหารเป็นเมีย
เกิดลูกเจ็ดคน ให้ สัตินแก่เจ้าทาสฝ่ายหญิง, ถ้าเกิดลูกแปดคน ให้
เจ้าทาสฝ่ายหญิงเด็กเขาเจ็ดคน, ถ้าเกิดลูกเก้าคนสิบคน ให้นาย
ฝ่ายพ่อเด็กเขาต้องคน ๖๙

๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง, หญิงไทสมรสด้วยชายทาสท่านเกิดลูกเจ็ด

แปดคนก็, ให้น้ำให้แก่เจ้าคนหนึ่ง, ถ้าเกิดถูกเจ้าคนสิบคนก็ ให้
น้ำให้แก่เจ้าผู้ชายสองคน ๖๕

๓๕ ๐ มาตราหนึ่ง, ถ้าท้าวพระยาพระหุดวงหัวเมืองขุนหมื่น
พินทนายฝ่ายทหารพลเรือนทั้งปวง, ถมรดกด้วยหญิงไพร่เกิดลูกชาย
หญิงเท่าใดไซ้, ให้คงแก่หมไพร่หุดวงจงตั้งน้อยไว้บ้านเขาเลย, ถ้า
แต่ชายนั้นไพร่หุดวงถมรดกด้วยหญิง ถมท้าวพระยาพระหุดวงหัวเมือง
ขุนหมื่นพินทนายฝ่ายทหารพลเรือนเกิดลูกชายหญิงเท่าใดไซ้, ให้แบ่ง
บ้านตามพระราชกำหนดกฎบ้านแผนก ๖๕

๓๕ ๐ มาตราหนึ่ง, ทายตทาสถมรดกด้วยกัน, เกิดลูกชาย
หญิงณบ้านเรือนเจ้าเงินกดี, แดบ้านเรือนพนองเจ้าเงินกดี, ลูกนั้น
เท่าใดไซ้ ให้สิทธิ์แก่เจ้าทาสข้างผู้หญิงจงตั้ง ๖๕

๓๖ ๐ มาตราหนึ่ง, ชายพลเรือนถมรดกด้วยหญิงพลเรือนเกิดลูก
ชายหัวบได้แก่นายฝ่ายแม่, ลูกเออยหัวบได้แก่นายฝ่ายพ่อ, ถกว่านั้น
ให้น้ำตามบ้านแผนกเด้นโยง ๖๕

๓๗ ๐ มาตราหนึ่ง, ผู้มคคักเด้นา ๕๐๐ ขึ้นไปถึงนา ๓๐๐๐ }
๑๐๐๐๐ }

กดี เขาถูกทาดนพนองไพร่พาจบ้านเป็นเมีย, เกิดลูกชายหญิงมาก
น้อยเท่าใดกดี, อย่านเขาถูกผู้มคคักคักมาเป็นไพร่เลย ๖๕

๓๘ ๐ มาตราหนึ่ง, ลูกหม้อชายแก่ชอมหนึ่งไปจนแปดชอม อย่าน
เขาบ้านแผนกแบ่งบ้านเลย, ตั้งแต่เก่าชอมขึ้นไปให้เขาเข้าบ้านแผนก,
ถ้าเข้าบ้านแผนกแล้วตายตาม โขกเจ้าหมื่นเกิด ๖๕

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง, ไร่โจทยนายพิจารณาเป็นดัดย, คง
เถมิยหนางว่าวไนโรงดักให้ทวนโดยดกรวช ๕๐ ที, มีดกรวช ๕๕ ที.
แต่่วคินให้หนายดักหมายหมได้

๓ ๑ ชายททวรหึงททวร, ชายพดเรอหนึงพดเรอหน, เกิด
ตุกชายดัดน ให้แบ่งบ้นดงน. พ่อ อ้าย-แม่ พ่อ อ้าย-แม่

อ้าย-แม่
พ่อ-ญี แม่
ด้าม

อ้าย-แม่
พ่อ-ญี อ้าย-แม่ พ่อ-ญี
ด้าม-แม่

อ้าย-แม่
พ่อ-ญี อ้าย-แม่ พ่อ-ได้
ด้าม-แม่ จัว-แม่
พ่อ-ได้ จัว-แม่

อ้าย-แม่
พ่อ-ญี อ้าย-แม่ พ่อ-ญี
ด้าม-แม่

อ้าย-แม่
พ่อ-ญี อ้าย-แม่ พ่อ-ได้
ด้าม-แม่ จัว-แม่
จัว-แม่ พ่อ-ตก

อ้าย-แม่
พ่อ-ญี อ้าย-แม่ พ่อ-ตก
เจต-แม่
เจต-แม่ พ่อ-แปด
เจต-แม่

			อ้าย-แม่
	อ้าย-แม่	อ้าย-แม่	พ่อ-ญ
พ่อ-ญ	พ่อ-ญ		ด้าม-แม่
	ด้าม-แม่	ด้าม-แม่	พ่อ-ไล
พ่อ-ไล	พ่อ-ไล		จิว-แม่
	จิว-แม่	จิว-แม่	พ่อ-ตก
พ่อ-ตก	พ่อ-ตก		เจต-แม่
	เจต-แม่	เจต-แม่	พ่อ-แปด
พ่อ-แปด	พ่อ-แปด		เจา-แม่
	เจา-แม่	เจา-แม่	พ่อ-จิ้ง
พ่อ-จิ้ง	พ่อ-จิ้ง		นิง-แม่
	นิง-แม่	นิง-แม่	พ่อ-สิง

๒) หมิงทหารชายพลเรือน, ดำรงค์ด้วยกันเกิดลูกหญิง

จวน, ให้แบ่งปันตง, พ่อ-เซอ-แม่		เซอ-แม่
พ่อ-ช	แม่	พ่อ-ช
ฮาม		
		เซอ-แม่
เซอ-แม่	เซอ-แม่	พ่อ-ช
พ่อ-ช	พ่อ-ช	
	ฮาม-แม่	ฮาม-แม่
ฮาม-แม่	ฮาม-แม่	พ่อ-ไ
พ่อ-ไ	พ่อ-ไ	
	อิว-แม่	อิว-แม่
		พ่อ-อก

		อาย-แม่
อาย-แม่	อาย-แม่	พช-เขอย
พช-เขอย	พช-เขอย	พช-ญ
ญ-แม่	ช-แม่	ช-แม่
		ด้าม-แม่
		อาย-แม่
อาย-แม่	อาย-แม่	พช-เขอย
พช-เขอย	พช-เขอย	พช-ญ
พช-ญ	ญ-แม่	ช-แม่
ช-แม่	ช-แม่	พช-ด้าม
ด้าม-แม่	พช-ด้าม	ชาม-แม่
พช-ชาม	พช-ชาม-แม่	ไต้-แม่
	พช-ไต้	พช-ไต้
อาย-แม่		
พช-เขอย		
พช-ญ		
ช-แม่		
พช-ด้าม	อาย-แม่	อาย-แม่
	พช-เขอย	พช-เขอย
ชาม-แม่	ญ-แม่	ญ-แม่
ไต้-แม่	ญ-แม่	ช-แม่
พช-ไต้	พช-ช	
		พช-ด้าม
		พช-ชาม
จัว-แม่	พช-ด้าม	ไต้-แม่
อาย-แม่	พช-ชาม	ไต้-แม่
พช-เขอย	ไต้-แม่	ไต้-แม่
พช-ญ	ไต้-แม่	
ช-แม่	พช-จัว	พช-จัว
ด้าม-แม่	ชัว-แม่	ชัว-แม่
พช-ชาม	พช-ด็ก	พช-ด็ก
ไต้-แม่	พช-ด็ก	พช-ด็ก

พ่อ-ไอ

พ่อ-งัว

ชัว-แม่

๕ ๐ ขวยพุดเรือนหนึ่งพุดเรือน, เกิดตูกหนึ่งทิวที่ชายแแกม,

ไฟเมงยันทงน, พ่อ-เออย-แม่ พ่อ-เออย-แม่ ชัว-แม่
ชัว-แม่ พ่อ-ชัว-แม่

พ่อ-เออย พ่อ-เออย พ่อ-เออย ชัว-แม่
ชัว-แม่ ชัว-แม่ ชัว-แม่

ชัว-แม่ พ่อ-ญี พ่อ-ญี ชัว-แม่
ชัว-แม่ ชัว-แม่ ชัว-แม่

พ่อ-ญี พ่อ-ญี พ่อ-ญี ชัว-แม่
ชัว-แม่ ชัว-แม่ ชัว-แม่

ชัว-แม่ พ่อ-ญี พ่อ-ญี ชัว-แม่
ชัว-แม่ ชัว-แม่ ชัว-แม่

ชัว-แม่ พ่อ-ด้าม พ่อ-ด้าม ชัว-แม่
ชัว-แม่ ชัว-แม่ ชัว-แม่

พ่อ-ไอ ชัว-แม่
ชัว-แม่ ชัว-แม่

พ่อ-เขย	พ่อ-เขย	พ่อ-เขย-แม่
อ้าย-แม่	อ้าย-แม่	อ้าย-แม่
อ-แม่	อ-แม่	พ่อ-อ
พ่อ-ญ	พ่อ-ญ	พ่อ-ญ
พ่อ-อาม-แม่	พ่อ-อาม	อาม-แม่
อาม-แม่	อาม-แม่	พ่อ-อาม
พ่อ-ไอ	พ่อ-ไอ	ไอ-แม่
ไต่-แม่	ไต่-แม่	ไต่-แม่
อิด-แม่	พ่อ-อิด	พ่อ-อิด
พ่อ-จัว	พ่อ-จัว	จัว-แม่
	อก-แม่	อก-แม่
		พ่อ-อก

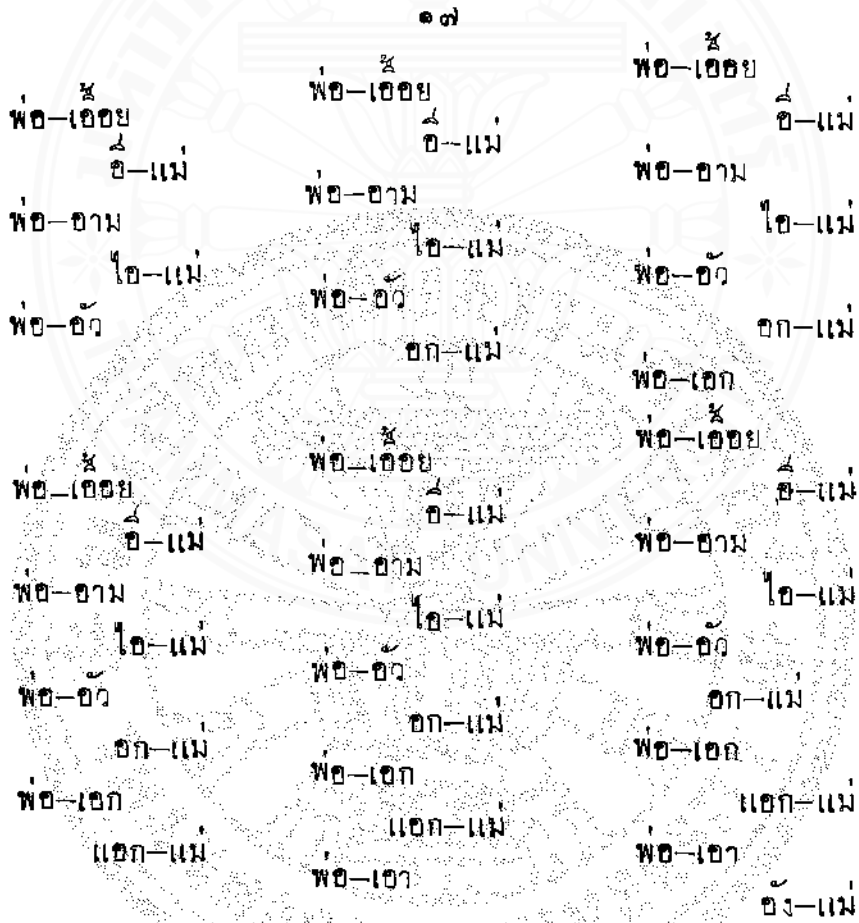
๕. ๑ ชายทหารหญิงพลเรือน, ตมรค์ด้วยกันเกิดลูกชายตมร,

ให้แบ่งปันตมร,	พ่อ	อ้าย-แม่	พ่อ	อ้าย	แม่	พ่อ	อ้าย	ญ-แม่
				ญ				อาม
พ่อ-อ้าย		พ่อ-อ้าย		พ่อ-อ้าย				ญ-แม่
ญ-แม่		ญ-แม่		ญ-แม่				พ่อ-อาม
พ่อ-อาม		พ่อ-อาม		พ่อ-อาม				ไต่-แม่
ไต่-แม่		ไต่-แม่		ไต่-แม่				พ่อ-จัว
		พ่อ-จัว						อก-แม่

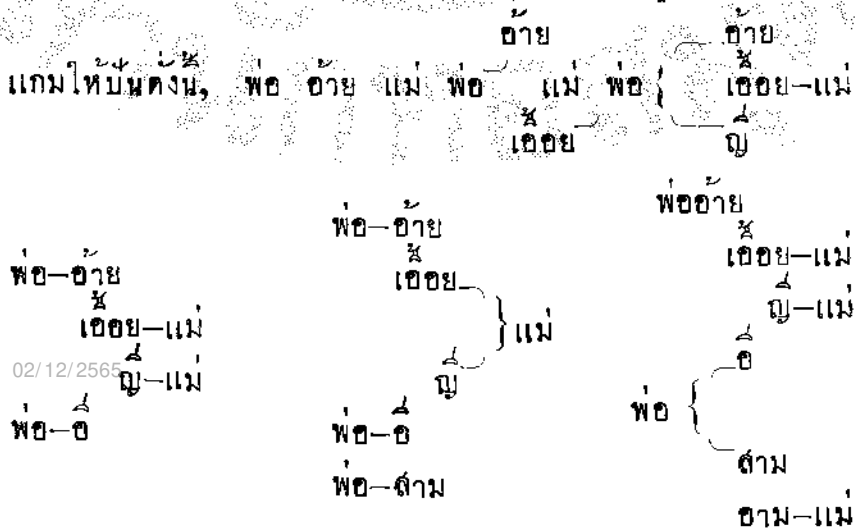
พ่อ-อาย	พ่อ-อาย	พ่อ-อาย	ญ-แม่
ญ-แม่	พ่อ-ต๋าม	พ่อ-ต๋าม	ได้-แม่
พ่อ-ต๋าม	ได้-แม่	ได้-แม่	พ่อ-งัว
พ่อ-งัว	พ่อ-งัว	ตอก-แม่	ตอก-แม่
ตอก-แม่	พ่อ-เจต	พ่อ-เจต	แปด-แม่
พ่อ-เจต	แปด-แม่	แปด-แม่	พ่อ-เจา
พ่อ-อาย	พ่อ-อาย	พ่อ-อาย	ญ-แม่
ญ-แม่	พ่อ-ต๋าม	พ่อ-ต๋าม	ได้-แม่
พ่อ-ต๋าม	ได้-แม่	ได้-แม่	พ่อ-งัว
พ่อ-งัว	พ่อ-งัว	ตอก-แม่	ตอก-แม่
ตอก-แม่	พ่อ-เจต	พ่อ-เจต	แปด-แม่
พ่อ-เจต	แปด-แม่	แปด-แม่	พ่อ-เจา
แปด-แม่	พ่อ-เจา	พ่อ-เจา	จ้ง-แม่
พ่อ-เจา	จ้ง-แม่	จ้ง-แม่	พ่อ-นึ่ง
จ้ง-แม่	พ่อ-นึ่ง	พ่อ-นึ่ง	ดขง-แม่

๖ ๑ ชายหญิงพดเรื่อน, ตมรศคด้วยกนเกิดตูกหญิงดวน, ให้แบ่ง

บุดงน,	พ่อ	เชอย	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	เชอย	แม่	พ่อ	แม่	พ่อ	เชอย	แม่

๗๑ ชายทหารหญิงพลเรือน, สัมรสักด้วยกันเกิดลูกชายหัวทึหญิง

02/12/2565

พ่อ-อาย	พ่อ-อาย	พ่อ-อาย
๕	๕	๕
เข็ย-แม่	เข็ย-แม่	เข็ย-แม่
ญ-แม่	ญ-แม่	ญ-แม่
พ่อ-อ	พ่อ-อ	พ่อ-อ
๕	๕	๕
ด้าม-แม่	ด้าม-แม่	ด้าม-แม่
พ่อ-ด้าม	พ่อ-ด้าม	พ่อ-ด้าม
พ่อ-ด้าม	พ่อ-ด้าม	พ่อ-ด้าม
๕	๕	๕
ได-แม่	ได-แม่	ได-แม่
พ่อ-อาย	พ่อ-อาย	พ่อ-อาย
๕	๕	๕
เข็ย-แม่	เข็ย-แม่	เข็ย-แม่
ญ-แม่	ญ-แม่	ญ-แม่
พ่อ-อ	พ่อ-อ	พ่อ-อ
๕	๕	๕
ด้าม-แม่	ด้าม-แม่	ด้าม-แม่
พ่อ-ด้าม	พ่อ-ด้าม	พ่อ-ด้าม
๕	๕	๕
ด้าม-แม่	ด้าม-แม่	ด้าม-แม่
พ่อ-ได	พ่อ-ได	พ่อ-ได
๕	๕	๕
ได-แม่	ได-แม่	ได-แม่
๕	๕	๕
งัว-แม่	งัว-แม่	งัว-แม่
พ่อ-อัว	พ่อ-อัว	พ่อ-อัว
๕	๕	๕
ดก-แม่	ดก-แม่	ดก-แม่
๕	๕	๕
อก-แม่	อก-แม่	อก-แม่

๘ © ชายทหาร ส้มรดักด้วยหญิงพลเรือน, เกิด ลูกหญิงหัวที่

ชายแกม, ให้แบ่ง๕๕๕๕, พ่อ เข็ย-แม่ พ่อ เข็ย-แม่

 ๕
 เข็ย-แม่

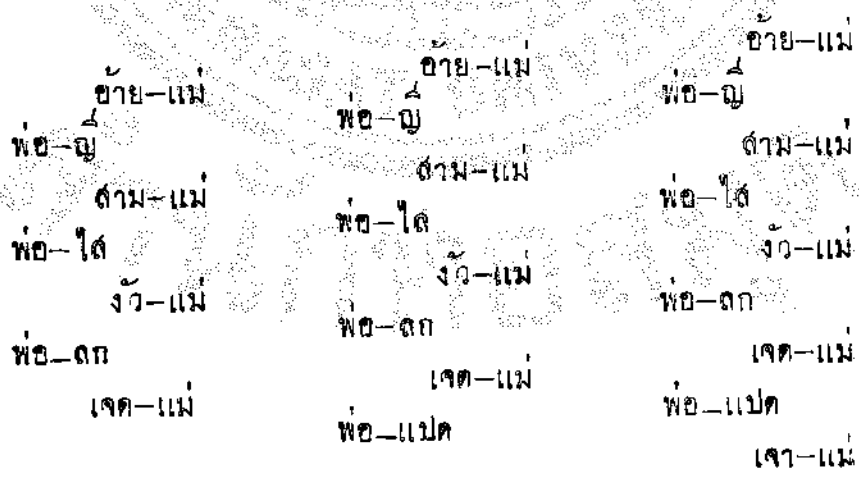
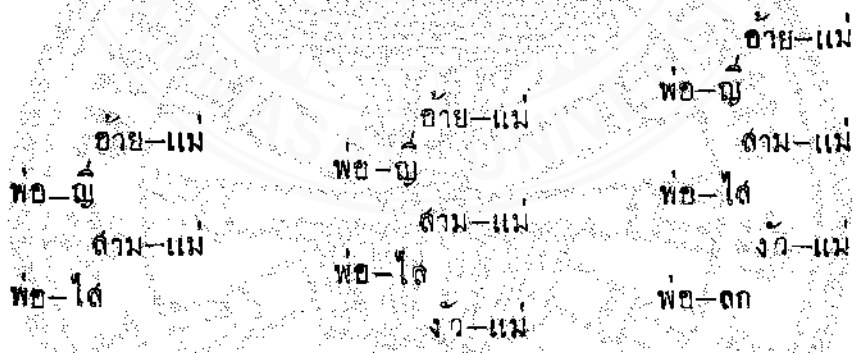
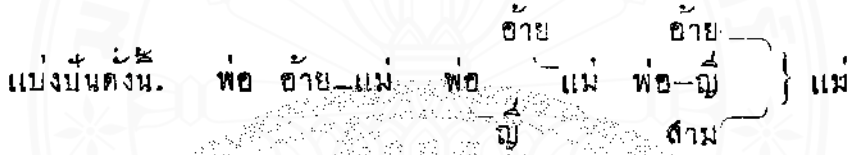
๐๒/12/๒๕๖๕

พ่อ-อาย

พ่อ-อ

		๕ เข็ชย-แม่
๕ เข็ชย-แม่	๕ เข็ชย-แม่	๕ เข็ชย-แม่
๕ พช-อ้าย	๕ พช-อ้าย	๕ พช-อ้าย
๕ พช-อ	๕ พช-อ	๕ อ-แม่
๕ ญ-แม่	๕ ญ-แม่	๕ พช-ญ
	๕ พช-อวม	๕ พช-อวม
		๕ ด้าม-แม่
	๕ เข็ชย-แม่	๕ เข็ชย-แม่
๕ เข็ชย-แม่	๕ พช-อ้าย	๕ พช-อ้าย
๕ พช-อ้าย	๕ พช-อ	๕ พช-อ
๕ พช-อ	๕ ญ-แม่	๕ ญ-แม่
๕ ญ-แม่	๕ ญ-แม่	๕ พช-อวม
๕ พช-อวม	๕ พช-อวม	๕ ด้าม-แม่
๕ พช-ด้าม	๕ ด้าม-แม่	๕ ไอ-แม่
๕ ไอ-แม่	๕ ไอ-แม่	๕ พช-ไค
	๕ พช-ไค	๕ พช-อัว
	๕ เข็ชย-แม่	๕ เข็ชย-แม่
๕ เข็ชย-แม่	๕ พช-อ้าย	๕ พช-อ้าย
๕ พช-อ้าย	๕ พช-อ	๕ อ-แม่
๕ พช-อ	๕ ญ-แม่	๕ ญ-แม่
๕ ญ-แม่	๕ ญ-แม่	๕ พช-อวม
๕ อวม-แม่	๕ พช-อวม	๕ ด้าม-แม่
๕ พช-ด้าม	๕ พช-ด้าม	๕ พช-ไอ
๕ ไอ-แม่	๕ ไอ-แม่	๕ พช-ไค
๕ พช-ไค	๕ ไค-แม่	๕ อัว-แม่
๕ พช-อัว	๕ อัว-แม่	๕ พช-งัว
๕ งัว-แม่	๕ งัว-แม่	๕ พช-อก
	๕ พช-อก	๕ ดก-แม่

๙ ๑ หญิงทหารสมัครด้วยชายพลเรือน, เกิดลูกหญิงล้วน, ให้

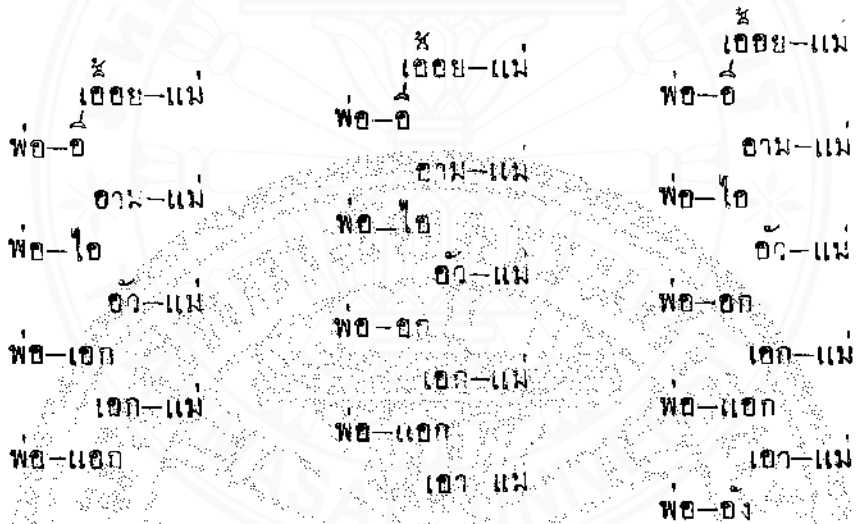

		อ้าย-แม่	
อ้าย-แม่	อ้าย-แม่	อ้าย-แม่	อ้าย-แม่
พ่อ-อู	พ่อ-อู	พ่อ-อู	พ่อ-อู
ตาม-แม่	ตาม-แม่	ตาม-แม่	ตาม-แม่
พ่อ-ไต่	พ่อ-ไต่	พ่อ-ไต่	พ่อ-ไต่
จัว-แม่	จัว-แม่	จัว-แม่	จัว-แม่
พ่อ-ตก	พ่อ-ตก	พ่อ-ตก	พ่อ-ตก
เจด-แม่	เจด-แม่	เจด-แม่	เจด-แม่
พ่อ-แปด	พ่อ-แปด	พ่อ-แปด	พ่อ-แปด
เจา-แม่	เจา-แม่	เจา-แม่	เจา-แม่
พ่อ-จ้ง	พ่อ-จ้ง	พ่อ-จ้ง	พ่อ-จ้ง
	นง-แม่		นง-แม่
	พ่อ-ต๋อง		พ่อ-ต๋อง

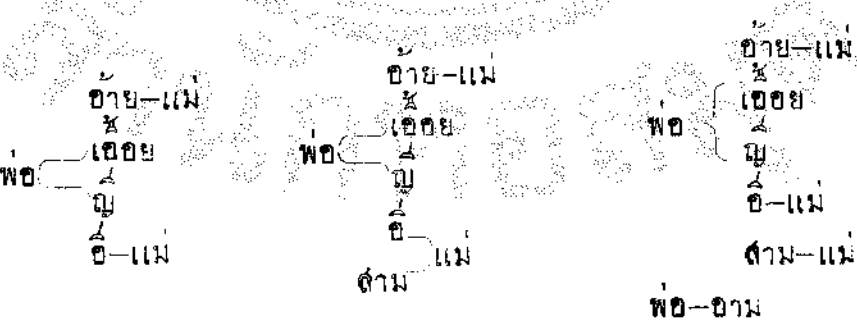
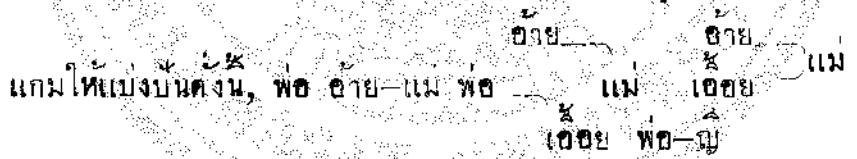

๑๐๐ ๑) หญิงทหารสมัครด้วยชายพลเรือน, เกิดลูกหญิงถ้วน, ให้

				เออช-แม่
	เออช	เออช		พ่อ-อ
แม้งบ่บ่ดงน, พ่อ	เออช-แม่	พ่อ-แม่	พ่อ-อ	} แม่
		อ	อาม	
				อาม-แม่
				พ่อ-ไอ
				เออช-แม่
เออช-แม่	เออช-แม่			พ่อ-อ
พ่อ-อ	พ่อ-อ			อาม-แม่
				พ่อ-ไอ
อาม-แม่	อาม-แม่			จัว-แม่
พ่อ-ไอ	พ่อ-ไอ			พ่อ-อก
จัว-แม่	จัว-แม่			
	พ่อ-อก			เอก-แม่

๓๑. ๑. หญิงทหารดมรดกของชายพดเวอน, เกิดลูกชายหัวทึหญิง

		ยาย-แม่
ยาย-แม่	ยาย-แม่	พ่อ-เอียด
พ่อ-เอียด	พ่อ-เอียด	พ่อ-ญู
พ่อ-ญู	พ่อ-ญู	อ-แม่
อ-แม่	อ-แม่	พ่อ-ด้าม
ด้าม-แม่	ด้าม-แม่	อาม-แม่
พ่อ-อาม	พ่อ-อาม	ได้-แม่
ได้-แม่	พ่อ-ได้	พ่อ-โอ
	โอ-แม่	งัว-แม่
ยาย-แม่	ยาย-แม่	ยาย-แม่
พ่อ-เอียด	พ่อ-เอียด	พ่อ-เอียด
พ่อ-ญู	ญู-แม่	ญู-แม่
อ-แม่	อ-แม่	อ-แม่
ด้าม-แม่	พ่อ-ด้าม	พ่อ-ด้าม
พ่อ-อาม	พ่อ-อาม	พ่อ-อาม
ได้-แม่	ได้-แม่	ได้-แม่
พ่อ-โอ	โอ-แม่	โอ-แม่
พ่อ-งัว	พ่อ-งัว	พ่อ-งัว
อัว-แม่	อัว-แม่	อัว-แม่
	พ่อ-ดก	พ่อ-ดก
		พ่อ-อก

๓๒ ๐ หมิงทหารดำรงค์ด้วยชายพลเรือน, เกิดอุลหมิงหัวตี

พ่อ-เอียด

รอยแถม, ให้แบ่งบันดงน, พ่อเอียด-แม่ พ่อ-เอียด-แม่ ยาย-แม่
อ-แม่ อ-แม่

			พ่อ-เข็ย
	พ่อ-เข็ย-แม่	พ่อ-เข็ย	อาย-แม่
พ่อ-อาย		อาย-แม่	พ่อ-อ
พ่อ-อ		อ-แม่	ญ-แม่
	ญ-แม่	พ่อ-ญ	ฮาม-แม่
		ฮาม-แม่	พ่อ-ด้าม
			พ่อ-เข็ย
พ่อ-เข็ย	พ่อ-เข็ย	อาย-แม่	อาย-แม่
อาย-แม่	อาย-แม่	อ-แม่	อ-แม่
อ-แม่	อ-แม่	พ่อ-ญ	
พ่อ-ญ	พ่อ-ญ	ฮาม-แม่	
ฮาม-แม่	ฮาม-แม่	พ่อ-ด้าม	
ด้าม-แม่	พ่อ-ด้าม	พ่อ-ไอ	
พ่อ-ไอ	พ่อ-ไอ	ไต้-แม่	
	ไต้-แม่	อัว-แม่	
		พ่อ-เข็ย	
พ่อ-เข็ย	พ่อ-เข็ย	อาย-แม่	
อาย-แม่	อาย-แม่	พ่อ-อ	
อ-แม่	พ่อ-อ	พ่อ-ญ	
พ่อ-ญ	พ่อ-ญ	ฮาม-แม่	
พ่อ-ฮาม	ฮาม-แม่	พ่อ-ด้าม	
ด้าม-แม่	ด้าม-แม่	ไอ-แม่	
พ่อ-ไอ	พ่อ-ไอ	ไต้-แม่	
ไต้-แม่	ไต้-แม่	พ่อ-อัว	
อัว-แม่	อัว-แม่	งัว-แม่	
พ่อ-งัว	พ่อ-งัว	อก-แม่	
	อก-แม่	พ่อ-ตก	

๑	ชื่อยาย	ค	}	๑๒	๑	ชื่อยาย	ค	}	
	ญ	ค				๑	ชื่อยาย		ค
	ด้าม	ค				๑	ชื่อยาย		ค
	ไล่	ค				๑	ชื่อยาย		ค
	งัว	ค				๑	ชื่อยาย		ค
	ตก	ค				๑	ชื่อยาย		ค
	ชื่อยาย	ค				๑	ชื่อยาย		ค
	เจต	ค				๑	ชื่อยาย		ค
	แปด	ค				๑	ชื่อยาย		ค
	เจา	ค				๑	ชื่อยาย		ค
	คง	ค			๑	ชื่อยาย	ค		
	นง	ค			๑	ชื่อยาย	ค		
	ด้อย	ค			๑	ชื่อยาย	ค		

๑ วัน ๗-๒ คำ จดศักราช ๑๘๐๕ บิดเบญจศก พระ
 ฤๅวดีเอาเนชความซึ่งเจ้าหมื่นแต่ดัดคิดว่าทกนนกรายบังคมทูลพระ
 กรณาว่า, เดกซึ่งตายเดหันพิทตจวิตพลณชเว, แต่มีรับสั่งเขาไป
 ทำเถียนนหน ครนมีราชการดัดคิดเขาเดกนนจ่ายตามจำนวนซึ่งเจ้าหม
 ынได้นน. เดกนนมใดคงอยู่คชบาญชยนไวหามิใด, แต่เจ้าหมื่นม
 หมายซึ่งจำหน่ยตั้งบั้งมาดัดคิดมีพ้ง, เจ้าหมื่นมหมายชใดจางทวของ
 แทนได้ความยากแค้น, คชกรบดิมรอนจึงได้ชำระบาญชยตั้งจำหน่ย,
 แดทำเถียนนรับไวแต่ดัดคิดจ้งพ้งนน. ทรงพระกรณา โปรดเกล้าฯ ตั้ง
 ว่า แทนไปเมื่อน่า, ถ้าเดกตายหนพิทตจวิต, ให้สมุหบาญชยว่า
 แก่เจ้ากรมปลัดกรมในกรมนน, แดให้เจ้ากรมปลัดกรมในกรมน
 ดับสำวค, ถ้าจริงคชหนึ่งถอยคำเจ้าหมื่นแต่สมุหบาญชยจำหน่ยแต่
 ไซ, จงให้เจ้าหมื่นแต่สมุหบาญชยทำเป็นหนังสือทามนว่า, เดกซึ่งตาย

แดงพิภพจรวทนน อยุ่บ้านนน ตำบลนน, รูปพรรณนึ่งต่าตัว
 ชาว, บิดามารดาบุตรภรรยาแดงชอนน, หนักตายพิภพจรวทนนชเ
 มนน เคอนนน. ถ้าแดงตาย มีหนี้ มีเป็นพิภพจรวทนนชเ, เจ้าหน
 หากตั้งบาญชีจำหน่ายแดงถึงแก่จกนอพรางไว้, ถ้าจับได้เป็นดั
 ไซ, เดกคหนึ่งให้โทษเขาแก่เจ้ากรม ปลัดกรม ดมหมานูชเจ้าหม
 คนหนึ่งเป็นคนลั่น, แดงให้ประทยตราเจ้ากรม ปลัดกรม, แดงหม
 บาญชีเจ้าหมประกบกันสำควงดังตรงตามมีตราจำนำ ถ้าหากตรวจนำ
 มิได้ประทยหนึ่งข้อทานบนนนแล้ว, ถ้าเดกฝ่ายทหารให้เอาหมายรับ
 ดังแดงหมายทานบนนน, มาอ่าแก่พระธรรมไตรยโลกย์, ถ้าเดกฝ่าย
 พดเรือนให้เอาอ่าแก่พระสุภาวดี, แดงขังทานบนนนให้รับไว้ ให้
 พิจารณาตก่อน. ถ้าเห็นควรจึงตั้งเดกนนไปตามรับดัง, แดงหมายน
 อย่าเพื่อตั้งให้แต่ข้อพอใจก่อน. ถ้าเดกฝ่ายพดเรือนให้พระสุภาวดี
 เขาเนื้อความไปอ่าแก่สมหนายกษัตราจรรทมหาดไทย. ถ้าเดกฝ่าย
 ทหาร, ให้พระธรรมไตรยโลกย์อ่าแก่สมหนพระกตาทอม, ถ้าเห็นชอบ
 ค้วยแดงจึงให้ทำตามบังคับมหาดไทยแดงทาทอมนน. ถ้าแดงเดกหม
 นชัคต้นเหนจะสำเรจในจักกรีกตาทอมมิได้, ให้เอาอ่าแก่พระธรรม
 ไตรยโลกย์ พระสุภาวดี, เขาเนื้อความกรบบังคมทูลพระกรุณา,
 ฉลองฝ่ายทหารพดเรือน ถ้าพระธรรมไตรยโลกย์พระราชดำริอ่าด้วย
 เจ็บ, ฝ่ายทหารให้ทดวงเทพว่าแทน, ฝ่ายพดเรือนให้พระศรีภาพสมุค
 อ่าแทน. ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมประการใดจึง
 ให้ทำตาม. ถ้าแดงเดกหมนนเจ้ากรมปลัดกรมเป็นตำแหน่งเฝ้าทูลฉลอง
 รุดีพระบาทได้ชอยู่, แดงให้เอาหมายนกราบทูลพระกรุณาฉลองเอง,

ถ้าแต่ทรงพระกรุณาตั้งให้ตั้งหมื่นไป, ก็ให้เจ้าหมื่นสัมหยาณิแ
 ทนายเจ้าหมื่นเอกภูมัยในรับตั้งหนีไปออกพระธรรมไทรยโดยพระ
 ด้กวดก็ให้กฏหมายไว้เป็นพยานกัน. ความฝ่ายทหารพลเรือนทุกครั้ง.
 หนึ่งเดกซึ่งเจ้ากรมปลัดกรมแสนายหมื่นดสัมหยาณิ, แดทนายเจ้า
 หมื่น พิจารณาสืบดำได้ เดกชนใหม่ดำเดียนั้น. ครั้นแดเจ้าหม
 ื่นสัมหยาณิจะขึ้นทอเดียนไซ้ กัดด้ศักดิ์จะเอาเดกนั้นจ่าย, จึงจะมีย
 ษาณิ ไว้แก่พระด้ศักดิ์จึงสืบตามพิจารณาได้ มากแดน้อยนั้น. ชยา
 ให้พระด้ศักดิ์เอาเดกนั้นจ่ายแต่ไซ้เพอใจกอน. ถ้าแดพระด้ศักดิ์เห็นว่า
 เดกหมื่นนั้นพิจารณาได้ มาจะเดกไซ้เขาจ่ายราชการได้, ก็ให้ด้ศักดิ์เขา
 เพอความกราบทูลพระกรุณา. ถ้าทรงพระกรุณา โปรดเกล้าโปรด
 กระหม่อมประการใด. จึงให้ พระด้ศักดิ์ทำตาม ซึ่งมี พระราช โองการ
 โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม. ถ้าแดเจ้าหมื่นสัมหยาณิมีได้ทำตามกฏ,
 ซึ่งทรงพระกรุณา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมนี้, ตอกรมพระด้ศักดิ์จะ
 เขาเดกนั้นจ่ายแดเจ้าหมื่นจึงมาจำหน่ายเดกนั้น, ชยาให้พระด้ศักดิ์ฟัง,
 แดให้ พระด้ศักดิ์เขาเนอความทูลพระกรุณาเขาตัวเป็นโทษตาม
 โทษานุโทษ. ถ้าเดกหมื่นนั้น กรมหมื่น แดเจ้าหมื่นสัมหยาณิได้ทำค
 หนึ่งกฏนเดอ, แดพระด้ศักดิ์มีพงก็ให้เจ้าหมื่นแดสัมหยาณิ, เขาเนอ
 ความไปร้องฟ้องดูขุนณะคำดาแดมุดนายอาณาประชอมรด. เขาเนอ
 ความทูลพระกรุณาให้ ทราบได้ ฝ่ายของ ขัดพระบาท, แดจะเขาพระ
 ด้ศักดิ์เป็นโทษตาม โทษานุโทษ, แดให้ พระด้ศักดิ์ย้ายชวาในนอกก
 หมายบอกแดเจ้าพระยาแดพระยาพระหุดวงเมือง, เจ้าราชินิกุล ขุน
 หมื่น เจ้าหมื่นแดสัมหยาณิ, แดทนายฝ่ายทหารพลเรือนทงบวงจงทว.

ถ้าแถบอกมีหัวใจจะเอาดีคือเป็นโทษ. ถ้าบอกท้วงแต่ด้วยใจดีทำตามพระราชกำหนดกฎหมาย, จะเอาดีเป็นโทษ. พระ

๑ วัน ๕-๓๓ รุกข์กราช ๓๐๘๖ มีมโรงนอศึก, จมื่นเต็มอ-
โจราช รับพระราชโองการได้เกิดว่าดังว่า, ซึ่งเจ้าหมื่นฝ่ายทหาร
พลเรือนพิจารณาทุกหมู่ๆ ไต่ว่า, ไต่ทุกชยากไปเป็นทาสผู้มีชื่อ.
แต่เจ้ากรม ปลัดกรม สุมหาญตรี นายหมวดผู้ใดผู้หนึ่งรู้เห็นด้วย
ว่าไพร่หมื่นนั้นทุกชยาก, แต่ให้เจ้ากรม ปลัดกรม สุมหาญตรีช่วย
ไต่คังหมื่นนั้นควร. ถ้าแต่เจ้ากรม ปลัดกรม สุมหาญตรีซัดกันอยู่,
แต่กรมอื่นจะช่วยนั้น, ให้บอกกล่าวมุดนายผู้ใดผู้หนึ่งเป็นมั่นคง, แต่
ให้สุมหาญตรี โอนหาญตรีว่าไพร่ไปยากชยากหมื่นนั้น ๆ, ในพระอัยการ
เก้านอนอาชอบโทษเอาตัวผู้หนึ่งใช้ราชการเคอนหนึ่ง, ใช้เจ้าเงินเคอน
หนึ่งนั้น, ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าตั้งว่า, เทนชากเคอนแก่ไพร่ผู้หนึ่ง
หนักด้วยใช้เจ้าเงินอยู่นั้น, เจ้าเงินจะได้ ให้เขาปลาทอาหารกินอยู่,
ครั้นทวีราชการเคอนหนึ่งนั้น, หากผู้ใดจะแต่งเสบียงอาหารมาให้
กินมิได้, ซึ่งเจ้าเงินต่อเปรียบว่าบ่ด้วยการเงินอยู่แต่ไม่ให้เสบียงมา,
ถ้าไพร่คนนั้นหนีไปข้างเจ้าเงินดีใจ, ค่วยจะได้ เกาะกุมเอาผู้ชายแฉ
นายประกัน, แฉข้างไพร่หลวงหากจะตั้งไป. แต่เคอนสืบไปเมื่อนำ,
ถ้าแต่ไพร่หมู่ใด กรมใด ๆ ทุกชยาก, แต่มุดนายรู้เห็นเป็นดีใจว่า
ไพร่หมู่ทุกชยาก, แต่ได้บอกกล่าวมุดนายรู้เห็นเป็นมั่นคงจริงใช้, ก็
ให้บันเป็นตามสั่ง, แต่ให้นายเขาใช้ราชการเคอนหนึ่ง, ให้เจ้าเงิน
ใช้เคอนหนึ่ง, ให้ทำกินเป็นเสบียงเคอนหนึ่ง. แต่ให้เจ้าหมื่นฝ่ายทหาร
พลเรือนท้วงทำตามรับสั่ง, แต่อย่าให้มุดนายหมู่ใด กรมใดทำ

ได้อ้อ, ไพร่มียากกว่ายาก ไพร่ยากกว่ามียาก, แดเห็นแก่ดินจ้างดินบน
ตัดแปลงบาณชัเดียว, มีผู้ว่ากล่าวรู้เห็นเป็นดั่งใจใช้, จะเอาค้อนนายแฉ
ไพร่ผู้นั้นเป็นโทษโดยโทษานุโทษแปดฐาน, ให้ตั้งคดีหมายบอกให้
ทวงทุกหม่ทุกกรม

๑ ด้วยฯ พณฯ สมเด็จพระกระดาใหม่รับพระราชโองการได้เกล้าฯ
สั่งว่า, ให้เจ้ากรม ปลัดกรม สมุหบาณชัฝ่ายทหารพลเรือนทั้งปวง,
ให้เป็นใจเจ็บร้อนด้วยราชการ, ให้เร่งพิจารณาสืบสาวเอาเด็กซึ่ง
จำหน่ายไปค้างหม่, และมีขรรคคดีฟ้องแม่บอกอาบวชเป็นเนรเป็นภิกษุ,
เด็กซึ่งไปอยู่ต่างหม่ให้เจ้ากรม ปลัดกรม สมุหบาณชัพิจารณาเอา
ตัวคนมาให้คงหม่จงได้, และมีขรรคคดีให้ตราการพิจารณาให้แจ้ง
แต่ในด้ามเดือนอย่าได้ให้ชวราชการ, ให้เจ้ากรม ปลัดกรม สมุห
บาณชัเอาตหม่ซึ่งฟ้องแม่บอกอา, เป็นเนรเป็นภิกษุมหาพิจารณา
เป็นดั่งอาบวชช้อยก็ให้ว่าเวียนสืบไป, ถ้าเด็กภิกษุเนรคือพ้นขอบหนึ่ง
มีเมียก็ตี หามเมียมิได้ก็ตี, ให้สมุหบาณชับอกชนเป็นดั่งกรวชใช้ราช
การ ถ้าสมุหบาณชัมิได้ บอกชนจะเอาตัวเป็นโทษโดยโทษานุโทษ
แปดฐาน, ให้ตั้งคดีหมายบอกให้ทวงทุกหม่ทุกกรมอย่าให้ขาดได้
หมายมาณวัน ๓ ๑๑ คำ จตุศักราช ๑๐๘๕ มีชานจัตวาตัก

ลักษณะโจรทำเล่น

๑ คู่มิสักศักราช ๑๑๘๘ ถูกกฏตั้งโจรระอาสาธนาเถ่ศุกปักเข
จากทัตมิตติระโจรระบริเนทกาถกำหนด, พระบาทสมเด็จพระบรมนารถ
บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงทศพิชราชธรรมอนันตคุณวิบุลย

ได้อ้อ, ไพร่มียากกว่ายาก ไพร่ยากกว่ามียาก, แดเห็นแก่ดินจ้างดินบน
ตัดแปลงบาณชีเดี่ย, มีผู้ว่ากล่าวรู้เห็นเป็นดั่งใจใช้, จะเอาค้อนนายแ
ไพร่ผู้นั้นเป็นโทษโดยโทษานุโทษแปดฐาน, ให้ตั้งค้ำหมายบอกให้
ทั่วทุกหมู่ทุกกรม

๑ ด้วยฯ พณฯ สมเด็จพระกระดา โหมรับพระราชโองการได้เกล้าฯ
สั่งว่า, ให้เจ้ากรม ปลัดกรม สมุหบาณชีฝ่ายทหารพลเรือนทั้งปวง,
ให้เป็นใจเจ็บร้อนด้วยราชการ, ให้เร่งพิจารณาสืบสาวเอาเด็กซึ่ง
จำหน่ายไปค้างหม, และมีขรรคค้ำพ้อแม่บอกวาบอชเป็นเนรเป็นภิกษุ,
เด็กซึ่งไปอยู่ต่างหมให้เจ้ากรม ปลัดกรม สมุหบาณชีพิจารณาเอา
ตัวคนมาให้คงหมจงได้, และมีขรรคค้ำให้ตราการพิจารณาให้แจ้ง
แต่ในด้ามเดือนอย่าได้ให้ชวราชการ, ให้เจ้ากรม ปลัดกรม สมุห
บาณชีเอาตหมซึ่งพ้อแม่บอกวา, เป็นเนรเป็นภิกษุมหาพิจารณา
เป็นดั่งจำบอชอภัยให้ว่าเวียนสืบไป, ถ้าเด็กภิกษุเนรค้ำพันชอหนึ่ง
มีเมียกค้ำ หามเมียมิได้กค้ำ, ให้สมุหบาณชีบอกชนเป็นดั่งกรวชใช้ราช
การ ถ้าสมุหบาณชีมิได้บอกชนจะเอาตัวเป็นโทษโดยโทษานุโทษ
แปดฐาน, ให้ตั้งค้ำหมายบอกให้ทั่วทุกหมู่ทุกกรมอย่าให้ขาดได้
หมายมาณวัน ๓ ๑๑ ค่ำ จตุศักราช ๑๐๘๕ มีชานจัตวา ค้ำ

ลักษณะโจรทำเล่น

๑ คู่มิสศศักราช ๑๑๘๘ ถูกกฏตั้งโจรระอาสาธมมาแจ้งคูกบักเข
จากทุกคัมิตติระโจรระบริเนทกาถกำหนด, พระบาทสมเด็จพระบรมนารถ
บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงทศพิชราชธรรมอนันตคุณวิบุลย

ปรีชาญาณอันมหาประเสริฐ. เด็ดใจออกจนพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
 มโหฬายวิชัยพินาศ โดยเสถียรอติราภิณห, พร้อมด้วยอัคมหาเสนาพาฤคมา
 มาศยามนตรีกรรวิชาติราชปะโรหิตาโหราจารย์, ข้าทูลลอองธุลีพระ
 บาทเผื่ออยู่โดยอันคัม พระยาเทพวรชณหน้าเขาสรรคความซึ่งกรมการ
 เมืองเขอนชนชบชกชนมาให้กรวยบังคมทูลพระกรุณาว่า, หดง
 ยกระบตรี ไปราชกรวดตกระเวนอายุตต. ณวัน ๓-๘ ค่ำ ประกา
 นพฤก. ชายผู้รายประมาณ ๕๕ คนจุกคืบเพลิงชนเรือนหุดงยกระบ-
 ตรี, ชายผู้รายถอเครื่องสำตราจเขาจากบกรายทาง, เขากระต้น
 ยิงร้องกนไซก่า, ถ้าใครมาช่วยจะฆ่าเสียให้ตาย, ชาวบ้านเรือน
 โกลเดียงคนอยจะมาช่วยกถอชายผู้ราย. ชายผู้รายเก็บเอาทรัพย์สิน
 ด้งของหุดงยกระบตรีลงเรือนไป. ชาวบ้านจึงติดตามไปดูว่า, เห็น
 ชายผู้รายลงเรือสำนทโรงหุดกทนด้ายไซนาเมืองนครเขอนชนรพาย
 ชามฝากไปข้างฝั่งสวนออก, แดงกถบเขาคตองชนมาข้างบน. จึงมี
 พระราชโองการโปรดเกล้าฯ, ให้มีกระตกรชำระสืบตองเขาค
 ชายผู้ราย, กระจดการชำระโคความจับตอชายมวงชายอินเคราได้มา
 ถามรับเป็นตจจตพวกเพอนเป็นอันมาก, ว่าได้ไปปล้นในแขวงกรุง-

คก
 หน ครง } กมมาย, จึงทรงพระกรุณาควัดเห็นอเกิดว่า, ชายผู้
 ทิม }

รายเหล่านคบกหากัน, ไปตชังว่งราวตคตคตมปล้นบ้านเรือนชุกชุกชุน
 มากหนักหนา, เพราะกรรมพระนครบต, กรรมพระตำรวจจะเสียให้

ชายผู้ร้ายหนี, ชายผู้ร้ายจึงไม่เซ็ดหุดาบ. ชักชวนพวกเพื่อนไปเที่ยว
 ปล้นตัดมีย่องเบากระทำโจรกรรมอีก, บิดามารดาพี่น้องชายผู้ร้ายก็
 หากำชับกำชาว่ากล่าวตักเตือนพร้อมปรามกันไม่. ครั้นผู้มิจฉาชีพของ
 ทรัพย์จับตัวได้เสียดความมารองพระองค์ว่ากล่าวบิดามารดาญาติพี่น้องของมด
 นายก็เป็นที่ใจด้วยชายผู้ร้าย. ช่วยติดตามเดินเห็นข้อคดีเสียสิ้นบน, ตาม
 ที่มดนายคิดอุบายยกย้ายเสียไม่ตั้งตัว. จนความเรื่อสร้างค้างอยู่เป็น
 หุดาบราย. กรมพระนครบาลก็ไม่เร่งรัดมดนายให้ความบังคับมดทุกพระ
 กรุณาให้ทราบ. ชายผู้ร้ายจึงถ้าเรอคบหาหนเที่ยว ปล้นบ้านเรือน,
 รอยแฉวงกรมการกำนันพันนายบ้าน. พระยาพระหวดวงขุนหมื่นชก
 บ้านทอชวเรือนไกลเคียง, ก็หาช่วยกันจับเอาตัวชายผู้ร้ายไม่. เกิด
 เกิดคิดว่าชายผู้ร้ายมักชวากรายทางแดนเอเซียของเจ้าตราวุธ, เขากระ-
 ดินยิงร้องตำทักกันไซกว่า, ถ้าผู้ใดมาช่วยจะพ้นแวงเสียให้ด้วย,
 เพื่อนบ้านกลัวจึงมีใครมาช่วย. ไซว่าชายผู้ร้ายจะมีเครื่องตราวุธ
 แต้ฝ่ายเดียว, เครื่องตราวุธสำหรับมดกมอยทุกบ้านทุกเรือนด้วย
 กัน, ครั้นเกิดโจรผู้ร้ายปล้นบ้านเรือนชาวบ้านซึ่งอยู่ไกลเคียงใน
 เขตแดนเดียวกับร้องให้ช่วยก็ห้ามผู้ใดช่วยไม่, ชายผู้ร้ายจึงของอาจ
 ถัดำทำญ กระทำ อยวบช้าได้ดังน. จึง มี พระราชโองการมาพระ

หวดวงวิษณุเวศ }
 ขุนวิมาลคีเวศ }
 ขุนพิพิธวิเบนทร }
 หมื่นไกรสรวิชิต }

บันฑูร ผู้รู้ดีหนาท คำ วดี เห็นอ เกิดว่า ตั้ง ให้ กรม

ประชุมตฤกษณค้ำถา, ตฤกษณค้ำถหวดง, เชิญพระราชกำหนด

เดิมออกมาด ให้แต่งเป็น พระราชบัญญัติเพิ่มเติมขึ้นใหม่, ให้
 ถูกต้อง กับต้นตาน คนพาดชยาบช่า ใน ครังนี้, ข้าพระพุทธเจ้า

เจ้าพระยาบดินทรเดชา	พระยาขีเบศร์	} ถูกชน ณศาลา ๓๗ คน	
ทศมุนาเยก	พระยามหาอำมาตย		
เจ้าพระยาพระคลังวาฬ	พระยาอภัยรัตนฤทธิ		
สมเด็จพระกระถาใหม่	พระยาเทพวรชุน		
เจ้าพระยาพลเทพ	พระยาพิพัฒน์ โทษว		
เจ้าพระยาธรรมา	พระยาศรีรัตนเทพ		
เจ้าพระยาบรมราช	พระมหาเทพ		
พระยาศรีพิพัฒน์	พระมหามนตรี		
พระยาราชอุฎาอติ	พระศรีภริปริชาเจ้า		} ๒๗ คน
พระยาราชมนตรี	กรมพระธาดักษณ		
พระมหากษัตริย์กรมเพชร	หลวงญาณประภาศ	} ถูกชน ณศาลา หลวง ๓๐ คน	
พระครูพิเชต	หลวงจักรปาณ		
พระครูพราม	หลวงอภัย		
หลวงเทพราชธาด	พระกระเชม		
หลวงธรรมธาด	พระไกรศรี		

พร้อมกันเชิญพระราชกำหนดเดิมออกมาดู. มีพระราชกำหนดได้อา,
 เมื่อครั้งศึกราช ๓๑๐๕ มีกนเบญจะศึก, กรมพระนครบาลเค็ดอนคตา
 เอาอายุผู้รายออกใช้ด้วยบ้าง, ทำให้อายุผู้รายหนีไปได้บ้าง, เห็นแก่
 อามิศดินบน, ปล่อยด้วยบ้าง, เพราะเหตุคังนอขายผู้รายจงชุกชุมขึ้น,
 ให้หาระช่ายผู้รายเก่าซึ่งจำอยู่ณคุก. ถ้าอายุผู้รายโทษปลด, ปลด

ถัดมาครึ่งหนึ่งให้ตัดหัวหนึ่ง, ถ้าต้องครึ่งให้ตัดหูเดียวทั้งตั้งข้าง,
 ถ้าตัดครึ่งให้ขาดเดียว ถ้าแต่ชายผู้ร้ายโทษเบาตงมาพิจารณาเป็นตั้ง,
 ให้ตีหน้าตีอกได้ความโทษพระอัยการจริงทุกคน, ถ้าชายผู้ร้ายมีนาย
 ประกันแต่กระษัตริย์คนร้ายแล้ว, กรมพระนครบาลแต่งตั้งให้เป็นขุน
 ทมิฬใช้ราชการดี ขย้าให้ตัดหูแต่ตีหน้าเลย, ให้ขุนตามผู้กำกับกรม
 พระนครบาล, ให้มีนายชายผู้ร้ายแต่คนโทษซึ่งจำยอมคนดี, แด
 โทษของจำยอมเป็นหัวดับข้าง, แดกรมพระนครบาลเอาออกใช้ราชการ
 ใช้เป็นคุม, แดขุนพิศัดเขาบามุชชายผู้ร้ายแต่คนโทษตามมีบัญญัติ
 คุมขังคนขาน, ยื่นไว้ต่อมหาดไทยฉบับหนึ่ง, แดให้ขุนตาม
 ดำรงใน

ชาววัง ถ้ากับกันไปตรวจผู้ร้ายในคุก, เดือนละต้องครึ่งตาม
 ประเด็นเงิน

ครึ่งจริงทุกเดือน, ถ้าแต่คนขอมโตกลงพระราชกำหนดกฎหมายเก่า
 ใหม่ไปทำร้ายชนใหม่อก, ให้เอาตัวชายผู้ร้ายเป็นโทษตามกฎหมาย, แด
 ให้เอาตัวมารดาพินของชายผู้ร้ายนเป็นโทษด้วย, คุกหนึ่งมีนาย
 ชายผู้ร้ายนจริงทุกคน, ถ้าชายผู้ร้ายปล้นในกรุงนอกกรุง, ให้ชาว
 บ้าน ซึ่งอยู่เรือนใกล้เคียงใน ๓ เส้น ๑๕ วา, ช่วยกันรับฟังจับกุมเอา
 ตัวชายผู้ร้ายให้จงได้, ถ้าชายผู้ร้ายหนีไปทางไกลก็ให้ติดตามไป
 ถึงบ้านข้างนั้น, ให้ไปบอกแก่ชาวบ้านข้างนั้นให้ออกมาช่วยติด
 ตามสืบไป, ถ้าแต่ชาวบ้านใน ๓ เส้น ๑๕ วา, มิได้ออกช่วยติดตามรับ
 ฟังจับกุมเอาตัวชายผู้ร้ายๆ เขาทรัพย์ สิ่งของไปได้, ก็ให้เจ้าทรัพย์
 ชาวบ้านนายอำเภอนครบาลสืบไล่จะจับเอาตัวชายผู้ร้ายให้ ได้แต่ใน

สามวัน. ถ้าผู้ใดตัดแถมจับโคตัวอายุผู้ร้ายพิจารณาเป็นดีไซ้, ให้เอาทรัพย์ซึ่งอายุผู้ร้ายปล้นเอาไปแบ่งเป็นสามส่วน, ให้ยกเป็นบำเหน็จแก่ผู้ตัดแถมจับอายุผู้ร้ายโคหนึ่งส่วนหนึ่ง, ดังให้เจ้าทรัพย์สองส่วน. ถ้าตัดแถมจับอายุผู้ร้ายมีโค, ก็ให้เอาทรัพย์ซึ่งอายุผู้ร้ายปล้นเอาไปนั้นตั้งเป็นสามส่วน, ให้เจ้าทรัพย์ยกเสียเพราะมิได้ระวังระไวหนึ่งส่วนหนึ่ง, ให้คนรับใช้เพราะมิได้ตัดแถมจับอายุผู้ร้ายหนึ่งส่วนหนึ่ง. ให้ชาวบ้านในสามเส้นสืบหัวอาช้เพราะมิได้ออกจับกุมอายุผู้ร้ายให้โคหนึ่งส่วนหนึ่ง, แต่ส่วนชาวบ้านจะโตไซ้หนึ่งส่วนหนึ่ง, ให้แบ่งออกเป็นหกส่วน. ให้ผู้อยู่ในเส้นหนึ่งไซ้สามส่วน, ผู้อยู่ในสองเส้นไซ้สองส่วน, ผู้อยู่ในสามเส้นสืบหัวอาช้ส่วนหนึ่ง. เจ้าทรัพย์กรมพระนครบาลชาวบ้านจึงจะให้เป็นใจกันตัดแถมจับกุมเอาตัวอายุผู้ร้ายซึ่งทำร้ายแก่ราษฎรนั้น. แต่ทรัพย์ดังของซึ่งอายุผู้ร้ายเอาไปนั้น, เกือบกว่าเจ้าทรัพย์จะมิอาจตามจริง. อายุผู้ร้ายเอาไปน้อยจะว่าเอาไปมาก. โปรดนาจะให้กรมทรัพย์จะต้องยกเสียเป็นบำเหน็จแก่ผู้ตัดแถมนั้น, แต่ให้นครบาลผู้รับตราสั่งเอาเจ้าทรัพย์ทั้งบุตรภรรยาชายหญิงเป็นคนสืบทอยเรือนเดียวกัน, เจ้าทรัพย์นั้นให้สืบถลาบาดคว้งหนักหนวก่อน, จึงให้เอาทรัพย์ดังของแต่ตามดีก็ตามจริง. อย่าให้เอาเท็จมาให้ถาวรกฎหมาย, เจ้าทรัพย์นครบาลชาวบ้านนายอำเภอจึงหมกขระเม่นด้วยเลาะตัดแถมจับกุมเอาตัวอายุผู้ร้ายๆ จะเห็นเจ้าทรัพย์นครบาลชาวบ้านนายอำเภอเป็นใจตัดแถมจับกุมเป็นหลายเหตุอายุแล้ว, ก็จะไม่เข็ดขามกลัวเกรงจะมีอาจทำร้ายแก่ราษฎรได้. แต่ชาวบ้านในสามเส้นสืบหัวอาช้, ถ้ามิได้เป็นผู้ร้าย, แต่มิได้เป็นผู้ชัก

นำดีมาร่วมคิดด้วยชายผู้ร้ายไหม้ไต่แดงชาวบ้านทั้งนี้จะคงแบ่งดีน
ด้วยโชทรัพย์เจ้าของทรัพย์อยู่ด้วย, ห้ามอย่าให้ปรับใหม่เขาเป็นโทษ
เดิมคตามพระราชกำหนดเลย. มีในพระราชกำหนดไว้แต่ก่อนดังนี้,
ข้าพระพุทธเจ้า พร้อม กัน เห็น ด้วย เถลา ๆ ว่า ชายผู้ร้าย ช่ง จำ อยู่

คุก }
ณ ตราง } ด้อยเดี่ยต้นบนโทกบตระกูลการ, กรมพระนครบาล, นาย
ทิม }

พทำมรังผู้คุมกรมพระตำรวจ, เห็นแก่เขามีเป็นอาญาประโยชน์. ได้
ตรวจดตบดอยประให้ชายผู้ร้ายหนี. ฝ่ายหัวเมืองเจ้าเมืองกรมการ
พิจารณาชายผู้ร้ายเป็นด้อยแดง, ก็ไม่บอกตั้งชายผู้ร้ายเข้ามา
กรุงเทพฯ, เขาจำไว้ โชด้อยณตรางหัวเมือง, เขาต้นบนบด้อยเดี่ย
บ้าง, ทำให้หนีไปบ้าง. ชายผู้ร้ายจึงมีใจกำเริบชักชวนพวกเพื่อนที่
ลับฉนชายฉน, แดพวกไหม้ไต่แดงผู้ร้ายก็เป็นผู้ร้ายชนอก, ฝักหนีไป
เที่ยวกระทำโจรกรรมเป็นชนมาก. ครนจะให้ปรับใหม่มีโทษ, กรม
พระนครบาลนายพทำมรังผู้คุมกรมพระตำรวจ, เจ้าเมืองกรมการตาม
พระราชกำหนดเถา. กรมพระนครบาลนายพทำมรังผู้คุมกรมพระตำ
รวจ, เจ้าเมืองกรมการผู้กระทำผิดตั้งนคเขียงอย่างถน, กระทำผิด
นชานาน, ทศายไปแดงกมทงชงกมเป็นคงนมากถกความถ, ขอ

กรมพระนครบาล
พระราชทานให้ภาคโทษ นายพทำมรังผู้คุม } แดเจ้าเมืองกรมการไว้,
กรมพระตำรวจ }

แต่อย่าให้คู้เขียงอย่างถนกระทำคงนดบค้อไป. แดชายผู้ร้ายช่งจำ

ขอยุณครางณทิมพิจารณาเป็นสัตย์ยังมีได้ตั้งชนคูกัม, ทพิจารณายังมีได้เป็นสัตย์จำไว้ ทตรางกัม, ทตมกัม, เป็นหลายพวกหลายเหล่า.

ขอพระราชทานให้ชนพศิกทำทางว่าวประทับตราจำนวนนักโทษจำอยู่ ณคุก, ยื่นไว้แก่กรมมหาดไทยกรมพระกระต่าโหมให้ระอา, ผู้ร้ายชื่อนนอยุณานนภรรยาชื่อนน, โทษตั้งนั้นตั้งหน้า, โทษตั้งนั้นมิได้ตั้งหน้า. ถ้าอายุผู้ร้ายตายให้บอกกับเวรมหาดไทยกรมวังกำกับกันไปคุกอาศก, แล้วจึงให้หักจำนวนบาญชนักโทษที่ตายนั้นลง, ถ้าอายุผู้ร้ายพิจารณาเป็นสัตย์ตั้งขึ้นคุกใหม่ให้บอกบาญชขึ้นทุกครั้ง, อย่าให้บาญชพ้นเพื่อนไปได้. โหมหาคเด็ก, ชาววัง, คำรวจ, มหาดไทย, ถตาโหมกำกับกันไปตรวจอายุผู้ร้าย, ซึ่งต้องจำอยู่ณคุก ทิมครางเคอณะครั้ง. ถ้าขาดด้วยเหตุประการใด, ก็ให้หมหาคเด็กกราบทูลพระกรุณาจะตั้งโทษผู้กระทำผิดทพระชยการ. ความผู้ร้ายหัวเมืองพิจารณาเป็นสัตย์แล้ว, ให้เจ้าเมืองกรมการเร่งบอกตั้งเข้ามายังกรุงเทพฯ, จะตั้งขึ้นคุก, อย่าให้กลของหน่วงเหนี่ยวไว้ โทษา. อนึ่งอายุผู้ปล้นฆ่าคนตาย, ทั้งไฟของเบาตักข้างมาโคกระบือตวงเรือตักซึ่งวังราวตอกทองพระตักของตั้งมี, โทษเก่าใหม่ซึ่งตราการพิจารณาเป็นสัตย์แล้วก็ให้ตั้งเป็นอักษรไว้ ทหน้าอายุผู้ร้ายตามโทษ. ถ้าโทษปล้นบ้านปล้นเรือนตีเรือฆ่าเจ้าเรือนตายตอกทองพระทั้งไฟ, เป็นอกฤษฐโทษมหันตโทษ ก็ให้ตั้งหน้าตักตั้งอักษรว่า, โทษอันนี้ถึงประหารชีวิต. ถ้าโทษเบาตงมาเป็นแต่โทษ

เด็กของตั้ง	} ให้เด็กหน้าผากแดง } โทษ	เด็กของตั้ง
ย่องเบา		ย่องเบา
เด็กข้างม้าโคกระบือ		เด็กข้างม้าโคกระบือ
นกขิงขิงราว		นกขิงขิงราว

จำไว้คนคุกจนตาย. แต่อย่าผู้ร้ายเด็กเรือ, เด็กของตั้งนอน, เด็กไม้ซุง, เด็กเม็จเดี่ยวเด็กนอสนน, อย่าให้เด็กหน้าผากแดง, แต่ให้เรียกเขื่อนนายประกัน

ใจ โทษหนัก, เมื่อจะเด็กหน้าชายผู้ร้ายนอสนนให้	มหาตไทย	} ไปกำกับพร้อม
	กระต่าใหม่	
	กรมวัง	
	มหาตเด็ก	

ด้วยกรมพระดีศรี. ให้เด็กจงปรากฏให้ชัดอย่าให้อักษรลบเดือน. อย่าผู้ร้ายหนักไป, ตายเด็กจะได้เป็นถ้าคดีคดีตัวชายผู้ร้ายอยู่, ไปถึงบ้านโตเมืองโตเจ้าเมืองกรมการนายอำเภอท่านพันนายบ้าน, จะได้

เห็นเป็นดำคัญ ให้มีพระราชบัญญัติโฉนดเมือง	๑	} ให้ประกาศไปแก่
	๒	
	๓	
	๔	

นายอำเภอท่านพันนายบ้านด้านชนอนให้รู้จงทั่ว. ถ้าเห็นเป็นตายเด็กใช้, ก็ให้จับเขาดำมาส่งยังกรมพระตำรวจกรมพระนครบาล, เจ้าเมืองกรมการ. ถ้าแต่นายอำเภอท่านพันนายบ้านด้านชนอนทั้งปวง,

มิได้จับเอาตัวมาตั้งต้มคอบกบกัดได้ จับชายผู้ร้ายตั้งหน้าไต่หน้าบ้านโค, จะให้เอาตัวนายอำเภอถำนั้นพันนายบ้าน, ชาวบ้านเป็นโทษตามโทษานุโทษ. ถ้าชายผู้ร้ายซึ่งตั้งหน้าต๊ะพยค์อนร้ายแล้ว, ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พันโทษ, จะให้มหนังสือประทับตราพระราชดีห์, พระขดีห์, พระนันทกาลขดีห์, ให้ไว้กับตัวชายผู้ร้ายเป็นสำคัญ. ถ้าผู้ใดนอกจากเจ้าพนักงานผู้รักษาชายผู้ร้าย, จับตัวชายผู้ร้ายซึ่งหนีคุกมาตั้งไต่, ให้เจ้าพนักงานผู้กำกับตรวจกรมทัตพระกรุณา, จะโปรดพระราชทานเบี้ยเงินจ้บชายผู้ร้ายคนหนึ่งเป็นเงินสิบสองดั่ง, ผ่าหนึ่งหมัดรับหนึ่ง. ถ้าแต่เกิดผู้ร้ายปล้นทโคตำบลโค, ให้กรมพระนครบาลตั้งเต้าเอาตัวชายผู้ร้าย, จะไต่ตัวกัก ย้งมไต่ตัวกัก, ให้เจ้าพระยามหาชกรบาลบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบแต่ในตำวัน. ถ้าเจ้าพระยามหาชกรไปราชการ, ให้พระยาวรของเมืองกรมบังคมทูลพระกรุณา. ถ้าพระยาวรของเมืองบ่วยไซไล่ไปราชการ, ให้กรมพระนครบาลตั้งเต้าแห่งผู้ใดหนึ่งกรมบังคมทูลพระกรุณา, ถ้ากรมพระนครบาลปล้กบกัดความไว้ มิได้ทราบบังคมทูลพระกรุณา. ให้ตั้งโทษปรับใหม่ไซ่ทุนทรัพย์ ให้แก่เจ้าของทรัพย์ซึ่งผู้ร้ายดักเอาไปนั้นจ้เต็ม, แล้วให้ทวนโดยยศถาคัด. ถ้าเกิดผู้ร้ายในแขวงจังหวัดหัวเมืองโตๆ กัด, ให้เงินมืองกรมกรตั้งเต้าเอาตัวชายผู้ร้าย, ถึงย้งมไต่ตัวกักให้บอกข้อความเข้ามา, ให้ทราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทราบจ้งทุกครั้ง. ถ้าผู้รักษาเมืองกรมการบีตบงความโจรผู้ร้ายได้ ไม่บอกตั้งเข้ามาให้ทราบบังคมทูลพระกรุณา, มีผู้เอาความมาว่าพิจารณาเป็นดีจ้, เจ้าเมืองกรมการเดิมคพระราชอาณา, ให้ตั้งโทษปรับใหม่แก่ผู้รักษาเมืองกรมการ ให้ไซ่ทุนทรัพย์แก่เจ้าของทรัพย์ซึ่งผู้ร้ายดักเอาไป,

เรือนเจ้าของทรัพย์, ถ้าชายผู้ร้ายเอาชวากบัก เขาไม่ทอนก้นคืนทั้ง
 คว่าง เขากระดึ้นยิงกราดไว้, จะเข้าไปช่วยจับชายผู้ร้ายที่เรือน
 ชายผู้ร้ายปล้นนมโค, ก็ให้ชวากบักช่วยกันตอมไว้, ชายผู้ร้ายได้
 ทรัพย์ดังของแดงกลับออกมา ก็คงจะจับเอาตัวได้คนหนึ่งบ้าง ต้อง
 คนบ้าง, ก็จะได้ความพิจารณาสืบต่อไป, ถ้าชาวบ้านไม่เป็นใจจับ
 ชายผู้ร้าย, ชาวบ้านก็มีความผิดของโทษเดิม, ครั้นจะให้ยก โทษ
 เดิมแต่ตามพระราชกำหนดเดิม, ชาวบ้านที่อยู่ในระแวกหาเงินก็จะ
 ณะเสียใจ หาชวนกันจับกุมชายผู้ร้ายให้ ได้ ไม่, ถ้าชายผู้ร้ายปล้น
 นมโคเรือนใด, ราษฎรชาวบ้านก็จะต้องปรับใหม่ตามศักดิ์นั้น,
 ชาวบ้านก็จะพร้อมใจกันระงับระไวรักษาบ้านรักษาเรือน, ราษฎร
 คอยจับกุมชายผู้ร้ายแข็งแรง, ชายผู้ร้ายก็จะหาเอาเงินปล้นบ้านปล้น
 เรือนได้ ไม่, ซึ่งกฎหมายเดิมว่า, ให้เอาทรัพย์ซึ่งชายผู้ร้ายลักเอาไป
 นั้น, ตั้งปรับใหม่ชาวบ้านซึ่งอยู่ในระแวกแบ่งส่วนให้, ไซ้ทุนทรัพย์ซึ่ง
 ชายผู้ร้ายลักเอาไป, ถ้าทรัพย์ นกชาวบ้านซึ่งอยู่ในระแวกบ้าน
 เปลี่ยว, คนน้อยจะต้องปรับใหม่ มีบนาศักดิ์, ทำบนาศักดิ์มีโค
 เดิมเอเท่ากัน, ไซ้ทุนทรัพย์เจ้าของทรัพย์ตามกฎหมายเดิมนั้น, ที่
 บนาศักดิ์น้อย ก็จะต้องลดพินศอไม่มทรัพย์จะไซ้เจ้าทรัพย์, ก็จ
 ะต้องเร่งรัดได้ความยากแค้นเดือดร้อน, ชาวบ้านในระแวกนี้โดย
 โทษเดิมก็จะให้ ปรับใหม่ โดยตามโทษเดิมตามบนาศักดิ์, ราษฎร
 ไม่มศักดิ์จะได้เสียแต่คนน้อย, ที่บนาศักดิ์มากก็จะต้องเสียทรัพย์
 มากก็ได้ แข็งแรงกำชับกำชาม มีบนาศักดิ์น้อยให้ ระงับระไว ช่วย
 กันจับชายผู้ร้าย, แดเงินที่ปรับใหม่เอามาไซ้ทุนทรัพย์ ที่ชายผู้ร้ายลัก

เขาไปนั้น, เมื่อไม่กอบกู้ทรัพย์เจ้าของทรัพย์แบ่งส่วนแล้ว, มากน้อย
 เท่าใดจะพระราชทานเงินหลวงไซ้ให้จงบรม ซึ่งให้ปรับใหม่กรมพระ
 นครบาลให้ช่วยไซ้ทุนทรัพย์ด้วยนั้น, กรมพระนครบาลหาได้ยี่เรือน
 โทดเคียงเจ้าทรัพย์ไม่, ชายผู้ร้ายปล้นแถวเจ้าของทรัพย์มากกฎหมาย
 ตราสินจึงได้รู้, ให้ยกปรับใหม่กรมพระนครบาลเสีย, เมื่อชาวบ้าน
 จับตัวชายผู้ร้ายในทันใดนั้นมิได้, ก็เป็นพนักงาญตระลาการกรมพระ
 นครบาลจะไต่สวนพิจารณาเอาตัวชายผู้ร้ายสืบต่อไป, คงแต่ชาย
 ผู้ร้ายปล้นแห่งใดชาวบ้านจับตัวชายผู้ร้ายมิได้, ให้ตระลาการทอศ
 เชือกกรวดชาวบ้านในเขตแดนที่หาได้, ถ้าถ้ากระโดงลงเสกถือ
 จะชามมาช่วยกัน, ไม่ได้มาช่วย, จึงให้ทอดเดินเชือกกรวดคดตรง
 ไป, ถ้าคดงใหญ่กว้างตั้งแต่ ๓๐ วาขึ้นไปจะลุยโคลนหรือช่วยฟ้าข้าม
 มาช่วยมิได้, ให้ทอดเดินเชือกกรวดคดออกไปตามคพานขามกลอง, ถ้า
 ถาวรทอศกแพงกนประตจาเกาะทางเดิน, ก็ให้ทอดเดินเชือกกรวด
 ตามประตคนเดิน, ถ้าเดินเชือกกรวดคดออกไปตกพันนอกหัวเดินแดงก็อย่า
 ให้ปรับใหม่เลย, แต่ชาวบ้านซึ่งอยู่ฝากคตองในรวกนในกนแพงกน
 เรือนโทดเคียงกบเรือนซึ่งชายผู้ร้ายปล้นนั้น, จะหนึ่งเดียวไม่ช่วยให้ค
 เกลาะให้รองทองเพลิงชนให้ลวดวาง, จะไต่เห็นตัวชายผู้ร้าย, คนชวด
 บ้านซึ่งอย ในทหาเดินจะได้ช่วยกันจับเอาตัวชายผู้ร้าย, ถ้าจับชายผู้
 ร้ายมิได้ทำนให้ใหม่ชาวบ้านชายดกรรชดมดัก, อยในทรวัดหาเดิน
 โดยถานเดิมคตงแต่หน้า ๓๕ ไร่ขึ้นไปถึง ๓๕๐ ไร่, คนหนึ่งเป็นเงิน
 หัวคำดัง, ถ้าดังนา ๒๐๐ ไร่ขึ้นไปถึงนา ๑๐๐๐๐ ให้ปรับใหม่โดย
 ถานเดิมคตามบันดาตัดัก ถ้าผู้ตนา ๓๐ ไร่ดังมาถึงนา ๕ ไร่ อย่า

ให้ปรับใหม่เลย, ให้แต่ทอนมันคนละ ๑๕ ที่ ถ้าผู้ใดอยู่ในรังวัดได้
ไปช่วยจับโจร ๆ พันเทงมีบาดเจ็บ ท่านว่าคุ้ม โทษอย่าให้ปรับใหม่
เลย, แดเงินซึ่งปรับใหม่ราษฎรชาวบ้านในเขตกรแดนรังวัด ๕ เส้นนั้น,
ให้ตระตากรเร่งเรียกเอามาได้ เป็นกลางก่อน ถ้าผู้ใดซึ่งอยู่ในที่
รังวัด ๕ เส้น จับตัวอาชญา ร้ายมาส่งได้ กัด, แดด้บไตความว่าอาชญา
ผู้ร้ายไปดำเนินกันเอาใครอยู่แห่งใดตำบลใด, จะจับตัวมาส่งมิได้
เอาความมาบอกกับตระตากร ๆ ไปจับเอาตัวอาชญา ร้ายมาได้ พิ-
จารณาอาชญา ร้ายเป็นสัตย์แล้ว, ก็ให้ตระตากรคืนเงินปรับใหม่ให้
แก่ชาวบ้านในทรวงวัด ๕ เส้น, ของผู้ใดก็ให้มันไปอย่าให้ตระตา-
กรเรียกเอาค่าฤชาธิบดเลย. ถ้าผู้ใดซึ่งอยู่นอกเขตกรแดนรังวัดได้
จับตัวอาชญา ร้ายได้, ก็ให้ตระตากรเอาเงินรายชื่เรียกค่ารังวัดมาได้
นั้น, ให้เป็นมาเห็นแก่ผู้จับโจรได้เป็นเงินซึ่งหนึ่ง. ถ้าด้บได้ระจับ
ตัวผู้ร้ายมิได้, เจ้าทรัพย์เดียวทรัพย์ ไปแก่โจรมากน้อยเท่าใด, ก็ให้
เจ้าทรัพย์ด้บอดตัวจงหนัก, แดให้เอาทรัพย์ ในตราสันทอาชญา ร้าย
ลักเอาไปนั้นทำเป็นด้บอด, ยกเป็นภพไปกับเจ้าทรัพย์ด้บอดหนึ่ง
เพราะมิได้ระวังระใด, ยังด้บอดด้บอดนี้ให้เอาเงินปรับใหม่ชาวบ้านมา
ใช้. ถ้าไม่ขอให้ตระตากรเบิกเอาเงินหลวงมาใช้ ให้เจ้าของทรัพย์
จงครบ, ถ้าเงินปรับใหม่ในรางวัด ๕ เส้นใช้ทุนทรัพย์ ให้แก่เจ้าของ
ทรัพย์แล้ว, ยังเหลือ อย มากน้อยเท่าใดให้ ด้บได้ แก่พระคตัมมหา-
ตัมบัต, ถ้าหรับจะด้บพระราชาทานให้เป็นมาเห็นแก่ผู้จับผู้ร้ายได้ ะ

๐ หนึ่ง บ่าวไพร่เต็มยร ทนาย สัมทาศ เขตย ของผู้ใด, แดชน
หมันพนทนายกรมใดเป็นผู้ร้ายคองชัต, ตระตากรให้มุนายด้บด้บมา

พิจารณา, มุขนายไม่เจ็บร้อนด้วยราชการแผ่นดิน, เห็นกับบ่าวไพร่
 ปกบัต้อาพรางไว้ ไม่เห็นว่ามี, นางที่ไม่รับว่าเป็นชนหมั้นพันทนาย
 อยู่ในกรมไม่รับว่าเป็นบ่าวไพร่ของตัวเอง, ก็คือบายแต่จะไม่ดังตัว,
 ให้ความจงใจที่มุขนายเป็นดั่งนกม, ตั้งแต่นั้นไปถ้ามุขนายให้การ
 ชัดคอดังชนหมั้นพันทนายได้มัยรตมทนายของผู้ใดว่าเป็นผู้ราย, ให้
 ตระตการเขาตอดถึงกตมุขนายซึ่งเป็นเจ้าหม่มมุขนาย ๆ เงินแต่ผู้เขา
 มาตั้งแต่งให้เป็นหมั้นพัน, มาบ่งคบบให้ดังคตมทนายชดมาให้ตระตการ
 พิจารณา, ถาดังกตมุขนายว่าคตมของชคนนหัดพันไปเองคตมดังยังมีได้,
 ให้ตระตการเรียกเขาเงินแกดังกตมุขนาย, บ่าวเป็นผู้รายคนหนึ่ง
 ปรบชงหนึ่ง, ถาบ่าวคตมชดหลายคนก็ให้ปรบเรียงคตมคตมชง, ให้
 เรียกเขาเงินมาไว้เป็นถาดังกอน, มุขนายจึงจะไม่ ได้ คตมกยายปกบัต
 เอาตัวไว้, ถาดังกตมุขนายคตมตามเอาคตมมาดังได้คนหนึ่ง ด้องคน,
 ก็ให้ตระตการคตมเงินให้แกดังกตมุขนายไปตามชงใดคตมมาดัง, ถา
 ดังกตมุขนายได้บ่งคตมตามเอาคตมมาดังมีได้, ผู้อื่นนอกจาก
 ดังกตมุขนายได้บ่งคตมตามเอาคตมมาดังมีได้, ให้ตระตการเขา
 เงินก็เรียกเขาเงินจากดังกตมุขนายชงผู้รายคตมชงนั้นให้เป็นบ่าเห็น
 แก่ผู้จับ, ถาตระตการพิจารณาผู้ค้นหาเป็นดัดคตมเป็นผู้รายไม่,
 แดะคตมเขาเงินบ่าเห็นชงหนึ่งให้แกดังกตมุขนายไปนั้นชอบ, ด้วย
 ว่าผู้ค้นหาชงต่างคตมคตมจริงไม่, หนีไปให้ยากแก่คตมเมือง
 ท่าน, ตระตการคตมเขาเงินคตมดังไว้, ให้เป็นบ่าเห็นแก่ผู้จับจึงได้
 คตมมาดัง, ให้ตระตการเบิกเขาเงินคตมชงหนึ่งมาใช้ ให้แก่มุ
 ขนายไป, แด่บ่าวคตมชดพิจารณาหาเป็นดัดคตม ไม่นั้น, ก็ให้ดังไปกรม

พระดีศักดิ์ก็แปลงเป็นไพร่หลวง, ถ้าตั้งกมฺถนายคือผู้ช่วย ทศของ
 ชัดนั้น, หาได้เป็นขุนหมื่นพันหนายเดิมยรบ่าวทาสไม่, ให้ตระการ
 เบิกเอาเงินหลวงในท้องพระคลัง ชั่งหนึ่งไปเสียให้เป็นบำเหน็จแก่
 จีบ. ถ้าได้ต่อสู้ต้องชัดมาตระการพิจารณาได้ลมได้ความอว
 คองชัด, เป็นขุนหมื่นเป็นเดิมยรบ่าวไพร่ทาสอยู่บัดนั้น, แต่
 ตั้งกมฺถนายเห็นว่าผู้ต้องชัดนั้นหลบหนีจะส่งตัวมาได้จะตั้ง
 เงิน, จึงปฎิเสธหารับว่าผู้ต้องชัดนั้นเป็นบ่าวไพร่ไม่, ให้ประ
 ตั้งกมฺถนายทูลคุณเป็นเงินต้องชั่ง, ทักเงินหลวงซึ่งเสียบำเหน็จไป
 ก้อนหนึ่ง, ยังเงินอีกชั่งหนึ่งให้ตั้งไว้ณคลังมหาดมบัติ. ถ้า
 หรับจะได้เป็นบำเหน็จแก่ผู้รับมาได้ดิบไป. ถัดมาผู้รับเป็น
 ดัษยชัดพวกเพื่อนคือไป, แต่หาว่าเป็นบ่าวไพร่ของผูใดไม่, คือได้
 ต่อสู้ ทศของชัดมาพิจารณาจึงได้ความว่า, เป็นขุนหมื่นพันหนายบ่าว
 ทาสอยู่บัดนั้น, อย่าให้มีโทษปรับใหม่เรียกเอาเงินชั่งหนึ่งแต่ตั้ง
 กมฺถนายเลย, มุสนายก็ยังไม่ไต่มาจับคดีต่อตระการ, แต่ก่อน
 ก็ไม่รู้ว่าเป็นบ่าวของผูนั้น, คือได้ตัวมาจึงไต่รู้ว่า เป็นบ่าวของผูนั้น,
 ให้ยกเงินปรับชั่งหนึ่งเสีย. แต่มุสนายมิได้ปราบปรามบ่าวไพร่ของตัว
 ละให้บ่าวไพร่เป็นโจรผู้ร้ายดังนั้น. มีพระราชกำหนดเดิมว่าพิจารณาได้
 ตัวผู้ร้ายปล้นเป็นบ่าวไพร่ของผูใด ให้มีโทษแก่มุสนายด้วย. พระ
 ราชบัญญัติครั้งนัก ให้มีโทษแก่มุสนายคงไว้ตามพระราชกำหนดเดิม.
 ถ้าแต่ผู้ร้ายชัดทอดถึงมหาดเล็ก, แต่หมู่ไพร่หลวงว่าเป็นผู้ร้าย, ให้
 หัวหมื่นนายมหาดเล็ก. เจ้ากรมปลัดกรมไพร่หลวงตั้งต่อสู้ของชัด
 มาให้ตระการพิจารณา. ถ้าหัวหมื่นนายเจวมหาดเล็ก, เจ้ากรม

ปลัดกรมไพร่หลวงตั้งควมได้, ให้ตราการเอาข้อความขึ้นกราบ
 บังคมอุทธรณ์, จะพระราชทานเงินหลวงให้แก่ผู้จับตง ซึ่ง ด้วย
 เหตุด้วยขาดเดก, หมูไพร่หลวงนั้นหาเหมือนชนหมื่นกรมอื่น, ข้า
 เจ้าต่างกรมหากรรมมิได้ ขวราชการอื่นไม่. หวังหมื่นนายเงินเจ้ากรม
 ปลัดกรมเป็นแต่มาศควบคุม ชนหมื่นกรมอื่น, มุดนายเอามาตงแต่ง
 เอง. ให้ได้ตงมาตงจึงให้ปรับโทษเอาแก่หมื่นนายตงแต่ง. ให้
 ตรีตราการพิจารณาเอาตัวใจผู้ร้ายซึ่ง เป็นเดียนหนามแผ่นดินให้
 ดั้นเช.

อนึ่งมีพระอัยการใจแต่ก่อนว่า, บิดามารดาพี่น้องบ้านาชา
 อาหกรรมเหตุเหลือผู้ โคมรณภาพ, ญาติพี่น้อง ช่วยกันปลงศพเผาผี
 เด็ดจกเดก, ทรัพย์มรดกของมรณภาพนั้น, ยังเหลืออยู่อีกมากน้อย
 เท่าใด ให้แบ่งแจกให้แก่บิดามารดาพี่น้องบ้านาชาบุตรหลานเหตุเหลือ
 ซึ่งใครรับราชการเดิมได้รับราชการ, ตามดินทตแต่หางนั้น, ญาติผู้
 ได้ส่อนแบ่งนั้นทรัพย์มรดกไปเป็นอาณาประโยชน์แห่งเดิมอีกน. ถ้า
 บุตรหลานญาติพี่น้องผู้ใดหาอยู่ในโศกาคำดังส่อนบิดามารดาความค
 พี่น้องใหม่, คบเพื่อนเป็นมร้ายเที่ยวปลงศพมยงเบาเอาทรัพย์ ดังของ
 ราชอุรไป. บิดามารดาญาติพี่น้องว่ากล่าวห้ามปรามหาฟังไม่. อย่า
 ให้บิดามารดาญาติพี่น้องปกปิดอำพรางไว้, ให้เอาความมาว่ากล่าว
 บอกนายเงินศาลูกขุนใน. ให้นายเรียนตงกขุนนศาลูกตั้งเจ้าพนักงาน
 ให้เอาตงผู้หนมาจำจองใหม่หนคงกว่าจะมีผู้รับรอง, บิดามารดาญาติ

๐ กฎลํามล็ดบหกข้อ ๖๖

	เจ้าพระยาธรรมา	
	เจ้าพระยาชำนาญบริรักษ์	
	พระยาภคตาไทย	
	พระยาธรรมมา	
ข้า ๑ ตุกษณณคําดง	พระยาพดเทพ	๑๖
	พระยาราชภักดี	
	พระยายมราช	
	พระกาแพง	
	จมนเดมอโจรราช	๑๗ คนปลกษา
	พระราชครูพระครูพิเชด	
	พระจักรปาน	๑๖
ข้า ๑ ตุกษณณคําดง	พระธรรมดําดร	
	พระกระเชม	
	ชนหลวงพระไกรศรี	
	ชนราชพินใจ	
	ชนศรีธรรมราช	

พร้อมกันว่, ครึงดํมเดจพระพุทชเจ้าหลวงในพระบรมโกฐ, ให้ม
 กฏรับดั่ง ๕๐ } ๕๖ ครึงดํมเดจพระพุทชเจ้าหลวงในพระบรมโกฐครึง
 กฏชนอน ๒ }

กฏ ๕ } ขอพระราชทานคงไว้ } ๓๖ ข้อ, แด
นชำระเสีย } รมตั้ง ๓ } รมตั้ง ๓๕ }

คดีเขาแต่ข้อใจความกราบทูลพระกรุณาขอเคาะ

๑ ๑) หนังสือให้ไว้ว่า, ถ้าบางไพร่ผู้ใดมีกิจศุขทุกขประการ
ใด, แลร้องฟ้องให้กราบทูลพระกรุณานั้น, ถ้ามีตนายฝ่ายทหารให้
เจรจาด้วยฉันทกตาคใหม่, ถ้าพูดเรือนให้เจรจาด้วยฉันทนายก, แล
เนือความเปนกระทวงใดให้ตั้งตามกระทวง, กฏให้ไว้ณวันพุทธ
เดือนสี่ ขึ้นหกค่ำ จดศักราช ๓๐๓๒ ปีชานโทศก

๒ ๑) อนึ่งมีกฏขอหนึ่งว่า, ราชฎรทำหนังสือร้องฟ้องหาความ
แก่กัน, ตระตการเอาชียงมีตัวเรอ, โจทจำเลยจะฟ้องออกนอกจำ
นนตั้งที่เดานั้น, อย่าให้ตระตการผู้ใดพิจารณารับหนังสือฟ้อง โจท
จำเลยนั้นว่า, กฏให้ไว้ณวันอังคาร เดือนเจ็ด ขึ้นเก้าค่ำ จดศั
กราช ๓๐๓๖ ปีมะโรงฉศก

๓ ๑) อนึ่งจมีนโองรณารับพระราชโองการได้เกล้าว่า ตั้งว่า,
ถ้ามหาดเล็กขอเผ่าข้าหวงกรมใดก็ดี, จะรับตั้งเจ้ากรมหม่นมาตั้งด้วย
กิจเนือความแตรราชการตั้งโตๆ แก่ผู้ชยเนนตำรวจใน, ตำรวจนอก,
ชาววัง, มหาดไทย, ถ้าแต่ผู้รับตั้งนั้นรู้จักหน้ากต, ให้พิจารณา
ในเนือความนั้นก่อน, ถ้าเปนการเรื่อให้จดหมายไว้ก่อนจึงให้ตั้งไป,
แล้วให้เอาเรื่อรวงหม่นให้เจ้ากรมปลัดกรมกราบทูลพระกรุณาจด
รับตั้งให้ไว้ณวันพฤหัสดับดี เดือนยี่ แรมสองค่ำ จดศักราช ๓๐๓๖
ปีมะโรง ฉศก

๔ ๑) อนึ่งมีกฏให้ไว้แก่ตระตการว่า, ถ้าโจทจำเลยนั้นตั้ง

จงหนัก, กฏให้ ใ้ฉนวนพุกหัดบค เดือนหก ษนดับเข็ดควา จุศกักราช ๓๐๓๓ ปกนตรีศก. ฐะ

๗ ๑ อนึ่งพระมหามนตรีรับพระราชโองการได้เกล้าฯ ดังว่า, ใ้เอาญาไว้แกตูกษนคาคหลวงฉา, ถาตฤตถการคุมเอาตูกความไปชแกตูกษนคาคหลวง, ถาตูกความคคใจตฤตถการใ้มีคาคชนแกชุนราชพินิจใ้ฉนใ้ขอใ้หริบเอาถอยคานนใ้ฉนแกตูกษน. ถาคคเจตูกษนฉาพิกาศษาเนอความชากเหอชกใ้ตูกความคิงทุเถว, ถาคคิงทุเถวชอบใ้พิกาศษาหาความชอบคินดับไป, อยาใ้ตูกความตุงเกียงตอบใ้ตูกษนเปอนนอยาบชา. ถาตอบใ้ตูกษนอยาบชาใ้เอาใ้แบนตบปาก. ถาตูกความอยาบชาเปอนนมต, ใ้เอากระตาทงชนตบปาก, แถวใ้ชตฤตถการเอาตูกความไว้ใ้หมนฉง, แถวใ้ตูกษนเออเนอความกราบทูตพระกรณา, ใ้ใ้ตองพระราชอาญาเชนฉงหนัก, แถวใ้บรับใ้หมเอาตามใ้ชยานใ้ชชนน, ใ้บใ้ตองใ้ใ้ฉนวนฉาการเดือนแปด ษนดองควา จุศกักราช ๓๐๓๕ มีชวดจคควาศก ฐะ

๘ ๑ อนึ่งมีกฏใ้ใ้ฉวา, ฉมคตเจบรมบพคตพระพุทฐเจ้าอยหัวเลตจชอกนทใ้ใ้ช, ใ้ฉจะเอาใ้ฉาตงปวงแถจะถอฉมคตเอาใ้ฉานน, แถฉมทนายช, ฉมทพระกลตใ้หม, หองวราชนิกต, ไ้ราชิบค, ถาใ้ฉจะเอาใ้ฉาตวชกักราชการหนงใ้ตอไปมา, แถกักราชการถอชคความฉารบายชคค, ใ้ใ้พิจารณาแถถามควชกักราชการดิงใ้ตใ้ชกค, แถนวกกราบทูตพระกรณาคค, ใ้ถอแถฉมคตเอาใ้ฉา. แถพระยาพระหลวงชอกถฉวน, ถาใ้มใ้ตองพระกรณาใ้ใ้พิจารณาฉารบายชคคเนอความกักราชการ, แถมใ้ได้นากกราบทูตอยาใ้ถอฉมคตเอาใ้ฉา, กฏใ้ใ้

ณวันพุธ เดือนสาม แรมสิบสามค่ำ จุฬศักราช ๓๐๓๔ ปีชวด
จตุรศก

๙๑ ○ อนึ่งสมุหนายกกับพระราชโองการได้เกล้าฯ ตั้งว่า, ตรี-
ธการโรงศาลกรมใด ๆ ได้พิจารณาเห็นขอความแห่งนั้น, อย่าให้ถูก-
ความติดใจได้. ถ้าโจทก์จำเลยคิดใจตรีธการ, ให้ตั้งด่านจนค่าความ
ไปให้ตรีธการอื่นพิจารณาคานกระทรวงสืบไป. รั้งตั้งให้ ใ้ณวัน
อาทิตย์ เดือนเจ็ด แรมสิบค่ำ จุฬศักราช ๓๐๓๕ ปีฉลูเบญจศก

๙๐ ○ ด้วยพระมหาเทพรับพระราชโองการได้เกล้าฯ ตั้งว่า, ณ
วันจันทร์ เดือนธันวาคม แรมสามค่ำ จุฬศักราช ๓๐๔๓ ปีระกาตรีศก,
เวตนาเข้าเด็จออกทอศพระเนตรแดงตัวไม้วักยม, นายเทศมหาดเล็ก
เอาฟ้องเงินก่งซึ่งกล่าวโทษขุนพันใจ, นายทองอินเดิมมีรพิจารณา
เห็นขอความมิได้สืบด่าบาดตัวตามกฎรับตั้ง นกราบทูลพระกรุณาฯ
กล่าวโทษนายทองอินเดิมมีร. จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า,
จะเชื่อฟังแต่สืบด่ามิได้แล้ว. ถัดสืบไปเมื่อน่า, ถ้าราชฎรมผู้มีอรรถ-
คดีฟ้องให้ทรมทูลพระกรุณาฯ, แลทำอุทการทูลเกล้าฯ ถวาย, แล
ฟ้องร้องศาลาณโรงศาลกรมใดก็ดี, อย่าให้ตรีธการฝ่ายโจทก์จำเลย
สืบด่าบาดเลย. ถ้าทรงพระกรุณาฯ ตั้งจำเภาจะจึงให้ตรีธการฝ่าย
โจทก์จำเลยสืบด่าบาดตามรับตั้ง. หมายมาณวันพุธ เดือนธันวาคม
แรมสิบสองค่ำ จุฬศักราช ๓๐๔๓ ปีระกาตรีศก

๙๑ ○ อนึ่งมีกฎให้ไว้แก่ตรีธการผู้พิจารณาความ, อย่าให้
ถ้าเอียงเข้าด้วยฝ่ายโจทก์ฝ่ายจำเลย, แลอย่าจนความไว้ให้ช้า. ให้
พิจารณาให้แล้วแต่ในสามเดือน. ถ้าพยานอยู่ไกลทาง ๓๕ วันเดือน

หนึ่งให้กฎหมายตามโกดัดแลโกดดย่ำให้ตั้งพันช่ายความตามระยะทาง
โกดัดโกดถนนไต้ หนึ่งโจทยหาจำเดยเกินนี้ให้ว่าแต่ตามจริง, ย่ำให้
เขาเต็จมาหามาแก้. ถ้ามีทำตามพระราชกำหนดกฎหมายจะเอาตัวเป็น
โทษ. กฎให้ ใฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ
ราช ๓๐๕๘ ปีชานอัฐศก ๖๖

๓๒ ๐ หนึ่งมีกฎให้ ใฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ
ยุก, มีไซพอว่าพ, มีไซนอฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ
เข้าหากความต่างแก้ความต่าง. แต่งหนังสือร้องฟ้องให้ ราชภูรักษา
ความแก้กัน, แดกคิดอ่านให้ถ้อยคำแก่ราชภูรณ, ให้ พิจารณาดี
ถ้าเอาตัวให้ ไต้จะเอาตัวเป็นโทษ, ตั้งเข้าคุก, ตั้งตั้งตัวเปา, ตั้ง
เป็นหัวฉฉฉฉฉฉฉฉ, ให้ชานอฎฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ
เดือนหกชฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ๓๐๕๙ ปีเกาะนพศก ๖๖

๓๓ ๑ หนึ่งออกพระมหามนตรีรับพระราชโองการได้เกล้าฯ ตั้ง
ว่า, ให้กฎหมายใฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ใฉฉฉฉฉฉฉฉฉ, ถ้าแต่มีรับตั้งให้ตั้งพระ
ราชอาณาตามเขยฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ
นหนองยงมเคยรับพระราชอาณา, แต่มีรับตั้งให้ตั้งหนักหนาให้ ค
แต่ ๒๐ ที. ถ้าให้เขยฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ
ราชอาณาฉฉฉฉฉฉฉฉ, เคยรับพระราชอาณาอยู่แล้ว, จึงให้รับตามธรรมเนียม
เขยฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ
ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ๓๐๕๕ ปีฉฉฉฉฉฉฉฉ ๖๖

๓๔ ๐ หนึ่งมีกฎให้ ใฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ
เห็นว่า ใฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ

เบิกค่าความไปถึงสองศาล ตามศาล ดีศาล ให้เสียค่าฤชาทุกศาล
 พยายามหาเนือความช้อยเป็นหลายเดือนหลายปี. เพราะตระดาการ
 มิได้พิจารณาตัดสินเนือความให้ขาด, จึงผันแปรเนือความยึดชาวมิ
 แดง. ถ้าเนือความเห็นจะแพ้แล้วจะหาอาญาอุทธรณ์แก่ตระดาการ ให้
 ตระดาการใหม่พิจารณา, อย่าเพื่อบีกให้ถูกความไปจากตระดาการ
 เก่าก่อน, ให้เอาแต่ตระดาการซึ่งต้องอาญาอุทธรณ์ไปพิจารณาก่อน.
 ถ้าตระดาการมิได้แพ้แก่อาญาอุทธรณ์ให้ตั้งคดีจนขึ้นไปถึงให้ตระดา
 การเก่า, ให้เอาความเดิมเนเป็นแพ็ดด้วย. ถ้าตระดาการแพ้แก่โจท
 ในของคดีทรวให้ยกจำนวนเก่านั้นเสีย, ให้เอาฟ้องเก่านั้นพิจารณาตาม
 เรื่องราวเก่านั้นสืบไป, อย่าให้กลับโจทเป็นจำเลย. กฎให้ วิจารณ์
 พุทธ เดือนสาม ขึ้นค่ำหนึ่ง จุฬศักราช ๓๐๖๕ ปีมะเมียจัตวา คัศ
 ๓๕ ๑ หนึ่งกฎให้ไว้ว่า, ให้พระกระษेत्रหมุดวงพระไกรศรี
 เอาพระอัยการใต้หีบตักญแจมอบไว้ณศาลหลวงอย่าให้เขาไปบ้าน,
 ถ้าจะปรับเนือความให้ปรับต่อหน้าตักชน, ถ้ามืดแดงขอประการใดให้
 ตักชนช่วยคดีเคียนให้ตองด้วยชอรวาง. อนึ่งอย่าให้ปรับเนือความค้าง
 ข้ำไว้, ให้ปรับให้แล้วแต่ในสามวัน, กฎให้ วิจารณ์องค์การ เดือน
 หก ขึ้นสิบห้าค่ำ จุฬศักราช ๓๐๗๓ ปีฉลูเอกลศก ๓๖
 ๑ หนึ่งมีกฎให้ ไว้แก่ผู้พิจารณาทงปวง. ถ้ามีตราบก
 ความแตกความยังมีตำเหวจาก่อนอย่าให้เบิกคดีความนั้นไป. เมื่อได้มี
 ราชการรณรังครวมแต่ให้เบิกไปโดยเด็ดข้ำจึงให้เบิกไป, กฎให้ วิจารณ์
 อาทศย เดือนเก้า ขึ้นห้าค่ำ จุฬศักราช ๓๐๗๓ ปีฉลูเอกลศก ๓๖
 ๑๖ ๑ หนึ่งมีกฎให้ ไว้แก่ตระดาการทงปวง, ถ้าราชการระงอง

ฟ้องหาความแก่กันด้วยเนื้อความตั้งโตๆ, ถ้าแสดงูกความเนื้อความ
ของควินนพรทท, จะแพแต่ยอมแก่กันกต, ตระถาการพิจารณาถงช
ล้านจนราคกต, ถงไปตั้งยปรับมาถงกต, ถ่าจะอาญาอทธรแก่ตระ
ถาการ, ให้ตระถถาการเก่าเรียกเอาถ่นใหม่พิในยถ่นจั่งให้ตั้ง. ถ่าผู้
ไปเบกมิฟังจะเอาไปให้ได้, ให้จับเอาควผู้ไปเบกนนั้นไปถ่งแก่ถชน
ณศาลหลวงให้เบงคบบัญชา. กฏให้ ไฉฉวันชงการ เดือนอ้าย ชน
ถงค้ำ จตุศักราช ๓๐๗๓ ปีฉดเชกศก

๑๘ ๐ หนึ่งหลวงเจ้าแดนญากอรรบพระบั้นตุรได้ถถ่าตั้งถ่า,
ถ่าผู้ร้องฟ้องโรงศาลกรมโตๆ, ให้มีไฉฉกฏกาหมายให้มถนย
แดนนายบ้านนายอำเภอถ่งๆ ได้แต่คนหนึ่งถงคน, ยังมีได้นายประ
กนยงมิได้ถม, ถ่าผู้ถงชอรวถคนนไปถ่าฎกาถถถถ่าถวช,
ถ่าร้องฟ้องโรงศาลกรมโตๆ จะแก่เนื้อความชั่งเขาฟ้องไฉฉมิได้
แก่ถนน, อย่าให้รบเอาหนึ่งถือฟ้องไฉฉพิจารณา. ถ่าถวชฎกาใช้
ให้ถบถ่ามตั้ง, ถ่าให้คนไปฎกาถถถวให้แก่ถนย. ถ่าร้องฟ้อง
กรมโตๆ ให้ถ่าว่าถกชนณศาลหลวง ให้ปรับใหม่เอาควเป็นโทษ
ตามพระอัยการ. รัชตั้งให้ ไฉฉวันชงการ เดือนอ้าย ชนถงค้ำ
จตุศักราช ๓๐๗๓ ปีฉดเชกศก

๑๙ ๐ หนึ่งหลวงราชนิกถรับพระโองการได้ถถ่าตั้งถ่า,
ตระถาการมีไดฉฉความถ่งบถน, ให้ถ่าะโจทยเจ้าถยให้ถ่งว่า
เนื้อความนถกว่าจะถ่า, รัชตั้งให้ ไฉฉวันพุทเดือนอ้ายแรม๓๔ค้ำ
จตุศักราช ๓๐๗๓ ปีชานโทศก

๒๐ ๐ หนึ่งมกฏให้ไว้ว่า, บ่าไพร่ในหมยยอมโจทยตัวออกไป

ต่างหมู่, ครนเจ้าหมู่ผู้พิจารณาเกาะมาพิจารณา, ย่อมไปฟ้องหา
 ก้าวโทษผู้พิจารณาแถมดูนายนั้น, อย่าให้ตระการการเรียกค่าฤทธา
 แก่ผู้พิจารณาแถมเจ้าหมู่ อนึ่งราษฎรร้องฟ้องหาความแก่กันด้วยเนื่อ
 ความดังใด ๆ, แลดูความเหินความข่างของตนพิรุณ. แลกลับทำ
 ฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย, ถัดจากโทษอาญาอุทธรณ์ตระการการ & ข้อ & ข้อ.
 ถ้าโจทก์แพ้แก่ตระการการแก่ข้อหนึ่งไซ้, เนื่อความอาญาอุทธรณ์ & ข้อ
 & ข้อ แลเนื่อความเค็มหม่น, ให้เอาเป็นแพ้ด้วยจงสิ้น. ถ้าเป็นเนื่อ
 ความหตวงให้ชบเขียนโจทก์ผู้แพ้นางหนัก, ให้รับราชบาทต่อเอาตัว
 เขาคูก. ถ้าเนื่อความราษฎรหาแก่กันให้ปรับใหม่เอาตามบันดาศักดิ์
 ตามพระอัยการให้ไซ้ทนต์ชนะ. ถ้าตระการการแพ้แก่อุทธรณ์, ถ้าเป็น
 เนื่อความหตวงให้ชบเขียนโดยตัวเอาตัวเป็นโทษ. ถ้าเนื่อความราษฎร
 หวแก่กันให้ปรับใหม่ตามบันดาศักดิ์, แลให้ไซ้ทนต์ชนะ, แลกลับ
 หนักให้ตั้งไปแก่ตระการการอื่นให้พิจารณา. ถ้าหวัณคิดพนธพระราช
 ทพเป็นหตวงให้คิดเนื่อความกรวยบทพระกรุณา. อนึ่งถวราษฎร
 ฟ้องร้องหาความแก่กันด้วยเนื่อความดังใด ๆ, ตระการการยังไม่ได้
 ถามต่อกัน, ฝ่ายข้างจำเลยไปฟ้องร้องเห็นอฟ้องโจทก์, อย่าให้
 ตระการการเอาเนื่อความในฟ้องจำเลยตามโจทก์, กลับเป็นจำเลย,
 แลให้ตระการการเอาเรื่องเนื่อความโจทก์ฟ้องก่อนนั้นแต่งดวงไปให้
 ปรับจำเลยซึ่งยังมีได้แก่ฟ้องก่อน, กลับมาฟ้องเมื่อภายหลังเห็นอฟ้อง
 นั้น. ถ้าปรับมาเป็นประการใดให้ตระการการทำตามกฎ ๆ กฎให้ไว้
 ณวันพุธ เดือนแปด ขึ้นสิบค่ำ ฤกษ์กราช ๓๐๗๓ ปีเถาะตรีศก ๒๓

๒๓ ๐ อนึ่งมีกฎให้ไว้ว่า, ด้วยไซ้ผู้ ถ้อตราไปเอาค่าความฉหัว
 เมืองแลแขวงจังหวัดนั้นให้เอาค่าเชิงเดิน... ถ้าไปถึงเมืองอินท์,

เมืองพรหม, เมืองสิงขร, เมืองนนท์, เมืองชน, เมืองนครไชยศรี,
เมืองนครนายก, เมืองสุพรรณ, เมืองประจิม, ให้เอาค่าเชิงเดิน
— ถ้าไปถึงเมืองไชยนาท, เมืองสุพรรณ, เมืองเพชรบุรี,
เมืองฉะเชิงเทรา, ให้เอาค่าเชิงเดิน — ถ้าไปถึงเมืองนครสวรรค์,
เมืองนครราชสีมา, เมืองพิศตร, เมืองกษย, เมืองปราณ, เมือง
จันทบุรี, เมืองกาญจนบุรี, เมืองศรีสวัสดิ์, ให้เอาค่าเชิงเดิน
ถ้าไปถึงเมืองพิศณ โถกษย, เมืองกำแพงเพชร, เมืองพิษณุ, เมือง
สุพรรณโถกษย, เมืองตนาถ, เมืองนครพิศถ, ให้เอาค่าเชิงเดิน
ควเบยเตยง — แดกรักรมการตั้งจำเตยให้เกตุ ถอตรา, ถ้า

ความรับตั้งใหม่ ถอตราเอาค่าตจจำเต — ถ้าพองโรงศาลใหม่ ถอ
ตราเอาค่าตจจำเต — อย่าให้เรียกเอาค่าเตอออกกกว่านน.
กฎให้ไว้ฉนวนอาทศย เตอนชาย ชนคานง, จุดศักราช ๓๐๗๕ มี
มเตงเบญจศก

๒๒ ๐ อนึ่งออกหอดวงมหามนตรีรับพระราชโองการได้เกล้าฯ ตั้ง
ว่า, ผู้ใดจะร้องฟ้องด้วยเนชความตั้งโตๆ, ให้ร้องฟ้องแก่มถนาย
ชานาพยาบาดตามกระทรงกอน. ถ้ามถนายชานาพยาบาดมรับชระ,
จึงให้ฟ้องแก่มถชนนศาด. ถ้าตถชนนศาดมรับ, จึงให้ทากฎกา
ทุกเกล้าฯ ตวาย. รับตั้งให้ไว้ฉนวนเตาร เตอนเจต แรมตบตองค่า
จุดศักราช ๓๐๗๖ มีมเมยฉก

๒๓ ๐ อนึ่งพระณหัวเจ้าท่านโกษาธิบดี, รับพระราชโองการ
ได้เกล้า ตั้งว่า, ถ้าราษฎรหมู่โตกรมโตๆ จะร้องฟ้องศษทุกขตั้ง
โตๆ ให้ชนโรงชุนศาลทงปวงพิจารณาคุในหนังสือในพ้องนั้นให้

มันคง. ถ้าเห็นในหนังสือ ฟ้องนั้นผูกพันเอาความมีจริงมาถ่วงโทษ
เขา, แต่มิได้เป็นกระทรวงของคดีใด้อาย่าให้รับพิจารณา. ถ้าเป็น
กระทรวงจึงให้รับเขาพิจารณา, ถ้าเห็นแก่ค่าฤทธารับเอาเนชความซึ่ง
มิได้เป็นกระทรวงของคดีมาพิจารณา, จะเอาคดีเป็นโทษตามพระอัย-
การ. รับผิดชอบให้ ใฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ
๓๐๗๖ ปีมเมียฉฉฉฉ.

๒๔ ๐ หนึ่งขอขยารวมรับพระราช โฉงฉฉฉฉ ฉฉฉฉ ฉฉฉฉ ฉฉฉฉ
ให้ขึ้นโรงขุนศาลตั้งปวงถามความให้ถามเป็นตั้งตั้งฐาน, อย่าให้ถาม
เป็นตั้งตั้งฐานเนชความจะยึดยาวไป. ให้ถามเหมือนชาวฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ
รับผิดชอบให้ ใฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ
๓๐๗๗ ปีมฉฉฉฉฉฉ

๒๕ ๐ หนึ่งมีกฎให้ไว้แก่ตระตาคารทั้งปวง, แต่ใฉฉฉฉฉฉ
ราว ถ้าเนากฎของคดียกฎ ซึ่งหาอาญาอาธรตระตาคารเก่าใหม่นั้น
แล้ว, แต่ออกเนชความข้อหนึ่งว่า, ถ้าถูกความคิดใจทำอาญา
เก๊าว่าถวยกถ่วงโทษตระตาคาร, แต่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรด
กระหม่อมให้เอาตระตาคารเก่ามาพิจารณา. ถ้าแต่ตระตาคารเป็นขุน
โรงขุนศาล, ก็ให้คัดเอาถ่วงถ่วงให้เจ้ากรมปลัดกรมกราบ
พระกรุณาให้แจ้งก่อน. ถ้าตระตาคารเก่าเป็นเจ้าพระยาแฉฉฉฉ
พระหัตถ์ขุมหม่อมบุฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ
นถ่วงถ่วงกราบพระกรุณาให้แจ้ง. ถ้าทรงพระกรุณาให้ตระตาคาร
ใหม่เอาตระตาคารเก่ามาพิจารณาจึงให้ทำตามรับผิดชอบ. ใฉฉฉฉฉฉ
ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ
๓๐๗๘ ปีมฉฉฉฉฉฉ

๒๖ ๐ ชั่งมกฏให้ไว้ว่า, ถ้ามีหนังสือประทับตรา

เจ้าพระยาจักรี
พระยามหาเสนา
พระยาธรรม
พระยาพดเทพ
พระยาพระคลัง
พระยายมราช

ไปตงผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมืองโตๆตามข้อความ, ถ้ามีตรา
 ใหมมาแก่กรมการเมือง, แแต่ผู้ถือตราฉบับกรมการเมืองรับตราพร้อมกัน
 ใจด้วยกัน, ฉลวยของตรา, แแต่ชื่อคนเรือนเงินกม, ถ้าแแต่จะมีตรา
 กรมโตๆจะไปตงกรมการเมืองให้ตั้งคน, แแต่ของมรฎกเรียกเงินเป็น
 หตวงกต, ให้มีตราแจ้งตราฉบับนั้นให้คีตราประจำชื่อคนเรือน
 เงิน, แแต่ให้ได้ถดถมด้วยเชือกพอกครกตคโอบรอบกตตราประจำ
 ครัว, แแต่ให้ผู้รับตราเอาตราฉบับตราแจ้งทานกันค, ถ้าชื่อคนเรือน
 เงินคองกันคิงให้ทำตาม, ถ้ามีคองกันคให้บชตหนังสือตั้งตม, ถศตรา
 เขามาขงตคชณคาคา, ชนงถาพองหาแถกันเป้นพด ๘ คน ๑๐ คนชน
 ไป, ให้ตั้งแแต่คนเหตุคนหนึ่ง ๒ คน ๑ คน ๔ คนมาแแต่ขงกันตามกฎ
 กฏให้ไว้ฉนวนอาทิตย์ เดชฉฉบ แรมฉฉบค่า จุคคักราช ๓๐๘๕ ปี
 ขานฉฉบคาค

๒๗ ๐ ชั่งพระราชสงครามรับพระราชโองการได้เกล้าฯตั้งว่า,
 ถ้ามีผู้ร้องฟ้องให้ทราบทตพระกรุณาทำฎีกาทดเกล้าฯ ถวขคด้วยเนช
 ความประการโตๆ, ถ้ามีรับตั้งให้ตราการกรมโตๆ ให้พิจรรณา,
 แแต่ให้ผู้นงก่ากับกันชน, ให้แแต่เต็มยรมาดชกเขาฉนวนฉฉบจ้จ้
 มาไว้เป้นคุมฉฉบหนึ่ง, รับตั้งให้ไว้ฉนวนศุกร เดชฉฉบ ขนคาค
 หนึ่ง จุคคักราช ๓๐๘๘ ปีมีเมษชชูคก

๒๘ ๑. อนึ่งมีกฎให้ไว้ว่า, มีผู้ร้องฟ้องในกรมโต, แต่ให้เจ้ากรมโตคัดกรมตั้งฟ้องไปโรงศาล, ผู้ใดว่าความให้พิจารณาตามกระทรวง, อย่าให้เจ้าพระยาแลพระยาพระหุดจงชนหินเอาความเป็นความนำโรง. กฎให้ไว้ณวันอาทิตย์ เดือนห้า แรมห้าค่ำ จุฬศักราช ๑๐๘๘ ปีแม่มพศก. พระ

๒๙ ๑. อนึ่งมีกฎให้ไว้ว่า, ถ้าผู้ใดให้ระงัดกัน, แต่หาว่าได้ชำระระงัดธรรมมรรทุกนาคดี, ว่าตุณกน หรของคณกดี, ให้ได้ทำเนแต่๓๐ บัดงมา, ให้ล้มเลิกนการพิจารณาบังคับบัญชาให้เขจจงเป็นธรรม. ถ้าพ้นจาก ๓๐ บัดอย่าให้พิจารณาเลย. ถ้าตุณกนหนีไปอยบ้านอื่นเมืองไกล, เจ้าตั้งได้บอกใจแก่ตุณกนการแพ่งตั้งจำเมืองให้กฎหมายไว้. เมื่อตุณกนกลับมาเด่งไซ, แม่มพพ. ๓๐ บัด, ให้รับเอาได้พิจารณาตามรูปคความน. กฎให้ไว้ณวันพฤหัสบดี เดือนเก้า แรมห้าค่ำ จุฬศักราช ๑๐๘๘ ปีแม่มพศก. พระ

๓๐ ๑. อนึ่งหุดจงอดีตโยชามาตยรับพระราชโองการได้เด่งว่า, ตั้งว่า, ถ้าแต่จะมีตราพระราชดี, ตราพระคชดี, ตรากรมท่า, ไปถึงหัวเมืองตยราชการดีใด ๆ, ถ้าแต่หาหุดจงชนหินมหาดเตกชาวทรยตั้งตามกิจราชการดีใดน, อยาให้เขาซื้อรับตั้งได้ในท้องตรา, ให้ว่าทรงพระกรุณาฯ แล้วให้จดหมายเขาซื้อรับตั้งใจแก่นายเดม, แต่เจ้าตราใหม่คงแต่จงให้ตราไป, รับตั้งให้ไว้ณวันอังคาร เดือนสิบ ชนหิกคำ จุฬศักราช ๑๐๘๘ ปีแม่มพศก. พระ

๓๑ ๑. อนึ่งมีกฎให้ไว้แก่ตราการผู้ใด พิจารณาเนอความ, ถ้าแต่ราษฎรมีกดีหาความแก่กัน, ให้ผู้คุมเกาะโจทจำเลยไว้อย่าให้ขาด, ถ้าแต่เนอความเพททุกแต่ผู้ชนะให้เขาคนจำนำไว้ต่างดี, แต่

ผู้แพ้ให้เกาะตัวไว้กว่าจะได้พิไนย. อนึ่งคนกลางนั้นให้เอาไว้กลาง
ตระถาวร, ถ้าเด่นออกความดำเร้วแดงพิภาคขาดกตงข้างผู้ใดจึงให้
ส่งให้แก่ผู้นั้น. กฎให้ไว้ณวันพุธ เดือนเจ็ด แรมค่ำหนึ่ง จุฬศักราช
๓๐๘๕ ปีฉดเบญจศก

๓๒ ๐ อนึ่งมีกฎให้ไว้ว่า, เจ้าพระยาแลพระยาพระทองขุน
หมื่นจะไปแห่งใด ๆ ก็ดี, ให้มีสัตว์คนไขรเห็นไปมาด้วย ถ้าแลมี
กิจธุระศุขทุกข์ใจเจ็บทำบุญพวงธรรมมีไคเป็นญาติพี่น้องกัน, ขย้าให้
ไปมาหาสู่กัน ขึ้นเดินเข้าเรือนตงจนตงตั้งตงปวงนนั้น. ถ้าสัตว์คน
คนไข รุเห็นให้เอามาว่าแก้มหาดไทยถลาใหม่ณศงตงจน จึงกุมตัว
สัตว์คนผู้นั้น. ถ้าแลมีพวงไปมาหาสู่กันให้ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎ
หมายจะเอาตัวไปโทษ, แลสัตว์คนคนไข รุเห็นแล้ว, มีเอามาว่า
กล่าวจะเอาเป็นโทษด้วย. กฎให้ไว้ณวันพฤหัสบดี เดือนเจ็ด แรม
ห้าค่ำจุฬศักราช ๓๐๘๕ ปีฉดเบญจศก.

๓๓ ๐ อนึ่งมีกฎให้ไว้แก่ผู้พิจารณาเนื้อความผู้ร้าย, ถ้าโจรตงข้าง
มาโคกระบอดถึงรอง, ถ้าตงที่หนึ่งให้ตงรบตงตงใจนออกจึงให้ปรับใหม่,
ถ้าตงที่สองให้ตงออก, ตัดด้วยตงตงหนึ่ง ๒๕ ที่แล้วให้ปรับใหม่. ถ้าตง
สามให้ตงหน้าไว้เขกชหน้าอย่างประจันไว้ตงวัน, ให้ตัดด้วยตง
หนึ่ง ๓๐ ที่ตงตงตงข้าง. ถ้าตงตงให้ตงตงตงตงตงตงตงตงตงตงตง
จนตงนง, แลต่อให้ตงหน้าให้รูดตงตงตงตงตงตงตงตงตงตงตงตง
ตง
ถ้าจะปลดปล่อยสัตว์ให้
ถ่ายโทษตามบทพระอัยการ. กฎให้ไว้ณวันอังคารเดือนแปดแรมตง
ห้า จุฬศักราช ๓๐๘๖ ปีมีโรงอัฐศก

๓๔ ๐ อนึ่งออกพระยามหาเสนาธิบดีรับพระราช โองการได้เกล้าว่าสั่ง

ว่า, จะไปช่วยกิจการการดังใด ๆ ก็ดี, นายพท่ามรังแต่หมิ่นพนักงาน
ตั้งปรองมั่ง, ให้มีตราของนายศิริวงศ์คดไม่ว่าเดินเป็นสำคัญ, ถ้าหา
ตราของนายมิได้ ให้ถือได้เพียงเดิน

๕. อนึ่งถนัดคนแปดคำดิมห้าคำ, อย่าให้ตกเบ็ดทอดแหคักถอบคัก
คุดคักคั้นในกรุงเทพฯ นอกกรุงเทพฯ, ถ้าผู้ใดมิได้ทำตามรับสั่ง
นกรมดจับตัวได้ ให้ใหม่ปรับเอาเงินช้อพินเผาอิฐเผาปูนท่งค่าแพง
รอบครุ, ถ้าหากนำเอาเงินจะเดี่ยมิได้, ให้เอาตัวมาทำค่าแพงกว่า
จะแล้ว

๖. อนึ่งถนัดไปกระแวนจับโต ผู้ตั้งร้าน ลวงเรื้อน ลวงเพ็ง,
พิจารณาเป็นลัษยให้ปรับใหม่เป็นพิไนยช้อพินเผาอิฐ, ถ้าหาเงินจะ
เดี่ยมิได้ ให้ตั้งตัวไปเป็นหัวดิมข้าง, รับสั่งให้ไว้ ณวันเด้าร์เดือนเจ็ด
แรมสิบสองค่ำ จตุศักราช ๑๑๑๑ ปีมะแมเอกศก

๑. ด้วยพระยาภดาใหม่ฉวีราชการ, ณที่มหาดไทย รับพระราช
โองการได้เกล้าฯ ดังว่า, เงินหลวงติดค้างอยู่แก่หมื่นนายอากรแลผู้
ทำภาษี, แลผู้ใด ๆ บันดเงินหลวงติดค้างอยู่นั้น, ครั้นยากจนตายไป
ก็ดี, ผู้พิจารณาเร่งเงินหลวงนั้น, ให้เกาะญาติพี่น้องมาปรับใหม่ด้วย
ตามพระอัยการให้ช่วยใช้เงินหลวงตามกฎหมาย, แลพิจารณาเรียกเอาค่า
เชิงประกัน, ค่าพิภคษา ค่าปรับค่าผิดเผาแก่ผู้ มีช้อนอกเงินหลวงนั้น
ด้วยช้อก, แลผู้ มีช้อคองเดี่ยเงินปรับใหม่ใช้แทนญาติพี่น้องเป็นหลวง,
ตามสั่งอนุญาตให้ทแลหาหนั้น แลมาคองเดี่ยเงินคัวเชิงประกันค่า
พิภคษาค่าปรับค่าผิดเผาค่าฤทธาตราการช้อกเด้านหมชอบ, แต่
นดับไปเมื่อน่าผู้ จะเป็นตราการบันดอันได้ พิจารณาเงินหลวงติด
ค้าง, จะเอาเครือญาติกามาปรับใหม่ให้ช่วยใช้แทนเงินหลวงนั้น, ถ้า

โตด้วย มีชื่อเศรษฐิกามาถามให้ทราบตามสัตย์ตามจริง, ตรีดาการ
หาโตคือพิจารณาด้วยตัวถึงพยานเป็นความมีคู่ไม่, ห้ามอย่าให้เรียก
เอาค่าเชิงประกันค่าพิภคษา ค่าปรับค่าผิดเผาแก่ญาติพี่น้องของผู้ของ
ไซเงินหลวงแทนหน้าชาติที่เดียว, แต่ให้เรียกเอาแต่ค่าเผาเงินนั้น
ต้องเสียค่าถ่าน, ครั้นเงินค้อยผเผ่าๆชุดไป, แต่ผู้เผาต้องไซ้, ครั้นจะ
มีเผาเงินจะตั้งเข้าพระคตงน, เกตอกจะเป็นเงินหมเงินรวงเงินคตอข
เงินทองแดง, เงินซึ่งจะเป็นเงินหลวงจะมีบริดท์ชด้วย, เพราะเหตุ
ฉะนั้นจึงให้เผาเรียกเอาค่าเผาเงินคตมชรรณนิยม, แต่ให้ผู้พิจารณา
เงินหลวงทงปวงทำตามรับตั้ง, ถ้าแต่มีผู้มาร้องฟ้องบริวรรโค
พิจารณาเป็นสัตย์จะเอาผู้กระทำผิดเป็นโทษคตมโทษานโทษ, แต่ให้
หมายเจนนมหาดไทยจะเอาโทษหมายบอกฆ่าตลตของขัติพระนาทรงทว
ตามรับตั้ง, รับตั้งให้ไว้ฉนวนพฤทศเคอนดับชนเจตค้ำ, จตุศักราช
๑๑๖๐ ปีมีโรงตั้งฤทธิศก.

๓๕ ๑. อนึ่งหลวงอินทรมนตรีรับพระราชโองการได้เกล้าฯ ดัง
ว่า, ถ้าผู้มีชื่อร้องฟ้องวิชาทชงหมุกัน, แต่ตรีดาการโรงคตกรม
โตๆพิจารณาแต่ฤกชชนค้ำตาดกชชนค้ำตหลวงจะพิภคษา, อย่าให้
เรียกเอาค่าฤทชาตรีดาการแก่ผู้มีชื่อแต่ตั้งหนึ่งตั้งโตได้, รับตั้งให้
ไว้ฉนวนองการเคอนอายชนคตองคก, จตุศักราช ๑๑๖๐ ปีจอฉศก ๖๖

๓๖ ๑. อนึ่งมีฎให้ไว้แก่ผู้พิจารณารายว่า, ถ้าตักพระปล้น
สัตมตักชางม้าเป็นค้ำคให้จำทำประการได้ ในคุกให้ชานยาม, ถ้าโจร
ชัตเพื่อนแต่โจรสัตมตามยังมีรับ, แต่ตักโคกระบือให้จำแต่ชอชตารวน
ไว้หน้าคุก, ถ้าโจรชัตหมายโดนคไปมิได้คัวได้แต่ลุ่มหมาญชานายหมวด
นายเดว, ผู้ตั้งคัวยังมีได้ตั้งให้ประกันไว้ฉนทับค้ำมรง, อนึ่งผู้ร้อง

พร้อมว่าโจรปล้นสดมเป็นต้นเหตุมีคำพิพากษาให้จำตัวไว้คุก. กฎให้
ได้วันเสาร์เดือนอ้ายขึ้นสามค่ำ จุฬศักราช ๑๓๑๘ มีชวดอัฐศก. พระ

๑ กล่าวมคดยกฎตามจับหกชอสนกลงแต่เพียงนี้ พระ

๑ พระราชบัญญัติ พระ

๑ ๑ ศุภมศัศักราช ๑๓๕๖ ศก นักษัตรนาคตั้งดวงจรระบุษยามาศะ
ศักระบักษยคววาระบริเขตภาคกำหนด, พระบาทสมเด็จพระบรมชนาธิราชบร
มพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระบัญญัติธรรมศาสนา, ให้พระ
ชินไธส ดำรงพระจุฑาธุชราชทิศตั้งวรณียบบริสุทธิเมือง ไฉ, เด็ดจ
ชอลนพระที่นั่งบษบภมาตามทาจกรพรวิคพิมาน, พร้อมด้วยมุขมาต
ยาเสอการาชนนตรีกระวีชาคิราชพลตมาโหรจารย์, เจ้าพระบาทบง
กษมาศ, เจ้าพระเพทพิไชย, พระรักษมนเฑียร, กราบบังคมทูลพระ
กรุณาว่า, ความ ข้างใน } ซึ่งมรฎกกัน, หัดวงฉนชรพินดผู้ตายมี
พชตอม)

ทรัพย์อู่ทศให้สร้างพระธรรม, ทอง ๒๐^๐ เงิน ๒๐^๐ ของให้บุตรข้างใน
ของหกตั้ง. จึงมีพระราชโองการมาพระบัตินทนต์ตั้งดีหนาทคำหัดพระ
ราชบัญญัติว่าผู้ตายเป็นเจ้าของทรัพย์, เจตนาทำบุญให้ทานเป็นกองกุศล
นั้น, เร่งให้เอาทำบุญตั้งไปจงได้, อย่าให้ทำตามพิไนยกัน, จะพากัน
ตกนรกเสีย, แต่ทรัพย์ตั้งของนอกจากผู้ตายเจตนาอู่ทศไฉนั้น. จึงให้
ปลุกษาแบ่งปันตามพระราชกำหนดกฎหมายอย่างธรรมเนียมสืบไป พระ

๒ ๑ ศุภมศัศักราช ๑๓๕๕ ศกนักษัตรระระตั้งดวงจรระภัทชบท

พร้อมว่าโจรปล้นตีคมเป็นต้นเหตุมีคำพิพากษาให้จำตัวไว้คุก. กฎให้
ได้วันเสาร์เดือนอ้ายขึ้นสามค่ำ จุฬศักราช ๑๓๑๘ ปีชวดอัฐศก. พระ

๑ กล่าวมทศยกฎตามจับหกชอสนกลงแต่เพียงนี้ พระ

๑ พระราชบัญญัติ พระ

๑ ๑ ศุภมศัศักราช ๑๓๕๖ ศก นักษัตรนาศตั้งฉัตรระบุษยามาศะ
ศักระบักษยควาระบริเขตกาณธกำหนด, พระบาทสมเด็จพระบรมชนาธิราช บรม
ยพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงชำระพระบัญญัติธรรมศาสนา, ให้พระ
ชินโนรส ดำรงพระจุฑาธุชราชกิจตั้งวรดิษย์บริพัตรมีอง ใต้, เด็ดจ
ชอลนพระที่นั่งบรมพิมานตามทาจกรพรวิพิมาน, พร้อมด้วยมุขมาต
ยาเสอการาชนตริกระวิชาติราชพลตมาโหรจารย์, เจ้าพระบาทบง
กษมาศ, เจ้าพระเพทพิไชย, พระรักษมณเฑียร, กราบบังคมทูลพระ
กรุณาว่า, ความ ข้างใน } ซึ่งมรฎกกัน, หัดวงฉนชรพิณผู้ต่ายมิ
พชตอม

ทรัพย์อู่ทศให้สร้างพระธรรม, ทอง ๒๐^๐ เงิน ๒๐^๐ ของให้บุตรข้างใน
ของหกตั้ง. จึงมีพระราชโองการมารพระบั้นทูลตั้งดีหน้าทจาทัดพระ
ราชบัญญัติว่าผู้ตายเป็นเจ้าของทรัพย์, เจตนาทำบุญให้ทานเป็นกองกุศล
นั้น, เร่งให้เอาทำบุญตั้งไปจงได้, อย่าให้ทำตามพิไนยกัน, จะภากัน
ตกรรกเดี่ย, แต่ทรัพย์ตั้งของนอกจากผู้ตายเจตนาอู่ทศไฉนนั้น. จึงให้
ปลุกษาแบ่งบั้นตามพระราชกำหนดกฎหมายอย่างธรรมเนียมสืบไป พระ

๒ ๑ ศุภมศัศักราช ๑๓๕๕ ศก นักษัตรระระ ตั้งฉัตรระบักษยมาศ

มาค้ำคู่กับกษัตริย์มัตถิยงวิภูวาระ, พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรบรมโฆษาภิธาน
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณมหาราชูปถัมภ์แห่งสยามประเทศ, ได้ตั้ง
 ถัดจากบ้านการบ่าวเพนกวรพุทธเจ้าเสนาบดีพระอัครราชทูตพระอัครราชทูต
 แก้วมรกต, พระกระเชนทรราชธานีศรีนครินทรราชูปถัมภ์, กรมการปกครอง
 พระกรุณา, ด้วยพระยานนทบุรีศรีมหาสมุทร, กรมการปกครอง
 นายเทศมนตรีเทศมนตรีเมืองพม่า, ไปราชการชนนทบุรีเมืองเก่า, อยู่
 ภายหลังนายเกิดทำราชการด้วยกรมการนทบุรีเมืองเก่าให้ ไท้มนายเกิดชายช
 บกพระราชาคณะนทบุรีเมืองเก่า, แล้วไปราชการต่างเมืองเมืองใหม่ให้
 ไท้มนายเกิด, บกหนึ่งว่าผู้คุมเมืองเดียวกันมีหนึ่ง มีมา จาก จาก
 ผอ.เพน กน. เมืองโต เป็น เมืองโต, เมืองโต เป็น ต่างเมือง,
 ในบทพระ โยการมีโต มี, พระราชา มรณะ ประจบ, จึงมีพระ ราช
 โยการมารพระบดินทร์ผู้ดีหนาทคำหรือดีเห็นเกล้าเห็นขอ ภาระหมอม
 ตั้งว่า, บทพระโยการคำโยธาณทอนว่าไว้คือข่มคำมีภาพ, ยากที่
 บทคุณจระ, แล้วไปราชการชนนทบุรีเมืองเก่าทางเพียงนเมืองใหม่ช
 หนึ่ง, ผู้เจ้าจะว่าต่างเมืองใหม่ทอคุณโตแล้วฤ, กำหนดกฎมณเฑียร
 บาดกระษัตริย์แต่ปางก่อนให้ อนุวงศ์ราชวงศ์เป็น พระยามหานคร

เมืองพิศณุโลก	เมืองดัชนาไทย
เมืองกำแพงเพชร	เมืองตาก
เมืองนครราชสีมา	เมืองพิไชย
เมืองเพชรบูรณ์	เมืองตากุดป่า
เมืองตากุดทอง	เมืองพทลง
เมืองดังซดา	เมืองถดาง
เมืองจันทบุรี	เมืองนครศรีธรรมราช
เมืองตนาหรั	เมืองทวายเป็น

๑๖ เมืองนี้ได้อำนาจต่างเมือง. ถ้าผู้ไปราชการ ๑๖ เมืองนี้, อยู่
 ภายหลัง เมียมันนุช ผู้ชายอื่นไซ้, ให้ใหม่ทักคุณ ต้องตามบทพระ
 อยัการ, แต่เมืองนอกอีก ๑๖ เมืองนี้, ต้องบทเป็นเมืองเดียวกัน.
 ถ้าผู้ไปราชการเมืองเดียวกัน, อยู่ภายหลังมีชายมาทำขด้วยเมียม
 มัน จะใหม่ทักคุณนมโค. จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าด้วยคุณ

๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐	เจ้าพระยาวรนาพิชัย ๑ เจ้าพระยาบดินดีเดชา ๒ เจ้าพระยาอภัยภูธร ๓ เจ้าพระยาสุรสีห์ ๔ เจ้าพระยาวิเศษ ๕ เจ้าพระยาสุรสีห์ ๖ เจ้าพระยาวิเศษ ๗ เจ้าพระยาวิเศษ ๘ เจ้าพระยาวิเศษ ๙ เจ้าพระยาวิเศษ ๑๐ เจ้าพระยาวิเศษ ๑๑ เจ้าพระยาวิเศษ ๑๒ เจ้าพระยาวิเศษ ๑๓ เจ้าพระยาวิเศษ ๑๔ เจ้าพระยาวิเศษ ๑๕ เจ้าพระยาวิเศษ ๑๖ เจ้าพระยาวิเศษ ๑๗ เจ้าพระยาวิเศษ ๑๘ เจ้าพระยาวิเศษ ๑๙ เจ้าพระยาวิเศษ ๒๐ เจ้าพระยาวิเศษ ๒๑ เจ้าพระยาวิเศษ ๒๒ เจ้าพระยาวิเศษ ๒๓ เจ้าพระยาวิเศษ ๒๔ เจ้าพระยาวิเศษ ๒๕ เจ้าพระยาวิเศษ ๒๖ เจ้าพระยาวิเศษ ๒๗ เจ้าพระยาวิเศษ ๒๘ เจ้าพระยาวิเศษ ๒๙ เจ้าพระยาวิเศษ ๓๐ เจ้าพระยาวิเศษ ๓๑ เจ้าพระยาวิเศษ ๓๒ เจ้าพระยาวิเศษ ๓๓ เจ้าพระยาวิเศษ ๓๔ เจ้าพระยาวิเศษ ๓๕ เจ้าพระยาวิเศษ ๓๖ เจ้าพระยาวิเศษ ๓๗ เจ้าพระยาวิเศษ ๓๘ เจ้าพระยาวิเศษ ๓๙ เจ้าพระยาวิเศษ ๔๐ เจ้าพระยาวิเศษ ๔๑ เจ้าพระยาวิเศษ ๔๒ เจ้าพระยาวิเศษ ๔๓ เจ้าพระยาวิเศษ ๔๔ เจ้าพระยาวิเศษ ๔๕ เจ้าพระยาวิเศษ ๔๖ เจ้าพระยาวิเศษ ๔๗ เจ้าพระยาวิเศษ ๔๘ เจ้าพระยาวิเศษ ๔๙ เจ้าพระยาวิเศษ ๕๐ เจ้าพระยาวิเศษ ๕๑ เจ้าพระยาวิเศษ ๕๒ เจ้าพระยาวิเศษ ๕๓ เจ้าพระยาวิเศษ ๕๔ เจ้าพระยาวิเศษ ๕๕ เจ้าพระยาวิเศษ ๕๖ เจ้าพระยาวิเศษ ๕๗ เจ้าพระยาวิเศษ ๕๘ เจ้าพระยาวิเศษ ๕๙ เจ้าพระยาวิเศษ ๖๐ เจ้าพระยาวิเศษ ๖๑ เจ้าพระยาวิเศษ ๖๒ เจ้าพระยาวิเศษ ๖๓ เจ้าพระยาวิเศษ ๖๔ เจ้าพระยาวิเศษ ๖๕ เจ้าพระยาวิเศษ ๖๖ เจ้าพระยาวิเศษ ๖๗ เจ้าพระยาวิเศษ ๖๘ เจ้าพระยาวิเศษ ๖๙ เจ้าพระยาวิเศษ ๗๐ เจ้าพระยาวิเศษ ๗๑ เจ้าพระยาวิเศษ ๗๒ เจ้าพระยาวิเศษ ๗๓ เจ้าพระยาวิเศษ ๗๔ เจ้าพระยาวิเศษ ๗๕ เจ้าพระยาวิเศษ ๗๖ เจ้าพระยาวิเศษ ๗๗ เจ้าพระยาวิเศษ ๗๘ เจ้าพระยาวิเศษ ๗๙ เจ้าพระยาวิเศษ ๘๐ เจ้าพระยาวิเศษ ๘๑ เจ้าพระยาวิเศษ ๘๒ เจ้าพระยาวิเศษ ๘๓ เจ้าพระยาวิเศษ ๘๔ เจ้าพระยาวิเศษ ๘๕ เจ้าพระยาวิเศษ ๘๖ เจ้าพระยาวิเศษ ๘๗ เจ้าพระยาวิเศษ ๘๘ เจ้าพระยาวิเศษ ๘๙ เจ้าพระยาวิเศษ ๙๐ เจ้าพระยาวิเศษ ๙๑ เจ้าพระยาวิเศษ ๙๒ เจ้าพระยาวิเศษ ๙๓ เจ้าพระยาวิเศษ ๙๔ เจ้าพระยาวิเศษ ๙๕ เจ้าพระยาวิเศษ ๙๖ เจ้าพระยาวิเศษ ๙๗ เจ้าพระยาวิเศษ ๙๘ เจ้าพระยาวิเศษ ๙๙ เจ้าพระยาวิเศษ ๑๐๐ เจ้าพระยาวิเศษ	พระยาพลเทพ ๑ เจ้าพระยาเพชรพิชัย ๒ พระยาศรีธรรมราชา ๓ พระยาพระคลัง ๔ พระยาธรรมโกทยโสภณ ๕ พระยาดูรเดชา ๖ พระยาราชินิกุล ๗ ทอดงอภัย ๘ ทอดงธรรมดาศรี ๙ ทอดงญาณปกาศ ๑๐	๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐
---	--	--	---

กับข้าทูลถ้อยรับพระบาทสมเด็จพระที่นั่งอยู่, เห็นพร้อมกันคุณหนึ่ง
 ทรงพระพิโรธ, ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติไว้ใช้ประกอบบท
 พระอัยการ, แห่งโบราณราชกระบี่รับบัญญัติสืบมานั้นเกิด. พระ

๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอนันตสัมภารา
 ดิเรกอะเนกคุณตั้งนรภาพ, ทรงพระมหากรุณาแก่สมณพราหมณา
 มาตยาภิมุขมนตรีเสวราชภูรทองปอง, เสด็จออกพระที่นั่งสัตว์ดีดิมังกดา
 มหาดุสิตปราสาท โดยบรรพชาพิณช, พร้อมด้วยมุขมาตยาเสวการราช
 มนตรีกระวีวิชาติราชปโรหิตาโหรราชครูเฝ้าพระบาททองมาศ, จึงมี
 พระราชโองการมารพระบิณฑุรสุรดีหนาทคำหรีดีเหนือเกล้าฯ ดังว่า,
 บพพระอัยการแต่ก่อนว่า, โจรผู้ร้ายแทงฟันฆ่าเจ้าบ้านตวย, พิจารณา
 เป็นสัตย์ตั้งคือใจไปให้เจ้าภาพ, เจ้าภาพปล่อยเสียบ้าง, เอาเงิน
 บ้าง, ให้อบขบ้าง, ให้อ้นบ้าง ตามใจเจ้าภาพไม่ชอบ, จึงให้พระ
 มหาราชครูให้ลูกขุนให้ผู้ปรับให้ตั้งกฎหมายบทพระอัยการเท่านั้นเสีย,
 แต้นสืบไปถ้าเกิดวิวาทชกตีฟันแทงกัน, ผู้ร้ายท่วประการใด ๆ ถึงตาย
 พิจารณาเป็นสัตย์ใช้, ให้เอาโทษตายตกไปตามกัน

๕ ๐ ศุภมัสดี ศักราช ๓๓๕๘ คัณภษศรยศะตั้งวันจรมะระ
 ระมาศศุภมัสดีทศมัตถยงครุวารบรเนทกาดกำหนด, สมเด็จพระ
 นารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ทรงพระมหากรุณาแก่ราชบรรพ
 ดิวทองปอง, เสด็จออกพระที่นั่งมุขบงมาตามทวารจักรพรรดิพิมาน,
 พร้อมด้วยหม่มมาตยาโหรราชมนตรีกระวีวิชาติราชครูปโรหิตาจวริย
 เฝ้าเมธองบาททองมาศ, จึงมีพระราชโองการมารพระบิณฑุรสุรดี
 หนาทคำหรีดีเหนือเกล้าฯ ดังว่า, แต้นสืบไปเบองนา, ถ้ามีการตั้ง
 ความจะยกทัพไปปราบบ้างจามีครฆ่าศึก, บันดาลอภัยความโรงศาลทง
 ปวงได้ พิจารณานั้น, ให้งดไว้ก่อนกว่าทัพจะถดด้มาถึง, จึงให้
 พิจารณาตามอย่างธรรมเนียมสืบไป

๕ ๑ ศุภมัตต ศักราช ๓๓๕๐ ศกนักษัตรมกระฎะตั้งวันจันทรเสษสุ
 มาศศุภกษยบณระดีดิถยงพุทธวาระบริเนทกถากำหนด, ดมเด็จพระ
 นารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงทศพิชราชธรรมทรามหา
 อุปถัมภ์พระพุทธานุศาสน์, เสด็จออกณพระที่นั่งอโศกมณฑป
 ปราสาทโดยอุตราภิมุข, พร้อมด้วยขัณฑ์มหาดินมาตยาภิมุขมนตรี
 ราชวชิราวุธประโรหิตาโหราจารย์ทั้งปวง, เมื่อพระบาทบงกษมาศ,
 พระมหाराชครูกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า, ทอดนพระราชธรรมทั้งปวง
 เป็นความกนชกษมนุช, จะขอพระราชทานพระเศษพระคณปกเกล้าฯ,
 จะให้ประทับเป็นความเกำแก่ดิยกัน. ถ้ามิตถกถกนจึงปลุกษาให้
 ประทับให้เจ้ากระทรวงพิจารณเอาดินใหม่พิไนย, จึงมีพระราช
 โองการมาพระบณจุฬารัตนตั้งหน้าทศพรดิเหนือเกล้าฯ ตั้งว่า, เป็น
 อยางธรรมเนียมบวรณพินัน, ให้ทำตามพระมหाराชครูกราบทูล
 พระกรุณาเถิด

๖ ๑ ศุภมัตต ศักราช ๓๓๕๐ ศกนักษัตรมกระฎะตั้งวันจันทรอา
 ฉ่ำพระมาศศุภกษยเทศมัตถยงจันทรวาระบริเนทกถากำหนด, ดมเด็จพระ
 บรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงพระมหากุณามหา
 อธิวาศันตีแกวราชบวรพัตตทั้งปวง, เสด็จออกณพระที่นั่งมหาทก
 ษินาทานาถพริตมมหาจักรพรรดิพมาน, พร้อมด้วยมุนษมาตยาเสงกา
 ชาติราชกระวิมนตรีราชประโรหิตาโหราจารย์, เมื่อเมองบาทบงกษ
 มาศ พระครูพิรามกรวบบังคมทูลพระกรุณาว่า, นายดีศภาออยภา
 กงทษาภรรยาพระเดีนานนท์ไปทำช้, แดตั้งออยตั้งอคงให้นายชุน
 ทอง ๆ ทำช้ด้วยออยด้วยอคง, แดตั้งออยตั้งอคงให้นายดวง ๆ ภา

ไปณบ้านข้าภว, นายคังทำชู้ด้วยอ้อย, นายคังตั้งอึ้งให้นาย
ส้มบุญ ๆ ทำชู้ด้วยอึ้ง เขาอึ้งไปฝากไว้แก่ข้าแดงเหมบ้านบางปลา-
ด้อย, นายทองอยู่ทำชู้ด้วยอึ้ง, นายทองอยู่ป่วยตาย. ข้อความ
ประการนี้, ข้าพระพุทธเจ้าคณบดีพระอัยการหาภบไม่ ที่จะปรับใหม่
ได้ไม่ได้, จนด้วยเกล้าฯ, ขอพระราชทานพระเดชพระคุณเกล้าฯ.
จึงมีพระราชโองการมาพระบิณฑุรส์ลีหนาทคังหว ตั้งเห็นเกล้าฯ
ตั้งว่า, ข้อความชายทำชู้ด้วยภรรยาท่านคอกันถึงห้าข้อ โทษหนัก
เกินกฎหมายประเพณีแผ่นดิน, ขอให้ปรับเอาสินไหมพิไนยเลย. ให้

อึ้ง
ขันทอง }
กรมพระนครบาลเขียนอายไป } ชายชู้คนละ ๒๐๐ ก, ให้เขียนเป็น
คอง }
ส้มบุญ }

อึ้ง
ขันทอง }
จำนครวังจิงกรม ๒๐๐ ก, แดงให้จางาย } เชื่อมหัวคปตั้งไว้ณคุก
คอง }
ส้มบุญ }

แดงให้อ้อยอึ้งหญิงรายนนให้ทจน โดยตั้งกันมตั้งกัน, แดงให้ตออ้อย
อึ้งให้ชนเส่นานนท์

๗ ๐ คัมภีร์ คักราช ๑๓๕๓ คักนักษัตรถูกอยู่ตั้งอึ้งระ
ต่างนะมาเส็กาพบกเขตคยะ มีคดียังชากคยะวาระบริเขตกวดกัวหนค,
ส้มเต้จบรมนารตบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงพระราชดำริทชา
ดำณูปถัมภกพระพุทธเจ้าคณา, เต้ค้อออกณพระที่นั่งตั้งอึ้งตั้งมั่งคธาตุดีค

มหาปราสาท, พร้อมด้วยสมเด็จพระราชโอรสาพระภาคิไนยนาคราช
 มหาอำมาตย์มนตรี ๖ วิชาติราชประโรหิตาโหรราชครุ, เจ้าพระ
 มาทพงกษมาศ. พระยาศรีสุนทรเจ้าทูลกระหม่อมเจ้าทูลวงษ์ปกษาโทษ
 นายเกิดอำแดงบุญ, พุฒจาภาอัมภกรรยาหม่นรักษบริบาล, ไปขายแก่
 นายแก่นจันทร์เมืองสมุทรสงคราม, เป็นเงินสิบสองตำลึง, นายเกิดเป็น
 นายประกันเอา โทษทอนปรับใหม่กราบทูลพระกรุณา. จึงมีพระราช
 โองการว่า พระบัณฑิตสุรสีห์หน้าคำหรีดเห็นอเกตุว่า ตั้งอา, ให้
 ใหม่แต่จนมาถึงโทษเบานัก, ให้ปลุกษาปรับใหม่, พระศรีพิรามกราบ
 บังคมทูลพระกรุณาว่า, ลูกขุนทั้งปวงไม่เห็นศัพท, ด้วยว่ามีมิได้
 ๒) แห่ง, จะขอพระราชกำหนดชวยคนปรับจะไม่ต้องช้อความ,
 จึงทรงพระกรุณาตรัสเห็นอเกตุว่า, เป็นไรไม่แย้งกันให้ลูกขุน
 คำลาตัดสินให้ตามอย่างธรรมเนียม. ลูกขุนคนคำดหองมีค้อย, ใยก
 โทษไว้ครึ่งหนึ่ง, แค้นล้มไปเมื่อนา, ถ้าผู้ใดถูกภาผู้คนถูกเมียช่า
 ไทยขาวไพร่ทอนไปชวยกัต, แดกคนหองไปชวยกัต, มิได้ชวยกัต,
 จับได้ พิจารณาเป็นสัตย์, ให้ปรับโทษตามพระราชกำหนดชวยคน
 สองแห่งตามแห่ง. ที่ขอให้มันไปเป็นหัวดิบข้างนั้น, ให้มันไปนอน
 ดบายฎ, ไม่เอาเบานัก, ให้ตั้งมันไปเป็นคพ่นหน้าข้างจะได้เร็ด
 ชวยค, ตั้งเอาโทษ ชวยชนแพ่งท่งเงิน, อ้ายมีชื่อ, ตักคนห้าม
 พระขอ

๘ ๑ ศุภมัศดุ ศักราช ๑๓๕๒ ศกนักษัตริได้เนดังวิจฉระมิคระคิ-
 ระมาศศุภมัศษบันระตีค้อยังกุมฉาระบริเนทกาดกำหนด, ดิมเตจ
 บรมนารอบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงทศพิชราชธรรมอนันต

มหากรุณาที่คุณ, แก่สมณ พราหมณาเสวกามาตยราชภูรทั้งปวง,
 โหติงอยู่ในสุขประโยชน์ข้างปัจจุบันทั้งอนาคต, เด็ดจ้อออกณพระทนต์
 สัตว์ตึงมงคลาคูตุมหาปราถิต, พร้อมด้วยมธุมาตยามนตรีกระวีราช
 ราชประโรหิตาโหรราชครุ, เฝ้าเบื้องพระบาทมงกษมาศ. เจ้าพระยา
 มหาเสนากราบบังคมทูลพระกรุณาว่า, พระศรีวิโรจนายศราก็กราบ
 ทูลพระกรุณาว่า, ทักวนหนักแดงถองเงินชนไก่พนันเป็นอันมาก. จึงมี
 พระราชโองการมาว่าพระบิณฑุรส์ดีหนาท่าหรดเห็นอกเอต่า, สั่งว่า,
 การเงินชนไก่พนันเป็นการบาป. แต่ขี้สับไปเมื่อน่าอย่าให้ผู้มชชิตง
 บ่อนไก่, แดกคบหากันเงินชนไก่พนันปะระชาตก็เคยจ. ถ้าผู้ใดมีพ้ง
 คบหากันตงบ่อนไก่แดงถองเงินชนไก่พนัน, ก็ให้จับเอาตัวผู้มชชิตงไป
 บังศาลาตุษน. เอากราบตงพระกรุณาเอาตัวเป็นโทษ. พระ

๑ ๑ ๑ คัมภีร์ คักราว ๑๓๕๔ คัถนักษัตรมีถะ ตั้งจจจระชา-
 ต่าพระมาศกภาพักษยจตุละตถียังได้ระวาระบริเนทกาดกำหนด,
 จมเกิดบรมนารถบรมปตฺรพระพุทธเจ้าชยหฺร, ผู้ทรงซึ่งพระอัครสัน-
 นิยาตระตฺรณาคม, ออกมด้วยพระบรมมคณอันมหัพระเดรัฎ, เด็ดจ
 ออกณพระทนต์มชชิตมาตามหวงกรพรวรคัพพาน, พร้อมด้วยมธุมาต-
 ยามนตรีกระวีราชราชประโรหิตาโหรราชครุ, เฝ้าพระบาทมงกษ
 มาศ. มีพระราชโองการมาว่าพระบิณฑุรส์ดีหนาท่าหรดเห็นอกเอต่า
 สั่งว่า, ถกชนผู้พิภคชาตผู้ปรบ, ถกคตของราชภูรวิธองคตใจประการ
 โด, ให้ผู้พิภคชาตตระตาดการตตต้นโศคามกฏหมนย. ถ้าผู้มชชิต
 ได้รชองคตใจในสามวัน, พันสามวันแล้วมารชองทุกชราช, ถวดยฎีกา
 กถ่าวโทษผู้พิภคชาตระตาดการผู้ปรบประการโด, จะเอาผู้ถวดยฎีกา
 เป็นโทษจงหนัก

พระเจ้าหลานเธออย่าให้ปรับใหม่, คุงหนึ่งตักโคกระบือของราษฎร
เตย. ให้ตั้งโทษโดยอาญาหลวง, แดให้เร่งเอาทูนโคกระบือให้ครบ,
แล้วให้จำไว้ณะคุกกว่าจะตาย ๖๖

๓๒ ๐ ศุภมัตศักราช ๑๑๕๔ ศกนักษัตรมฤตักษะตั้งปัจฉิมระชาตุ
มาศกาศพักษยเอการะดีดลยงศักราชระปริเขตกาดกำหนด, สมเด็จ
บรมนารถบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงพระเดชพระคุณอัน
ตั้งภวารัตริเณอเนกคุณเสด็จออกณพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปรา
สาท, พร้อมด้วยมุนีมาตยาภิรมนตรีภระวีราชชาติพัฒนาไพโรจจารีย์,
เฝ้าพระบาทมงกษมาศ, ๖ พณฯ พระยงพระคลังเอาคำตูกชนปฤกษา

อ้ายจันดา } ทรามบังคมทูลพระกรุณา. จึงมีพระราช ฮ่องสาร
โทษคนมชอ }

มารพระบดินทรสุรัสวดีเห็นอเถดำฯ ตั้งว่าพิจารณาได้ความ
ว่า, จันดาทำชด้วยอเชงทาสภรรยาจันดิมจี, ภาคนันถันกดีอได้รย
ชยณเรือนชนวิสุท, อ้าแดงโตเป็นแม่สื่อ, จันเหเป็นผุ่ตั้ง, จันยง
เป็นเจ้าเรือให้เตรี่สำนไปนณตูกชนปรับให้เขียนไปตะพุ่นคตมกฏตักภา
คนชายนหนักหนา. ๖ เคนสืบไปอ้วยพวถตักภาตูกเมียชากนไพร่ฟ้า
ประชาราษฎรไป, พิจารณาเป็นดัดยจำนันตักภาผู้คนตูกเมียเขา, มัน
มิได้เอาไปชื้ออรายต่อผู้ใดไซ้, ให้ปรับใหม่เอาโทษตมพระชยการ
เดิม. ถัดตักภาผู้คนตูกเมียเขารายต่อไป, ให้เขียนผู้ตักภาผู้เป็นใจ,
เอาโทษตามพระราชกำหนดชรายคน } แห่ง ตั้งไปเป็นตะพุ่นญาข้าง.
ถ้าทำชกันด้วยให้ ใหม่ชก ได้คหนึ่ง โดยตักษณณตมเมียนั้น ๖๖

๓๓ ๐ ศุภมัตศักราช ๑๑๕๕ ศกนักษัตรมฤตักษะตั้งปัจฉิมระชาตุ

กราบบังคมทูลพระกรุณา จึ่งมีพระราชโองการมหารพระบัณฑูรสุร-
ดิหนารถคำหรือดีเห็นอเถด่า ตั้งว่า, พระครูพิรามเป็นอธิบดี, จะเอา
ดินใหม่นั้นไม่ควรให้ยกเสีย. แต่ขึ้นสืบไปผู้ใดเจรจาอย่าบช้าอันผิด
แก่ผู้ มีบัณฑิตกตมา ๕๐๐ ขึ้นไปพิจารณาเป็นสัตย์, ให้ทวง ๕๐ ที่แล้ว
ให้ตัดปากเสียเป็น, อย่าให้ดูเยี่ยงอย่างกันสืบไป

๑๗ ๐ ศักราชคศักราช ๓๓๕๐ ศกนักษัตรพศกษะตั้งจตุระมาชะ
มาศกาพักษยณมัตถิยงกุมวาระบริเฉทกาลกำหนด, ดั้นเด็กรม-
นารวมบรมพิตรพระพุทเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงพระบวรราชธรรมอันมหา
ประเสริฐ, แลจออก ณ พระที่นั่งอัฐทิศมงคลตามหาดลิตปราสาท,
พร้อมด้วย มุขมนตรีมหาเจ้านายราชมนตรีบริวารข้าราชการพญาโหราราช
ครู, เจ้าพระบาทบงกชมาศ. พระเกษมราชดิลกกราบบังคมทูล
พระกรุณาว่า, ขุนสกลาไชยศาสตร์แห่งกลางตั้งสัตย์มาให้ปรับ, ใน
ระวางหาว่านายดวงห่มหาเมียมได้, ช่มชั้นแจ่มหญิงชายหกชวบ
กับแปดเดือนมีรูเดียวชาจตตลบทหาถึงข้าเราไม่, ข้าพระพุทธเจ้าเชิญ
บทพระอัยการมาตอหน้าตจนอนศาลหลวง, ญพระอัยการแต่ว่าชาย
มีเมียแล้วช่มชั้นเด็กไม่รูเดียวชา, ที่ชายไม่มีเมียช่มชั้นเด็กไม่รูเดียว-
ชานน, มิได้กับพระราชกฤษฎีกา. จึ่งมีพระราชโองการมหารพระ
บัณฑูรสุรดิหนารถคำหรือดีเห็นอเถด่า ตั้งว่า, ทุกวันนชายพาดทูลริศ

ยามช้าไม่มีหรือตปะ, ทำชุกช่มช่นหาเกรงกลัว } พทชจักร
ชานาจักร }

ไม่, ครันมีปรามปรมก็จะไปตั้งตุรบายกุมเสียเป็นอันมาก, แต่ให้
ตราพระราชบัญญัติไว้, แต่ขึ้นสืบไปเมื่อน่า, ถ้าชายมีเมียแล้วกต

หาเมียไม่ก็ได้, กระทบธุระอาจารย์ชุ่มชื้นเด็กไม่รู้จักชราแต่อายุ ๓๒ ขวบ
 ตั้งมาได้ ถึงชั่วเรา, ให้ใหม่โดยปลอมผิดเมีย. ถ้าได้หีดตกถึงชั่วเรา
 ให้ใหม่โดยปลอมผิดเมียที่ดูคุณ, ตามนั้นตัวศักดิ์เป็นดินใหม่ถึงพิไนย

ถึง. ให้ดังพระราชอาณาเขาร ๑๐๐ ไร่ ๑๐๐๐ ไร่
 ปก ๓ | วัน, แล้ว
 ไร่ ๓

ตั้งไปเป็นตะพุ่นยาข้างหลอด

๗๖

๓๘ ๑ ศักดิ์ศักดิ์กราช ๓๓๕๙ ศักดิ์ศักดิ์ตั้งตั้งวัจนระมีคหีระ
 มาศกาลปักขยัคคุดะตักยังได้ระวาระปรินิพพานกำหนด, ดมเดจ برم
 นาวรบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงพระบรมราชชวรมคุณอัน
 มหาประเสริฐ, เจ็ดข้อออกณพระทงมยบกกมถาตามหาจักรพรรดิพัฒนา,
 พร้อมด้วยเสด็จามาตยาราชกระวีมนตริมชุตกชนทั้งปวงเฝ้าพระบาท
 บงกชมาศ, เจ้าพระยาเพชรพิไชยกราบบังคมทูลพระกรุณา, ด้วย
 ขอความหลอดอุดมจินดาราชบัณฑิตย, ถัดว่าโทษนายบุนรอดนายเกิด
 ว่าอชเรียดทาชภรรยาหลอดอุดมจินดาบอกความว่า นายบุนรอดนาย
 เกิดชุ่มชื้นอชเรียดถึงชั่วเรา. จึงมีพระราชโองการมาพระมณฑลอุดร-
 ติหนารคาคาหฺรตเห็นอเกิดว่าตั้งให้ชวาระไดคความว่า, อชเรียดทาชภรรยา
 หลอดอุดมจินดา, เดียงไม่เป็นชวรรษเมีย, ไซให้อชเรียดไปจ้างชน
 เช่าชนดวงเหมือนเขาตอกเบยราชวัน, อชเรียดไปจ้างชนชานายบุนรอด
 เดียงเงินตั้ง. อชเรียดให้นายบุนรอดทาช ถึงชั่วเรา. จึงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งแก้ชชชนนศาคหลวงว่า, แต่ตั้งไปเมื่อนำ
 ถามผู้ ไคมารองพองว่า, ชชชทำชชชด้วยทาชภรรยาให้ชชชใช้ ตั้งชชช
 ออกให้แจ้ง, ถ้าได้คความเป็นเหมือนอชเรียดตงน, ชชชให้ชชชชชชศาค
 หลอดรบบพองมุนนใจ พจจารณาเป็นอนชชชชชชชชช

๗๗

๑๙ ๑) ศุภมัสการศักราช ๓๓๖๑ ศกนักษัตรอิชต์ตั้งฉัตรระฆังมาฆมาศ
 ศกนักษัตรดิถียังพุทธวาระบริเวณท้าวกำหนด, ส้มเต๋จ้บรมนารถ
 บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงทศพิชราชธรรมอนันมหาประ
 เจริญ, เสด็จออกณพระที่นั่งทพยลวิชัยมหาเศวตฉัตร, พร้อม
 ด้วยมฆมาศยาเสวภาชาศักราชดิถีวันพฤหัสบดีพลวงโหฬารราช
 ครุฑประจงเฝ้าพระบาททรงกษมาศ, ส้มเต๋จ้พระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้า
 กรมหลวงเทพหริรักษ์, พระยาราชภักดี, พระศรีวิโรจนาธิบดี
 แยมัใจทย, ฉันทเจ้า, กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า, ฉันทเจ้า
 เป็นเจ้าหมอก้า, นักเลงแทงโคค่างฉันทเจ้า, กรมการเมืองฉันท
 ข้าราชการเข้ามา, นายแยมัใจทยไปฉันทเจ้าดูฉันทเจ้า
 หลดง ๆ ปลุกษาให้ฉันทเจ้าให้นายแยมัใจทย, นายแยมัใจทย
 ฉันทเจ้ามีโทษฉันทเจ้าฉันทเจ้า, จึงมีพระราชโองการมาพระบรม
 สรรพคุณคำหรือเห็นฉันทเจ้าฉันทเจ้า, เป็นอย่างธรรมเนียมฉันทเจ้า
 ด้วยฉันทเจ้า, สดแต่พระศรีวิโรจนาธิบดีฉันทเจ้า, ซึ่งเขาไปให้ฉันท
 ศกนักษัตรดิถียังพุทธวาระบริเวณท้าวกำหนด, พระบาทสมเด็จพระบรม
 นารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงทศพิชราชธรรมอนันตคุณ
 สุนทรวิเสศศักราชมหาเศวตฉัตรพลวงโหฬารราชครุฑประจงเฝ้าพระบาท
 ทรงกษมาศ, ส้มเต๋จ้พระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์,
 พระยาราชภักดี, พระศรีวิโรจนาธิบดี, แยมัใจทย, ฉันทเจ้า,
 กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า, ฉันทเจ้าเป็นเจ้าหมอก้า, นักเลง
 แทงโคค่างฉันทเจ้า, กรมการเมืองฉันทข้าราชการเข้ามา, นาย
 แยมัใจทยไปฉันทเจ้าดูฉันทเจ้า, หลดง ๆ ปลุกษาให้ฉันทเจ้าให้
 นายแยมัใจทย, นายแยมัใจทยฉันทเจ้ามีโทษฉันทเจ้าฉันทเจ้า,
 จึงมีพระราชโองการมาพระบรมสรรพคุณคำหรือเห็นฉันทเจ้า
 ฉันทเจ้า, เป็นอย่างธรรมเนียมฉันทเจ้าด้วยฉันทเจ้า, สดแต่
 พระศรีวิโรจนาธิบดีฉันทเจ้า, ซึ่งเขาไปให้ฉันทศกนักษัตรดิถี
 ยังพุทธวาระบริเวณท้าวกำหนด, พระบาทสมเด็จพระบรมนารถ
 บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงทศพิชราชธรรมอนันตคุณ
 สุนทรวิเสศศักราชมหาเศวตฉัตรพลวงโหฬารราชครุฑประจงเฝ้า
 พระบาททรงกษมาศ, ส้มเต๋จ้พระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง
 เทพหริรักษ์, พระยาราชภักดี, พระศรีวิโรจนาธิบดี, แยมัใจทย,
 ฉันทเจ้า, กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า, ฉันทเจ้าเป็นเจ้าหมอก้า,
 นักเลงแทงโคค่างฉันทเจ้า, กรมการเมืองฉันทข้าราชการเข้ามา,
 นายแยมัใจทยไปฉันทเจ้าดูฉันทเจ้า, หลดง ๆ ปลุกษาให้ฉันทเจ้า
 ให้นายแยมัใจทย, นายแยมัใจทยฉันทเจ้ามีโทษฉันทเจ้าฉันทเจ้า,
 จึงมีพระราชโองการมาพระบรมสรรพคุณคำหรือเห็นฉันทเจ้า
 ฉันทเจ้า, เป็นอย่างธรรมเนียมฉันทเจ้าด้วยฉันทเจ้า, สดแต่
 พระศรีวิโรจนาธิบดีฉันทเจ้า, ซึ่งเขาไปให้ฉันท

๒๐ ๑) ศุภมัสการศักราช ๓๓๖๒ ศกนักษัตรมฤกษตั้งฉัตรระฆังมาฆมาศ
 ศกนักษัตรดิถียังพุทธวาระบริเวณท้าวกำหนด, พระบาทสมเด็จพระบรม
 นารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงทศพิชราชธรรมอนันตคุณ
 สุนทรวิเสศศักราชมหาเศวตฉัตรพลวงโหฬารราชครุฑประจงเฝ้าพระบาท
 ทรงกษมาศ, ส้มเต๋จ้พระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์,
 พระยาราชภักดี, พระศรีวิโรจนาธิบดี, แยมัใจทย, ฉันทเจ้า,
 กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า, ฉันทเจ้าเป็นเจ้าหมอก้า, นักเลง
 แทงโคค่างฉันทเจ้า, กรมการเมืองฉันทข้าราชการเข้ามา, นาย
 แยมัใจทยไปฉันทเจ้าดูฉันทเจ้า, หลดง ๆ ปลุกษาให้ฉันทเจ้าให้
 นายแยมัใจทย, นายแยมัใจทยฉันทเจ้ามีโทษฉันทเจ้าฉันทเจ้า,
 จึงมีพระราชโองการมาพระบรมสรรพคุณคำหรือเห็นฉันทเจ้า
 ฉันทเจ้า, เป็นอย่างธรรมเนียมฉันทเจ้าด้วยฉันทเจ้า, สดแต่
 พระศรีวิโรจนาธิบดีฉันทเจ้า, ซึ่งเขาไปให้ฉันท

ทิคุณ, เด็จออกถนนพระที่นั่งบุษบกมาตามหาจักรพรรดิพิमान, พร้อม
 ด้วยมุขมนตรีกระทรวงวิชาพระราชปะโรหิตาโหราราชครุ เผ่า พระบาทบงกช
 มาศ. จึงมีพระราชโองการมาพระบรมพุทธเจ้าวิหิตาพาคา หวัดเหนือ
 เกตาดังว่า, อย่างธรรมเนียมแต่ก่อนสืบมาจะนั่งผู้ด้นบั๊กทองนาก,
 แดได้เดื่อครุยกของคอ, กรองคันเขน, กรองปดายเขน, จะคาค
 รัตประคตหนามขนุนได้แต่มีหุดไทยถาดาใหม่จตุตถม, แดแต่งบุตร
 แดหลาน, ขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อย, ได้แต่เดื่อมาแต่จักจวนเจ้าหัว
 ประดับพลอยแต่เพียงนี้. แดทกอนนชาราชการมนุชยงหมมิได้ ทา
 คามอย่างธรรมเนียมแต่ก่อน. ผู้น้อยกนงด้นบั๊กทองนาก, ได้เดื่อ
 ครุยกของคอ, กรองมือ, กรองตั้งเวียน, กรองด้นมรด, คาครัตประคต
 หนามขนุน, กนรมผาศ์ริมงดลชตใบเงินด้ารวจเดว, แดถกค้ำจวนช,
 กนรมผาศ์ริมงดลชตแต่งบุตรแดหลานเดว, แดถกประหัด้าจหัวด้นประ
 ดับพลอย, แดจกคนประดับพลอย, เพชรถมยาราชาดตี, ได้เกยงมี
 กระจงประจำยามดัดดี, แดถกจวนถมยาประดับเพชรประดับพลอย,
 ด้ายเข็มขดมคอกประจำยาม, เขาอย่างคองห้ามเกินบันดาศักถกคดอยู่.
 แดสืบไปเมอนา, ให้ชาราชการแตรราชฎรทำตามอย่างธรรมเนียม
 แต่ก่อน. ครงนไปรดเกด้า ให้ แต่ขุนนางผู้ใหญ่กนรมผาศ์ริมง,
 คาครัตประคตหนามขนุน. ห้ามอย่าให้ชาราชการมนุชยได้เดื่อครุ
 กรองคอ, กรองตั้งเวียน, กรองด้นมรด, คาครัตประคตหนามขนุน
 งด้นบั๊กทองนาก, ด้ายเข็มขดอย่าให้มคอกประจำยาม. กนรมผาศ์ริมง
 ได้เดื่อครุได้แต่กรองปดายมือ. จะแต่งบุตรแดหลานก็ให้ได้ได้

แต่ เดิมมา } จำหัดกัประดับพลอย } แต่เท่านี้ } อย่าให้ประดับ
 ภาควจน } แต่ง } เขียว }

เพชรอมยาราชาวดี, ดกประหัดดาเดา, ก็ให้ ได้แต่ตายแทงแต่เกลี้ยง
 เกยว, อย่าให้มีกระจิงประจำยามดีทศ, แต่อย่าให้ ได้กระจับบั้งพริก
 เทศทองคำ, กำไลทองคำได้เท่า, อย่าให้ซาราชการผู้น้อยแต่ราชภู
 ษานรณาศรีรัง, แต่กระทำ ให้ผิดด้วยอย่างธรรมเนียมเกินบนคาศกดี
 เป็นอนชชาติเดียว, แต่ห้ามอย่าให้ช่างทองทองข้อมรับจ้าง, แต่ทำ

เดิมา } ประดับเพชรอมยาราชาวดี } แต่ พริกเทศ } ทองคำ,
 ภาควจน } กำไลเท่า }

แต่แหวนอมยาราชาวดีประดับพลอย, ห้ามมิให้ ซอขายเป็นอนชชาติ
 เดียว, ถ้าซาราชการผู้น้อยแต่ธรรณาประชาราษฎร์ข้างทอง, กระทำ
 ให้ผิดด้วยอย่างธรรมเนียมแต่ก่อน, จะเอาตัวเป็นโทษจงหนัก, ให้

พระด้รควด } ข้าย } หมายถึง มชกเจ้าพระยา } แต่พระยาพระหุดวงเมือง,
 ขวา }

เจ้าราชหนักดชนหมื่นทนายฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือน, แดมหาดเลกขอเฝ้า
 ขาเจ้าควงกรมฝ่ายหน้าฝ่ายในแต่พระราชวังบวรดีฐานมงคล, พระ

ราชวังบวรดีฐานกิมขฝ่ายหลัง, กับหัวเมือง } ปากใต้ ฝ่ายเหนือ,
 ๕

แต่ให้กรมพระนกรบาดคีขังดำคัมป์ปาวร์ ขัง ประกาศแก่ราษฎรทั้ง-
 ปวงให้ รู้จึ่งทอ } พระ

๒๓ ๑ ศุภมัสการ ศักราช ๑๓๖๖ ศกนักษัตรมฤตึงตั้งวันระมาฆ-
 มาศกาดบักษย ดิลกศักราช, พระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมมพิตรพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอนันตคุณพิบุตยธรรมดัมภारा-
 ดิเรกเอกชติยาธิปัต, เด็จจ้อยกณพระทงบชบคมจตามหาจักรพรรดิ
 พิมาน, พร้อมค้อยมขนนทริกระเวเิงกานางคยาราช ปะโรหิตาโหรา-
 จารยราชขบัณทิตยอ ฝ่าพระบาททงกชมาศ, พระราชพิณิจัยกรวบ
 บังคมทงพระกรุณาควัมพระราชกำหนดค้อยอว, ศคคองมหอาญาอชท
 ตระตการฯ แพ้แกอาญาอชทอ, แลอให้ตั้งคคความเดิมไปให้ตระต-
 การพิจารณาตามกระทรวง, แลทคณนชตระตการศาลอชทอ, หาคำ
 ตามพระราชกำหนดไม่ ครนพิจารณาอชทอแลอตั้งคคความเดิม
 ไปแต่กระทรวงนครบาลศาลเดียว, ทคความเดิมเป ^{แพ่ง} } หัวตั้ง
 อาญา }
 ไปตามกระทรวงไม่. เขาได้พิจารณาในศาลอชทอจนสำเร็จ. จึงมี
 พระราชโองการมาวพระบัณทิสฐิติหนาทค่างหรือเห็นอเกอ่าฯ ดังว่า,
 ซึ่งตระตการศาลอชทอเขาคคความเดิมซึ่งเป ^{แพ่ง} } ไว้พิจารณานัน
 อาญา }
 ฝค้อย. แลนดับไปเมื่อนา, ถ้าตระตการศาลอชทอพิจารณาว่ากต่าง
 รัชอชทอเสร็จแล้ว, คคความเดิมเป ^{แพ่ง} } แลกระทรวงใด ๆ ก็ดี,
 นครบาล }
 ก็ให้สั่งให้เจ้ากระทรวงพิจารณาตามพระบรมนญ, ตามกฎหมายแต่
 บราณสืบมา. ถ้าเปความรบตั้งฯ ทรงฯ ตั้งให้ศาลอชทอพิจารณา,
 จึงให้ศาลอชทอพิจารณาตามรบตั้ง

ฯ

๒๒ © ศุภิมศัศักราช ๑๑๖๗ คณิกษัตริย์ผู้ตั้งวัดพระเชษฐ
 มาศศุภกษยณวมิตถียังจันทรवारบรีเนทกาทกำหนด, พระบาทสมเด็จพระ
 บรมนารถบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหา
 ประเสริฐ, เสด็จออกณพระที่นั่งบุษบกมาดาขอตราภินนุชติสมหาปรา
 สาท, พร้อมด้วยหม่อมขุนตริกวิธชาตราชปะโรหิตาโหราจารย์เฝ้าพระ
 บาททรงถามว่า, ทรงพระราชขออำนาจชำระพระราชกำหนดบทพระอัย
 การลักษณะโทษเชลย, ซึ่งเสนาอำมาตย์ข้าราชการทหารเชลยทั้งปวง,
 ไปกระทำกรรมรังสงครามกันครได ๆ นี้ไซยชนะ, ได้ขายหญิงหมั้น
 จามีกรรมมาเป็นเชลยโทษชาติดิถี, ผู้ใดหนีเป็นอิสระภาพเพียงดูรักษา,
 บางทีก็มีเมตตาใช้ปล่อยโดยปรกศันนบัตรอันหลาณ, แต่ให้ขอชเรียนก
 มีบ้าง, บางทีผู้ใดเชลยมาไม่เมตตาปรานีร้ายกาจอย่าบชใช้ปล่อยเกิน
 การทันทานอยู่ด้วยมิได้, ไปหาเงินมาจะตั้งค่าตัว, ครั้นจะถือว่า
 เชลยทาสดทพได้มาจะมีให้ตั้งค่าตัวแล้ว, เชลยทาสก็เป็นชาวแผ่นดิน
 เหมือนกัน, ลี้ตัวผู้ยากจะได้ความเดือดร้อน, ครั้นจะให้ตั้งค่าตัวตาม
 กระเชียรอายุเดิมเชลยทาสดทพครอกแล้ว, ผู้ไปการณรังสงครามมี
 ความเห็นอยยาก, ได้เชลยมาเพียงรักษาใช้ปล่อยโดยสุจริต, ทาสหาก
 ร้ายไม่กระตัญญูรู้คุณนายก็มีบ้าง, จะให้ทาสเชลยเสียค่าตัวเหมือน
 ดททาสดทพครอกนหน้าศวรไม, จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า
 แตนดับไปเมื่อนำ, ผู้ใดทาสเชลยมาขายทาสไป, ให้มีค่าตัวแล้ว
 มีหนี้มีค้อย, ก็ให้ตั้งเงินตามค่าตัว, ถ้ายังหาค่าตัวมิได้จะตั้งเงิน
 แก่ผู้ใดมานานให้ทวชน, ขายลกันค่า — หมิงลกันค่า — ที่ขาย
 เด็กแต่แก่นให้ลดตามหัดนเทียบกระเชียรอายุพระอัยการเดิม. เหตุ

ว่าผู้ใดมานั้นได้โดยยาก. ถ้าหญิงทาสเซตยนั้นเกิดลูกชายหญิง
กรุงแล้ว. ถ้ามันจะแต่งงานไป, ขอให้คิดเอาค่าตัวลูกมันเป็นตัว
คุณเลย, ให้คิดเอาค่าตัวลูกมันตามกระเชียรชายุบทพระอัยการเดิม.
หนึ่งผู้ใดเซตยมานั้น, ยกเซตยให้ไปแก่ผู้อื่น, แต่แลกเปลี่ยนกันไป
กับทาสมิได้เป็นเซตยที่ดี. แต่ผู้ใดเซตยมานั้นตายยังแต่บุตรภรรยา
ญาติพี่น้องได้ทาสเซตยเป็นมรดกไว้ก็ดี, ถ้ามันมีลมชักขอให้คิดเอา
ค่าตัวตามกระเชียรชายุ, โดยบทพระอัยการเดิม. ๗๖

๑) กล่าวมาด้วยพระราชาบัญญัติดังนี้ลงแต่เพียงนี้. ๗๖

๑) ลักษณะพลูทศดำเนินา, ลุยเพลิง, ๗๖

๑) คำนี้คิด ศักราช ๘๘๘ ศักราชตั้งวัดพระผดุงมาศศักราชชยตติย
ศักราชวาระบริเวทกาถกัณฑ์, พระบาทสมเด็จพระเจ้ารามธิบดีศรี
ดิ้นทรบรมจักรพรรดิศรีบรมพรหมมหาราชราชาธิราชเจ้าผู้มานพิพัถวัต
ราชศรีวิธมบดี, ในกรุงเทพฯ บวรทวารวดี ศรีอยุธยามหาศักราช
นพรัตนราชธานีบุรีรมย์อุดมราชมหาดฐาน. เด็ดจ้อออกณพระที่นั่งม้ง-
ศตภาณีเศก, พร้อมด้วยชาวเจ้าเง้ายพราหมณ์มาตยามนตรีกระวีชาติ
ราชปโรหิตาโหรราชบัณฑิตยเจ้าบ่าเรอบาก. จึงมีพระราชโองการ

มารพระบ้นทูตผู้ดีหนาทคำหรือดีเห็นอกเถ่าดังว่า, ถ้าอาณาประชา
ราชธุระษาชอบเขตรขึ้นขอเด่มามณฑล, จะพิพาทหาคดีแก้กันถึงพิรุท
แก้กัน, ให้กระทำตามพระราชบัญญัติ

๓ ๑ มาตราหนึ่ง, มีพระราชกฤษฎีกาใจอา, (ไทย) (จะ
จําเลย)

พิรุทแก้กันมี๑ประการ, ประการหนึ่งให้วงดกหนึ่ง, สาขาตหนึ่ง,
ถยเพดงคดยกันหนึ่ง, กำนาคดยกันหนึ่ง, วายชานาแ่งกันหนึ่ง,
วายชามฟากแ่งกันหนึ่ง, ตามเทียบคดเด่มเท่ากันหนึ่ง. เมื่อแรกจะ
พิรุทกัน, ให้ระดาการคุมคดความทงต้องไปช้อไก่เบน, แ่งเดียว

- ๑. ขัน
- ๒. ค่ายคืบ
- ๓. ผู้กตั้งมบอย
- ๔. ผดมกรค
- ๕. มอเขาใหม่
- ๖. มอแกงใหม่
- ๗. ผานง
- ๘. ผาหม

๕ ผดมกรค แ่งเดียวกัน, จายเครื่องบายศรีแ่งเดียวกัน.
กน, หรือ, มอเขาใหม่
มอแกงใหม่
ผานง
ผาหม

แต่ให้ระดาการเคาระคดความทงต้องไว้ ในระดาการ, ให้คดความ
นงชาวท่มชาวอชุกรมในระดาการดามวัน. ชยให้คดกรรมเดินไปมา
นอกกรรม, แต่ให้ระดาการหุงเข้าให้คดความกัน, ให้คดคดความ
จะดีจะร้ายประการใด. ถ้าคดความผู้ใดคำคดความข้างหนึ่ง, ท่าน
ว่ามันพิรุทให้เอามันผู้คำผู้คดกันเป็นแพ. อนึ่งถ้าคดความอชุกรมใน

ตระดาการคอยระวังอย่าให้ผู้ใดไปมาหาสู่พูดคุยกันได้, แดงดูความ
ข้างหนึ่งหนีออกไปนอกกรรม, ท่านให้เขามันหนีออกไปจากกรรมนั้น
เป็นแพ. อนึ่งถ้าใจทยจำเลยจะตั้งพิตุทรดำเนินแก้กัน, ให้ตระดาการปัก
หลักห้องกันหกศอก. เมื่อจะดำเนินให้ปลูกโรงปลูกศาลดวงดวงเทพคา,

	ผ้าขาวห้าคืบ	ต้องผืน
	เม็ด	ต้องตัว
แต่ให้แต่งเครื่องดวงดวงซนศาลจริงถนตงนี้ โกลู		ต้องตัว
	มือเข้าใหม่	ดีใบ
	มือแกงใหม่	ดีใบ

เครื่องบายศรีครบ, จุฑรูปเทยนบูชาเทพคาถาอื่น

๒๖ มาตราหนึ่ง, ถ้าจะพิตุทโดยเพลิงดำเนินแก้กัน, ให้ตระ-

ดาการหมายให้แก่นายประกันให้เรียกเอาเงินแก้ใจทยจำเลย, เงินได้

คราดข้างตะ $\frac{1}{2}$ ค่าอ่านกำลังจจรฐฐานเดียวให้แก้เอาลักษณะข้างตะ

$\frac{1}{2}$ ค่าขมคอข้างตะ $\frac{1}{2}$ ค่าหัวหลักข้างตะ $\frac{1}{2}$ ค่าของข้างตะ

$\frac{1}{2}$ ค่าทงข้างตะ $\frac{1}{2}$ ค่ากตงข้างตะ $\frac{1}{2}$ ค่าคู่มข้างตะ $\frac{1}{2}$

เครื่องกระยาการทงน, กระแสขงข้างตะต้องผืน, ผ้าขาวนงทิมข้างตะ
ดำรับ. ผัวขาวองฝราข้างตะผืน, ไก่ตงผู้ชนประจำยามข้างตะตัว,
ไก่บงสุกุดโหวเทพารักษ์ข้างตะต้องตัว, เหล้าโหวเทพารักษ์ข้างตะ
ต้องภาง, เหล้าแดงตระดาการข้างตะต้องภาง, เข่าดำรับเข่าเจ้าข้าง
ตะต้องแดง, เข่าดำรับเข่าเหนียวข้างตะต้องแดง, มือเข้าใหม่มือแกง

ใหม่มีฝ่ายละมีครบข้างตะวันตก, กัดออกมาใหม่ได้น้ำข้างตะวันออก, ครก
 กระเบื้องดำกกระเบื้องขาวกกระเบื้องข้างตะวันตก, จอกของเหล้าข้างตะ
 ดงโอบ, ขิมแขงหนักข้างตะวันตก, ด้วยได้คราดด้วยดวงมดดูคร
 แดมูกประเทนข้างตะกอด, พริกเทศกระเทียมหอมตะไคร้ข้างกระชาย
 ตำหรับจะทำไก่, หมากพดปนายาสูบเคยเกลือ, ซึ่งจะกินในมณฑ
 แดเตียงตระดาการทองดำม้วนไห้ครบ, ให้แบ่งหาเครื่องทองนคดกั,
 หัวต่างผของตะอิน นามันกระแสะจวงจันทน์, แต่ไม่ได้ไม้ระ
 แขง, ซึ่งตระดาการจะฮอย, ตกแกใจทยจำเตยเท่ากัน, แต่ให้นาย
 ประกันว่าแกใจทยว่าแกจำเตย ให้เอาเครื่องทองนคอกมายังตระดาการ,
 ไม่นวดพระอาทิตย์บ้ายคด้อยดอง โมงให้มาพร้อมกัน, ให้เข้ามณฑ
 ซึ่งจะดยเพลิงแดดำนากนหน, ซึ่งไม่ให้ถกคกแก่นายคาน, ดิมของคก
 แกดตระดาการ, เมื่อจะต่านาคกแก่ทนายกรมยกรบครกถน, ถ้าพัน
 ด้ามกถนแดดใหจตุทามรงตงยก ใจทยยกจำเตยขนตงตองชวง ถากถน
 มิได้, ผดอันก่อนหน, ก็ใหจตุทามรงยกเอาชุนนหนมา แต่ให้
 ตระดาการถามผู้แพ ซึ่งผดกอนให้รู้เหตุผดว่า, เป็นกระไรจึงผดชุนมา.

๑๖. มาตราหนึ่ง, ถ้าจะพิสูทชดยเพลิงแก่กัน, ท่านให้ช้ขวง
 เพลิงยาวหกศอก, กว้างศอกหนึ่ง, ฤกศอกหนึ่ง, ด้านเพลิงหน้าคบ
 หนึ่ง, ให้ตระดาการเรียกเอาเงินค่าธรรมนิยมแกใจทย แก่จำเตย,
 ค่าทงข้างตะค้ำตั้ง, ค่าอันดีจจาริชฐานข้างตะกดตั้ง, ค่าผู้คุม
 ข้างตะกดตั้ง, ค่าบายศรีข้างตะถ้ำมตั้ง, พิสูทเพลิงหน้าพระกาพ
 ข้างตะถ้ำมตั้ง, ได้คราดข้างตะถ้ำมตั้ง, รวมกันเป็นเงินด้ามค้ำตั้ง

ตามบาทต้องตั้ง. ให้ โจทยให้จำเลยต่างทำอวดเจียงหมด, ให้ผู้คุม
และตระการการผู้อ่านดีดยาริชฐานพิจารณาฆ่าทำอวดโจทยจำเลย,
เป็นบาดแผลฟกช้ำอยู่เก่าใหม่ประครคโตบ้าง. ให้ตระการการผู้
ดีดยาริชฐานเขียนเปบร ปนอวดฆ่าทำอวดแล้วให้กฎหมายไว้ด้วยกัน.
อนึ่งเมื่อตยเพลิงแล้วให้ไปกล่าวจะถึงดำระอน ทำอนเจตจนจนสันคำ
หนคจึงให้ต่างทำอ. อนึ่งถาเห็นลัวคมิให้ตงเซม อนึ่งถาพลุกชดตยเพลิง
พองดังทำอวดจนจะเขาเป็นแพนมีโต. ถาแฉโจทยจำเลยมิได้
พองชดชกนทงต้องชาง, ยอมมคความดีจริงจริงชดชกนทงต้องชาง,
จึงให้พลุกชดชกนทงต้องชาง. ถาโจทยจำเลยพองชดชกนทงต้องชาง, ถาน
จำมนยอมมคเจตทงต้องชางจึงพองชดชกน.

๕ ๑ มาตราหนึ่ง, ว่าเมื่อความมันทงต้องพิภกษารังพลุกชดตย
เพลิง, ถามันชางหนึ่งเป็นคดโกทกรเวทชาคมนมตราเคศเป่า, มันผู้
นั้นไม่พองให้ชางหนึ่งพอง, แฉพองชดชกนทง. ให้เสมยรณคมระวง
ค, ถาเห็นพิรชทมนทงตงน, เขาพิจารณาดีบคอไป

๕ ๑ มาตราหนึ่ง, โจทยหาว่ากเบยยมนงนทงฉาแพพรพน
สรพรทพยสังใด ๆ กค, หาจำเลยออกมายังตระการการคคคคด้วย
โจทย, แฉตระการการกรมจำเลย, แฉจำเลยบู้เเดะชนพิลท, ฝ่าย
โจทยหาดีกรพยานมิโตคพิลทกน, ด้วยคาน่า, ด้วยตยเพลิง, ด้วย
วายนชานาแข่งกัน, ด้วยวายนชามพอกแข่งกันกค, ความเทียบแข่ง
กันกค, ให้เขาทำรวคบู้เจ้าแห่งใด ๆ ตามดำนวนชนพิลทชดชกน,
เม้นโจทยปราไชยกคพิลทกค, จำเลยปราไชยกคพิลทกค, ถาน
ว่าเทพยตามิเข้าชดชกนใจร้าย, อันหาความดีชมิได้. ถานให้ค

คำทรัพย์ สิ่งของอันชนพินิตอกันนั้นตั้ง, ให้ใหม่ผู้แพ่แก่พิตุทริทว
คุณ, ยกคุณทรัพย์นั้นให้เจ้าของ, เหลื่อนั้นเป็นดินใหม่กิ่งพิไนยกิ่ง,
ถ้าแก่พิตุทริทวด้วยกันเต็มอกันใช้, ให้เอาพิไนยทั้งสองข้าง ๖

๖ ๑ มาตราหนึ่ง, ต้องคือต้องเป็นความด้วยกันในแพ่งแห่ง
กระทรวงใดกิด, แต่ความนั้นจะถึงพิตุทริ, แต่ผู้พิภาคษาให้ โจทย
จำเลยพิตุทริต่อกัน ท่านว่าให้เรียกเอาเงินใดก็ตามจำนวนเท่ากันจึง
ให้พิตุทริ. อนึ่งถ้าจะพิตุทริตามเทียบ, ให้ยกปรับแต่ความทั้ง
สอง, แลนายตั้งมูลโทษด้วยกันคดีดเถชอบ. โหม่งอุยอุยาให้คือเถียง
กัน. แต่ผู้ใดปากรายดาก่อนนั้นพรทริเพราะจำนวนมันพร้อง, มัน
จึงแก้ตั้งได้กิดท่านๆให้กิดเอาคดีมันเป็นแพ. ถาเบตโกดบให้จอหมาย
ไว้, ให้พินเทียบจงเท่ากัน, ด้วยได้นับเงินให้เท่ากัน ให้ทำไม่ตั้ง
เทียบ, เมื่อตามเทียบนั้น. ถาแมตงวันแต่ตั้งใดๆจับเทียบข้างหนึ่ง
เทียบดบกิด, ดบเองกิด, ให้เอาผู้นั้นเป็นแพ ให้ใหม่ทวคุณ ๖

๗ ๑ มาตราหนึ่ง, จะตำนากัน ให้เอาลักษณะเอาคำดำจำชฐฐาน
อ่านประกาศเทพดาแล้ว, ให้โจทยจำเลยตั้งหักแล้วชนไก่. เมื่อจะ
ตั้งตำนากันนั้นให้ บักหัดกห่างกัน ๖ คอก, แต่ให้ตระสากการเอาเชือก
ผูกบนเอาทงโจทยทั้งจำเลยยึดหัดก. เอาไม้พาดบ่าไว้ คีของ ๓ ที่
ขมคอกหย่อนเชือกลงไป, ให้ดำลงไปให้พร้อมกันถึงตนหัดก, ตั้งนา
พิกาให้พร้อมกัน, ขณะเมื่อดำลงไปนั้น, ถ้าผู้ใดผูกก่อนให้เอากถึง
ล่วมคอก. แล้วให้ชักเชือกลงไปเอาผู้มิได้ผูกขึ้นมา. ถ้าได้หกบาท
แล้ว, โจทยจำเลยมิได้ผูกขึ้นมา ให้ชักเชือกลงไปเอาตัวขึ้นมา ๖

	เล่มยรรยงอ่านตำนาน	๓
	ชาติลักษณะอ่านตำนาน	๓
	ทนต์	๓
	ทนต์	๓
โจทยจำเอยจรตของเตี้ย	กตัง	๓
คำธรรมเนียมตำนาน	ผู้คุม	๓
	ใต้คราด	๓
	ทนต์	๓
	ขมคอ	๓
	ปลดคำตเทพารักษ	๓
	ผาขาวนงทม	๓
	เบ็ดของคิ้ว	๓
ดมต	โกดของคิ้ว	๓
	เครื่องบงยศร็ดของดำรับ	๓
	อุปเตียน มกรวด ดมบ้อย	๓
	มือเขาใหม่ & ใ	๓
	มือแกงใหม่ & ใ	๓
	ทนต์	๓
	ชาติลักษณะอ่านตำนาน	๓
	อ่านตำนาน	๓
ศรค้ำธรรมเนียมตยเพดิงคิ้ว	ผู้คุม	๓
	บายศร	๓
	หน้าพระกาพ	๓
	ใต้คราด	๓

๑) ขาดกษัตริย์บ้านเมือง

๑) ศรีสัตตบึงคมนคร, อภิวันท์รัตนไตรยางค์, โดยมีญจากค
 ด้ไมล์, ขอกกรอกิจาทในบางบาทยคต, อดมเรณุมฤชดูนรธาตักษณ,
 บวรอรคตาศค, อันกบปต์ด้วยทอตคังขมทา, บรุษยตักขณา, แด
 อลคิตยานพณฺชนแปดตบทิศ, ขอตรายนมหัดพระธรรม, คัมภีร์แปด
 หมันต์พันพระธรรมชั้น, คือดัดตนคอกษัตริย์วิโนยา, แดจันทาแห่ง
 พระสงฆ์, มีองค์อวาททั้งแปดเป็นประธาน, แดโฮรดยาจารย์ชโน
 รัต, อันครองพจนโองาท, แดขอประกาศไหวเทเวศร์, ท้าวศรี
 เนตรพรหมได้พัก, ท้าวศรีวิรุฬหก วิรุฬหกเกษมเวรราช, อิศรา
 นารถอสูรมฤชชาวนารายณ์, ถึงพระพายฤทธิเดช, วิเศษเวศท้าว
 นาคา, ยมราชท้าวเวศุณ, ระวังจันทรองค์การ, พุทธจักรศุกรณ,
 เจ้ารินพระเมตราช, นพเคราะห์ทนต์ทรงดิทศศักดิ์, ภูมารักษ์อินเวิศ,
 ตรีทศเศษศรีทศกมณเฑ, เทวาชั้นนภกามา, นางเมธดาเจ้าแดนสมุทร,
 จงประมุขบริวาร, ธรณีอรรคเทพ, เจ้าศรีแต่ถาเถอน, เทวาเถอน
 ท่อนแดนโกฏ, จักรวาฬได้คูดบถรร, วันทนาการดัมเศวต์, ถ้าเจ้า
 ท่อนนคจักรวาฬ, แดจันมัตการถวายเคืองตั้งธรรม, อันโคตย
 จำเลยเคยประภูบิตไธโบราณ, คือดพรวิคตาดมขรค์, กัดด้วยอ้อยดัด
 แดถอง, อักปัวคัมแดงขาว, ตั้งปณวาทกฐการ, ธุราบานเคือง
 พัดกรรม, โภมังมันชอบุรา, แดเคืองดัดคนชารวยรค์, กระแจะ
 ดัดแบ้งจรงจันตน์, อักน้ำมันหอมชวยไซต, เจ้าน้ำโกชน์ดูปพยณณ,

หมากพุดเทียนโดยยะธา, รัตมาตาดอกไม้ถวายเป็น, ตั้งทงหลายชอบุชา,
 เกะเทวดาผู้ดีทศิศักดิ์, ภูมจรงรักษพยาบาล, นัทธิสารแตรฤกษชาติ,
 มรควาควาคันแตรเจดีย์, ใน คิริเวแดนศรธา, ทกถวนาอันศักดิ์สิทธิ์, เดื่อเมือง
 ฤทธิชัยวิไลศ, ขอตั้งเนตรพริ้มแสงญาณ, รับพัศการเวร็องบุชา,
 ชันแตรมาตั้งเห็นอศาศ, คุกระการมันจถวายเป็น, เขิญภิกบายโดยสุก-
 จิตร, โจทยจำเอยประคิษแกตั้งบังคม, โดยนิยมชาตสุภา, ขอถวายเป็น
 คำสัจจาตามทังถ้านจน

๑๐ โองการตำนานอวตักษณชาน

๑๐ เทวีนบวรพศทงมณญ, วิทยนของคตตงควร, ถานังราฟง
 เสงญาณ.

๑๐ เดื่อเมืองเรองยศวิศาศ, ทวงเมืองฤทธิชานญ, หนีถเมือง
 บันเทิงรักษา.

๑๐ ดัระนาถาเถอนราวป่า, ตั้งชวรพฤษษา, คุหาแต่บ่อทธราร.

๑๐ เมธดาท่านเจ้าตั้งฐาน, ในดิมทกนัศการ, นัทธิวาริศกคว.

๑๐ เบองไตตาทังอชฎา, พนภพตษา, นวคาวิรูปแดนดิน.

๑๐ เบองบนจพรหมตุดดิน, ชคนัธิฐมุนทร นเรศเรื่อฤทธิพล.

๑๐ ไกรธาศับบวรพศทวงหต, ดีโตกานนท, ติมตพระอศิศรา.

๑๐ นารายณัฤทธิเดชศักดา, ษากวศเทวด, นเรศเทยวสงญาณ.

๑๐ ไครเท็จชวงกันตั้งหาญ, ษยาไว้เนิ่นนาน, จงมตถญษยาทัน
 พรบริดา.

- ๑ ดิถีศักดิ์ธารักษ์เทว, ล้ำแดงฤทธา, ให้เห็นประจักษ์ทันใด.
- ๑ ชาเพศเปนนงเงือกโน, พรายน้ำเตบใหญ่, รวยรัตกระวัด

บาทา.

- ๑ เปรนรปอดเเรนทศกษา, แยกเขยวเขยวศา, คำวามคคือ
ถศคย.
- ๑ คินคาบคจเคยวเขยวงอ, ถาดันพงภอ, ตรีมนัตรีมน
พงกดี.
- ๑ แลปด้นบด้นตาแดงหัว, หนอดเคราพันพว, ท้องพดยชดย
ก่ายา.
- ๑ หตอกหลอนได้รุมรันท่า, ทบตีชอมฮ่า, คำวามโนพันคงศา.
- ๑ โหมคุดโตตจนมา จากหัดักศตาคัดศา, มฤษาเอาเทจ
เป็นจวัง.
- ๑ ชนังผัดอนาฮอยดัง, ในถ่าฮารชัง, ชอนันแต่ตวงผัดัง.
- ๑ ตายโหวโองโคงภตรงทรง, ทายพรายนอนครวง, ตกหน้าแ
ชาผัด.
- ๑ เลือชมข้างแท่งแเรคควาย ชิดจอนใจหาย, แต่ตายในพน
ปัตพิ.
- ๑ โกรเทจชวณภนยาฮิ, เขากตุมรมิต, โหมคุดฮ่าทนต์ใจ.
- ๑ ผู้ทงม้นตาดเหนไทย, ภตพรายคัวใหญ่, จรเชแต่ปลาโตมา.
- ๑ มงกรเงือกนาเทว, ถตวมวายมา, ล่งรงัดพรอมตอมคน.
- ๑ เขากัตริคัวบอดตอ, ซ่างคำข้างบน, พิกตให้หัดตมตมย.
- ๑ ชนมาหน้าดำรากผัดตาย. เผือกเค้าหมองหมาย, ใจพรันประ
ทอนชวณพิ.

- ๑ ความจริงครั้นคำชัดถึ, น้ำแยกแตกหนี, ขยำมีพิโรธดำแดง.
- ๑ ออกแต่กายาฝ่าแฉ่ง, เศษฐธิแรง, เทเวศร์ช่วยอภิบาล.
- ๑ หายใจเข้าออกดำราวณ, น้ำเหวอแยกฉาน, คำดงสบายหายใจ.
- ๑ ความจริงอย่าได้หวั่นไหว, อบอุ่นไทย, จงไกลขยำมีดำ
กตายน.
- ๑ ใครชอบจงขยำสบาย, ขยำมีอันตราย, ประเภทหลอกล้อกอน.
- ๑ โจทยจำเตยเท็จดิน, ได้ถ้อยความอัน, วิบัติร้ายวาก.
- ๑ ผู้เทศมธุชาวาท, ไปถวายเป็นคพดี, แก่เทพยพฤทษณ์สัง.
- ๑ ขอจ้างโดยดำครเวทางค์, มนต์คนเมื่อปาง, จระแพ้นแต่จะ
ให้มีไชย.
- ๑ บางคาบทอคิดนิจ้างโน, ขอเสียให้ไกล, ในคำอพิศลิจา.
- ๑ บันจบด้วยผู้สุภา, เปลี่ยนนถ้อยคำคสา, ให้ไกลอันแฉ่งเดือน
ตำนาน.
- ๑ ครอบการเข้าความคิดควร, แปลงแปรผู้อนฉอน, ประเภท
ท่าเลศอุบาย.
- ๑ ท่านท้าวเทเวศร์ทงหลาย, ทักถึงบังวาย, มิได้พินิตตรีครอง.
- ๑ รับเครื่องพดกรรมเข้าของ, ผู้เทศปุนปอง, ประโยชนให้มี
ไชย.
- ๑ ผู้จริงบมิได้สิ่งใด, กล่าวโทษโดยโน, แฉ่งจริงมิในดวงสรวง.
- ๑ เทเวศร์อาเพศเซตขวง, บิคำจทงปวง, แฉ่งหนวงเอาเท็จมายา.
- ๑ ให้มีไชยโยเด็นหา, เพราะรับกระยา, บุษามุ้เท็จจาธรรม.
- ๑ จงตกตำโนนรกันต์, ยืนได้พุทธรันทร, นิรันดรด้วยทุกขา.

๑ ขย่ำเห็นแดงระวีจันทรา, มัวมึนมนทกา, หมกใหม่ขยู่ใน
นรภานค้.

๑ เพ็งถึงถูกทนทกขเนองนาน, ขย่งท้นพระศรีอารีย้, มาไปรดซึ่ง
เทวดีบดรรพ.

๑ เพราะทอขมฤษาอาชรรวม, เขาความจริงณ, ให้แพแก่
ผู้มฤษา.

๑ ครันพ่นจากขมนรภาน, กตบกลายรป้า, มาเกิดในชาติทรชน.

๑ ขประภาคขมกายพกต, เป็นคนมตม่น, ทการแเดอบบญญา.

๑ เขาชาติเกิดตระกูลหินนา, กายารูป้า, เปอขยพงพกตพงหมาย.

๑ จงแพแก่คนทงทอขาย, เพราะทานทามตาย, เขาจริงเป็นเท้
ขบปรี.

๑ ภูมาเทวดาคักษ, คงคาชณท, คีรีแเดถาคูหา.

๑ บรรพคตถึงขรชารา, ทอดทกลานา, ประเภทขยู่พยามาต.

๑ พังสารแเด่จวงวิจารณ์, มงเมินเตงญาณ, ประเภทเตยดีจา.

๑ ตามจริงตามเทจเทจ, พร้อมกนรักษา, ขยามีพิโรชหม่นหมอง.

๑ คนโตกต้าวเทจโดยปอง, จงทอทงณอง, มั่นควดให้เห่นล้าคณ.

๑ ค่างจงให้บวณบ่น, ผุดขนเรื่อพต่น, ขย่าท้นให้ช่ากถนใจ.

๑ ทานท้าวเทจศรีองค์โต, ผู้เอาใจได้, ขยอจริงซึ่งเทจดังหาร.

๑ จงได้ด้มบัตบริพาร, ในชนพิมาน, พิมานยั้งยั้งขึ้นไป.

๑ ถ้าภูนชารักชไตโต, จงแเด่ขยู่ใน, ไตรตริงพิมานแมนลววรรค.

๑ ด้มบัตพิพัฒน์เนองน่น, นานกมทนต์, มโหริยงโฮพาร.

๑ ภูตพิพรายหน้ารักษา, มีใจเมตา, ประเภทเป็นคักษ.

- ๑) ช่วยคุ้มครองปราณี, ผู้จริงใจมี, ไชยศักดิ์ให้มิไชย.
- ๑) ผู้พิภคษาเที่ยงธรรมโน, ชยามี้เพศ์ไทย, วิบัติด้วยฤทธา.
- ๑) ผู้ดำรงภูคพรายรักษา, ผู้หนักษา, ให้พ้นจากภัยพิบัติต่าง.
- ๑) จงได้สมบัติธรรม, คณาปวงนาง, ภิรมย์ชมพรรษา.
- ๑) แดงพ้นจากไทยทุกขา, เศษศักดิ์, นภาพโดยเป็นธรรม.
- ๑) แดงเดือนเดือนนครองศ์รวงศ์, เพชรใจเที่ยงธรรม, ผู้เทจให้แพอปร.

๑) ผู้จริงใจมีไชยศรี, ผู้เทจกระต, พินาฏด้วยพระคงคา ๗๖

๑) จบโองการดำเนินอาถักษณอ่าน ๗๖

๑) โองการวดยเพลิงอาถักษณอ่าน ๗๖

- ๑) ข้าพเจ้าผู้เป็นดูกาคระการ, ขอถวายตั้งจาริชฐาน, อันมีธรรมัง }
พุทธัง }
 ดังซึ่ง }
- ๑) เป็นที่พำนักสัตว์นัง, มัวโมหกำบัง, ขอพระเจ้าจงปราฏหาร.
- ๑) ไตรยโลกย์มีคมนันตาต, หด้มทองเป็นพาด, เขาเทจมา
 กถาวมารษา.
- ๑) อันชัยมมังคมา, อารักษมหา, มหิตติฤทธิเกรียงไกรย.
- ๑) เมื่องบนจนพรหมประไพ, เบื่องค่างไป, พิกพท้าวนาคา.

๑ เบื้องหน้าเบื้องหลังซ้ายขวา, ภูมิพฤษเทศา, อากาศ์จงเงง
แดง.

๑ ไกรดาศบรรพตเมรุ, ปราสาทในภู, ดิถีปมัตันมรพา.

๑ อุดรกาโรอมรโคษา, นพพิเทหา, ดากดชมพูนันค.

๑ วิชนเศร์คีอบุตรคีอกรรม, เพพภูมัตบัตร์พ, จาคุมหารา-
ชีกา.

๑ คาอตั้งษโด้พคพรหมา, ญเรอองฤทธา, อิกทงอศอวพระ
นารายน.

๑ นางอุมากจดีโณมฉาย, พระตภษมีเพรคพราย, อันเปน
ภริยาแห่งพระองค์.

๑ ทังนางพระคีโณมยง, ชาภรณ์ค่างรง, อดงกฏฝ่ายซ้ายขวา.

๑ แก้วด้านแก้วโกฏโคจรตรา, ท้าวทศกรรฐา, อันเวอองฤทธิ
อำนาจ.

๑ วัคคีโณภาษ, เดคส์ในอากาศ, อังคารพุทธชิวะ.

๑ ศุกรมินทเดวาระ, ระหนุเกตุเคราะห, จักโลกยโดถี.

๑ อิกทงพระภาพพระภุธิ, พระมัตคามิ, พระรามเทพชาญไชย.

๑ พระอานตเทพราชฤทธิไกร, อรรหมกราชประไพ, กุณเฑรราช
ราชา.

๑ วิรุพนักษวิรุพทกมหา, อดรรฐราชา, แดกรุงพาดิฤทธิษยน.

๑ ญาษีดิทพพิทยาธรคนชรรพ, เทอดัตบัตร์พ, พระองค์ครัด

ฝากดำศนา.

๑ บริวัคษาห่าพันพระอถ่า, มณิเมชดา, อิกทงพระพิรุณพระพาย.

- ๑ พระขรรค์คงคาสมุทรชัย, สัทธาฤทธิบริวาราย, อันเป็นพำนัก
ในโตกีย.
- ๑ สัตว์ร้ายเบียดคนบาบี่, ในพนมภพ, อันมีทุกท่มานา.
- ๑ ผู้ใดกลัววเทจมารษา, จงประจักษ์แก่ตา, ดีท่านพันเอน
หัวนัใจ.
- ๑ หนึ่งพองดัยของเกตุตกใจ, กระจ่างกตัญญู, แดแดงพระ-
เพลิงรัศมี.
- ๑ พระเพลิงเริงฤทธิแดงศรี, เจ้าในอักษิ, ขอให้ด่านคง
พพอง.
- ๑ พระเพลิงเรืองฤทธิอันกลาง, ให้ใหม่พพอง, ให้เห็นประจักษ์
แก่ตา.
- ๑ ขอจงท่านทั่วเทวา, เทเวศรมหา, จงเริงมาซ้ำดังหาญ.
- ๑ ขอพระพิรุณเจ้ามันดาล เทเวนิางคราญ, ผู้เป็นพระอักษิชายา.
- ๑ คำคินอยบหนเวหา, เทนทอทศิศว, พระไฟรเจ้าปวชัยกษ.
- ๑ เทวาทานผู้ สัทธาศักต, เทวาอารกษ, คือองค์พระเสื่อเมอง.
- ๑ เทวาภิณพฤกษบั้นเทอง, วัจกชอเบอง, บางควบมรุจณาม.
- ๑ ขอเชิญมาช่วยตัดคองม, จริ่งเท็จให้ตาม, ประเภทแท้
ไต้ขงกรรม.
- ๑ ข้าขอถวายเครื่องพัตกรรม, ดันหวนันมพรพน, หงกถวย
แลอ้อยพรวาดตาล.
- ๑ เครื่องบวชมรุศกกระการ, นาๆ ผดาหาร, อันใจทย
จำเลยแตงมา.

๖ ขอลถวายแก้ท้าวเทวา จงได้เมตตา การุณาพมุตคน.
๗ แม่น้อยเครือของสุภณสถาน, ขยาได้จันต์จัต, แดรับแต่
ตามมีมา.

๘ ขยาได้คิณินททา, ขยาของโทษา, แดตั้งอินรายขยาทำ.
๙ แม่นัดตัวรายนิกกรรม, ขยาได้กระพ่า, วิบัตจิงได้ปราณ.
๑๐ แม่นดาเขาในอกคิ, ผู้เทจอบปรี, พระเพติงจิงเวงดังหาญ.
๑๑ ให้ใหม่พพองขยานาน, ถ้อยคำเกียดพาด, เท็ดมาถ้าวมาษา.
๑๒ ขอจงทวนท้าวเทวา, อวรักษมหา, จิงเวงมาซาขยานาน.
๑๓ ขอแต่ขยาให้ ดันดังปราณ, ขอพระบราฎิหาร, ให้เทม
ประจักษ์แก้ตาโดยพงหลายเถิด

๑๑ กฎมณฑลเฑียรบาลเล่ม ๑ ๗๕

๑ ศกัมคัต, ศักราช ๒๒๐ วันเดื่อ เดือนห้า ขึ้นหกค่ำ บัชวด
นักษัตรศก, สมเด็จพระเจ้ารามาธิบดีบรมไตรยอดกษณารทมหามงกุฏ,
เทพมณุษยบริดุษติวิริยวงษ, องค์พุทธชางกูรบรมบพิตรพระพุทธเจ้า
อยู่หัว, ทรงทศพิธราชธรรมถวัตราชประเพณีศรีบรมกระษัตริราชิราช,
พระบาทคำรองภูมินทตลอดดีมลประชาราชภูริบรมนารถบรมบพิตร,
เสด็จสถิตยในรัตนดังหาคันันัญชรดังห์, แดสมเด็จพระเจ้าหน่อพุทธ
ชางกูรวิริยวงษ, แดสมเด็จพระพรธเมศักรนังเฝ้า, แดพระยาเอก

๖ ขอลถวายแก้ท้าวเทวา จงได้เมตตา การุณาพมุตคน.
๗ แมน้อยเครือของสุภณสถาน, ขยาได้จันต์จัต, แดรับแต่
ตามมีมา.

- ๘ ขยาได้คิณินันทา, ขยาของโทษา, แดตั้งอินรายขยาทำ.
- ๙ แมนัดตัวร้ายนิกกรรม, ขยาได้กระพ่า, วิบัตจิงได้ปราณ.
- ๑๐ แมนัดเอาในอกคิ, ผู้เทจอบปรี, พระเพตึงจิงเว้งดังหาญ.
- ๑๑ ให้ใหม่พพองขยานาน, ถ้อยคำเกียดพาด, เท็ดจมาถ้วมษา.
- ๑๒ ขอจงทวนท้าวเทวา, อวรักษมहा, จิงเว้งมาซ้ำขยานาน.
- ๑๓ ขอแต่ขยาให้ ดันดัดปราณ, ขอพระบราฎิหาร, ให้เทม
ประจักษ์แก้ตาโดยพงหลายเถิด

๑๑ กฎมณฑลเฑียรบาลเล่ม ๑ ๗๕

๑ ศกัมคัต, ศักราช ๒๒๐ วันเดื่อ เดือนห้า อุนหกค่ำ บัชวด
นักษัตรศก, สมเด็จพระเจ้ารามาธิบดีบรมไตรยอดกษณารทมหาเมงกุฏ,
เทพมมุขยบริดฐธิตรียวงษ, องค์พุทธชางกูรบรมพิตรพระพุทธุเจ้า-
อชู่หัว, ทรงทศพิธราชธรรมถวัตตราชประเพณีศรีบรมกระษัตริราชิราช,
พระบาทคำรงภูมิณทตต์ถัดถัดมประชาราชภูริบรมนารถบรมพิตร,
เสด็จสถิตยในรัตนดังหาคันันัญชรดังห์, แดสมเด็จพระเจ้าหน่อพุทธ-
ชางกูรตรียวงษ, แดสมเด็จพระพรธนเมศักรนังเฝ้า, แดพระยาเอก

ดีตราขพระมหาอุปราช, แดมหาเด่นาคคุตตมมุนตรีพิริยโยชา
มาตย์, แดตำรวจใน ตำรวจนอก มหาศไทยลูกขุน, ทหาร

พ่อเรือน } ชาย } แดพระบาทในทนน. ตั้งตั้งพระราชอาณาชัยอาร,
ชวา }

ทหารพ่อเรือน } ชาย } ดมณพราหมณาจารย์, แดวณิชนิกนรประ-
หญิง }

ชาวนนทรรทงหลาย. พระ

๑ ฝ่ายกระษัตริย์แต่ได้ ถวาย ดอกไม้ทองเงินทงน ๒๐ เมือง,
คือเมืองนครทอง, เมืองศรีรัตนาคณหุต, เมืองเชียงใหม่, เมือง
คงขุ, เมืองเชียงไตริย, เมืองเชียงควาน, เมืองเชียงแถ่น, เมือง
เชียงรุ่ง, เมืองเชียงราช, เมืองแถ่นหว, เมืองเขมราช, เมืองเพร,
เมืองน่าน, เมืองไตทง, เมืองโคตรบอง, เมืองรอแคว. พระ

๑๖ เมืองนฝ่ายเห็นอ. พระ

๑ เมืองฝ่ายไต, เมืองอูยงคะหะ, เมืองนตากา, เมืองนดาญ,
เมืองจรวารี, ๕ เมืองรวมกัน ๒๐ เมือง, ถวายดอกไม้เงินทอง. พระ

๑ พระยามหานคร, แต่ไต ถอนาพระพิท ๘ เมือง. คือเมืองพิค-
ณโดทย, เมืองธัชนาโดย, เมืองคูโฮไทย, เมืองกำแพงเพชร, เมือง
นครศรีธรรมราช, เมืองนครราชธัมา, เมืองคนาอศรี เมืองทวาย. พระ

๑ กำหนดพระราชกฤษฏีกาชัยการ, พระราชกุมาร, พระราช
นัคตา. ฝ่ายพระราชกุมารเกิดด้วยอคมเหษี, คือส้มเค็งเห็นอพระ
พุทธเจ้าอนเกิดด้วยแม่อยอเมือง, เปนมหาอุปราช. เกิดด้วยลูกทอง,

กนเมืองเอก. เกิดด้วยหลานหลวง, กนเมืองโท. เกิดด้วยพระธนม,
เปนพระเยาวราช. ๓

๑ หน่อต้มเต้พระพุทเจ้า, ได้อภิรมย์ ๓ ชั้น. พระอุปราช, ได้
อภิรมย์ ๒ ชั้น. พระเจ้าลูกเธอกนเมือง, มกตมบัวขาว. พระลูกเธอ
พระเยาวราช, อภิรมย์กตบทอง, กนกันซึ่งหุ้มผดแดง พระเยาวราช
ข้างคตหนึ่ง, มาคตหนึ่ง, คนยดิม. มากกจ้านนเขาออกกนเจียด
แวนฟ้า ดิมเต้หน่อพระพุทเจ้าทพยานทอง, พระอุปราชทพยาน
นาก. ๓

๑ พระเจ้าลูกเธอกนเมือง, พระยานมาศกตบบัว. พระธคัม-
มเหษี, สรงคตด้วยดีหัตถารเงิน, มีราชยาน, มกรมผู้ชายผู้หญิง, มีขอ
พระ, มีพระทนต์ออกโรง มีดิมโกช, มีเตียงลกขนถวายบังคมศรค
ศรค, ไซพระราชกฤษฏีกา, มีชนดนม, มีชนข้าง, มีชนมา, มีเรือ
กนเรือเห. ๓

๑ หน่อพระพุทเจ้านงทนต์เทรต, พระอุปราชนงทนต์ของพระ
โรง, เคียงทองตั้ง ๒ คอกกมเบาะเจียม. ๓

๑ พระเจ้าลูกเธอกนเมือง, นงทนต์ตั้งคอกกนหนึ่งมีเจียมชตบ. ๓

๑ พระอุปราชนงทนต์กตศรคเค็ดชตบ, พระเจ้าลูกเธอเกิดด้วย
ลูกหลวง เขางานหนเรือหน้าตัง. ๓

๑ ถ้าเกิดคด้วยพระราชยาน, ลูกคคัมเหษี, ลูกคคชชชช, ลูกแม่
ชชชชเมือง, ลูกหลวงนงบพระราชชชชชชช, ลูกหลานหลวง, ลูกพระ
ธนมนงทนต์หน้าตัง. ๓

๑ พระลูกเธอกนเมือง, ถวายบังคมแก่ดิมเต้หน่อพระพุทเจ้า.
พระเยาวราช, ถวายบังคมแก่พระเจ้าลูกเธอกนเมือง. ๓

๑ เมืองสุกหลวง, คือเมืองพิศณุโลก, เมืองสุวรรณโลก, เมืองกำแพงเพชร, เมืองลพบุรี, เมืองสิงคบุรี ๖

๑ เมืองหลานหลวง, คือเมืองอินทบุรี, เมืองพรหมบุรี ๖

๑ ขัยการบันดาศึก, นา ๓๐๐๐๐ ในเมืองชัยกนชงหิมฉา ชาว ๖

๑ บันดาศึก, นา ๓๐๐๐๐ หอเมืองชคามหามเกาอกนชงหิมฉา ชาว ๖

๑ บันดาศึกหอเมือง, นา ๕๐๐๐ ชัยกรมชงยุ. บันดาศึกคณา ๓๐๐๐ ชัยน. ขัยการนา ๓๐๐๐๐ กนเมืองทง & ฉาย, มีรมปลัดสอง คน, ทานตระเวนเบือคหนึ่ง, กบกันชงหิมฉาแดงคนหนึ่ง, เรือรบ แมงดา๓๓คน, บดลาดดาวคุดคุดทวยนงนาต้อง, คนหอมเกาช ทอศวีเพศมอยทอง, แตรดาโพง ๓ อยู่แบกทอง, ครนมาถึงชอน หลวงดตเครื่องทงปองไว้แต่กันชงคณหาม ๖

๑ ฝ่ายทาดนงเมืองศรีเพศมอยทองกนชงหิมฉาชาว, ขัยชอนหมาก ขัยชอนนารองคตมเรือคฤ ๓๓คน, บดลาดควนห้ามทองเกาชทอง ๖

๑ นา ๓๐๐๐๐ กนเมืองหมวรดอมทอง, ขัยชอนกนชงหิมฉาชาว เรือคฤ ๓๓คน บดลาดชดานถายทองทงดำรพางค, กนเจียดเงินถม ยาคำรองคตม, เรือคฤ ๓๓คนเดวห้ามคตาคมิได้กระแเอเดียมทอง ๖

๑ นา ๓๖๐๐๐ กนเมืองเจียดเบือทงคตมกนกระแเอทาชชาติ ๖

๑ แดพระราชกำหนด, พระราชกฤษฎีกา, ขัยการทหารพลเรือน, ชงชเรือเขาเผ่า, ครนองศาตา, ชาวห้ามเรือกเรือตดลงจากเฮยงจาก ดาน, เรือประทุนเรือตุกคามิให้เขามาในน. แต่ฝ่ายข้างใต้, ครนอง

ศาลาปูน, ห้ามเรียกเรือตตงจากแขวงจากตาม, เรือประทุนเรือลูก
คามให้เข้ามาในนั้น, อัยการชาวเรือห้ามตาม ชาย } ๖๖
ชวา }

๑ แลฝ่ายทางบก, ถึงศาลาผ้าแสด, แลประตูท่าหินยา, ตตข้าง
ตตมายด้วยคนคานหามร่วมขงยถันขงกระแธ, แห้มาแต่หน้าพุทชาวาคัจจน
ถึงจวนของศรีภษชนแห้มาจนของพล ๖๖

๑ แลราชตระกูลทองปวงมิให้เดินทางตตขณ, ให้เดินทางหลังพุท-
ชาวาคัจ มีพานรองชายผ้า, กั้นเจียรของพานเจียรกระเจียรคมกตควม
ตำแหน่งราชตระกูล, ลกเรือหลวง, หาดนเซอหลวง ๖๖

๑ อัยการแต่หาดับเบย, ถึงประตูข้างเผอก, แต่หาดับเบย,
ถึงจวนของศรีภษชน, อัยการพทภษภวา, ภภษวราชตรี, แต่ประตูข้าง
เผอกถึงชานอัยการตำรวจใหญ่, แต่ชานนมกอกหนา, อัยการหมื่น
เทพทวาร, แต่ทอถึงประตูเศาะเศระหมาถึงชชนคตาคยชต, อัยการ
จำปราวม, แต่ประตูพระฉวนเนศ์ภภถึงพุทชาวาคัจ, อัยการของศรีภษชน.
แต่หัวดินามถึงประตูแต่ดงรวม, อัยการบำเรอภภภค, แต่หัวดินามถึง
ฉานคต, อัยการชุนตบชายแต่ฉานคตถึงโรงข้างพอ, อัยการชุน
ตบชวา, ชึงนา ๓๐๐๐๐ แดนา ๕๐๐๐ แดนา ๓๐๐๐ มาถึงนา ๘๐๐
ห้ามแห้แธชมาเข้ามาในดินาม, อัยการชุนตบห้าม, ถ้าชุนตบมิได้
ห้ามปรามใช้, โภษชุนตบด้ามประการ, ที่หนึ่งให้ภาคยชวรม,
ดองที่ตั้งมหาดไทยจำ, ด้ามที่ตั้งของศรีภษจำ ๖๖

๑ ลกขณผู้ใด, ชุนตบห้ามปรามมิฟังตอคำตอเถียงใช้, มิโทษ
ด้ามประการ, ประการหนึ่งให้ตั้งมหาดไทย, ประการหนึ่งให้ตั้งของค
ภษ, ประการหนึ่งให้ตั้งกองหน้าข้าง ๖๖

๑) แต่ประคแต่ตั้งรามถึงสระแกว, ชัยการหมื่นโทวาริก, ผิดผู้
ชายผู้ หมองเงาจากดงกนกต, นงในทดังตกต. ชนงทอคเทแต่คเบค
ดิมต้อนชชนนาง, แดรงเรอเมอชดยเมาบคทบชบราไหรองพนน,
ชัยการหมื่นโทวาริก. ถ้าจับโต โทษตามบระการ ๆ หนึ่งให้ตั้งมหาด-
ไทย, ประการหนึ่งให้ตั้งองครักษ, ประการหนึ่งให้ตั้งกองญาช่าง ๖

๑) แต่ทอน้ำชาถึงจวนกลาง, ชัยการชวา, แต่ทอน้ำชาถึง
จวนกลาง, ชัยการชวา ๖

๑) ชัยการแต่หอกถองถึงเจ้าโลง, แดคตาชยชต, แดรงชุน
ชรณบาศ ๖

๑) แต่หอกถองถึงบระตุไชยแต่เจ้าโลง, แดรงชุนทรบาศ. แต่
หอกถองมถถึงบามพราว, ทาชมาถถึงทายบางเขิน, แดรงชุนโลกบาศ.
แต่หอกถองมาถถึงบางเขิน, มาถถึงจวนดัว, แดรงชุนทรบาศ ๖

๑) ชัยการอายุคแต่บ้อมท่ายฉนม, ถึง บระคณนจนประจำท่า.
เป็นหน้าทพนักงานค้ำรวจในช้ายชวาจกถาวคณดะกิง, แต่บระคณน
ประจำท่า, ถึงบระคเดอชงไชย, เป็นหน้าทพนักงานทหาวในช้ายชวา
จกถาวคณดะกิง. แต่บระคเดอชงไชยถึงบ้อมทาคัน, แต่บ้อมทาคัน
ถึงค้ำถาวคณบาวญช, แต่บ้อมค้ำถาวคณบาวญช, ถึงบ้อมค้ำถาวพระ
ดุมงคณบพิตร, แต่บ้อมพระดุมงคณบพิตรถึงบ้อมมมวคธรามาวาศ, แต่
มมบ้อมมวคธรามาวาศถึงบ้อมถอนองน, เป็นหน้าทชางก้าแพงดชมวง
ช้ายชวาจกถาวคณดะกิง. แต่บ้อมถอนองนถึงบ้อมท่ายฉนม, เป็น
หน้าทพนักงานฉนมช้ายชวาจกถาวคณดะกิง ๖

๑) ชัยการตุกชุนทหารหมู่ไพร่พลชางเรอแรงชุกเทมิต, พนักงาน
ถลาโหม

- ๑ แด่บินไฟพนักงานพันธินทราช ฐานะ
- ๑ คนพนักงานพันธินทราช ฐานะ
- ๑ เรือพนักงานพันธินทราช ฐานะ
- ๑ ไม้พนักงานพันธินทราช ฐานะ
- ๑ ขัยการรถคนพลเรือน, หมูไพร่พลทวารโทษอาญา, แด่ช่าง
 มาจาเชือกเรือตั้งกตกฎหมายแด่ทนาย, แด่งานฉรมงคลตั้งครามทงน,
 พนักงานมหาดไทย, ช่างไร่ช่างงานพนักงานพันธินทราช ฐานะ
- ๑ ไม้, พนักงานพันธินทราช, คน, พนักงานพันธินทราช ฐานะ
- ๑ เรือแด่ทาง, พนักงานพันธินทราช ฐานะ
- ๑ หนึ่งน้ำในดะระแก้ว, ผู้โคชเรือคอกเรือประทุนเรือกบแด่
 เรือมีด้าครวต, แด่ได้หมอกกตมหัวนอนมา, ชายหญิงนั่งมาด้วยคน,
 หนึ่งทะเลดัดกัน, หนึ่งเพลงเรือเป่ามเป่าขดด้วยดีชอคิดจะเชกวะจับบด
 โทนทับโหรงหนน. หนึ่งพริยหมแหกชอมดาวพมาเมงมอญมด้มแด่
 จินจามชวานาๆ ประเทศทั้งปวง, แด่เข้ามาเดินในท้ายฉนมกต, ทง
 นอัยการชนมห้าม. ถ้ามีได้ห้ามปรามเกาะกุมเข้ามาถึงศาลา, ให้
 แก่เจ้าน้ำเจ้าท่า, แด่ให้หน้าๆ ประเทศไปมาในท้ายฉนมได้, โทษ
 เจ้าพนักงานลงตาย ฐานะ
- ๑ แด่ซึ่งต่างประเทศเดินไปมาได้แต่ถึงโรงช่างพ่อ, ถ้าเข้าใน
 ฉนมใช้, ขัยการชนมคาบเข้ามาว่ากต้อ. ถ้าชนมคาบมิได้เข้ามาว่า,
 โทษชนมคาบดั่งแก่มหาดไทย ฐานะ
- ๑ หนึ่งถ้าเด็ดจันเรือ, ผู้บ้นคาบเห็นชนมคาบชนมเรือ, แด่เรือประค
 เรือคองแนมกันประทบอยกต, ไปมากต, แด่เรือผู้รายคอกกระบโจร

เมมาเดาบากัด, แดถวายของถวายฎีกากัด, แดเข้ามาในประตมหาค-
ไทย, ประตุนคาบประตุดำวด, ถังเรือตงเรือกนให้ โบกผ้า. ถ่า
มีพ้งให้ชว้างด้วยอิฐด้วยไม้ด้วยคอบ. ถ่ามีพ้งให้ถวายนายคเขาเรือ
ออกมา, ถ่าทอดพระเนตรเห็นแดครัดเรียกเขาไปไซ้, ให้เขาเรือไซ้
รับ. ถ่าแดผู้ใดเขาไปแดมีโตห้ามแหนไซ้, โทษชุนคาบชุนเรือดำวด
ในพื้นที่บริเวณ

๐ หนึ่งถ่าถมพุกใหญ่เรือพระทงจทนมได้ ไซ้, ให้เขาเรือ
กนแนมรับ. ถ่าเรือกนเรือแนมรับมิได้, ให้เขาเรือตงรับ. ถ่าเรือตง
รับมิได้, ให้เขาเรือประตุมพระทง

๐ หนึ่งถ่ามเด็คหนอพระพทชเจ้ากัต, พระราชกมารกัต, มกจแด
เข้ามาในเรือประตไซ้, ให้เรือประต โบกผ้า. ถ่ามีพ้งให้คว้างด้วยอิฐ
ด้วยไม้หวาย, ถ่ามีพ้งให้พ้งด้วยหอก. ถ่าทอดพระเนตรเห็นครัด
เรียกให้เขามาไซ้, ให้เขาเรือประตรับ, อย้าให้เขามาด้วยเรือเอง.
ครนมาถังให้อยู่แดแคมเรือ, ให้ชุนดำวดงนังถ้างกนอย, ถ่ามทว
ตามโทษถังตาย

๐ หนึ่งถ่าหมนหวพนักษาจาวเดอชชาวฉงบันคางเรือหน,
ยงมถังทประตบแดหยตเรือประเทียมโทษถังตาย. ถ่าประเทียมเข้า
ประตบแดเรือประเทียมเขาคัดแถวให้ถงนถวายนบถ, ถ่าชยกับเรือ
โทษพันค

๐ หนึ่งถ่าเรือประเทียมถม, ให้ชวาทเรือถวายนาน, ถ่าชยกับ
เรือโทษถังตาย

๐ ถ่าเรือประเทียมถมกัต, ประเทียมตกนากัต, แดถวายนาย

บันดาตาย, ให้ภิกษุสามเณรหรือคนเฝ้า, แดชัคมพรวาดให้เกาะตาม
แต่จะเกาะได้, ถ้ามีใครขยับ, ถ้ายศชนให้รอดโทษถึงตาย. ถ้าชัค
มพรวาดให้รางวัลเงินสิบตำลึงชนของหญิง, ถ้าเรือประเทียบถล่มผู้
อื่น, แดชัคมพรวาดเอาชนให้รอดโทษทัณฑ์ตายทั้งโคตร. ๗๖

๑ อนึ่งเรือประเทียบถล่มแดชัคมพรวาดเข้าไปริมฝั่งโทษพันคอ
ริบเรือน. ๗๗

๑ อนึ่งคนเรือประเทียบโทษถึงตาย, ชนมเรือชนประเทียบโทษถึง
ตาย, อนึ่งถ้าเสด็จโดยเรือ, แดเรือถูชนผู้ใดไปโดยทางดัดเดียว,
มีบาปโทษพระที่นั่งโทษพันคอริบเรือน. ๗๘

๑ อนึ่งถ้าพระยามนตรีมรถชน, หัวหมันหรือพันทงปวงฝ่าประ
เทียบกัด, ศตประเทียบชดถั่วเรือกัด, โทษพันคอริบเรือน. ๗๙

๑ อนึ่งผู้ใดตีค้ำกันเขานาตัดหน้านางเทพี, โทษเท่าฝ่าประ
เทียบ. ๘๐

๑ ถ้าตัดฉานหลัง, พนังงานมหาดไทยนอก, ถ้าตัดฉานหน้า,
พนังงานชนดาบกลาง, ศตหน้าชนเรือใน, โทษตามหนักตามเบาพัน
คอริบเรือนตั้งหม้ายค้ำก้าดาบ, ถ้าเสด็จชานหน้าวังตัวรอดในธง. ๘๑

๑ ถ้าเสด็จในสระแก้วหลวงหฤไทยราชภักดีตั้ง. ๘๒

๑ ถ้าเสด็จหนีในมอกหน้าออกมา, ชนม่นมแดหลวงกันภยาบาท,
หลวงราชเสด็จ, แดมหาดเสกนักษัตรตั้ง. ๘๓

๑ ถ้าเสด็จหนีเรือแดประเทียบฝ่ายในธงกัด, แดนักษัตรชันทเด
ทนายเรือตั้ง. ๘๔

๑ อนึ่งถ้าเสด็จออกเฉียงในฉานมไชยฉานฉันทแต่พิมานรัทธากั
ตี, ชนม่นมหลวงหฤไทยราชภักดีหลวงกันภยาบาทราชเสด็จเฝ้า. ๘๕

๑) หนึ่งถ้ำเบิกนา ๑๐๐๐๐ แดนา ๕๐๐๐๐ แดดยุคนผู้ใดถวายบังคมในดินนามไชยดินนามจันทน์พินามรชยาภักดี, หลวงกัญญาภทวราชเสวกชานชั้นหมากเขาถวายเป็นบังคม ๖

๑) เด็จเรือพระที่นั่งแด่ให้เอาดยุคนผู้ใดถวายบังคม, ให้สัมฤทธิ์ประตุนายแวงดินชานชั้นหมาก ๖

๑) หนึ่งชาววังชาวดินมตำรวจในบ้นคาชานชั้นหมาก, แดมีได้ชานชั้นหมากโทษหระปาก, ถ้างานพระราชพิธีแขกเมืองถวายบังคมซ้ำเทียบทั้งโคตร ๖

๑) หนึ่งผู้บ้นคาชานชั้นหมาก, คือชาววังตำรวจในชาวดินม, มิได้กัถะทะเล่และชานพร้อมกันทีเดียว, โทษคักปาก ๖

๑) หนึ่งขยการตำรวจใน, ถ้าเด็จชั้นเขา, แดเขาถว, ชนปรงค้เขาพระวิหาร ให้ชนคอบเขาถว, แดให้ตำรวจในเขาถว, แดให้นายแวงคิน, แดให้หลวงกัญญาภทวคินเด่าเป็น ๕ ถ้ำ, จึงเชิมเด็จ. เมื่อเด็จตำรวจในแนมถ้องข้างนายแวงถัก, ชนตำรวจชุนดาบชยแต่ข้างถ้าง, ครั้นเด็จถึงในตำรวจในชุนดาบประคูข้างในนายแวงชยชานประคูข้างนอก, ชนดาบชยชงบ้นโคเชิงเขา, ถ้าเด็จแแต่มีชวราย, คือกระบถ, แดคนปลตอมกัถ, ถักชเดื่อหมิโคกระบถของพคัมถัก. โทษชุนดาบหนึ่ง, โทษตำรวจในหนึ่ง, โทษนายแวงหนึ่งถึงตาย. ถ้าเด็จด้วยพระราชชาน, แดฝ่ายในติดไซ้, แดตำรวจในมิได้แห่ๆแต่ตำรวจดินม, แดหลวงกัญญาภทวราชภักดี แดรัชชชองค้แห่หลัง ๖

๑) หนึ่งถ้ำเด็จทรงม้า, แดให้ชุนข้างชาวข้าง, ช้ข้างได้ไซ้,

ให้ขุนช้างทำค่าได้ค้อ. ครั้นหนึ่งให้กราบทูลพระกรุณาว่าข้างเหนือ
มือ, ถ้ามึงแดงหัวโตโตไซ้, ให้อางจงต้นเชิงฮอยางง, พระทนต์จง
จะพิน, ถ้ามึงทำตามฮอยการตงน, พระทนต์เป็นฮันตราไซ้, ให้อาง
ชชางฆ่าเดียงทงโคตว

๑) ฮันถาเดียงตงนมา, แต่ให้ขุนช้างชางชางชโตพระทนต์ไซ้,
ฮอยาโกตงนฮอยาชตงน

๑) ฮอยการมา, ถาเดียงตงนมา, ชนม่าแนมกตาง, ชนม่าจจ
แนมตองชางแคบ, นายแดงแนมตองชางทาง. ถาเดียงตงนมาประ
พาศกตางคิน, ให้อางนนายมาจจ, มีเตียมมิโคมิตอมเทงตง. แต่
แคบงฮองแถกนชพบงเหียน. คอฮองตงนรชงไปโดยเดียงตงนมาไซ้
ไปตองมา, เหตุการบอโดยเรื่อฮองจะตงนแทน

๑) ถาตงนมาคตแถเรื่อชนม่าฮันทงพิน, แต่นายมาจจชางด้วยทง
ไซ้, แถจะชงโคตงน, ให้อางตงตงคชางทาง, ฮอยาฮอยานมา, มา
ชนม่าน. ให้อางเดียงตงนมาทายมาพระทนต์. ให้อางโคตงนตามฮอยการ,
แถจะเดียงไซ้โทชคก, ถาตามโทชตงนทง, โทชฆ่าเดียง

๑) ฮันถกชนม่าทงปอง, แต่มา ๓๐๐๐ ตงมา ๓๐๐๐ ถาชมา
แถเครื่อมา, ฝัดฮอยการคตอมฮอนฮอน, แถเครื่อมานทงตงคกร่า
กมใหม่ฮอยการชนม่า

๑) ฮอยการมาชวา, แต่หัวตงนามมาตงเดียงไซ้. มาชชาย, แต่
เดียงไซ้ตงทายตงนาม. ทางพระชามนตงมิชฮองเมอง, ให้อางชนม่า
เมอง, ให้อางชนม่าชางมายวยาน, ให้อางนโรตงนมามิดงไซ้, ให้อาง
ชางมาทาม, มีพังให้อางใหม่จจคตงนทงคตงน

๑ อนึ่งเมื่อยจุติลงมาถึงเมียนา ๓๐๐๐ ก็นั่งขึ้นหน้าโรงม้า, ฝึก
ด้วยอัยการ ๖

๑ อนึ่งถาทรงเสด็จพระที่นั่งช้าง, แต่ให้ชาวมาชุนมาหม่นมานาย
มาจุง, ชมาโตชาวพระที่นั่งไซ, ยงาโกตถก, ยงาโกตถก, แต่
ภอบงควร ๖

๑ อัยการข้าง, หลวงช้างหม่นข้างปัดข้าง, นายข้างทวยข้าง
นายทันเชือก, ดำวใหญ่ดำวกลางข้างของหมอกสวน, กกรกรมข้าง
อัยการข้างคกรระโจอมเชือกค้ายแนมกัน, ทรงบาศ์ในรหว่างนอกรวง
ถาทรงพระกรุณาเสด็จข้างพดวยพังกาจางอง, ให้ทำตามอัยการ, ให้
มชอด้อมชนถกตระคนชองหาง, บาศ์เชือกคคคตม, อนึ่งทรงพระกรุณา
เสด็จใหญ่กข้าง, มีดศวเบนท่งไซ, ให้ขุนข้างชาวข้างภรวบทุดขอ
ถวายชวศร, ยงาเชือกคคคตม ๖

๑ อนึ่งถาทรงพระกรุณาให้เอาข้างโตงาควยพระที่นั่งไซ, ข้าง
นหมภายข้างพระที่นั่งคาคา, ให้ถุดขอถวายชวศร. ๖

๑ ถาเสด็จทรงข้างชน, ให้ผู้ชชนนร้งข้างถกข้างจงหนัก.
ถาเห็นจะเอาไว้มชยุด, ให้กรวบทุดจงได้ ๓ ครั้ง. ๖

๑ อนึ่งพระที่นั่งเสด็จเขาตอเถอน, แต่เถอนมภาย, พระที่นั่ง
คาคา, ยงาควน ๆ ยงาให้ขอ. อนึ่งจะทรงบาศ์แต่เถอนมภายถก,
ครดีเรียกบาศ์ชยนิม. แต่อัยการ ให้ควน, ๆ ท่ง & ประการคณ,
ให้ขุนข้างชาวข้างว่าแก่ขุนค่างจจ, ให้เอากรวบทุดพระกรุณา. ครั้ง
หนึ่งให้หมายบอกแก่เจ้าแตชวข้าง. ถาทรงพระกรุณามีพังกาทุดขอ
ถวายชวศร. ถามีพงแต่เสด็จ ให้อนถกถึงเข้าไปหว่างงาให้ข้างแพง,

จึงจะชอบด้วยอัยการ. ฉะนั้นข้างชาวข้าง, มิได้ทำตามพระอัยการ
ตั้งกล่าวมาใช้, ถ้าพระที่นั่งเป็นอันตรวย, ให้เอาชาวข้างฆ่าเสียทั้ง
โคตร.

๑ ถ้าเด็กร้างบาศิไซ, ผู้รูดงบนันดาขึ้นบาศินัน, ให้ดูกาดะ
เทดะ ถ้าเถื่อนควาตาเรียกบาศิไซให้ย่น. ถาข้างพระที่นั่งตาดวเรียกบาศิ
อัยายัน. ถาพันตงกับคอบชวงชอรับพระราชาญา, มีทำตามพระอัย-
การโทษถึงตาย.

๑ ถ้าพระที่นั่งเอาคอบเถื่อนคดของกลางแปลง, แต่ข้างคางข้าง
ค้ายเชอนทวนหอก, ข้างคดคดองข้าง, พระที่นั่งแต่คดเถื่อนเคบ, แต่
ข้างทวนหอกมิเข้าช่วยทมิโทษถึงตาย.

๑ อนึ่งถ้าเด็กร้างพระที่นั่งเอาคดของกลางแปลง, แต่ข้างแนม
ข้างกน ข้างค้ายให้เข้าตามกระบอน, แต่ข้างหอกข้างทอน, ซึ่งของค
รักษนารายัน, บันดาแรงกนชยโดยกระบอนน, แต่เถื่อนเขาดอน
พระที่นั่งเป็นอันตรวยไซ, ผู้ชข้างทงปองนโทษถึงตาย. แต่ฝ่าย
ของรักษนารายันห้อมน หอพน หอรองภคาย, หอปากนโทษได้
ครู่ได้ ๓ บ. ฉะนั้นพระที่นั่งถูกระหุกฆ่าเสียทั้งโคตร.

๑ อนึ่งเด็กร้างข้าง, ให้ตงเชอนตงค้อยพวาง, แต่ข้างอยู่ใน
เถาไซ, ให้ตงอาญาค้อว่า, ห้ามมิชลยทมิโทษของคดของเถดาระเบาะ
เถียงกน, ค้าชาคนบ่าวไพร่, แต่ให้รูงน. แต่ให้เจาะปากเอา
ค้ำหอกร้อยชา, แต่เดวนรอบค้ายทงนายทงบาว. อนึ่งถ้าค้ายทมิ
มันคง, แต่ข้างออกน้าทโคตร, ให้ตะเวนเสียบเสียบ. ถาข้างล่าคณ
ฆ่าเสียทั้งโคตร.

๑) อนึ่งถ้าเกิดจ้ พานข้างโน้นเพี้ยด, ถ้ามหาดไทยชาววังชาติ,
โทษเท่าหน้ศก. พระ

๑) อนึ่งไซมตพรานเพี้ยดชนกับ ช้างดำคณ, แดให้ ชาวแก่ชน
โชนแดให้กรบทุกไซ, ให้พระราชทานขันทองหนักสิบตำลึง. ถ้า
แดกบปลัดกแบดงทอช, แดให้กรบทุกไซ, ให้ พระราชทานขันทอง
หนักตำลึงสองบวท, แดหม่มพดชองหนงแดเดือผา, จึงไซชงาดวง
ไป. ซ้ำหัดวงกตบผากกรบทุกเป็นหม่มแม่, พระราชทานเงินเดือ
ผา. แดเมื่อโตคตเข้ามา, โชมตได้รางเงินตากทองตลก. ฝ่ายชน
โชนรู้ค้อยเขาว่ามาตตาย, พระราชทานเงินตากทองตลกแดเมีย
นาง. พระ

๑) ถ้าดวงแดมกับเพ, โทษไซมตแดชนโชนได้กตงจำเดินป่าหา
ดำมปี. เมื่อกบแดวจะชกหน้าให้ทาทิ ๑๑วัน, แดจิงเขาตายค้ำค
ทรงบาคี. เมื่อคตของคิต, หน้๑ ไร่, ไร่๑ ไร่, ดมโกช ๑๑วัน,
เดนมทรัดพ๑๑วัน, จึงเขาตงชานาเดนหน้ว่ารอดมาถึงพระนคร. พระ

๑) แดเมื่อถึงพระนครแล้ว, เดนมทรัดพ๑๑วัน. พระ

๑) อัยการพระราชสงคราม, ยกไปคักกต, ซ้ำคักมาถึงเมืองกต,
แดท้าวพระยาหัวเมืองมนตรีมชเดณาโยชามาตย, ผู้เป็นนายทัพนาย
กองยกข้างมารพด, พดตงคาบเจนเดโตโตมรบันไฟน้ำไม้ ชนหอก
ทอน, เป็นบักชอกไปนถกลางแบดง, แดผู้เป็นนายกองชอกไปกต,
ได้รบเดมไซชง่าณะแก่ซำคัก, แดให้ยกบัตร์ทำกฎหมายความชอบ
มา, ได้รางวัดเจียตของเลือด้นอบเบตยนทอน. ฝ่ายชกุดานให้เดยง
ตามบ้ำาเหนง. พระ

๑ ถ้าผู้ใดถอยแต่ชั่วเดี๋ยวหนึ่ง, ถอดอาญาตัดหัวศรเท้า, ตะเวน
รอบทัพ ถูกหลานอย่าเดียงเมื่อนำ. ๗๖

๑ ถ้าผู้ใดชนช้างชนะ, นำเห็นจหมวกทอง, เลือดต้นขอทอง
ปดายแขน. ยกชนงนา ๑๐๐๐๐ ถ่านา ๑๐๐๐๐ แล้ว, ให้ร่มคัน
ของคานหามทอง. ๗๗

๑ ผู้ใดชนช้างมีไชย, แตะสาคักขาดหัวช้าง, นำเห็นใจได้ พาน
ทอง, หมวกทอง, ร่มคันทอง, คานหามทอง, แดงเมียนาง. ถ้าได้ศอก
ทำวพระยาบำเหน็จเท่ากัน. ๗๘

๑ ถ้าพลหอกดาบคงเสได้พลคืนได้ ช่วยด้วยช้าง, แตะชนน
ช้างมีไชยเพราะพลคืนไซ้, ให้ยกพลนชนเป็นชน, รางวัลเงินดก
ทองดก ถูกหลานให้เดียงดิบไป. ฝ่ายผู้ชนช้างนั้นรางวัลดก
เดียว. ๗๙

๑ ถ้าผู้ชมารบไตหัว, นำเห็นจขนทองเลือดผายกทชน. ๘๐

๑ ถ้าพลคืนไตหัว, รางวัลชนทองเลือดผา. ๘๑

๑ ถ้าพลคืนไตมา, รางวัลชนเงินเลือดผา. ๘๒

๑ ถ้าแต่พลไพร่ของศรีภษณวรายน ชนไปถึงนา ๕๐๐ ไตทำวพระ
ยา, นำเห็นจทองตาดเงินตาด, ไตกนเมองไตเมียนาง. ถ้าไตศอกช้าง,
นำเห็นจเงินชงหนึ่ง, ดดบทองเลือดผา. ๘๓

๑ ถ้าไฟรพลขาดเลือดขาดรอง, ศักข์ของโจมทัพหลวงทดวงพัน,
สาคักแตกพ่ายทันจากทัพ, ไทเงินชงหนึ่ง, ดดบทองเลือดผา, ดงชน
เป็นชน. ๘๔

๑ ถ้าผู้ใดได้ฟันแย่งด้วยสาคัก, แตะชานะเงินห้าตำดง, ดดบ
ทองเลือดผา. ๘๕

๑ ผู้ใดได้ผู้ส่งคน, แลแก้ศิวรอดออกมา, รางวัดขันทอง
 เสด็จมา. ๖๖

๑ ถ้าผู้ไปส่งคนรอดศิวออกมา, ไต่ทงฮาวุทธฆ่าศึกมาด้วย.
 บาแห่งขันทองเสด็จมา, ตงไหเป็นชน. ๖๗

๑ อนึ่งขันตบ ขันเรือ ขันช้าง ขันค้ำวจอยุ่ตอมวง, แลฆ่าศึก
 ปลดอมลงพระพลาโต, ให้ศตทวดตเทาดเวนเสียบไว้. อนึ่งให้ฆ่าศึก
 เขามาเผาโต ถึงพระพลา, ให้เสียบเสียบ. ๖๘

๑ อนึ่งเขาทัพเขาศึกตามกระบองแสด, แลยกเขาจะยัทธิด้วย
 ราชศิว, แลถอยออกมา ๓ ศิวตวง, ให้ฆ่าเสียบ. ๖๙

๑ อนึ่งผู้โอบนคางขนช้าง, แลเกยว้างถอยหนี. ให้พันดงกับ
 หงษ์ช้าง, แลคักหัวประจาน, ถกหลานลับไปอย่าเจียง. ๗๐

๑ อนึ่งถารมหนเรือถอยมาชวดำเรือหนึ่ง, โทษได้กระโถ้ ถ้า
 ถอยส่งชวดำเรือ, ธิบเอาศิวตวงหย่าช้าง. ถาดถอยสามชวดำเรือ,
 ให้ฆ่าเสียบ. ๗๑

๑ อนึ่งผู้ถอยถอยกร, พึงประฏิบัติให้จำเวญพระราชาเสมา,
 ส้มเต็งบรมบพิตรพระพุทเจ้าอยู่หัว, ให้พระยาศรีจรวทวิคานุกิศ,
 ควรประพตจินตาดับตั้งอันเป็นประโยชน์, อันโบราณราชบัญญัติ
 ไว้แล้ว, อย่าได้ละเสียบ. ๗๒

๑ มาตราหนึ่ง, ส้มเต็งบรมบพิตรพระพุทเจ้าอยู่หัว, เด็จใน
 พระโรงกัศ, ในพระราชฐานโตๆกัศ, แลยังไม่เด็จเจ้าใช้. ท่าน
 มิให้ชาวเจ้าราชินิกุลหลวงเมือง ขุนหมื่น หัวพัน นายแวงสพกานัด
 การอันม้าเรือ เผ่าพระบาทนถุกก่อน, เมื่อโตเด็จเจ้าแล้ว, จึงให้
 ชาวเจ้าทงหลายตูกตาม. ๗๓

๑) อนึ่งเมื่อเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท, ให้นำข้าวห่มข้าว, คำ แต่ง เรียบ มี
ให้หนึ่ง.

๒) อนึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว, เสด็จในพระโรงกีด, ในพระ
ราชทานแห่งใด ๆ กีด, ไปบมิได้เด็ดขอกกิด, แลเบิกท้าวพระยา
มนตรีมุขทงหลายเข้ามาชมแสดกิด, ขย้าให้ผู้ใดเจรจาด้วยกันเป็น
นินในพระราชทาน. ถ้ามีกขยความตั้งใดจะควรเขากกราบบังคมทูล,
ให้เจรจาด้วยกัน, แลขอเขากกราบบังคมทูลพระกรุณา. ด้วยนถอยความ
การนอกกวางไซ้, บมิกอให้เจรจาด้วยนเลย. ถ้าผู้ใดเจรจาให้

เป็นนินในพระราชทานไซ้, แดบั้นคาศักดิ์ นนา ๕๐๐๐ } ถ้าเจรจา

ครั้งหนึ่งไซ้, ให้ฉานให้ผู้นนรุโทษแห่งชาคมา. ถ้าเจรจาถึงสอง
ครั้ง, ให้ฉานขธรรม. ถ้าเจรจาถึงสามครั้ง ให้หามผู้นนอย้าให้

เฝ้าพระบาทพระเจ้าอยู่หัว. ถ้าแต่บั้นคาศักดิ์ นนา ๒๕๐๐ } ถ้า
๒๐๐๐ }
๑๖๐๐ }
๑๒๐๐ }

เจรจาครั้งหนึ่ง, ให้ผู้นนรุโทษแห่งชาคมา. ถ้าเจรจาถึงสองครั้ง
ไซ้, ให้คว้าม่อออกไปจากพระโรง, แดให้หามเฝ้าพระเจ้าอยู่หัว. ถ้า
เจรจาถึงสามครั้งไซ้, ให้คว้าม่อออกไปจากพระโรง, แดให้มดา

หนึ่งตามบั้นคาศักดิ์. ถ้าแต่บั้นคาศักดิ์ นนา ๑๐๐๐ }
๘๐๐ }
๖๐๐ }
๕๐๐ }

ครึ่งหนึ่งไซ้, ให้ว่าโหม่นนุ โทษแห่งอาตมา ถ้าเจรจาถึงสองครึ่ง ให้คว่ำมือออกไปจากพระโรง, แล้วตั้งพระราชอาญาตี ๓๐ ที, แล้วให้โหม่นนุคิดตามบันดาศึกดิ์, แต่อย่าให้เฝ้าพระบาทพระเจ้าอยู่หัว, แต่บันดาศึกดิ์ หน้า ^{๓๖๐} ๓๖๐ } ถ้าเจรจาครึ่งหนึ่งไซ้, ให้ตั้งโทษพระราชอาญาตี ๑๐ ที, ถ้าเจรจาถึงสองครึ่ง, ให้ตั้งพระราชอาญาทอนด้วยดวดหนึ่ง ๓๐ ที, ถ้าเจรจาถึงสามครึ่งไซ้, ให้ตั้งพระราชอาญาทอนด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ที, แต่บันดาศึกดิ์หน้า ๕๐๐ ดังไปถึงไพร่, ถ้าเจรจาครึ่งหนึ่ง, ให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๓๕ ที, ถ้าเจรจาถึงสองครึ่ง, ให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ที, ถ้าเจรจาถึงสามครึ่ง, ให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๕๕ ที, แต่ให้เจาะปากถวายขรรคม, แลผู้เป็นนายนทวย, พระ

๑) อนึ่งเมื่อเฝ้าพระบาทขยพพ, ผู้ใดเจรจากระชกนโทษถึงตาย, อนึ่งมีผู้แต่งชองถวาย, ผู้ใดบังอาจชวงชิงเฮากัด, คิดทำกันทำให้แตกหักหายกัด, มีผู้ห้ามมิฟัง, ให้ตั้งโทษตามประการ, ๗ ประการให้ตบมือเสียกึ่งหนึ่ง, ประการหนึ่งให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๕๕ ที, ประการหนึ่งให้ โหม่นนุคิด

๑) อนึ่งผู้ขยประจำเวไนพระราชมวง, ทริพยตั้งของแห่งพระเจ้าอยู่หัวหาย, แลแตกหักเสียประการใด, ให้ชาวเวนช่วยกันไซ้ของทำนตามค่ามาถแถนขย, นายเวนเสียสามเดือน, ปลัดถัดขยงเสียสองเดือน, ลูกเวนเสียเดือนหนึ่ง

๑) อนึ่งถ่มเตจพระพทชเจ้าอยู่หัวเจดจประภาษ, ให้แจกทริพยแต่เครื่องประสาทสิ่งใดกัด, ถ้าผู้ใดชวงชิงขยบเฮาเอง, ของนชอย่าให้มัน, ให้ถากขอมม่อนออกไปเสีย, ถักอกไม้คอกหนึ่งกัด,

ของสิ่งหนึ่งก็ดี, ให้ใหม่ทวิคุณ. ถ้าดอกไม้สองดอก, ของสอง
สิ่งขึ้นไป, ใหม่จตุรคุณ.

๐ หนึ่งผู้จะแจกเครื่องดีรูปประดาหนึ่ง, ให้แจกโดยลำดับไป
ถ้ามีแจกโดยลำดับ, ให้ตั้งโทษตามโทษานโทษ. ๖

๐ หนึ่งผู้บนคาแจกมรดก, แด่ดอกไม้แจกหมากแจกน้ำ, ถ้า
แต่หยิบดอกไม้ยื่นให้พระราชกุมาร, โทษศกมอ. ฝ่ายผู้แจกน้ำ
ยื่นน้ำก่อนเชือกหนึ่ง, โทษศกมอ. ๖

๐ หนึ่งผู้ใดเถียงกันในวัง, เต็มศพระราชอาญา ให้ตัดด้วยไม้
หวายหัวสับท, ถ้าตากันให้ตัดด้วยไม้หวายร้อยท, แด่จึงให้ตาม
ความเถียงนั้น, แด่ให้ใหม่ตามกระบัตเมืองท่าน. ๖

๐ หนึ่งถาษา ๑๐๐๐๐ ถาษา ๘๐๐ ถาษาชกตักันในพระราชวัง
ศาธาถูกรณ, โทษสี่ฐาน, ๖ หนึ่งให้ใหม่ทวิคุณ, ฐานหนึ่งให้
ใหม่ทวิคุณ, ฐานหนึ่งให้ใหม่ถาหนึ่ง, ฐานหนึ่งให้ภาคยธรรม.
หนึ่งแต่หาพจนไปถึงทอหนึ่ง, ทนายผู้บนคาศกตักัน ๖๐๐ ถาษา
ถึง ๒๐๐ ถาษาชกตักันทำอบาทอศาธาเห็นในพระราชวัง, ในศาธา
ถูกรณไซ้, ให้ตั้งโทษ ๘ ฐาน, ๖ หนึ่งให้ทวนด้วยสวดหนึ่งยตี, ๖
ฐานหนึ่งให้จำใจเค็ดอนหนึ่ง. ๖ ฐานหนึ่งให้ถอดออกเสียดจากราช-
การ, ๖ ฐานหนึ่งให้ใหม่จตุรคุณ, ๖ ฐานหนึ่งให้ใหม่ทวิคุณ.
๖ ฐานหนึ่งให้ใหม่ทวิคุณ, ๖ ฐานหนึ่งให้ใหม่ถาหนึ่ง, ๖ ฐานหนึ่ง
ให้ภาคยธรรม. ๖

๐ หนึ่งถาษาเถียงกันในพระราชวัง, ให้จำได้ชื่อได้สามวัน. ถ้า
ค่ากันในพระราชวัง, ให้ตัดด้วยไม้หวายหัวสับท. ถ้าชกตักัน, ให้

โทษถึงตาย. อนึ่งใช้บันดาศักดิ์คนในพระราชวัง, แดเจ้ามานอนไช้, ให้ตีฆ้องนอนแด่ฆ้องนอนคนละ ๓๐ ท. ๖

๑๑. อนึ่งผู้ ถ้อยการแด่อาณาทางปวง, มีผู้ทำผิดถ้อยการซึ่งมิชอบ, แดผู้ ถ้อยการมิได้ว่าตามถ้อยการชอบไช้. อนึ่งจะตงโทษแก่ผู้ ทำผิด ถ้อยการนั้นผิด, แดให้ตงโทษแก่ผู้ ถ้อยการอันมิได้จากถาด นั้น ด้วย. ๖

๑๒. อนึ่งผู้ ใดทำตงกฎแก, แดเรียนมนตรวิภูณวิจิทยาคนเสตาระ ประตุวัง, แดเบิกไช้จนทวารเขาไปในพระราชมณฑลไช้รฐาน, ถัก ภาตาดใช้กำหนดแด่กพระราชทรัพย์, ให้ตงโทษโดยมหันตโทษ, แดให้ฆ่าเสีย. ถักทรงพระกรุณาบให้ฆ่าเสียไช้, ให้ตงโทษหัก ฐาน, โดยพระราชอาณาท่านกถาดได้. ๖

๑๓. อนึ่งผู้ ใดตงเงินทองฝ่าฝืนท่อนแปรผู้คน, แดพระราชทรัพย์ ออกไปจากประตุไช้, ให้ฆ่าผู้ตงแต่นายประตุเดียวด้วยกัน. ๖

๑๔. อนึ่งผู้ ใดบั้งอาจลขุดเดาได้เวียงในเหมืองหลวงท่าน, จับคน เขา ๓ คนตงใหม่คนละ ๓๓๐๐๐. ถักหัวเหมือง, จับคนให้ใหม่แต่ตง คน, คนละ ๕๕๐๐๐. ๖

๑๕. อนึ่งผู้ ใดบั้งอาจขุดเวียงพระราชพิช, ถักตงตายรุ่งเมืองขอ เมืองเดาคายหอกตงกัวแพงเมือง, ด้วยใจดำหัดดากัน, ท่านควาให้ ฆ่าผู้ร้ายนเดียง, ฐานหนึ่งให้ตงมือเดียง, ฐานหนึ่งให้ทวนด้วย ถวดหนึ่ง ๓๐๐ ท, ๕๐ ท, ตามโทษานุโทษ. ๖

๑๖. อนึ่งขุนตบขมเรือหัวหม่นองครักษนารายน, หัวหม่นเรือหัว พันนายแวง, บันดาศักดิ์ ถักตบหลวง, แดเข้ามาในราชทวารถัด, นัง ในศาลาตงขมกัก, แดมีผู้ ใดรับเอาตบเขาเจียดไช้, ให้นายประตุ

นายคำตาเอาเจียดคี่เดียว, แดคาบนนให้เอาถวายเป็น, ให้ทำตามอื่นใช้,
 เครื่องเจียดใช้, ให้ถ่ายแก่นายประตู่. แดฝ่ายผู้เดิมคี่นั้น, ให้ถอด
 ลงเป็นไพร่ เพราะมีควรรักษาโดยตรง. ถ้านายประตู่มีเอาว่าตาม
 พระทัยการใช้, โทษนายประตู่ถึงลงหน้าข้าง. ๖๖

๑) ชั่งผู้ใดที่คอกไม้, แดงยาแดงผ้าขมผไฟว่าถวายเป็น
 เข็มไม้, ห่มผ้านอกเสื้อ, ห่มผ้าบาเดียว, นุ่งผ้าเห็นหน้า, หว
 ชายตอยชาย, แดเจ้าในล้นจนประตู่, ล้นจนตพาน, ล้นจนในรั้วไก่
 ไนกะตาขาด, แดนำพระทนต์ประตู่ที่เรอถัด, พระคำหนักกิด. ฝ่าย
 ฝ่ายใช้, ให้ฉีกเสื้อ, คอกไม้ใช้, ให้สตุณไพร่หัว, ตามโทษ
 หนักโทษเขา. ๖๗

๑) หนึ่งแต่นา ๓๐๐๐๐ ลงมาถึงนา ๑๖๐๐ แต่ไปมาหากจนถึง
 เรือนกิด ทดงิดแห่งใด ๆ กิด, แดชอบเจรจากกิด, แดงในคำตา
 ถูกชนเจรจากกระซิบกันแต่สองคอกคี่องถัด, โทษพันคอรับเรือน. ๖๘

๑) หนึ่งถูชนผู้ใดคบกันกินเหล้าเดินเบยเดินโก, มีผู้เห็นให้
 คักถัดถาดม. ถาชนด้นนไปคบถูชนทหาร, โทษถึงตาย. ๖๙

๑) หนึ่งทวนเมของหนึ่งคน, เจ้าเมืองหนึ่งคน, ไปหาเมืองหนึ่ง,
 โทษถึงตาย. ๗๐

๑) หนึ่งถูชน นา ๓๐๐๐๐ ถังนา ๘๐๐ แต่ไปคบไปหาพระราช
 บุตร, พระราชันดา, โทษถึงตาย. หนึ่งชนห่มหัวพันผู้ใด, ท่าน
 มีให้เผื่อใจแก่พระราชกุมาร, พระราชันดา, พระราชบุตร, เดอก
 ข้างคี่มาคี่ไหนมิได้, ถ้ามรับสั่งให้แก่ถูชเรอหลาดนเธอใช้, ให้พิท
 ทุตราเรียน, จึงพนพระราชอาญา. ๗๑

๑) หนึ่งผู้ใดไปคบหาตีชเมือง, แดวราชทูตเจรจา, โทษถึงตาย.

๒) หนึ่งคนเฒ่า ๑๐๐๐๐ ลงมาถึงนา ๒๐๐ แดเห็นความมิชอบ, คือคบกันผิดกระทรวงอัยการกิด, บังพระราชาทรพยกิด, แดดักพระราชทรพยกิด, แดคบด้วยอัยการ, ตั้งโตอันคองดีจาวิชฐาน, แดรู้เห็นด้วยประการใด ๆ กิด, มีผู้ มาว่ากต่างมิได้พิททอ, แดมิได้เอามาว่ากล่าวถึงตักเจ้าแห่งขุนโดยอัยการว่า, ถ้ามิได้ พททอไซ, ให้ว่าแก้คำรวจใน, ถ้ามิได้ ใหว่าแก้คำรวจอจ, ถ้ามิได้ ใหว่าแก้มหาคเด็ก, ให้เขากราบตุดพระภรรยา. ถังคความนไนมิได้ว่า, ให้ทำฎีกาทุดเกล้า ๆ ถวายเซง. ถ้ามิได้กระทำตามพระอัยการตงนไซ, ผู้นนคือชบด, ให้ปรับตามโทษหนักโทษเบา. ถ้าโทษหนัก ให้ฉาเสีย, ถ้าโทษเบา ให้ได้ตรูใจ. แดะฝ่ายผู้ มิได้เอาคดีมาพิททอนั้น, โทษเท่ากัน.

๓) หนึ่งตักชนผู้ใดขาดถอนาพระพิพท, โทษถึงตาย. ถ้าบอกรบภัยคุม. ถ้าตักชนผู้ ถอนาพระพิพท, ห้ามถอนแหวนนากแหวนทอง, แดกินเขากินปลากินน้ำยา, แดเขายาทุกถอนาพระพิพท, ถ้ากินนาพระพิพทจอกหนึ่ง, แดยื่นให้แก้กันกิน, กินแด้วแด้มิได้ ได้ผมหัดชนั้นต่างเสีย, โทษเท่านี้ในระวางชบด.

๔) หนึ่งรับแควของแด้มิได้ กิน, คอกไม้มงคดมิได้ ได้หัว, เขาได้พานหมากได้เจียดไว้. หนึ่งให้ตักกลางพระโรงกลางดิน. หนึ่งแด้ไปดบพระเนตร, เจรจากระซิบกันเดินออกมา, แดจูงกันเจรจาในประตูตั้งกัน, โทษในระวางชบด. หนึ่งฆ่าเผ้าทั้งปวงแด้เข้าไปใน

พระราชวัง, ทานามนควาตกระแจะอบเมียงทตคอกไม้ ผัดขยการ ๖๖

๑๑) หนึ่งถ่านงูผาบัก, ผาดายมเชิงชาย, ให้นำประตุนายพระ
โรงแฉกเดี่ยว. ๖๖

๑๒) ถ้าขาดผวดหอยพระกัต, ขาดผวนาพระบัญญัติ, ให้ใหม่
อ้อยตามบันดาคักกตถึง ให้แก่ชาวข้าง. ถ้าขาดโดยเด็ด, โทษ
เท่ากัน. ๖๖

๑๓) หนึ่งถาดเด็ดจากพระนคร, ผู้บนตานอนรัง. ถ้าขาดครึ่งหนึ่ง
ใหม่ทักคุณ. ถ้าขาดต้องครึ่งใหม่ทักคุณ. ถ้าขาดครึ่งครึ่งเสด็จ
มาใหม่ทักคุณ. ๖๖

๑๔) หนึ่งชาวบนตานอนงาน, แดบระตึบแล้ว, แดบ่นกำแพง
เข้าออก, โทษตมอดคตเท่า. ๖๖

๑๕) หนึ่งพระอจจนกนบันดาชกมาน, แดบถายมานเดยจนกต,
ถายมานขาดกต, ถายมานชกมอดอกกต, มานหดยแดตระหดยกต,
โทษพันคอริบเรอน. ๖๖

๑๖) หนึ่งหวหมนเรอผู้ ถอชงหวเรอ, แดทักให้คนหักขาดปลิวลง
หน้า, แดเขาข้างบนดงเขาข้างล่างจน, โทษพันคอริบเรอนทงบ่อโตน.
ถ้าการพระราชพิชแฉกเมืองถวายบังคมฆ่าเดี่ยวทงโคตร. ๖๖

๑๗) หนึ่งหวเมืองต้นมดัมพรชานกัต, นายแฉงกัต, ถอชกรวมย
ให้คนหักให้หดย, โทษพันคอริบเรอน. ถ้าการพระราชพิชแฉกเมือง
ถวายบังคมฆ่าเดี่ยวทงโคตร. ๖๖

๑๘) หนึ่งถาแฉกเมืองถวายบังคม, แดมีไตผ่า, ให้ใหม่ตาม
บันดาคักกต. ๖๖

๑) หนึ่งพระเจ้าอยหัว, ประดำทผ้าเดื่อต้นอบแก้ททาวพอเรือ
ทงหลาย, เมื่อแขกเมืองมา, แดะเบิกเข้าไปถวายบังคม, บมีได้
หนึ่งห่มเดื่อต้นอบซึ่งพระราชทานน, แดะหนึ่งห่มเดื่อผ้าอื่น นิควรให้
มาถวาย. ๗

๒) หนึ่งเดื่อต้นอบพระราชทานน, แดะเอาไปหนึ่งห่มแห่งอื่นด้วย
ประการอื่นมิชอบหนึ่งให้เศรำหมอง, ครั้นแขกเมืองมาใช้, หนึ่งห่ม
เดื่อต้นอบเกาหนีให้ถวาย, เมื่อเบิกแขกเมืองนหน้าถวายบังคม, ควร
ให้บุตรวยออกจากพระโรงก่อน, พิจรรณาเป็นลั้ใช้, ให้ตั้งโทษ
ค้งน, ถาทหนึ่งควรภาคยธรรม, ถังต้องที่ให้ตั้งโทษค้, ถังดำมที่
ให้ ได้คาแก่สนันเดัย. ๗

๓) หนึ่งเดื่อต้นอบพระเจ้าอยหัวประดำท การเอาไปหนึ่งห่มด้วย
ประการอื่นชอบ, ค้ชื่อว่าถวรพระราชพิคิตรีศังารทกค้, ค้ชื่อว่าถวร
มโหระลพแต่โดยเด็จพระเจ้าอยหัวค้, ถาแดะถานนเกำใช้, ให้เอา
ตั้งแก่ขุนมุดนายอาณาพยาบถ, ให้เอาถวายในทราชวโถถาน, แด
บังคมทลพระราชกรณา, ขอพระราชทานเดื่อต้นอบอื่นให้, หนึ่งถา
จวนแดมทถนถวยกค้, ควรหาเดื่อต้นอบอื่นควร หนึ่งห่มอย่าให้ถวาย.

หนึ่งขุนมุดนายอาณาพยาบถแห่งอาคมา, บอกกำหนดว่าจะเบิกแขก
เมืองถวายบังคมพระเจ้าอยหัวค้, ฐูเองกค้, แดะมิได้มาทั้น, ควร
ให้ตั้งโทษเอาออกจากราชการ, ให้ใหม่ทวิคณตามบันดาค้ค้. ๗

๔) หนึ่งถกขมนนศรมุขทาวพระยาพระทดวงหัวเมืองทงปวง, แด
ท่ายศค้กค้พันค้ำแห่งใช้, ควรให้รับเอาถ่มพด ออก, แดะถวน
อย่าเดียง. ๗

๑) อนึ่งราชบัณฑิตชนหมื่นหิวพันทุกกระทรวง, การซึ่งราชการอื่น
ท่านให้ไปทำก็ดี. อนึ่งให้ไปชมพิภพชายถ้อยความก็ดี ท่านให้ไป
อยู่จงได้ราชการนั้นแล้ว, จึงให้มาเฝ้าพระบาท พระผู้เป็นเจ้า. ถ้ามี
แล้วท่านมีใหม่. ถ้ามีถ้อยความที่จะพิพทูลให้สมมาทูลต่าง. ถ้าว่า
ราชการแล้วแล้ว, ถ้ามีพระบรมชฎศรดให้มาจึงมา ถ้าหากมาเอง
ไซ้, ผู้นั้นเต็มศพระราชาณาท่าน. ๖

๒) อนึ่งแต่ไปเมื่อนาน, ท่านมีให้ มีนายดีภาวดีหลายคน, ตั้งแต่
นายผดุงคนหนึ่ง, เล่มยรัตของคนนับพระราชบัญญัติอันชอบดังนี้,
คือสมนหมื่นบำเหน็จแก่ราชการ, ผู้ใดทำขาดเหตุอันมิยาพระราชนิยมนไซ้,
คือสมนหมื่นบำเหน็จแก่ราชการมีได้. ๖

๓) อนึ่งข้างคนมาคนไซ้, แต่มีได้ถวายฎีกา, ข้างคนมาคนตาย,
ให้ตั้งทนายช่าง. ๖

๔) อนึ่งข้างคนมาคนไซ้, แต่มีได้อยู่รักษา, ให้จำจงหนัก, อนึ่ง
ให้ใหม่ทั่วคุณ. ๖

๕) อนึ่งชาวศึกมาถ้ง, ให้ท้าวพระยามนตรีมุขตฤกษหนึ่งนึ่งในศาลา.
ถ้าผู้ใดมิได้มาใช้, โทษคือชบถ, ให้มารับตามโทษ. ๖

๖) อนึ่งตรัดไซ้ โทษใดไปราชการ, แต่ถวายบังคมตาแล้ว,
แต่อยู่เรือนเองก็ดี, อยู่แห่งใด ๆ ก็ดี. ถ้าสามวันแต่มิได้ ไปไซ้,
โทษนั้นให้หามาแต่ไซ้ผู้นั้นไปแทน. ฝ่ายตัวผู้ทงนนั้นให้ ได้ตรูได้,
ถ้าวผู้ไปราชการจะกลับคนมาถึงจึงเอาออก. ๖

๗) อนึ่งท้าวพระยาตำตราช, แต่ท้าวพระยาประเทศราช, พระ
หลวงชนหมื่นท่านให้ ไปรังเมือง, แต่ไปการณรงค์ตั้งครามก็ดี, แต่

ทำหนังสือบอกคู่ชกทุกขามีได้, แต่มาเองก็ดี, แต่เอาทรัพย์สินมาทอด
แพะ โดมเอาไพร่พลในราชธานีของท่านไปก็ดี, ท่านว่าหนังสือจะ
ใคร่ฝ่ายหนึ่งอันใหญ่, ท่านให้พ้นคอรับเรือน, ถ้าทรงพระกรุณาให้
ฆ่าคดีเสียไซ้, ให้รับทรัพย์สินพทขจรจงคืน, ให้ตั้งกล่าวคาบเขาตัวจงเป็น
ไพร่เกษมญาติข้าราชการ. พระ

๑ หนังสือบอกคู่ชกทุกขมา, ยังมีใตหนังสือไปให้หา, แต่
มาก่อนหนังสือ, ให้มีใตหน้าศาลาอุทธรณ์ตามวัน, แต่ให้ใหม่
จัดรูด }
ทวี่คุณ } แต่, ดอชจากราชการ, ได้ครุไวเดือนหนึ่ง. ถ้าทรง
ถาหนึ่ง }

พระกรุณาให้คงที่ใช้, ให้ได้ครุไวสืบหาจน. ถ้าหนังสือหาภแค
กุดางทาง. ท่านว่าให้ถายหนึ่ง. ถาหน้า ๓๐๐๐๐ ให้ถอยลงมา ๕๐๐๐
ถาหน้า ๕๐๐๐ ให้ถอยลงมาหนึ่งถึงมา ๓๐๐๐๐ มาเป็นถาคับตั้งมา, ให้ถอย

เป็นถาคับตั้งมาจนถึงมา ๕๐๐ แต่ให้ใหม่ควมบันดาคัดทวี่คุณ
จัดรูด }
ถาหนึ่ง }

จำดับหัววัน, อย่าให้ดูเยี่ยงกัน. พระ

๑ หนังสืออยู่ในราชการ อันบันดาจำบาเรือประวิทินจะชาติมิได้
นั้น, แต่ผู้หนคร้านชาครราชการ, แต่ผู้คร้านนั้นควรเห็นโทษแห่งคน,
จะควรเอาราชการโดยชษาหนนมีได้, แต่จะควรดวรายราชการ อย่า
ให้ร้าย. พระ

๑ หนังสือใคร่ชษาแต่โรคมีชษาชามีได้, ควรเอาคดีอันโรค
มีชษานับอกแก่ชษนุณนายชษณาพยาบาล, ขอให้แพทย์ชษาหัววงไป

พินิจดูจงเป็นสัตย์แล้ว, ให้เขามังคมทูลพระกรุณาอย่าให้เดียดราญการ,
แต่จะควรรับราชการแต่ก็อบังควรแก่อาตมาจะประพฤติได้นั้น. พระ

๑ อนึ่งถ้าผู้มีโทษไปมีทันได้ พิจารณาว่าโทษแห่งอาตมา, ครั้น
รู้โทษจะขอให้อภัยโทษแก่อาตมาใช้ พึงยกโทษ. พระ

๑ อนึ่งผู้บนดาจำบาเรอจะชาติมีโทษ, ผู้บนควานแก่ให้ชาติ
ราชการใช้, ผู้บนเห็นโทษคือขอให้อภัยโทษแก่ตัวเอง, พึงให้อภัยโทษ
โดยควร. ถ้ามีได้เห็นโทษให้ชาติราชการ ทดหาย, มีน้าภามีอภัย
ราชการใช้, ควรให้มุนายอาณาพยาบาลผู้บนพิจารณา, แต่เอา
โทษนั้นบังคับทูลพระกรุณา, โดยควรด้วยโทษนั้น. พระ

๑ อนึ่งแม่เจ้าพระยาแม่พระยาพระทองหัวเมืองนครราชสีมา
ราชินิกุลหมื่นหัวพันผู้ใด, มีบาเห็นจหมื่นอาสาหัวเมืองพระเจ้ายอด
มีโทษ, แต่พระเจ้าอยู่หัวประสาห์ถึงใดให้แก่ผู้บนใช้, บมีควรใหญ่
ควานนย่นวาย, เพราะอ่าเพอแห่งอาตมาควานเอง. ถ้าผู้ควานน
ร้ายใช้, ให้ถอดผู้ร้ายออกเดี่ยวจากราชการ, แต่ทวีพยตั้งตั้งผู้คน
อย่าได้. พระ

๑ อัยการแต่นา ๑๐๐๐๐ ถึงนา ๘๐๐ ชาติพระราชโองการมีโทษ
& ประการ, คือชาติคำต่อพระโอรส, โทษแหวะปาก. ชาติดำเนินพระ
ราชโองการ, โทษฆ่าเสีย. ชาติตั้งพระราชโองการ, โทษตัดปาก.
ชาติฎีกาพระราชบัณฑูร, โหมจ้ครุณ. พระ

๑ ถ้าชาติพระราชฎีกาตั้งตั้งพระบรมคมเห็นใช้, พระราชฎีกา
ตั้งตั้งพระชาญา, แต่ตั้งตั้งหน่อพระพุทเจ้าไร้พระเส้านี่. ตั้งตั้ง

พระเจ้าตุ๊กเรอกินเมือง, ไซ้พระดำذن. ผู้โคซัดพระดำذن, โหม
ทวักณ. ๗

๑ ถ้าแฉ่มพระราชฎีกาดำเนิน, มีตราขนจันทราทิตยนำ ถ้าพระ
ราชเส่าอนดำเนินตราขนอินทราทิตยนำ. ๗

ถ้าพระราชฎีกานักเทศถื่อไป, พระเส่าอนำจ่าถื่อไป. ๗

๑ หนึ่งผู้ โคทำเทียมเครื่อของคน, โทษคตมีชคังชอ. หนึ่งผู้ โคทำ
เทียมพระราช โองการ, ทำเทียมพระราชกฤษฎีกา, ทำเทียมพระมีณ-
ทว, โทษซ่าเสี่ย. ๗

๑ หนึ่งผู้ โคพิททลถ้อยความประการโค, แแต่ด้มเด็จพระพุทเจ้า
ชยหัดไซ้, โห้ผู้ชนแแต่ถววจงดินถว. ถ้าตุ๊กชนผู้เส่าพระเจ้าชยหัด
ชยชน, เห็นว่าทลถ้อยความมีถ้องแท้, โห้พิททลคตชวโยให้ถ้องแท้.
ถ้าความอนคตชวเองไซ้, ท่านมีโห้ทลเอง. ๗

๑ หนึ่งผู้ชอให้ พิททลชอตั้งต้นทวพยประการโค ๆ ไซ้, ท่าน
มีโห้พิททลคตชหน้าชชน. ๗

๑ หนึ่งท่านไซ้ นายแวงนายมหาดไทย, บอกถวงานแแต่ถเจ้า
ง่าชนมุดนายสรวพกานต์แห่งโคๆ ถัด, โห้เรังรับถ้อยความทำถว โดย
พระราช โองการ พระผู้ เป็นเจ้า. ถ้าถ้อยความงานช่นนายแวงนาย
มหาดไทยตั้งนั้นหนักใจ, จะรับจะทำมิได้, ถ้าให้เรังพิททลคตพระราช
โองการ, ช่นนายแวงนายมหาดไทยตั้งนั้น ถ้าผู้ โคชเบกษาราชถว
เสี่ยไปมิได้พิททลไซ้, ท่านให้ถงโทษโดยขนาดพระชญา. ๗

๑ หนึ่งผู้ โคบังคับบราชถวในกรมรู้มีถงราชถว, บังคับชอผิด
เปนชอบชอชอบเปนผิด, ท่านว่าเข้าในรวงโทษชาดเหล็ก

๑) หนึ่งเมียแห่งตน, ท้าวพระยาประดาทให้แก่น. ถ้าแต่สัตว์
ชนิดประการใด ๆ ก็ดี, แต่ตีค่าให้หลานปราบให้กัถ, อย่าให้ล้ม
ตายเดียวรูปทรงสัตว์นั้น. ถ้ามิได้ทำตามโทษตามฐาน. พระ

๒) หนึ่งพระวอชบุตร, พระราชันคตา, พระฉนมบัวนาง, ซึ่ง
พระเจ้าอยู่หัวพญาไปแก่พระราชกุมารแฉราชินกต, ท้าวพระยาพระ
ทดวงเมืองชนหมันพวพ, ผู้มาเห็นจับนานแฉความชอบนั้น, แฉ
มีความผิดด้วยประการใด ๆ โทษถึงตายก็ดี, ให้เขาคืนนามมาชกแก่ผู้
เป็นมณเจียรบาด, ให้กราบทูลแก่พระบาทพระเจ้าอยู่หัว, จะมีโทษ
ฉนั้นใดตามโทษฐานโทษนั้น. พระ

๓) หนึ่งพระแฉงทรงมิให้เจ้าต่างกรมคองฉ, ถ้าพระเจ้าอยู่หัว
ฉงพระแฉงให้เจ้าต่างกรมอย่าให้รบ. ถ้ารบโทษหนัก, โหมหาคเล็ก
รับ. ถ้ารบมีทั้นโทษถึงตาย. ถ้าฉพระแฉงตามเล็ดฉ, อย่าให้ฉค
ฉก. ถ้าฉฉพระแฉงให้เขาฉฉฉฉฉฉฉฉ, ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ. ฉฉ
ถ้าฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ.

๔) หนึ่งทรงพระโคจรแก่ผู้ใด, แฉตรัดเรียกพระแฉงอย่าให้เจ้า
พนักงานฉน, ฉฉนโทษถึงตาย.

๕) หนึ่งไฟไหม้คักเล็ฉโคกระบฉฉฉฉฉฉฉฉ, ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ
แย่งกันประการฉฉ, ถ้าพระเจ้าอยู่หัวฉฉฉฉฉฉฉฉ, ให้ฉฉฉฉฉฉ
ฉฉ.

๖) หนึ่งฉฉไฟไหม้ฉฉฉฉ, ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ, ให้
เขาพฉฉ
ไฟฉฉฉ.

พนักงานให้สืบไว้, เมื่อท่านให้หาใช้จึงไป. ถ้าไฟไหม้ใกล้ โรงช้าง
โรงม้าจวนพลจวนเครื่อง, ให้ชาวคุ้มทหารวิ่งเข้าอพยพไปช่วยด้วย.
อย่าให้ผู้ชายเฝ้าเก็บเอาเข้าของ ๆ เขา, ถ้าเก็บเอาเข้าของ ๆ เขา,
ให้ทอนจงหนัก. ๖๖

๑๖๖. ๑. หนึ่งเจ้าพระยาพระทองจันทรมณฑล ถือบนดาศักดิ์, ท่านห้าม
มิให้บุชายให้พี่น้องชาวไทยไปถือนอกกรไธนา, อากกรวิธกถอน, อากกร
ชนอนตาดกเป็นประโยชน์, ถ้ามีฟังท่านว่าเดิมตพระราชาญา. ๖๖

๑๖๖. ๒. หนึ่งไม่ในบ้ำสัดบาศดกกับระ โคนท่านแดนเมืองใด ๆ ก็ดี, ท่าน
มิให้ตักกิ่งกานรานคนไม่, แลชุกหินศีลธบาศนนี้ แต่ดีให้แสดกแสด
เป็นทอนโทษสามประการ. ๖๖

๑๖๖. ๓. หนึ่งผู้เป็นข้าพระบาท, ให้รู้จักในราชการณณเคียรบาศ, ใน
ปถมยามซึ่งท่านห้ามบัญญัติไว้. ถ้าแสดพระราชากุมาร, พระราชาบุตร,
พระราชชนัดดา, แสดจ้ ไปโดยปถมยาม, ทศยาม, ศคคียม, บัจฉิม
ยาม, ผิดโดยท่านกำหนด. โทษตามแสดจ้ห้ามไว้อย่าให้ท่านแสดจ้ ไป.
ถ้าผู้ ไปโดยแสดจ้หนีได้ห้ามตั้งกล่าวไว้, ท่านให้ตั้งโทษทอนแสด
ชาเสียด. ๖๖

๑๖๖. ๔. หนึ่งพระผู้เป็นเจ้าดำเนินพระราช โองการ, จดแจ้งพระราชทาน
ขแม่ให้พญาบาลเจียงพระราชากุมาร, พระราชาบุตร, พระราชชนัดดา,
ให้พระราชบุตร ท่านรู้ โดยสุภาพจึงชอบดวยการเมืองท่าน. ถ้าขแม่
เหน่ว่าพระราชากุมาร, พระราชาบุตร, พระราชชนัดดา, ขแม่พระฉนม
ทำผิดในพระราชทาน, โทษแม่กราบบังคมทูลแก่พระเจ้าอยู่หัว. ถ้า
ขแม่มีได้บังคมทูล, ท่านว่าผู้หนีชอบในพระราชอาญา, ท่านให้ตั้ง
โทษทอนแสดให้ชาเสียด. ๖๖

๑) หนึ่งผู้ใดทำชู้ด้วยแม่พระสันม, โห้ฆาณุนนเดียส้ามวงจ้งให้
ตาย ส่วนหญิงนนโห้ฆาเดียด้วย. ๗

๒) หนึ่งผู้ใดเจรจาดด้วยลางโห้ฆาในยคมอกอบา, ผู้หญิงร้อง
แรกประกาศหยักขงน, ให้คักฆายตงหญาซ่าง. ถ้าหญิงตงด้วย
กัน, ให้ทอนด้วยตดตหนงยดับท, แลโห้ฆาจนฮยโห้ฆาองเตย ๗

๓) หนึ่งผู้ใดคักขง หักแ่ง แหวกม่าน แหวกรวด, โห้ฆาเท่า
สิดพระสันม, พันคชวับเรือน. ๗

๔) หนึ่งผู้ใดรับเอาพระสันมออกจากวงโห้ฆา, ให้คักคอรบเรือน,
ส่วนบุตรภรรยาเอาตดตงหญาซ่าง, ถ้าแถพระสันมหนีออกจากวง,
ไปทางบกทางเรือคัก, มีผู้บอกทางให้ไป, จับได้คักคอรบเรือนมา
พิจารณาเป็นสัจโห้ฆา, ให้คักคอรบเรือนผู้บอกทางน, ส่วนนางสันมน
ก็โห้ฆาเดีย. ๗

๕) หนึ่งฆาก่านตศร์ก่านตเป็นชู้กัน, ส่วนชายโห้ฆาให้ทอน ๕๐ ท,
ให้รับราชบรทอเอาตดตงหญาซ่าง. ส่วนหญิงนนให้ทอนด้วยตดตหนง
๕๐ ท, แลโห้ฆาด้บประจัน, ที่หนงให้เอาเป็นชาวสคิง, ที่หนงให้
แก่ตุงเชอ, ให้แก่หลานเชอ. ๗

๖) หนึ่งสันมก่านตคคผู้หญิงหนงกัน, ทำคักฆายเป็นชู้เมียกัน, ให้
ตงโห้ฆาด้วยตดตหนง ๕๐ ท, คักคอประจันรอบพระราชวง, ที่หนงให้
เอาเป็นชาวสคิง, ที่หนงให้แก่พระเจ้าตุงเชอหลานเชอ. ๗

๗) หนึ่งแม่พระสันมพระก่านต, คคขง หักแ่ง แหวกม่าน
แหวกรวด โห้ฆาตตาย. ถ้านางยกเครื่องช่าฝ่ายใน, แลถ่านาง ให้
ทอนด้วยตดตหนงยดับท. ๗

- ๑) หนึ่งหญิงผู้ใดเขาเหตเจ้าเขาวัง, ให้ทอนด้วยดวดหนึ่งยี่สิบท. พระ
- ๒) หนึ่งแม่พระดินหมากันต์, มีคติถ้อยความประการใด, ให้บอกแก่ผู้ นายพยาบาล, เขาคนนั้นถ้ากล่าวพิศทุล. ถ้าผู้ใดว่าเถียงกันในพระราชวัง, เขาคนนั้นให้เคของพระกรรม, ท่านว่าเดิมทีให้ตงโทษด้วยไม้หวาย ๕๐ ท. ถ้าจับผิดพระจะฆ่าพันตรึงกัน, ให้บอกเต็มมือเสีย, จึงให้ว่าเนอความกัน. ถ้าพันกันมีบาดเจ็บใช้, ให้ตีมือข้างผู้ถอมผิดพรานเสียแล้วให้ใหม่โดยยากเจ็บ. พระ
- ๓) หนึ่งสาวใช้ ในวังไปมาทหาพระตั้งมีเป็นรัตนคค้ำกันใช้, ให้ทอนด้วยดวดหนึ่งยี่สิบท. ฝ่ายตั้งใช้ให้ขบเดียวจากวัด. พระ
- ๔) หนึ่งหญิงใดหาผู้มีโต, เป็นนายถือกาน้อยอยู่ในวัง, มีผู้กุมเกาะแซงหญิงนั้น, ท่านว่าเดิมทีให้ตงพระราชอาญา. ถัดหญิงนั้นยินยอมด้วย, ให้ทอนหญิงนั้นด้วยไม้หวาย ๒๕ ท. ส่วนชายนั้นทอนด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ท. แล้วให้ใหม่โดยยศถาศักดิ์เอาเงินใหม่เข้าพระคลังหลวง. ถ้าในพระราชวังใช้, ให้ตงโทษแก่ชายเดิมชดถักนออกจากวัง. พระ
- ๕) หนึ่งชายหญิงเจรจากดอยกนเนอง, ยอมทำชู้กันใช้, ให้ตีด้วยไม้หวาย ๒๐ ท. ถ้าผู้ชายชาววัง, ให้ตีด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ท. ถ้าผู้หญิงชาววังให้ฆ่าเสีย. พระ
- ๖) หนึ่งผู้ใดคบชู้ท่าน, เจรจาในวังจับได้ส่วนแท้แท้จริง, ให้ทอนหญิง ๓๐ ท. ชาย ๕๐ ท. เขาบนใจ. พระ
- ๗) หนึ่งผู้ใดเขาไม่งานท่านทำเรือนคน, มีให้พิศทุลท่าน, แล้วท่านรู้ด้วยประการใด ๆ, ให้ตงโทษด้วยดวดหนึ่งถดะ ๓๐ ท. แล้วให้ใหม่ชายโดยยศถาศักดิ์. พระ

๑) หนึ่งมีผู้เขาไม่งานทำทำเรื่อนคน, แต่มีผู้เห็นได้ พืททูลว่า
กล่าวด้วยไช, ให้ทวนด้วยดวดหนึ่ง ๒๕ ที. หนึ่งให้ใหม่ตาม
ยศศักดิ์กิด. ๖

๑) หนึ่งเข้าเผ่าทางปวงไชหนึ่งดีอกาพยโคตงเขาดง, ดีชกคควค
นางก้านด, ตัวไชผู้ยใน โทษกิงตาย. ๖

๑) หนึ่งเข้าฝ่ายในคนผู้ชายหมื่นอก, ไชหนึ่งดีอกาพยโคตงไปมา
โทษกิงตาย. ๖

๑) หนึ่งพระราชากุมาร, พระราชบุตร, นักเทศน์ที่จาในเรื่อน
ค้อมเคย, ออกไปนอกชนอนนอกคานผิตชยการ ๖

๑) หนึ่งขแม่ด้นมก้านดิมเคยชนท, ดองทอนไป, ให้ทวนนางห้าม,
ถ้ามีฟังให้ตงพระอาญา. ๖

๑) หนึ่งขแม่พระด้นมก้านดเ้าในพระราชมณเชยอ, ขย้าให้ตง
ทง. ถ้าเผ่าดองทง, ให้ทวนนางห้าม, ถ้ามีฟังให้ตงอาญา. ๖

๑) หนึ่งผู้เป็นเจ้าเป็นโชน, ทานแดงให้เรียกหาขแม่พระด้นม,
คำเข้าเข้าโคเพลิง, ให้นายผู้เป็นก้านดโชนเรื่งตรวจตราขแม่พระ
ด้นมจงทุกคนอย่าให้ขาด, เหตุการดังโคไช, ให้ทงแก่พระเจ้าชยหัว.
ถ้ามีกิจขุระบิตามารคณาตพินชองบวญเจ็บตาย, ให้ พืททูลว่าเรียน.
ถ้ามีได้พืททูลว่าเรียน, ไปโดยข่าพอใจ, ทานว่าเดมิต, ให้ตงโทษ
ถ้ามีฐาน, ฐานหนึ่งให้พันคอรบเรื่อน, ฐานหนึ่งให้ตงเป็นคน
ไช, ฐานหนึ่งให้ทวนด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ที. ๖

๑) หนึ่งคำหรือตรีดีไช ให้หาเงินาบค, ขแม่พระด้นมโดยพระ
ราชนุกิจในตระโหลถาน, ผู้โคตามอย่าให้บออกสักอันเดย. ถ้าบออกกัน
ไชให้ตงโทษ ๖ ฐาน. ๖

๑) หนึ่งผู้รายบังอาจตักพระราชทรัพย์ในพระราชวัง, ไปซื้อขายกันแต่ในพระราชวัง, ให้ตัดต้นตมอเดียวคงชื่อ. ถ้าลักออกไปจากพระราชวัง, ให้ฆ่าโจรเดานวยประตเดียว. ถ้าทรงพระกรุณาบให้ฆ่าตเดียวใช้, ให้ใหม่โจรจตุคุณ. ถ้าตเครื่องสรรพเหตุในพระราชวังไปจำหน่ายไปขาย, แดกเบียดนประการใด. ท่านให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ท. ให้ตมอเดียว, แดงให้เอาของนนตงใหม่ทวักคุณ. แดงให้ทอนผู้ตคบซื้อขาย, ด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ท. แดงให้ใหม่ก่งโจร. ๖

๑) หนึ่งช่าคนอยในพระราชวัง, ออกไปเองกัก, ไซออกไปกัก, ผู้ใดตักไปขายกัก, ทาชเมยกกัก, ให้ทอนผู้ตักกานด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ท. แดงให้ตกรบคนนไว้ ในหน้าเอาเสดวประหน้า, ให้นายชมของคชของรอบเมือง, ให้เร่งเอาเงินตงให้แก่ผู้ขายจริงถอน ส่วนคนผู้ไปน, ถ้าอายุ ๓๐ ปีขึ้นไป, ให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๑๕ ท. ถ้าอายุ ๑๖ ปีขึ้นไปให้ทอน ๒๕ ท. แดงตั้งมันให้นายคน. ถ้ามนมหดาบตักก่าถงตองกรง, ให้ตมอตัดต้นเดียว. ๖

๑) หนึ่งผู้จาทอบตีพันแทงกัน, ให้ ตัดตัก เหนพระราชวังกัก, แดงหญิงสาวใช้ทาชไทยน ตัดตออกตักแทงถกในพระราชวังกัก, ท่านให้มันพลตงท่าน, ให้ตงโรงพิธ & ประต, บายศิริ & ตำรับ, บัด & ชน & อื่น, ใ้ประตตค ใ้ทวงด้วยวงคารอบพระราชวัง, นมนตพระตงชั่งตวงพระพุทชมนตดามอน, ให้ทาชพอพรหมณชิ่งพลักกรรม, มากระท่าบวงจรตตามชกรรมนิยม, ให้ มระบารวเตนพันพาทชของถดองตริยคนตริประ โคมตง & ประต. ครนเสร์จการพิธแ่งจิ่งให้เอาโกนนไปปล่อยเดียนอกเมือง, ให้มันภาเสนียคจันโร โภยอู่บ่ทวไปให้พันพระนครท่าน. ๖

๑) อนึ่งพราหมณาจารย์โยคี โภคี อารตยวิชาจารย์พยาโร, ถ้าโทษ
 กามฉันท, ธรรมฉันท, ภินทุฉันท, พรพยฉันท, โจรฉันท. โทรห
 ฉันทกรรม. เสพย์ดูราปาณาติบาตปรชวระกรรม, ตักทพรพยทาน,
 คิตขมกคคโทรห. โทษทงนตามหนักตามเบา, คือใหม่ทอคุณ, ใหม่
 จัตุระคุณด้วยทองแดง. ถ้าโทษตายให้เด็ดดังวาดเด็ดด้วยธูราเดียน
 นฤเทศไปต่างเมือง. ๖๕

๑) อนึ่งการชยาศัพพะมหาราชครู, พระราชครู, พระธาดกษณ,
 พระโหราธิบดี, พระศรีมโหสถ, พระศรีศกดิ์. ให้ทอกำหนดราช
 ประเพณีโดยชบวน โบราณ, แดให้ ทอ กำหนด พิธี โดย คำหรับ
 สัตวธาเวท. มีทวาทศศกไดพคกรรมเป็นต้น, แดบอมากเศก, ราช
 ภิเศก, อินทราภิเศก, ดังครามาภิเศก, อจจวริยาภิเศก. แดการ
 ภิเศกโดยธาดศทอหรับทงปวง, แดจคคพิธีให้ชอบด้วยธาดรบงคับ,
 ชนชบวนการโดยการน, ดมฺหปชานททาวพอเรือนโดยพนักงาน, แด
 ได้เงินโดยการนทอครพิธี, ใให้พระนามโดยการแผ่นดิน, แดดม
 เตจพระชรรคมเห็นทาน, ลูกเชอหตงานเชอเชกโตได้เดือผ้าหมวกเงิน,
 ตามใหญ่ตามน้อยเชกโตให้นามวิเศศทงปวง, ใใงานให้ทอตำแหน่ง
 ศกดิ์. ใในามมิชชอบโดยพวกรณ, จคคพิธีมีคองธาดรบงคับผู้ชบ
 โทษเจทมนตรบอคำรับผลพวง, โทษพระธาดกษณมิตชแชน, โทษ
 พระมหาราชครู, พระราชครู, พระโหราธิบดี, พระศรีมโหสถ,
 พระศรีศกดิ์. ประคำใหญ่ชแชนคอ. ๖๕

๑) เดิมตำแหน่งโหราน่าหตั้งเป็นคนแต่ฝ่ายใต ชนคอง. โหราน่า
 คือพระโหราธิบดี, พชนุโชติศตราจารย์ราชปตติ โหราน่า, พระ

โลกที่ปโหราธิบดี, พจนเทพากรณราชปลัด. แต่โหรานำได้ราชการ
ข้างหน้า, แดราชการพราหมณพระราชพิธี, คือการทวาทโคศกทั้ง
๑๒ เดือน, เว้นแต่การพระราชพิธีศรียาพวยได้ข้างโหราหลัง. อนึ่ง
โหรานำได้ราชการ, คือการพระราชพิธีพหุมาศราพิไชยสงคราม,
แดราชการฝ่ายข้างหน้าแดราชการข้างทหารทั้งปวง, ถ้าวาศวิไมได้ๆ
แก่ขุนโชคปลัด. โหราหลังได้ราชการฝ่ายหลัง. คือทำฎีกาช่วงการ
พราหมณเทศ, คือการพระราชพิธีศรียาพวย, แดการสมเด็จพระ
อรรคมเหษี, แดพระอรรคชายา, แดแม่ยวเจ้าเมือง, พระแม่พระเจ้า
พระสนมทั้งปวง, แดสมเด็จพระเจ้าอุกเชอเชกโท. ถ้าวาศวิไมได้
กรมหน้าหลังมิได้, ปลัดกรมทำฎีกาต่าง, แดได้แต่งพระเฝ้าเข้ากรมใด
แแดงใดใดหมุกำหนดแดกรมแเดเมือง, คือโหรานำได้ซาพระพรหมราชว,
แเดแต่งพระไปซึ่งการพิธีเฝ้าเข้า. โหราหลังได้ซาพระเสด็จาคิตย, แด
แต่งพระไปซึ่งการพระราชพิธีด้วยกัน, หมุกำหนดปฏิทินนั้นแพทยได้
โหรานำ, เมืองไซนาทได้ โหราหลัง. ถ้าวาศวิไมได้กรวดเศด็จศกได้
แต่งฎีกาคณะโบ. ถ้าวุปราภาได้ทำฎีกาคณะโบเหมือนกัน, แดได้รับ
พระราชทานเงินการพิธี, แดผ้าถอดเสื้อถอดทงตั้งกรานต์แเดอุปราคา,
เมื่อจันทรอุปราคาได้เงินจันทรพิมพ์, เมื่อสุริยอุปราคาได้ทองสุริย-
พิมพ์ ศณะบาทด้วยกัน. อนึ่งโหรพราหมณทนายเคราะห์ทนายศักทนายฤกษ์
ฝัก, ลงอาญาตบค่าใหญ่แฉจนคช. ๖

๑ ศรียาพวย ๑๒ เดือน ๕ การพระราชพิธีเศด็จศกตแจศรียอก
ดินาม. ๖

๑ เดือน ๖ พิธีไฟค้ำขยจรตพระราชพระนังคต. ๖

- ๑ เดือน ๗ ทูลนำดาวพระบาท. ๖๖
- ๑ เดือน ๘ เช้าพระวษา. ๖๖
- ๑ เดือน ๙ ตฤาภิว. ๖๖
- ๑ เดือน ๑๐ ภิฑบพิริธิดาตร. ๖๖
- ๑ เดือน ๑๑ อาดิยชแขวงเรือ. ๖๖
- ๑ เดือน ๑๒ พิฑจของเปริยงตตชตตยโคม. ๖๖
- ๑ เดือน ๑๓ ไถเรือเลตงพิฑตรีข่าพววย. ๖๖
- ๑ เดือน ๑๔ กวรพิฑบษยามิเศกเดวียนพระโคกนเดยง. ๖๖
- ๑ เดือน ๑๕ พิฑชานยเทาะหิ. ๖๖
- ๑ เดือน ๑๖ การตั้งมัจฉฐดิน, พระราชนุกิจรุงแตงนาพิฑกา ๑
 เด็ดจพระทึงมจกตเบกคังถ่มเม้า. ๒ นาพิฑกาเดวียน่ายานตกระยาต.
 ๓ นาพิฑกาเด็ดจหื้อพระ, เบกคังถ่มค่างจลในทฤฑยราชภักดี, ค่างจล
 นอกค่างจลหื้อเมืองเม้า. ๔ นาพิฑกาเรียกพระกระยาเดวีย, เด็ดจเข้า
 พระบั้นทม. ๕ นาพิฑกา ๖ นาพิฑกาเบกใน. ๗ นาพิฑกาประภาษ. ๘
 นาพิฑกาเบกทึงมจกเชอหุดานเชอ, พระถ่มแก่พระถ่มถ่มถ่ม, ชะแม่
 เด็ดจออกเจ้าในอออกเจ้านอก, แดพระภักนถ่มเม้า. ๙ นาพิฑกาเบกนอก
 ท่างพระยานา ๑๐๐๐๐๐ ตั้งไปอึงนว ๘๐๐ พิกาศษาการแผ่นคินคัตถ่านจวน
 ๑๐ นาพิฑกาประภาษ. ๑๑. นาพิฑกาเด็ดจหื้อพระ. ๑๒ นาพิฑกาเด็ดจพระ
 ทึงนในครตักจฝ้ายใน. ๖๖
- ๑ คำแถวทุ่ม ๑ เบกนอกพิฑกษาการคัก ๒ ทุ่มพิฑกษาการเมือง
 ๓ ทุ่มพิฑกษานือคคิโบราณ. ๔ ทุ่มเรียกพระกระยาเดวีย. ๕ ทุ่มเบก
 โหรรวชบญิตยถ่มถ่มถ่ม. ๖ ทุ่มเบกเดฎาคนตรี. ๗ ทุ่มเบกนียาย

๘ ทูม ๘ ทูมเข้าพระบ้นทมหาปถมคินม่าน. เด็จเจ้าราชานุกิจฉานาเทวี.
 เด็จเจ้าพระทงงแดง, พระต้นมเอางานพระศรีดีชารค์พชน, ถัดมาถ่ม-
 เด็จพระภรรยาเจ้าทงงแดง, เจียมชดบเบาะก้ามหย้เจ็ดตน. ถัดนมแม่
 ย้อยทงงแดง. พระราชเทวี, พระอรรคชายา, เบาะ ๒ ตน. ถัดมาถ่ม
 เซอเอกโท, เจียมชดบเดื่อชดบ. พระราชหนักตาเอกโทเดื่อชดบ, แม่
 เจ้าแดงแม่ออกโรง ๑๒ ชะแม่พัตยา ๑๒ ชะแม่เอางาน ๒๕ ชะแม่
 วัน ๘ ชะแม่พาดศึกษา ๒๐ ชะแม่เตก ๒๐ ชะแม่ที ๑๒ นางกำนัด ๑๒
 นางรับา ๒๘ ออกเจ้าโนนัง ๕ ออกเจ้านอกวง ๕ ต้นองพระโษษฐ
 เอกนังนำ, แม่เจ้าต้นองพระ โษษฐนังนำชะแม่. ชะ

๑ เณียงออกเจ้าชรรมาเมียนา ๓๐๐๐๐ แดนา ๕๐๐๐ แดนา
 ๓๐๐๐ เมียทวงเมองเทียรเจ้านายเรือนถกเซอ, นายเรือนทดานเซอ,
 โชตนออกโรง, โชตนระคม, แดนายถกชรรมา. ชะ

๑ ฝ่ายเณียงนอกพระศรีวินโนราช, แดพระศรีชโทย, ชุนราชา
 ชาน, ชนมโนปดตทัง ๕ นักเทศแดชนที, หมั้นศรีดีชรรักษ์, หมั้น
 สรรเพช, นายจำ, นายกำนัดมทากเด็ก, เทียรค้อม, ชะ

๑ พระภรรยาเจ้าทงง & พระราชกมารพระราชหนักตา, ถวายนังคม
 ถอนำในทอพระ, ถวายนังนังในมังกตงกเศก. ชะ

๑ ฝ่ายเครื่องราไชประ โภคทงปวง, ค้อมทามงกฏมทากุณทต
 พาทุรัต, ถนินมาโดยสร้อยมทวดตั้งวาดดเฮง, อตุริอตุรทวดงไต
 ๘ แถว, พระชามรง ๓ องค์ทงทงพระหัตถ์, ชนองกิงเกนถันบเพดา,
 รัตกำพดทวงเซิงรองพระบาทเด็จเจ้าไชประ โภค. ชะ

๑ พระอรรคมเทียร, พระราชเทียรทงราไชประ โภค, มีมังกฏ

เกือกของอภิรมย์ข้ามชน, พระราชยานมีเจ้าของ, พระราชเทวีพระ
 อรรคชายา, ทรงราโชประ โภคตมังกู, ทรงพระมาตามวยหาง
 หงษ์, เกือกคามหยั่งกตาคมอภิรมย์ดองชน, เทวียนมีมกรฐ, ลก
 เซอเฮกโททรงพระมาตามวยกตมเดือ โภคถายทอง, หลานเซอเฮกโท
 ได้เคียวเพ็ดมวยกตมเดือ โภคแพรคารากรด, แม่เจ้าสันของพระ โขษฐ,
 ไล่สันของเกล้าเลือนพรพรรณ, ฐะแม่หนนยักได้เกยวคอกไม้ ไหวงแซม,
 นางก้านัด, นางระบำ, นายเรือน, หนนยักเกยวแซม, ไซตงเกล้า
 วิกแควง, เมียนา ๑๐๐๐๐ หิวเมืองทงดีเมืองจันได้เคียวเพ็ดมวยงงพร
 เศวรพย, เมยาคัดตมเกล้าหนนยักเกยวแซม, เดือนงแพรจมรดจ,
 เมียนา ๕๐๐๐ นา ๓๐๐๐ หนนยักเกยวแซม, ทัพคันทองบัว, ฐนหมัน
 พระก้านัดกัต, ราชยานกัต, อภิรมยักกัต โภคทุกระค้ายเดือขาว,
 ฐนขาวผาเชิงจวรรณ.

๑ พระราชพิชิตไต้มนาน, คือเบาะพกเมตจคักกตเจดไต้มนักจ
 ฉิน, ภัทรบทเดียนพระโค, ศุภภาว, บุษยภิกเศก, ราชภิกเศก,
 อิทราภิกเศก, ศษกรรมเบนประดมาภิกเศก, ประตมกรรมมัยมกรรม
 อุดมกรรม, อวารยภิกเศก, อปราคาปรามตาภิกเศก ๑๗ การพิชิต,
 ย้อมต้นานดำหรับต้นานเหมบศร, ทอดัดคัตหัดธาราน้ำอบ ๑๐ คนโท,
 น้ำดอกไม้ ๑๐ คนโท, พนักงานชุนด้อมพรชุนหัดอน้ำในเหม, ฐนุห
 ประชานแบกพานต้นานวงง, หน้าชวงพระบาท คตงฉลวชัย พลเทพ
 น้ำ, ฐนุชปโรหิตพิราม, ฐนากตมเหสรพิเชต.

๑ งานดัมโภชดัมหุประชานทุดเผยบายศรี, ฎาณประกาศคถาย
 ไลตถอศีรวัชชถายพระพร, อินทโรคอินทเกวี, ศรีเศคคิชข์ไชย,

ขุนคนตรีตีมโหรีก็ การพระอรรคมเหษีด้วย, พระครูโปรหิต
เอาปลัดทางดีดดีให้ข้าราชการของเขาเงินทั้งสามพระองค์, หางานดีนาม
มิได้.

๐ เดือน ๕ ขม ๕ คำออกดีนามใหญ่, ทั้งพลพบที่คาบตั้งเขนได้โต
หอกทอนปืนไฟน้ำไม้ระนังรพยุท, เด็ดหมวกชวยยอบดีนามตามกร
ทุกกระทรอง ทหารพอเรือนพลไฟ, คงบราณชาวรอบดีนามขุนทร
ทวิ ๑๐ ขข้างยงทข้างภานหงส์นามข้างนางข้าง, ขนคาบขนเรือตาม
ซ้ายตามขวา, ขข้างขนขนข้างหมื่นข้างนอกใน, ราชคฤหมใหญ่หัว
เมืองวังทองดี, ขมาคุดขุนนางราชคฤ, หัวหมนของครักษนารายณ์หัวหมน
เรือชดแท้ตามริว, หมื่นไชยยงนากถอง, หมื่นเจ้าดระพการัดกการ
ยี่นหน้าข้างตำรวจในซ้ายในขวา, ขดข้างเอวขข้างเดียว, รคน้ำทอด
อ้อย. ตำรวจใหญ่ขนกถอนขข้างได้มา, ขนข้างขมาพอข้าง,
เสี้ยนนทขวามักการทงนอ้ายค. พันภานราชหน้าบันไดนางข้างซ้าย
จำ, ข้างขวาเมือง. กำพลานหนึ่งที่ตั้งที่ พระอาทิตย์รับพระราช
โองการต้นของพระโสมรับอาทิตย์ณ, ขนราชรับต้นของพระโสม
คักดี, เบิกข้างตั้งแก่พันพาด. กำเบิกมั่งตั้งแก่พันเลว, ปลัดมอยศดี
ขงโคนตั้งแก่พันพม, หัวพันตั้งตั้งบันไดนายรองมหาดไทยไปรับไป
หา. ถ้าเร่งขุนราชตั้งหมื่นนรินทรกาดำใหม่ได้เร่ง. ตำรวจใน
มหาดไทย } พระสุริยคุดตำรวจใหญ่วิริย คณเดนมหาราชคฤ, ผู้ช
กถาใหม่ }
ข้างขนขมาคุดเขวบังคมพระและหมื่นจำว่ง คุดขงโคนนกรบาดนาค
เทพนารายณ์. ทบตามอวยงาเมือง, ขางบนคายนท ครนรุ่งแควนาค

หนึ่ง, มหาศไทยราชทั้งชบวนในกต่างต้นตามซ้ายตามขวา, พด
สัตว์พุกษาแห่งข้างเขายืนตามชบวนในท้องต้นาน. ในบัญชีดังที่นั้น,

ตั้งเจ้านคร
ชน, มีคองายกันเงนคั่นของค่นนนา, ทนงตั้งเด้จหน่อ

พระพทงเจ้าเดียงผ่ายซ้าย, ทนงตั้งเด้จพระชุปราชนากมคตบตั้งตั้ง
คอก, หอตั้งตงยชอบมีมาน & ตาดพนัก. พระราชกุมารกินเมืองตั้ง
ตั้งคียบ, หอตั้งตงยชอบมีมาน & ตาดพนัก. พระราชกุมารกินเมืองตั้ง
หนึ่ง. พระราชชนคองทงปดงนทตั้ง, พระชาดกษณยยืนเดียงตั้ง ๑๐ คอก,
วงฉำรคียบคตั้งพระ โษษฐนงคตอชกษณ, ชนราชนง ฉานทวง
เปตา, หอพนัก & หนึ่งหวางหอกทตามคอกกัน, นายรงนงคตอชกษณ
มโหระทึกยืนฉาน, ระเบียบราชชวาโหม่งกรมกายค. เมื่อแรกตั้ง
โหม่งกรม, ชแม่เมอเดียงโหม่งกรม, มหาเทกเมือเขยงตั้งรวพิถา
เมื่อแรกตั้งออกพอชาง, วันเทรวอชน, กระบือชน, ชุมภาชน,
ชางชน. คนชนปรบไก, คตชงโคนปดามวยคตั้งพันแย่งเชิงแวงเด้น
กตคตมี, รุงเด้นนาพิกาหนึ่งชางเขายืนชบวนในต้นาน. ตั้งนาพิกา
เขาชางเขาทปราม, ถูกชนชุมคิมโหระทึกฉาหนึ่ง, เขาชางออกยืนท,
เม็กถูกชนทงพระธำอาง. สำนนาพิกาคิมโหระทึกตั้งฉา, เด้จหือ
พระเม็กพระราชกุมาร พระราชนคตาเรียกพระรวาเชนทร. ต้นาพิกา

คิมโหริชกตามตา, เด็จถึงพระทนต์พระชาติภณชนต้นองพระ
 โยษฐ. ขนราชหัวพันเขานงทชนกตอนดินามห้ามผู้คน, เขญเด็จ
 พระพุทธเจ้าเด็จพระทนต์คหาธา, เด็จออกเบ็กรวชกุดววยบังคม
 คีเจ็ดธา, เวียมมาพอชาง. ระเบียบช่ายชดวราตวยช่ายชวา ระเบียบ
 ออกโหม่งกรม. พันพานนำโหม่งกรมนำกตองคไม้พงทอกเด็นแพน,
 ยิงระนูปตายไม้ ลอดบ่วงโตเชือกหนึ่งคิมโหริชกเตาธา. ยกชาง
 เดียงโหม่งคตมชระแม่แดงคตชงโคน. ถ้ามี่แขกเม็ของเฝ้าเด็จเด็จทรง
 คตมาไซ, ถ่มเด็จหน่อพระพุทธเจ้า, ถ่มเด็จพระพรณเมศวจำ
 พระราชกุมาร, นา ๑๐๐๐๐ เอก โทนา ๕๐๐๐, หัวเมืองราชกุดชุนนำ
 ทงตั้งขุนราชชกโคน. ถ่าทรงคตเจ้าพระยาชกโคน. ๖

๑๑๒ จบการณนามใหญ่ ๖

๑๑๒ เดือนไฟคำชจรตพระนงคต, เจ้าพระยาจันทรกุมารววยบังคม
 ณหอพระทรงพระกรุณายันพระชรวค, แดพระพดเทพดววยบังคมตั้ง
 ษะณาดิทธิ, ทรงพระกรุณาตพระบรมเดช, มิได้ ไซ่นาดอชงมิได้
 คร์ดีคตคตชยคต, มิได้เบ็กรชุนมิได้เด็จออก. ถ่มเจ้าพระยา
 จันทรกุมารมีเกยชางนำพุทชาดาค, ชดเห็นชางแต่นให้ถ่มโภช
 ดำวัน, ลกชุนหัวหม่นพัน นา ๑๐๐ นา ๑๐๐๐๐๐๐ นา กรมการใน
 กรมนาเฝ้า, แดชุนหม่นชวคาคตทงปวงเฝ้าตามชมจน. ๖

๑๑๓ เดือน ๗ ลกชุนทงนำถ่างพระบาท, ในรัตนสิงหาค์เบญจา ๕ ชั้น,

๑ เดือน ๓๓ การอาษาษุพิชิตี, มีโหม่งครุ่มซ้ายขวาละบ้านโหรีก
อินทเกวียนตรี, เข้าทรงพระมหามงกุฎราชาประโลก, กวางฉันทรง
พระสุพรรณมาตา เอียนทรงพระมาตาดักหว่าดักกษมภ. สมเด็จพระ
อรรคมเหษีพระภรรยาทรงพระสุพรรณมาตางงแพรวดวยทองทรงเดือ,
พระอรรคชายา ทรงพระมาตารอบ นงแพรวดวยทองทรงเดือ. ดูกเชอ
หลานเชอของศรีภักทวยทรงเดือ, พระฉนมได้ฉนมของเกล้าดักกตรัดของ
บัว. สมรรตไชยเรือตัน, ไกรสรนุช เรือฉนมเด็จพระอรรคมเหษี.
สมรรตไชย, ไกรสรนุชนั้นเป็นเรือเตียงทวย, ถ้าสมรรตไชยแพใช้,
เข้าเหลือเกตุอัมคชเช่นเปรมประธา. ถ้าสมรรตไชยชนะใช้ จะ
มียช.

๑ เดือน ๓๒ การพิชิตองเปริยงดตชดตอยโคมตงนำ, ตั้งระทา
ดอกไม้ ในพระเมรุ ๕ ระทา, หน้า ๒ ไร่, เด็ดจดังเรือเบญจา ๕ ชน,
พระทงชน ๕ นนสมเด็จพระอรรคมเหษี, แมยวเจ้าเมือง, ชน ๓ ดูก
เชอ, ชน ๒ หลานเชอ, ชน ๓ พระฉนมทนมชภักดักหว่าประทปทั้ง ๕ ชน,
เรือปลาตูกชนเผ่านาเรือเบญจา, เรือตะเชแนมทงตั้งอั้ง, ซ้าย
ตนต์รี, ขวามโหรี, ตั้งเรือเวนเป็นตงแพนโคมทุกตัว, ถ้าเด็ดจดังเป่า
แตรให้ ๓ ตา, เล่นหนึ่งระบัวเตียงดุกชนแต่นายใน. ครนเตียงแตร
ตัดลมอแกเวนให้ ๓ ตา, เรือเวนตงแพนแท้ดลมอตอยเรือพระทง
ตั้งอั้งไปตั้งนำ, ครนตั้งพุทไชยตั้งอั้งจตุคอกไม้เล่นหนึ่ง, เด็ดจดัง
เรือสมรรตไชยกับสมเด็จพระภรรยาเจ้าทง ๕ ดูกเชอ หลานเชอ พระ
ฉนมตงเรือตงประเทียบชนมาข้างเกาะแก่ง.

๑ พระราชพิชิตีได้เรือ, ทรงพระมาตาดักหว่า. สมเด็จพระอรรค

มเหสีทรงตั้งหว่านงบนทง. ถูกเซอทดานเธอได้เคียวเกทมวย, พระ
 สนมได้สนองเกด้า, หนึ่งนำตองหนึ่งทตั้งตอง ม่านพันเส้าพนักเพียงอก,
 ดักส์ไบตองม้าเชิงทอง. พระยามหาเดนมัตตอง, ครันถึงท่ายบ้าน
 รุนเด็จ้อออกยืนทรงพชัน. ครันถึงประคไชยทรงด้าว. ๕๕

๑ งานเดียงคอกไม้วังมังกด, สมเด็จพระอรรคมเหสีเจ้าแต่งกระ
 แจงแบ่งคอกไม้, พระภรรยาเจ้าแต่งหมาก, พระราชกุมารพระราช
 นัตดาแม่ยัดเจ้าเมือง แต่งหมาก, ลูกขุนต้นของพระโอบยฐแต่งด้ารับ
 พระราชกุมาร, พิเศษแต่งด้าหรับมา ๓๐๐๐๐ นาส ๕๐๐๐ ทวดอินทภักดยา
 แต่งด้าหรับลูกขุน, ท้าวยศมณฑลเศียรแต่งเข้าแฝง, พดเสนาแต่งเหล่า
 ดรินตราแต่ง. ครันรุ่งชนแถว ตองนาพิกา, แถเด็จ้อตั้งทรงพระ
 ดินทร, ด้ามนาพิกาทรงพระภษาเด็จ้อหือพระ, พระราชกุมารพระราช
 นัตดาฝ่ายนอกฝ่ายใน ถวายบังคมใน หือพระ, พระราชกุมารพระราช
 บุตรี, สมเด็จพระภรรยาทง ๕ ทงพระบาท, ด้านาพิกาเด็จ้อมังกตา
 ภิกเศก นักเทดักกรับ, ครันท่ายเดียงประโตมหือพระ, ท้าวพระษาเดนม
 มนตรีมุขลูกขุนเตรียมตวดตงนาระมิดคอยพงกรับ, เด็จ้อมาพระทง
 แถวเนงอชยบาทหนึ่ง, จึงทกรับกระทงแถวตั้งชชกม่านไชดอง, พระ
 ญาณประกาศถวายเป็นโลก, พระอิสวรวรภถวายเป็นพร, พระราชครูปะโร
 หิต พระครูพิราวม ถวายน้าตั้งช พระมเหสี พระพิเชต ถวายนากดด,
 มหาดีททิตถถวายเป็นพระยามนตรีมุข ลูกขุนถวายเป็นคิม, วังทวดถวายเป็น
 ดอกไม้วังมังกดแบ่งกระแจงหมาก, กระด้าโหมทวดถวายเป็นพายุท, เถไซ
 ถวายเป็นทวาร, จักกรถวายเป็นพ้อเรือน, วังทวดถวายเป็นเครื่องเดียง, ชา
 ดนตรีคอยพงพระดีรเดียง. ครันครดีให้จตั้งด้ารับ, ขดุนนำเพลงนาย

โรงยกตำรับหลวงตั้ง, เต็มตำรับแขกหมั้นจงกราบดูกษณัน, ครั้น
แล้วทั้งหมาก, ต้นองพระ โขชูชุกดอกไม้แก่พระราชกุมาร, แดงหมาก
นห้าบาเรอ, แจกดอกไม้มังคุดแด่หมากแก่ทั้งองพระยาหัวเมืองมนตรีมหา
ศกษณ, ส่วนพระราชกุมารชูให้อัยบเอา, ถ้าผู้ใดอัยบเอาโทษคัมมือ,
แจกหมากแล้ว, หมั้นจากร้านตักตักถวายดอกไม้เงินทอง, ขานขัน,
หมาก หมั้นทนมรับ. พระ

๑) ดำนานตรีย่าพวย, พระศรีอรรคราชทูตมา, พระพดเทพทูตมา,
พระราชปโรหิต, พระครูพราหมณ์ถวายน้ำตั้ง, พระมหेत्र, พระพิเชต
ถวายน้ำถด. พระญาณประกาศถวายได้ลก, พระอิศวรรักษาดวาย
พร, ขนวิสูตรโกชนถวายเข้าตอกดอกไม้เข้าเมาเข้าพอง, วงรับ
เข้าเมาตน. พระ

๑) การพระราชพิธีเดียนพระโคศุภราช, ย่นแปรไปอตร, ถาน
ย่นตั้งตั้งตอก, ตั้งกนทซึ่งนางเขาตั้งตั้งบุงทองประดับเนาวรัตน, &
กียบทองประดับเนาวรัตน, ตามหุดาตของอ้อมดพวยเซอกใหม่ประดับ
กมอ. ใต้ทองของสุวรรณรัตนเงินทองมาแพพรหม. พานทอง
รองหน้าคนโททองได้นำ, พระราชกุมารบ่อนหน้า, นายศรีตั้งนำแ
ขันเชิง พระราชครทั้ง ๕ อัย ๕ มม. พระญาณประกาศ, แดงอิศวร
รักษามุชาถนคทาพรแต่ค่าเทาถรง. รังแถวถำมณาพกาเดัดจัดวย
พระวาเชนทร, คดงอพระชรรค ไชย, วงแบกเครื่องตั้งนาม เมือง
แบกเดานา. เมียนา ๓๐๐๐๐ แดเมียนา ๕๐๐๐๐ เหน็ดเด็จพระชรรค
มเหยเจ้าประทักษณ ๘ รอบ, พระองค์ ถอบวงทอง, ดมเด็จพระ
ชรรคมเหยเจ้าถอบวงเงิน. พระพดเทพแบกพานเข้าตอก, ดมโกชน

พยุหะกราชแสดจรัสขนิทัศน์, แสดจรัสมาตม์โกสินธ์ยงคณ
ถวยมิ่งคมตามกระบวน, ชัดให้ช่างย่นทช่างฉัตรราชวัคคัพพิศุดา-
ภารณ.

จะ

๑๑) เฝ้าเข้ามิมี่ จะ

๑) กวพระราชพิชเเบะพก, ตั้งโรงพิชกตั้งณท, ราชคร
ทง ๕ แดปลัดทง ๕ โหระแพทยาตั้งหพระขาน่งโน, ชมรมนอกนหม
ราชวัค, ตั้งเทพดำนพเควระห้อม รุอบาทททกราชอยภายัพ, ตั้งฉัตร
เงินฉัตรทองฉัตรนาถฉัตรเบญจวง, ราชวัคนอกนชนหนึ่งมรดโกตั้ง
จวหัดเงินทองนาถเบญจวง, นอกนชนหนึ่งมรดทบ, นอกมรดทบ
ช่างย่นท. ทบชนคาบชนเรือชนควรรจอยตามกระบวน, ทพระศา-
หนักมพระโรงแสดหพระ, ศาลหนักเมี้ยวพระพ. อน่งศาลหนักตั้ง
พระอรรคมเหษ, พระภรรยา. อน่งศาลหนักเมี้ยวเจ้าเมืองหงส์อง.
อน่งเรือนหลังตุกเชอ, หลังสถานเชอพระตั้งมอย. เคอนแรม ๓๓ คำ
ถวยมิ่งคมา ๓๐๐๐๐ ลงมาถึงนา ๓๐๐๐ ถวยมิ่งคมตั้งโกสินธ์ยงคณ
พิธามฉน, แรม ๓๕ คำเอวราชยานแสดพหิม ๓๖ มารับเมี้ยวพระพเจ้า
ไปโหนปราสาท. รุ่งแสดจรัสนาพิกาเรียกพระราเชนทรยานเทวียน
ทพยานพระยานมาศพระราเชนทรแสดจรัส ๕ ชน, แสด ๗ ชน, ๕ ชน,
๕ ชน, ๓ ชน, ๒ ชน กัดงแสดพหิม ๓๒ ตั้งเจ้าพระอรรคมเหษ ๕ ชน,

๕ ชน, ๓ ชน, กดงแดงพรหม ๓๒ เมียนา ๓๐๐๐๐ เอก, แดงนา ๕๐๐๐
 เอก, ต้นของพระโอรสชูเดินนำพระภรรยาเจ้า, ๓ ชน ๒ ชน กดงแดง
 พรหม ๘ เมียนา ๕๐๐๐ แดงออกเจ้าเดินนำแม่จัวเจ้าเมืองซ้ายขวา, ๒ ชน
 แดงบัวหงายกดงแดงพรหม ๘ เมียนา ๓๐๐๐ แดงแม่แก่เดินนำแม่จัว
 เจ้าพระพ, เมียพระปวิโรหิตถ้อยเทยนทอง, เมียพระพิรามถ้อยตั้งช, เมีย
 พระมหะริถ้อยปลาดทอง, เมียพระพิเชตถ้อยเคาทอง, เมียพระเทพราช
 ถ้อยกระพง, เมียพระจักรปาณิถ้อยพวนเซาตอก, เมียพระอรชยาถ้อย
 มีดไฟ, เมียพระโหรปราชเจ้าด้าน. ครั้นถึงมณฑลแม่จัวพระพ
 แดง, จึงอัญเชิญพระราชนทรนำพระราชนทร, พระศรีอรรคราถ้อยพระ
 ชรรค์, จึงต้นของพระโอรสชูถ้อยหัดานเซอ, จึงพระมวดราช, พระ
 มาคณาพระธกการยวมหาธิบดีถ้อยพระราชนทร. ดิมเด็จพระอรช
 มหะเจ้าแดงจึงพระภรรยาเจ้าแดงแม่จัวเจ้าเมืองซ้ายขวา, จึง ๑๒
 กำหนัก, นายแวงฉนมวันแต่ต้นปราว้าตอกออกมา, นายแวงนำรับแต่
 ประคุมกอกหน้า, ออกมา, แต่ตั้งขลุ้เคาะผู้หญิง, ครั้นถึงตั้งเข้า
 พระบันทมคดียแม่จัวพระพ, บันทมนัดร้องเดี่ยวทรงพระตุ้คนธาอาว
 ราโชประ โภค, เด็จหือพระแดงตั้งพระราชนทรเด็จ ไปเวียน ๘
 รอย. ครั้นไปถึงชกทราชลศัซัดแหวนชัตทองชัตเงิน, เทพตาแ
 องคมีคุณ, แดงอนมีพราหมณอยบฐา, แดงคนปราชเงินให้ทุกคน.
 ครั้นเวียนจรดลมีทชแดงทงห้าพระองค์, เด็จคดียรวงพระบาทเข้าใน
 โรงกุนทงเคียงทองทงห้าพระองค์แดง, วงแบกพานฉนายน, พล-
 เทพหน้าปวิโรหิตพิรามให้หน้าตั้งช, มหะพิเชตให้หน้ากตฝ่ายพระภรรยา
 เจ้าแม่จัวเจ้าเมือง, ชุนอินทรชุนจันทรตามซ้ายตามขวาแบกพานฉนายน,

พระเทพราชพระจักรปาณีนให้น้ำล้างข, พระธรรมเจ้าตวรพระอรธยาให้
 หนักดก. ครั้นเสร็จการเด็ดข พระทนต์เถยงถูกขุน, มีหมิงครุ่ม
 ซ้ายขวาถูกตัดไม้, ได้เชือกหนึ่งแพพวงหอกยั้งจะนุ.

๑ พระราชากรมารตั้งเจ้าพระอรธมเหสีเจ้าชวา, พระราชบุตร
 ซ้าย, ถูกเชือกพันตามเชือกแม่เจ้าพระธนม, ออกเจ้า กำนัดซ้าย, นัก
 เทศชวา, หนักซ้าย

๑ การพระราชพิธีอินทราภิเศก, ตั้งพระธัมเมธมุดงเส้นห้าวา, ใน
 กลางสนามหนพระอิน ทโรนงบนพระธัมเมธ, อัดนขรยคุณธมุดงเส้น
 หนึ่ง, กรวักสูง ๓๕ วา, เขาไกรลาศสูง ๑๐ วา, ฉัตรทองชั้นใน,
 ฉัตรนากชั้นนอกต่าง, ฉัตรเงินชั้นนอก, แดงออกนราชฉัตรเบญ
 จรงค์, ใน ฉัตรรูปเทพยดา ยืน. นอกฉัตรราชฉัตรไว้, ฉัตร
 กระดาษรูปยักษ์คนขรพรากษยยืนต้นพระธัมเมธ, รูปประดิษฐ์ถึงทศก
 เณเดียงผาข้างโคกระบือแดงเดือหม, มีรูปเทพยดานั่งทุกเขาไกรลาศ,
 รูปพระธัมเมธเป็นเจ้าแดงอนาคัดด้วยขอพระธัมเมธ, รูปพระอินทร
 รูปอสูรยูกต่างพระธัมเมธ, รูปพระนารายณ์บนทมดินขในต้นพระธัมเมธ,
 นาค ๗ ศีรษะเกยวพระธัมเมธ, นอกสนามอสูรยยืน. นอกถ่วงแพโรงว่า
 ระทาดอกไม้มหาดไทยมาเรือ, ต้นของพระโธษฐิตารวจแดงเป็นรูป
 อสูร ๓๐๐ มหาดแดงเป็นเทวดา ๓๐๐ เป็นพาลิธัตรีพมหาชมกแดง
 บรรวารพานร ๓๐๓ หนักนาคคักดาบรรพธมุดงหนักหัวเทพยดาชกหาง
 พานรอยปลาดหาง พระธัมเมธเทดยมหนึ่งทอง, เทดยมหนึ่งนาค,
 เทดยมหนึ่งแก้ว, เทดยมหนึ่งเงิน, เขายคนขรทอง, อัดนขรนาค,
 กรวักเงินไกรลาศเงิน. รอบสนามข้างนอกตั้งข้างมาคักรงพด, นา
 ๓๐๐๐๐ ได้ศรีเกทหมเดือนึ่งแพรเคารพ, นา ๕๐๐๐ ได้หมวกทองหม

เดือนงแปรจำรวจ, นา ๓๐๐๐ หมวกแปรเทศห่มเดือนงแปร, นา ๒๕๐๐ ลงมาถึงนา ๓๒๐๐ ถัดออกไม้เงินตอกไม้ทองตามตำแหน่ง, เข้าคอกคอกไม้ถวดยบังคม, พรหมณาจารย์โยคีโกศิตาตตบศีนังราชวัดฉวันแรกการอชีกาในฉวัน ๒ รวางฉวันก้อ, ฉวัน ๓ ด้รวางฉวันก้อ, ฉวัน ๔ ฉบตัมท, ฉวัน ๕ ชักตักคำบรวพ, ฉวัน ๖ ตั้งนำด้รวางฉวัน ๓ ตมตงข้าง ๓ คีตะ, มาเผือกก้อศุภราชครุทราชนางคารานาฉวัน, ตั้งเครื่องด้รพทชเครื่องข้างแดเชอชบาศ, หอกไชยตั้งโตมรของฉวัน, ชบนำด้รวางฉวันเทพยตฉวัน ตักคำบรวพรอชรูป, พระอศุภ พระนารายน พระอินทร, พระพิศอกรวมถ้อเครื่องด้รพตามธรรมเนียม, เข้ามาถวดยพระพร, ฉวันคำรบ ๘ พรหมณาจารย์ถวดยพระพร, ฉวันคำรบ ๘ ท้าวพระยาถวดยพระพร, ฉวันคำรบ ๘ ถวดยข้างมัจจุรงค์, ฉวันคำรบ ๑๐ ถวดย ๑๒ พระคตง, ฉวัน ๑๓ ถวดยด้รพกักทยากร, ฉวัน ๑๒ ถวดยเมือง, ฉวัน ๑๓ ถ้อด้รวางฉวัน, ฉวัน ๑๔ ยกข่านานเทพยดา, ฉวัน ๑๕ ยกรวางฉวันท้าวพระยา, ฉวัน ๑๖ ยกรวางฉวันตงขหมั่น, ฉวัน ๑๗ พระราชทานแก่พรหมณาจารย์, ฉวัน ๑๘ ชักกตปพฤกษ, ฉวัน ๑๙ } ๓ ฉวันปรายเงินทอง ๓ ฉวัน. เล่นการมโหรีด้พเดือนหนึ่ง. ตงกมกรรชตตรงฉวันตั้งเดือนหนึ่ง,

มหาดเล็กเป็นพจนารถคอกคอกแต่ใน } ครนด้รจการด้รจัดด้วยพระ
 ห }
 คา }
 จมูก }
 ปาก }

ราชรถให้ทานรอบเมือง. ๗๕

๐ จบการอินทวาทีกะ ๗๕

๑ การพระราชพิธีเผด็จศึก, ตั้งในปรีศซ้ายพระที่นั่งกลางพระ
 โรงดวง, แด่ตำรวจในฤไทยราชภักดีตั้งนมซ้ายขวาเฝ้า, แด่นาดิน
 บันดาเผด็จศึก, ครนึ่งแฉก ๒ นาฬิกา, เด็ดจัตตแจศร์. พระ

๑ พิธีตบแจศร์, มีคำหนักอวพระตั้งข ในน่าน, ตั้งมานฝ่าย
 ในฝ่ายนอกพระที่นั่งกลาง, บคเมพมคณหิมผาแดง. ฝ่ายในไม่พม
 ตมเคจพระภรรยาเจ้าทรงต้อง, แดตูกเชอหตานเชอแม่เจ้า, แดพระ
 ตมมอชกเจ้าทรงปอง. ฝ่ายนอกไม่พมพระราชกุมาร, พระราชนัดดา,
 นา ๓๐๐๐๐ เอก นา ๓๐๐๐๐ โท, นา ๕๐๐๐ ถึงนา ๓๐๐๐ ครนึ่งนหัน
 แด่เชอชวรมตม, เด็ดจตงตั้งทรงตยทรงดำรับ, เด็ดจชนหือพระ,
 กลางอนเด็จตั้งตั้งทรงไพร่าทรงดำรับ, เดียงตูกชนแต่ฝ่ายในฝ่าย
 นอก, มีโหม่งกรมซ้ายขวาทุกตม. เด่นแพนไคเชอทหนึ่งตมบวง
 พงหอกยงชนแพเดียง, พระราชกุมารบนปवादัท ๓ ชน, พระราช
 นัดดาทุกหาคอนเคียว, นา ๓๐๐๐๐ เอกมณญบ ๕ ชน. นา ๓๐๐๐๐ โท
 มณญบ ๓ ชน. นา ๕๐๐๐ ราชคฤท ๓ คอน. นา ๓๐๐๐ นา ๒๖๐๐
 คฤท ๒ คอน. นา ๓๕๐๐ นา ๓๒๐๐ คฤทคอนเคียวมบึงหวา นา ๓๐๐๐
 คฤทคอนเคียว. นา ๘๐๐ นา ๖๐๐ เพคานบรามมิม. นา ๕๐๐ นา ๕๐๐
 เพคาทาพพระยาหัวเมืองจัตตมมนตรีมชตูกชนนงห่ม ๓ ดำรับ, ภาย
 เขยนเด็จตั้ง. ครนเด็จทรงดำอางเด็จ, เด็จตั้งเรือเข้ามา,
 ทาพพระยาตูกชน นงผาดงนามาตเคียว. เมอเด็จตั้งนวดงซ้าย,
 เด็จการพิชิตตแจศร์.

๑ เมอตั้งมเด็จพระชวรมเทษทรงกรรภ, ทาพิชิตนหันพระ
 เด็จเมืองเจ็ดวัน, จังงานของดำโรงเมียนา ๓๐๐๐๐ เตนหน้าพระ

ราชยานทั้งเจ็ดวัน, สัมโภช ตก ขน ถวาย บังคมจำเวญศรีตามบันดา
 คักคัก, ปดุงเรือนไฟประทานห้าห้องพระโรงเจ็ดห้อง, เป็นพนักงาน
 กระตราโหม. เมื่อสัมภวงศ์ของคตังถวายผ้ากาษา ๓๖ ตรา, เมือง
 ถวายเมียโจร ๕๐. พดเทพถวายนา ๓๐ คนโท, ขนศรีตั้งกรเบ้าตั้งข,
 ตั้งขพดเบ้าแตร ๓๐. ซ้องไชย, ขนอินทขันธ์จันทร์คมนาเรือน, มหาเทพ
 มหามนตรีตั้งรักษากว, หฤไทยราชกักตเบกหมอฉีหตวง, หลวง
 ไชมตเฮากระบานฉีเดี่ย, พระฉัตรฉัตรเดียวเข้าเข้า, กุมารรักษาเดี่ยว
 เขาคตางวัน. กุมารเพชรเดี่ยวเขาคตา, พระโหวพระเพชรราชตั้งบาตร
 ฉายา. ครั้นสัมภพต้นานแล้ว, ตกเชอริบยื่นแก่ ดินของพระ โสษฐายีน
 แก่แม่หม, นาฬิกาหนึ่งเบกหมอบทกได้ดาระเควระห, ดินตั้ง ๒ นาฬิกา,
 เบกตกขนถวายบังคมเอาพระองค์ได้พานเนาจรัตน, ตกเชอหลอนเจอ
 ขุน, ไชหน้าตั้งถวายบังคม, รุ่งเช้า สัมโภชจำเวญศรี ๓ วัน,
 พานทองหนักชงหนึ่ง, จานทองหนัก $\frac{๕}{๒}$ - ถ้วยทองหนัก $\frac{๕}{๒}$ - ครอบ
 ทองหนัก $\frac{๓๐}{๒}$ - ถาดทองหนัก $\frac{๓๕}{๒}$ - ขันทองตักบงคนหนัก $\frac{๓๓}{๒}$ - แม
 นมเอก ๓ - แมนมโท ๗, แมนมตรี ๗ - บานเตียง ๕, ขายเตียง ๒, พ
 เตียงอมยน ๕ - พเตียงอมเด็ด ๕ - พเตียงกลางเรือน ๗ - หมอ ๒ - หมอ
 เด็ดดาระเควระห ๒๐ - คนตั้งตั้ง ๒๐ - บัดเด็ด ๒๐ - ข้า ๓๐ - ถาดครทองหนัก ๕
 ชง, ถึง ๗ วันทำงานยอศศรีได้แฉ่นเนาจรัตน ๘ ดวง. ทำงานบ่อนเขา
 ได้เงินสิบชง, ทองตั้งชง. ทำงานบ่อนกถวายได้เท่ากันจำเวญพระ
 ศรีทุกที. เมื่อเถดงอได้ทองหนักตั้งชง. ทำงานฮาดจไทย. ทำงาน
 ถาวร. ทำงานจอบบาท. ทำงานยอกพองมัน, ได้ไซ่ทองหนัก ๕
 ตำตั้ง. คนนำเรือน ๕๐ - เงินชงหนึ่ง. ทำงานจตคงคา, ได้เงินชงหนึ่ง,

ของ ๓ ชั่ง, คน ๓๐๐๐ ช้าง ๓ ม้า ๓ ท่างานโกษรกว่าเท่าต่า.
 ท่างานชนม้า ท่างานชนช้าง. ทรงผนวตจวนอุทตบ. ต้มเค็จพระ
 อรรคมเหษณ์โกชกั้ง. ต้มเค็จพระภรรยาต้อมโกชกั้ง. แมยวเมืองกั้ง,
 ถูกเชอกั้ง, หลานเชอกั้ง, พระตัมกั้ง, โดยอนันตบตงมา

๑. กุมารศีลิต ๖๕

๑. ตัมพระตัมมออกเจ้านางก้านต, นางบ่าเรอยถเคือองจ่าในเรือ
 โชตน. ถ้าต้อมพระราชาญาหนักเบา, ตังแกทตวงพันตัมหมิ่นพาด
 หมิ่นโจม. ตัมตัมโทษตังตาย, ตัมให้ตัมตังใช้. ให้ได้ตัมตัมเพต่ากอน
 ตัมตัง. ตัมตังและหาตัมตัมเพต่ามได้, โทษมิมแกทตวงพันตัม
 พระตัมม. ตัมตังพระตัมมได้ตุงเค็จ, ออย่าให้เหนตพ. ตัมเหนตพ
 เปนโทษตัมตัมการ.

๑. ตัมพระราชากุมารต้อมพระราชาญา, ตัมได้ตังตัมตัมตัม, ตัม
 ได้ตวมใช้. ตัมตัมตวมเอกเคือองตอง, ตัมตวมตวมเคือองเงิน,
 ตวมเชอนอกวง, ตังแกทตวมตวมตวมตวม. ตัมตวมเชออยู่ในวง,
 ตังแกทตวมพันตัมตวมตวมตวม. เรือจ่าในตัมมโนมกอนหน้า,
 ตัมเรือจ่านอกในพระภิศเค็จโทษเบา. ถ้าโทษหนัก, ตัมหนึ่งนฤเทศ
 ไปต้ามเมือง. ตัมเค็จเมืองเพชบูรณ, จันตวมบูรณ, นครศีรธรรมราช,
 ตังนายแวงหน้า ๒ แวงหลัง ๒ ต้ามจจในตัมตวมตวมเรือในภิศ, ตัม

เรือขนคาบแห่น้ำ, เรือชาววังตามหลัง, หัวหมันของครกษัณารายณ์
 หลังตามไปส่งถึงที่, จึงนายแวงตำรวจในตงเรือหน้า, แด่เขาถูกไป
 แก่เจ้าเมืองแกลงกรมการ, ให้แต่งที่แต่งเรือนตามโทษหนักโทษเบา,
 ไว้ณกต่างเมืองเรือน ๓ ห้อง, ฝ่ายกระตาดตรงเหล็ก, ขุดขุมใต้ท้อง
 เรือทุก ๕ ศอก, มีกระตาดปกบนตงกฏแฉดามธู, ตั้งให้ไว้บนกดี,
 ลงขมกดี, ตามโทษหนักโทษเบา, ถ้าโทษถึงตายให้ลงขุม. เมื่อไป
 นนถัมเรือผู้ใด, เข้าไปผิดปลาดอยการ, นายแวงทำอพระยาหัว
 เมืองมณฑลรัมขุดขุมแคนา ๓๐๐๐ ถึงนา ๖๐๐ ผู้ใดลงขุมเชือกดี, ให้
 ของละชองฝากกดี, อัยการนายแวงได้กุมเอาควเป็นขบถตามโทษา
 นโทษ.

๑. อนึ่งถ้าอยู่ในเมืองท่า, แต่มีผู้ไปคบหาให้ของฝากของถวาย
 ไว้, คนโทษถึงตาย.

๒. ถ้าแต่โทษหนักถึงถึงชีวิตใช้, ให้ตั้งแก้ตองพันหลัง, แด
 นายแวงหลังเอาไปมด้างในโคกพระยา, นายแวงนั่งทับคก, ขนคาบ
 ขุนใหญ่ไปนั่งดู, หมันทตองพันกราบด้ามคาบ, คัดจยทอนจันตงแฉ
 เอาลงขุม, นายแวงทตองพัน, ผู้ใดเอาผ้าทรงแฉแฉวนทองโทษถึง
 ตาย, เมื่อคนนเสื่อขุดขุมเบาะรอง.

๓. การอัยคในพระราชวังในท้องพระโรง, คองงานดัมพัดฉฉฉฉ
 ทอดเชือกควานเชือก, ถวายบังคมเดยงตูกขุม, ถวายบังคมถือนาพระ
 พท, ดัมเค็จพระอรรคมเหษี, พระอรรคชายา, พระเมยอเมือง,
 ดัมเค็จหนอพุทธเจ้า, พระราชกุมาร, พระราชนคตา, ถวายบังคม
 ในหอพระ พระราชกุมารพระราชนคตางค์ดา, ราชบัณฑิตย
 พรพราหมณาจารย์ทงปวงนางค์ดาด้วย, ตามธรรมเนียม.

๑. หนังสือทูลดวงฮ้อยนอกฉิ่ง, ทาฉิ่งเมืองชเรอบตถกต, กิณ
พานหมากของตะตมกว่านผลฮ้อยการ

๑. หลานทูลดวงกินเจียมตมพานหมากเด, กกว่านผลฮ้อยการ.

๑. กระซิ่งหุ้มผ้าแดง ไต่ แต่หลานทูลดวงฮ้อยในฉิ่ง, ฮ้อยนอกฉิ่ง,
กระซิ่งหุ้มผ้าขาวแดง.

๑. หนังสือพระราชกุมารไต่เป็นพระหนอพระเจ้าฮ้อยหัวฝ้ายน้ำ. ถ้า
จะพิทกตพระเจ้าฮ้อยหัว, ไต่ทูลว่าด้มเตงพระหนอเจ้า, แต่เมื่อด้มเตง

พระหนอเจ้าเข้าเฝ้าในพระราชฉิ่ง, ผู้จะมาดด้วยนหค้อ ไต่พาน

คนหนึ่ง, นอกกว่าตอชองให้มาแต่สคณ.

๑. หนังสือเครื่องอุประ โภคทั้งปวง, พระเจ้าฮ้อยหัวให้ เรียกว่า
มาตา

ภาษา ทรวงพานหมากเดด้วย, พานน้ำเดด้วย, แบ่งทรวง, เครื่อง
พระชริศ

ทรวง, ช่างพระทnung, มาพระทnung, เรอพระทnung, ราชยานอกรุม
บังดูริยพชนเจียมทnung. ฝ่ายเครื่องบริ โภคให้เรียกว่าเขาเดด้วย, น้ำ

เดด้วย, ฮ้อยเดด้วย, เมียงหมากเดด้วย. หนังสือรับพระบัตินทรให้ว่าพระ
พุทธเจ้าคะ, ถ้าจะทูลให้ว่าพระพทอเจ้าชอกรบาทต. ถ้าจะเจรจาให้

ว่าเจ้านงกระหม่อมตรดตั้งตรดไซ. ถ้าจะตงทูลดวงซนหมั้น ให้ตงแต่
ทูลดวงซนหมั้นตงไปตงพันทนาย, อย่าให้ตงชอทูลดวงซนหมั้นพันทนาย

ในพระราชฉิ่งทูลดวง, ผู้เป็นททูลดวงจะกินเจียมตมของมันได้, แต่ทูลดวง
กลาโหม, ทูลดวงจำแดน. นอกนั้นให้กินแต่เจียมตมของहुเงิน.

๑๑) **อนึ่งพระเจ้าลูกเธอทั้งปวง, ถ้าผู้ใดจะพิทกุดแต่พระเจ้าอยู่หัว, ให้ว่าพระเจ้าลูกเธอของคนๆตามชื่อ. แต่เมื่อพระเจ้าลูกเธอจะมาเฝ้าในพระราชวัง, ผู้มาทูลขอเชิญคนคนหนึ่ง, ถอนเชิญคนหนึ่ง, ผู้มาขอกินโต๊ะแต่ตามคน. ครั้นถึงพระราชวังแล้วให้เชิญ**

หมาก }
 แจก } แล้วกินไว้, วางให้เอาเตียงรองตะลุมรอง. **ฯ**

๑๒) **อนึ่งเครื่องขบประโกลทั้งปวง, ให้เรียกว่ามกดาทรง, ว่าผ้าทรง, แจกหมากด้วย, แจกน้ำด้วย, แบ่งทรง, ข้างหนึ่ง, ม้าหนึ่ง, เรือหนึ่ง, ถิ่นซึ่งคานหามยามมาศกินอภิรม. เครื่องบริโภคนั้น, ให้เรียกว่าเขาด้วยน้ำด้วย, ของด้วยเมี่ยงหมากด้วย, ถัดข้อคำประคัมมุข, โปทาซวดเขียนลายทอง. จะชวนให้ชวนว่าพระพุทธรเจ้าคะ, ถ้าจะทูลให้ว่าข้าพระพุทธเจ้าขอทูล. ถ้าจะเจรจาให้จดพระองค์เจ้าศรีสังครีไว้. ถ้าจะตั้งขมตั้งหมั้นพันทนายในกรมพระเจ้าลูกเธอ, ให้ตั้งอย่าให้ของขมหมั้นพันทนายในพระราชวังหลวง. **ฯ****

๑๓) **อนึ่งข้างฝ่ายหลังนั้น, พระเจ้าอยู่หัวให้เรียกตามชนบพระเจ้าลูกเธอ.**

๑๒) กฎหมายพระสงฆ์ **ฯ**

๑๑) **กฎให้ไว้แก่ข้าทูลของขลุ้พระบาทผู้ใหญ่น้อย, ฝ่าย**

๑) **อนึ่งพระเจ้าลูกเธอทั้งปวง, ถ้าผู้ใดจะพิทกุดแต่พระเจ้าอยู่หัว, ให้ว่าพระเจ้าลูกเธอของคนๆตามชื่อ. แต่เมื่อพระเจ้าลูกเธอจะมาเฝ้าในพระราชวัง, ผู้มาทูลขอเชิญคนคนหนึ่ง, ถอนเชิญคนหนึ่ง, ผู้มาขอกินโต๊ะแต่ตามคน. ครั้นถึงพระราชวังแล้วให้เชิญ**

หมาก }
 เจ็ดคน } แล้วกินไว้, วางไหเอียงตั้งรองตะลุมรอง. **ฯ**

๒) **อนึ่งเครื่องขบประโกลกทั้งปวง, ให้เรียกว่ามกดาทรง, ว่าผ้าทรง, เจียดหมากเจียด, เจียดหน้าเจียด, แบ่งทรง, ข้างหนึ่ง, ไม้หนึ่ง, เรือหนึ่ง, ถิ่นซึ่งคานหามยามมาศกินอภิรม. เครื่องขบประโกลกนั้น, ให้เรียกว่าเขาด้วยหน้าเจียด, ของด้วยเมียงหมากเจียด, ถิ่นต่อคำประดับมุก, ใบทาสวดเขียนลายทอง. จะชวนให้ชวนว่าพระพุทธรเจ้าคะ, ถ้าจะทูลให้ว่าข้าพระพุทธเจ้าขอทูล. ถ้าจะเจรจาให้จดพระองค์เจ้าศรีสังข์ศรีไช. ถ้าจะตั้งขมตั้งหมั้นพันทนายในกรมพระเจ้าลูกเธอ, ให้ตั้งขยาให้ของขมหมั้นพันทนายในพระราชวังหลวง. **ฯ****

๓) **อนึ่งข้างฝ่ายหลังนั้น, พระเจ้าอยู่หัวให้เรียกตามชนบพระเจ้าลูกเธอ.**

๑) กฎหมายพระสงฆ์ **ฯ**

๑) **กฎให้ไว้แก่ข้าทูลของขุดีพระบาทผู้ใหญ่น้อย, ฝ่าย**

ทหารพลเรือนฝ่ายหน้าฝ่ายใน, ขอบเจ้าต่างกรม, กรมพระราชวัง
บวรวิษณุเมืองชล, ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ, แด่ตั้งฆกาภิธรรมการ,
ราชาคณะพระสังฆเจ้าอริยวรธนุสร, ฝ่ายคณาจารย์คณาจารย์

วาศีคามวาสี, นอกกรุงในกรุงเทพ ฯ ศรีอยุธยา, แด่หัวเมือง

๑
๒
๓
๔

คือนักคณนออกปากไต่ฝ่ายเหนือจงทว. จึงพระบาทสมเด็จพระบรมนาถ
บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทวณัน, มีพระราชประณิธานปราถนา
พระโพธิญาณดัพพะ. ประกอบด้วยพระมหากษัตริย์นาฎนาฎ, หากคัก
เดือนพระไทยเป็นธรรมดา, กรุณาจะให้เป็นประโยชน์แก่สัตว์โลก
ทั้งปวง. จึงสมเด็จพระบรมนาถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวทวพระ
คุณธรรมอนันตภาวราตรีเรณเอกพิบดยต้นขรราชศรีททท, เป็นอัคร
มหาเสนาบดีกรมการพระพุทธรูปดักณา, เจริญศรีสวัสดิ์ทั้งพระบริญติ
แถบปฏิบัติดักณา, ให้ถาวรารุงเรืองไปเป็นที่เดือนได้นมัสการบูชาแก่
เทพยตามนุษย์ทั้งปวง. แลตั้งออกณพระที่นั่งคฤหาษาปราสาทโดย
บูรพาภิรมย์, พร้อมด้วยอัครมหาเสนาบดีศรีวิษณุราชปโรหิตาโหรราช
บัณฑิตยเสนาพระบาทบงกชมาศ. ทรงพระราชวินิจฉัยญาณว่าพึงตั้งพระ
บริญติดักณา. พระไตรปิฎกนี้เป็นคณปฏิบัติมรรคผล, ให้ได้โลกียสมบัติ
โลกุตระสมบัติเพราะพระไตรปิฎก. จึงมีพระราชโองการมารพระบัณ
ฑูรสุรสีหนาทคำหรัสว่า, โดยคำแต่ให้มีพระธรรมเทศนาแด่เจ้าแดง
พระธรรมเทศนา, ให้ธรรมเป็นทานนั้น. มีผลประเสริฐกว่าสรรพ

ทานทั้งปวง, ชื่อว่าให้พระนิพพานเป็นทาน. จนลุ่มเตี้ยอัมรินทร์รา
 ธิราชได้ทรงฟังแจ้งว่าผลานิสงส์เป็นอันมากกราบทูลขอพรไว้, ให้
 พระพุทธองค์ มีพระพุทธรูปถวัลย์ตั้งเป็นพุทธบัญญัติไว้, ให้ผู้สำแดง
 แลผู้มีพระธรรมเทศนาเป็นธรรมทานนั้น, อุตศีลต์ไปถึงลุ่มเตี้ยอัมริน-
 ทรราชเจ้า. อนึ่งแม้วาม มอทธฤทธิจะกระทำพนดักถนพทวิปให้
 ราบเต็มองค์นำถองไชยเกร็ดแล้ว, แลหมันตพระอรหรรตเจ้าแห่งแถว
 หนึ่ง, พระอนาคามิเถรหนึ่ง, พระสถิกษาคามิเถรหนึ่ง, พระเสถา
 แลวหนึ่ง, มอชคพระพุทธีเจ้าเป็นประธาน, แน่นไปในดักถนพทวิป,
 แลถวายจตุปัจจัยทานทั้งดี, มีจวรเนื้ออินเดียดคจตั้งยอดถองอิน
 ธิอนนถักดี, ผลานิสงส์ก็มีไต่เต็มอเทไให้มธรรมเป็นทานครั้งหนึ่ง,
 เหตุณจทรงพระกรุณาแฉวงหาอบายทจะให้ลุ่มนพราหมณเณนابق
 ประชาราชฐรทั้งปวง, ให้ได้สมบัติทั้งด้ามประการ, พันจจจตุรา-
 บายททชดังดารโภย. จึงทรงพระอนเคราะห์, ให้ข้าทูลถองธิดพระ
 บาทย์ใหญ่ผู้น้อยจมาทานพระไตรถรณาคมคึดหาคึดแปดคึดดี, ใน
 ด้านถนพระสงฆททุกถนทเวลาเป็นปฏิบัตินชากองมหาภคศีลดีค้ประ-
 เถวีรฐกว่าอามีค้บชจตุปัจจัยทาน. แม้นจะถวายทานให้มากกราบเท่า
 ถงพรหมโลกย, ผลนถกมีไต่เต็มอเทไทกของพระราชาค้ศปฏิบัตินชาก.
 อนึ่งถงกองพระราชาค้ศให้ มีพระธรรมเทศนาเป็นธรรมทาน. ให้ข้า
 ทูลถองธิดพระบาทย์, ตั้งให้พระนิพพานเป็นทานเป็นปฏิบัตินชากอง
 พระราชสมหากุศลอันจะนับประมาณผลนถมิได้. แลพระปริญติโคโร-
 บัญชรธรรม, เมื่อมทถดประพฤติเป็นลุ่มมาคาวระแล้ว, ถมิลถอนจะ
 นับประมาณมิได้. เมื่อประพฤติมิได้ลุ่มมาคาวระในพระไตรยัญ

ธรรมเนียม, ก็จะมีโทษแก่บุคคลอันมิได้ควรจะนั้น, เป็นครุโทษอันใหญ่
 หดองหนักหนา. ทุกอันนี้สุดทั้งปวงตั้งใจทำทุกสิ่งดีโตตรงหน้า
 ปรากฏาจะภพพระพทธบาทสมเด็จพระศรีอาริยมุตไตรยเจ้า ๆ ก็ควรดี
 ตั้งมาแก่พระมาโดยเทอเถรเจ้าดำ, ให้ผู้ดีสุดทั้งปวงเคารพฟังพระ
 มหาเวศ์ต้นครชาฎก, อันประคบบด้วยพระศาณพินหนึ่งนั้น. จึงจะได้
 ภพพระองค์ในอนาคต. แดทกอนนั้นอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง, ถาง
 บ้างให้มีพระมหาเวศ์ต้นครชาฎกนั้นได้มีความดีเลิศได้เป็น
 ธรรมการจะ, ฟังเอาแต่ถ้อยคำตถกคนของอันหาผลประโยชน์มิได้.
 พระดังสมุ้ดำแดงนั้นต่างจำพวกมิได้ได้เรียนพระไตรยปิฎก, ไต่แต่
 เนื้อความแปลร้อยเป็นภาพยกถอน, แดวกมาดำแดงถ้อยคำตถก
 คนของอัยยบชา, เห็นแต่ถ้อยคำการเลี้ยงชีวิต, มิได้คิดที่จะว่าเรียน
 สืบไป, ทำให้พระศาณพินเพื่อนเลื่อมลุ่มชวนกันปมาทในพระธรรม
 เทศนา, จะได้โดยทุกเขตหนในจักรวาลเป็นช้านาน, จะมีได้
 ภพพระพทธบาทดำค้ำพระศรีอาริยมุตไตรยเจ้าในอนาคต. เหตุอัน
 บรมกระษัตริย์พระองค์ใดจะมีพระมหากรุณาตั้งเคราะห์ดีสุดทั้งปวง
 ให้พ้นจากอาบายทุกขมิได้ตะเมินเฉยเสีย, ครวงนทรงพระมหากรุณา
 ครดีเห็นเกล้า ๆ ดังว่า. ให้สืบเด็จพระดังสมุ้ราชพระราชคณะพระ-
 ดังษ์, ฝ่ายบริญ์ต้นนักปราชราชบัณฑิตย์, ให้พิจารณาคุณค่าพระ
 ไตรยปิฎกนั้น, ก็กับเห็นบทว่าผู้ดำแดงแด่ผู้ธรรมอันปมาทถาด
 ถ้อยคำตถกคนอง, เขาธรรมเนียมมากถาดเป็นอะธรรมโทษนั้นเป็นครุ
 โทษอันใหญ่หดอง. โดยอันดำไปแต่จะดำแดงธรรมด้วยเสียงอันเป็น
 เสียงขบนั้นก็เป็นโทษ, แดเขาธรรมมาผูกเป็นภาพยกถอนพิจิตร์ด้วย

อีกพระเป็นพองขบถนกกมควรเหตุตั้งนจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ตั้งว่า, แทนสืบไปเมื่อน่า, ให้พระสังฆผู้เจ้าแดงพระธรรมเทศนา,
 แดพระราชครูผู้จะฟังพระมหาชาติชาดุก่อนนั้น, เจ้าแดงแดงแต่ตามฉวาระ
 พระบาท, แดอรรถคาถาฎีกาให้บริบูรณ์ด้วยผลอันตั้งนั้น, ก็
 ได้กับสมเด็จพระศรีอารยเมตไตรยในอนาคต, ตามเทวราชโองการ
 เขตอดีตตั้งมาแก่พระมาไทยเทวเถรนั้น, ห้ามอย่าให้เทศนาแต่ฟังเทศ
 นาเป็นกาพยภตอน, แดกล่าวถ้อยคำตลกคนของเปนถวเร้นหัวเราะขึ้น
 ชมด้วยกัน, ประมาทให้ผิดจากพระวินัยเป็นอันขาดทีเดียว. แต่ให้
 พระภิกษผู้สังฆเถรเนรฝ่ายคณชระวิปัสณาชระ, แดอาณาประช
 ราชครูทงปองประพฤติตามพระราชกำหนดกฎหมายนึ่งทุกประการ.
 ถ้าพระสังฆเถรเนรแดอาณาประชราชครูผู้ใด, มิได้ประพฤติตาม
 พระราชกำหนดกฎหมายนึ่ง, จะเอาตัวผู้มิได้กระทำตามกฎ, แดญาติ
 โยมพระสังฆเถรเนรป็นนั้นเป็นโทษตามโทษานุโทษ. กฎให้ไว้ฉฉวัน
 เดือนเดือนสิบขึ้นห้าค่ำ, จุดศักราช ๓๑๒๕ ปีชานจัตวาศก. ๒๖

๒ ๐ กฎให้ไว้แก่สังฆการีธรรมถวพระสังฆราชคณะอธิการ,

ฝ่ายคณชระวิปัสณาชระนอกกรงในกรงหัวเมือง, ๒๓
 ออกปากได้ฉายเห็นอจกทั, ด้วยสมเด็จพระนารอบรมบพิตรพระ
 พุทธเจ้าอยู่หัว. ผู้ทรงพระคุณธรรมอันนตาดีมีการวัดเรกเอกพิบดย
 สุนชระราชศรีทษา, เป็นอัครมหาเสาสนูปถัมภกพระพุทธุดสาสนาเจริญ
 ศรีสวัสดิทงพระบริญคิปฏิบัติสาสนา, ให้ถวกรารุ่งเรืองไปเปันท

เต็มได้สมัครรับราชการแก่เทพตามมนุษย์ทั้งปวง. เด็ดจ้อออกณพระที่นั่ง
 ฤดีตามหาปราสาทโดยบุรพาพิมุข, พร้อมด้วยอัคมหามนตรีกระทรวง
 ราชประ โรหิตาโหรราชบัณฑิตยเมื่อพระบาททรงลงมา. จึงมีพระ
 ราชโองการดำหรัสเห็นเกล้าว่า, มีพระราชขอตำหนิได้คิดแก่
 พระกายแแต่พระชนมชีพจนได้ ศิริราชสมบัติทั้งนี้, ด้วยตั้งพระไทยจะ
 บำรุงพระบวรพุทธศาสนาตามพระพุทธรูป, พระปาฏิโมกข์ตั้งวร
 ณียน, ขื่อว่าพระดำคณา. ถ้าพระภิกษุยังทรงพระปาฏิโมกข์บริบูรณ์
 อยู่ตราบใด, ขื่อว่าพระดำคณาอย่าตั้งอยู่ตราบนั้น. เหตุนี้จึงทรงพระ
 ราชดำหรัสรับวิจาตพระราชทรัพย์เป็นอันมาก, เป็นจตุบัจฉิยทานถวาย
 พระสงฆ์, แแต่มีพระราชโองการท่านสั่งสอนตักเตือน เพื่อให้พระสงฆ์
 ทั้งปวงในกรุงนอกกรุงเทพ, แแต่หน้า ๆ ประเทศให้ทรงพระปาฏิโมกข์
 ตั้งวรคัมภีร์, ให้เป็นเนืองนิตย์แก่ตั้งตักตัก. หัวนพิชศรัทธา
 ทำทานตั้งในเนืองนิตย์, จะได้เกิดผลเป็นอันมาก, ด้วยภมพระ
 ภิกษุเป็นภุมอันประเสริฐ, ทรงพระวินัยบันเทาโทษในภายจิตรแแต่
 วจามีได้ คิดหาโดยด้วยญาติโยม, จนแต่ว่ามารตามี่ปราถนาจะใคร่
 ภม, ยังตั้งตัวเดียวมิให้มารตัวจักตัว, กลัวจะเป็นคณหาสันฐวะ
 เนื่องเข้ากับกามคุณเป็นนิจรณกณมรรคจิตรแแต่ผลจิตร, จึงน้อยจาก
 โภจจากโลกจากหลง, ให้เกิดสมุทเขตวิมุติพ้นทุกข์ได้, จึงเป็นที่
 ไหว้ ทบฐาแก่เทพตามมนุษย์ทั้งปวง. ฝ่ายฆราวาคแต่ก่อนก็มีศรัทธา,
 มิได้กระทำให้เป็นเด่นหาอาโดยทำให้เจ้ากฐนตั้งตั้งกราบบริสุทธ์ด้วย
 กันทั้งดของฝ่าย, พระดำคณากรังเรื่องสืบมา, แแต่ภิกษุสงฆ์ทักทอนตั้ง
 อยู่ในภุมอันประเสริฐ, แแต่มิได้รักษาพระปาฏิโมกข์ตามธริยวงษ

ประเพณี, ปฏิบัติเข้าระคตคบหาชวราวาสดีด้วยเบญจระกามคุณมิ
 ได้เห็นแก่พระดำศนา, เห็นแก่หน้าบุคลกรับของฝากเงินทองของ
 ชวราวาส ๆ ก็มีได้ คิดแก่ดำศนาเข้าเป็นญาติโยมปฏิบัติด้วยเงินหา
 หาโดย, ให้กับบิณฑังหันแก่ภิกษุโดยคุณปติคุณแก่กัน, ให้เสียคิด
 ดึกขาทไปคุดหนึ่งด้มรกดบ่างว่าใหญ่, รับเข้าของเงินทองของอี
 เพงไฉเป็นอันมาก, อีเพงเป็นขมดโทษถึงตาย, ถึงของอีเพงเป็นของ
 หลวง, ตามมทพระอัยการราชอาณาจักรสืบมาโดยบรรณราชประ-
 เณ. ^{๕๕} เนื้อความทงนทปรากฏทงพระนครแวงจ้งหวัด, ถัดมรกด
 รักษดึกขาทจริง, ก็จจะชวงชวงเอาของฝากนั้นมาแจ้งแก่สมเด็จพระ
 พระตั้งชราช, แดราชาคณะผู้ใหญ่ทงปวง, ให้ปลุกษาทามบท
 พระอนันดา, ทวิพยนจจะเป็นของ ๆ หลวง, ถ้ายังเป็นของอีเพงอยู่จ
 คควรแก่สมเด็จพระ, นีด้มรกดบ่างไฉมิได้ ไหวราชาคณะทงปวงผู้
 ก็ได้ ไปรดให้มาจ้องเป็นหลายครั้ง, ด้มรกดก็ด้บอกรแก่ไฉ,
 ค่อชวยมิช้อให้การชอดจ่า, ของอีเพงฝากไฉแก่ด้มรกดเป็นอันมาก,
 จจะตรีได้ให้ราชบุษมา, ด้มรกดจ้งดำแดงชอดให้แก่ราชบุษ,
 ของนั้นจจะมากน้อยประการใดก็มิได้รู้, ราชาคณะทงปวงจ้งแจ้ง
 ค่อภายหลังฉน, ก็เห็นใจด้มรกดชจชวยบชัว, หาหาโดยค่อ
 ดึกขาทไม่หลายครั้งมาแล้ว, เก็ดอกด้มรกดแก่ถ้งบงเฮาของ ๆ
 เขาไฉ, เจ้าของชาทหาโดยก็จจะชอดดึกขาทชอยก่อนแล้ว, แด
 หากด้มรกดกตัวไทยในประจันนกว่ากตัวไทยชมวคค, จ้งด้มรกด
 ดำบาดให้การค่อพระราชคณะ ๆ พิกาศษาว่าต้องแต่อาบัตปาจิตตีย์,
 ด้มรกดเป็นไฉก็มิไทยคดียังกตัวความตายอยู่, จจะเช้อเอาด้มรดำบาด
 ด้มรกดมิได้, ก็เห็นว่ด้มรกดยังหาปราษจากมตทินโทษไม่, โดย

กระแต่ทางความพิจารณา, เหนือความใหญ่ทั้งต้องข้อ. ฝ่ายพุทธจักรอาณาจักรเป็นปัจจัยถึงกันคิดพินิจสมัครอยู่. แต่หากทรงพระกรณาว่า, ยังห้ามพระราชกำหนดกฎหมายไม่จึงงดโทษสมัครไว้. แค้นสืบไปเมื่อน่า, อย่าให้ภิกษุตามเนรตฺยเยี่ยงอย่างสมัคร, ห้ามอย่าให้ภิกษุตามเนรตฺยปวงจรงรับของฝากฆราวาส, จะเสียพระวินัยพระดำศนาไป. ถ้าภิกษุไม่รับฝากห้ามปรามผู้ฝาก ๆ มีฟังก์ตัวโทษจนทงใจ ทกฏในทนต์น, เจ้ากจเคือตร อนเรังเขาเพื่อนพรหมจรรย์ที่ทอดกันให้หตายของครเห็นเป็นพยานในรายดังของทงนให้แน่ไว้, อย่าให้ผู้อื่นมีความแกลงดังได้ยศ, ในทนต์นจึงภาสงฆซึ่งรเห็นนไปแจ้งเนือความ, แดดังของแก่พระราชาคณะเจ้าชิกกร, พระราชาคณะเจ้าชิกกรจงประชุมหมกนปฤษาจเถยยด, ให้ดังตามพระวินัยบัญญัติอย่าให้เสียคิกขาบท. ถ้าพระดังพระราชาคณะผู้ใหญ่ผู้น้อยจะปฤษาประการใดจงประพฤคตาม, ให้ดังเป็นอันมากรู้เห็นเป็นพยานไว้. ถ้าพระดังพระราชาคณะปฤษาให้ช่วยเก็บไว้ ๆ ด้วยเคืออบแกลงอยู่มีรูว่าจะปรงของ ๆ หดวง, ฎาของผู้ฝาก ๆ เป็นโทษตายไป, ดังฆตปวงจรงหนึ่งไว้ ก็จะเป็นคแกลงแก่ฆราวาสทงปวง, จงชอนกันร้อนใจคู่พระวินัยบัญญัติปฤษากัน, ครวจะมอบทรัพย์ดังของให้แก่ผู้ใด ๆ, ที่จะพนจากชระอาบคันทน, ก็เรังเคือตร้อนปฤษาจได้. อย่าให้ผู้อื่นแกลงในพระพุทธดำศนา. แดห้ามฝ่ายฆราวาสอย่าให้เขาของเงินของทองไปฝากภิกษุตามเนรไว้, ทำให้เจ้ากเดยวินัยคิกขาบทเป็นอันขาดทีเดียว. ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้, ฝ่ายภิกษุตามเนรจะลงพระราชอาญาโทษศุโทษอทิน-

นาทานปราชิก, จะศึกออกขับเขย่งงษาหัด. มีายฆรวราก็จะให้รับ
 ราชบาทอวรบเขย่งงษาหนักโดยโทษานุโทษ. อนึ่งเหตุอ้ายเมือง, อ้าย
 เกต, อ้ายเหลอ, อ้ายมา, ผู้พลกษัตริย์รู้อย่างแผ่นดินทอง, แต่
 ฝนเปนเนอใหญ่, แลให้พระราชาคณะเจดเจงต. ถ้าตามเนอรูปโต
 มีอ้ายควจะอุประสมบทแล้ว, ก็ให้บอชเขารวเรียนคณชชะระวิปคณา
 ชชะ, อ้ายให้เที่ยวไปมาเรียนความรู อทชฤทธิให้ผิดชะระทั้งสองไป,
 ฟ้าใจก็จะกำเรบโตเพื่อนฝูงแล้ว, จะคบกันท้าวรายแผ่นดินตุจตรงม. ถ้า
 แลตามเนอรูปโตอ้ายถึงอุประสมบทแล้วมีโตบอช, เทยวเดนไว้เวอช,
 จับโตจะเอาตัวตามเนอ, แลชต้นอจจวริยญาตีโยมเปนโทษงษาหนัก.
 กฏให้ไว้ณวันจันทร์เดือนหกชนห้าค่ำ, จตุศักราช ๑๑๔๕ มีเกาะ
 เบนยจศก.

๓ ๑ กฏให้ไว้แกดังชการวิชรวิกรมการ. พระดังัฎราชาคณะเจ้า
 อธิการอนุจรฝ่ายคณชชะระวิปคณาชชะ, นอกกรงในกรุงเทพมหา
 นคร, แลสมรกรมการหัวเมือง } ตวันตฤทวันออกปากได้ฝ่าย
 เหนอแขวงจังหวัดจรงทอ, ดิมเตจบรมนารถบรมบพิตรพระพุทชเจ้า-
 อยุหัด, ผู้ทรงพระคุณชรรวมอนนตสัมภาวาติเรกเชกพิบูลจันทร
 ราชศรีทชช, เปน อัครมหาสดานปลมภิกพระพุทชสดานา เจริญ ศรี
 สัจฉติง พระบริญติแลปฏิปคสดานา, ให้ถาวรารุงเรืองไป เปนที่
 เต็มได้หมักการ มุษาแก่เทพยตามนุษยทั้งปวง. เด็ดจออกณพระ
 ทนงตุลิตตามหาปราชิตโดยบูรพาภิมุช, พร้อมด้วยอัครมหามนตรีกระฉ

ชาติราชปโรหิตาโหระราชบัณฑิตยเฝ้าพระบาทสมเด็จพระมหา
 เมธาธิบดีศรีราชบัณฑิตย, รับพระราชโองการดำรัสเห็นชอบเกล้าฯ
 ดังว่า, พระดำศานาจะวัฒนาถาวรตั้งไปโตชกไกรยพระราชอาณาจักร,
 ดั่งเดิมพระมหากษัตริราชเจ้าสมุทรบรมถึงเศวตหพระดำศานา,
 ฝ่ายพระวินัยบัญญัติเจ้า, พระพุทธองค์ตรัสสอนอนุญาตไว้ว่า, ถ้า
 กุลบุตรบวชเป็นพระภิกษุตั้งในพระดำศานาแล้ว, ให้อยู่ในด้านกษ
 ณะดั่งขแต่อบบชาจารย์ก่อน, จะได้อุภยัตปรูปต, ถงมาก
 ว่าจะประพฤตผิดทจกรกอนมกกร, ก็จะมีอามตชยภตพเพนพรหม
 จรีย, แต่ครุอุปชฌายจะถตถวตเตยทความชวตจกริตททานจะถบ
 ต, คตจนกจะบรตทริเปทตงแกตถมาธิยญญาอบปคนามคณาน, ถ้า
 เรจมีคตในหมณะดั่งนี้ในด้านกษครอุปชฌายอาจารย์กษก็มีเพนช
 มากจะนับมีโต, แนนมาทจะมีปรกตนาจะททอยอนดบวยตมครกแก
 พระกรมฐานกต, กษอมชกชวพเพนพรหมจรียทวตคชชวตถกษ,
 ด่ามตบนำ, ตตบนำ, ห่าตบนำ, เจ้ามาถวายนมกการอาตถตมเศจ
 พระดำศต, แต่อุปชฌายอาจารย์เพนพยาน แต่เพนเพนทจะไดท
 ดั่งชกรวม, แต่อบตถกรรมาตถกษ เพจจะได คตบรตทริเปทตงแก
 พระกรมฐาน, ก็ถ้าเรจมีคตเพวจะมีเพนพรหมจรียไปเพนพยาน,
 อนึ่งจะทำตชชบประกาโต, จะไดเอาตถผู้กระทำตมเลชอนันโดย
 ง่าย, เพวจะอยในอถวจะประเพณตบมาหาอนชวายน พระพุทธ
 ดำศานามีโต, แต่ภิกษุตั้งชทกษนจะพระวินัยบัญญัติเศย, มิได้ระจ
 ตกเคอนตั้งตถนถาชบถากถากษ, ครนบวชเข้าแล้วก็มีโตให้คชย
 อยู่นิไลยในหมณะดั่งนี้, ครุอุปชฌายจารย์ก่อนจะให้เทยไปโดยอ่า

เกอใจ, แต่รูปหนึ่งต้องรูปดำมรูปไปตั้งชุ่มช้อนอยู่, ทำมารยารักษา
 คัดภาวนาท่ากรยาให้คนเฒ่าได้บดอ, ดำแดงความรู วิชาอดคติ
 ฤทธิเป็นอุตริมนุชธรรม, เป็นกลดโกหกตั้งคิดว่ามีบุญ, ว่าภคนวิได้คมี
 วิชามาแต่ถ้าแต่เขา, คิดจะเอาพวงเพื่อนซิงเฮารวชสัมบัติ, ทำให้
 แผ่นดินแดงดำคณาจาด, ประคองหนึ่งชายตง, ชายรอด, อ้ายเมอง,
 อ้ายเกิด, อ้ายภัก อ้าย โทหกทงน, แคนเฮาผวกภาษาพคตคตมคต
 ไว้ในพระดำคณา, ชวนกันคิดอบายกลดโกหกอดคติฤทธิคิดเฮารว
 สัมบัติ, แต่อ้ายมีชื่อทงปวงทมิโทษาพยามาท, แต่โดภเจตนาหาบุญ
 ญามิได้, ก็มำใจกลัดขินเขาเป็นพคพวงชวนกันกระทำประทุษรูราย
 แผ่นดินถึงดำมรด, ครวงนหากว่าพระบรมโพธิสมภารดำเล็กประเสริฐ
 ดดำมรด. อนึ่งเทพยดาตามอพิฆาตรักษา, ก็มำนตาดให้หาอันครายมิ
 ได้, จะมีผู้ โดกราบทุดพระภรณาถวายเป็นเหตุอ้ายมีชื่อผู้ประทุษรูรายหา
 มิได้, อ้ายมีชื่อผู้ประทุษรูรายก็ตายทงต้องประหนึ่งจะมีดับไป, แต่
 ก็มำนตาดมิให้หนีพ้นจากชายพระปรีชาเทพยดาด้วยพระดีบิณนิมิตร, ให้
 ทรวงพระพนจด้วยกำลังพระปัญญา, ก็ไดคตอ้ายมีชื่อแต่พคพวงผู้ประ
 ทุษรูรายเป็นตคยประจักษแจ้ง, แกะขาทุดตของขลุ้พระบาททงปวง,
 แต่ตคตรุขินใหญ่หลวงประคตมโดภยทำธายล้างพระดำคณาเดียงตงดิน.
 เพราะเหตุพระตั้งฆราวาคณะอธิการผู้ใหญ่ผู้น้อย, มิได้เอาใจได้
 คตเคื่อนว่ากลัดตามพระวินัยบัญญัติ, ละให้สังขศิษยถนคศิษย,
 ไปเที่ยว ชุ่มช้อนท่ากลดโกหกคขค้ำกนทำร้ายแผ่นดินแดงพระดำคณา.
 ฝ่ายฆราวาค์ขาทุดตของขลุ้พระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยก็ละเมินเดียง, มิได้
 เอาใจถระวงรักษา, ให้อ้ายมีชื่อผู้ตคตเข้ามาทำอันครายถึงใน

พระราชฐาน, เป็นอุปจารโกถัดมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวณ. ถ้าจะตาม
บรรณราชกำหนดกฎหมาย, ฝ่ายสมณฆราวาสมิให้พ้นจากมหันตโทษ
อื่นจะพิณาคณิทาย. แต่หากทรงพระกรุณายกโทษได้, เพราะเหตุ
ยังมีใ้มีพระราชกำหนดกฎหมายก่อน, จึงงัดใ้ให้ตั้งพระราชอาญา
แต่อย่าข่มขู่ผู้ประทุษร้ายแผ่นดิน, แต่พักพวกโคตรญาติกาถึงต้น
ชีวิตตามพระอัยการแล้ว, แต่เกิดการกูดยทางนคมีควรหนักหนา.
แต่ใ้ไปเมื่อนำให้พระราชาคณะจัดแจงตั้งแกงภิกษุตั้งตามเนร,

บันฑานออกทรงในกรุงแขวงจังหวัด, หัวเมือง } ให้เป็นราชาคณะ

แลอชการ ให้มีตราตั้งแกงเป็นอักษรช้ออารามเป็น อักษรขอม ถ้า
หรับตัว, ประจำราชาคณะเจ้าอชการทุกตำแหน่งทุกอาราม. ถ้า

แขวงใดเมืองใดพระดังสมาก, วัดหนึ่ง ให้มีอชการหนึ่งอันตบ }

รูปขึ้นไป, ถ้าพระดังสมนอยอารามหนึ่ง ให้มีอชการหนึ่งอันตบ } รูป

ขึ้นไป, ให้ปฏิบัติรักษาพระพุทธรูปพระดังรูปพระเจดีย์อย่าให้เป็นอัน-

ตราย. ถ้าแต่พระดังสมเ็ดตามเนรแขวงจังหวัดเมือง } จะมีครัทธา

เที่ยวเขามาว่าเรียนคณชชระวิบคณาชชระแต่สมณกิจประการใด, ก็จจะ

เขียนถวายแด่ขอศกแด่พระวษาแด่ขออุปมาอาจารีย์, คีตราชว
คณหวัเมืองนน ๆ มาเป็นสำคัญ จะอยู่อารามโตเมืองโตก็ดี, ให้
หนังสือแด่ตราสำคัญนั้น ๆ, แจงแก่ราชาคณะเจ้าอธิการในกรุง. ถ้า
แด่ราชาคณะในกรุงเห็นหนังสือตราสำคัญแล้ว, จึงให้รับไว้ว่า
เรียนคณหวัพระวิปัสณาจารย์ตามกิจ. ถ้าแต่ด้วยพระสงฆ์สามเณรณกรุง-
เทพมหานครแขวงจังหวัดอารามโตๆก็ควรทรา, จะใคร่เที่ยวไปจำพระวษา

ษาเล่าเรียนคณหวัพระวิปัสณาจารย์, ณแขวงจังหวัดหัวเมือง } นน, ก็ให้
๑
๒
๓
๔

มีหนังสือสัญญาขอศกแด่คณาชขออุปมาอาจารีย์แด่อาราม, คีตราช
พระราชาคณะเจ้าอธิการในกรุง, เป็นสำคัญไปแจงแก่เจ้าอารามเจ้า-
คณะแขวงจังหวัดหัวเมือง ๆ ได้แจงหนังสือสัญญาตราสำคัญแล้ว,
จึงรับไว้ ให้ เล่าเรียนตามกิจ พระวินัย. อธิการคณหวัเมือง
จะได้ ดับส่ง รุ่งาย. หนังสือเป็นท้าว นบร จกเค้ามตแห่งกันจะได้
กระทำดังขกรรม. อโบสถกรรมด้วยกันเป็นอันดีหากความรังเกียจแก่
กันมิได้ อนึ่งถ้าอุปถัมภ์จะบวชเรียนอย่างต่าปจก็ดี, ไหววจากอุปถัมภ์
ชอนนชยบ้านนนเป็นลูกหลานนน ๆ, แต่ให้พระราชาคณะเจ้าหมเจ้า
คณะอธิการ, แด่กรมการหัวเมือง } นายอำเภอแขวงจังหวัด
๑
๒
๓
๔
ทั้งปวง, กำชับว่าถ้าต่อตแถมระวังระไวคหุคณหวั, ในแวนแคว้น
ของจังหวัดวัดอารามบันคาชนแก่ตน, อย่าให้ มีคนโกหกมารยาคิด

ทำร้ายแผ่นดิน, แต่พระดำศานาให้จงดวดจูงครั้ง^๕นี้ให้เป็นชนชาติเดียว,
ห้ามอย่าให้อาณาประชาราษฎรทั้งปวงนับถือคบค้าปฏิบัติอ้าย โทหก,
แม้นถึงพวกอ้ายโทหกจะคบคิดกันทำประทุษร้ายลักเท่าใดก็ไม่สำเร็จ,
แต่ภาณิตตาวิชาศึบหายดิน โศคเผาพิษเป็นอันตรวยไปเอง. ถ้าแต่
ผู้ใดรู้เห็นว่าอ้ายเหล่ารายคิด กตโทษ มารยา แล้ว ก็มีได้จับกุมคว่ำ
ก่ดวบอภีให้รวบรวมพระภรรณา ตะเมินเค็ย, ให้ มีคนโทหก มารยา
ประทุษร้ายแผ่นดินชั้น, ในแขวงจังหวัดบ้านเมือง ประเทศวัดวา
อารามคามนิคมแห่งใด ๆ, จะเขาเจ้าคณะ เจ้าอาวาส เจ้าธรรม,
เจ้าเมือง เจ้าบ้านแขวงจังหวัดประเทศนั้น ๆ เป็นโทษกระบด, คู่โทษ
อ้ายคน โทหกคิดทำร้ายแผ่นดินแต่พระดำศานาเป็นจงดวด, กฏให้ ได้ณ
วันประหัดเดือนหกชนแปดค่ำ, จุฬศักราช ๑๑๕๕ ปีเถาะเบญจศก. พระ

๕๖ กฏให้ไว้แก่สังฆการีธรรมการ, พระสังฆราชคณะอธิการ

อนจรในกรุง นอกกรุง หัวเมือง } , ตวันตก ตวันออก ปากไต่ฝ่าย
เห็นอทุกอารามคามว่าสิริอริฎจกรจังหวัด, ดิมเดจบรมนารถบรมพิตร
พระพุทธ เจ้าอยู่หัว, ผู้ทรง พระคุณธรรมอนันตาดัมภาราดิเรกเอก
พิบูลยสุนชรรราช ศรัทธา, เป็น มหา ตำคณูปถัมภิก พระ พุทธ ตำคณา,
จำเรญศรีสัตตัตถัง พระบริญติ แลปฏิบัติตำคณาให้ ลวดรารัง เร็องไป,
เป็นที่เลื่อมใสนมัสการบูชาแก้เทพยตามนุษย์ทั้งปวง, เด็จออกณพระ
ที่นั่งคุดีตามหาปราสาทโดยบุรพาทิมุข, พร้อมด้วยอัครมหานตรีกระวี
ชาติราชปะโรหิตาโหราราชบัณฑิตยเฝ้า พระบาทมงกษมาศ. มี พระ

ราชโองการคำหรือเห็นอ เกตว่า ๑ ตั้งว่า, เป็น ประเพณีใน พระพุทธ
 ศาสตร์นับมาแต่ก่อน, มีพระพุทธเจ้าโปรดไว้ ให้ภิกษุสามเณรอัน
 บวชในพระศาสนา รักษาพระสองประการ, มีคัมภีร์พระวินัยนาชระเป็นท
 ยุคหนึ่ง, ถึงนาคิตรจะแปรไปในกิตติคามวัดอุทกมกัต, ย่อมคิดถึง
 ชะระทั้งสองประการจิตหนักถึงบดง ทกอุบตรมีว่าศานามกก็ได้มีได้
 ผลพ้นดังสารทุกข์, ทบญนอยดังภาตงมีอาครของพระทั้งสองแล้วกิต,
 ครนจะออกเป็นพรอวาศจะหาเองชวิตกมิได้, จะอยู่เองชวิตกอยู่
 ในตมณะ, ให้ความกมลทินในผ้ากาษาอพัดกอันเป็นธงไชยพระอารัย
 เจ้า, บางคนทบวชเข้าแล้วก็ไม่โตเดหาละพระทั้งสองเสียไม่, อุษา
 ปฏิบัติดังมิได้มีผลในชาตินี้, ก็เป็นอาศนาคิดคนไปในอนาคต, เป็น
 ประเพณีมนุษย์มีปัญญา, ภัยเห็นพระศาสดาเข้าแล้ว, ก็มีคามเพียร
 ปฏิบัติตามพระทั้งสอง, อยนได้ยในด้านกันครอุบชฌายอาจารย์ ๆ ก
 ติงใจดังดอันตคเตอนกาชบว่ากล่าวกัน, มิได้ละเมินพระศาสดาหามิได้,
 พระศาสดากับบริบรณมา, แต่ภิกษุสามเณรทถจน, ต่างบางบวชเข้า
 แล้วก็มีได้ปฏิบัติตามพระทั้งสอง, เป็นภิกษุโตเดละบุรุษคามเพียร
 นนเสีย, เสียประโยชน์ไปในชาคนชาคนา เขแต่ผ้ากาษาอพัดกเป็น
 ๑๕๕ ๒๕๕
 ทพง, เพื่อจะเอาแต่ความดีบាយให้บริบรณกายเนื้อหนึ่ง, ดูพระพุทธ
 ฐิกาทร์ดีว่า เหมือนโคแกลกระบือเกิดมาแต่จะบริโภคอาหารให้จำเรียม
 ๑๕๕
 แต่เนื้อหนึ่ง, จะได้จำเรียมคิดสั่งมาชบฎานันหามิได้, แต่ก็มีได้อยู่ใน
 นิได้ยอุบชฌายอาจารย์ ๆ ก็เมินเสียมิได้ ก่าชบว่ากล่าวให้ประพดักแล้ว
 ตามอาเถอใจ, มิได้รู้ว่าเรียนเอาพระอันใดที่จะห้ามจิตปราบ, ก็ชจน

กันกระทำอกุศลถ้อยคำทำร้ายแผ่นดิน, แต่พระเจ้าศานาให้เศรั้าหมอง
ณนมคตพรหมกหนาค. แต่ต้นสืบไปเมื่อน่า ห้ามอย่าให้มีภิกษุ โดเดดระดัด
ปฏิบัติแต่บัญญัติว่าเปนนกจืด. มีใครว่าเรียนขระทั้งสองฝ่ายอย่า
ให้ไม่ได้เป็นอนชชาติเดียว. อนึ่งบวชเขาแล้วให้อยู่ในหมู่คณะด้านกัน
อุปมาอาจเรียฯ จะ ตั้งใจปฏิบัติ ศิกขาบท, อย่า โดเดให้ ศิษย์ เขา
แย่งอย่าง, แต่พระเจ้าศานาจะวางเรื่องชนนเพราะพระราชคณระ, ให้
ราชคณระเร่งคักเคือนพิจารณา, เห็นศิษย์ควร จะว่าเรียนคันขระ
วิปัสณาขระอันใดอันหนึ่งได้, ก็ให้ร่ำเรียนขระอนั้น, แต่ปฏิบัติ
ตามพระบัญญัติปฏิบัติศานา, ให้เป็นที่เจียมได้ย ศรัทธา แก่เทพา
มนุษย์ทั้งปวง, แล้วให้พระราชคณระเจ้าคณระอริการทำบำญชี้หวงฉว
ภิกษุตามเนร, ฝ่ายคันขระวิปัสณาขระตั้งให้ตั้งฆการีธรรมการกรวย
ทุกพระกรณฯ, จะได้ทรงพระราชศรัทธามาเพญพระราชกุด, แต่ให้
พระราชคณระเจ้าคณระอริการตั้งฆการีธรรมการ, ถ้าจับว่าภคฉวพระ
ภิกษุธรรมเนรให้เนื่องฯ. ถ้าภิกษุ ตามเนร ของศได้กษณะ อียบเข้า
ด่อนยาก, อุปมาอาจเรียฯ จะว่ามีฟังตั้งด่อนเป็นหลาย ครั้งแล้วมิได้
ปฏิบัติตาม, ให้ กัจฉ เดีย อย่าให้เข้าหมู่คณะได้เป็นอนชชาติเดียว,
พระเจ้าศานาจึงจะวางเรื่องสืบไป. ถ้าแต่ราชคณระเจ้าคณระอริการภิกษุ
ตามเนรตั้งฆการีธรรมการผู้ใด, มิได้กระทำตามพระรชกำหนดกฎ
หมายน, จะเอาตัวเอาคิโยมเป็นโทษตามโทษานโทษ. กฎให้ ได้ฉฉฉ
อาทิตยเคือนแปดชนสืบห้าคำ, จุลศักราช ๑๑๕๕ ปีเถาะเบญจศก. ๖

๕ ๑ กฎหมายให้ไว้แก่ตั้งฆการี ธรรมการ พระ ราชคณระ
เจ้าอริการ, ฝ่ายคันขระวิปัสณาขระตามฉวคัรวิญฉาฉวี, นอก

กรุง ใน กรุงเทพมหานคร แขวงจังหวัดหัวเมือง^{๒๓} } , ควันตกควัน
 ออก ปากไต่ฝ่าย เห็นอ จง ทอ ส้มเค็ญบรมนารอบบรมบพิตร พระ
 พุทธ เจ้า ชย หิว, ผู้ทรง พระคุณ ขรรณ อนันตา สัมภาราติเรก เอก
 พิบุตย สุนทรราช ศรีทษา, เป็น อัครมหา ถาคันบุถิมภก พระ พุทธ
 สาคันนา, จำเรียมศรีสัตตังทงพระ บวิญคิ แต่ปฏิบัติ สาคันนา, ให้
 ถาวรารุง เรือชงไปเป็นที่เชื่อมใส่มนัศการบุชชาแก่เทพตามนุษย์ทั้งปวง,
 เดี๋ยวจออกณพระที่นั่งดุสิตตามหาปราสาทโดยบุรพาภิมุข, พร้อมด้วย
 อัครมหามนตรี กระฉิชาติ ราชปโรหิตาโหรา ราชบัณฑิตยเม้าพระบาท
 บงกษฉลาด, จึงมีพระราชโองการดำหรัสเห็นอเถดว่า ดังว่า, อ้ายมา
 ค้องเมถุนปราชิก, แด้อมได้กตั้งมาปดอ้ายแก่มาปปฏิญาณคัจฉว่าเป็น
 ภิภษ, เข้ากระทำตั้งขกรรมคัจฉด้วยพระดังซเป็นอัฐณายบวชนาคปดอม
 เข้าผูกโบศ, แด้อมกระฉินกระทำตั้งขกรรมอ โบศถกรรมคัจฉด้วยพระดังซ,
 กระทำเป็นไทยดังฉาฉาฉิตซิมโภคให้ตั้งขกรรมไมบวิตุทรี, ให้
 เดียศรีทษาทงนทายก, อ้ายซุค้องอตินาทานปาวราชิก, กถ่าอถ้อยคำ
 มารยานุฉฉาทอว่า, เอดเงินไฉจะให้แก่เจ้าอ้อย, ครันดังซ ดับเป็น
 ฉิตยอ้างอเอทพยไฉเอง, นานประมาณมีหนึ่งมิได้ ให้แก่เจ้าอ้อย,
 แด้อมปกบิตโทษได้ปฏิญาณคัจฉว่าเป็นภิภษฉฉณะเข้านัง หัตตบาศบวช
 นาค, เข้าผูกอโบศถทำตั้งขกรรมคัจฉด้วยดังซ, ให้สาคันนาเค้าหามอง,
 แด้อ้ายแก่ค้องอตินาทานปาวราชิก, มีผู้ โจทยแจ้งแต่พระขรรณราช,
 มุณี ๆ ผู้ ชำระพระสาคันนาจะเอามาฉากถ่าอ กถับเขาอริภรณโทษของ

พระธรรมราชาธิบดี, อันตั้งพิภพศึกษาบริสุทธิแล้ว. ถึงครั้งหนึ่งต้อง
 ครองถวัลมายกโทษพระธรรมราชาธิบดี. แล้วว่ากล่าวหาบาปแก่พระ
 ธรรมราชาธิบดี, ผู้ชำระพระดำริหน้าให้ ได้ความอภัยในท่ากลางตั้ง
 อีกเล่า. แต่เขามตทินนิตโทษไปบายท่านผู้ คัดบริสุทธิ, พระตั้ง
 ชำระว่ากล่าวแล้วอนัน. หวังจะให้หายทั้งปวงที่ครุฑธากระทำทุกคดี.
 ดอดแคล้วกิมแห่งท่านผู้ คัดบริสุทธิ, จะให้ผลของหายกนนั้นน้อยไป
 มีควรรหนักหนา. แต่ดับไปเมื่อน้ำ, ถ้ามิใช่ของดี โคตของจับปราชิก
 ทั้งดี, แต่อนันใดอนันหนึ่งผิดแล้ว, โห้มาบอกแก่ตั้งซึ่งแจ้งแต่ในอ-
 โปสถ์เดี่ยวนั้น, ชยให้ปิดโทษจับปราชิกไว้ปฏิญาณตัวเป็นตั้ง
 สมณะ. เจ้ากระทำดังกรรมอบถนพกรรมด้วยคนะตั้ง. ให้เป็น
 มตทินนิตตั้งกรรมทั้งปวง, ดุจหนึ่งอ้ายแก้วอนันได้ มีความอดายแก่
 บาบักถวัลแก่บาป, มิได้เกรงโทษในอนาคตเป็นอันขาดทีเดียว. ถ้าแต่
 มิฟังพระราชกำหนดกฎหมายน, แต่คิดของจับปราชิกแต่อนันใดอนัน
 หนึ่งแล้ว, แต่ปกปิดโทษไว้เข้ากระทำดังกรรมด้วยพระตั้งให้พระ
 ดำริหน้าเศร้าหมอง. ถ้ามีผู้ โจษย่นว่ากล่าวพิจารณาเป็นตั้ง, จะเอา
 ตัวเป็นโทษถึงสิ้นชีวิต, แต่ให้ รมราชนาทอ ชัมเขียนคิโยญาคิ
 โยมจงหนัก, ชยให้เป็นเยี่ยงอย่างดับไป. กฎให้ ใฉวันอาทิตย์
 เดือนแปดขึ้นดับห้าค่ำ, จดศักราช ๓๓๕๕ ปีเถาะเบญจจะศก. พระ

๖ ๑ กฎให้ ใฉแก่ตั้งขการ ธรรมกรรมพระราชคณะเจ้าอชการ
 อนัน, แต่ขาดของตั้งพระบาทผู้ ใหญ่ผู้น้อยชงหน้าข้างใน, ฝ่าย
 ทหารพลเรือนผู้รักรมการ, อาณาประชาราษฎรนอกกรุงในกรุง
 เทพมหานคร, แขวงจังหวัดหัวเมือง } ตวันตกตวันออกปากได้ฝ่าย

เห็นของโปรดคงทอ. สัมเด็จพระมหารัชมงคลมุนี พระพุทธเจ้าอยู่หัว
 ผู้ทรง พระคุณธรรมอนันต์มีภาวดีแรกเอก พิบูลย์ สุนทรราชศรีท้าว,
 เป็นอัครมหาเสนาบดีมีภักดิ์พระพุทธรักษา, จำเวียงศรีสัตตคามพระปริ
 ญาติแต่ปฏิบัติเสนาบดี. ให้ถาวรารุงเรืองไปเป็นที่เต็มได้มีศัการบูชา
 แก่เทพยตามนุษย์ของโปรด. เสด็จออกถนนพระที่นั่งดุสิตตามหาปราสาทโดย
 บูรพาพิณ, พร้อมด้วยอัครมหาเสนาบดีกระทรวงวิชาตราชบ ไรหิตา ไทวราช
 บัณฑิตยเฝ้าพระบาททรงขมาศ. สัมเด็จพระมหารัชมงคลมุนี พระพุท
 ฐเจ้าอยู่หัวผู้ทรงทศพิศราชธรรมอันประเสริฐ, ตรัสเห็นเกล้าฯ ดัง
 ว่า, แด่ก่อนขจรจากเสนาบดีทำทานแก่ภิกษุสงฆ์ โดยคำแต่เจ้าทพหนึ่ง,
 ก็มผลปรากฏในช้วนช้วน, เพราะพระภิกษุผู้รับทานนทรงศีลบริสุทธิ.
 ฝ่ายขจรจากเสนาบดีให้ทานนกับภิกษุ, ย่อมตกเตือนมิได้เกียจคร้าน,
 จำยทรัพย์ตกแต่งทาน ประณิคนั้นจึงเป็นจตุปัจจัยทานตาม พระ พุท
 โธวาทครุสติอันไว้, แต่ผู้ให้ผู้รับทั้งสองฝ่ายผู้จิตจริงจึงให้ผลมาก
 ประจักษ์ในช้วนช้วนด้วยมา. ทอดนภิกษุแต่ตามเนรมิตรับทักษา
 คึกขาบทนนักพันเพื่อน, มีมากได้ภริยเงินทองของอันมีคฤด้วยกิจ
 พระวินัย, สัมผัสทรัพย์สิ่งของเที่ยวผลัดมประด้านทำการของขจรจาก
 กรวดพการเบญจา, เป็นหมอนอดหมอยาหมอด, ใช้สอยอาษาการ
 ฤทธิแต่ให้สิ่งของค่าง ๆ แก่ฤทธิ, เพื่อจะให้เป็นประโยชน์ จะให้
 เกิดถาถียงช้วน, ผู้ธรรมมีคฤนิก. แม้วาพระอุปประเทศเจ้า
 อันเป็นอรหรรต. เหมือนนาเต็มกตะขอมอยู่แล้ว, เมื่อรับปฏิญาณ
 พระมหาเถรทรงโปรดจะขรมาพระยามาร, เมื่อกระทำการผลของพระ
 วิหารแปดหมื่นพันน. จึงกล่าวแก่พระดังขตงโปรดว่า, ข้าพระเจ้า

จะพึงได้อาหารที่ชอบธรรมที่ใดมาฉันเป็นกำลัง. ภิกษุองค์หนึ่งจึงรับ
 ว่าข้าพระเจ้าจะรับถวาย, พระอุประคุดจึงถามว่า, อาหารของท่าน
 ใดด้วยเหตุอันใด. ภิกษุจึงบอกเล่าอาหารนั้น, ข้าพระเจ้าได้โดยผล
 ทาน. เมื่อครั้งข้าพระเจ้าเป็นภิกษุแต่ชาติก่อนเป็นตระกูลพราหมณ์
 แห่งหนึ่ง. ทายกเขานำมันค้ำเขาไปฉันนมชุปยาศ, ข้าพระเจ้าฉันนมพั้น
 ประมาณ, ถัดจากรากนมชุปยาศก็ออกให้ทวนแก่แม่ฉันนักษิกษุบอด.
 ด้วยผลทานนี้บังเกิดอาหารทิพย์แก่ข้าพระเจ้าฉันถนัดต้องบาตรเหล็ก,
 ข้าพระเจ้าขอถวายแก่พระผู้เป็นเจ้าของ, พระอุประคุดห้ามว่า, อาหารของ
 ท่านหาชอบธรรมไม่, เหตุว่าท่านบริโภคน้ำต้องประมาณจำเป็นให้ท่าน.
 แต่ภิกษุองค์หนึ่งจึงว่า, อาหารของข้าพระเจ้า, บังเกิดด้วยผลทาน
 แต่ชาติก่อน, ข้าพระเจ้าก็ภิกษุเพื่อนข้าพระเจ้า, เขาไปฉันในเรือน
 บิดาข้าพระเจ้าจนถนัดรูปทุกอัน. ด้วยผลทานนั้นบังเกิดอาหารทิพย์แก่
 ข้าพระเจ้าในชาติก่อนถนัดบาตรเหล็ก, จะขอถวายผู้เป็นเจ้าของ. พระ
 อุประคุดเกรงห้ามเสียว่า, อาหารแห่งทวนบังเกิดแต่ต้นหาดินฐวะ,
 บิดาท่านรักษาทานจึงปล่อยให้ภิกษุตั้งรูปฉัน, เรามีคตจะบริโภคน้ำ.
 อนึ่งพระศาสดาตรัสเจ้าบวชด้วยอหฺรโรคๆนั้นชอบฉันนมชุปยาศหาย, จึง
 บอกแก่พระโมคคัลลานะเถรเจ้า. พระโมคคัลลานะเถรเจ้าก็ว่าจะไป
 บิณฑบาตตามบุญ. เทพยดาได้ฟังดังนั้นก็ไปตั้งโยนอยู่รอกพระ
 ศาสดาตรัสเถรเจ้าเข้าบิณฑบาต, จึงชนทั้งปวงถามว่าท่านกระทำเบียดเบียน
 มนุษย์ตนจะปรารถนาตั้งใด. เทพยดาบอกเล่าเราจะปรารถนาเข้านม
 ชุปยาศ, ให้ท่านทำถวายพระศาสดาเถรเจ้า. ชนทั้งปวงจึงว่าเรา
 จะทำถวาย, ท่านจึงออกไปเกิด เทพยดาก็ออกจากกายชนทั้งหลายๆ

ก็กระทำมรุษายาศ์, เจตนาเข้าได้บาตรพระโมคคัลลานะ ๆ จึงนำมาถวายพระสารีบุตร, พระสารีบุตรพิจารณาก็แจ้งว่าอาหารนี้มีชอบกรรม, เกิดแต่เทพยตาไปเบียดเบียนพอบอกกล่าวขอเขามรุษายาศ์, จึงกล่าวได้ว่า ตูกรธาวได้โมคคัลลานะ อาหารนี้มีเป็นกรรม, แม้ได้เรา จะขาดออกมาถึงแก่ความตาย, ก็ไม่ควรเสียดายวิโภคอาหารอันมีชอบกรรมนี้, ท่านจงไปเทเถียงบาตรเถิด, พระโมคคัลลานะก็เทเถียง, แต่มาทว่าพระโมคคัลลานะคว่ำบาตรเทอาหาร ตกเห็นอกัน, ด้วยอำนาจของพระปาริสุทธิศีลอันบริสุทธิ, พระสารีบุตรเกรงเจ้าก็หยาบทรโรคในขณะนั้น, เป็นเยี่ยงอย่างพระอาจารย์เจ้าประพุทธิมานะ แด่ภิกษุทุกคนนั้นขอเขามิได้กระทำตาม พระวินัยปฏิบัติ, เห็นแต่จะเถียงชีวิตกรรมให้มิได้เนื้อหนึ่งบริบูรณ์, ประคองโคกระบือมิได้บริโภคอาหารให้จำเรียมเนื้อหนึ่ง, จะได้จำเรียมบุญนั้นห้ามได้, เป็นภิกษุตามเนรตามกในพระดำศึษา, ฝ่ายชราวาคก็ปราศจากบุญญา, มิให้รู้ว่าทำงานนั้นจะเกิดผลน้อยมากแก่ตนห้ามได้, มักถือใจทำงานแก่ภิกษุตามเนรอันผลมประสาธน์ทำการของตนจึงทว่าตน, บางคาบย่อมมีกจ่าย ถวายเงินทอง ของอันเป็น อะกะมียะมิดวร แก่สัมณะ, สัมณะก็มีใจ โสภมสัมมทพยเถียงชีวิต, ผิดพระพุทธบัญญัติได้ ชื่อว่าชราวาคหมันนี้ให้กล่าวถึงแก่ภิกษุโจรอันปล้นพระดำศึษา, ทานนั้นหาผลมิได้, ชื่อว่าทำตายพระดำศึษา, แต่หนีไปเมื่อนั้น, ห้ามมิให้ภิกษุตามเนรส่งเคราะห์ชราวาคให้ผลไม่ตอกไม้ ไบไม้เป็นต้น, แลดูอย่าให้ผลมประสาธน์ ขอกล่าว บ่าว ร้อง เรยไร ดั่งของ, อันเป็นของชราวาคอันใช้ญาติ, แลดูอย่าให้ทำการสัพแต่ทำเบญจการชราวาค

ทั้งปวง. แต่อย่าให้เป็นหมอนวดหมอนยาหมอนคู่ต่างๆ แต่อย่าให้
 แก่คฤหิ์อันไช้ญาติ, แต่ห้ามอย่าให้เป็นทูตไร้อ่อนนำข่าวสารการ
 ฆราวาส, แต่ห้ามบัณฑิตถาวรทั้งปวง อันกระทำผิดจากพระปาฏิโมกข์ดั่ง
 วรรณีย์. ภิกษุรูปใดมีอธิกรณ์ข้อใหญ่, ดังมี พิกษุสามเณรต้องแท้เป็น
 นายาเงาปารวาทิก, ควรจะเสียดูช่างถาวรตามถ้อยพระดำริ, เป็น
 ที่ตั้งโดยสังขตังปวงอยู่แล้ว, อย่าให้เขาไว้ให้ค้ำเคียด เหตุภิกษุครั้ง
 ครึ่งกระทำผิดข้อใหญ่ แต่ก็มีได้ ถัดไปไหน, ถัดไปไหน
 ประทุกันมาก, ครั้นเอามาถามหาวิธีตามจริงไม่, มักทนสืบผลขาด
 ให้การเค็ดอับแฝงจนเป็นอันมาก, อนึ่งห้ามฝ่ายฆราวาสทั้งปวง,
 อย่าให้ถวายเงินทองนาก แถ้วแหวน, แต่ตั้งของ อันมีควรแก่ สมณ
 เปนตน, แต่ทองเหลืองทองขาวทองดำอุทขแก่ภิกษุสามเณร. แต่
 ห้ามอย่าให้ถวายนวตกรนถวายนวตกรเหล็กนวตกรดิน, แต่นิมนต์ ไช้ด้อย
 พระภิกษุสามเณรให้ทำการเบญจการรดพ, แต่ให้นวดแต่เท้ายา, ดู
 ดักขณะคูแควระเห้, แต่จากเขียนแกะสลักเป็นรูปสัตว์, แต่ใช้นำข่าว
 สารการฆราวาสต่างๆ แต่ห้ามบัณฑิตการภิกษุสามเณร, กระทำผิด
 จากพระปาฏิโมกข์ดั่งวรรณีย์, ที่พรรณาห้ามแต่นั้น, อย่าให้ฆราวาส
 ทำตามน้ำใจภิกษุสามเณร, อันกระทำผิดเป็นอันชาติทีเดียว. ถ้าวเ
 พระราชาคณะเจ้าอริการ, ภิกษุสามเณรฆราวาสตั้งฆกาวัชรกรรมการ
 ผู้ใด ๆ, มีกระทำตามพระราชกำหนดกฎหมาย แต่ตะเมินได้มีได้
 กำชับว่าถ่วงถ่วง, กระทำให้ผิด พระดำริณา เค้าหมอง ดูจหนึ่งแต่
 ก่อนนั้น ฝ่ายพระราชาคณะพระภิกษุสามเณร, จะเอาญาติโยมเป็น
 โทษ. ฝ่ายฆราวาสทั้งปวงจะให้ตั้งพระราชาณาเขียนตามโทษานุ-

โทษ. กฎให้ไว้ณวันอาทิตย์ เดือนแปด ขึ้นสิบห้าค่ำ, จุฬศักราช
๑๑๔๕ ปีเถาะเบญจศก.

๗ ๑ กฎให้ไว้ แก่ ถึงฉภาวิ ชรรณการ, พระสังฆราชาคณะผู้
ใหญ่ผู้น้อย, แลเจ้าคณะอธิการฝ่ายคัมภีร์วิปัสณาการ, นอกกรุง
ในกรุงเทพมหานคร, แลหัวเมือง ^{๒๓} } ตวันตก ตวันออก ปากใต้ฝ่าย
เหนือสูงทิว. ด้วยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้
ทรง พระคุณ ชรรณอนันต์ ด้มภาราตีเรกเฮกพิมุดยัตินชวรราชศรีทศา,
เป็นอัครมหาเสนาบดีกรมการพระพทธเสนา, จำเจริญศรีสวัสดิ์ตั้งพระ
บริญต์แด่ปฏิบัติเสนา, ให้ถาวรารังเรืองไปเป็นที่เดิมไฉนหมักการ
บูชาแก่เทพตามนุษยทั้งปวง เด็ดขออกณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
โดยบรรพชาภิมุข, พร้อมด้วยอัครมหาเสนาบดีศรีวิชาติราชปโรหิตาโหรา
ราชบัณฑิตย, เจ้าพระบาทมงกุฎมาศ. ด้วยมีพระราชโองการดำหรัส
เหนือเกล้าฯ สั่งว่า, เป็นประเพณีเมืองไทย, เมืองพม่า, เมืองรามัญ,
ถวายเป็นทานแก่ภิกษุเจ้าพระวษาแต่ดแลออกพระวษา, ในพระวิหาร
ได้มาดงล้อมต่าง ๆ แด่ไกลกนหน, ถิ่นมาแต่ครั้งพระอรรคราชธนา
ศัพท์, ผู้ทรงฉินัยไทรยบฏกนมาเป็นชานาน, กราบเท่าถึงสร้างกรุง
ศรีอยุธยา. แลท้าวพระยาอันทรงพระบัญชา พิณพิจารณาเห็น
ว่า, พระสังฆผู้ทรงพระฉินัยไทรยบฏกนยิ่ง, รักษาพระเสนาสนานหมก
เป็นอันมาก, กราบเท่าถึงพระพทธเสนาได้๒๒๐พระวษาแต่ด, แด
ทุกวันท้าวพระยาเสนาบดีไซ้จะปราศจากบัญชา, ย่อมรู้พิจารณา

แจ่มเนื้อความแลชชอบอยู่. ฝ่ายพระดังษ์ ผู้ทรงพระวินัยเจ้ากัมมมาก,
 เป็นต้นว่าพระพมดธรรม, พระอาจารย์วัดโบสถ์, พระอาจารย์วัดโคก
 เดื่อ, ผู้ทรงพระวินัยชำนาญมาก, อันเป็นคัมภีร์พระธรรมราชมนี
 พระพุทธานุชาจารย์ชื่อนี้ไป, ทรงตั้งเจตพระดังษ์ราชผู้เถา. ทุกวันเป็น
 ที่ไต่ถามแก่ศิษย์อันตั้งโดยในข้อพระวินัยนั้นกันเป็นอันมาก, ถ้าแ
 เห็นว่าพระบาฬีว่าวัดมีเขตครองล้อมต่าง ๆ ไต่ถาม, ผู้จะทอดกระถินใน
 วัดนั้นกระถินนั้นเป็นกระถิน, พระดังษ์ผู้รับทราบนั้นเป็นรับเป็นทราบ,
 เป็นแต่งตั้งของพระธรรมราชมนีพระพุทธานุชาจารย์, ครั้นพระอร
 ุทธาจารย์นำผู้ทรงพระวินัยใคร่จะมีฎีกาเข้ามาแต่โบราณ, ก็ระทกทวง
 ว่ากล่าวบ้าง, ประการนั้นก็มี. เพราะเหตุท่านผู้ใดได้ทราบแต่
 ก่อนเห็นว่าต้องตามพระพุทธานุชาจารย์อันตั้งหาประการ, ครั้นอาบศ
 พระดังษ์อันได้อันไมทหา, แดเป็นอันตั้งแก่ผู้ถวายกระถินท่านเป็นอัน
 มากนั้นคงแล้ว. จึงมิได้เคลือบแคลงทักท้วงว่ากล่าวกัน, นั่งมาค
 เทาบท, แดพระธรรมราชมนีพระพุทธานุชาจารย์, พระญาณวิริยะ.
 พวกศิษย์คบคิดกันว่า, ทอดกระถินมาแต่ก่อนในวัดอันไต่ถาม
 หาเป็นกระถินไม่. ทรงเหมือนหนังสือพระดำคณา, อันพระอาจารย์
 เจ้าผู้ใดศักรพระไตรปิฎกปัญญาเรียบร้อยไว้เป็นอันดี, โดยพระ
 วินัยอยู่แล้ว, ให้ผิดจากชนบพระดำคณา, ให้พระดังษ์แตกออกถือ
 เป็นต้องฝ่ายราชานเถกกัน, ยิ่งพระธรรมวินัยให้เสียประโยชน์แก่
 พระดังษ์ผู้จะได้รับกระถินท่าน, แดท่านทายกซึ่งจะได้ถวายกระถินด้วย
 ศรัทธาเลื่อมใส. เป็นกรรมกรมใหญ่หลวง, ก็จะได้โทษทุก ๆ
 ปีไปกล่าวจะสิ้นพระดำคณา, จะเสวยทุกข์เวทนานั้นเมื่อไรเลยจะรู้

ทุกขทรงน, เพราะเหตุรู้มานะถือว่าพระวินัย. อันพระวินัยเป็นพุทธ
 วิได้ยคัมภีรภาพ, แดจะรู้เอาเองโดยอัตโนมัติ, อย่างพระธรรม
 ราชมณี, พระพุทธทศารยณ, แดมิได้เอาเยี่ยงอย่างท่านผู้ วิได้คอัน
 ทรงพระวินัยใคร่ปฏิบัติแก่คนอื่นปฏิบัติมานน. เห็นจะฉิบหายทง
 อาจารย์, แดศิษย์อันปฏิบัติคณน. ด้วยเหตุพระธรรมราชมณีมิ
 แดบัญญัติปราศจากดี, อันธรรมตามทคนผู้ มีดีประกอบด้วยบัญญัติ,
 ถึงจะรู้จักเท่าไรแจ้งในบทบาทเห็นประหลาดแปลกอยู่แต่ก็ดี, ก็มี
 อากจากอันอันมีดีตรรกกว่าพระวินัยนเป็นสำคัญาก, ก็เอาดีที่รูกไป
 ถึงอย่างประเพณี, ท่านผู้ วิได้คโบราณอันปฏิบัติมานนมาเปรียบเทียบ
 คณน. ถ้าผิดกันอยู่ก็มีอากจะว่าชอกได้, เป็นอย่างผู้มีดีคบัญญัติ
 นน. พระธรรมราชมณีหาได้เรียนพระวินัยในสำนักนอาจารย์, ผู้
 ทรงพระวินัยสันตคเหมือนอย่างพระดังพระราชผู้เฒ่า, มิแต่บัญญัติหา
 ดีไม่. ครั้นภบบทบาทอันใดเข้าเห็น ประหลาด, ก็คิดจะ เอาแต่
 เกียรติยศให้ปรากฏ, หามดีคจะรูกถึงประเพณี, ท่านผู้ วิได้ค
 บูราณอันปฏิบัติมาไม่, ก็จำกล่าวดแต่ข้าพเจ้า. ถ้าเป็นดีภาจะ
 วินัยธรรมผู้เฒ่าแท้ ทจะบำรุงพระพุทธานุ. แม้นว่าเห็นข้อพระ
 วินัยผิดชอบประการใดก็ชอบปลุกษาปรองคองแต่ผู้เฒ่าวินัยธรรมดอย
 กัน, ให้เห็นผิดแแต่ชอบจะเอาแต่พระดำคณาให้รุ่งเรืองขึ้น, นี้แก่ง
 ให้แต่พระญาณวิริยะเด็กน้อยเป็นศิษย์ของตนให้ ทมเถียงด่มได้จพระ
 ดังพระราชพระราชคณนผู้ ใหญ่ผู้น้อยทงน, เห็นในจักรคิดด้วยบาป
 ทรู้ว่, ถ้าด่มได้จพระดังพระราชผู้เฒ่า, ทงเถียงพลึงพลาดแพ้พระ
 ญาณวิริยะผู้น้อยอันเป็นศิษย์คนแแล้ว, จะให้เกียรติยศนั้นปรากฏไป

ว่า, ดมเด็จพระสังฆราชผู้เถาซึ่งทรงพระอนุเคราะห์ ไปรดคงชนไว้นั้น
 หารู้กันใดไม่. เดี๋ยวนี้แต่กับพระญาณวิริยะอันเป็นศิษย์ของตนนั้น
 ก็หาดีได้ไม่. จะให้เกียรติยศของตนปรากฏไปจึงประพฤติกการทั้ง
 นั้น, แลว่านั่นก็หาแน่นัดในหัวใจไม่, กัดวโภยจะผิดจะได้หัดบเอา
 ความชอบ, จึงแนะนำให้พระญาณวิริยะผู้เป็นศิษย์, ให้เข้าเป็นตวั
 ว่า, ตัวนั้นออกถือทนาย, ครั้นเห็นเพลิงแดงดวงดับห้าเข้าด้วยศิษย์ตน
 ไม่, ไปเข้าขอด้วยสมเด็จพระสังฆราชแต่ผู้ ๆ ก็กลับเข้าด้วยศิษย์ตน
 ไปเถา, แลกลับถูดอกไปมาฉนั้น, เพราะหาเป็นของคดีนิยธรรมแท้,
 ไตรเวเรียนมาแต่ครุณียาจารย์ของตนกันดี. จึงถูดถูดอกออกฉนั้น,
 ทำให้เสียประเพณีพระวินัยดำดมาเป็นหลายครั้ง ๆ บวชนาควัดหงษ์ ให้
 ดมชยัคคิมบวชนาคพร้อมกัน, คราวจะเอาองค์สืบองค์ ดังนี้ได้คือว่า, ๆ
 อยาว่าแต่เจตนเลย, จะถูดศรราวละ ๑๐๐๐๐ ของก็ได. ครั้นนั้น
 กระทำผิดให้พระพุทธรูปบัญญัติ, แลประเพณีพระอาริยะเจ้าผู้ทรงพระ-
 ไตรบัญญัติกระทำสืบมาแต่ก่อน. ครั้นเดาประเพณีแต่มาพิในกะถิน
 ษัณ, อันพระอรุหรรตาศิณาดผู้ทรงวินัยกระทำปฏิบัติสืบ ๆ กันมา
 ษานาน, หาผู้ใดจะหักทวงไม่กราบเท่าทุกฉนั้น, พระธรรมราชมุนี
 เป็นแต่โลกียหาทรง ไตรยบัญญัติไม่, ไตรเวเรียนพระวินัยแต่ด้านกันนี้ครุ,
 อันต้นทศศตเจนในพระวินัยนั้นน้อย, มีแต่บัญญัติเห็นเขาเอง. ถึง
 มาทว่าท่านแต่ก่อนจะโลกไตรยจิวรรับกะถินทำผิดมา, ถึงจะมีโทษนั้น
 น้อย, เพราะว่ามีเป็นกะถินแทน. แต่ดังชลาภนั้นได้อยู่ผู้ถวายทาน ๆ
 นั้นก็เป็นสังฆทานมีอันสังฆมาก. แม้นว่าของพระอาริยะเจ้าแต่โบราณ
 กระทำสืบ ๆ มา, ต้องตามพระวินัยบัญญัติเป็นกะถินแทนแท้. ถ้าผู้

ภายหลังทำหัตถ์งานให้กะธินทานด้าบตั้งบูนัน, ก็จะเป็นครู โทษสืบ ๆ
 ไปเป็นหนักหนา, กว่าโทษที่ว่าท่านทำมาแต่ก่อนนั้น, แต่จะเชื่อ
 เอาคำพระธรรมวาทน์พระพุทธรจารย์, อันจะเลิกซึ่งกะธินทานให้
 ขาดกะธินจิรวธาภของตั้งขึ้นอันมาก. แต่ฝ่ายทวยก็ก็จะขาดบุญที่
 จะได้อวยกะธินทาน, ทุกหนึ่งทำตายต่างพระเจดีย์ถนแต่พระธาคันนา,
 เปนมหันตโทษอันใหญ่หลวงนัก, จะเชื่อเอาถ้อยคำนั้นมิได้. อนึ่งเห็น
 ว่าพระธรรมวาทน์พระพุทธรจารย์หาเป็นสัจภาพนิยชรแท้ไม่, มิได้
 อยู่ใน บังคับบัญชาสมเด็จพระตั้งฆราชผู้เถา, อันเป็นครูพระธษา
 ทรงพระวินัยต้นทศ, ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดคังไว้เป็นพระยาดังตั้ง,
 ดำหรับพิภคษาพระวินัย แต่หัตถ์งานผู้เถาผู้เถา, ให้นัยแก่พระญาณ
 วิริยผู้เป็นศิษยคน, นำเอาเนือความกึ่งตั้งฆเรามาถวยพระพร. แต่
 อุดหนุนถ้อยคำเอาโทษอันเป็นกรรมกรรมเข้ามาคิดแปลไว้ในพระธษา
 ถาน. หากว่าสมเด็จพระตั้งฆราชแต่ราชคณระผู้ โทษผู้น้อย, ยงยืนใน
 พระวินัยถวยพระพรชัดไว้ จึงพ้นโทษ. หากไม่ก็จะพลอยแปลป็นด้วย
 อุกุศลโทษอันใหญ่หลวงเนื่อง ๆ ไป, กว่าจะสิ้นพระธาคันนามิชอบนัก.
 ฝ่ายพระพุทธรจารย์นั้น, ก็ไปเป็นอชกวรวิคินาคได้รับกะธินทานถึง ๒ }
 ปีแต่ ๆ กลับเข้าด้วยพระธรรมวาทน์ว่าไม่ได้เถา. ก็เห็นว่าพระ
 พุทธรจารย์เป็นภิกษุมารยาชกะตัญ มิได้รู้พระคุณครูธษาจารย์แห่ง
 ตน ๆ จะรู้พระธรรมวินัยมบุญชนถน, ก็เพราะนำถายถนตั้งตั้ง
 พระตั้งฆราช, ชอบจะเจ็บรอนตั้งมาคารวะเป็นอันคังจะควร. น
 ประพฤตอชกะตัญ อุดหนุนพระธรรมวาทน์, เข้าเป็นพรรคพวกต่อสู้
 ตั้งตั้งฆราชผู้เป็นครูของตน, ค้อแย่งถ้อยถียงให้ได้อความ

ธิ์ประยคในท่ามกลางบริดีคัยณ. ถ้าฝ่ายอาณาจักรบรรดาจะซึ่งที่
 ถาญศถาคคักคักแห่งท่านผู้ มีพระคุณ, ผิดประเวณีกรรมมีชอบหนักหนา.
 แม้นยังถือทฤษฎีมานะจันอยู่, ว่าดีคัยของคนถูกแล้ว, ว่าพระอร-
 หรรดาจันดาดีพมัทรงพระ ไทรยบฎกปรมปราชจารย์วินัย, ผู้เถาญ
 แก่งปวงกระทำดี ๆ นานนผล, ก็ ไค ขอว่ายังพระกรรมพระวินัยให้
 ฉิบหายเห่นสุดโทษ ๆ นั้นเดิมขอด้วย กระบิลภิกษุอันมีเมาคด้วยศวามรู้,
 อนฝ่ายพระพุททอาจารย์เปนมหาอกระตัญญูตรงตัว. ถ้ามิได้ คัดกถับหา
 ขอบเดยจะคอดังอยู่ด้วยทฤษฎีมานะ, เห่นโทษนั้นคจนถึงระมาณพอนเรียน
 คัดปลาทพนแต่ ถ้านกนคคุดาจารย์, แดอกระตัญญู กถับดี อาจารย์.
 อนึ่งตจเทระกัตวามรเปนมกระตัญญูเขยียบถ่งพระ โพธิ์ดีตรวามร, อนมี
 พระคุณให้ถ่งทกน, แดเหตุเปนครกรรมใหญ่ถ่งตามกมาถ่งพระ
 ราชถานทงน, เพราะพระกรรมราชมนิพระพุททอาจารย์พระญาณวิริยะ,
 มิได้มมาคาวระตอสมเด็จดังฆราวาญผู้เถาญทง พระกรุณาไปรดคัง
 ษณ, ไคให้เปนที่ไหว ทบฐาปฤกษาพระวินัยทงปวง. ถ้าพระกรรม-
 ราชมนิพระพุททอาจารย์พระญาณวิริยะ, มิได้มมาคาวระตจหนึ่งถ้อยคำ
 ปฤกษาญาณว่า, จะเอาถ่มเตจพระดังฆราวาญเปนที่ปฤกษาแล้ว, ไท
 เนอความในดังฆกิจ, ฝ่ายพระพุททจักจะเข้ามาแปดปนราชอาณา-
 จกรได้, ก็จะถูกตั้งบอยู่แต่ในถ่มณะกัจเปนดีทรคคักดินดำเรจในถ่ม-
 เตจพระดังฆราวาญ. แดพระกรรมราชมนิ, พระพุททอาจารย์, พระ
 ญาณวิริยะ, ทบมิงอาจหากถ้วเกรงมิ, คังเกิดเนอความมากมาก
 ทงนมถ่มควรหนักหนา. แดนถับไปเมอน่า, ห้ามอย่าให้พระดังฆ
 ราชาคณะผู้ ไทญผู้หน้อย, ให้ชกรารวมญชกรารถวอนถับทงปวง,

แต่ตั้งฆกาภิธรรมการราชบัณฑิตย, ข้าทูลของขุดพระบาททั้งปวง,
 เขาเนอความดังขอนิวาทกันด้วยกิจพระวินัย, คุงหนึ่งพระบรมราช
 มุนี, พระพุททอาจารย์, พระญาณวิริยะ, มาถวายพระพรคอง, เขา
 กราบทูลพระกรุณา, ให้หมั้นหมองพระไทยเป็นอันชาติเดียว, แด
 ให้ทูลแกัดมเด็จพระดังขราช, ราชคณะอธิการอันคับ, ให้มอญดำว
 ทงปวงพงบงคบบัญชาตมเด็จพระดังขราชนเดียว. ถ้าแดเนอความ
 อันมหันตโทษของเขามาในราชอาณาจักรจำเปนจะทูล, ก็ให้เอา
 ปฤชาด้วยข้าทูลของขุดพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยนักปราชราชบัณฑิตย,
 ให้พร้อมกันคอรทูลแดัดจึงให้กราบทูลพระกรุณา. ถ้าแดพระดังข
 ราชคณะอธิการอันคับดังขทงปวง, แดัดตั้งฆกาภิธรรมการราชบัณฑิต
 ยข้าทูลของขุดพระบาทผู้ใด ๆ มิได้กระทำตามพระราชกำหนด
 กฎหมาย, จะเอาคอดมกระทำผิดพระราชกำหนดกฏนั้น, เปนโทษ
 ตามโทษานุโทษ. กฏให้ ใฉฉวันจันทร์เดือนสิบสองขึ้นด้ามคำ, คุด
 ดังกราช ๑๑๕๕ ปีเถาะนักษัตรเบญจศก. ๖

๘ ๑ กฏให้ ใฉฉแก่พระตุ้จะตีซ้ายขวาในนอก, ให้กฎหมาย
 บอกรข้าทูลของขุดพระบาท, ฝ่ายทหารพลเรือน แดข้าทูลองกรมพระ
 ราชวงษ์บวรสุฐานมงคล, ขอเผ่าษาเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน, แด
 ดังฆกาภิธรรมการแต่เมือง ๖ } ปากใฉฝ่ายเห็นอทั้งปวงจงทว, ด้วย
 ๕ }

ดัมเด็จพระบรมนารถบรมพิตรพระพุทธเจ้าชยุหวิ, ผู้ทรงพระคุณธรรม
 อนันตสัมภาราคีเรกเชกพิบุตสุนทรราชศรัทธา, เปน อัมมหาธาธาสะนุ-

ปลัดมณฑล พระพุทธเจ้าคณา, จำเวณีย์ คิริดีดีตั้ง พระบริญต์ แดปฏิบัติ
 คณา, ให้ถาวรารุ่งเรืองไปเป็นที่เต็มได้นมัสการบูชาแก่เทพยดา
 มนุษย์ทั้งปวง, เด็ดจ้อออกณพระที่นั่งคุดีตามหาปราสาท โดยบูรพา
 ภิมุขะ, พร้อมด้วยอัครมหามนตรีกระวีชาติราชปโรหิตา ไหราชราชบัณ
 ฑิตย, แล้วพระบาททรงมาก, ได้ทรงฟังพระราชคณะทั้งปวงถวาย
 พระพรว่า, พระพุทธจักรแดพระราชอาณาจักรทั้งปวงนี้ อาได้ยกัน.
 ฝ่ายพระสังฆเถรานุเถรอนรักษาพระพุทธจักรนั้น, รุ่งเรืองศรัทธารักษา
 พระคณา, มิให้เป็นอันตรายเคี้ยวห่มอะ. ครั้นเห็นว่าจะมีปาปะ
 ภิกษุอันตรายแต่อย่างใดอย่างหนึ่งให้ปลุกษาโทษผิดแห่งกัน, แด่อดค
 ดินว่ากล่าวตามพระวินัย, บำบัดร้ายโยโทษให้สงบมิได้มีตามกใน
 พระคณา. ถ้าเกิดพวกภิกษุใจรวมนักเหตอกล่าวดังจะว่ากล่าว,
 รนร้อนชอนกันเข้ามาถวายพระพรฟังพระราชอาณาจักร, ฝ่ายพระ
 มหาเถรานุเถร, ผู้รอนรักษาพระพุทธเจ้าคณาเป็นประเพณีมา, จำ
 เดิมแต่พระอรหรรคเจ้าห้าร้อย, มีพระมหากษัตริย์ปเถรเจ้าเป็นประชาชน,
 เป็นเหตุด้วยพระภิกษุแก่อันกล่าวประบวาทติเคียนเป็นเคียนคณา,
 ก็ชอนกันเข้ามาถวายพระพรสั่งมเค็จพระเจ้าอชาตศัตรูราช, ก็เป็น
 คณาปลัดมณฑลขอปลอมสั่งคายนายรงบโทษคณ, จนถึงทฤษีตั้งคายน
 นาย, คติยะตั้งคายนาย, จัตถตั้งคายนาย, เมณิจมระตั้งคายนาย,
 นัตตะมะตั้งคายนาย. ฝ่ายพระพุทธจักร, พระราชอาณาจักร ย่อม
 พร้อมกันทั้งปวงฝ่ายชอนกันชำระพระคณา, มิให้มีปาปะภิกษุทำถาย
 พระคณา. ให้ประเพณีสืบมาทงน, จนถึงเมือสมเด็จพระมหากรุณา

เจ้าเสด็จนฤพานแล้ว, พระพุทธเจ้ากราชล่วงไปได้ ๑๕๗๗ พระวษา-
 ครว้เต็มเต็มเจ้าพระเจ้ประภะมพาหุราชบพิตร, ยันนับเนื่องสืบมาแต่บรม
 ฤษัตรียชัศยิมหาต้นตอของข, ทรงพระบุญฤทธิ์ยานภาพปราบกระ-
 ษัตรียกรงใหญ่ทั้งด้าม, มีตั้งศรามอันชนะระแดง, ไต่เอกราชภิเศก
 เป็นใหญ่ในลังกาทอปปังปวง, พิจรณาเหมหมักษกุลบตร ปฏิบัติ
 ต่าง ๆ, มีได้ตั้งแตกจากกันประพฤตผิด, ให้พระพุทสดำสนาเด้อม
 สุธูญ, จะไปด้อยบายภุมเป็นอันมาก, มีพระวชฎาไทยอันมีกำลังพระ
 กรรณาคักเคียนเนื่อง ๆ. จึงทรงพระราชดำริหว่า, โฉนชตมาจะนำรุ่ง
 บอพระพุทธดำสนาให้ดูฉวมฉวมการขึ้นได้, จึงได้ขระกิจด้วยพระมหา
 กศัยปเถรเจ้า, อันอยู่ในอตุมกรบพิตารวมมหาวิหาร, ทรงพระพุท
 จักรพระราชอาณาจักรต้องฝ่าย, กระทำยบายปฏิบัติทั้งด้อยเหล่า,
 ค้อภิกษุค้องปราชชิกเหล่าหนึ่ง, แลภิกษุนำกไปค้อยอับค้เหล่าหนึ่ง.
 พระราชทานผ้าขาวแดงให้ค้กจากเพศบวรพชิต, ทรงชำระบวงพุท
 ดำสนาให้ปราศจากมถดิน, ค้อยพระไทยอันบริดท์ค้อบค้อย
 กรรณา, แต่จะให้เทพาทังปวงกระทำดการบชชชิ่งพระดำสนาอันบริ-
 ดท์, ให้ได้ผลพ้นจากดงดำรทุกข. แลทรงพระนทกรรณาแต่ก้อยบตร
 อันหาญญานิได้. ปฏิบัติผิดแล้วจะไปเสด้อยทุกขเจตนาอยู่ในจักรรา-
 บายเป็นช้านานหนักหนา, เพราะค้อยปกมิตโทษไว้, ค้อยกค้อยประจัน
 ไทโยเห็นแก่ดากค้อยเขาบปเป็นอาจิณกรรม, ไปอยู่ในเพศบวรพชิตัน
 แลเป็นประเพณพุทจักรพระราชอาณาจักร, ชด้อยกนรักษาพระพุท
 ดำสนา, จึงค้อยยค้อยยาดมากรามเท่าบคณ. แลเรื่องราวพระเจ้ประ-
 ภะมพาหุราช, แลเรื่องราวพระบรมโพธิสัตว์เจ้า, เสด้อยพระชาติเป็น

ส้มเค็ญอเมริกันตรา, เต็มจ้งมากับพระมาคุตินิกมิตรเป็นต้นกษ, แดพราน
 ต้นกษของมาชำระพระดำคณา, ครึงดำคณาพระพุทธรักคปเจ้า, แดร้อง
 คุกค้ำรามอ่าจะกักกทินซังส้มณะด้ามเนรอบาคอกอบาดีกา, คุกหู้รูอัน
 เป็นบาปตามกในพระดำคณานัน, ชอบพระไทยน้กความเดียดผู้รักษาพระ
 พุทธจักร, แดพระราชอาณาจักรเห็นมีความกระตัญญูกักเวทีก้อพระ
 พุทธดำคณามีกรุณาแก่ตั้งจจริง ๆ แดทุกฉนเห็นผ่ายพระพุทธรัก
 ว่างมือเดียด. ประการหนึ่งเขาใจว่าดำคณาองเพียงนี้แล้ว, เห็นจะบำรุง
 ให้พัฒนาชนมิได้ จึงมิได้ระวังใจจากดำคณา, ให้เกิดมหาโจรปล้น
 ทำลายพระดำคณา. ทั้งส้มณะแดด้ามเนร, มิได้รักษาพระจัตุปัจจัยพุทธ
 คิดว่าเรียนพระต้องประการ, แดฉฉนกันเทียบเข้าร้านตลาดคุดิดกา, มี
 ขวากกริยานุ่งห่มเดินเห็นกระด้างอย่างฆราวาค, มิได้ตำรวจรักษ
 อินทรีย์, มิเป็นที่เสื่อมได้ศรัทธาแก่ทวยก, แดเทียบดูไซนหนึ่งคคน
 พื่อนชบ, แดเด่นหมากรุกด์กาทรวพินทังปอง, แดคบคิดกันกับคุกหู้
 ชายหญิงเดียดเบียด. อย่างส้มณะด้ามเนรวัดบางอ่า, คบคุกหู้ชายหญิง
 สิบเบ็ดคน, คบส้มณะด้ามเนรเดียดเบียด. ชอบถ้าวบ่าอ้ออง, รับเงิน
 ของเข้าปตาอาหารทังปองมาเดียดชิวิต, แดผลส้มประดับน้าทำการ
 ฆราวาคให้ดอกไม้ผลไม้ตั้งของหวังอามีคแก่ฆราวาค, แดผูกพันซ์
 เรียกฆราวาคหญิงชายเป็นพ่อเดียดแม่เดียดพเดียดน้องเดียด, แด
 เคารพนบอบน้อมกายจวาแก่ฆราวาคอย่างว่าทาสทาสา, แดขอ
 ให้น้ำมนตรได้ มงคดลัทรเป็นต้นแก่ฆราวาคปราชูนาถาก, แด
 ฆราวาคหญิงชายทหาบุญญามีได้, ก็ผูกพันซ์เดียดหาเห็นแก่น้ำอามีค
 ให้อาหารผลตามผลเป็นต้น, บ่าเรอแก่หมู่ภิกษุบาปอะดช, ได้ชื่ออ่า

ให้กำลังแก่ภิกษุตามก, อันกระทำอะเนระณะกุดะโทศกประทุรร้าย
 กระภูตฆราวาส, บันดาทานจะมีผลมากกระทำให้หาผลมิได้. เพราะ
 เหตุด้วยทำทานเป็นทานเจตนาไม่แท้, ให้ อย่างนี้ชื่อว่าให้ หมู่อะธั,
 ว่าให้ หมู่อะธัภิกษุบาป มีน้ำใจทำด้วยพระดำศนา, แลฝ่ายฆราว
 าสดีกาคันเคยนำเอาอาหารเป็นต้น, ออกมาบำเรอภิกษุตาม
 เณรบาปอะธั, หนึ่งในกฎที่กำบังอันควรจะเกี่ยวพาดพุดจาชยิกอชยก,
 ดำสัศกายกระทำเมถุนธรรมได้นั้น. ฝ่ายภิกษุตามเณรบาปตามก
 ครั้นเคยเข้ากับดีกาแล้ว, ก็เข้านอนออกงานผิดเวลาตราตรีพุดจา,
 ดีการูปชัก็มีความเดินหารกษไคร์ทั้งสองฝ่าย, ดำสัศกายกระทำเม
 ถุนธรรมเป็นปจรวชก, แลตั้งตวัตรโดยสังวาคเป็นครโทษ, ห้าม
 บรรพชาอุปถัมบตจะบวชมิเป็นภิกษุตามเณรเลย, อย่างอัยคิมบวชชย
 วัตโพ, แลเพเมถุนธรรมด้วยอิทของมาก, อีเพียน, อีภิม, อีบุนรอด,
 อีหนู, อีเขียว. แลอัยทงอัยแลเพเมถุนธรรมกับอิทของอื่น. แลเณร
 บันชยวัตโพ, แลเพเมถุนธรรมกับอศัมเมยพระแพทย. แลเณรทงอัย
 เมถุนธรรมกับอชีจนฉน, อัยหตงวัตบางฉาใหญ่เป็นปาราชก. อัยเบา
 บวชชยวัตพวา, แลเพเมถุนธรรมกับอฉนตจจฉนมีบุตร. อัยฉนบวช
 อัยวัตบางฉนพรหม, จ้างเขียนหนังสือเอาเงินให้อิมนโชตนกฉนบวช
 แล้ว, ๆ แลเพเมถุนธรรมกับอโชตนเป็นปาราชก. แลมหาตงกฉนชยแกว
 อัยวัตคองคภาหาร, แลตงอศตงเป็นตงไสยโกตปาราชก. เณร
 หนูชยวัตเตาชงเข้าไปบ้านเป็นนิจกับประคตดีกา, แลตทอัยวัตหงษ
 นอนอศัมเมยภากรรยานายฤทธิชนเพียงในมุ้ง, เป็นศีตวิบัติโกตฉายา
 ปาราชก, เณรชาติปคนเป็นคนชวัตฉนเป็นเณร, ทัมคฉนได้ผ้าพาดบัง

ทำอย่างภิกษุเป็นไทยสังวาศ, แดปตอมบอชเป็นภิกษุอยู่ในด้าคณา.
 แดเนรยัยศิษยพระนิกกรมนอน ในมั่งกับ อีทองคำภรรยานายกรมข้าง.
 แดคบเถรเถนเมย. แดมหาอินมหาจันฉัดนาค, พุดกับอิมัยในตัมเปน
 ที่สงไสยใกล้ฉายาป่าราชัก. จนถึง พระนิกกรมเป็นราชาคณะไม่มีทริ-
 โยตัมปะเถรงคักชวชยามช่า, พุดจาเถยฉพาดกับดีกาเปนน้ากาม,
 อดทรูปจับช้อมอ้อฉิม, ๆ ขอบผ้าห่มตั้งให้เขาผ้าไว้จับกอดนอน, แด
 นอนเชกเชนกให้ ดีกาพัคตอยหน้าหาคความายไม. มหาชนศิษยพระ
 นิกกรมกจับแก่อ้อชว, แด พุดเถยฉพาดอ้อดี ๆ รัชชยอมถอดแหวนให้.
 แดผู้มชอของนกระทังจรวคตฉนทักหนา, เปนมหาโจรปล้นพระด้าคณา
 ชกขุมชนทงน, เพราะราชาคณะอธิบดีเถรานุเถรผู้เปนน้าอาจารย์,
 หาคความกะตัญญูกัดเวทิต่อพระด้าคณาไม. มิได้ประพุดตามพระพุท
 ฐีกาดัดดาบริหารนัยธรรมเจดประการ, มิประชุมหมุพร อมกนถรวจตรา
 ว่ากถาดให้เหน็ดแตรายไมมี. หากว่าผู้มชอชวว่าคเขาเนอศความา
 ว่าจึงปรากฏชุนได้, เขามาชำระค่ากถาด ชับเขียนพินทนาการประจาน
 โทษคะเวณบกด้ามฉนเรอฉ้ามฉน, เพื่อจะมีให้ดูเยยงกันทะถายพระ
 ด้าคณา. ทรงพระกรุณาจะไคร่ยกโทษพระราชาคณะทงปวงอ้อ. แด
 ให้งคโทษไว้ครั้งหนึ่งก่อน, แดพระราชาคณะเป็นอธิบดีตั้งฉวี พระไครย
 บัญถ, คงจะรู้คุณพระศรีรัตนไตรยว่าอาตมาน, เทพามนุษยทงปวง
 กระทำนมีคการเคารพเพนทบช่าทงน, เพราะอำนาจอาตมาเองทามีได้,
 เพราะคุณพระรัตนไตรยดีกิตยอเห็นอเคียรเกิดอาตมา, คงจะ
 กะตัญญูกัดเวทิตนของพระคุณ, รัชชาพระพุทษด้าคณาอย่าให้เคียร
 หมองจงได้. มาทว่าจะระคิดนประการใด, ฝ่ายข้างพระราชอาณาจักรก็

ได้ถวายปฏิญาณเป็นโยมฆาตในพระพุทธศาสนาแล้ว. ควรจะเอาเนื้อ
 ความซื่อสัตย์ในพระศาสดานั้น, มาแจ้งถวายพระพร, อันนั้นก็ทำได้, แต่
 ฝ่ายข้างพระราชอาณาจักรนั้น, เองหรือหรือหนักให้ นักปราชราชบัณฑิตย
 ตั้งฆทวารวิกรมการ, ออกมาประเดียงแจกกฎหมายให้พระราชอาณา
 ทงปวงเร่งตั้งขบถจตุรภัง, รัชชูประจิตปฏิวัติทศศักราชปฏิบัติตามคัม
 ระชฎวิปัสณาการ, แดพระราชกำหนดเก่าใหม่อยู่นั้น, ก็ยังมี
 สัมณะด้ามเนร, เป็นมหาโจรปล้นพระศาสดาชน มากมายจนมีศอวาท
 หนา, แค้นตั้งไปเมื่อน่า, ห้ามมิให้สัมณะด้ามเนรรูปช้, กระทำ
 ความชั่วทุจริตด้วยพระวินัยบัญญัติ, บันดาพรณาโทษมานั้น. แต่
 ห้ามมิให้เอาเยี่ยงชายชอมชอ, อันกระทำชยาบช่าทำลายพระศาสดา,
 ชนกล้าเข้ามาในต้นพระราชกำหนดนั้นจึงทุกประการ. อนึ่งพระราชอาณา
 ทงปวง, ก็ได้ถวายปฏิญาณว่า, จะกำชับว่ากล่าวให้พระสังฆสัม
 เนรรักษาศาสนาประวัตรระชฎศักราชทอนให้บริบูรณ์, พึงถูกเห็นหา
 ยติไม่. กฎแต่ก่อนก็ให้ประกาศไปว่าเอาโทษทั้งสัมณะและฆราวาส,
 แต่ให้ตั้งฆทวารวิกรมการ, สอดแนมจับเอาตัวผู้ถวายเงินทอง, แด
 ภิษุเถรเถรแตรรูปช้ผู้รับเงินทองให้ได้, เขามาว่ากล่าว, แดเถ
 เณรให้รู้ศักราชของตน, แดเถรเรียนพระวินัย, โยมวัดกับเถรเถร
 ให้ลาภชยาชยาหาญ, แล่วถางวัดวาอารามให้เตียน. ให้พระสังฆ
 เอาตราดกวดพันอาราม, ให้รามรันเป็นพุทธบูชาจำเรณิศรัทชอเทพย
 ตามนุษยทงปวง. อนึ่งเถรเถรจะชอกจากอารามหนักก็ไปไกล ไกล
 แห่งใดก็ดี, ให้หมัดของครของผ้าหมัดอนกิริยาบิณฑบาตร ๆ โดยดำดัม,
 ชยาให้ ชิงรับจึงเห็น, วิจาทชกคักกันเป็นอันชาติทีเดียว. แดหากิจนิมค

มิได้, ขอให้เที่ยวเข่าบ้าน. ถ้าเดิมมีกิจธุระด้วยญาติแดนบิดาแดนมารดา
จะมาบ้านนั้น. แต่จะมีที่ไปกอด กอดแห่งใดก็ดี, ให้ข้าดาพระอุปัชฌา
อาจารย์ ให้รู้ กิจธุระก่อน, จึงไปด้วยพรหมจารีเป็นเพื่อนพยานกัน,
ต้องรูปสாமรูปด้วยกัน. แต่ห้ามอย่าให้สัมผัสตามเนรคมหาดีกาอัน
ใช้ญาติ, เข้าไปบ้านนอนบ้านผัดมประดานด้วยตากรากเงินหา. ห้าม
ฝ้ายอุบาสิกอุบายทำสมุทคิตพิณเป็นประโยชน์ให้คามิให้หาหา,
จำเภาดมณาสามเนรคด้วยปราณาเมณฑรรวมอันโทษหนักทำด้วยพระ
ศาสดา. ให้ตั้งใจศรัทธาถวายทานเป็นดังข้อย่าจำเภา, ถ้าจำเภา
ถวายเป็นบุคคลิตด้วยศรัทธาว่า, เธอทรงศรัทธาของขุทวงคุณทรงปริญาติ
คุณ, แต่จะไปถวายถึงอารามนั้น, ให้ไปในเวลาเช้าเจ็ดเที่ยง. ห้าม
อย่าให้เขาไปถวายในกฎ, แดงนั่งในคตบที่กำบัง, โหน่งนอกกฎในที่
แจ้งมีเพื่อนศิกานันรเห็นเป็นหลายคน, แต่ฝ้ายดมณะสามเนรคจะรับ
ทานนั้น, อย่าให้นั่งบในกฎที่กำบัง, ให้มีเพื่อนพรหมจารียกนออก
มานั่งในคแจ้ง, รับไทยทานตามศรัทธาสำเร็จแล้ว, อย่าอยู่ซ้ำค้นหา
ไต่ถามขรรคธรรมที่ตั้งได้แยกอศวรรแล้ว, ให้ศิกาไปเสียดจากอาราม
แต่ห้ามทั้งต้องฝ้ายอย่าให้ถวายแก้วแหวนเงินทองคำอมือ, จำเภา
หน้า รักษาไว้ เขาใจไป ยินดีด้วย แก้วแหวนเงินทองนั้น เป็นอันชาติที่
เทียบ. แต่ให้พระราชคณะ เจ้าอธิการ อันคัม ผู้ใหญ่ผู้น้อย ทั้งปวง
ประพฤติกตามศีลคปริหานิยธรรม, แดงพระอุโบสถจงพร้อมกันทุก
วันอุโบสถ, ตามพุทธบัญญัติในพระอุโบสถชั้นธาระระระราโจทนาอัน,
ให้รุกบออกอบคอันหนักเบาร้ายดีให้แจ้งโดยสยามภาษา, ไต่ถาม
พระบาทพิณทานเทศเหตุให้แจ้งจงทั่ว, ถ้ารับว่ากล่าวกันให้กวดขันจง

หนักหนา. จะให้ตั้งขกาภิธรรมการตรวจทุกอุโบสถ, จัดตั้งชำระมณฑล
โทษออกเสียจากพระดำคณา. ถ้าภิกษุเถรเถรวรรูปใดอารามใด, ต้อง
อธิกรณ์ถึงอนติมระวัดอุเป็นปาราชิกแล้ว, ให้พระราชกณะศักดิ์. แล้วบอกแก้ตั้งขกาภิธรรมการให้แจ้งด้วย, จะได้ตั้งหน้าหมายไว้
อย่าให้ปล่อยมออุปสมบตดับไป. ถ้ายังเป็นข้อตั้งได้, แต่ถ้าว่าโทษ
ใหญ่ฉายาปาราชิกนั้น, ให้เร่งขมนมพระราชาคณะพระสังฆพิภพ
ควรมียุทธาได้ ให้เยี่ยวยุทธาชำระอนติมระวัดในพระดำคณา,
รับอธิกรณ์ให้สำเร็จแต่ในอารามนั้น. ถ้าเยี่ยวยุทธาได้จะมีให้อยู่ใน
หมในคณะแล้ว, อย่าให้รับบัพพานิยะกรรมไป, จะไปปล่อยมออุป
สมบตด้วยพระสังฆอารามอื่น. ให้พระราชกณะอธิการบอกตั้งข
กาภิธรรมการ, ให้รู้จักตัวไว้ตรา, ภิกษุเถรเถรวรรูปนั้นช้อยาก, ไม่
ให้เข้าหมเข้าคณะแล้ว. อนึ่งรูปช้อย่าให้อยู่ในอารามใกล้อาราม
เป็นอันขาดทีเดียว, แต่ฝ่ายฆราวาสนั้นให้มณฑล, บิณฑามารดา
ตรวจตรวจว่ากล่าว, ตั้งวิภาพันเป็นบ่าวไพร่บุตรธิดาญาติช้อย่าให้ ไป
คบสมณะสงฆเถร. ปฏิบัติด้วย ความเลินหา วัชใน เมณฑธรรม,
ทำตายตั้งสมณะสงฆเถรให้เป็นปาราชิก, ทำด้วยพระดำคณาเป็นอัน
ขาด. ถ้าแต่พระสังฆเถรมีบิณฑามารดาญาติโยม, อันเป็นคณาญาติ
โดยแท้, มิได้เป็นอาคันตุกะแต่ด้วยเดยอนั้น, ก็ให้บิณฑามารดา
ญาติวงศ์แต่เขาใจได้ว่ากล่าวแก่บุตรนาคลูกหลานพี่น้อง, ซึ่งบวช
เป็นสังฆสงฆเถรนั้นให้บริสุทธิช้อย่าให้มีมณฑลในพระดำคณานั้น. เป็น
เหตุอันใดอันหนึ่งอันสมควรแก่ศึกษาบทนั้น, ก็ให้เอามาว่ากล่าวโดย
เหตุจงทุกประการ. แต่บิณฑามารดาญาติโยมภิกษุเถรเถรซึ่งทำผิดนั้น,

จึงจะพ้นโทษด้วย. ถ้าแต่บิณฑบาตคณาญาติกฤษณะเดรเดรกระทำผิด
 นนรีเห็นแล้ว, คิดอ่านเป็นอุกถาดานว่านเครื่องของตัวกถัดจะเป็นโทษ,
 ขวณกันบิณฑบาตยังมีโทษนอกคตมาว่านถัด. ให้ขุดตามกมถินอยู่ใน
 พระดำศานาเหมือนครั้งนั้น, มีมนุษย์เอามาว่าถัด, พิจารณาด้วยธรรม
 ไต่เนอความเป็นถัด. จะเอาบิณฑบาตคณาญาติกฤษณะเดรเดรซึ่ง
 เป็นโจรอยู่ในพระดำศานานเป็นโทษด้วย. ถ้าแต่ด้วยพระดังสมเด็จพระ
 ทรงปวงมีได้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมาย, แลละเมินเสียให้
 โจรปล้นพระดำศานาครั้งนั้น, เห็นว่าห้ามความกระตัญ กะเวกคือ
 พระดำศานาไม่, เป็นใจความว่าสมเด็จพระดำเนรอันเป็นโจรปล้นพระ
 ดำศานา, จะเอาโทษแต่พระราชคณะลงมาทางถานานกรมอธิการมหา
 เกราณเดรอันคบบั ใหญ่ผู้น้อย, แลตามเนรอันมิได้ระวังระใจตรวจ
 ตราว่าถัดถัดกันนั้น เป็นโทษเต็มอด้วยโทษเต็มคบบัสมเด็จพระดำเนร, อัน
 เป็นบาปตามกัน. ฝ่ายพระราชทั้งปวง, ถ้าแต่ผู้ใดมิได้ทำตามพระ
 ราชกำหนดกฎหมาย, ละเมินเสียให้หญิงอันเป็นบ่าวไพร่อุกถาดาน
 พนองญาติอาตมา, แลเพื่อนบ้านเป็นคิดเกกคิดสมเด็จพระดำเนรให้เป็น
 ปราชิกทำถายพระดำศานาครั้งนั้น, เห็นว่าผู้นั้นกระตัญ หารุคณพระ
 ดำศานาไม่, เป็นใจด้วยหญิงอบาพวอชยาบช้า, จะเอาโทษแต่ขุนนาย
 ลงมาจนบิณฑบาตคณาญาติกษณะเดรเดรของเพื่อนบ้านโกถกน, ที่ภอจรัเห็นมิได้
 ห้ามปรามเอามาว่าถัดถัดนั้น, เป็นโทษเต็มอด้วยโทษเต็มคบบัหญิง
 คิดเกก, อันเป็นบาปชยาบชานัน. จะได้พร้อมกันช่วยกันรักษาพระ
 ดำศานาทั้งต้องฝ่ายนั้น, พระพุทธดำศานาจึงจะบริสุทธิเป็นที่ไหว้ทบูชา,
 แก้เทพตามมนุษย์ทั้งปวงสืบไป, กว่าจะถัดวัน ๕๐๐๐ พระวษา. กฏ

ให้ไว้ณวันพุธ เดือนสาม แรมสิบแปดค่ำ จุฬศักราช ๓๑๕๓ ปีระกา
เอกศก. ๖๖

๘ ๑ กฎให้ไว้แก่พระราชคณะเจ้าอัคร, ถานานุกรมในกรุง

นอกรุงแดงของจังหวัดหัวเมือง	} ปากโตฝ่ายเหนือท้องป่องจังหวัด.
๑	
๒	
๓	

ตั้งเจ้าบรมนารถบรมพิตรพระพุทธรเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงพระคุณธรรม
อนันตสัมภาราติเรกเอกพิบทยสุนทรราชศัพท์า, เป็นอัครมหาเสนาบดี
ปลัดมณฑลพระพุทธรเจ้า, จำเรียมศรีสวัสดิ์ตั้งพระบริษัคแต่ปฏิบัติศา
นาให้ถาวรรุ่งเรืองไป, เป็นที่เลื่อมใสนมัสการบูชาแก่เทพยตามนุษย
ทั้งปวง. เด็ดจ้อออกณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท โดยบรรพชาภิรม
พร้อมด้วยอัครมหามนตรีกระทรวงวิชากราชปโรหิตาโหราจารย์ราชบัณฑิตย,
เจ้าพระบาทชงกษนาศ. ตั้งว่าณวันเดือน ๘ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีชาน
ฉศก เวตาพตศก, มหาเสนาซึ่งพระครูอยู่วัดกลาง, ปลดอมเข้า
ไปหาอั้งเจ้าหลวง, ในกรมตั้งเจ้าพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้าอภัยธิเบศร์,
จับตัวได้รบเป็นตั้งคยว่า, มหาเสนาได้แต่พเนกนธรรมด้วยอั้งถึงช้าเร็ว,
แต่เดือน ๗ ปีชานฉศก, มาหลายครั้งจนอั้งมีทองดก. มหาเสนาขาด
จากศึกชานท, เป็นปาราชกตามกในพระเสนา, มิได้เป็นสมณะประ
ญาณตนว่าเป็นสมณะปิดความชั่วไว้. แล้วเข้ากระทำตั้งชกรรม
อุโบสถกรรมอุปสมบทกรรม, เป็นคู่ตัวตบวชพระตั้งมี ๓๓ รูปนั้น,
เป็นอาจิณกรรมมหันตโทษถึงอะเวจิมทานรก, เพราะกระทำให้

พุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงพระคุณธรรมอนันตสัมภาวาทิเรกเอกพิบูลย
 ดุทรราชศรัทธา, เป็นอัครมหาดำคณูปถัมภกพระพุทธเจ้าศาณา, จำเริญ
 ศรัทธาดีดีทั้งพระปริญาติแต่ปฏิบัติศาณา, ให้ถาวรารุ่งเรืองไปเป็นที่
 เดิมได้มีศการบูชาแก่เทพยตามนุษยทั้งปวง, เด็ดจอกอนพระทนต์
 ดุดีตามหาปราสาทโดยบูรพาภิรม, พร้อมด้วยอัครมหามนตรีกระวีชาติ
 ราชปโรหิตาโหรราชบัณฑิตย, เม้าพระบาทบงกชมาศ. ดังว่า คัง
 พระไทยทรงพระราชศรัทธาจะทำนุบำรุงพระพุทธเจ้าศาณา, ให้บริบูรณ์
 ไปด้วยรศมีแกวทั้งสาม, กถาวคือพระพทชรัตน, พระธรรมรัตน์, พระ
 ดั่งสรัตน ให้เป็นเนืองนบญอนประเด็รัฐแกดปรัษยทายกทั้งปวง, บดิน
 พระสังฆอนนบเขาในพระพทชรโนวัด, มิได้มีหรืไฮตปะ, คบหากัน
 ทำอตามกเป็นอดชชภิภษ, คอยได้พยดีรายาเม้านาคาดซ่มแดโกชน
 อาหาร, ของกิดของเคยวเวลายัจฉาภิศร, แดในราตรีก็มีบาง. ถาง
 เหล้าเอาผ้าพวดบาตรเห็ดกไปขาย, แดกเหล่าเตนเบยเดยมโคศรอง
 ไตรยจักร. กระทำจอมปตอมเหมือนด้ามเนร, มิได้ปองสมโกนหนึ่ง
 ต้องโกนบ้าง. เพยวกลดางวันกลางคืนดู โชนคู้หนึ่งคู้หนึ่งคู้คอง, เบยค
 เดยคคู้บงดีกดีกา, พุกจาดกคองเฮฮานยามช้ำทารณ. ถางเหล่า
 เห็นชายเด็กดุกขาราชกรอาณาประชาราชภูรรูปร่างหมดหน้า, ก็พุด
 จกเกลยกล่อมชกชวณไปไว้, แดกอกจวบหลับนอนเกล้าคตังไปไหนเอา
 ไปด้วย, แดงคตเทกไฮฮวดประกวดกัน, เรียกว่าตุลด์วาศ, ดูกสุค
 ใจ, ศรัยะตราหนึ่งรัต, ยานคก็มีบาง, ช่วงชิ่งกันหิงซาพยาบาท,
 จนเกิดวิวาทศรันกันตาย, ด้วยไม้กระบองช้น พิจารณาได้ศวันารับ

๑ ลักษณะอาญาหลวง ฯ

๑ จักกล่าวถึงคุณผู้ของ อธิกรณ โทษในพระราชอาญาหลวง, เป็นข้อเดิมมีพระราชโองการ, เดิมมีพระราชบัญญัติ, เดิมมีพระราชเสาวนีย์, อันแจกจากเอกคุณตั้งหมุดคดี, ซึ่งมีในคำภีร์พระธรรมศาสตร์, อันพระมโหนตราชจารย์มโหนตการกำหนด, นำมาแต่จักรวาฬบรรพต โดยมีในพระบาทสมเด็จพระ

๑ ราชานตีกกรรมวิรุทธกาโร, ตั้งกรรมจะวิคัจจะอะวาหะรัน-โต, เอกฐุโทโสจะพรไธยนิกรรม, โปราณราเชนะนริทอาณรรณ, วินาสการัมราชะทุชโร. แปลเนื้อความว่า, พระราชะทุชโร, อันว่า มุทตตพระยศคือพระมหากษัตริย์เจ้า, ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ. ตั้งกรรมจะวิคัจจะอะวาหะรันโต, แต่พระทุชรูรายเบียดบังตบตักด้วยดีศกัทยา, แต่พระราชทพย. ราชานตีกกรรมวิรุทธกาโร, เป็นผู้กระทำผิดต้องเกินพระราชอาญา, แห่งพระมหากษัตริย์ราชเจ้า. เอกฐุโทโส, มีกำหนดโทษแต่ฐานหนึ่งถึงแปดฐาน. พรไธยจะนะนริทอาณรรณ, แต่ผู้ผิดนั้นพึงต้องซึ่งพระราชทัณฑ์, มีโทษนั้นคือริบเรื่อเนตนัน. โปราณราเชนะนริทกรรม, อันบรมโบราณราชนริทกรษัตริย์ทรงบัญญัติให้กระทำแก่ผู้ผิดอันทุจริตเดิมมีพระราชอาญา. วินาสการัม, แต่ครุทัณฑ์โทษอันหนักนั้น, ก็จักให้พินาศแก่ตนต่าง ๆ. นิกรรม, โดยแท้. เหตุอันนั้นแต่โบราณราชกรษัตริย์แต่ปางก่อน, พระองค์ทรงพระกรุณาเพื่อจะมีให้มุมนตรี

เจ้า, แต่โธษณ์ก็มิกล้าใหญ่ไผ่ตั้งให้เกินศักดิ์, มักใคร่กระทำคน
 ให้สิ้นเหลือบันตาศักดิ์อันท่านให้แก่คน, แต่ทนาง ของอาจ มีขำมิกตัว
 แดมีจำพระราชนิมพระเจ้าย้อยห้อมัญญัตติไว้, แดกระทำผิด กระ-
 ทรวงด่องกรมอันท่านอายัดไว้ โดยกระทรวงการ, แต่ท่าน ตั้งให้
 กระทำการในตู่ฐานแห่งใด ๆ มิได้กระทำตาม. ท่านออก ทำเห็น
 ทำเห็น ทำเห็นรับสั่ง, แดเกียรจกร้านละเนนราชการเดิน, แด
 อำพรางบั้งอาจกันไซกรางจวรีให้ ได้ความเดือดร้อน, ท่านให้ มีโทษ
 จงหนัก. แดตั้งคนโทษจำรับเดิมต, รวางเดิมต. อำพรางวาง
 อำพราง. บั้งอาจวางบั้งอาจ. กันไซกรางกันไซกัน, มีต
 ตู่ฐาน. ตู่ฐานหนึ่งคือให้ พัน คอวิบเวอน, วิบราชมาทอเฮอด
 เมียชาคคนเป็น จระบาทอ, ทวิพยดังของ เอนราชทอง พระคตังเจอนัน.
 ตู่ฐานหนึ่งให้ตคนตตเตวจงได้ครไว้, โดยยถวกรรมมัน. ตู่ฐาน
 หนึ่งให้ทอนค้อยหนึ่งไม่วายยอหนึ่งตองยกตามยก, แดอประจางจำ
 ได้ครไว้เคือนหนึ่ง ตองเคือน ตางเคือน. ตู่ฐานหนึ่งให้ โหมจตุ
 คุณ แดอเคอจตลงหม่าชาง. ตู่ฐานหนึ่งให้ โหมครีคุณ, แดอ
 เอนค้ออออกจากราชการ. ตู่ฐานหนึ่งให้ โหมทอคุณ, แดอประจาง
 ตางฉวนเจตฉวนให้พันโทษ. ตู่ฐานหนึ่งให้ โหมถาหนึ่ง, แดอให้ ไร
 ของ ๆ เอน. ตู่ฐานหนึ่งให้ตตปาก แหวะปาก, เอนพร่าอหัวอัยต
 ปาก. ตู่ฐานหนึ่งให้ภาคยทัณจได้. ตู่ฐานหนึ่งให้ทคอแบกษา
 ไว้. ถ้าแเดเสนาบตี มนตรีมุช รุนหมัน พันทนาย จำเดิมยว ผู้
 โตมิได้กระทำตามพระราชบัญญัติค่านับศักดิ์. ถ้าผู้ ใดรู้เห็นเป็นใจ
 ด้วยผู้ใด ๆ ซึ่งมีได้กระทำตามพระราชกฤษฎีกานี้ก็ต, แดอรู้เห็นมิได้

๒ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้บังคับอาชญากรรมในพระคตัง
หลวง, นอกพระคตังหลวงก็ค้, ท่านให้ตั้งโทษ ๘ ฐาน. ฐาน
หนึ่งคือให้ฆ่าเสีย. ฐานหนึ่งคือให้ประจาน. ฐานหนึ่งคือให้
ทอนด้วยดวดหนึ่งไม้หวาย ๒๕ ที. ฐานหนึ่งคือให้ถอดเสียเอาค้ว
ลงเป็นไพร่. ฐานหนึ่งคือให้ โหมตรักคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ โหม
ทัวคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ โหมลาหนึ่ง. ฐานหนึ่งคือให้ อยู่เบก-
ษาได้. ๖

๓ ๑ มาตราหนึ่ง, พระเจ้าอยู่หัว มิได้ ตรัสใช้ ไปราชการ ถึง
ใด ๆ, แດคนไปมาด้วยกิจการเองก็ค้, แດถนคค้ถนพระเจ้าอยู่หัวมิ
ควรใช้, แດถนถนพระเจ้าอยู่หัวใช้ ก็ค้, แດถนไปรุกรามบาทว้ข่ม
เหงไพร่ฟ้า, เก็บเอาทรัพย์สินของ ถนใด ๆ ก็ค้, แດผู้ใดไป ถว้
ทูลรักผิดถน. ถนเข้าในรอกจกรรราชบาทว้ถนเอง. ท่านให้ตั้ง
โทษ ๘ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้ฆ่าเสีย. ฐานหนึ่งคือให้คค้ปาก.
ฐานหนึ่งคือให้ โหมจ้ถน, แດให้เอาตัวถนหม้ข้าง. ฐาน
หนึ่งคือให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๒๕ ที, แດจ้ได้คร้ได้. ฐานหนึ่ง
คือให้ โหมจ้ถนแถ้, เอาตัวออกจากราชการ. ฐานหนึ่งคือ
ให้รับราชบาทจ้ถน, ให้ โหมตรักคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ โหมทัว
คุณ, แດทอนด้วยไม้หวาย ๒๕ ที. ฐานหนึ่งคือให้ โหมลาหนึ่ง,
ทอนด้วยไม้หวาย ๒๕ ที. ๖

๔ ๑ มาตราหนึ่ง, มีพระราชโองการตั้งให้กำหนดเอาคนไปการ
ณรงคตังกรม, แດถนผู้ถนยมิได้เอาคนไปการณรงคตังกรม, แດ

เอาเงินค่าจ้างเป็นอณาประโยชน์แก่ตนก็ดี, แต่เกณฑ์เอาผู้คนบ้าง
ไพร่เข้ากองทัพแล้วกดขี่เอาเงินค่าจ้าง, และมีได้เอาไปการณรงค
สงครามก็ดี, ทำให้เสียราชการพระผู้เป็นเจ้าของ ท่านว่าเดิมที, ให้ตั้ง
โทษ ๘ ต่ฐาน. ต่ฐานหนึ่งคือให้ฆ่าคนร้ายนั้นเสีย. ต่ฐานหนึ่งคือ
ให้รับราชบาท, แล้วเอาต่องหนุ่ฆ่า. ต่ฐานหนึ่งคือให้เรียก
เอาเงินซึ่งเอาแก่ไพร่นั้น, แลจนคอบประจานแล้วทวนด้วยถวดหนึ่ง
๒๕ ที. ต่ฐานหนึ่งคือให้เอาตัวออกจากราชการ แล้วให้ทวนด้วย
ไม้ห้อย ๒๕ ที. ต่ฐานหนึ่งคือให้ไหม้จัตุรงค์. ต่ฐานหนึ่งคือให้
ไหม้ทิวคูน. ต่ฐานหนึ่งคือให้ไหม้ตาทหนึ่ง. ต่ฐานหนึ่งคือให้อุเบกษา
ภคยทัณฑ์ไว้.

๕ ๑ มาตราหนึ่ง, มีพระราชโองการครัดใช้เสนามนตรีมุขมุน
ษณ, ให้ไปการณรงคสงครามก็ดี, แลทำการประการใด ๆ ก็ดี พระ
สุรัสดีตะเกณฑ์ตนไป, แลตนมีไปการณรงคตามครัดใช้, และมีไป
กระทำตามเกณฑ์ตนก็ดี. แลพระเจ้าอยู่หัวไซ ให้ไปรั้งเมืองครอง
เมือง, มิได้มีหนึ่งตั้งมุขมนตรีให้หาแดนตนเข้ามาเองก็ดี. แลพระ
เจ้าอยู่หัวไซ ให้มุขมนตรีรับแหวง ค่ายไปรักษาพยาบาลในกรม
ใดๆ, และมีได้ไปรักษาพยาบาลตามพระเจ้าอยู่หัวไซ ก็ดี. แลเสนาบดี
มุขมนตรีท่านผู้เกณฑ์ให้กระทำกำแพง, แลประคุดค่ายคอรบเชิง-
เทินเกยชาดา ราชการ บ้านเมือง ตั้ง ประการใด, อันเป็น พนักงาน
ของตน ๆ ละเลยขัดทศราชการเสียก็ดี, และมีได้กระทำตามพนักงาน
กระทำนอกค่าเห็นข้อคำหรัสตั้ง, แลกระทำเกินกฎหมายท่านบัญญัติ
แต่งตั้งไว้, ท่านว่าเดิมทีให้ตั้งโทษ ๘ ต่ฐาน. ต่ฐานหนึ่งคือให้รับ

ราชบาท, แดงห้าเสียด. ฐานหนึ่งคือให้ตบปากประจาน. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่จักรคุณ, แดงเขาคัดวงหม้ายข้าง. ฐานหนึ่งคือให้ทวนด้วยลวดหนึ่งแฉ่ไม้หวาย ๕๐ ท. ฐานหนึ่งคือให้จำไว้เดือนหนึ่ง, ต้องเดือน, ตามเดือน, แดงเขาคัดวงเป็นไพร่. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ทวนคุณ, แดงเขาคัดออกจากราชการ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ดาหนึ่ง, แดงทวนด้วยไม้หวาย ๒๕ ท. ฐานหนึ่งคือให้ภาคยทันทได้. ฐะ

๖ ๑ มาตราหนึ่ง, พระเจ้าอยุ่หัวตั้งให้เจ้าพนักงานทำตั้งประการใด ๆ เป็นอันมาก, แดงทวนให้สำเร็จโดยการนั้น, ทวนนั้นขอยกกว่าพระราชบัญญัติครั้งนั้น, ท่านให้ตั้งโทษ ๘ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้ห้าเสียด. ฐานหนึ่งคือให้ตัดมือเสียด. ฐานหนึ่งคือให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ท. ฐานหนึ่งคือให้จำไว้, แดงเขาคัดวงหม้ายข้าง. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่จักรคุณแดงเขาดงเป็นไพร่. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ทวนคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ดาหนึ่ง. ฐานหนึ่งคือให้ภาคยทันทได้. ฐะ

๗ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดทวนของฮางบยาบกด, เจรจวอชยาบช่าต่อพระเจ้าอยุ่หัว, ประมาทหมิ่นพระราชบัญญัติ, แดงพระบั้นทรพระโองการ, ท่านว่าผู้นั้นเต็มคพระราชอาญาพระเจ้าอยุ่หัว, ท่านให้ตั้งโทษ ๘ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้พันคอริบเรือน. ฐานหนึ่งคือให้ตบปาก, ตัดหู, ตัดมือ, ตัดตีนเสียด. ฐานหนึ่งคือให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง ๒๕ ท., ๕๐ ท. ฐานหนึ่งคือให้จำไว้เดือนหนึ่ง, แดงเขาคัดวงหม้ายข้าง. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่จักรคุณ, แดงเขาคัดวงเป็นไพร่. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ทวนคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ดาหนึ่ง. ฐานหนึ่งคือให้ภาคยทันทได้. ฐะ

๘ ๑ มาตราหนึ่ง, มีพระราชโองการตรัสตั้งประการใด, ขอบ

ให้รับพระโองการอย่าให้ขาด. ถ้าผู้ใดมีฟังมิได้รับพระราชโองการ, มิได้ทำตามพระเจ้าอยู่หัวสั่ง, ท่านให้ลงโทษ ๘ ฐาน. ฐานหนึ่งคือ ให้รับราชบาท, แดงฆ่าเสีย. ฐานหนึ่งคือให้ตัดหู, ตัดปาก, ตัดมือ, ตัดคั่นเสีย. ฐานหนึ่งคือให้รับราชบาทแดง, เอาตัวลงหม้ายข้าง. ฐานหนึ่งคือให้รับราชบาทแดง, เอาตัวออกนอกจากราชการ. ฐานหนึ่งคือให้ไหม้จักรคุณแดง, เอาตัวลงเป็นไพร่. ฐานหนึ่งคือให้ไหม้ตรีคุณแดงประจาน. ฐานหนึ่งคือให้ไหม้ทศคุณ, แดงทอนด้วยไม้หวาย. ฐานหนึ่งคือให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๒๕ ที แดงจำไว้.

๘๙ ๑ มาตราหนึ่ง, ที่ห้ามมิควรจะต่าจะเคียดจะเกลียดกัน, แดงมาต้ามามากมายกันก็ดี, ศักดิ์มิควรจะเจเรจาว่ากล่าว, มาเจเรจาว่ากล่าวก็ดี, แดงผู้ใดกระทำทุจริตดังนี้, ผู้นั้นเขาในรวางอุบาทวชาติเหลือ, ท่านให้ลงโทษ ๘ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้เอาตัวออกจากราชการ. ฐานหนึ่งคือให้ลงโทษทอนด้วยไม้หวาย ๒๕ ที. ฐานหนึ่งคือให้จำไว้ให้หลายแฉดประจาน. ฐานหนึ่งคือให้ไหม้จักรคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ไหม้ทศคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ไหม้ดาหนึ่ง. ฐานหนึ่งคือให้ภาคทัณฑ์ไว้. ฐานหนึ่งคือให้อับเบกษาไว้.

๙๐ ๑ มาตราหนึ่ง, ห้ามมิให้พินแทงกันตาย, แดงมิให้ทำร้ายในแผ่นดินท่าน. มิแต่ผู้ใดทงศักดิ์สั่งหาว่าต้องเป็นพระราชบัญญัติ, ผู้นั้นต้องในรวางบังอาจ, ท่านให้ลงโทษ ๘ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้ฆ่าผู้ร้ายนั้นเสีย. ฐานหนึ่งคือให้ตัดคั่นตัดมือ, แดงประจาน. ฐานหนึ่งคือให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง, ไม้หวาย ๕๐ ที. ฐานหนึ่งคือให้จำไว้แฉด, เอาตัวลงหม้ายข้าง. ฐานหนึ่งคือให้ไหม้จักรคุณ,

แล้วเอาตัวตงเป็นไพร่. ตำราหนึ่งคือให้ไหมตรีคุณ. ตำราหนึ่งคือให้ไหมทวิคุณ. ตำราหนึ่งคือให้ไหมตาหนึ่ง. แต่โทษ ๘ ตำรา ซึ่งมีในมาตรา ๑๐ บทนี้, ควรด้วยราชทัณฑ์ฐานใดก็ให้เอาแต่ตำราหนึ่ง. โทษทั้งนี้แล้วแต่พระเจ้าอยู่หัวจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ. อนึ่งแต่หน้า ๑๐๐๐๐ ตงมาถึงหน้า ๒๐๐. ถ้ายังเป็นพาดยงพึงฝึกสอน, แต่ฝึกด้วยกาวเดิมมีพระราชอาญาแต่ที่หนึ่ง, พึงให้ทรงพระกรุณาภาคทัณฑ์ไว้. ถ้าเป็นไพร่มาเป็นหมื่นพันจำเดิมมีนมเนนฝึก, ท่านให้ภาคทัณฑ์ไว้ครั้งหนึ่งสองครั้ง. ถ้าหมื่นพันจำเดมิขึ้นมาเป็นขุนนางผู้ใหญ่, ฝึกในราชการมิให้ภาคทัณฑ์เลย. ถ้าเป็นไพร่ครั้งบุญให้ไต่เป็นขุนนางผู้ใหญ่ทีเดียว, เนนฝึกด้วยราชการท่านให้ภาคทัณฑ์ไว้ก่อน, เพราะว่าแต่ก่อนยังหาภาคทัณฑ์มิได้. ถ้าเป็นโทษฐานประการ, คือฝึกเมียท่าน, คือเป็นโจร, คือพันท่งท่าน, มิให้ภาคทัณฑ์ไว้เลย. ฯ

๑๑) กล่าวลักษณะโทษ ๘ ตำรามีมาตรา ๑๐ บท ฯ

๑๒) แตนจกกล่าวลักษณะโทษ ๘ ตำรา สืบลาชะคดีต่อไป ฯ

๑๓) ๑) มาตราหนึ่ง, คดีอันต้องในกระทรงแพ่งแห่งใด ๆ, จัก

ได้พิจารณาขุนนางผู้ใหญ่, ใช้ให้นายนักการไปเรียกไปหา, แต่ผู้ของคดีมีได้ออกมายังผู้พิจารณา ๆ ใช้ให้นายพระท่ามวง นายตบ นายมหาดไทย, ไปเรียกยอชกเขาตัวมา, แต่คือคดีท่านายพระท่ามวง นายตบ นายมหาดไทย, อันท่านใช้ให้ไปเรียกไปหานักคิด. แต่คนผู้ใดอยู่ในตระกูลการจำนำ, นายเจ้าเดิมยอชกการผู้ใดพิจารณาแห่งใด ๆ, แต่มีผู้ใดสั่งหาไปยอชกเขาจากตระกูลการจำนำนักคิด. อันท่านใช้ให้นายตบ นายมหาดไทยไปเกาะกุมเอาผู้ใด, แต่มีผู้จำโนทว่าผู้คนมคิดเกี่ยวข้องอยู่ก็, แต่ใจทว่านายนักการผู้ไปตบช่วยนายตบนายมหาดไทยว่า, มคิดเกี่ยวข้องคิดพันร้อยด้วยประการใด ๆ, ก็ให้ทอด โฉนดฎีกาไว้แก่นายตบนายมหาดไทย ๆ ประกันตัวคนไว้ว่า, จะส่งยังแพ่งแห่งใด ๆ ท่านให้ชยัดไว้, อย่าให้ยอชกคดีท่านคร่ำเขาเลย. ถ้าผู้ใดมีพียงนายตบนายมหาดไทย, แต่คดีท่านคร่ำเขาเองก็. อันใช้การอันท่านชยัดแก่คน ๆ เขาเป็นกรตน, เขาใช้พวกพ้องพี่น้อง ส้มคี่ สี่มาเอาไครย ในอาณาพยายาตคน ๆ เขาควมท่านมาเป็นความตน. แต่อ้างว่าตนอยู่ใกล้พระบาทมีไต พงศคดีให้ของแท้, แต่เอามาพิททุกแต่พระเจ้าอยู่หัวก็, แต่ไปงานให้ผู้อื่นช่วยพิททุกก็. ผู้ใดทำทุจริตคิดโดยทดลองคิดดังกล่าวมานี้, ท่านว่าผู้หนีเดิมคิดพระราชอาญา, ท่านให้ตั้งโทษ ๘ สถาน. สถานหนึ่งคือให้ฆาตกรายนนเสีย. สถานหนึ่งคือให้ริบราชบาทองตั้ง, เขาควมลงหม่าข้าง. สถานหนึ่งคือให้ไถ่ต้นคอโดยยศศักดิ์ก็, แต่ประจวน. สถานหนึ่งคือให้ไหมจตุรคุณ. สถานหนึ่งคือให้ไหมทวิคุณ. สถานหนึ่งคือให้ไหมตาหนึ่ง. สถานหนึ่งคือให้ภาคยทัณฑ์ไว้. ๖

๑๒ ๐ มาตราหนึ่ง, พระเจ้าอยู่หัวมีพระราชบัญญัติห้ามไว้, มิให้ผู้ใดชุกไฟที่บ้านพลเมืองท่าน, แต่ผู้ใดภาพพวกพ้องพี่น้องสมัครมาบ่าวไฟ, ถัดเครื่องต่างราวๆ ออกตามทวนหลอดแหวนไปรุกราน, เขาเหล้าเข้าเบ็ดไถ่กระทำไฟฟ้าฆ่าแผ่นดินท่าน, ให้ได้ความเดือดร้อนยากแค้น, ที่กันว่าเข่นในรวงกันชุก, ให้ตงโทษ ๘ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้พันคอริบเรือน. ฐานหนึ่งคือให้รับราชบาต แล้วเอาคังตงหม้ายข้าง. ฐานหนึ่งคือให้ประจานแล้วได้ตรไว้ ๒ } เดือน. ฐานหนึ่งคือให้ไหมจตุรคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ไหมทอคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ไหมตานั้น. ฐานหนึ่งคือให้ภาคยพันชาไว้. ๖

๐ แดโทษ ๘ ฐานควรด้วยฐานใดให้เอาแต่ฐานหนึ่ง, แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม. ๖

๐ กล่าวลักษณะโทษ ๘ ฐานได้ ๒ มาตรา ๖

๐ จะกล่าวลักษณะโทษ ๖ ฐาน สืบสาขาคดีต่อไป ๖

๐ ศุภมัศั ๑๘๗๖ กุณนักษัตร ณศกฮาสุขมาศศุภมัศษณัฐมัตติ

ศักราช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าเอกาทศรฐธิศรบรมนารถบรมพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงทศพิชราชธรรมอนันตสัมภาวาทิเรกเอกองค์ ด้วยวงษ์วิสุทธิพุทธชาตบรมพิตรสถิตยณ พระที่นั่งเบญจรัตนไพชยนต์มหาปราสาทโดยบูรพาทิมข, พร้อมด้วยมุขมาตยามนตรีกระวีชาติราชบัณฑิตยษ์โรหิตาโหราจารย์. พระองค์ตั้งพระไทยบำเพ็ญพระทานบารมี, โปรดนาพระโพธิญาณ, จะข้ามสระพลัดตัวให้พ้นจากสังสารไทยอบายทุกข, จะได้นิมิตศุภแกไฟรฟ้าจ้าแผ่นดินในขอบขันธุ์มาอาณาเขต, มิให้มุกุณโชครุกราชบาท, ช่มแห่งดิรัณพันแห่งดวงเกินกันได้. แต่ไฟรฟ้าจ้าขอบขันธุ์เดมาทุกวันนี้, ประกอบด้วยรากโทษโมโหโลภมิได้กั้วแก่บปณเดดอายแก่บป, เหนนาๆ ประเทศฝรังชงกฤษกบัตินวีนตาคุดาชะวามถายแอกกวยแอก, ประกอบไปด้วยทรัพย์สมบัติเป็นอันมาก. แต่ไทยมชญทุกวันนี้, ยกถกถาวหลานสาวให้เป็นเมียมฤณาภิรัฐถือผิดเป็นชอบ, แด้วถกฝ้ายส้มมาภิรัฐเดียว, แดบุดรอันเกิดมานันท์ถือเพศไปตามพ่อ. ก็จักภาถันไปสู่อบายภูมเดียว, แดมันจะเอาถกจกรบ้านเมืองไปแจ่งแก่เนาๆ ประเทศฝรัง. พระองค์พร้อมไปด้วยมุขมนตรี, จึงมีพระราชโองการนารพระบัณฑิตุรคำหรัสตั้งแก่ขุนศรีนพรัตนราชโกษาธิบดีอภัยพิริยบรากรมพาหุ, ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาบัญญัติไว้ว่า, แด้นสืบไปเมื่อน่า. พระ

๓๓ ๐ มาตราหนึ่ง, ราชภูรจ้าแผ่นดินชายหญิงไทยมชญ, บมีย่ามมิกถ้วพระราชอาญาพระราชกำหนดกฏหมาย, เหนพัสตุเจ้าของเงินทองของมฤณาภิรัฐอันมาค้าขายแแต่เนาๆ ประเทศ, นอกด้านต่างแดน, แดยกถกถาวหลานสาวให้เป็นเมียฝรังชงกฤษวีนตาคะว

มลายูอันต่างต่างต่าง, แดให้เจ้ารัตถ์ถ้อยอย่างมฤจณาทีฐินอกต่างต่าง.
 ท่านว่ามณีนเป็นเสียนหนามในแผ่นดิน, แดมันเอาใจไปเผื่อแผ่แก่
 บัจจมาศกาศักศัทรหมุร้าย, ท่านให้ถึงโทษ๖ฐาน. ฐานหนึ่งคือ
 ให้พันคอบริเวณ. ฐานหนึ่งคือให้จาได้ครได้กั่วจะตาย. ฐาน
 หนึ่งคือให้รับราชบาทอ์แดง เขาตอตั้งหมยาขาว. ฐานหนึ่งคือให้
 โหมจัตรุกุณ, ฐานหนึ่งคือให้ โหมตริกุณ. ฐานหนึ่งคือให้ โหม
 ทวีตกุณ. อัยว่าให้ต้อยอย่างกัน, เหตุใดจึงกต่าอ์ดั่งนี้, เหตุว่าพอมัน
 ดั่งพจนทอวงตงเห็นแผ่นดินจะเป็นพจนผลดีไป. ฝ่ายพอมันตงมัน
 จะเอาถึงการบ้านเมืองไปแจ้งแก่นา ๆ ประเทศ, นา ๆ ประเทศมันรู้
 แลแล้ว, มันจะคิดมาเบียดเบียยพรนครธานีขอบขันชเดมา. พระพุทธ
 ต่างต่างก็จะพลอยเศร้าหมองไป.

๓๕ ๑. มาตราหนึ่ง, ผู้ใดกระทำอกุศลประการ, คือชอกชกผู้ใด
 ได้เก็บเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาหรือแพนจางของท่าน, มาเป็นอา
 ณาประโยชน์หนึ่ง. คือรับราชบาทอ์ให้ราชภูระภิมถาเนาเข้าเรือน
 แดกถานชานเซนไป, แดแล้วเก็บตั้งตั้งบ้านช่องเคหาหนึ่ง. คือเห็นท่าน
 ดันจรอยนบ้านนอกขอบชนบท แดตนอ้างว่า, ทรัพย์สินทองอยู่แก่
 ท่านหาผู้บังคับบัญชาไม่ได้, แดเกาะกุมไฟร์ฟ้าชาคนท่านมาข่มเหงเบีย
 ติเจ้าของ, ตงเอาทรัพย์สินของโคะพดการเองหนึ่ง. คือเห็นเขาหมด
 หน้าพึงใจ, ไปเกาะกุมเขามาเป็นเมียตนโดยพดการเองหนึ่ง. คือ
 ชกเคืองท่านว่ามีเป็นสมัคธมาพวกพ้องตน, แดท่านหาผิดมิได้, แด
 เกาะกุมเขามาจำจองไว้หนึ่ง. ถ้าผู้ใดกระทำอกุศลประการดั่งนี้, แด
 ฝึกด้วยประการใดประการหนึ่ง, ท่านให้ถึงโทษ๖ฐาน. ฐานหนึ่ง

คือให้พนศอริบเรณ. ฐานหนึ่งคือให้รับราชบาทงแล้ว, เขาต้อง
 หน้่าข้ง. ฐานหนึ่งให้ประจันแล้ว, ให้ใหม่จตุรคุณ. ฐาน
 หนึ่งคือให้ใหม่ท่คุณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ตาหนึ่ง. ฐานหนึ่ง
 คือให้ภาคยทัณฑไว้. ะ

๑๕ ๑ มาตราหนึ่ง, อกมหาเดณาแต่เดณาบคิมชนตรีทั้งปวง,
 บังคับบัญชาจกรราชกรรอินไดอินหนึ่ง. ถ้าคองด้วยพระราชกำหนด
 กฏหมายจึงให้กระทำตามบังคับบัญชา. ถ้าบังคับบัญชาผิดพระราช
 กฤษฎีกา, แดพระราชบัญญัติ, ท่านมิให้กระทำตาม. ถ้าผู้ใดเห็นแก่
 ดินจ้งดินบนมิได้ทักทาน, กระทำตามบังคับบัญชา, ผิดจากขณ
 รรรมเนียม. ถ้าเกิดความมาพิจารณาเป็นตศย, ให้ตั้งโทษแก่ผู้มทัก
 ทาน ๖ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้พนศอริบเรณ. ฐานหนึ่งคือให้
 ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ท. ฐานหนึ่งคือให้รับราชบาทงแล้วเขาต้อง
 หน้่าข้ง. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่จตุรคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่
 ท่คุณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ตาหนึ่ง. ะ

๑๖ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดรุกรานกันโซกราษฏร, แดครัดถาน
 คน ๆ อำพรางพระเจ้าอยหัว, มิได้รบบทตตามตศยตามจรงกต แด
 ทศยของกันปกบัตผู้ไปกันโซกไว้กต, ทานว่าผู้หนอำพราง, แดตอง
 ในรวงอำพราง, ให้ตั้งโทษ ๖ ฐาน. ฐานหนึ่งคือพนศอริบเรณ.
 ฐานหนึ่งคือให้รับราชบาทงเอาธรรพทวัพย, แดเขาต้อง หน้่า
 ข้ง. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่จตุรคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ท่คุณ.
 ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ตาหนึ่ง. ฐานหนึ่งคือให้ภาคยทัณฑไว้. ะ

๑๗ ๑ มาตราหนึ่ง, อำพรางศตถศยความ, แดจรงพรางว่าไม่
 จรง, คำเท็จพรางว่าจรง, ให้ตั้งโทษ ๖ ฐาน. ฐานหนึ่งคือพราง

ท้าวพระยา,	ให้ตัดปากเสีย.	}	พระ
ขุนนามขุนมนตรี,	ให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ที.		
ขุนการผู้บังคับ,	ให้ใหม่ จัตุรคุณ โดยบันดาศักดิ์.		
เด็มนนทการณ พงศาวณา,	ให้ใหม่ทวิคุณ.		
ในพยาน,	ให้ใหม่ตาหนึ่ง.		
เจ้านายมันเอง.	ให้ตัดด้วยไม้หวาย ๓๕ ที.		

๑๘ ๑ มาตราหนึ่ง. พระเจ้าอยู่หัวไซ โดยพระรชชกจกานกิจตั้งโต, ให้สืบสวนไต่ถามจงถองเทกอน, จึงให้เอามาพิททุกพระเจ้าอยู่หัวโดยสัตยานัตถย. ถ้ามิได้ ไต่ถามสืบสวนให้ถองแท้, เขาคงมิจริงมาพิททุกแก่พระเจ้าอยู่หัว, ท่านว่ามิชอบ, ให้ตั้งโทษ ๖ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้ตัดปากเสีย, ให้ถอดออกจากราชการ. ฐานหนึ่งคือให้จำไว้ ๑๕ วัน, ๒๐ วัน, ๓๐ วัน. ฐานหนึ่งคือให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ที ๒๕ ที. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่จัตุรคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ทวิคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ตาหนึ่ง. พระ

๑๘ ๒ มาตราหนึ่ง. มนตร मुखเมืองชนหิมนพทนาย, ผู้รับราชการพระเจ้าอยู่หัว, แด่มริถงแก่ราชการ, ทำให้ขาดเหตจกจกราชการด้วยประการใดกิด. อนึ่งพระเจ้าอยู่หัวให้กะเกณฑ์เอาราชการตั้งโตให้ทำตาม. ถ้าผู้ใดมิทำตามกะเกณฑ์, แดงงเอาพิศุเงินทองเสีย, ให้เสียราชการไปกิด. อนึ่งราชการมากเหลือกำลังตนๆ ทำมิได้, ก็ให้กราบทูลให้ทราบ. ถ้าแต่ไปทำให้เสียราชการไปกิด, ท่านว่าผู้นั้นเดมิถ, ให้ตั้งโทษ ๖ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้ถอดจกจกราชการ. ฐานหนึ่งคือให้จำไว้. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ทวิคุณ.

ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ถาหนึ่ง. ฐานหนึ่งคือให้ภคยทัณฑ์ไว้.
ฐานหนึ่งคือให้อุเบกษาไว้. พระ

๒๐ ๐ มาตราหนึ่ง, มีพระราชโองการตรัสตั้ง, แก่เจ้าพระยา
แฉะพระยาพระหุดองหัวเมืองมณฑลราชินิกุลชนมุนวอย, นายร้อย
แฉะวงด้านคอยผู้พยาบาลในกรมใด ๆ, แฉะพระเจ้าอยู่หัวท่านไซ้ให้
ไปกระทำราชการรักษาพยาบาลแห่งใด ๆ, แฉะไปนมมิได้รักษา
พยาบาลแฉะราชการพระเจ้าอยู่หัวเสียมิดักระทำตาม, แฉะท่านออก
พระราชโองการท่านตั้งนั้น, ท่านว่าเสียมิดัพระราชบัญญัติตราไซ้
ท่านให้ตั้งโทษ ๖ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้พ้นคอริบเรือน. ฐาน
หนึ่งคือให้ รมราชบาทอแฉะ, แฉะตัวตงหญ่าข้าง. ฐานหนึ่งคือให้
ใหม่จตุรคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ทอคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่
ถาหนึ่ง. ฐานหนึ่งคือให้ภคยทัณฑ์ไว้. พระ

๒๑ ๐ มาตราหนึ่ง, มีพระราชโองการพระราชบัญญัติพระราช
กำหนดกฎหมายตั้งแต่งไว้ประการใดให้กระทำตาม. ถ้าผู้ใดมิกระทำ
ตามท่านออกทำเห็นอพระราชโองการพระราชบัญญัติพระราชกำหนด
กฎหมายกัถิ, แฉะทางคักคักจำคนมัยคักคัก, คนพอกพองบ่าวไพร่
ไปเลตคคว่าเอาชัวคนบ่าวไพร่ลูกเมียท่าน, มาคักโบยจำจองโดยพดการ
เองกัถิ, ท่านว่าผู้นนเสียมิด, ท่านให้ตั้งโทษ ๖ ฐาน. ฐานหนึ่งคือ
ให้พ้นคอริบเรือน. ฐานหนึ่งคือให้ รมราชบาทอแฉะ, แฉะตัวตง
หญ่าข้าง. ฐานหนึ่งคือให้ทอนด้วยตวดหนึ่ง ๕๐ ทีแฉะจ่าไว้.
ฐานหนึ่งคือให้ใหม่จตุรคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ทอคุณ.
ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ถาหนึ่ง. พระ

๒๒ ๐ มาตราหนึ่ง, มีผู้ไปค้นโทษราษฎรให้ได้ความเดือดร้อน
 กัด, แต่เดิมคดีพระราชอาญากัด, แต่เบียดบังตำรวจชื้อคนไพร่
 หลวงไว้กัด. แต่คดีตามประการนี้, มีแต่ประการใดประการหนึ่ง,
 ท่านให้ลงโทษ ๒ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้พ้นคอบริเวณ. ฐาน
 หนึ่งคือให้รับราชบาทแล้ว, เขาต้องหม้ายข้าง. ฐานหนึ่งคือให้
 จำไว้เดือนหนึ่งแล้ว, เขาต้องออกนอกจากราชการ. ฐานหนึ่งคือ
 ให้ประจานแล้ว, ให้ใหม่ทิวคณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ตาหนึ่ง.
 ฐานหนึ่งคือให้ถากคยทันต์ไว้. ๖

๒๓ ๐ มาตราหนึ่ง, มีพระราชโองการแต่พระราชบัญญัติใช้ให้
 กระทำราชการ, แต่เพชบายเอาแต่เงินของทรัพย์เจ้าของ, เขาเรือน
 ดุกเมียช่าคน เขามาเป็นประโยชน์แห่งตนกัด, แต่ นายทามรง นาย
 มหาตไทย นายคดีผู้ไปเรียกหา, บมีสั่งให้พิจารณาโดยกระทรวง
 คัดกัด, แต่มีกระทำตามพระราชนิยามกรม, อันท่านอาัยได้ โดยกระ
 ทรวงการนั้นกัด, ท่านไซ้ให้ ไปดืบเอากิจจานุกิจ, แต่มีไปเอาราช
 กิจตามท่านไซ้กัด, ท่านว่าเดิมมีโทษ ๒ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้
 พ้นคอบริเวณ. ฐานหนึ่งคือให้รับราชบาทแล้ว, เขาต้องหม้าย
 ข้าง. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่จตุคณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ทิวคณ.
 ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ตาหนึ่ง. ฐานหนึ่งคือให้ถากคยทันต์ไว้. ๖

พระราชดีห

๒๔ ๐ มาตราหนึ่ง, มีพระราชโองการให้เสนาบดีตราพระคดีห

มัดแก้ว

ไปถึงผู้รังเมืองครองเมืองแลกรมการ, ด้วยการณรงค์สังคราม แต่

ให้ตั้งผู้มีบรรดาศักดิ์ยกความประการใดไม่รับตรา, แลรับตราแล้วมิได้บังคับบัญชาคดี, แลบอกฟ้องกันชนผู้คนทรวัยตั้งต้น, มิได้ตั้งตามท้องตราคดี, แลบังคับบัญชาให้เรียกหาคนมาตั้งตามท้องตรา, แลฉกฉวยทำข่มเหงซึ่งเอาคนในท้องตราไว้จากของ ตั้งโดยทำประการใด ๆ

พระราชดำริ
เห็นอตรา พระราชดำริ } ท่านว่าให้ตั้งโทษ ๖ ฐาน. ฐานหนึ่งคือ
บิดแกว }

โทษคนชบเรื้อน. ฐานหนึ่งคือให้รับราชบาทดวงสิ้น. ฐานหนึ่งคือให้ โหมจตุรคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ โหมทวิคุณ, ฐานหนึ่งคือให้จำไว้ ๗ วัน. ฐานหนึ่งคือให้ทวงดงยดตหนึ่ง ๒๕ ที.

๒๕ ๐ มาตราหนึ่ง, มุขมนตรี เจ้าราชทินกุล ชุนหมื่น หรือพันจาดำเนินยว, อาณาพยาบาล, มีสัมกำลัง แดไฟร์หลอด อยู่ในเมือง นอกเมืองแห่งใด ๆ, ท่านมิให้อามาไซโดยในเรือนคนเลย. ถ้าขุนนางต้องกระเกณฑ์ ในราชการหลอด, ก็ให้ไฟร์หลอดไฟร์สัมทำราชการ, ซึ่งกระเกณฑ์นั้นเสียให้แล้วก่อน. ถ้าขุนนางมีท่านกำลังในเรือนน้อย, แดจะกระทำกรบ้านเรือนตน, ก็ให้ว่าจวนไฟร์สัมไฟร์หลอด

ไว้กระทำแคว้นหนึ่ง ๓ } วัน, อย่าให้ออกซึ่งได้ ไซ่ตราตราทำให้ ได้ความเดือดร้อนยากแค้น, เหมือนหนึ่งผู้คนในเรือนตน. ถ้าขุนนางผู้ใดมิได้ทำตามพระราชบัญญัติ, ท่านว่าผู้นั้นเต็มัก, ให้ตั้งโทษ ๖ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้ทวง ๒๕ } ที. ฐานหนึ่งคือให้จำไว้.

ฐานหนึ่งคือให้ถอดออกจากราชการ. ฐานหนึ่งคือให้ โหมทวิคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ โหมตาหนึ่ง. ฐานหนึ่งคือให้ภาคยทัณฑ์ไว้. ๒

๒๖ ๑ มาตราหนึ่ง, มีพระบิณฑูร, พระเส้าฉนวน, และรับสั่งพระราชบุตร, พระราชบุตร, พระราชนัดดา. ใช้ขุนหมื่นให้ไปกิจราชการคดีอุบายความประการใด, มิได้เอามาพิทเหตุแก่พระเจ้าอยู่หัว, ท่านว่าผู้ชนเดิมมี, ท่านให้ลงโทษ ๖ เดือน. ฐานหนึ่งคือให้เอาตัวออกจากราชการ. ฐานหนึ่งคือให้ทวนด้วยถวดหนึ่ง ๒๕ ปี. ฐานหนึ่งคือให้ โหมจตุรคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ โหมทวิคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ โหมธนาหนึ่ง. ฐานหนึ่งคือให้ภาศยทัณฑ์ไว้. ๖

๒๗ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดบังอาจเบียดบังข่างมาชาวคนเงินทองด้วยสิ่งอากร, บันดาจะเข้าพระคลังหลวง, แดเขาไปซื้อชรายมิให้รับบัญชีฎีกาคัด, แดมีผู้เหนมิได้ พิทเหตุเป็นใจด้วยกันก็, ท่านให้ไต่สวนเป็นตั้งแท้, ท่านให้เอาตัวผู้บังอาจ, แดมีผู้เหนเป็นใจต้องในรวางบังอาจ, ท่านให้ลงโทษ ๖ เดือน. ฐานหนึ่งคือให้ พันศอริบเรือน, ฐานหนึ่งคือให้จำได้ตรไว้ รับราชบาท, แดเอาตัวลงทญาชาง. ฐานหนึ่งคือให้ทวนด้วยถวดหนึ่ง ๕๐ ปี. ฐานหนึ่งคือให้จำได้เดือนหนึ่ง, แดเอาตัวถอดลงเป็นไพร่. ฐานหนึ่งคือให้ โหมจตุรคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ โหมทวิคุณ. ๖

๒๘ ๑ มาตราหนึ่ง, มีผู้มาฟ้องหาชาทูตของชุดพระบาท, ด้วยคดีประการใดๆ, ให้เอาคดีเนือความนบนบงคมทุกตพระภรรณาให้ทราบก่อน, ถ้าวทวงพระภรรณาตั้งให้ พิจารณาจึงพิจารณาได้. ถ้าวผู้ใดไปพิจารณาไต่ถามตี โบาย จำจงโดยพลการเอง, ท่านว่าผู้ชนเดิมมีพระราชอาญาท่าน, ท่านให้ลงโทษ ๖ เดือน. ฐานหนึ่งคือให้ พันศอริบเรือน. ฐานหนึ่งคือให้พันรับราชบาทเอาตัว, ฐานหนึ่งคือ

ให้ทวนด้วยถวดหนึ่ง ๕. ที่. ๑. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่จตุรคุณ. ๑. ฐาน
หนึ่งคือให้ใหม่ทวิคุณ. ๑. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ตาหนึ่ง, ถ้าดีคำจำ
ของ, ก็ให้ใหม่โดยดีคำจำของเขานั้น. ๑.

๒๙. ๑. มาตราหนึ่ง, ๑. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่จตุรคุณ, ๑. ฐาน
หนึ่งคือให้ใหม่ทวิคุณ, ๑. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ตาหนึ่ง, ถ้าดีคำจำ
ของ, ก็ให้ใหม่โดยดีคำจำของเขานั้น. ๑.

๓๐. ๑. มาตราหนึ่ง, ๑. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่จตุรคุณ, ๑. ฐาน
หนึ่งคือให้ใหม่ทวิคุณ, ๑. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ตาหนึ่ง, ถ้าดีคำจำ
ของ, ก็ให้ใหม่โดยดีคำจำของเขานั้น. ๑.

๓๑. ๑. มาตราหนึ่ง, ๑. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่จตุรคุณ, ๑. ฐาน
หนึ่งคือให้ใหม่ทวิคุณ, ๑. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ตาหนึ่ง, ถ้าดีคำจำ
ของ, ก็ให้ใหม่โดยดีคำจำของเขานั้น. ๑.

๓๒. ๑. มาตราหนึ่ง, ๑. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่จตุรคุณ, ๑. ฐาน
หนึ่งคือให้ใหม่ทวิคุณ, ๑. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ตาหนึ่ง, ถ้าดีคำจำ
ของ, ก็ให้ใหม่โดยดีคำจำของเขานั้น. ๑.

ฐานหนึ่งคือให้ประจันแดง, เขาตัวออกจากราชการ. ฐานหนึ่งคือให้จำไว้เดือนหนึ่ง, เขาตัวตั้งหน้าข้าง. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่จักรคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ทิวคุณ. ฐานคือให้ใหม่ตาหนึ่ง. ฐานหนึ่งคือให้ภคยทนต์ไว้.

๓๓ ๐ มาตราหนึ่ง, เสด็จขึ้นมณฑล มุณายอาณาพยาบาดทุกกระทรวงการ ทะเกนต์ไพร่หลวงส้มกำดัง, ไปทำราชการพระเจ้าอยู่หัวให้ ได้จึงสดอก, ถ้าแต่ขุนมุนายอาณาพยาบาดผู้ใดทำใดเดแก่ราชการ, มิได้ตั้งเดือนไพร่หลวงไพร่ส้มให้กระทำการแต่ให้เห็นซ้ำ, บัวยการไพร่หลวงไพร่ส้มกัก, แต่เรียกเอาเงินแดงด้วยไพร่หลวงไพร่ส้มไป, ให้เสียราชการพระเจ้าอยู่หัวกัก, แต่เรียกเอาเงินแก่ไพร่ให้ตัวเหลือมิคชนบธรรมเนียม, ให้ไพร่ได้ความยากเย็นกัก, ท่านว่ามุณายอาณาพยาบาดนั้นเดิมคพระราชาญาท่าน, ให้ดังโทษ ๖ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้ทอน ๓๕ ๖ กัก. ฐานหนึ่งคือให้ใส่ตรไว้. ฐานหนึ่งคือให้ถอดเสียจากราชการ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ทิวคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ตาหนึ่ง. ฐานหนึ่งคือให้ภคยทนต์ไว้.

๓๔ ๐ มาตราหนึ่ง, ไพร่ฟ้าอันฮาไศรยอยู่ในเดมาอาณาเขตจังหวัด, เมืองใหญ่เมืองน้อยในถิ่นถานบ้านนอกขอบชนบท, ท่านให้เขาอยู่สุขเย็นใจเขา, ท่านมิให้ถูกฮาดแก่เขาเลย, แม้นผู้ใดทำฮุกฮาดแก่เขา, แต่ทงกักความนัยศลาศกัก, เห็นว่าเขาจะมีใส่ถงว่าเขาผิดเขาเขามาขังไว้, แต่ถงวิราชบาทวเขาตั้งดินช้านเขากัก, เห็นว่าเขาเป็นสมัคสมาฮาไศรยเขาใช้ประหังคประงอนคน ๆ รุกราช, เขา

๖ ตูฐาน. ถ้าตัวจำของพันเทง, ให้ใหม่โดยตัวจำของพันเทง, แต่หน้า ๕๐๐ ขึ้นไปให้ใหม่แต่ต้นหนังสือร้อง. ถ้าค่าหน้า ๕๐๐ ลงมา พวกซึ่งไปด้วยนั้น, ให้ใหม่ถึงผู้ส่งมือ. ถ้าเก็บเอาทรัพย์สิน ถึงของด้วย, ให้เอาทรัพย์สินนั้นคืนใหม่ทุกคืน.

๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง. ผู้ใดบังพระราชทรัพย์ของพระเจ้าอยู่หัว, เป็นต้นว่า, ตั้งถิ่นไร่นาเบียดจ่ายพระราชทานกัศ, เบียดบังเอาท้องพระคลังແຕ່ແນ່ງເຂົາກັດ, แຕ່เบียดบังในอภัยความ, แຕ່ฉ้อฉลภาวะทรัพย์สิน อธิปไตยภาวะทรัพย์สิน, เป็นของหลวงมากตั้งเขตกของพระคลังนั้นนอช, เอาไว้เป็นอาณาประโยชน์แก่ตนกัศ, ท่านให้ลงโทษ ๖ ตูฐาน.

๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง. พระเจ้าอยู่หัวทรงบัญญัติให้ ข้อชายตั้งของ ตามกนดตลาค, แຕ່ผู้ข้อชายทำเกินพระราชบัญญัติไว้, มิได้ ข้อชาย ตามกนดตลาค, มากข้อออกชายแวงนอกพระราชบัญญัติ, ท่านว่าเดิมคพระราชอาณาให้จำได้ชื่อไว้ตามวัน, แຕ່เอาไปประจานจนรอบตลาค, ให้ทอนด้วยไม้หวาย ๒๕ ที, อย่าให้คู่เยี่ยงกัน, ถ้ากนดตลาค มิได้กำขบว่ากถ่าวระให้ลฤกตลาคข้อออกชายแวง, กถ่ากนดตลาคอันพระเจ้าอยู่หัวทรงบัญญัติห้ามไว้, ให้กนดตลาคจำได้ชื่อไว้ตามวัน, แຕ่ทอนด้วยไม้หวาย ๑๕ ที. อนึ่งพระเจ้าอยู่หัว ห้ามมิให้ ข้อชายตั้งของต้องห้ามแก่ผู้มาแต่ต่างเมือง, แຕ່เม้นชนข้อชายแแต่ตั้งออกไปนอกค่านต่างแแต่, แຕ่ชนมุถนายอาณาพยาบาลผู้ใดได้ ข้องมนรู้เห็นเป็นใจด้วยมัน, มิได้เอามารว่กถ่าวพิทูล, ท่านให้ลงโทษชนมุถนายอาณาพยาบาล, แຕ่เม้นผู้ตั้งตั้งของต้องห้ามออกไปให้, ข้อชายนอก

จ่ายมากกิด, ทรัพย์มอญในคตงมากคตงบาญช้แดนชยกต, ผลตเปตยน
 รางวตกต, ผลตเปตยนชองในคตงกต. อนงมูเกบเบยชกรตมพชสร
 สดยสัดกภกษานาดทานเชงเรอนชนอนตถกต, เชงณบบชองนาทชอง
 ดวณเตาอูเตมอ, แดบงพระวราชทรพยชองหตวงไดถลายณบบ, แด
 บงคนไดวานชอกจำนวน, หนนจำหนายค้ำเบยเดยถกต, คตจำนวนเรยภ
 พกคตถสตไมกต, ถตโณนคกต, ถตพรวรณพฤชกต, คตพกคเองกต.
 อนงมูเสชตราชบต, แดรอยนา, พนนา, หนนนา, แดณนา, กำนพนา,
 แดบงพระวราชทรพยเบยเงนเขาชองหตวงกต, หนนบาญชตจำนวน
 หนนจำหนายถลายณบบบาญชคณกต, แดคตจำนวนเขากต, เปตยน
 สดเปตยนทนาถกต, ถตโณนคคตบาญชกต, เขาเงนเชงกต, แดเขา
 เงนราชวราชชอเขาวาเปนหตวงกต, เขาเงนหตวงชอเขาชายเองกต,
 ทานว่าเดมคให้ถงโทษ ๑๑ฐาน. ถาทรงพระกรุณาไปรดเกด้า ๑๑ให้
 ษาคเดย, ให้เขาทรพยตั้งชงณปรบคผลตเปตยนหน, แชวนคช
 ปรจณด้ามฉน, แดให้ใหม่ทคณ, ถาบงไฟรหตวงคณหตวงไว,
 ให้ใหม่คณหน่งเปนคณด้ามคณ. ๒๒

๓๑ ๑ มาตราหน่ง, พระเจ้าชยหวัค้ำหรัถศรตดีตั้งแถเดณาคต,
 ให้มีโณนคฎีกาไปใหม่ตนายชานาพยาบาดล่งมูคชองชรรคคต, แด
 มุตนอยไมรบโณนคกต, รบโณนคไวแถวมคตล่งกต, บ้องกนชงเขา
 คณมูมชรรคคตไวมีให้ไคถามควมค้ำหรัถศรตดีตั้ง, ทานว่ามุนนเดมค
 พระราชชญา, ทานให้ถงโทษ ๑๑ฐาน, แดให้ตั้งมูคชองชรรคคต
 จงได้. ๒๓

๔๐ ๑ มาตราหน่ง, พระเจ้าชยหวัคแตงให้มูไคไปร่งเมองครชง

เมือง, แต่ไปอาณาพยาบาลในกรมแห่งใดๆนั้น. ถ้าขุนหมื่นในกรม
หาตัวมิได้, ให้จัดตั้งขึ้นให้ครบตามตำแหน่ง, ถ้าจัดตั้งมิได้, ให้บอก
เข้าไปยังเมืองหลวงท่านให้จัดตั้งออกมา, แต่ขุนหมื่นไพร่ในอายุค
ของคนยังคงในราชการอยู่, หากมีผิดมหัศจรรย์ราชการ, ให้ทรัพย์สิน
สิ่งใดแก่ผู้พยาบาลๆ เปลี่ยนผลด้อยก่อนให้ขาดเสียราชการท่านใช้,
ท่านว่าเดิมมีโทษหกฐาน. ๖๓

๕๓ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดบังหมุ่พดทหารไพร่หลวงได้ มีโทษเป็น
ราชการ, ให้พระสุภวระดีพิจารณาคุณด้วยบัญชี. ถ้าเป็นดีจำบังให้
เขาคดีไพร่ได้ในหมุ่ตามเดิม. แต่ด้วยตัวผู้บังนั้นให้ มีโทษหกฐาน,
ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ขบให้ชาติ, ให้เอาชนชาวย่าง, แต่
ให้จำได้ครุได้ ๓ เดือน, เขาคดีต้องเป็นไพร่อย่าให้คู่แย้งกัน. ๖๔

๕๔ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดบังกตพินของลูกหลานเผ่าพันธุ์แห่งงาน
ท่านกต, ดั่งเดียวไปอยู่ประเทศเมืองอื่นดั่งนั้น. ท่านว่าเดิมอพยพกต,
ให้มีโทษ ๖ ฐาน. ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ขบให้เชยงดีเสีย,
ให้ทวนด้วยสกตหนึ่ง ๕๐ ก, ให้ใหม่คนหนึ่งเบบ ๓ คน. ๖๕

๕๕ ๑ มาตราหนึ่ง, พระเจ้าอยู่หัวท่านห้ามมิให้ มุขมนตรีราช
นิคตขุนหมื่น, หัวพันทั้งหลาย, ศึกกันเสด็จรายาเมาสืบสิ้นเที่ยวเดินใน
กตางคิน, แต่ดอบตักเจรจากคิมชอบ, อันผิดจากพระราชฤช
ฎีกา. ถ้าผู้ใดบังพระราชบัญญัติตรีดีทวมดั่งนี้, ท่านว่าผู้ชน ทรยศ
ขบตคือแผ่นดิน, ท่านให้ลงโทษ ๖ ฐาน. ถ้าผู้สืบสิ้นเสด็จรายาเมา
ศึกกันกินเหล้าเที่ยวเดินกตางคิน, แต่เจรจากคิมชอบดั่งกตางคิน, ก่อน
ทรงพระราชบัญญัติ, ท่านไม่เอาโทษแก่ผู้ชน. ๖๖

๕๔ ๑ มาตราหนึ่ง, มุขมนตรี ราชนิกุลขุนมุนายหัวพันผู้ใด ๆ, มีกิจธุระกิจอดการงานใด, จะไปมาหาสู่กันในกลางวันแดดกลางคืน, ก็ให้บอกแก่ขุนมุนายอาณาพญาบาลผู้ใหญ่ไว้ให้รู้ แล้วไป มา หา กัน, ท่านว่าหาโทษมิได้. ถ้าไปมิได้บอกกล่าวแก่ขุนมุนายอาณาพญาบาล, ท่านให้ตงโทษโดยข้อเดิม ๖ ฐาน. ๖

๕๕ ๑ มาตราหนึ่ง, กติข้อใหญ่เป็นมหันตโทษ, แด่มั่นผู้ฉ้อฉลยอมมิได้ว่ากล่าวแก่กัน, ท่านให้เจ้ากรมปลัดกรมเอาคดีนั้นขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาก่อน. ถ้ามีพระราชโองการตรัสเป็นประการใดก็ให้กระทำตาม. ถ้าหัวเมืองให้เอาคดีนั้นขึ้นว่าแก่เจ้าเมือง ๆ ว่า เป็นประการใด ๆ ก็ให้กระทำตาม. ถ้าผู้ใดเอาคดี มหันตโทษทำบิดรเวเล็กยอมแต่เอาเพื่อตนเอง, มิได้พททุกว่ากล่าว, ท่านว่าเจ้ากรมปลัดกรมเดิมตราขบัญญัติ, ท่านให้ตงโทษ ๖ ฐาน. ๖

๕๖ ๑ มาตราหนึ่ง, ท้องไร่ ให้เป็นนายกองยกกรมไพร่รังวัดนาพดการกัต, แด่ไพร่รังวัดแขวงจังหวัดกัต, แด่ไร่เดิมยวตชญาชิตแต่นายนักการวัดนาพดการ, แด่เสนาถำนให้การว่าผู้ นมาอำเภอท่ามาก, มีผู้ใดทว่าผู้ กชญาชิตหมายจำนวนนาว่านชย, บังน่านไร่ กัต, บังที่ด้วยดีไร่ กัต, พิจารณาเป็นสั่งว่าบงนาพดการดมพัลชรไว้, ท่านให้ตงโทษโดยโทษานโทษ, ในรางวัลโทษ ๖ ฐานคชหนึ่งแต่ก่อนนั้น. อนึ่งถ้าโจทหาท่านเป็นสั่ง, ให้ส่งผู้ นไปยังนครบาลให้ชันษาอย่างประจานจงได้ ๓ วัน, แด่วปลดลง. ถ้าโทษให้ทวนด้วยตวคหนึ่ง ๖๐ ที, แด่วสั่งลงหน้าข้าง. ถ้าโทษให้ทวน ๘๐ ที, แด่วสั่งคืนแก่นายเงิน. ๖

สาวท่าน, เขาพรคพวกไปยอชักเอามาเป็นเมียกั๊ด, เป็นซำคนกั๊ด, แดทำทุราชานให้เขาเดียดกั๊ด, เขาในรวงชุกฮาจุรุกราชฐร ช่มเหง ท่าน ๆ ให้ตั้งโทษในข้อเดิม๖ ๘ฐาน. ๖

๕๐ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใด ๆ ฐเห็นเป็นใจเจ้าช้อยชองซึ่งเขาผู้ท้าว ร้าย, ตังกับกฏหมายดำหรับแผ่นดินไวกั๊ด, แดเกาะกุมเอาตัวผู้ม ความชอบอันจับกุมผู้ร้ายทังผิดนั้น, ไปจำจงโมยตีประการใด ๆ กั๊ด, แดผู้ฐเห็นว่ามีท่าผิดมิได้เอามาจรเรียนพททฐ, ท่านให้ตั้งโทษแก่ ผู้ชองซึ่งเกาะกุมได้, แดผู้ฐเห็นมิได้ เอามาว่ากต่างนในข้อเดิม๓, ในรวงเดิม๓โทษ๖ ๘ฐาน, แดให้ใหม่โดยตีค่าจำจงนั้น. ๖

๕๑ ๑ มาตราหนึ่ง, พระเจ้าช้อยหัวตริสั่งให้ ไปรังเมืองครอง เมือง, ให้รักษาพยาบาลไพร่ฟ้าข้าไทยท่าน, แดให้บริบรชง ศุขทุกข ราชฐรทงปวง, แดรักษาคันถานบ้านนอกชดชท, มิให้มีโจรผู้ร้าย แดคนกันไซกราชฐร. ถ้าผู้รังเมืองผู้ครองเมืองผู้ใดรักษาได้, ท่าน ว่ามีบำเหน็จในแผ่นดิน. ถ้าแดโจรผู้กันไซกราชฐร เกิด ชกชุม ชน เหตุอ่าตั้งระงับมิได้, ก็ให้บอกมายังตกชนนศาตา, ให้บังคับทตแด่ ตมเคัจบรมบพิตรพระพุททเจ้าช้อยหัว, จึงจะพ้นโทษ. ถ้าแดผู้รังเมือง ผู้ครองเมืองมิได้ก่าชบจับกุม, ละเลยให้ โจรแดผู้กันไซก ราชฐรชกชุม ชนได้, ท่านว่าผู้นเดิม๓ตงในรวงกันไซกให้ตั้งโทษ๖ ๘ฐาน. ๖

๕๒ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดบังคับ บัญชาตาม ด้านวนตาม บัญชี ชอบแถว, แดผู้หนึ่งกถจว ความจะมาถึงตวแดตงญาตพนองตว, แดผู้นผลพยาบาทพิททเบียดเบียดพมิให้ผู้นอยู่ในที่นั้นได้, ให้เอา ไปใส่ทอนกั๊ด, มิให้เตยงผู้นกั๊ด, ท่านว่าเดิม๓ให้ตั้งโทษ๖ ๘ฐาน. ๖

๕๓ ๑ มาตราหนึ่ง, ดมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวด้าวรดี
 ตรัสไว้ว่า, เมือง $\left. \begin{matrix} ๒ \\ ๓ \\ ๕ \end{matrix} \right\}$ ทงปวง. ถ้าอาณาประชาราษฎร์มกค้ำทุกข์
 ถ้อยความดังใดใด, ให้ร้องฟ้องแก่เจ้าเมืองเดมรุ่งกรมการ, ให้
 ดำรงกิจค้ำทุกข์ในเมืองนั้น. ถ้าผู้ใดไปคบหาด้วยผู้รุกรมการแขวง
 ขึ้นเมืองอื่น, ให้คุมพวกฟ้องมาเกาะถอมถาก, แดบวคหิมาเยาแก่ผู้
 คนนั้นไปพิจารณาต่างเมือง, ท่านว่าผู้นั้นทำต้อง เดมิตให้ดังโทษ
 ๖ ฐาน. ๖

๕๔ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดรู้เห็นเป็นใจกิด, มิได้เป็นใจกิด,
 แดร์อยู่ความผู้ ไปชนแหงราษฎรไพรบ้านพลเมืองท่าน, ให้แตกฉานชาน
 เช่นไปแแต่ได้ความเค็ดรอน, แดคนมิได้เอามาว่ากล่าวร่ำเรียนพิทท
 ให้ทราบ, พิจารณาเป็นดัดยว่าผู้นั้นรู้เห็นจริง, ให้ดังโทษในรวง
 กันโทษ ๖ ฐาน. ถ้ารู้เห็นครั้งหนึ่งมิได้เอามาว่ากล่าว, ให้ใหม่ดา
 หนึ่ง. ต้องครั้งให้ใหม่จตุรคน. ถ้าครั้งให้ทอนดัดยดัดหนึ่งโดย
 ดกัณ ๕๐ ที, มิได้กัณ ๕๕ ที. ดัดครั้งให้เอาโทษทอนแแต่เอาคัดวงเป็น
 ไพร. ถ้าครั้งให้รับรวงชบาททอนแแต่เอาคัดวงหญาชาง. ถ้ารู้เห็นถ
 หกครั้งมิได้เอามากกล่าวพิทท, ท่านให้พ้นคอรับเรือน, เพราะว
 เป็นใจเขาคัดยผู้กระทำคน. ๖

๑ กล่าวลักษณะโทษ ๖ ฐานมี ๕๔ มาตรา ๖

ฐานนี้, กอวฐานใดให้เอาแต่ฐานหนึ่ง, แล้วแต่จะทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ. ๓๖

๑ โทษ ๕ ฐาน ๒ มาตรา ๓๖

๑) เต็มจะกล่าวโทษ ๔ ฐาน สืบลาชะคดีต่อไป ๓๖

๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดเป็นข้าอยู่ในแผ่นดินท่าน, แต่มิได้อำนาจในพระราชอาณา, เอาเข้าแต่ไพร่หลวงซึ่งท่านได้ใช้ราชการนั้นไปไว้ว่าเป็นข้าคนของตนก็ดี, แต่ไพร่หลวงไปเป็นข้ากรมอื่นก็ดี, พิจารณาเป็นสัตย์, ท่านให้ตั้งโทษ ๕ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้รับเอาทรัพย์สินตั้งต้นแล้วเอาตัวลงหนีห่าง. ฐานหนึ่งคือให้ไหม้ทัญคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ไหม้ตาหนึ่ง. ฐานหนึ่งคือให้จำไว้แต่ทัญคุณด้วยดวดหนึ่ง ๕๕ ที. ๓๖

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง, ถ้าท่านผู้บัญชาการก็ดี, ท่านให้ตั้งโทษ ๕ ฐาน ๆ หนึ่งคือให้แหะปากตั้งโทษถึงตั้งชีวิต. ฐานหนึ่งคือให้ตัดปากเสีย. ฐานหนึ่งคือให้ทัญด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ที, ไม่หาย ๕๕ ที. ฐานหนึ่งคือให้ไหม้โดยยศถาศักดิ์. ๓๖

๓๙ ๑ มาตราหนึ่ง, เพราะพรางศอกคราบดอมตราได้สองแท้แพจจริงตั้งนุณนมัด, ทานให้ตั้งโทษ ๕ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้

ฆ่าเสีย. ฐานหนึ่งคือให้ตบปากเสีย. ฐานหนึ่งคือให้ตบนิ้วมือ
เสีย. ฐานหนึ่งให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ที. ๗๖

๖๐. ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้มีหน้าที่คดีคดีแพ่งไป, ผู้ใดต้อง
รับพระราชอาญาอันใด ๆ นอกอำนาจการชดเชยพระราชทรัพย์พระเจ้าอยู่
หัว, ท่านให้ตั้งโทษใหม่ ๕ ฐาน ฐานหนึ่งคือให้ไหมตาหนึ่ง.
ฐานหนึ่งคือให้ไหมมือหนึ่ง. ฐานหนึ่งให้ไหมศรีษะหนึ่ง. ฐาน
หนึ่งคือให้ไหมจัตวาหนึ่ง. ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มิให้เอาดิน
ใหม่พิไนย, ท่านให้เอาดินใหม่หนึ่งทอนด้วยดวดหนึ่งโดยกำลังดิน
ใหม่นั้น. ถ้าแต่ผู้ต้องพระราชอาญานั้น, มีบ้านเห็นจำนานแก่ราชการ
แผ่นดิน, ท่านให้จำได้ครได้กว่าจะถนัด, โทษทอนด้วยดวดหนึ่ง ๑๐
ที, ท่านให้ได้ค่าไฉ ๑๐๐ วัน ถ้าทอนด้วยดวดหนึ่งมากเท่าใด, ก็ให้
ได้ค่าทอนเท่าดวดหนึ่งนั้นอย่าให้ขาด, โทษบันดาคจะไฉค่าคดี, จะ
ทอนด้วยดวดหนึ่งก็, ผู้ต้องรับพระราชอาญานั้นจะชดเชยโทษจำ
โทษทอน, ก็ให้เอาชดเชยนั้นชดเชยบงคมทูลให้ทราบทงน, แแต่แต่
สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ. แแต่ถ้าชด
โทษ ๕ ฐานนี้, ทอพระราชทัณฑ์ฐานใด, ก็ให้เอาแต่ฐานหนึ่ง.
๗๗ แแต่แต่สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ.

๑ กล่าวถึงโทษ ๕ ฐาน ๕ มาตรา ๗๖

๑ จะกล่าวลักษณโทษ ๓ ฐาน สืบสาขาคดีต่อไป ฯ

๖๑ ๑ มาตราหนึ่ง, พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าอธิการตั้งกิจประการใด, ให้พิททุกแต่โดยสัตยานุสติย. ถ้าผู้ โดยยากตั้งเอาเทศมัจฉิมังคม ทูลพระเจ้าอยู่หัวกต. อนึ่งคดีโดยความประการใด, พระเจ้าอยู่หัว ค่ำหวัดตรัสตั้งเสด็จแล้ว, มีนถบรชเอาคตินมาพิททุกเห็นอคาพระผู้ เป็นเจ้าอีกแล้ว, ให้ตั้งโทษ ๓ ฐาน ฐานหนึ่งคือให้พ้นศอริบเรือน. ฐานหนึ่งคือให้ตัดปากเดี่ย. ฐานหนึ่งคือให้ทอนด้วยดอด หนึ่ง ๓๐ ที. ฯ

๖๒ ๑ มาตราหนึ่ง, ข้าพวางปกบิตความชอบของท่านเดี่ย, แด เกียจกันว่าคนดี, ให้มีโทษ ๓ ฐาน. ฐานหนึ่งคืออาทิให้ทอนด้วย ดอดหนึ่ง ๕๐ ที, ๒๕ ที, ๓๕ ที. ฐานหนึ่งคืออมทยมให้ โหมจัตรกณ. ฐานหนึ่งคืออดสำนให้ โหมตาหนึ่งแล้วให้ชอกจากราชการ. ฯ

๖๓ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้แต่งตั้งของมาถวายกต, ถวายแต่ยังมี ตั้งให้เจ้าพนักงานกต, แดบงอาจชิงเอากต, คีตักันทำให้แตกหัก หายกต, มลูหามกมพง, ท่านให้ตั้งโทษ ๓ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้ ตัดนมอเสี่ยกหนึ่ง. ฐานหนึ่งคือให้ทอนด้วยดอดหนึ่ง ๒๕ ที. ฐาน หนึ่งคือให้ โหมตามยศศักดิ์. ฯ

๖๔ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดข้าพวางตราโดนตฎีกาไว้ ให้ความ เขาเดี่ย, โทษมี ๓ ฐาน. ฐานหนึ่งคืออาทิให้ทอนด้วยดอดหนึ่ง

๒๕ ๓, ด้วยไม้หวาย ๕๐ ๓. ฐานหนึ่งคือมัทยมให้ใหม่จักรุณ.
ฐานหนึ่งคืออด้านให้ใหม่ตาหนึ่งแล้ว, เอาตัวออกจากราชการ.
แต่ผู้เห็นนมโตว่าเรียนพิททอให้ทราบ, ให้ตั้งโทษในรวงอำพราง,
คือให้ทอนด้วยไม้หวาย ๒๕ ๓ใหม่ทอคุณ. ๓๖

๒๕ ๔ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดบังอาจทำตราสารบาปซึ่งกรมธรรม
กันใดก็ดี, ลบกรมก่อนแปดงเป็นใหม่ก็ดี, เดียดความอื่นเข้าก็ดี,
ลบด้านอนพิจารณาในตราการเด็ดแทรกข้อความอื่นใดก็ดี, แดงบ
รวงคำพิภาคษาในสัตย์เดียดเขียนอื่นสอดได้ก็ดี, แดงพระราชโอง
การพระราชกำหนดบทพระอัยการเด็ดก็ดี, มีโทษ ๓ ฐาน. ฐาน
หนึ่งคือให้ฆาเดียด. ฐานหนึ่งคือให้ตคมอเดียด. ฐานหนึ่งคือให้
ทอนด้วยดอดหนึ่ง ๕๐ ๓, แต่ผู้เห็นมิได้จากถาวว่าเรียนพิททอให้ทราบ
นั้นต้องในรวงบังอาจ, ท่านให้ตั้งโทษทอนด้วยดอดหนึ่ง ๒๕ ๓,
เพราะว่ามันเห็นแก่ผู้ผิดหาเห็นแก่แผ่นดินไม่. ๓๖

๒๖ ๑ มาตราหนึ่ง, เงินมณตรีมชดดูชุนท่านบังคับให้กระทำ
การประวารใด, มิได้ไปอยู่ทำการตามท่านกะเกณฑ์นั้น, แดงแต่
เดียดรนายนักการบ่าวไพร่ตนไปอยู่ทำการ, แดงคนมิได้เอาใจได้ครุ
เห็น แม้ถ้าการนั้นชระมิควรให้รางวัลแก่ท่านมณเดียด. ด่วนตวนาย
มิได้ไปทำการานั้น, ท่านให้ตั้งโทษ ๓ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้
ใหม่ตาหนึ่ง. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่ทอคุณ. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่
จักรุณ. แดงให้ทอนด้วยดอดหนึ่ง ๕๐ ๓. ๓๖

๒๗ ๑ มาตราหนึ่ง, พรางในตัจจาธิษฐานมีโทษ ๓ ฐาน. ฐาน
หนึ่งคืออาทให้ประจาน ๗ วันแล้วฆ่าเดียด. ฐานหนึ่งคือมัทยมให้รับ
ราชบาทแล้วฆ่าเดียด. ฐานหนึ่งคืออดด้านให้ตคปากเดียด. ๓๖

๖๘ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้เป็นเจ้าของไร่ ให้ทำการ ตั้งโต ตั้งหนึ่ง, กระทำแล้วก็ดี, ไปมิได้ทันกระทำแล้วก็ดี, แต่มีคนร้ายคบกันไปจุดเผาเสียก็ดี, ถักเขาไปก็ดี, ท่านรู้ด้วยประการใด, ให้ตั้งโทษผู้ทำร้ายของหลวงนั้นตามฐาน ฐานหนึ่งคือให้ฆ่าเสีย. ฐานหนึ่งคือให้ตัดมือเสีย. ฐานหนึ่งคือให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ที. ตามฐานนี้ควรตั้งฐานใดให้ตั้งแต่ฐานหนึ่ง แต่แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ. พระ

๖๙ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดขบ้งอธิญาณกระทัพบ, แลอธิญาณ-กระทัพบของพระเจ้าอยู่หัวก็ดี, กระทำทุกจริตในพระราชอาณา, แลให้จาดาลในแผ่นดินท่านก็ดี, แต่มีผู้ใคร่เห็นเป็นใจรับสินจ้างสินบนมิได้เอามาว่ากล่าวพิททุกแก่พระเจ้าอยู่หัว, ท่านรู้ด้วยประการใด, ให้มีโทษ ๓ ฐาน. ฐานหนึ่งคืออาทิให้ฆ่าเสีย. ฐานหนึ่งคือมัทยมให้รับราชบาทแล้ว, เขาตัวลงหญ้าข้าง. ฐานหนึ่งคืออดล้านให้ทอนแล้วให้ใหม่. พระ

๗๐ ๑ มาตราหนึ่ง, พระเจ้าอยู่หัวใช้ไปการณรงคสงครามได้ข้างมาผู้คนเครื่องศาสตราวุธ, แลทรัพย์สินซึ่งจะได้เป็นหลวงนั้น, ให้เอามาถวายแก่พระเจ้าอยู่หัว. ถ้าผู้ใดเบียดบังแตกเปลี่ยนช้อขายเสีย มิได้เอามาถวายแก่พระเจ้าอยู่หัว, แต่มีผู้เอามาว่ากล่าวให้ทราบ, แลพิจารณาเป็นสัตย์ท่านให้ตั้งโทษ ๓ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้พันคอริบเรือน. ฐานหนึ่งคือให้ทอน ^{๒๕}/_{๓๐} ทีเขาตัวลงหญ้าข้าง. ฐานหนึ่งคือให้ใหม่จักรคุณจำไว้ให้ติดตาม. พระ

๗๑ ๑ มาตราหนึ่ง, พระเจ้าอยู่หัวให้อยู่รักษาเมือง, แลให้

ไปรั้งเมืองครองเมืองก็ดี, ให้มีความรักดีต่อพระเจ้าอยู่หัว, ให้มีใจ
 จตุรศีlobบอ้อมอาณาประชาราษฎร์ให้อยู่เย็นเป็นสุข, อย่าให้เอาใจ
 ไปแผ่แผ่ค่ออริราชศัตรูแต่สักอัน. ถ้าผู้ใดมิได้ทำตามพระราช-
 โองการ พระราชบัญญัติพระราชกำหนดกฎหมายก็ดี, ท่านให้ตั้งโทษ
 ๓ สถาน. สถานหนึ่งคือให้พ้นคอริบเรือนแล้ว, เขาบุตรภรรยา
 ทรัพย์สินของเป็นหลวง. สถานหนึ่งคือให้ถอดออกจากราชการแล้ว,
 เขาควลงเขยอหญิงสาว. สถานหนึ่งคือให้ทแถม ๓ วันแล้วให้เสียบ
 เชนไว้.

๗๒ ๐ มาตราหนึ่ง, ถ้าผู้ใดคิดเขียนนินทาว่ากล่าวพระเจ้าอยู่หัว
 ค่าง ๆ พิจารณาเป็นสัตย์ให้ตั้งโทษ ๓ สถาน. สถานหนึ่งคือให้พ้นคอ
 ริบเรือน. สถานหนึ่งคือให้ริบตั้งดินแล้ว, เขาควลงหญิงสาว.
 สถานหนึ่งคือให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง โดยสักัน ๕๐ ที, มีสักัน ๒๕ ที. ะ

๗๓ ๐ มาตราหนึ่ง, ชาวพนักงานเครื่องทรง, แกร์แหวนทอง
 เงินผ้าผ่อนแพรพรรณ, เจ้าพนักงานทำให้ตกหายก็ดี, แต่ผู้รายดักไป
 ก็ดี, ท่านให้ตั้งโทษ ๓ สถาน. สถานหนึ่งคือให้พ้นคอริบเรือน. สถาน
 หนึ่งคือให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ที ๒๕ ทีแล้ว, ได้ตรให้ ไซของ.
 สถานหนึ่งคือให้จำได้ตรไว้ให้ ไซของ.

๗๔ ๐ มาตราหนึ่ง, เจ้านายชั้นมนตรีลูกขุนทั้งหมื่นหัวพันผู้ใด,
 บ่ยำบถต่อพระราชอาญาพระเจ้าอยู่หัว, เขาคดีอันมิควร มีขอบแต่
 อยาบช้า, มาว่ากล่าวทู่เถียงกันณนาพระที่นั่ง, ให้ตั้งโทษ ๓ สถาน.
 สถานหนึ่งให้ฆ่าเสีย. สถานหนึ่งให้ตัดปากเสียแล้วประจาน. สถาน
 หนึ่งให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๒๕ ที. ถ้าแต่ได้ความแก่กันมิเป็นสัตย์, ท่าน

ให้ตั้งโทษแก่ผู้ได้ความ ๓ สถานดังนี้. ถ้าจะถ่ายคัตปากเป็นเบี้ย
๑๕๐๐๐๐ ถ้าจะถ่ายถวดหนึ่ง ๓ ทศอแดน, เขาเข้าพระคตังหลวง. ๖๕

๑๕ ๐ มาตราหนึ่ง, ในดวงอำนาจแดงเขาคัดเป็นคั้น, มี
โทษ ๓ สถาน, สถานหนึ่งคือชาติให้ทวนด้วยถวดหนึ่ง. สถานหนึ่ง
คือมีทัมให้ใหม่จตุรคณ, สถานหนึ่งคืออรธานให้ใหม่ตาหนึ่ง,
แล้วให้ถอดออกเสียจากราชการ. ๖๕

๑๖ ๐ มาตราหนึ่ง, อำพรางพระเจ้าอยห้อมีวาทมิโต, ห้าม
ไความิ, ท่านให้ตั้งโทษ ๓ สถาน. สถานหนึ่งคือให้พันคอวิบเวอน.
สถานหนึ่งคือให้คัตปากเสีย. สถานหนึ่งคือให้ทวนด้วยถวดหนึ่ง
๕๐ ท. ๖๕

๑๗ ๐ มาตราหนึ่ง, ในดวงบังอาจมีโทษ ๓ สถาน, สถานหนึ่ง
ให้ประจาน. สถานหนึ่งให้จำแล้วเขาคัดออกจากราชการ. สถาน
หนึ่งให้ใหม่โดยยศศักดิ์. ๖๕

๑๘ ๐ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดบังอาจเขาพองพองพี่น้องเพื่อนฝูง,
รุกไปยอชกมตถได้คัตพาวายถึงทถงแดนท่านกัต, แต่อ้างว่าพระ
เจ้าอยห้อมท่านไซให้กระตักกัต, บังอาจชมเหงราชฎมเขาเองคั้น,
พิจารณาเป็นสัตย์ให้ตั้งโทษ ๓ สถาน. สถานหนึ่งท่านให้ทวนด้วยไม้
หวาย ๓๐ ทัดแล้วประจาน. สถานหนึ่งให้จำ, แล้วเขาคัดออกจาก
ราชการ. สถานหนึ่งให้ใหม่ไตต้นคอโดยยศศักดิ์. ส่วนโทษอัน
คนได้กระทำแก่ท่านนั้น, ให้ใหม่โดยยศศักดิ์. ๖๕

๑๙ ๐ มาตราหนึ่ง, มีตราคุมห้ามแดงพระราชกำหนดกฎหมาย
ให้แก่ผู้ใด, แต่มีผู้รู้ว่ามีตราคุมห้ามแดงพระราชบัญญัติให้ไว้
แล้ว, แต่มีผู้รู้ว่ามีตราคุมห้ามพระราชกำหนดนั้น, ท่านให้ตั้งโทษ ๓

ฐาน. ฐานหนึ่งให้จำเต็ยหนึ่ง, แล้วเอาตัวออกจากราชการ.
ฐานหนึ่งให้ทอนด้วยถวดหนึ่ง ๒๕ ที. ฐานหนึ่งให้ใหม่ทอคุณ โดย
บันดาศักดิ์. ๖๖

๔๐ ๐ มาตราหนึ่ง, ศักดิ์ใหญ่แปลงว่าน้อย, ศักดิ์น้อยแปลง
ว่าใหญ่ศักดิ์, ให้ฎีกาขาดเหลือศักดิ์, มีโทษ ๓ ฐาน. ฐานหนึ่งให้
ทอนด้วยถวดหนึ่ง ๓๐ ที. ฐานหนึ่งจำประจานสามวัน. ฐานหนึ่ง
ให้ใหม่ตามยศาศักดิ์. ๖๗

๔๑ ๐ มาตราหนึ่ง, ราษฎร ไพร่ฟ้า ข้าไทย อยู่เมืองนอกศักดิ์,
ในเมืองศักดิ์, แดเจ้าขุนมถนายแแต่เจ้ากรมให้ตราสารไปเอามา, มีผู้
บ้องกันบ้องอาจซึ่งชวงตัวคิเห็นตราสารตั้งนั้น, ท่านว่ามีผู้บ้องกันบ้องอาจ
เดิมคิเห็นพระราชอาณาท่าน, ให้ลงโทษ ๓ ฐาน, ฐานหนึ่งให้
ใหม่จตุคุณ, ฐานหนึ่งให้ทอนด้วยถวดหนึ่ง ๕๐ ที. ฐานหนึ่งให้
ตมมือเดย. ๖๘

๔๒ ๐ มาตราหนึ่ง, ประเทศเมืองโตแต่งอบายถวดรังของเข้า
มา, แดพระผู้เป็นเจ้าผู้ถวยประการโต, พระผู้เป็นเจ้าท่านอบายให้
ดินเทห์, แดคนไม่รั ถึงทำให้กัจกรท่านเดยศักดิ์, แดท่านออกทอเห็น
ให้ผิดคำท่านผู้เป็นเจ้าศักดิ์, ท่านว่าผู้บ้องเดิมคิมิโทษ ๓ ฐาน. ฐาน
หนึ่งคือออาทิให้พนศรบริเวธ. ฐานหนึ่งคือมทยมิให้รับราชบาท
แล้ว, เอาตัวลงหย้าข้าง. ฐานหนึ่งคืออด่านให้จำได้ครได้. ๖๙

๔๓ ๐ มาตราหนึ่ง, ผู้รู้ว่ามิผู้ทำร้ายในแผ่นดินพระเจ้าอยู่
หัว, แดเห็นเป็นตั้งว่าจะทำร้าย, แดคนอ่าพรางพระเจ้าอยู่หัวเดย,

มิได้กราบทูลตามอัธยาศัยจริง, ให้ตั้งโทษ ๓ สถาน. คือให้พ้นคอ
 ธิเบตหนึ่ง. คือให้คุดปากหนึ่ง, คือให้ทอนด้วยดวดหนึ่ง ๕. ที่
 หนึ่ง. ถ้าทรงพระกรุณาฯมิให้ฆ่าตัวไซ้, จะควรตั้งฐานใดให้เอาแต่
 ฐานหนึ่ง. พระ

๐ กล่าวลักษณะโทษ ๓ ฐานนี้มีมาตรา ๒๓ มาตรา พระ

๐ จะกล่าวลักษณะโทษ ๒ ฐาน ลีบลาชะคดีต่อไป. พระ

๑๕ ๐ มาตราหนึ่ง, มหาดไทยตั้งคดีกระตาดโหมเกณฑ์เอาบ่าว
 ไพรไปทำการแห่งใด ๆ, แต่บ่าวไพร่ซึ่งต้องเกณฑ์นั้นเป็นโรคก็ดี,
 แต่จ้างวานแทนตัวจึงมิได้ไปราชการก็ดี, ท่านว่าอย่าให้เอาเงินแก่
 ผู้เป็นโรคแต่จ้างวานทำการแทนตัวอีกเลย. ถ้าแต่มหาดไทยแต่ตั้งคดี
 กระตาดโหมมีฟัง, เอาเงินแก่บ่าวไพร่อันเจ็บป่วยจ้างวานทำการแทน
 ตัวนั้นมาน้อยเท่าใด, ท่านให้ตั้งโทษสองฐาน. ฐานหนึ่งให้เอา
 เงินตั้งใหม่ตัวคุณ, ฐานหนึ่งให้สับศีรษะตามเสียง. ถ้ามีบ่าวหนึ่ง
 จึงให้ภาคยทัณฑ์ได้. พระ

๑๕ ๐ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดเอาแม่นำงานท่านขึ้นเรือน, มิได้

พิททุดพระเจ้าอยู่หัว, ท่านรู้ด้วยประการใด, ให้ตั้งโทษ ๒ ฐาน.
ฐานหนึ่งให้ทอนด้วยดวดหนึ่งคนละ ๓๐ ที. ฐานหนึ่งให้ไหมโดย
ยศถาคักกั.

๘๖ ๐ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดรู้ว่าผู้ใดเอาแม่ไม้งานท่านชนเรือน,
แต่มีนผู้รบนเป็นต้นคพรศพอกต้มเดวเห็นเป็นใจด้วยกัน, มิได้รำ
เรียนพิททุดพระเจ้าอยู่หัว, ให้ตั้งโทษ ๒ ฐาน. ฐานหนึ่งให้ทอน
๒๕ ที. ฐานหนึ่งให้ไหมโดยยศถาคักกั.

๘๗ ๐ มาตราหนึ่ง, พระเจ้าอยู่หัวท่านใช้ให้เป็นราชทูต, ถู
พระราชดำเนินไปแห่งใด ๆ, แต่ท่านตั้งแก่ประการใด, ให้คนจำเขา
ขอรับถึงพระเจ้าอยู่หัวนงน, อย่าดองอย่าหลงอย่าต้ม, ให้ว่า
กล่าวตามพระเจ้าอยู่หัวศรีดังนั้น, ถ้าผู้จำทูตพระราชดำเนินนั้นทำ
นอกทำเห็นอหิวเหตุทำเกินจากรับตั้งท่าน, ท่านให้ตั้งโทษ ๒ ฐาน.
ฐานหนึ่งให้ฆ่าเสีย. ฐานหนึ่งให้ไต่ครุไว้, แล้วเอาตัวดองเป็น
ไพร.

๐ กล่าวลักษณะโทษ ๒ ฐานมีบท ๔ มาตรา ๖

๐ จะกล่าวลักษณะโทษฐานหนึ่ง
สืบสาชะคดีต่อไป ๖

๘๘ ๐ มาตราหนึ่ง, ชุมมุตนายผู้ใดรู้ว่ามาวไพร่กระทำราชการ

พระเจ้าอยู่หัวมีศัตถ์ด้วยประการใด ๆ ก็ดี, ให้เอามาร่างถ้ำพิทบูล. ถ้า
แลขุนมุนายมิได้เอามาร่างถ้ำพิทบูลให้ทราบ, ท่านว่าล้มเด็ดย
บ่าวด้วยไฟ, ให้ใหม่โดยคณตนาหนึ่งตามบันดาศักดิ์, ถ้ามีหลวม
จำให้ถอดเสียจากราชการ. ๖๖

๖๗ ๑ มาตราหนึ่ง, ขุนมุนายอาณางประชาบาลบังคับกิจราช-
การ, ผิดด้วยช้อย่างธรรมเนียมกฎหมายท่านแจกไว้, ให้ใหม่ถาหนึ่ง
โดยยศถาศักดิ์. อนึ่งขุนมุนายอาณางประชาบาล, บังคับบัญชากิจ
ราชการตั้งแก่คนตั้งของอย่างธรรมเนียมแล้ว, แลคนมิได้ทำตามบังคับ
บัญชาช้อย่างนั้น, ตั้งในรวางคอกนาย, ให้จำไว้แต่เด็บบนไว้,
ถ้ามีหลวมจำแต่ทำไป, ให้ใหม่ถาหนึ่งแต่จำไว้, ถ้าเป็นทขุนหมื่น
ถานันตร, ให้ถอดเสียเอาตัวลงเป็นไพร่. ๖๗

๖๘ ๑ มาตราหนึ่ง, ทวยราษฎรบังอาจตบถารมาญช้อคน,
แต่เสียช้อย่าเขาหมักดี, แปรตั้งถารกรรมกรรมเงินช้อยคนผิดกระ
เงินก็, แปรตั้งถารกรรมช้อยความเต็มเสียเสียตวงใหม่ไว้แทนก็,
ท่านว่าผู้ร้ายบังอาจให้ตั้งโทษช้อยคนช้อยเสียตั้งถารช้อย, ช้อยให้กุม
ติดมือได้. ถ้าจะถ่ายโทษช้อยคนช้อยให้ถายช้อย ๑๕๐๐๐๐ ให้เขาเบียด
แค้นช้อยจิม, เขาช้อยพระคตัง. ๖๘

๖๙ ๑ มาตราหนึ่ง, นายหัวหมื่นหัวพันหัวปากอย่าให้ตั้งการ
บ่าวไพร่, ถ้าตั้งการมัน ๆ แพ้แก่ความ, บันดาศักดิ์ใหม่อันจะตกแก่
บ่าวไพร่ผู้แพ้นั้น, ท่านให้เขาแก่บุตรของภรรยาบ่าวไพร่นั้น. ๖๙

๗๐ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ ถัดด้านอนจะกราบทูลแกลงถวายด้านอน
นั้น, ให้ขุนมุนายผู้ยักใจผู้ยักจำเลย, แล้วฟังผู้ ถัดด้านอนแกลงถวาย

จนต้นฤดูดำเนินด้านอนน, แม้นว่าพิททุดได้บ้างก็ดี, ขย้าให้ซิงกัน
 ทุดแถดงด้านอน. ถ้าผู้แถดงคตบมิชอบคังบัตร์ด้านอน, ผู้มคคจะ
 อทชรน, ให้เขียนเปนหนังสือถวาย, จึงทุดแก่พระเจ้าอยู่หัวจึงจะ
 คว. ถ้าผู้ใดซิงกันพิททุดให้ดงโทษใดต้นคอ โดยยศกาศักคคแห่งผู้
 นน. ๕

๑ กล่าวถกษณโทษฐานหนึ่ง,
 ถึง ๙ ฐานมีมาตรา ๕๔ มาตรา ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐ ๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐ ๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐ ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐ ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐ ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐ ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐ ๒๐๑ ๒๐๒ ๒๐๓ ๒๐๔ ๒๐๕ ๒๐๖ ๒๐๗ ๒๐๘ ๒๐๙ ๒๑๐ ๒๑๑ ๒๑๒ ๒๑๓ ๒๑๔ ๒๑๕ ๒๑๖ ๒๑๗ ๒๑๘ ๒๑๙ ๒๒๐ ๒๒๑ ๒๒๒ ๒๒๓ ๒๒๔ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙ ๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘ ๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘ ๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘ ๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘ ๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘ ๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘ ๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘ ๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘ ๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘ ๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘ ๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘ ๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘ ๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘ ๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘ ๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘ ๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘ ๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘ ๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘ ๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘ ๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘ ๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘ ๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘ ๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘ ๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘ ๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘ ๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘ ๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘ ๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘ ๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘ ๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘ ๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘ ๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘ ๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘ ๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘ ๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘ ๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘ ๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘ ๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘ ๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘ ๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘ ๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘ ๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘ ๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘ ๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘ ๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘ ๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘ ๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘ ๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘ ๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘ ๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘ ๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘ ๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘ ๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘ ๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘ ๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘ ๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘ ๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘ ๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘ ๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘ ๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘ ๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘ ๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘ ๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘ ๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘ ๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘ ๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘ ๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘ ๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘ ๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘ ๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘ ๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘ ๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘ ๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘ ๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘ ๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘ ๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘ ๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘ ๙๙๙ ๑๐๐๐

๓๑ ๑ มาตราหนึ่ง, พระเจ้าอยู่หัวมีที่เสด็จไปแห่งใด ๆ, ท่าน
 มิให้ขุนมุดนายอาณาพยาบาดแต่ผู้คนบ้างไพร่ไปกันไซกรุกราชบาท
 บ้านถิ่น, ตตาตพคาคเรือกถอน, เกบเขาเผือกมันฮักถรรพผลตามถ, แถ
 ถรรพถิ่งของเขาลักฮันเดย. ถ้าผู้ใดมีพั้งให้ดงโทษในรวงงเดมิต,
 แม้นขุนมุดนายแม่เจ้าแม่นางผู้ใดอยู่ในบริเวณนรรุทวย, บมิได้ห้าม
 ปรวมว่ากถ่าถเป็นใจให้บ้างไพร่จ้ำไทยไปทำคุมแห่งเขาคถ้วยประการ
 ใด ๆ ก็ดี, ให้ดงโทษขุนมุดนายแม่เจ้าแม่นางเป็นข้อเดมิตโดยยศกา-

คัด. อนึ่งถ้ามีผู้เมื่อนำเข้าไปกันไซ้ก็คุมเหมา, เมื่อนำเก็บเอา
เข้าซุงๆเขาดิ่งโตๆมาถัด, แต่เจ้านายมีรับเห็นแล้ว, ก็ให้เอาตัว
ไพร่ฟ้าข้าคนผู้รายนั้นไปถวายแก่พระผู้เป็นเจ้า. ถ้าเจ้านายมีรับเห็น
แต่บังไพร่ฟ้าข้าคนนั้นไว้, มิได้เอามาบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัว, ท่านจะ
ให้ลงโทษทัณฑ์แก่เป็นนายใหญ่, เหมือนแก่งไซ้เขาไปทำ. ขะ

๓๔ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดรู้ว่าผู้ใดคิดร้ายในแผ่นดิน, แต่ผู้
นั้นชอบใจกับคนร้ายบัดเสียกัก, แต่กันดีจนคนร้ายเสียกัก, แต่เอา
มาพิททุกตัวผู้รายนั้นไปคนที่จะให้ท่านเลี้ยงดู, ท่านว่าผู้นั้นเดิมมีพระ
ราชอาญา, ให้ลงโทษตามหนักแก่เขาเถ. ขะ

๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้รักษามือง ผู้รั้งเมือง ผู้ครองเมืองทง-
หลาย, อันเป็นข้าพระเจ้าอยู่หัว, อันอยู่ในขอบเขตแดนแดน
อันอันแก่กรุงศรีอยุธยาใหญ่หรือทงปวง, ท่านให้เจ้าเมืองทงปวง
จัดหาผู้จะเป็นหมื่นแพว หมื่นนครบอด หมื่นวง หมื่นคลัง หมื่นนา,
หมื่นมหาดไทย แต่หมื่นพล หมื่นคาน หมื่นแขวง, แต่ตั้งนายขนอน
คอยค่านทาง, ให้หมื่นคลังรองรองรอบคานแดน, ปล่อยให้ข้าศึกศัตรู
เข้ามาแปลงปลอมใจ, ถ้ากับข้าศึกศัตรูแต่ข้างเข้ามาใกล้, ให้เร่งขับ
ครัวเข้าในเมือง, แต่ให้ประตูเมืองอยู่ถ้าพระเจ้าอยู่หัวกว่าจะมา, แต่
ให้แต่งพลทหารหนักห้าเอาทางสี่ข้างโต. แม่นข้าศึกถอยไซ้ให้
ตามจงโตคงแดน, ผู้รักษามือง ผู้รั้งเมือง ผู้ครองเมืองจึงจะนับ
เห็นใจวามชอบในแผ่นดิน, ถ้าผู้รักษามืองมิได้ทำตามพระราชกฤษฎี-
กา, ให้ลงโทษโดยขนาดอย่าให้ขาดเหลือ. ขะ

๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง, พระเจ้าอยู่หัวไซ้ไปทำการ ดิ่งโตๆก็

ค, แต่มีผู้บังอาจหาเอาเพื่อนฝูงพวกพ้องของตนไปจับได้ตัว, ข้า
 พันผู้ไปทำราชการนั้นก็ดี, แต่การตั้งอินโตท่านตกแต่งไว้, แต่
 มน ท้าทาย ต่าง เดียด ก็ดี, ทว่าความมั่นคงของผู้ร้ายบังอาจ, ให้ตั้ง
 โทษใน รวงราชไพร่พระเจ้าอยู่หัว, ถ้าแต่ผู้ร้ายนั้น มน ข้าค พัน
 แทน ผู้ไปทำราชการนั้น ถึงตาย, ทว่าให้ ข้าผู้ร้ายบังอาจนั้น
 เดียด, ส่วนทรัพย์สินสิ่งสิ้นชาติ ให้รับราชบาทว เอาเป็นหลวงจงสิ้น
 ถ้าแต่มีตายแต่ถ้าบาศเจ็บปวด, ทว่าให้จำไว้แล้วใหม่จักรคุณ. ถ้า
 แต่มีจะขอทำการนั้นไซ้, ให้มีผู้รับทวงเงินจงมั่นคง. จึงให้มันกระทำ
 การนั้นโดยใจมัน. ถ้าแต่มีทำการนั้นมิได้, ทว่าให้จำมันไว้ โดย
 ยะถากกรรมมัน. อนึ่งถาพนแต่มีตายแต่ถ้าบาศเจ็บ, ทว่าให้คิด
 หนักมออย่าให้มากตามอาชวได้, แต่ให้ทวงมันด้วยดวดหนึ่ง ๕๐ ที. ถ่า
 พนแต่มีแต่แต่หนีรอดก็ดี, แต่มีผู้ซงหอกตามไว้ ก็ดี, ให้คิดทวงมอ
 แต่ขอหนึ่งททท, แต่ให้ทวงมันด้วยดวดหนึ่ง ๒๕ ที. ถ้าแต่มีจะพน
 จะแทงมิได้ พนแทงนั้น, ให้ทวงมันด้วยดวดหนึ่ง ๒๕ ที, แต่ตั้งไปย้ง
 ชรมาธิกรให้ใหม่โดยบาศเจ็บโดยแต่หนีรอด, แต่จะพนจะแทงนั้น,
 ถ่าจะถายคตทวงมอให้ถายนิ้วละ ๓๕๐๐๐๐ ถ่าจะถายดวดหนึ่ง, ให้
 ถายตามทีคตแต่มีถายนิ้วมอ, เมียถายดวดหนึ่งนั้น, ให้เอาเข้า
 ท้องพระคตงหลวง.

๓๗ ๐ มาตราหนึ่ง, ทวยราชวุฒโต ๆ แต่มีบันดาศักดิ์แต่หา
 บันดาศักดิ์มิได้ ก็ดี, อนตองกันไซ้รับราชบาทวเอาทรัพย์สินสิ่งสิ้น,
 แต่ตั้งข้อยกเอาชากนบ่าวไพร่ตนไปทูปตองค่าคิจำจง. ได้ชื่อคา
 ไซ้ชรวน, แต่คนทำด้วยบ้างก็ดี, แต่ต้องใจปล้นใจสดมใจคตก็

ข้าคนพื้นแท่งโคกระบือ, แดงอบถกพื้นแท่งบ้างกต, แดงาหนก น
 มรอุกตีดำไพร่ทนาย, แดงพิพาทกนด้วยประการใดกต, ท่านให้มา
 ว่ากล่าวร้องฟ้องโรงศาลตามกระบือเมือง, อย่าให้ตีดำอุคคร่า
 เขาโดยกล่าวตั้งเองสักอันเดียว. ถ้ามุ ได้มิได้กระทำความพระราชกฤษฎ
 ฎีกานให้ใหม่โดยขนาด. ถ้างเคยตเคยตใจไปทำที่หนึ่งให้ใหม่ถา
 หนึ่ง, ทำดังที่ให้ใหม่ทอคุณ, ทำตามที่ให้ใหม่ครุคุณ, ทำดีที่
 ให้ใหม่จตุคุณ. ทำทำทถาผู้ มบนตาคักกตให้ รับราชบาททเอาทพย
 จงดินแดงจัวใจเดอนหนึ่ง, แดงเขาต้อออกจากราชกร. ถ่าหา
 มบนตาคักกตมโต ให้ ทอนด้วยถวดหนึ่ง ๕๐ ท, แดงให้ ใหม่จตุคุณ.
 ถ่าจะใหม่ผู้ มบนตาคักกตหามบนตาคักกตมโต กต, ท่านให้ใหม่โดยพระ
 ราชกฤษฎีกาน.

๓๓ ๐ มาตราหนึ่ง, ผู้ตองพระราชอาณาหลวงถึงดินชวดร, แด
 ทพยสิ่งของข้างมาวดจถวายชวคนผู้ตองพระราชอาณานนเป็นพระบถ,
 ให้ตั้งเข้าพระกตถึงหลวงจงดิน. ถ้ามุ ได้เขาต้อวิญญาณกะทพย, อวิ
 ญาณกะทพย, ซึ่งระบาคนนไปฝาก, แดงมิใครบไว้เป็นอาณาประ
 โยชนแก่คน, พิจาวณาเป็นลตยให้เอาทพยนั้นตงใหม่จตุคุณ. ถ่า
 ผู้รับทพยไว้นนเห็นจะมีเป็นประโยชน์แก่คน. แดงนั้นเอาทพยนั้นไป
 ถวายเป็นพระเจ้าอยู่หัว, ท่านว่าอย่าให้มีโทษแก่มันเดย.

๓๔ ๐ มาตราหนึ่ง, ฐาหลวงคนหลวงท่านมอบไว้้อยนออกวัง,
 มีผู้บงอาจลักกาไปทำเป็นชูเมย, ถ่าหญิงนั้นยินยอมด้วยให้ทอนด้วย
 ถวดหนึ่งทงชายทงหญิงโดยสกัน, แดงให้ใหม่มันคนร้ายนั้นโดย
 ขนาด.

๕๐ ๐ มาตราหนึ่ง, ผู้ทวยราษฎรท่มช้ตพระราชวังด้วยไม้คั่นกั้นดิน, อีรูตัดด้วยประการใดก้ดี, แดยชชกมตักได้ผู้ในพระราชวังท่านก้ดี, ยชชกมคนบนโรงบนศาลก้ดี, ในทจวนทำเนียบท่านก้ดี, มีนจำพวคนค้อคนว้ายมีโตกตวเกรงพระราชอาญาพระเจ้าอยู่หัว, ท่านโทตคนชตดเทามันเดย, แดพวคนให้ตงโทษก้งหนึ่ง. ถ้าแดผู้บ้งชจจพณมีบ่าเห็นจำนานแก่ราชการ, ท่านให้ โหมจตุรคุณโดยบันตาคักกิดแห่งผู้วายนน. ๖

๕๑ ๐ มาตราหนึ่ง, ทวยราษฎรผู้ มบนตาคักกิดหาบตาคักกิดมีโต, บ้งชจกเก็บเอาบ้านเรือนโรงรวเรอกถ่วงทไรทนาท่านก้ดี, โถเขานาโถเอาเข้าในนาแดเก็บเอาเข้าในนาในดอมในยังในพ้อมฆ่าท่านก้ดี, ชิงเอาตัดไรตัดนาเรอกถ่วงท่านมาเปนด้วยตัดคนก้ดี, พิจารณกเปนตัดยวแก่บริบราชบาทเจ้าของ ท้องทท่านมาเปนช ฉนาประโยชน์แก่ตนจริง, ท่านให้ โหม โดยบันตาคักกิดเปนอาญาตอง, แดเจ้าของตังตังชงชจมานให้ โหมเปนตองตอ. ๖

๐ ชนงตัมเดจบรมบพิตรพระพุทธเจ้าชยหัว, พระบรมไตรโลกยนาจรเจ้า, พระองค์ทรงตัดตยในพระทนงจตุระมชมนหาปราสาท, มีพระราช โองการตรัดตังเก ชนจำแดนคีรชงศร กษ ตัมหนายกให้ตราพระราชกฤษฎีกาน, เตยงแก่เสนามาตยามชมนตริกกระตชกตราชนิกตชนหมน, แดนายหัวพันประชาราษฎรทงหลายตงแดน ไปเมอนา, ชยาให้ตตชงกนชอกไปบริบราชบาทเอาทรวย ตังตมมณญกนชอกกอน, ชนงมผู้ ยชชกม่าวไพร่ข้าไทยตกเมยตน, ไปมตคชงจจจชมแห่งเอาเงินทองตังใด ๆ, ก้อชยาให้ ไปยชชกทำตอชบแทน, ให้เอามาว่า

กล่าวแก่ผู้เจ้าเมืองตามกระทรวง. ถ้ามีนกกตข้างน้ำโคกระบี่อยู่
คนตั้งโต ๆ, ก็ให้มาร้องฟ้องจากตำบองโรงศาล, อย่าให้ผู้ต้องฉก
ฉกนั้นไปฉกฉกคอบแทนเลย. แลคตพันแห่งคตักันข้าหน้เจ้าไพร่หน้
นาย กุญษมของ, แลมวฤกทญาร่างบนทรพย ถึงของนกกต, ท่าน
ให้ร้องฟ้องจากตำบองแต่ทำหน้ตั้งร้องเรียนตามกรม, ให้ตราการ
พิจารณาตามกระทรวง. ถ้ามีใครได้ทำตามพระราชบัญญัติ, ขึ้น
กระทำโดยใจเองตั้งน, ท่านให้ใหม่โดยบัณฑิตกต. มา ๓๐๐๐๐๐
มาถึงนา ๕๐๐ ทำหน้หนึ่งใหม่ตางหน้, ถ้าทำตองที่ใหม่ทว้คุณ, ถ้าทำ
ตามท้ใหม่ตรีคุณ, ถ้าทำต้ใหม่จ้ตรีคุณ, ถ้าทำห้าท้ให้ รมเขา
ทรพย ตั้งตั้งตั้ง, แลจ้ได้ควาใจเคอหน้, แลจ้ขอตัวออกจากร
ราชการ. ถ้าทำตณนบนคตักตนา ๕๐๐๐๐๐มาถึงไพร่รรม, ให้ใหม่
เป็นเบย ๕๐๐๐๐๐ ถ้าทาสเขาใจน้แก่เจ้ามันถ้, ใหม่แต่ ๒๕๐๐๐๐
ถ้าทำหลายท้ให้ใหม่ทจ้คุณ, ตรีคุณ, จ้ตรีคุณ, ถ้าทำตงห้าท้ให้
ทอนคด้วยตตทหน้ ๕๐ ท, ถ้ามีตกน ๒๕ ท.

๕๒ ๐ มาตราหน้, มีพระบณัทรพระราชโองการเดิมเต้จ้พระ-
เจ้าชยหัว, ใ้พระแผ่นดินแก่มนตรีมขทุกกระทรวงจ้ตตม, แลตมท
พระตำรวจชาย ขวาในอง นออง, อีกทจยผู้ มบงคบกานต การจ้,
แต่นตบไปเมื่อน่า, ถ้าผู้ใดทหมันแก่วราชการท่านอนอายัดเต้ตน, มี
ได้ชวนชวยเขาราชการทจ้รบรชงเขาทุกขราชจ้ โดยขนาด, อน้มา
ตงทจ้พิจารณาบงคบบญชากต. ถอยควมรพดไพร่ฟ้าอนท่านอายัด
ใ้ให้ตนเป็นพยาบด, แลตองถอยควมทุกขแถมมีบรชงเขาทุกข
นนคต, แลถอยตแต่พระเจ้าชยหัวกับม้ทุก, อน้จะภอยบงคบจ้กล่าว

ได้ก็มิว่ากล่าว, แดะไว้ ให้เคื่องถึงพระเจ้าอยู่หัว, ให้ตั้งโทษโดยยศถาคักดิ์. ถ้าโทษแต่ประมาณท่านให้โทษคนคอกาหนึ่ง, ถ้าโทษหนักท่านให้โทษจักรคุณ. ถ้าโทษพันประมาณ, พระเจ้าอยู่หัวจะลงโทษโดยจำเพาะพระองค์เอง. พระ

๕๓ © มาตราหนึ่ง, ทาษฟ้องนายเงินว่าเป็นโจรฉกฉกปล้นสดมทรพัยเขารของ ๆ ผู้ใด ๆ กัด, แดเงินทองสิ่งของ ๆ หลวงกัด, แดว่าเป้นชระบถประทุษฐรวิายค้อแผ่นคินกัด. ถ้าพิจารณาว่า นายเงิน มีนมิเป้นผู้รวิาย, ท่านให้เขาทาช นนมาชน ซาอย่างแถ้ว เขาแถ้วปะหน้า, แดเขาไปประจันให้มันร้องว่า, ใคร ๆ อย่าค้เยี่ยงซาญุทรชนคนรวิายค้อเจ้าผู้ มีคุณ. แดเขาโทษทอนค้อยไม้ทววยโดยสถันมีสถันแถ้วคักปลากเค็ย, ส่งค้อให้แกเจ้ามันชรายเค็ย. ถ้าแต่นายเงินมันเป้นผู้รวิายจริง, ท่านให้เขามันผู้ทาชนเป้นคนทอวง, ส่วนนายเงินมันนให้ตั้งโทษโดยถักษณโจร. ถ้านายเงินเป้นชระบถแผ่นคินจริง, ท่านให้ตั้งโทษถึงตาย. ส่วน ทรพัย สิ่ง สิ่งของนายเงินให้รับรชบาททอเขาจนค้อ.

๕๔ © มาตราหนึ่ง, ไพรวฟ้า ซ้าไทย อาณาประชาราษฎรอัน มี, แดชนมถนายอาณาประชาราบถ, แดหัวหมิ่น หัวพัน หัวปากภากคย เจ้าเค็ยมีร, ผู้มีคค้อค้อความประการโตคคจะค้อ พิจารณา, ท่านให้ค้อมุหนายก, แดค้อมุทกระดาโหม, แดพระศรัคคค, แดค้อมุทนครบถ, แดพระชรรมาชิกเรณ, แดค้อมุทค้อารวค, แดค้อมุทค้อารภาก, แดค้อมุทมรฎก, อักทงกระทอวงการทงปวง, ให้เร้งพิจารณาบังค้อบับญชากว่ากล่าวให้แถ้วอย่าเนิ่นช้า, บัวยการไพรว ฟ้า ซ้าไทย อาณาประชารา

ราชฎรของพระเจ้าอยู่หัวเเต. ถ้าคิดความผิดกระทรงด่องกรม, จะมั่งคัมบัญชีมาได้, ก็ให้ส่งไปยังเจ้ากระทรวงให้เร่งพิจารณาจงแต่, ถ้าแต่ใจทยจำเเตทงต้องยิงยอมมิได้อากถ่วงแก่กัน, ก็ให้กระทำตามเขาเถิด. ท่านมิให้ผู้พิจารณาเยี่ยมต่อนคดีให้เขาผิดกันเเต. ถ้าผู้พิจารณาคนใดแต่เยี่ยมต่อนให้เขาผิดกัน, เขาในรวางปล่าปลกคดีเขา. ท่านให้ตั้งโทษทอนผู้นนด้วยตวตหนึ่ง ๒๕ ที, โดยเดิมตพระราชอาญา. ถ้าความเขาทงต้องยอมกันเองแต่, ส่วนพิไนยหลดวงท่านให้เป้นทานแก่อาณาประชาราษฎรทงปวง, มิให้เขาเข้าทงพระคตังเเต. ถ้าผู้ใดขึ้นเก็บเขาทงพระคตัง, ให้ตั้งโทษทอนผู้นนด้วยตวตหนึ่ง ๒๐ ที. ถ้าจะถ่ายโทษทอน ๓ ทีขอเส้นโดยขอเดิมต, เบยถ่ายโทษนนเป้นเบยประทานแก่ราษฎรทงปวงนน.

๑ วันประหัด เดือนห้า แรม ๓๐ ค่ำ จอนกษัตริศค, พระมหาจักระพรตศักรบวรธรรมนิคมหาราชาธิราชพระเจ้าอยู่หัว, เดีจในทงพระโรงทง, คำหวัดตั้งพระสุภาวดีศรีมรัชคุดยราช, แตนายท้าวราชบัณตศัย, นายดำมชลาเดิมยร, มั่งคัมทตพระภรณาคด้วยพระมโนดำราชริยกถ่าวใน พระธรรมดำตร, พระราชกฤษฏีกอใจ. ถ้าผู้รายเสียคยาญชใจ ในหับ, เสียคด้านอนแปดงด้านอนจะให้ท่านเสียค, แปดงด้านกรมธรรมแต่ถรวพด้านกรมธรรมจะใครได้เงินท่าน. พระมโนดำราชริยให้พิจารณา, ถ้าเป้นลคยให้คคัมอคางถือคินต้อตามโทษานุโทษ. ถ้าทงพระภรณาให้ถ่ายคคคัมมือใช้, ให้ถ่ายนวดะ ๓๕๐๐๐๐ แต่ให้เขาเข้าพระคตังหลดวง ซึ่งขอชวาพระพุทเจ้า

ทั้งหลายเจรจาพิพากษาคด้วยกันเหน้อยอนนิก. อนึ่ง ข้อความ ทั้งสาม
กระทงก็เป็นเช่นเดียว, โทษก็เป็นอันเดียว. พระเจ้าอยู่หัวมีพระราช
โองการตรัสเณการแก่พระอภัยมณี, แด่นายท้าววราชนกขัตติย, แด
นายสวามิภักดิ์, ให้ตราพระราชบัญญัติค่านับเงินเมื่อนา. ถ้าม
ใดเดียดบาญชีเข้าหา จะใคร่เอาไพร่ท่านเป็นไพร่ตน, จะใคร่เอาทาส
ท่านเป็นทาสตน, มักได้ท่านเท่าใดให้ท่านได้ตนเท่านั้น. ถ้าม
บาญชี
แต่อยู่รักษาบาญชีให้ท่นด้วยสวดหนึ่ง ๑๕ ที. ถ้าจะถ่าย สวดหนึ่ง
สามที่ต่อเงิน, ให้เอาเข้าพระคลังหลวง. ถ้าเดียดสำนวนถัดแปลง
สำนวนถัด, จะใคร่ให้ท่นของคตินอภักดิ์, จะใคร่ให้ท่นต้องท่น
ด้วยสวดหนึ่งแต่ไม่หว่านถัด. ให้ตงโทษแก่ผู้เดียดสำนวนถัดแปลง
สำนวนถัดนั้นเท่ากัน, ให้ท่นด้วยสวดหนึ่ง ๑๕ ทีแล้ว, แดให้ตั้งไปแก่
ขรรษาภิกรณ, ให้โทษตามคตินอภักดิ์. ถ้าแปลงตำรากรม
ขรรษาภิกรณ, จะได้ท่นเท่าใดให้ท่นได้แก่ตนเท่านั้นแต่.

๑๐ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดขุดได้แกงแหวงเงินทอง, ทรัพย์ตั้ง
ของสิ่งใด ๆ, ถ้ามรู้จักเจ้าของท่นให้เอาทรัพย์นั้นมาถวายแก่พระเจ้า
อยู่หัว, ให้ท่นทรัพย์นั้นเป็นสามส่วน, ให้แก่ผู้ขุดได้สองส่วน. ถ้าม
ผู้
ใดบังทรัพย์ตั้งของใด มิได้เอาไปถวายแก่พระเจ้าอยู่หัว, แดมีผู้มา
กราบทูลให้ทราบด้วยประการใด, ท่นให้มีโทษแก่ผู้บังนั้น โดย
รองพระวราชนกขัตติย. เหตุว่าตั้งซึ่งตกอยู่ในภูมิภาค, เป็นพระ
ราชทรัพย์สำหรับพระเจ้าแผ่นดินตั้งท่น, เพราะ พระเจ้าอยู่หัวผู้
ดำรงพระชนมชีพพระคุณอนันต์, เป็นชอบชนรกันสรรพไทยตั้งเขา
จักรวรรพ, อันกันแผ่นดินไว้ มิให้เหลวไหลไปได้.

๑๑ มาตราหนึ่ง, พระเจ้าอยู่หัวมีพระโองการตรัสใช้ผู้ใด ๆ ซึ่งเป็นพนักงาน

กัณฑ์, แดมีได้เป็นพนักงานกัณฑ์, ทรงพระกรุณาเห็นว่าจะใช้ ไต้จิ้งจอก
ใช้, ก็ให้ผู้นั้นไปโดยรับสั่ง. ถ้าแดมี ไต้เห็นว่ามิเป็นพนักงานของตน,
แต่ว่าหากรรมเนียมมิได้, แดมีไปโดยครัดสั่ง, ท่านว่าผู้นั้นเติมดพระ
ราชาญา, ท่านให้ลงโทษตามโทษานุโทษ. ๖

๓ ๑ มาตราหนึ่ง, ขุนมุนายเจ้าเดิมยรณักรผู้ ไต้ ๆ, ถ้อยพระ
ราชโองการตราสารไปเอาตัวผู้คนกระทงความประการ ไต้ ๆ กัณฑ์, ให้
ไปเผด็จแก่เจ้าเมืองกรมการจึงจะชอบ. ถ้าผู้ ไต้มิไปเผด็จเจ้าเมือง
กรมการให้รู้, แดเทยอแยงซึ่งเหตุเขาเปิดไต่เกิดวิจาทาคาตีฆ่า
พันกัน, แดตนจึงบอกเจ้าเมืองกรมการว่า, ตนถ้อยพระราชโองการ
แต่ตราสารไป, เมื่อไต้สวนเป็นดีตยท่านว่าผู้นั้น ถ้อยพระราชโองการ
ตราสารไปมิเป็นระบอบ, จะเอาโทษแก่ผู้ท่านมิไต้เลย. ถ้าผู้ ถ้อย
ไต้โดยเขามิขาดเจ็บให้ปรับไหม, ให้แก่เขาโดยขาดเจ็บ, เหตุว่าผู้ ถ้อย
ตราสารค่านี้มีไต้. ๗

๔ ๑ มาตราหนึ่ง, พระเจ้าอยู่หัวครัดใช้ให้ ถ้อยพระราชอาณา
ตราสารออกไปปรับ้องทุกขราช, แดตั้งพระราชอาณาในจังหวัด
หัวเมืองใหญ่น้อย, แดตั้งขุนมุนายหลายคนหลายนาย, ไปปรับ้องทุก
ราชทุกแห่งแข่งกันพิจารณาเป็นธรรม, แดข่มเหงราษฎรให้ได้
ความเดือดร้อนยากแค้นต่าง ๆ, เข้าในรวงกันชักไพร่พลเมืองท่าน
ให้แตกฉานชวนกันไป. แดนี้ท่านมิไต้ตั้งขุนมุนายหลายคนปรับ้อง
ทุกขราชเป็นอันขาดทีเดียว. ถ้าผู้ ไต้ไปปรับ้องทุกขราชฎรณหัวเมือง
ทั้งปวง, อย่ากระทำให้ ไพร่ฟ้าฆ่าแผ่นดินท่านไต้ความเดือดร้อน. ถ้า
ผู้ ไปปรับ้องทุกขราชนี้อ้าง คักคิดดำหาไปย้อ ชักเอา ไพร่พลเมืองผู้ของ

คดี, แด่มิตรของคดี, มาจำจองตีโบยโดยพลการข่มเหงกัก, ท่านให้ผู้
ตั้งจองจำตีค่าอุตุคร่าวัน, เข้ามาร้องทุกข์ณเมืองหลวง, ท่านให้
พิจารณาได้สดนเป็นสัจยุติแห่งจริง, ให้ตั้งโทษโดยวางกันโทษ.
อนึ่งคดีขอยความในเมืองหลวงแต่เมืองนอก, ทุกแห่งทุกกระทรวง
การ, ขนผู้ใหญ่ใช้ให้นายพจามรงนายตายนายนักการ ไปเรียกหา
มากัด, อนึ่งผู้เดิมคดีพระราชอาญาแต่ทราบแต่กัก, ท่านให้ขุนจำไป
เอาตัวผู้เดิมคดีของคดี, มาให้เจ้ากระทรวงพิจารณาจึงได้, แต่ท่าน
ให้ขุนจำนึ่งคอยฟังผิดฟังชอบ, ถ้าผู้ใดทำตามฉบับพระราชบัญญัติ,
ท่านว่าผู้หนักมาเห็นแก่ราชการ, ถ้าผู้ใดท้าวให้ออกอาชชาติเหลือจาก
บัญญัติ, ท่านว่าผู้หนักมาเห็นแก่ราชการไม่, ให้ตั้งโทษโดย
ขนาด.

๕ ๐ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดทูลคดีเคียดพระผู้เป็นเจ้าของ, มิผู้เดิมคดี
พระราชอาญา, แด่ความตนเองกัก, ความนายตายนายมหาดไทย
ขึ้นไปอยู่ประจำการกัก, ความบ่าวไพร่ตนกัก, ท่านให้ตราเป็น
หนังสือโดยทำเนียบคณินมาถวาย, ท่านจึงให้เรียกหาผู้เดิมคดีพระราช
อาญานั้น, มาพิจารณาโดยขนาด, เมื่อพิจารณาเป็นสัจยุติว่าผู้หนัก
พระราชอาญาท่าน, ท่านให้ตั้งโทษโดยพระราชกฤษฎีกาอันท่านให้
ควาใจแต่ก่อนนั้น, แม้นเมื่อนั้นผู้หนักมิได้เดิมคดีพระราชอาญาท่านกัก,
ข้อคดีของตนแต่ผู้อื่นกัก, มีนดาโทษท่านจะตั้งแก่มีนเท่าใด, ท่านจะ
ให้ตั้งโทษแก่ผู้ถวายหนังสือเท่านั้น.

๖ ๐ มาตราหนึ่ง, สมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, มี
เสด็จพระราชดำเนินไปการณรงคสงครามกัก, ไปประพาศแห่งใด ๆ

แต่อย่าตีไปแก่นายมัน. ถ้าผู้บงอาจนนมหตามมีจาชนชอชชายถงถ้าม
 ครั้ง, แดจับได้ ให้พิจารณาเป็นดัช, ให้เอาประจามรอบตถาด
 ๗วัน, แดวให้พันคหริบเรณจงถัน. ถ่าทรงพระกรุณาบให้ฆ่าตีใช้,
 ให้ทอนค้อยถดถนัง ๕๐ ที, เอาประจาม ๗ วันจำได้ช้อไว้ ๗ วัน,
 แดให้เอาตั้งชองค้อยท้ามันตั้งใหม่จตุรคณ, จึงให้เอาตีไปแก่น
 นายมัน. พระ

๗ ๐ มาตราหนึ่ง, ถ่านถัดตถาดเก็บเอาหัดเบย, แดถอบเอาเบย
 แดถูกตถาดถันถัดพกค้อยตรา, ถ่านถ่าถัดมคพระวราชถาญว, ให้ถง
 โทษทอนค้อยไม้หอย ๑๕ ทีแเดว, ให้เอาไปประจามจนรอบตถาด
 แเดว, เอามาจำได้ช้อไว้ถ้ามวัน, ให้คณเบยชิ่งเก็บเกนให้ถัดถูก
 ตถาดจิงให้พันโทษ. อนถถ่านถัดตถาดผู้โดรวเ็นถ่า, ถูกตถาดบงชอช
 ชอตั้งชองค้อยท้ามถ่าถวถเมถ, แดถนถ่มท้ามถะให้ชอชชาย, ถ่าน
 ให้เอถ่าถ่านถัดตถาดมาถงโทษทอนค้อยถดถนัง ๒๕ ที, แเดวให้เอาประ-
 จามจนรอบตถาดถถ่มมาจำได้ช้อไว้ถ้ามวัน, จึงให้เอาตั้งชองค้อยท้าม
 ตั้งใหม่ท่วคณ. พระ

๘ ๐ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดเก็บเอาถ้วระพอญมถนแก่ราชฐรอนชอช
 ชายในท้อถตถาด, ถ่านให้ถงโทษตามเก็บมาถถถนอย ถ่าทรวพยอน
 เก็บเอาประมาณ ๕๐๐ เบยถงมา, ใหมคแเดวเอาทรวพยอนให้ชวถนคอ
 ตระเวณรอบตถาดถ้วมรอบ. ถ่าทรวพยอนเก็บมาถนค่าประมาณ ๑๐๐๐
 ให้ถงโทษคจถเดียว. แเดวให้ทอนค้อยไม้หอย ๑๐ ที. ถ่าทรวพยเป็น
 ค่าเพอถหนึ่งให้ถงโดยคจถเดียว. ถ่าทรวพยถนถ่าเพอถหนึ่งถงถัดถง
 หนึ่ง ให้ถงโทษคจถเดียว, แเดวให้ทอนค้อยไม้หอย ๑๕ ที, ถ้วน

ทรัพย์อันเก็บเอาหนี้ให้ใหม่เอาสิบบท. ถ้าทรัพย์นั้นมากกว่าตั้งหนึ่ง
ขึ้นไป, ให้ตั้งโทษโดยพระราชกฤษฎีกาในรางวัลดอกเอาทรัพย์. ถ้า
มันผู้รายมันหาหนี้จะเสียมิได้, ให้เอาขึ้นจางอย่างยิงด้วยดกดิน โดด
เต็ม ๓๐๐ เบย, โดยกำตั้งเบยอนตงใหม่ไว้สิบบทนั้น. ถ้าบ่าวไพร่
ทาสไปดด้วยชนมถนาย ๆ มิได้ห้ามปราม, ท่านให้ใหม่เจ้าไพร่เจ้าชา
๓๐ บท, เพราะว่าเจ้าไพร่เจ้าชาห้ามชาห้ามไพร่ตน.

๓๐ ๑ วันพุทธ เดือนสิบเอ็ด ขึ้นค่ำเก้า กุนนักษัตรโศก, ชน
ตั้งฎาจารย์เดนาบดี บังคมทวงพระกรุณา, ด้วยอภัยนินพด, อภัยแก้ว,
อภัยเด่มอใจ, อภัยรัก, ตั้งคนตั้งกิดหมันส้มเตง, แดอภัยไกร, อภัยดี
ตั้งกิดหมันราชพทกษ, เอากระเชาเหตกปลตอมไปเก็บเอาจังกอบแก
ราชฎร, แดชาพระเจ้าอยู่หัวให้กมเอา. จึงตั้งมแดงบรมบพิตรพระเจ้า
อยู่หัว, มีพระราชบัญญัติให้ตั้งโทษผู้ปลตอมเก็บจังกอบ นนว่า,
ถ้าเก็บเอาแดคอดเจ้าของบวทเจบไซ, ให้คนดวมอเสย. ถ้ามิได้ค
คเจ้าของแดเก็บเอาแดตั้งของ, มีผู้ชายตั้งให้ตั้งด้วยดวกหนึ่ง ๕๐ ท,
ถ้าเด็กหมันให้ ๓๕ ท. แดให้กฎเป็นพระราชกฤษฎีกาคำนับไว้, ห้าม
มิให้ผู้ใดทำสืบไป.

๓๐ ๑ มาตราหนึ่ง, นายพระชนอนชนบรี ชนอนนา ชนอนบค
แห่งใด ๆ, ในพระนครศรีอยุธยา, แดจะเก็บจังกอบในสำเนาจาง
เรือใหญ่เรือชยกต, หนบกหนเกวียน หนทาง หนจะเขาลงชนอนใน,
ท่านให้นับตั้งของจนถตั้ง. ถวถตั้งไซ ท่านจึงให้เอาจังกอบน
หนึ่ง, ถวมถตั้งไซ ท่านมิให้เอาจังกอบนนเดย. ถ้าผู้ใดเก็บเอา
ท่านให้ใหม่เอาหนึ่งเปดสอง, แดให้ตั้งด้วยไม้หวาย ๓๕ ท. ถ้าแแต่ผู้

โตดักตอบเอา ส่วนตั้งของอินจะเป็น จังกอบนั้น ชุ่มช่อนหนีไป, นาย
 ขนอนจับได้ใช้ ให้เอาผู้นั้นใส่ชื่อไว้, แดให้ไหมเอาจังกอบอินหนึ่ง
 เป็นดี. อนึ่งถ้าหนี ขนอนนายขนอนได้ แดต่อดีนายขนอน ๆ ค่อดมี
 บาดเจ็บทงต้องข้าง, โหยกบาดเจ็บหนขนอนนหนเดียว, ให้ทงดด้วย
 ถอดหนึ่งแกผู้หนขนอน ๆ ละ ๑๕ ที, แดให้ ไหมต้องดา. ๖๕

๑๑ ๑ มาตราหนึ่ง, ชาวพระคตงผู้ทำด้วยล่าอากร มีนลภภา
 เขาพระราชทรพยหนีไปประเทศเมืองอื่น, ทานวามันมณนโทษถึงตาย.
 แดพอแม่พี่น้องญาติร่วมคิดสังมนไปกัก, ฐเห็นเป็นใจด้วยมันประการ
 ไต่กัก, ทานวามโทษเท่ากัน, ให้เอาพอแม่พี่น้องมาเร่งให้ตั้งมันผู้หนี
 จงไต. ถาดังมีไต, พระราชทรพยพระเจ้าอยู่หัว, แดฎาจะรู้หมอง
 ทงฎาจะรู้เค้รา, พระราชทรพยของพระผู้เป็นเจ้าจรงการนานชาเทอ
 ไต่บตัญ, ให้สืบล่าเอาพี่น้องมันผู้หนี, มาให้ ไซเงินทองของพระ
 เจ้าอยู่หัว, ตามสันทแแต่ข้าง. ๖๖

๑๒ ๑ มาตราหนึ่ง, พลายฉงายมีตักคชแแต่สักโหด, สักแซนชัย
 แซนชวาแแต่สักถาดาน, หวงว่าเป็นข้าเชื้อชดดินทกับพระเจ้าอยู่หัว,
 แดอย่างตัวคนว่าเป็นข้าหลวงฝ่ายโน, แดชวณกันรุกรวชบาทอเขาทรพย
 ตั้งของทองเงินราษฎรให้ ได้ความเดือดร้อน. ทานให้เขามันจำได้ตร
 ไว้, แดพอเอาคคินนไปบังคมทล, พระเจ้าอยู่หัวจะมีพระมณนทรวง. ๖๗

๑๓ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดเห็นมุนนมนตงคเขาพททุก, ตงแต่ให้
 เป็นชุนหมนคุมแกแหวเงินทอง สรรพของพระเจ้าอยู่หัว, แดมุนน
 เขาไปจำหน่ายเสียกัก, เขาไปราชการทำให้แตกหักทำตายเสียกัก,
 ทานให้มตงแแต่ผู้จำหน่ายไซ ให้ครบ. ๖๘

๑๔ ๑ มาตราหนึ่ง, คดีล่อยความประการใด ๆ, มิได้มีผู้มา
ร้องฟ้องว่าเรียนตามกระทรวง, แดมีได้ พิชทุตแก่พระเจ้าอยู่หัว, ทำ
แต่ตามอำเภอใจหมายอย่างรับสั่งก็ด, บังคับให้ ไปเกาะเขามาเองก็ด.
ผู้ใดทำตงน พิจารณาเป็นลัดย, ท่านฉนวนนั้นเดิมคพระราชอาญา,
ท่านให้ตงโทษ โดยโทษานโทษ. ๗

๑๕ ๑ มาตราหนึ่ง, มีราชการประการใด ๆ, ท่านให้กระทำ
ด้วยกันก็ด, แดก็จคคดล่อยความประการใด ๆ, พระเจ้าอยู่หัวให้ช่วย
กันพิภาคษาก็ด, แดประชุมพร้อมกันพิภาคษา ถูกต้องเห็นชอบด้วย
ราชกรวยแลดู. อยมาภายหลังผู้ใดกล่าวว่ามีชอบเต่า, ท่านฉนวนนั้น
เดิมค ให้ตงโทษตามโทษานโทษ. ๗

๑๖ ๑ มาตราหนึ่ง, ดรรพทพยดังของบนคจาจะเข้าพระคตง
หลวง, แดมีผู้ห้ามทคทงานชคชวางบ้องกัน, ให้เดี่ยพระราชทพยพระ
เจ้าอยู่หัวไป, ท่านฉนวนเดิมค ให้แหวะปากมันเดี่ย, เขามพรวดหัวจุก
ปากประจาม, อยาให้ตงยงกัน. ๗

๑๗ ๑ มาตราหนึ่ง, มีผู้เอาครอบครวฉวควายข้างมาแถวแหวน
ทองเงิน ทพยดังชนโต ๆ หินมาแต่ประเทศอื่น, เขามาพงอยู่ในชอบ
ชนชเดี่ยมา, แดพงอยด้วยพระเขาดระราช แดเมืองนอกก็ด, หัวเด็น
หัวหมันหัวพินหัวปาก, แดอาณาประชาราษฎรก็ด. แดมีผู้คพินแกง
มันเดี่ย, รมเอาครอบครวฉวควายข้างมาชคคนทพยเข้าชอง ๆ มัน
คตงน, ท่านฉนวนนั้นทฤษฎคแกบ้านเมืองท่าน, ให้ตงโทษด้วยตามถาน
คคเดี่ย. ถ้ามให้ถานคค, ให้ถายโดยยศถาคคก็ด, แดให้ใหม่ตง
คคให้แกพ้อแม่ถุกเมียนผู้ตาย. ๗

๑๘ ๐ มาตราหนึ่ง, มุขมนตรีขุนมุนายแวงไปรังเมืองไปตั้งเมือง, แต่ไปราชการอื่นใด ๆ ก็ดี. ภรรยาผู้น้อยภายหลังแต่ผู้มีบันดาศักดิ์ไปเรือนท่านผู้ไปราชการในกลางคืนกลางวันก็ดี, ท่านว่ามีชอบ. ถ้าผู้ใดขึ้นไป, ท่านให้ปรับใหม่ผู้นั้นโดยพระราชกฤษฎีกาตามยศถาศักดิ์. พระ

๑๙ ๐ มาตราหนึ่ง, ผู้ขอหัวเมืองเขารองพองในกรุงฯ, มีรับสั่งให้มตราออกไปเขาคัดมาเข้าพิจารณา, ขุนมุนายตั้งมีนเข้ามาแล้ว, แต่มีนต้องคิดอื่นใด ๆ ขยะแตกชนกดี, แต่อยู่ภายหลัง, แด่ร้อยแขวงกัเกาะกุมเจ้าพ่อแม่ลูกเมียพ้องช่าคนมีนให้ตั้งตัวมีนแล้ว, ท่านว่าขุนมุนายร้อยแขวงเดิมดี, ให้ตั้งโทษโดยยศถาศักดิ์. พระ

๒๐ ๐ มาตราหนึ่ง, มุขมนตรีราชันกุดชนมุนายผู้ใหญ่ทุกกระทรวงทบวงกรม, ผู้ใดมีบ้านเห็นจับบ้านในราชการต้องคดี, พระเจ้าอยู่หัวสั่งให้ถาม, ท่านมีโทษนแปรกต่างด้อยค่าว่าคนมีบ้านเห็นจับบ้าน. ถ้าผู้ใดยกบ้านเห็นจับบ้านตนขึ้นเมื่อพระเจ้าอยู่หัวให้อถาม, ท่านว่ามีชอบ. เพราะพระเจ้าอยู่หัวประทานพญาประดางวางวัดคอบบ้านเห็นจับบ้านวางวัดแล้ว. ถ้าผู้แปรถ้อยคำยกบ้านเห็นจับบ้านตนดังนั้น, ท่านว่าเดิมดีให้ตั้งโทษโดยยศถาศักดิ์นั้น. พระ

๒๑ ๐ มาตราหนึ่ง, ราชันกุดชนหัวหมื่นหัวพันหัวปากภาคยหัวสิบจำเดิมมีรณการไพร่างนแต่หัวเมืองทั้งปวง, อันเป็นชาวเดิมเจ้าบรมบพิตรพระเจ้าอยู่หัว, แต่มีใจหวังจงรักภักดีอาสาราชการงานพระราชสงครามให้เป็นความชอบของตน, ท่านให้เร่งชวนชวดยในราชการจงรเวียรใดแต่แทนพิทษรักษาทางกลางวันกลางคืน, ทาง

บทุกทางเร็ว, อย่าให้เกิดโจรแฉผู้ร้ายในแผ่นดินได้. แดให้ราชินิกุล
หัวเมืองชนหมื่นหวงพันทงหลายนั้น, อย่ามีใจร้ายเอาใจช่วยคนชบถ,
แแต่คบคนร้ายด้วยประการใด ๆ ก็ดี, ถ้าแแต่ ไตไปลอบดักเงรจากกระ-
ชบกระชามคบหากัน, ไปกินอยุหดบนอนในกตางอันกลางคนก็ดี. แด
ตนไต่รู้ ไตเห็นแแต่ไต่ยื่นไต่ฟัง, ให้เขาคัดนั้นมาบอกแก่ขุนมุดนาย
อาณาพยาบาลตน, ให้เรียกมาพิจารณา. คดีภอจะพิททงแก่พระเจ้า
อยุหดก็ดี, ก็ให้เวรจ่ากตางพิททงลงพด้น. ถ้าแแต่สมเเตด้วยเจ้าขุน
มุดนายแแต่เอาไว้, ท่านรูดอยประการใด, ให้ลงโทษจงดีห้าศ. ภอ
จะชาติฉนี้ไต่, ให้ลงโทษฉนั้น. ๖๖

๒๖ ๐ มาตราหนึ่ง, ราษฎรทงหลายอยุเมืองนอก, มีผู้ทาหนึ่ง
ถือมากตางโทษในเมองหลวง, แดให้นายพจามรงเอาตัวรตราเจ้า-
กรมออกไปเอามาพิจารณา, แดขุนมุดนายพยาบาลเมองนอก. แด
แขวงมีตั้งเข้ามาให้พิจารณาแแต่ของกันไว้, ท่านให้เขาชบของกัน
มาใหม่, โดยบันดาคักตอคุณตรคุณ, เพราะวาบของกันผู้ร้ายแแต่
ฟังตำรวจเจ้ากรม. ๖๗

๒๗ ๐ มาตราหนึ่ง, ขุนมุดนายอาณาพยาบาลท่านตั้งให้รักษา
หมู่ไพร่หลวง, อย่าให้ไพร่หลวงขาด, ให้รักษาแก่ไพร่หลวงจง
หนัก, อย่าให้ไพร่หลวงท่านไต่คองแแต่ชบ. ถ้าไพร่ท่านคอง
ทุกชบากประการใดให้เดยราชการพระเจ้าอยุหวไป, ให้ผู้รักษาไพร่
หลวงเอาชบร่าเรียนแก่เดยนามคิตตามกระทรวงให้บังคมทูล. ถ้าขุนมุด
นายอาณาพยาบาลผู้ ไต่, มิไต่เขาชบไพร่หลวงร่าเรียนพิททงให้
ทราบ, ท่านว่าแแต่คตอจ่าให้จ่า, คตอทอนให้ทอน, คตอภาคยทัณฑ
ให้ภาคยทัณฑไว้. ๖๘

๒๓ ๐ มาตราหนึ่ง, ถ้าเห็นผู้ใดจะทำร้ายในแผ่นดินท่าน, จะให้เก็ทจลาจลจงได้, ท่านให้เอามาว่ากล่าวว่าเรียนพิพทูตแต่ในวันหนึ่งสองวัน, ครั้นช้านานไปก็อ้อมค้อมของคน ๆ จึงเอาความแผ่นดินมาว่ากล่าว, ท่านอย่าอย่าให้รบไวยงคบบัญชาพิจารณาเลย. ถ้าผู้ใดขืนรบไวยงคบบัญชา, แด่มพวงพระราชบัญญัติ, ท่านให้ตั้งโทษโดยยศถาศักดิ์. ๖๖

๒๔ ๐ มาตราหนึ่ง, มิให้มีผู้ใด ๆ ไปขึ้นประชิดข้ามพนักบพรหมบงเจียมในโรงศาล, แด่เกยชานา, แด่พลับพลา ๓ ประการนี้ท่านห้าม. ถ้าผู้ใดขืนขึ้นข้ามประชิด, แด่พนักบพรหมบงเจียมในทหาม, ท่านให้ตัดเท้าตมอเดียว. ถ้าจะถ่ายโทษตัดเท้าตมอนั้น, ถ้าถ่ายให้ถ่าย ๗๕๐๐๐๐ ถ้าหญิงให้ถ่าย ๖๕๐๐๐๐ เบี้ย. ถ้าตัดมอตัดเท้านั้นเอาเข้าพระคลังหลวงจงได้. ๖๗

๒๕ ๐ มาตราหนึ่ง, ใครหลวงงานท่านกัก, ใครอุกคักสถาปนาให้เป็นข้าพระกัก, แด่เอกส่วนไร่นาดำรับตั้งพระตั้งตั้งขกัก, ท่านมิให้ผู้ใดซื้อขาย. ถ้าแต่ไพร่หลวงไพร่อุกคักของคชทุกขประการใด, แด่เอกส่วนไร่นาดำพระตั้งตั้งขกักของอยู่กัก, ท่านให้บังคับทูลให้ทรวบ, แด่แต่พระเจ้าอยู่หัวจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ. ถ้าแต่ผู้ใดเอาไพร่หลวงไพร่อุกคักแต่เอกส่วนไร่นา, อันเป็นตั้งพระตั้งตั้งขไปซื้อไปขายแก่ผู้ใด ๆ, ใคร ๆ ตมคบบงขายซื้อได้, ท่านว่าผู้นั้นมิชอบ, ให้เอาไพร่หลวงไพร่อุกคักสถาปนา, แด่เอกส่วนไร่นาดำพระตั้งตั้งขงไว้ ในราชการ. ส่วนทรวบอันถ่ายอันชอนนให้เรียกคืนไว้ เป็นหลวง. ๖๘

๑) วันอาทิตย์เดือนแปดขึ้นสิบสามค่ำมีโรงนักขัตฤกษ์โตศก, ดม-
 เด็จบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, เด็จเห็นอรหันตถึงหาคนพระเด้าว-
 คนธฤฎี, โดยทักษิณานิคมมุ่งศกพิเศศ, จึงพระราชวงษาบังคมทูล
 พระกรุณาขอเรียนพระราชปรีชิต, ประสงค์ด้วยนายแวงทงหลาย
 ผู้เป็นยุกรบตรีแห่งเมืองทงหลาย, คือเมืองศรีรัตนไทย, เมือง
 ศรีไชโยไทย, เมืองกำแพงเพชร, เมืองพิศณุโลก, เมืองไชยนาทบุรี,
 แดเมืองนอกทงปวงภอเขาราชการโต, เป็นการยุกรบตรีจะปรีชิต
 เท้าโต, ข้าขอเรียนพระราชปรีชิตพระเจ้าอยู่หัว, จึงดมเด็จบรม
 บพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, มีพระราชโองการให้ตราเป็นฉบับค่านับไว้
 คึงน. ถ้าพระผู้เป็นเจ้าของหัวครัดตั้งเจ้าเมืองประกรโต, ให้นาย
 ยุกรบตรีด้วย. อนึ่งเมื่อเจ้าเมืองจะไปราชการสงครามใช้, ให้นาย
 ยุกรบตรีไปด้วยเจ้าเมือง. อนึ่งเจ้าเมืองใช้คนไปนอกด่านนอกทาง
 ไปราชการอันโต, เจ้าเมืองจะให้ไปค้าขายประเทศใด ๆ ก็ดี. อนึ่ง
 เจ้าเมืองจะให้ตำรวจไปแห่งใด ๆ ก็ดี, เขาให้ตำรวจโดยมรก็ดี, ให้
 ยุกรบตรีด้วยเจ้าเมือง. อนึ่งผู้เป็นยุกรบตรีจะไปถวายบังคมแต่
 ดมเด็จบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, เมื่อใด ๆ ก็ดี, ขยาให้เจ้าเมือง
 ห้าม, อนึ่งผู้พจารณารของพองทุกขราชฎร, ความบ้านความเมือง
 ละไว้ให้เห็นชัว, ให้ราชฎรเดือตรอนัน, ก็ให้ผู้เป็นยุกรบตรีเขาดี
 นนบอกแก่เจ้าเมือง. อนึ่งพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชกำหนดไว้ว่า, เมือ
 จะถึงการพระราชพิธีกรรมโหรตั้งเศกเข้าเผาเข้า, ให้เจ้าเมืองเอาพด
 ไพรฟ้าชาไทยทงหลายออกเดียงนอกเมืองโดยรมินแต่หลัง, ก็ให้ผู้
 เป็นยุกรบตรีให้รู้เห็นด้วย. อนึ่งผู้เป็นยุกรบตรีอย่าให้ของราชการ

อันมีในกระทรวงการทุกหมู่, กำหนดให้รู้แต่การชายัดไว้แต่ต้นนั้น. อนึ่งอายุคการผู้เป็นขุนกรมบัตรแห่งเจ้าเมืองนอกทุกแห่ง ให้แต่งคชยราชภูว. ถ้าจะตั้งขุนกรมบัตรให้ตั้งผู้มึกระดขันเป็นราชการ, ฐันบธรรมเนียมในเมืองหลวงไป, แต่ผู้เป็นขุนกรมบัตรเลออย่าให้มีใจโดยหลง, อย่าเจรจาสุฉาวท้อพวาง, อย่าเห็นแก่ศวมสมถนพุนพิโรชแต่เดียวช้อศวม, จึงมีใจกรุณาแก่ราชภูวคชยคชมิตรชอบแห่งเจ้าเมือง. อนึ่งกรมการเจ้าเมืองมีทไป, ให้ขุนกรมบัตรไปด้วยคชยคชมิตรชอบ. ถ้าเห็นคชมิตรชอบใช้, ให้ว่ากล่าวห้ามปรามให้รู้, ถ้ามีพ้งอันชอบนั้น, ให้ขุนกรมบัตรไปทุดแก่พระเจ้าชยหัว. อนึ่งราชการพระเจ้าชยหัวทุกกระทรวงทบวงการใด ๆ, ให้ขุนกรมบัตรเตงคชมิตรชอบ. ถ้าเห็นคชมิตรชอบให้ว่าแก่เจ้าเมืองเตกรมการให้ชวยชำระคชมิตรชอบ. อนึ่งงานณรงคชมิตรชอบ, ให้ขุนกรมบัตรคชมิตรชอบ. อนึ่งเจ้าว่าเรียนร้องพ้องคชมิตรชอบประการใด ๆ, ให้ขุนกรมบัตรพ้งคชมิตรชอบ, ท่านมิให้ขุนกรมบัตรเอาความชวรมาฉกรรณคชมิตรชอบมาพิจารณา, ให้ว่ากล่าวกันตามพระชวรณญ. อนึ่งราชภูวจะร้องทลชกัไพรของพ้องแก่ขุนกรมบัตรก็ให้ขุนกรมบัตรเอาคชมิตรชอบเข้ามาร้องพ้องนั้น, ให้พิจารณาจงเป็นลคชมิตรชอบให้เห็นคชมิตรชอบ.

๒๕ ๐ มาตราหนึ่ง, มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งผู้ใด ๆ, เป็นชุนหมื่นในตำแหน่งเตนนำชชย ๖ ร้อยชุนไป, หมายถึงให้เพนคชมิตรชอบ, จะเอาโทษเขาผู้เรียกชยมิได้. ถ้าพ้งตามเตอนชุนไปชารทวแล้ว, ผู้ใดเรียกช้อเก่า, มิได้เรียกช้อใหม่เหมือนหมายคชมิตรชอบ, ท่านว่าชุนหมื่นเตมิด ให้ใหม่โดยยศดาศักดิ์. ๒๕

๒๖ ๑ มาตราหนึ่ง, พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, เสด็จออกในพระโรงก็ดี, ในพระราชทานแห่งใด ๆ ก็ดี, เสด็จออกแล้วก็ดี, ไปมิได้เสด็จออกก็ดี, แลเบิกท้าวพระยามนตรีมขทั้งหลายเข้ามาชุมนุมแล้วก็ดี, อย่าให้ใคร ๆ เจรจาด้วยกันเป็นนินนาในพระราชทานนั้น. ถ้ามีถ้อยความสิ่งใด, แลควรจะกราบบังคมทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวในที่นั้น, ก็ให้เจรจาดูด้วยกันแต่กราบบังคมทูลพระกรุณา, แล้วถ้อยความการนอกนั้นมิให้เจรจาเลย. ถ้าผู้ใดเจรจานั้นในที่แล้วไซ้, ผู้นั้นเดียด, ให้ตั้งโทษตามโทษานุโทษ.

๒๗ ๑ มาตราหนึ่ง, ท้าวไร่ ให้เป็นนาย กองยกรับตัวไปคู่มือ กฤษณานอรัมค่างาข้างจันทน์แต่ไม่หอม. ถัดจากเอาของท้าวไร่ ก็ดี, ชายเดียวในกองนั้นก็ ให้ทอนแล้วให้ใหม่จัดรูปคน. ถ้าฝางแดงถึงของมาถ่วงน้ำหนักแล้วดักชายตงดำภาพิจารณาเป็นต้น, ให้เอาฝางทำชาอย่างประจານ, แล้วให้ปลงตงทอนด้วยลวดทอง ๕๐ ที, แล้วเอาดักตงหย้าข้าง. ถ้าฝางแดงของเขาคือของพระคดียังแล้วดักไปขายต่างเมือง, ให้พันคอรับเรือนแล้ว, เอาบุตรภรรยาตงหย้าข้าง.

๒๘ ๑ มาตราหนึ่ง, เจ้ากระทรวงทบวงการพนักงานท่าพระที่นั่งปรัวาลทวราชมณเฑียรวังหน้าข้างใน, ท้องพระโรงเรือนหลวง, ทิมต้ายซ้ายขวาเกยชาดาเฉลี่ยโรงแดงโรงเครื่อง, ค่าตาดูกฐนโรงข้างคันโรงม้าคัน, แลกำแพงชั้นในกำแพงชั้นนอก, บั้มค้ายศุภระศุหอรบเชิงเทิด, แลราชการบ้านเมืองดังประการใด, ให้รับรองตรงเอาราชการงานอันท่านอายุต์ไว้แก่คนเท่าใด, ให้ตักเตือนว่ากล่าวทำอย่าให้ขาดเหลือแต่สักอันเลย. ถ้าผู้ใดมิได้ทำ ทำมิแล้วจะชดราชการ

เดียงกต. การชำระดูแลเนินเดียงมีไต่ทำชนใหม่คนง, ประหลัดหักพัง
 ดงเปอนอันตรายแก่ผู้คนบ่าวไพร่, ให้ตั้งโทษโดยพระราชอาณาเดิม,
 ขย่ำให้ถอดขย่ำให้ดัด.

๒๘ ๑ มาตราหนึ่ง, ขุนมนตรีพิภคชาคคิราชธุร, ให้เืองคุดคิ
 นั้นครวัดด้วยดีฐานใด, แดพิจารณาคุดคิจึงถ้องแท้, แดถ้อยคำ
 ด้านจนแห่งโจทยแห่งจำเลยให้เดียงค, แดให้กำหนดคั้นคิตแห่งโจทย.
 แดระบุด้านจนแห่งจำเลยได้ให้มัน. แดให้เอาบัญญัติถ้องคุดคิ
 โจทยจำเลยให้แจ้งว่าข้างผู้ใดพิรุท, แดเห็นว่าอรรถคิตีชอความข้าง
 ผู้พิรุทเป็นนิลโทษแท้แล้ว, ก็พึงให้หมายพิรุทไว้, แดให้เรียง
 โทษให้ชอตามถ้อยคำด้านจนโจทยจำเลย. แดบอกให้ โจทยจำเลยรู้
 เห็นผิดแลชอโดยยคิธรรม, แดขอข่าให้ราชธุรได้ความเดือครอัน ท่าน
 ว่าผู้มนมบ่าเห็นจ, บำรุงแผ่นดินพระเจ้าอยู่ให้จำเวญ. แดถักษณบ่า
 เห็นจนม ๕ ประการ, คือผู้ใดไปการณรงค์ดังความได้รบกับฆ่าคัก
 ไตชนข้างมิไชยชานะแก่คิคร, ก็เป็นบ่าเห็นจประการหนึ่ง. ผู้ใดเอา
 คิมคพรคพวกมาอาษาเมืออวรคคิตีเดียงคิคร, เอาไชยชานะแก่คิคร
 ก็เป็นบ่าเห็นจประการหนึ่ง. คือคิครหมื่นรายมาปตนบ้านบตนเมือง, แด
 มีผู้ออกอาษาเอาพระนครไว้มิให้เดียงแก่ฆ่าคัก, ก็เป็นบ่าเห็นจประการ
 หนึ่ง. คือผู้บำรุงพระราชทรพยในทองพระคตง. โหมงคงบริบริณ
 โดยประเวณิธรรมเดมิให้คองใจราชธุร, ก็เป็นบ่าเห็นจประการหนึ่ง.
 คือผู้พิจารณาพิภคชาอรรถคิตีชอตามประเวณิโดยดีคยโดยธรรม,
 มิให้ราชธุรได้ความเดือครอัน, ก็เป็นบ่าเห็นจประการหนึ่ง. ถ้าแลผู้

มีมาเห็นใจในแผ่นดิน ๕ ประการนี้มีโทษประการใด ๆ ก็ให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวงดไว้ก่อน. ถ้าโทษถึงตายนอกกว่าขอบเขตต่อพระเจ้าแผ่นดิน, ก็ควรให้ทอนแตรบริวารบาท. ถ้าโทษถึงบริวารบาทแตรทวน, ก็ควรให้ปรับโทษ. ถ้าโทษถึงปรับโทษก็ควรให้ภาคย์ทัณฑ์ไว้, แต่ท่านให้ผ่อนหย่อนโทษไว้ดังนี้. เพราะว่ามีมาเห็นใจนี้, มีคุณแก่แผ่นดินพระเจ้าอยู่หัว. ๗๕

๑๑ จบลักษณะอาญาหลวงเท่านั้น ๗๕

๑๒ ลักษณะอาญาราชฎา ๗๕

๑๒ จะกล่าวมูลคดีอาชญาอันบังเกิดความแก่กัน, ด้วยดังเง็กเงินเข้ม เห่งผู้อื่นด้วยอุบายต่าง ๆ ตามอาญาแห่งตนเอง, คือกุมเกาะเบาะ แสดงตุลากรเอาท่านผู้อื่น, มาทาบลงทำโทษโดยบิดำจ้อง, ต้องบาศมีในพระธรรมดำตราว่าประมประสัยให้มีจะอิตตะอาณम्म, เป็นคนตั้งนมือรรถาธิบายตั้งพรรณามาแล้ว, แต่จะตั้งดำชาระตีถึง ความตามพระราชบัญญัติ. ซึ่งโบราณราชกระษัตริย์คำนึงตามพระธรรมดำตรา, อันเป็นบทมาตราดังนี้. ๗๕

๑๓ ศุภิมศัศุ ๓๗๐๓, ปี่จอนักษัตรตรีศกฮาดุชมาได้ตั้งบักเซเฮกาทศมิตถยงฮาทศยวาร์, พระบาทสมเด็จพระบรมมพิตรพระเจ้าบรมมหาราชบริ

มีมาเห็นใจในแผ่นดิน ๕ ประการนี้มีโทษประการใด ๆ ก็ให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวงดไว้ก่อน. ถ้าโทษถึงตายนอกกว่าขอบเขตต่อพระเจ้าแผ่นดิน, ก็ควรให้ทอนแตรบริวารบาท. ถ้าโทษถึงบริวารบาทแตรทวน, ก็ควรให้ปรับโทษ. ถ้าโทษถึงปรับโทษก็ควรให้ภาคย์ทัณฑ์ไว้, แต่ท่านให้ผ่อนหย่อนโทษไว้ดังนี้. เพราะว่ามีมาเห็นใจนี้, มีคุณแก่แผ่นดินพระเจ้าอยู่หัว. ๗๕

๑๑ จบลักษณะอาญาหลวงเท่านั้น ๗๕

๑๒ ลักษณะอาญาราชฎา ๗๕

๑๒ จะกล่าวมูลคดีอาชญาอันบังเกิดความแก่กัน, ด้วยดั่งเงาเห็นซ่มเหงผู้อื่นด้วยอุบายต่าง ๆ ตามอาญาแห่งตนเอง, คือกุมเกาะเบาะ แสดงดูตากเอาท่านผู้อื่น, มาทาบดองทำโทษโบายบิดำจ้อง, ดั่งบาศมีในพระธรรมดำตราว่าประมประสัยให้มีจะอิตตะอาณम्म, เป็นคนตั้งนมือรรถาธิบายตั้งพรรณามาแล้ว, แต่จะตั้งดำชาระตีถึง ความตามพระราชบัญญัติ. ซึ่งโบราณราชกระษัตริย์ค้ำนังตามพระธรรมดำตรา, อันเป็นบทมาตราดังนี้. ๗๕

๑๓ ศุภิมศัศุ ๓๗๐๓, ปี่จอนักษัตรตรีศกฮาดุชมาเด่ตักบักเซเฮกาทศมิตถยงฮาทศยวาร์, พระบาทสมเด็จพระบรมมพิตรพระเจ้าบรมราชาธิบดีศรี

ต้นขรรจบรมจักรพรรดิราชิราชพระเจ้าอยู่หัว, มีพระไทยเมตตาแก่ประ-
ชาราษฎรทั้งปวง, จึงทรงพระราชบัญญัติจัดเป็นพระราชกฤษฎีกา
กำหนด, เป็นมาตราไว้ดังนี้.

๓๐. ๐ มาตราหนึ่ง, ขาดเงินจากนอกสิ้นทรัพย์ติดพันกัน, หนี
ไปซุ่มซ่อนอยู่แห่งใด ๆ, เจ้านเจ้าข้าไปถามปะเขา, ท่านมิให้เกาะกม
เขาเอง, ท่านให้อายัดไว้แก่นายบ้านร้อยแขวงกรมการ, แล้วให้ม
โนนคดีกาไปเรียกเขา. ถ้าหาผู้รับอายัดไม่, ให้ตั้งยังแขวงแดนแห่ง
ใดที่ราคามันไว้, จึงให้หาความกันโดยกระทรวง. ถ้าภมมหนักกลางทาง
ให้ถามถึงทอช, จึงเอาความไปอายัดไว้ ทนน. ถ้ามันมขอลให้ภามา
ยังพระสุภาวดี, ให้ตราคามันไว้เป็นค่านม. ถ้าเจ้านเจ้าข้าได้บอกแก่
ร้อยแขวงแต่สุภาวดี, แด่มิ่งอาชชกชกเขามันไปจำจองไว้ณบ้าน
เรือนโดยพลการเอง, ท่านว่าเดิมดให้ใหม่โดยยศศักดิ์.

๓๑. มาตราหนึ่ง, ข้างมาโคกระบือเรือเกวียน, แด่สิ่งของอัน
ใด ๆ หว่ยไป, แด่คนภบข้างมาโคกระบือ, สิ่งของ ๆ ใดในทีได้มิได้
อายัดไว้, แด่คนยอชกจับกุมเขนเขาไปไว้ณบ้านเรือนเอง. แด่จึง
เขาไปอายัดแก่ตระตากร, จึงทำหนังสือฟ้อง, ท่านว่าผู้นั้นเดิมดให้
ใหม่โดยยศศักดิ์เป็นพิไนยหลวง.

๓๒. ๐ มาตราหนึ่ง, ยอชกเกาะกุมผู้คนไปถึงบ้านเรือน, ถึง
กลางทาง, แด่ปล่อยผู้คนนั้นมา, ท่านว่าอย่าเขาเป็นอาญาเลย, เพราะ
ว่ากลัวอาญาจึงปล่อยมา. ถ้ายอชกเกาะกุมไปถึงบ้านถึงเรือนแต่จำ
ไว้, ให้มีนายประกันก็ดี, คุมไว้ก็ดี, ท่านให้เขาเป็นอาญา.

๓๓. ๐ มาตราหนึ่ง, ทาษตุนทรัพย์ถึงสิ้นติดค้างกัน. ถ้าตุน
อยู่หัวเมืองใด ๆ ก็ดี, ให้เจ้านไปร้องฟ้องเรียกหาเอาณหัวเมืองนั้น.

ถ้าเจ้านมได้ร้องฟ้องคดีอ่านไปเกาะกุมยอชกเขาตงนั้นมาว่ากล่าวเขา
เอง, ท่านว่าเจ้านเดมิต, ให้ใหม่โดยยศถาศักดิ์เป็นพิไนยหลวง. ๖๖

๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง, ทอดยราชฎรฟ้องร้องทุกข์ว่าผู้ใหญ่ข่มเหง
ผู้น้อย. ถัดถองจำจงข้อประบตเขาพักคตของเงิน, แดข่มเหงดวย
ประการใด ๆ ก็ดี, ให้รบทุกรบฟ้องของมันให้ว่ากล่าวให้แก้มัน.
ถาผู้รบฟ้องมรบฟ้องร้องทุกข์ของมัน, ท่านถอผู้รบฟ้องเดมิต, ให้
ใหม่โดยยศถาศักดิ์เป็นพิไนยหลวง. ๖๗

๓๕ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ร้องฟ้องในกรมใด ๆ, แดผู้ตองคดีนั้นมิ
ได้ขอกมาแก้คดีตามเขากถาหว, แดมันมั่งอาจไปเกาะกุมยอชกเขา
เขาผู้ฟ้องมันนั้น, ไปท่าโทษ โปยรันต่าค้ทำข่มเหงดวยประการ ใดก็ดี.
ท่านจามนผู้นเดมิตท่าเห็นหนึ่งตั้งร้อง, ให้ใหม่ท่คุณเป็นดินใหม่
กึ่งเป็นพิไนยกึ่ง. ๖๘

๓๖ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดมั่งอาจด่าทอชงเคียดจะพันแ่งจะ
ค้ท่าน, แดจะพันแ่งท่านนมใด, ขัดใจตนไปพันถดด้วยพันช้อยแด
ผลพฤกษ, แดพันรเวเรือนทถายเรือน, เขาไมค่อนกอนคินทงชวางทุม
ชิตเรือนท่าน ท่านว่าผู้นนค้อคนร้าย, ให้ใหม่โดยท่าแก้ท่าน, เป็น
ดินใหม่กึ่งเป็นพิไนยกึ่ง. แดให้ใหม่เป็นขอเดมิตดาหนึ่ง, โดยยศถา
ศักดิ์เป็นพิไนยหลวง. เพราะท่าท่านมิให้ม้คนร้ายในแผ่นดิน ของพระ
เจ้าอยุธยา. ๖๙

๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง, ท่านหาผิดมิได้ ไปเกาะกุม เขาท่านมา
พิจารณาว่ากล่าว, ดงเขาพักค้เงินทองร่าเรียนพิททุดให้เขาต้องค้ โยช
จำจง, ผู้ใดท่าดงนท่านว่าผู้นนเดมิต, ให้ใหม่โดยยศถาศักดิ์, แด
ให้ใหม่โดยค้ด่าจำจงตามพระราชกฤษฎีกา. ๗๐

๓๗ ๑ มาตราหนึ่ง, มัดท่านด้วยเชือกด้วยไม้ด้วยหวาย, แดงด้วยหวายแดงดหนึ่งกัต, ท่านว่าผู้นเดิมต, ให้ใหม่โดยยศถาศักดิ์ เป็นพิไนยหลวง แดงให้ใหม่โดยมัตตูกัจจของนชีกโดัดหนึ่ง, เป็นดินใหม่กพิไนยก. ๖๖

๓๘ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้โตขวางไม้คอกอนดินกชนอิฐในเวดากถางคณคองเรือนท่าน, ให้ใหม่เป็นข้อเดิมตโดยยศถาศักดิ์. ถ่าขวางกถางวณคองเรือนท่าน, ให้ใหม่ทำเป็นด้ามดง, ยกเดี่ยดองดงเขาแต่ดงหนึ่งตามบันตาศักดิ์. ๖๗

๓๙ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ชอถุกด่าวท่านถานด่าวท่าน, ท่านให้แดงมีโตเตงงาน, ชายกุมเกาะเบาะแซดงถลากเอาหญิงนไป, ท่านว่าชายนเดิมต, ให้ทวนชายคนเทศน ๓๐ ที, พอกเพือนคต ๓๕ ที. ถ่ามีบดเจ็บให้ใหม่ชกถาหนึ่ง. ๖๘

๔๐ ๑ มาตราหนึ่ง ท่านหาความร้ายมิได้, ไล่กตแก่ท่านว่าทำร้ายแก่คนตวยประการโตกัก, แดงกุมเกาะท่านมาโตถามเองกัต, มาดงให้สู่ภาตระดากการพิจารณาถัก, ท่านว่าเดิมต, ให้ใหม่โดยยศถาศักดิ์เป็นพิไนยหลวง. ๖๙

๔๑ ๑ มาตราหนึ่ง, ซ่าหั้นเจ้า ๆ ซ่าไปตามภบเข้า, เอาคัวซ่าไล่ดงรถกบญชรมาดงให้แก่ระดากการถัก, เขาเอาได้ไซ่ดอยถัก, ท่านว่าเจ้าเขาเงินนเป็นชานามิได้. ๗๐

๔๒ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้โตเป็นความกนคด้วยโพรหุม, พระสุรคัวดียงพิจารณาอยู่. ฝ่ายข้างหนึ่งเกาะเขาคนในพ้องน, ไปจัจองมัตตูกคิโยทำโทษด้วยประการโตกัก, เขาไปศักเข้าหมุ่เดี่ยถัก, ท่าน

ให้ไปทำร้ายท่านด้วยประการสิ่งใด ๆ ก็ดี, ท่านมีตายแต่ว่าถ้าหากมี
บาดแผลเสียโฉม, ท่านให้ไหมเท้าตายด้วยศักดิ์เหล็ก. พระ

- ๑ ศิริบททรงชำระใหม่, ใ้บัทในอาญาหลวง ๑๓๐ มาตรา. พระ
- ๑ บทในอาญาราชฎร ๒๐ มาตรา, เป็น ๑๕๐ มาตราด้วยกัน
เท่านั้น. พระ

๑ ลักษณะอาญาราชฎรจบแต่เท่านั้น พระ

๑ ลักษณะขบถศึก พระ

๑ แลดูทรงพระกรุณาตรัสเห็นอเกล้าฯ ตั้งให้ค้นหาพระบาท
ทวยตั้งขบถกรมกษัตริย์ ๓๒ ประการนั้น, ได้พระบาทว่า, พระ

๑ ตะเม็งภักตชะเวชะไมราชาเขอะมาหะ, อัถโภปริตตะนะตะวัง
อะถิตตะมะนุษเสถุราชาโนโจรังฮากุงจาวังคะเหตะวา, วิจิฉานิกกรรม
กระณานังคะโรนเต, กะถ่าหีบิตาเพนเต, วัตเตหีบิตาเพนเต, อัถฐัทธ
เตหีบิตาเพนเต, หัตถัมบีฉินทั้นเต, ปาทัมบีฉินทั้นเต, หัตถापาทัมบี
ฉินทั้นเต, กัณณัมบีฉินทั้นเต, นาถัมบีฉินทั้นเต, กัณณะนาถัมบีฉิน
ทั้นเต, มุขัมบีฉินทั้นเต, พิตังคตาตะกัมบีคะโรนเต, ตั้งขมุณฑกัมบี
คะโรนเต, ระหุขัมบีคะโรนเต, ปะโซติมาตะกัมบีคะโรนเต, หัตตะ

ปะโชติกัมभीกะโรนเต, เฮอร์กะวัตติกัมभीกะโรนเต, จีระกะวาดีกรรมบี
 กะโรนเต, เชนัยกัมभीกะโรนเต, พระพิตะมังสิกัมभीกะโรนเต, กะหาปะ
 ณิกัมभीกะโรนเต, ขารวาปะฏิจฉะกัมभीกะโรนเต, ประติชะปะริวัตตะกัมभी
 กะโรนเต, ปะธาสะบีตะกัมभीกะโรนเต, ศักเตนะบีเตเตนะโอสสิญทันเต,
 ดุนะเชหิบีชากทาปะนเตชิวันตัมบีดีเตชุตตาตันเต, อะดีนัมบีติตั้งฉินตัน
 เต, อูรังบีฉาเตนเต, ณะปะหารังกะโรนเต, ตั้งชติกาทหิปปุมจะหิพน-
 เทหิพนทิตตวาพันทินา, ตาปะเปเจณะนังกะโรนเต, นากิปปะมาเนลลืออา
 วาเตลันชะเนาปะตวา, ปะธาสะหิปะฏิจฉาทาปะตวา, อักคิงทาปะตวา
 จัมมะทัมพะกาเต, อะยะนังคะเตหิกะธ่าปะตวา, ฉันทาฉันทิกังหิรวาหิ
 รังกะโรนเต, ณะวิระโคบี, ศิกชะเนเนอะ, ณะคเณะ, ณะนัฐาเนต,
 มังตั้ง, อูปปาญะตวาเตเตนะปักกัองทังฮาโรปะตวา, ปะระฉิยะบัจจา
 ปะตวา, ตะเมอะชาทาปะนเต.

๑) มีคำเนนเนอความตามในพระบาทว่า, ดัมเตจบรมราชกระ
 ษัตริย์แต่ปางก่อน, ตั้งราชทัณฑ์แก่ผู้กระทำผิดเป็น อุกฤษฐ โทษ,
 เปนครุโทษ, เปนดหุโทษต่างกัน. จึงมีพระราชโองการมารพระบัณ
 ฑูรผู้รู้ดีหนาคำหรือดีเห็นอเถดว่าว่า, ประเพณีโบราณราชกระษัตริย์
 ดิมมา, ย่อมกระทำทัณฑ์ทานทัณฑ์โทษน้อยโทษใหญ่, แลคนอัน
 กระทำโจรกรรมแต่ดั่งพระราชอาญา, กระทำทุจริตผิดจากพระราช

	อุกฤษฐ	} โทษประ-
	มหันต	
บัญญัติดั่งพระราชกำหนดกฎหมาย, ควร ด้วยคร	มขณิน	
	ณ	

ผสมเข้าทั้งนั้น, เอาที่นอนไม้สอดเข้าข้างละคนโยกถอนคดอนต้น, เพ็ก
 หนึ่งทงผสมนออกเดี่ยวเดี่ยว, เอากรวดทรายขยาบขัดกระบานที่ศีรษะ
 ให้ขาวเหมือนพรรณศรีสังข์. ตำฐานหนึ่งคือให้เอาขอกเยื่อปากให้เข้า
 ใจ, แล้วให้ความประทุบไว้ในปาก. ในยหนึ่งเอาปากสัตว์อันคณนั้น,
 แล้แหงหน้าปากจนหมวกทึงต้องข้างแล้, เอาขอกเยื่อให้เข้าปาก
 ใจ, ให้โลหิตไหลออกเต็มปาก. ตำฐานหนึ่งคือเอาผ้าขมนามนพ
 ให้ทอกายแล้เอาเพลิงจุก. ตำฐานหนึ่งคือให้เอาผ้าขมนามนพนวม
 สั้นทึง ๓๐ นิ้ว. แล้เอาเพลิงจุก. ตำฐานหนึ่งคือเช็ดเนื้อให้เป็นแรง
 เป็นรอยย่ำให้ขาด, ให้เนื้อด้วยหนึ่งทึงแต่ได้คอดลงไปถึงข้อเท้า, แล้
 เอาเชือกผูกจำให้เดินเหยียบย่ำรัดเนื้อรัดหนึ่งแห่งคน, ให้คดคร่าค
 จำให้เดินไปกว่าจะตาย. ตำฐานหนึ่งคือเช็ดเนื้อให้เนื้อด้วยหนึ่งเป็น
 แรงเป็นรอย, แต่ได้คอดลงมาถึงเอวแล้เช็ดแต่เอว, ให้เป็นแรงเป็น
 รวดลงมาถึงข้อเท้า, กระทำเนื้อเบองบนนให้เป็นรอยคดปกคตลงมา
 เหมือนหนังผาคากรอง. ตำฐานหนึ่งคือให้เอาหวงเหล็ก, ส้อมข้อคอก
 ทึงต้องข้างข้อเข่าทึงต้องข้างใหม่, แล้เอาเหล็กเหล็กสอดลงในวง
 เหล็ก. แยังขึงตรึงลงไว้กับแผ่นดินอย่าให้ไหวตัวได้, แล้เอาเพลิง
 ถนให้รอบคอกว่าจะตาย. ตำฐานหนึ่งคือเอาบักใหญ่มีคมต้องข้าง
 เถียวทอกาย, เพ็กหนึ่งเนื้อแ่เอ็นน้อยใหญ่ให้หลุดขาดออกมากว่า
 จะตาย. ตำฐานหนึ่งคือให้เอามัดคคม, เช็ดเนื้อให้คกออกมากจากกาย
 แต่ที่คด่าดังกว่าจะสิ้นมิ่งดำ. ตำฐานหนึ่งคือให้แ่ตลบพนทอกายแล้,
 เอาแปรงหัวขุ่นน้ำแ่ลบกรัดครูดุดแ่ระหนึ่งแ่เนื้อ, แ่เอ็นน้อยเอ็น
 ใหญ่. ให้ตอกออกให้สั้นให้ยู่แ่ว่างกระตุก. ตำฐานหนึ่งคือให้อน

ดง โดยข้าง ๆ หนึ่งแล้ว, ให้เขาหว่านเหล็กตกกลงไปโดยช่องหูให้
แน่นกับแผ่นดิน, แล้วจับเท้าทั้งสองหันเวียนไปตั้งบุทศตกทำทางเกวียน.
ฐานหนึ่งคือทำมิให้เนื้อฟงหนึ่งชาติ, เขาถกดีดบดทุบกระดูกให้
แหลกย่อยแล้วรวมผสมเข้าทั้งดิน, ยกขึ้นยอนตั้งกระทำให้เนื้อเป็น
กองเป็นลอม, แล้วพบบหรือเนื้อหนึ่งกับทั้งกระดูกนั้นทอดวงไว้ ทำตั้ง
ตั้งขึ้นทำด้วยฟางซึ่งวงไว้เซตเทา. ฐานหนึ่งคือให้เคียนน้ำมันให้
เคียดพองพ่นจนแล้วรดดำคดงมาแต่คี่กระดำจะตาย. ฐานหนึ่งคือ
ให้กกซึ่งต้นกรวยทั้งหลายไว้, ให้ชื้อหาหวายหลายอันให้เต็มยาก,
แล้วให้ปลัดย่อยออกให้คดทั้งเนื้อหนึ่งกันให้เหลือแต่ร่างกระดูกเปล่า.
ฐานหนึ่งคือให้เขาขวานผ่าอกทั้งเป็นแหกชอกตั้งโครงเนื้อ. ฐาน
หนึ่งคือให้แทงด้วยหอกทัดน้อย ๆ, กว่าจะตาย. ฐานหนึ่งคือให้
ชุดหมั่งเพียงเซด, แล้วเขาฟางปกดงคดออกด้วยเพลิงภอหนึ่งใหม่,
แล้วไล่ด้วยไฟเหล็กให้เป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่ เป็นรูปใหญ่หรือน้อย.
ฐานหนึ่งคือให้เชือดเนื้อตาออกทอดด้วยน้ำมัน, เหมอนทอดขนม,
ให้กินเนื้อตนเอง. ฐานหนึ่งคือให้ตัดด้วยไม้ตะบองสั้นตะบองยาว
เป็นต้น. ฐานหนึ่งคือให้ทอนด้วยไม้หวายทั้งหนาม. แต่โทษทั้ง
ควรฐานใด, ให้เขาแค่ฐานหนึ่ง.

๑) อนึ่งถ้าผู้ใดล่วงพระราชอาญาพระราชบัญญัติ, แต่พระราช
กำหนดบทพระอัยการกฎหมายประการใดก็ดี, แต่เป็นโจรปล้นบ้าน,
สะกดสะกดมย์ของเบาคี่ซึ่งล่วงลัก, ทรัพย์โจรลักกทรัพย์ซึ่งของประ-
การใด ๆ ก็ดี, ท่านให้ตั้งโทษกรรมกรรม ๑๑ ฐาน. ฐานหนึ่งคือให้
ทอนด้วยหวาย. ฐานหนึ่งคือให้คั่นหว. ฐานหนึ่งคือให้คดเท้าทั้ง

ต้องช้าง. ฐานหนึ่งคือให้ตัดมอทั้งต้องช้าง, ตัดเท้าต้องช้าง. ฐาน
 หนึ่งคือให้ตัดหางต้องช้าง. ฐานหนึ่งคือให้ตัดจมูกเดียว. ฐานหนึ่ง
 คือให้ตัดหูทั้งต้องช้างตัดจมูกเดียว. ฐานหนึ่งคือให้ตัดปาก, แหวะ
 ปากเดียว. ฐานหนึ่งคือให้เลียบเบเน. ฐานหนึ่งคือให้ตัดคี่คี่เดียว.
 ฐานหนึ่งคือให้จำ & ประการได้ทุกได้. จะควรด้วยฐานโทษประ
 การใด, ก็ให้ตั้งโทษโดยอาญาอันมีในพระราชกฤษฎีกา, แดพระราช
 กำหนดกฎหมายทั้งปวง, อันสมเด็จพระบรมราชกระษัตริย์บัญญัติไว้,
 โดยในยศตราดั่งนี้ มาดั่งนี้เถิด. ๗๖

๑) กล่าวถึงโทษทัณฑ์ซึ่งกรวมกัน ๓๒ ประการ
 ยติแต่เท่านี้. ๗๖

๑) จะกล่าวถึงข้อความมรดกอันมีในคัมภีร์ พระธรรมศาสตร์เกิดแต่
 เอกณะตั้งพระมฤคคัตติวัต, แจกออกโดยพระบาทว่า, ดังคามะโทษา
 มีจะราชะทฐุโร, คือผู้ต้องโทษในงานพระราชสงคราม, แดประ
 ทษุรร้ายต่อพระบาทสมเด็จพระบรมนารถบรมบพิตรอัครเศษษฐมาตยา
 มหาปราชวรธิบดีศรีวิสุทธิอุดมบรมนาธิเบศร์ พระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้
 ทรงพระเดชพระคุณานุภาพปกแผ่ไปเป็นอันมาก, แก่หมู่วิมลมุข
 มาตยานราราชคามนิคมเขตร, ประเทศอะระธานะอาณาจักร, เป็นหลัก

แกว่อกอกิจค้ำทอทุกทวยราชฐวรบริดา, อูประมาทหาคักรวาทพิคาค
 คีชเรคัถนประเทศัรณมีให้จถาจ, วิถถายไหลเดื่อตงสู่มหาตุมท
 ใต้, สรวพลัดวอาไศรยเปนคัชทอทอวราศรึกาถ, ตังพิคัฎวารคณตุนช
 เรคัพิเด็คอคณยัตถยทวงพระวราชชวณาจักรก่าหนดตรา, เพื่อก่าถัง
 พระเมตาเปนมหาบุพพาคชบรูจวาริกไควเปนพระโสทรภรตจரிய, หวงให้
 นัมภิตระโถมหังษชาติ, มีให้ประมาทในหมุพระคณไค. จึงทวงพระ
 ราชบัญญัติจัดเปนนบทมาตรา, ชื่อว่าถาจะคคัชนมิตบ ๗ ถนมาตงนี้ ๗

๑ ศกมีคคัศกราช ๓๓๗๓ กุกกฏตั้งวัจฉระเชษฐูมาศภาพนั๊กเข
 บัญจะมิตถพิททวารภาดบวิเขตภาสก่าหนด, พระบาทสมเด็จพระบรมนารอด
 บพิตรลัทธิถันชรรวมเตชามหาตริวงษ องค์ บรู ได้ตมบรมมหล จักร
 พรวคิศรภวฉรรมฤกมหาราชาธิราชเจ้า, ผู้ทวงพระคณชนมินหาประ
 เดวีฐู. เดจชอถนพระทงนัตถกมาตามหาไพชยนต์ปราดาทรัตนากษ
 เมือขบรพามิฆ, พร้อมคด้วยหมุขมนตริกระฉิชาติราชเดวภากกรมาต
 ยามหาราชศรูปโรหิตบณพิททยาจวரிய, เฝ้าพระบาทสมเด็จพระบรมนารอด
 บรมบพิตรพระพุททเจ้าอยู่หัว. จึงมีพระราชโองการมารพระบัตินทร
 สตรีดีหนาท, ต่าหวัดให้ตราพระราชบัญญัติเผคียงไชษนาถาร, แก
 ชวอเจ้าเง้ายพราชนาฏบิโยรดาพระภากิไนยราช, มาตยาภิษมนตริ
 กระฉิราชนิถถชนมินพันนายฝ้ายทหารฝ้ายพลเรือชน. ไพร์ฟ้าช่าชอบ
 ชนชเดมาชวณาจักรตั้งตั้งกคัพรวคั ชนมี่ในพระราชอาณาเขตพระ
 นครศรีอยุธยามหาคิตถภพพรตินราชชานบิวิรมยชคุมราชนิเวคคอก
 มังคมหาตริฐาน, ตังเตนสืบไปเบองนำ. ๗

๓ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดใจใหญ่ไม่ตั้งคคัศ. มักชยลประทุษฐู

ร้าย, จะตำพระองค์ลงจากเก้าอี้. อนึ่งท้าวร้ายพระองค์ด้วยโหรยา
 ยาพิศม์, แต่ด้วยเครื่องดำตราสัตว์รพทชให้ ถึงสิ้นพระชนม์. อนึ่ง
 พระเจ้าอยู่หัวใหญ่ ไต่ไปรุ่งเมืองศรีเมือง, แลมีไต่เอาสุพรรณบุ
 ผาแลภักทยา, เข้ามาบังคับดูแลแขวงเมือง. อนึ่งผู้ไต่เอาใจไปแผ่
 เผื่อข้าศึกศัตรู, นิตแนะให้ยกเข้ามาเบียดเบียนพระนครขอบันช
 เตมาราชน้อยใหญ่. อนึ่งผู้ไต่เอากิจการบ้านเมืองแลกำลังเมือง
 แจ่งให้ข้าศึกฟัง. ถ้าผู้ไต่กระทำดังกล่าวมานี้, โทษผู้นั้นเป็น
 อุกฤษฐ โทษ ๓ สถาน. สถานหนึ่งให้ รับราชบาทท้าวเจ้าเดียวให้
 สิ้นทั้งโคตร. สถานหนึ่งให้รับราชบาทท้าวเจ้าเดียว ๗ ชั่วโคตร. สถาน
 หนึ่งให้รับราชบาทแล้วให้เจ้าเดียว, โคตรนั้นอย่าให้เลี้ยงสืบไปเลย.
 เมื่อประหารชีวิตคน, ให้ประหารให้ ไต่ ๗ วันจึงให้ สิ้นชีวิต. เมื่อ
 ประหารนั้นอย่าให้ ไต่หิตแอดอดพดกลงในแผ่นดิน, ให้ ได้แผดขย
 เดียวตามกระแค้นน้ำ. แผ่นดินหน้า ๒๕๐๐๐๐ โยชน์, ทรงพระเจ้าไต่ถึง
 ๕ พระองค์, แลมีอาจทรงผู้กตัญญูหากความดีมีไต่คน. ถ้าผู้กตตง
 กล่าวมานี้, ถึงมีบาหนักความชอบเท่าใด, ทงมีให้เอาบาหนักความ
 ชอบมาปนโทษเลย. ถ้าผู้ ไต่ผิดเป็นมหันตโทษๆ ถึงตายนอกกว่า
 กล่าวมานี้, ถ้ามีบาหนักความชอบอยู่ ให้เอาบาหนักความชอบนั้นมาปน
 โทษก่อน. ถ้าโทษนั้นเป็นมหันตโทษ ต้อง ครุ } โทษกดี, ให้
 ดหุ }

กฎณาคกรหนึ่งสองกรก่อน, ตามโทษหนักโทษเบาหนัก. ๖๖

๒ ๐ มาตราหนึ่ง, ผู้ไต่รู้ว่าใครๆ ทำความร้ายในแผ่นดินด้วย

ประการใด ๆ ท่านให้ผู้อื่นบอกมาว่ากล่าว, โดยคดีเล็ดรอดไปตาม
เนือความอันรู้นั้น ท่านมิให้ทำบดต้นเทห์แขวนทั้งไว้ ในดีฐานลักอัน
เถย. ถ้าผู้ใดทำจับผู้ใดที่ทราบให้เขาเถย. ผู้นั้นผู้ให้แหะปาก, แล
ผู้เขียนหนังสือดมอเถย, ผู้รู้ด้วยท่านให้ทวนด้วยถวดหนึ่ง ๒๕ ที. ๖

๓ ๐ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดเห็นมัดต้นเทห์ในกระตาด, ในโบสถาน,
ในสี่มุดอันตกอยู่ในดีฐานใด ๆ ก็ดี, ผู้ใดได้ท่านให้ฉีกเถยในที่นั้น,
ท่านมิให้ขยับไปอ่านดู, มิให้เขามาให้ฉีกอ่านดู, จะให้ดคมอผู้เขา
มานั้นเถย, ถ้าผู้ใดขยับมาให้กุมเขาด้วยมือเขามานั้นจำไว้, ให้หา
ผู้ทำบดต้นเทห์นั้นจงได้. ถ้ามิได้จำนั้นไว้ ๓ เดือน, แลให้ทวนด้วย
ถวดหนึ่ง ๕๐ ที. เพราะว่าท่านมิให้เขามาฉีกอันเถย. ๖

๔ ๐ มาตราหนึ่ง, ถ้าผู้ใดแลเห็นว่ามีผู้ใดคิดขบดด้วยประการ
ใด ๆ, แลกระทำทูลจิตตพิตรพระราชบัญญัติท่าน, แลว่าจะเอาตัวรับรอง
ยศแผ่นดิน, ดมเจ้บรมบพิตรพระเจ้าอยู่หัวดงนั้น, ให้ทำหนังสือ
ฎีกามายื่นว่าเรียนแก่ดมหนายก, ให้พิททุกแก่พระเจ้าอยู่หัว, คือว่า
ผู้นั้นมกคุณแก่แผ่นดิน, มีบำเหน็จแก่ราชการท่าน ๆ มิให้ทำหนังสือ
บดต้นเทห์, ถอบดักทอดใจ ในดีฐานแห่งใด, เพราะจำพระราชกฤษฎ
ฎีกาเดิมท่านห้าม. แลผู้ใดมิได้ฟังพระราชบัญญัติดงนี้, บังอาจ
กระทำต้นเทห์ถอบดักทอดใจ, ท่านรู้ด้วยประการใด ๆ ก็ดี, ท่านให้
ลงโทษโดยด่าหีค. ๖

๕ ๐ มาตราหนึ่ง, เป็นข้าพระเจ้าอยู่หัวเถย ให้ มยศถาคักค, แล
มัน โหมจิตระคิดใหญ่ใจใคร่ฝ้ายสูงศักดิ์, ทำขบดประทุษสุรร้าย, ต่อ
รบพุ่งเมืองท่านทำดงนั้น, ท่านโทษหนักให้ขานเสียให้ ดินทงโคตร. ๖

๖ ๑ มาตราหนึ่ง, นา ๓๐๐๐๐ ลงมาถึงนา ๘๐๐ ไร่เห็นว่า, ผู้ใด
เป็นชนบถก็ดี, บุรุษดีมีทรัพย์รศพวกเป็นชนบถ, ทำความร้ายในแผ่นดิน
ด้วยประการใด ๆ ก็ดี, แต่เห็นชอบเขาด้วยชอบ, แต่มิได้วางถ่วง
พิทกุตแก่พระเจ้าอยู่หัว, ผู้นั้นเป็นชนบถด้วย. พระ

๗ ๑ มาตราหนึ่ง, เจ้าเมืองท่งให้ตายอยู่ในพระราชเดิมมาอาณา
เขต, เป็นข้าพระเจ้าอยู่หัวในแดนแดน, อนันนแก่กรุงศรีอยุธยา,
เมืองใหญ่หน้อย ให้เจ้าเมืองหาหนายผู้จะเป็นหมื่นแพ่งหมื่นนครยาวด,
หมื่นหวงหมื่นคงตั้งหมื่นนา, ให้รักษาเมืองท่งให้เกิดขึ้นดี. อนึ่งให้
ตั้งหมื่นคานหมื่นแขวงตั้งนายชนอนคอยตามทางใหม่, ตั้งพันแดน
โดยรอบคอบ. ชญาให้ซำคักตั้งตราเข้ามาแปลกปลดอม, ถากบซำคักตั้งตรา
มากเห็นซำเต็มเข้ามา, ให้เร่งจับครวเข้าเมือง, หีบประคุดเมืองฮอ
ถ้าพระเจ้าอยู่หัว, ให้แต่งพลทหารตั้งคณณคณาทางซำคักจงได้.
เมื่นซำคักถอยไป, ให้ตามจงพันแดน, จะมีบ้านเห็นจกแก่เจ้าเมือง. พระ

๘ ๑ มาตราหนึ่ง, หัวเมืองเดิมชกนรอกน, แต่เจ้าเมืองหนึ่งไป
หาเจ้าเมืองหนึ่ง, ให้มีโทษตามประการ. อนึ่งถ้าซำคักมีมาให้ท้าว
พระยาอุกฤษมนตรมีหนึ่งประชุมมนคณาตากดาง, ผู้ใดมิได้มาเป็น
โทษชบถ, ให้ปรับตามโทษ. พระ

๙ ๑ มาตราหนึ่ง, เมืองปากใต้, เมืองฝ้ายเหนือ, ตั้งขึ้น
แก่กรุงเทพมหานคร, ให้มาชอนนชอนนาคอกไม้ทองเงินเครื่องราช
บรรณาการ, มาถวายตามราชประเพณีแต่ก่อน. ถ้าเมืองใดมิได้
กระทำตามประเพณี, แฉงบ้านแซงเมืองไว้ ให้เป็นจตุจตุในแผ่นดิน
ท่านใช้, ท่านว่าโทษถึงตาย. พระ

๓๐ ๑ มาตราหนึ่ง, ราชศัตรู แปลกปลอมเข้ามาในขอบขันชเด่มาก็ค, แดมันคิตทงของอาจทำร้ายให้เปนจาดจลในแผ่นดินท่านก็ค, แดชาวประเทศต่างเมืองเข้ามาอยู่ในขอบขันชเดมา, แดมันคิตร้ายแผ่นดินท่านก็ค. แดมาค็คต่างประเทศมันทำกอดอุปาดกิตร้ายแก่แผ่นดิน, แดมันมิไต่เกรงก๊วแปลกปลอมเข้าไปในพระราชวัง, แดไปถึงพลับพลาหน้าพาดานถานค็ค, แดเข้าไปถึงห้องพระโรงมูชยานพระแกด, แดเข้าไปที่ฐานแห่งใด ๆ ก็ค. แดจับได้มันผู้ทงของอาจแปลกปลอมเข้าไบน, ให้ตามเขาค้อยค้ำมันจงถองแท, แดให้เอาคิ้วมันผู้แปลกปลอมเข้ามานั่งไทย ๑ ฐาน. แดซึ่งผู้เห็นคิตอ่านว่าขอบเขาค้อยมันน, แดให้ดับแเดถอนเออแตวให้ฆ่าเสีย. ให้รับเขาคือพิยถึงดินมันผู้ทาจจลในแผ่นดิน, เขาพระคตงหดวงจงดิน. พระ

๓๑ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดเป็นข้าพระเจ้าอยหัว, พระเจ้าอยหัวชูปยอมตั้งแแต่งเป็นพระยาพระหดวงชนหมน, ท่านให้ผู้นมนใจล้าพิภิกษชอตรงค้อพระเจ้าอยหัว, ท่านมิให้เอาใจออกหาจกพระเจ้าอยหัว, ท่านให้ผู้นมนเอาใจได้คึดคแเดชอมการงานพระราชจงทงปดง, ไทรักษาพระเจ้าอยหัวจงค้ำนบ. ถ้าแเดประเทศใด ๆ จะเข้ามาทำจาดจล, ให้ผู้นมนกะเกณทัมคนบ่าอไฟรขอบขันชเดมานั้น, ให้นารักษาพระเจ้าอยหัว, ให้ค้อรบค้อยราชศัตรูให้มิไชยชวระแกรราชศัตรูจงไต. แดวให้เอาใจคู้หุได้ค้วจตราคผู้คน, ซึ่งจะเข้ามาด้อยประยทค้อยราชศัตรูน. ถ้าเห็นว่าผู้ใดมิได้ ชอตรงค้อพระเจ้าอยหัว, แม้นแนะนำให้มาค็คปลอมเข้ามาถึงกรุงก็ค, มันคิตร้ายค้อยประการใด ๆ ก็ค, รู้แเดวให้เอาเนอคความกราบบังคมทูลพระเจ้าอยหัวให้จงแจจ,

ห้ามมิให้เป็นใจด้วยคนผิด. ถ้าผู้ใดมีความชอบในแผ่นดิน, ขอให้ตั้ง
แต่งพระราชทานยศถาศักดิ์แก่ผู้นั้นโดยสมควร. พระ

๓๒ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดเป็นข้าพระเจ้าอยู่หัว, พระเจ้าอยู่หัว
ทรงพระเมตตาพระราชทานเงินทองเสื้อผ้า, ทรัพย์ถมตกแต่งเป็นขน
หม่น. ครั้นอยุ่เกิดจลาจลมีราชศัตรูเข้ามารบเอาบ้านเมือง, แด่มนุษย์
ซึ่งท่านแต่งตั้งเป็นขนหม่นนั้น, มิได้คิดถึงคุณซึ่งท่านชุบยอม, คิด
ขบถก่อกวนแนะนำราชศัตรูเข้ามาถึงพระนคร. ให้รบเอาบ้านเมืองของ
พระเจ้าอยู่หัว. ตั้งลงโทษประหารชีวิตให้ถึงโทษโดยมั่นคงร้าย. พระ

๓๓ ๑ มาตราหนึ่ง, ฆ่าศึกต่างประเทศเข้ามา, ปล่อยบ้านปล่อยม
เมืองท่าน, แด่ผู้ใด ๆ ให้เข้ามาอยู่อาศัยไคร่ในบ้านเรือนคุณ, ท่านรู้
ด้วยประการใดแต่เป็นสัจท่านให้ถึงโทษ, แด่ผู้ให้ฆ่าศึกชราไคร่ยนั้น
ถึงสิ้นชีวิต. ส่วนเพื่อนรู้เห็นมิได้บอกกล่าวพิพทูลให้ฆ่าเสียด้วย,
ส่วนคนผู้ปล่อยมิให้สืบลงเอาพวกเพื่อนแล้วให้ฆ่าเสีย. พระ

๓๔ ๑ มาตราหนึ่ง, ผู้ใดพระเจ้าอยู่หัวแต่งตั้งให้ มยศถาศักดิ์,
แต่เป็นนายหมวดนายกองแต่ดั่งทหารไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน, มีการ
ฉ้อราษฎร์บังหลวงมิได้อยู่ช่วยราชการ, ภาครอบบศรีวอพยพหนีไปเข้า
ด้วยฆ่าศึก, แด่ไปชมช่อน้อยบ้างตง, ท่านว่าเป็นขบถ, ให้ฆ่าเสียสิ้น
ทั้งโคตร, อยาให้ดูเยี่ยงอย่างกันต่อไป. พระ

๑ จุดศักราช ๑๙๖๖ ฉศกนักษัตรพยศสังวัจฉระไพศาวมาสศก-

มักษยอรรฐมัตถุสรีระวาระกาดบริเฉทกำหนด, พระบาทสมเด็จพระบรมโลกนารถนายกคฤกษ์เป็นเจ้าเกล้าภูวดลมณฑลตลิ่งลาดอาณาจักรอัคบุรี ได้ตมบรมลัทธิวิชาธิปไตยมหายัญญิงษ บรมหงษ์วิสุทธิพุทธางกูร บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว. เสด็จออกณพระที่นั่งเบญจรัตนมหาปราสาทวิโรฒานวรา โดยบูรพาภิมุขเถลิงอาศน์. จึงมีพระราชโองการมาพระบิณฑุรต์รดีหนาท คราพระราชบัญญัติ, แก่ชาวเจ้าเง้ายพราชนาฏมิโยธา ภาคินโยนัคตา, มาตยาภิมนตริ ทรวิชาติ ราชนิกูตชนหมื่นสี่มั่งกัตพัน, ซึ่งมีในขอบขัณฑ์เดิมอาณาเขตแดนแคว้นแดนพระนคร ทวารวดีศรีอยุธยามหาดีดภัพพรัตราชธานี. ว่าแต่บัดนี้ไปเมื่อนำ, ถ้าเสด็จโดยพยุหบาทยาคราทัพไปการณรงคสงคราม, ให้ยุกรบัตริทัพแต่บักชายบักชวาล้ออาณาต่อนพดทั้งปวง, แต่ให้นายกองยุกรบัตริเกียกกายกองนำกองหลังบักชายบักชวา, แต่งชนหมื่นต่อนพดจงทุกกอง, แต่ให้แต่งลูกหลานอันได้ใจได้นกต่อนพดทั้งปวง, หดงยุกรบัตริเป็นขนัด. พระ

๑. อนึ่งแต่ให้ตั้งองครักษ์อันมั่นคงได้ประจำทัพ, ไว้ด้วยยุกรบัตริในบักชายบักชวานั้น, แต่ให้กฎหมายให้แก่ยุกรบัตริในบักชายชวานั้น, แต่งชนหมื่นมั่นคงออาญาตริตต่อนพดทั้งปวง โดยพนักงาน. ถ้าผู้ใดตอรับด้วยราชศัตรมพวงบงกบยอชในทริบ, พันเพื่อนจากชบวนทัพประการใด. ถ้ามั่นคงาคัดค้านา ๘๐๐ ลงมาถึงไพร่ใช้, โทษหนักเท่าใดให้ตงโทษโดยโทษานุโทษนั้น. ถ้ามั่นคงาคัดค้านา ๑๐๐๐ หนึ่งขึ้นไป, ให้กุมเอาตัวไปต่งแก่นายกองยุกรบัตริเกียกกาย, ให้ตงโทษโดยโทษานุโทษนั้น. แต่ให้เกียกกายมั่นคงออาญาต่อนพด,

กฏหมายเอา โทษนั้นไปบอกแก่นายกองแต่ยกบัตร์เกียกกายให้พิจารณาโดยโทษ. แต่เมื่อยกบัตร์แต่ขุนหมื่นจะลงโทษผู้พันเพื่อนในกลางสงครามนั้น, ถ้าแต่พันเพื่อนลงมาถึงข้างม้านายกองให้ลงโทษจหนัก, เร่งตอนให้เขารบ. ถ้าแต่ถอยหลังลงมาจากนายทัพนายกอง, ให้ลงโทษถึงสิ้นชีวิต.

๑) อนึ่งนายกองได้ชนข้าง, แต่ได้คตุมบอน, ลูกของทั้งปวงมิได้คตุมบอนด้วย ให้ลงโทษจหนักแต่ให้คตุมเขารบ. ถ้าแต่พันเพื่อนลงมาจากขบวน, แต่แนะนำทัพนายกองให้เป็นอันตราย, ให้ลงโทษถึงสิ้นชีวิต.

๒) อนึ่งถ้าพระยาแหวะหอดวงขุนหมื่น, ผู้บัญชาได้ชนข้างได้คตุมบอน, แต่ขุนหมื่นผู้คุมพลแสนายดีบ, มิได้ประจันบาน, มิได้คตุมบอนด้วย, ให้ลงโทษจหนักแต่ให้คตุมเขารบ. ถ้าแต่พันเพื่อนลงมาจากท้าวพระยาพระหอดวงเมืองขุนหมื่นกต, ละให้เป็นอันตราย, ให้ลงโทษแก่ผู้นั้นถึงสิ้นชีวิต.

๓) อนึ่งถ้าแต่พระยาพระหอดวงขุนหมื่นผู้บัญชาข้าง, แต่ได้ชนข้างได้คตุมบอน, แต่ขุนหมื่นผู้คุมพลแสนายร้อยนายดีบ, มิได้ประจันบานมิได้คตุมบอนด้วย, ให้ลงโทษจหนักแต่ให้คตุมเขารบ, ถัดแต่พันเพื่อนลงมาจากท้าวพระยาพระหอดวงขุนหมื่นแต่ให้เป็นอันตราย, ให้ลงโทษถึงสิ้นชีวิต. แต่เมื่อยขุนหมื่นผู้คุมพลทั้งปวง, จะลงโทษแก่ผู้เดิมท้าวพระยาในการพระราชสงครามนั้น. ถ้าแต่โทษหนักแต่จะถึงสิ้นชีวิต, ให้ยกบัตร์ลงโทษโดยโทษานุโทษ. ถ้าแต่เมื่อได้รับด้วยราชศัตรู, ผู้ได้โคชนข้างได้คตุมบอน, แต่มีบาหนัก

บ้านนกกัด, เป็นใจอาชาราชการด้วยใจซาพิกักัด. แต่มิได้เป็นใจอาชาราชการ, แลย่อท้อในราชการสงครามด้วยประการใด, แลจะตงโทษหนักกัด, ถึงต้นชีวิตกัด, ให้อยกรบัตร์แดงหกหลานนายกองยกรบัตร์เกียกกาย, กฎหมายเข่าบ่าเห็บแเดโทษ, แลชอผู้เดิมคพระราชอาญาในพระราชสงครามจงมั่นคงโดยพนักงาน, ครั้นเดีร้จการแต่ให้เข่ามาด่ากถ่าวแก่นายกองแดงกรบัตร์เกียกกาย, โดยบ่าเห็บแเดโทษนั้น. ครั้นแเดราชค้คร้แตกฉานพ่ายแพ้แเดใช้ให้ติดตามเข่านายกองนายทัพแเดพลจได้.

๑. อนึ่งมีภมาบ่าตงพงเขา, แลจะดำข่างมารพลเป็นขบจนโดยมีพระราชกำหนดคนนมโตให้คุมตั้งฐานเป็นประมาณ, แลให้ชนปวนคธาข่างมาพดคามตั้งควรด้วยภมตั้งฐานน.

๑. อนึ่งถ่าราชค้คร้ตงกายแลชค้ค้อยเป็นอนนคง, ให้นายกองแดงกรบัตร์เกียกกายของนากองหงบักชายบักชวา, แลท้าวพระยาพระหองหวเมืองทงปวง, พิกาศษาเข่าการนเป็นปมาณ, ให้คกแต่งโดยการนั้น. ถ่าแเดเห็นควรที่จะคตพชาศักให้แตกฉานในเวลากลางคนนั้นโต, ก็ให้คตพชาศักแตกฉานในเวลากลางคนนั้นจได้, แลให้ตั้งข่าวชยาให้ชาค.

๑. อนึ่งถ่าแลจะเกณฑ์เข่าคนไปจ่ายเท่วโต, เมอทำชอกเดีร้จมากน้อยเท่วโต, ให้เรียกเข่าเก้อยกรบัตร์ให้ครบตามเกณฑ์.

๑. อนึ่งยกไปรบชาศักกัด ชาศักยกมาเข่าเมืองกัด, แลท้าวพระยาหวเมืองชุนหม่นนครมุขเดีนา, อำมาคธาชโยชานายทัพนายกอง, กองนากองหง, กองร้อยกองพันกองหม่นกองแฉ่น, แลยก

ณรรจ์จากคุณพระเจ้าอยู่หัว. อนึ่งผู้ใดเป็นข้าพระเจ้าอยู่หัว ๆ, คง
 แต่งให้เป็นถึงพระยาพระทองขุนหมื่นแล้ว. ครนอยมามราชศัตรูแต่ง
 ขบวนเขามารบเอาพระนครแต่ยังมีเขามา, แต่ผู้นั้นอาจสามารถอาสา
 พระเจ้าอยู่หัวไปต่อสู้ประยทด้วยราชศัตรู ๆ, แพ้พ่ายอำนาจหนผู้
 นมีไชยชนะ, ท่านว่าผู้นั้นมีความชอบ, ท่านให้บำเพ็ญรางวัลโดย
 ถมคอง. อนึ่งพระเจ้าอยู่หัวเสด็จอยู่ในพระนครกต, แห่งใด ๆ กต,
 ไปการสงครามกต, ฆ่าศึกยกมารบแต่ผู้ใดมิได้อยู่ต่อสู้ด้วยฆ่าศึก
 ศัตรูหลบหลีกหนีไป, ท่านว่าผู้นั้นละเสด็จไว้ ไชยเสีย. พระ

๓๘ ๐ มาตราหนึ่ง, พระเจ้าอยู่หัวตรีช โห้ชาติของเจ้าผู้ใด
 ไปโดยเสด็จการสงครามกต, พระเสภาวดีมนนตรีจะเกณฑ์
 ใดให้คุมสัมคพรรคพวกไปการสงคราม, ตัวก็มีไป, สัมค
 พรรคพวกก็มีให้ ไปกต, ตัวไปสัมคพรรคพวกมิให้ ไปกต, สัมค
 พรรคพวกไปตัวมิไปกต, ไปตั้งกลางทางแล้วหนีหลบมา กต, ท่านว่า
 ผู้นั้นเขาด้วยฆ่าศึกศัตรูขบถคณแผ่นดิน. อนึ่งฆ่าศึกมาดอมเมือง, พระ
 เจ้าอยู่หัวเสด็จต่อสู้ด้วยฆ่าศึกทำการสงครามกต, แต่เกณฑ์ให้
 ทหารไพร่พลไป. ผู้ใดมิไปกต, ไปตั้งกลางทางกลับมาละเสด็จเสีย
 กต, ท่านว่าโทษถึงตาย. อนึ่งพระผู้เป็นเจ้าของใหญ่ ใดไปการสงคราม,
 ท่านว่าให้เอาชีวิตเป็นแดน, แทนพระเดชพระคุณ, ชัย
 ย่อย่อยอนดยด้วยราชศัตรู ลกอันเลย, ให้เอาไชยชนะจงได้. ถ้าผู้ใด
 หนีละตาทัพเสีย, ให้ฆ่าเสียอย่าให้ดูเยี่ยงอย่างกัน, แต่บุตรภรรยา
 ทรัพย์สินของให้เอาเป็นหลวง. พระ

๓๙ ๐ มาตราหนึ่ง, พระเจ้าอยู่หัวให้มุขมนตรีราชินิกุลขุน

ของไป, มิได้เข้าไปประสาคตามพระเจ้าอยู่หัวตั้ง เขาตั้งของอันชั่ว
 ผลักเปลี่ยนเอาของดีไว้กัก, มากให้แก่หน่อย บังเขาได้เป็นอาณา-
 ประโยชน์ตนเองกัก, ให้ตั้งโทษ ๕ ต่ฐาน. เหตุใดจึงกล่าวดังนั้น, เหตุ
 ว่ามันบังไว้จะให้ทหาร ถอยถ้างตั้งใน การ ผนรงค ถึงความเสีย ราชการ
 ท่าน. อนึ่งผู้ใดเป็นข้าพระเจ้าอยู่หัว ๆ, ตั้งแต่งเป็นอัครมหาเสนาบดี
 ผู้ใหญ่, แต่เสนาบดีผู้น้อยกัก, ตั้งแต่งเป็นพระหอดวงษหมั่นกัก,
 พระเจ้าอยู่หัวไซ้ ไปกวนผนรงคถึงความมีไชยชำนะแก่ราชศัตรู, ให้
 พระราชทานบำเหน็จรางวัลเงินทองเสื้อผ้า, กินบ้านฆ่าเมืองตามผู้
 มีชอกกระทำความชอบน, ถ้าแต่ผู้เป็นเจ้าไซ้ไปการผนรงคถึงความ
 ชก, แต่ผู้มีได้ ชกตรงเอาใจใส่ให้มีไชยชำนะแก่ราชศัตรู, ให้ราช
 ศัตรูแปลกปดอมเข้ามา, มิได้เป็นใจศอรบด้วยราชศัตรู, ท่านให้ตั้ง
 โทษแก่ผู้นั้น โดย โทษานุโทษ. ๖๖

๖๖ ๐ อนึ่งพระเจ้าอยู่หัวดำหริด์ทรงตั้งไซ้ ไปตั้งค่ายกรมฆ่าศึกมิ
 ไต่ทำกัก, ท้ามิแฉ้วทอดทิ้งเสียกัก, ให้ตัดศีรษะเสียไว้หน้าทัพ. อนึ่ง
 ฆ่าศึกแตกฉานให้ ไปติดตามมิไปกัก, ไปถึงกกลางทางถดถับมาฆ่าศึก
 หนีไปได้กัก ให้ตัดศีรษะเสียไว้. ๖๗

๖๗ ๐ อนึ่งผู้ใดบอกชชการผนรงคถึงความ, ให้ ดับถือนจงแน่
 จังให้บอก, ถ้าผู้ใดเขาเท็จมิจริงบอกข่าวราชการ, ท่านว่าให้ตัดศีรษะ
 เสียไว้. ๖๘

๖๘ ๐ อนึ่งนายทัพนายกองไซ้ผู้ใดไปเอากิจราชการ ตั้ง ไต่ ๆ,
 ผู้นั้นหลบหนีให้เสียราชการไป, ท่านให้ตัดศีรษะเสียไว้. ๖๙

๖๙ ๐ อนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวไซ้ ให้ผู้ใด ทำ การ ผนรงค ถึงความ,

แถมให้หมอดูเห็นจะการณรงค์ตั้งครามเดี่ย, ให้ตัดศีรษะเดี่ยไว้. ถ้า
พระเจ้าอยู่หัวทศโทษ, ให้ไปต่อรบฆ่าศึกแก่ตัว. ถ้าแก้ตัวได้คุ้ม
โทษ, ถ้าไม่แก้ตัวได้โทษคงตาย, บุตรภรรยาอย่าเลี้ยง. ๖๕

๑๐ ศักราช ๑๓๗๕ ศก จอนันต์ศรีเชษฐบุรุษาศักดิ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พลหัดบตีฉวระ, พระบาทสมเด็จพระบรมมหาจักรพรรดิศรีรามาชินดี,
เสด็จสถิตยในพระที่นั่งสุวรรณมหาปราสาทโดยบุรพาทิมุข, พร้อม
ด้วยมุขมนตรีกระทรวงวิชาตราชปะโรหิตาจารย์, มีพระราชหฤทัยใคร่
กรุณาเพื่อจะระงับตบทุกขชาติเกิดวทหาร, แลผู้มบาเห็นจำนนผู้
มกิตยา, แลผู้มวังเมืองครองเมือง. จึงมีพระราชโองการมาพระ
มัตนทร, ให้ตราพระราชบัญญัติค่านับไว้, ผู้ใดทำราชการมีบาเห็น
จำนนกิตยาของจำนน. ถ้าจะประดำทรางวัดแต่ยศถาศักดิ์พระยา

พระหดวงให้เบ็นเอก มอ } แลเครื่องอุประ โภคบริ โภคตามยศถา
ดอ }

ศักดิ์. ถ้าเป็นพระหดวงวังเมืองครองเมืองเอกโทตราจดา. ถ้าบา
เห็นเบ็นตทให้ตอนท. ถ้าบาเห็นเบ็นมชณมให้ตองท. ถ้าบาเห็น
เบ็นอกฤษฐให้ตอนท. ถ้าผู้มจำนนเบ็นมชณมให้ตอนท. ถ้าเบ็น
แต่ตทให้ประดำทรางวัดตามยศถาศักดิ์. ๖๖

๒๖ ๑ มาตราหนึ่ง, ถ้าผู้มบาเห็นจำนนทงตองน, ทำ

ราชการเดิมแต่กระทำอุบาทว์ชาติเหลือ, เป็นมหันตโทษถึงตายเป็น
 อุกฤษฐ }
 ครุ } โทษประการใด ๆ ก็ดี, ควรให้พระมหากษัตริย์ราช
 มัชฌิม }

เจ้าผู้ครองพิภพไปภายใน, กรุณาแก่ข้าทนต์ทวารผู้ มีบำเหน็จบำ
 นานครึ่งหนึ่งครึ่งก่อน. ถ้าผู้ มีบำเหน็จทำผิดเป็น อุกฤษฐ โทษ
 ควรให้เดือนโทษ. ถ้าโทษเป็นครุโทษให้ดวงโทษ. ถ้าโทษเป็นแต่
 ดุโทษให้หัตถ์โทษ. ถ้าผู้ มีบำนาญต้องครุโทษให้เดือนโทษ. ถ้า
 โทษเป็นดุโทษให้ดวงโทษ. ถ้าผู้ มีภักษยาต้อง ครุโทษให้เอาความ
 โทษนั้นเกิด. ถ้าต้องแต่ดุโทษควรให้เดือนโทษ. ถ้าผู้ มีบำเหน็จ

อุกฤษฐ }
 ทำผิดต้อง ครุ } โทษถึงตายก็ดี, ก็ให้กรุณาผู้ มีบำเหน็จครึ่ง
 มัชฌิม }

หนึ่งครึ่งก่อน, เหตุว่าผู้ มีบำเหน็จเอาชีวิตระแเดโคตรแตกความ

ชอบไว้ ในแผ่นดิน. ถ้าผู้ มีบำนาญนั้นทำผิดต้อง ครุ มัชฌิม } โทษ ถึง
 ดุ }

ตาย, ให้กรุณาครึ่งหนึ่งก่อน, เหตุว่าผู้ มีบำนาญเอาชีวิตเป็นแดน
 แยกความชอบไว้ ในแผ่นดิน, ถ้าผู้ มีบำเหน็จทั้งต้องนี้, ยังกระทำ

ครุ }
 อุบาทว์ชาติเหลือเดิมต้อง มัชฌิม } โทษถึงตายต้องโทษถึงใด ๆ ก็ดี,
 ดุ }

เดือน }
ควรจะ ดำรง } โทษตามโทษนั้นเถิด. ถ้าผู้ มีบ้ำเห็นจำนานยาม
หัดน }

บกตั้งยังทำอีกได้. ถ้าโทษต้องด้วยฐานใด ๆ ให้เอาตามฐาน
นั้นเถิด.

๒๗. ๑. หนึ่งผู้ มบ้นาศักกิตเตน ๕๐๐ ขึ้นไป, ต้องโทษ

ฐาน, ถาต้องใหม่จักุญ, ตรีคุณ, ทวิคุณ, ถาหนึ่งกิต, ย่า
ให้ใหม่เดย, เหตุว่าส้มบวณด้วยทพย, ให้ทวนเสียตามกำลังเบย
จึงจะหลาบจำ.

๒๘. ๑. หนึ่งอกมหาเดณาธิบดี, แดมขมนครผู้ ใดพกาษา, ผู้มี
บ้ำเห็นจำนานภักย, แดผู้เดิมคดองพระราชบัญญัติ, กระทำอุบาทว์

อกฤษฐ }
คร } โทษกิต, ให้แดงคเป็น }
มชณม } } โทษ, กิ
ตหุ }

เดือน }
ควรแต่ ดำรง } ตามความชอบบ้ำเห็นจำนานภักยานนเถิด. ถ้าอีก
หัดน }

มหาเดณาบดีแลสมุหมนตรีปฤษาโทษ, จะดงกัณฑ์กรรมผู้ผิด, แด
จะประดำทรางวัดตั้งใดแก่ผู้ทำชอบ, ต้องด้วยพระราชบัญญัติแล้ว.

แต่พระมหากษัตริราชเจ้ามิได้มีบัญชา, ถ้าทรงพระกรุณาตรัสประ-
 การใดเป็นประสิทธิ. ถ้ามิได้ทรงด้วยพระราชกำหนดกฎหมาย, ก็
 ให้อัครมหาเสนาบดีมุขมนตรีเสนาบดีศรีเสนาบดี แดกความชอบไว้ในแผ่นดิน,
 ให้เขาธิบดีงนบงคมนตรีพระเจ้าอยู่หัวถึงตามครั้งก่อน. ถ้ายังมีบัญชา
 อีกเล่า, จึงให้พระญาติพระวงศ์พระชนมเห็นบงคมนตรีในพระโศ-
 กาน. ถ้ายังมีบัญชาจึงให้พระสังฆราชถวายพระพร, ถ้ายังมีทรง
 พระกรุณา, จึงให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาได้. ๖๘

๖๘. ๑. หนึ่งพระเจ้าอยู่หัวยกจตุรงค์พยุหะพลมโหฬารเป็นอนคราย,
 บำเหน็จนนเป็นครุ. หนึ่งพระเจ้าอยู่หัวให้ผู้ใดไปวังเมืองนครของเมือง,
 แดกตรวจตราทางมิให้ข้าศึกหักค่านทางเข้ามาได้, แดกรับรองบ้อง
 กัน, บำเหน็จนนเป็นครุ. ๖๙

๗๐. ๑. หนึ่งอาษางานพระราชสงครามเข้าในกองทัพหลวง, ชน
 ข้างจ้าวพดายรบกันมิใช่ชานะแก่ศัตรู, บำเหน็จเป็นครุ. ๗๐

๗๓. ๑. หนึ่งพระรศพดกพนองอาษาพระเจ้าอยู่หัว, ผู้เดียวชอตร
 รบพุ่งดำมารถ, บำเหน็จนนเป็นครุ. ๗๓

๗๕. ๑. หนึ่งผู้ใดอาษาพระเจ้าอยู่หัวเป็นนายทัพนายกองกิด, เขา
 แดงปลอดมพดซำศึกแตกฉานกิด, แดงเขาถวักหระหัดคมาพิททแต่
 พระเจ้าอยู่หัวกิด, ว่าเรียนแก่นายทัพนายกองกิด, บำเหน็จนนเป็น
 มัชฌิม. ๗๕

๗๗. ๑. หนึ่งพระเจ้าอยู่หัวให้เป็นนายทัพนายกอง, ไปการณรงค์
 สงคราม, ด้รบพุ่งด้วยซำศึก, แดงจับได้นายทัพนายกองผู้ใหญ่, ด้
 เครื่องสัตว์พยุท, บำเหน็จเป็นอภุชสร. ๗๗

๓๔ ๑) หนึ่งพระเจ้าอยู่หัวดีดกยอยู่ในพระนคร, แด่มุขมนตรีผู้
พิพากษาคดีอาญาประหารราษฎรมิได้เคียดแค้นใจ, บำเหน็จนั้น
แปดหุ. ๗

๓๕ ๑) หนึ่งป่าดงทุ่งว่างร้างเซหวมอยู่ท่ามาหากินมิได้, แด่มุข
ชักรวงราษฎรให้เข้าท่ามาหากิน, เขาด้วยดีอากรชนพระคตัง, บำ
เหน็จแปดหุ. ๗

๓๖ ๑) หนึ่งด้วยดีอากรชนอนตตาดซึ่งชนพระคตัง, นมเบียด
บึงไว้, จำนวนมากกว่าน้อย, แด่มุขโตพิจารณาเอาพระวาทพยชน
ตงจำนวน, บำเหน็จแปดหุ. ๗

๓๗ ๑) หนึ่งด้วยดีอากรชนอนตตาด, แด่มุขกฤษนางาชาวงมา
ผอนทอนแพรมันคาชของพระเจ้าอยู่หัว, ซึ่งอยู่ในพระคตัง, ตั้งใด ๆ
กิด, เจ้าพนักงานพยาบาลไว้, แด่มุขเจ้าพนักงานตงตปดทอน, มาก
ว่าน้อย, ยาวว่าสั้น, ใหญ่ว่าน้อย, ถ้ามุขโตพิจารณาได้, บำเหน็จ
แปดหุ. ๗

๓๘ ๑) หนึ่งด้วยดีอากรดัมพัชรรชนอนตตาดหัดยดทอน, แด่มุข
โตไปเรียกมิได้ขาดจากจำนวน, ภัยยานนเปนมุข. ๗

๓๙ ๑) หนึ่งทวีปตั้งของทองเงินวิญญาณกะทวีป, ตั้งข้าง
มาโค กระบือ ด้รวพตั้งใด ๆ กิด, ซึ่งท่านให้พยาบาลมิได้ขาด
เหลือ, แด่มุขนั้นชื่อว่าภัยยามุข. ๗

๑) ศุภมัสดุ ศักราช ๙๕๕ พยัคฆตั้งวันจันทรมาฆมาศกาฬปักขะ

เอกาทศมีติดิถุวารภาตปริเฉทกำหนด, พระบาทสมเด็จพระเอกาทศศรีสุ-
 ธิศักรบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, เสด็จออกณพระที่นั่ง
 มงกุฎพิมานต์ฐานภิมุขไพศณยต์ปราสาท, มีพระราชโองการมาพระ
 บรมชฎวดีรตีหนาท, คำหรือตั้งแก่พระยาศรีธรรมมาว่า, พระทวง
 เมืองชนหิมนชาตของรดีพระบาท, ฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือนเกณฑ์เข้า
 ขบวนทัพ, ได้รับฟังค้อยสมเด็จพระบรมบาททรงชดถกษณอศบุรีได้คมบรม
 หน่อพระเจ้าฟ้างนครเศษฐาธิบติ. มีไชยชนะแก่มหอชฎวดีราชา,
 หน่อพระเจ้าไชยทศทิศเมืองหงษาวดีนั้น, ฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือนได้
 คายในการณรงคตั้งครมเป็นอันมาก, แลรอดชีวิตเข้ามาได้ ก็เป็น
 อันมากนั้น, ทรงพระมหากรุณาพระราชทานภตบ่าเห็นค. แต่ซึ่งชน
 หิมนนายอกรภานี, แลนายหมวดค้ำด้วยชนนพระคตงหวอง, แล
 ด้อยดำอกรคิตค่างนั้น, เข้าการณรงครับฟังคตมตายในทรบเป็นอัน
 มาก. จึงทรงพระกรุณาตรัดประกาศว่า, มีนทำการณรงคตั้งครม
 มีบ่าเห็นคความชอบอนัน. ถ้าแล่นดินด้วยดำอกรชนแก่พระคตง
 หวอง, คิตค่างอน้อยเท่าใดให้ยกได้, มีถกหदानให้รับราชการ
 แทนเตียงไว้สืบไป. ถ้าแล่นหิมนนายอกรภานีนายค้ำด้วย,
 ซึ่งชนพระคตงคิตค่างอยู่, ก็ให้ยกเป็นบ่าเห็นคตายในการณรงค
 เป็นเจกแลง, ชยาให้บุตรภรรยาใช้หนี้. ถ้าแล่นพินของถกหदान
 ให้เตียงเป็นข่าเฒ่า, แลเตียงไว้ให้ทหารใช้ราชการสืบไป. อนึ่ง
 ผู้ใดมีน้ำใจคตถกหदानพินของข่าเฒ่าแก่กองทัพ, ได้รับฟังคตม
 ในทรบ. ถ้าหาบดินนพระคตงหวองคิตค่างมิได้, ให้พระราชทาน
 บุตรภรรยาโดยพระราชกฤษฎีกา. ถ้าบดินนพระคตงหวองคิตค่างก็
 ให้ยกพระราชทานให้แก่บุตรภรรยาได้เขาเลย. แลรอดคินมาหา

สิ้นหลวงคิตค่างมิไค่นั้น, ให้พระราชทานโดยพระราชกฤษฎีกา, เดียง
ไว้ในที่ทหาร. ๖

๕๐ ๑ อนึ่งถ้าแดงเงินด้วยสาชกรณพระคตังหอดวง, คิตค่างอยู่
มีทนตั้ง เกิดราชด้ตรฐาค์กการณรงค์, แดผทำด้วยสาชกรณแดง
บ้องกนรบพวงราชด้ตรฐาค์กการณรงค์, จับเอาไปสาพันเดียงกต, แด
รอดตวอยกต, แดชาค์กรราชด้ตรฐาค์กการณรงค์, แดเผาคหาเยาเวอนเดียง,
ท่านไหยกเดียงมิให้เอาเดย, เพราะจวเกิดกตเดียงคิน. อนึ่งถาแดงชาค์
ราชด้ตรฐาค์กการณรงค์, พระผเปพเจาให้ ไปรบพวงมิไชยแแดง, แด
ถาแดงชาค์กรราชด้ตรฐาค์กการณรงค์เขามาเกยเอกรพยด้งชอง, แดเงินทชอง
ด้วยสาชกร, แดเผาคถนถานมาเวอนเดียง, ท่านไหยกเดียงมิให้เอา
แกชนหมินนายชากรเดย. อนึ่งถาชาค์กการณรงค์เขาบามเมือง, แด
ชาค์กเขาพระญาคิพระวงษไป, จับเอานายพนทงานชวพระคตังไป
ตวอยกต, แดจับเอาผุกระทำด้วยสาชกรไปตวอยกต ถาแดงทรพยด้ง
ชองพระคตังหอดวงด้วยสาชกรเปนเหตุ, แดคิตค่างแกชนหมินนาย
ชากรแดงพนทงานคายกต, แดถบคินมาตวอยพระญาคิพระวงษชอง
ท่านไหยกเดียง, มิให้เอาแกชนเดย. ๖

๕๑ ๑ อนึ่งผทภาษาชากรทงปวงยังมีทนจำหนายด้ง ชากรเข้า
พระคตัง, ถอมชาค์กมาเกยรบเขาเผาคหาเยาเวอนเดียง, ท่านไหยก
เดียงมิให้เอาเดย, เพราะจวเกิดคักมาแต่เมืองไคด. ๖

๑ วันพฤหัสบดี เดือนแปด ขึ้นเก้าค่ำ มเสงนักษัตรเอกศก,

สมเด็จพระบรมพิตรพระเจ้าอยู่หัว, มีพระบรมราชโองการให้แก่นคริ-
 ปรินชา, ให้ตราพระราชบัญญัติไว้ดังนี้, ด้วยตฤกษณ์หัวหมนหัวพอน
 สมเด็จพระบรมพิตรพระเจ้าอยู่หัว, ให้ไปราชการแด่งานพระราช
 สังครามกัต, ไปวังเมืองครองเมืองกัต, ท่านมีให้ชอนกันเงินเบย,
 แด่เงินดรรพพระนันทนคอดักอนเตย. ถ้าแด่เงินเบยใดกัต เสียกัต,
 ท่านมีให้เสียให้แก่ผู้ใด. มีให้ผู้ใดเอาแก่ผู้เสีย, ส่วนโทษท่านจะ
 ให้ตั้งโทษแก่ผู้เสียดพระราชอาญาซึ่งไปเดนนัน. ๖๒

๕๒ ๐ มาตราหนึ่ง, ผู้ไปโดยเสด็จอย่างใด กัต ไปกัตกัต,
 แด่ช่างมาชากคนคนจะเสียในหนทาง, มุตนายมรฎาไปด้วยมีผู้เอามารอด,
 ท่านให้คัดคำคนช่างมาเป็นฉ้ามตั้งน, ให้มาเห็นแก่ผู้เอามารอดน
 ส่วนหนึ่ง. ถ้าแด่มุตนายมรฎาช่างมาชากคนมาจไฟรตนไซ, มีให้
 คนไว้รักษาครอบครองมาจะเสีย, มีผู้เอามารอดไซ, ท่านว่าให้คัด
 คำผู้คนช่างมานันเท่าใด, ให้ชุนมุตนายให้เอาถึงค่า. ๖๓

๕๓ ๐ มาตราหนึ่งผู้ใดภาบุตรภรรยาทรพย ตั้งเงินทองไป
 ด้ฐานที่ไกล, เกิดอุปคเหตุจตุจถนรงค์ตั้งคราม, บุตรภรรยาทรพย
 ตั้งเงินพรักพรากตยหตตคกหายมีผู้ใด, ถ้าไปพนันรงค์ตั้งครามเขา
 มาถูกเมียทรพยตั้งของไซ ท่านใหญ่ได้หนักนให้แก่ท่านเจ้าบุตรภรรยา
 ทรพยตั้งของน, ให้มาเห็นแก่ผู้ใดนันโดยคอร. เหตุใดจึงกล่าว
 ดังนี้, เหตุว่าเขาภาบุตรภรรยาทรพยตั้งของไปพ้นจากครามทุกชยาก,
 ขอบให้มาเห็นแก่เขาโดยคอร. ๖๔

๕๔ ๐ มาตราหนึ่ง, มีให้ดวงจำนำชุนมุตนายตระเมินทั้งเสีย, ให้
 ปลดอัยไปไต่ทั้งเชอกทั้งบังเหียรแด่ชตุมแคบหมอน, มีผู้จับได้นอก

กองทัพ, ให้ผู้รักษาให้บำเหน็จรางวัลแก่ผู้ใดสามตำดั่ง. ถ้าแต่หาเชือกบังเหียรขดุมแคบหมอนมิได้, ให้เงินสองตำดั่งเป็นบำเหน็จแก่ผู้จับได้. พระ

๕๕ ๐ มาตราหนึ่ง, นำปด้อยทงบังเหียรขดุมแคบหมอน, ทงเชือกนอกค้าย, แด่มผู้ใด, ให้ผู้รักษาให้เงินสองตำดั่ง, เป็นบำเหน็จแก่ผู้ใด, ถ้าหาเชือกขดุมแคบหมอนมิได้, ให้เงินสี่ตำดั่ง, เป็นบำเหน็จแก่ผู้ใด. พระ

๕๖ ๐ มาตราหนึ่ง, นำปด้อยในกองทัพทงบังเหียรขดุมแคบหมอน, แด่มผู้ใด, ให้บำเหน็จเหต้าวอดหนึ่ง. ถ้าแต่เชือกแคบหมอนบังเหียรหามิได้, ให้ผู้เอาบสนหนึ่งเหต้าวอดหนึ่ง, เป็นบำเหน็จแก่ผู้ใด. แม้นถางวันถางคืนท่านให้ท้าวคนเคียววัน, ถ้ามีราษฎรทงหลายถัด, ท่านให้บำเหน็จคุณเคียววันแต่. พระ

๕๗ ๐ มาตราหนึ่ง, ช้างประทุกช้างแค้นแค้นประทุกของหลวงท่าน, ถักช้างเรือนราษฎรทงหลายอันปด้อย, แด่มผู้ใดในกองทัพนอกกองทัพ, ในคอยนอกคอย. ท่านให้ผู้ซึ่งท่านไว้เป็นจ่านำแต่ประจำช้าง, ให้ผู้บำเหน็จผู้ใดประทุกหนึ่งมานน, ถัดนช้างอันมีปดอกลงประทุกตระคนชนะนักเชือกห้อยหู, ให้เสียค่านำอันมีบังเหียรขดุมแคบหมอนนั้นแต่. พระ

๕๘ ๐ มาตราหนึ่ง, ช้างม้าวัวควายแค้นคนหนีแต่เจ้าของติดตามไป, แต่มันยังจะติดตามเอาได้, อย่าให้ผู้อื่นจับเอาแต่ผู้ไปตามมันสักอัน. อนึ่งเจ้าของตามจริงแต่ว่าคดาศักโลก, แต่มันหนีจับมิได้ จึงให้ผู้อื่นจับเอาไว้, ถ้าผู้ใดใครอ้างล่าหาอ้างเร็วอ้างแรง, แด

ผลก็ได้เจ้าของเสีย ซึ่งเอาตังนั้น, ท่านให้เอาช่างมาวัดควายข้าคน
นั้นให้แก่เจ้าของคน, แต่ท่านมีให้ ๆ บำเหน็จแก่ผู้ ซึ่งเอานั้นเสีย. ถ้า
ช่างมาวัดควายอันปล่อยไป, แต่มีผู้ใด, ถ้าได้ ในกลางพลไปนั้น,
ท่านให้ ถอดเดิมขอได้นอกกองทัพ. มิได้นอกพลอันท่านให้ ไปแข่งเป็น
ค่ายต้องช่างนั้น, ท่านให้ ถอดเดิมขอได้นอกกอง, แต่ตั้งอันบ่า-
เหน็จ, ท่านให้ตั้ง โดยตั้งท่านกล่าวมาแต่นั้น. พระ

๕๕ ๑ มาตราหนึ่ง, เมื่อท่านได้ตั้งเคลื่อนพลไป, แต่ช่างมาวัด
ควายข้าคนนั้นเจ้าของทั้งเสีย, แต่มีผู้เอามาถึงทอญ, ท่านให้ พักค้ำ
ช่างมาวัดควายข้าคนนั้น. แต่ให้เจ้าของให้บำเหน็จครั้งคือแก่ผู้เอามา
นั้น. ถ้าแต่ขุนมูลนายผู้ ได้รู้ว่าใครไซ้บอญ, แต่มีให้คนชู้เพื่อนครา
ครองเอามาถึงทอญ, แต่มีผู้เอามาได้, ให้ พักค้ำเป็น ๕ เดือน, แต่ให้
ขุนมูลนายให้บำเหน็จแก่ผู้เอามาหนึ่งเดือนหนึ่ง. ถ้าขุนมูลนายมีรู้ว่าไซ้,
แต่มีผู้เอามาไซ้มาให้อเอามาถวาย, ท่านจะชอบใจผู้เอามา. ถ้า
ช่างมาจ่านำขุนมูลนายมิได้ ให้คราครองเอามาแต่เสีย, มีผู้เอามาให้
ค้ำค้ำช่างมานั้น, แต่ให้ผู้ เจ้าช่างมาจ่านอนนั้น, ให้บำเหน็จแก่ผู้
เอามาหนึ่งถึงสอง. ถ้าช่างหุดวงมาหุดวงแถบทุกเครื่องของหุดวงทุก
สิ่ง, แต่มีขุนมูลนายพญาบาททั้งเสียกิด, แต่เอาแต่เครื่องช่างเครื่องมา
กิด, แต่มีผู้เอามาถึงทอญ. ให้ผู้ทั้งเสียนั้น, ให้บำเหน็จแก่ผู้เอามา
หนึ่งถึงค้ำช่างมานั้นแต่. พระ

๑ จบลักษณะขบถศึกเท่านี้ พระ

๑ พระราชกำหนดเกล้า ฯ

๑ ๑ ด้วยเจ้าพระยาจักรีรับพระราชโองการได้เกล้าได้กระหม่อมตั้งว่า, แต่ก่อนสืบนายอ้อมแต่งพระทวดงชุมหมื่นมาเป็นผู้รักษา

เมือง, ผู้รั้งกรมการเมือง	} ทั้งปวงนั้น, ได้รับพระราชทานค่าท
๑	
๒	
๓	

เมือง, ผู้รั้งกรมการเมือง

หนึ่งเนื้อความแพ่งคดีต่าง, เนื้อความนครบาดคดีต้องค่าตั้งบาง, ฤชเป็นกำลังราชการอยู่แล้ว. ครั้นสืบเจ้าอ้อมผู้รั้งได้ พิจารณาเป็นคดี, ได้บุตรภรรยาอายุผู้รั้งมา. ถ้า๑๐ คนนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชทานเป็นคนนำเรือนผู้รักษาเมืองต้องคน, คงได้เป็นทวดงแปดคนนั้น, ทวดจะให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง, ใจสอดแนมจับกุมเอาอายุผู้รั้งให้จงสิ้นเชิง, อย่าให้อายุผู้รั้งทำร้ายแก่ราษฎรสืบไป, ให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข. แดพระสุพรรณไมตรีทรงพระกรุณาชบเกล้าฯ, ให้ตั้งไปรักษาเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร, ตะเลียมมิได้ สอดแนมจับกุมเอาอายุผู้รั้งฯ จึงเกิดชกชุมขึ้นกว่าแต่ก่อน ครั้นสืบเจ้าอ้อมอายุผู้รั้งได้แล้วเอาเงินบน, แดปด้อยปดะระจางเสียเป็นหลายราย. จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เอาตัวเป็นโทษ, แดเหตุด้วยว่าอายุผู้รั้งชกชุมขึ้นได้ลาภดีการ, แดคนนำเรือนเป็นอาณาประโยชน์แก่ตัว, จึงตะเลียมมิได้เป็นใจสอดแนมอายุผู้รั้งฯ

ยังได้ใจคบหากันเป็นพวกเพื่อนปล้นตีคนทำร้ายแก่ราษฎรเรื่อยๆ อยู่
อีก. แต่หนีไปเบื้องหน้า, ถ้าแต่ผู้รักษาเมืองสุพรรณกรมการพิจารณา

เนื้อความผู้ร้ายหัวเมือง } ทั้งปวงนี้, ให้เอาค่าท่งแก่ชายผู้ร้าย
๑ }
๒ }
๓ }
๔ }

เต็มอกตะตอตั้ง, แแบ่งรางวัลต้องมาท, เหมือนหนังสือความอาญา.
ถ้าพิจารณาผู้ร้ายเป็นดีชย, แต่บุตรภรรยาชายผู้ร้ายซึ่งพระราชทาน
เป็นคนนอกรันตำรวจผู้รักษาเมืองสุพรรณกรมการนั้น, อย่าให้เขาได้เป็นอัน
ขาดทีเดียว, แต่ให้ตั้งบุตรภรรยาชายผู้ร้ายนั้นไปเป็นหลวงจงดั้นเชิง.
แต่ให้เขาหลุดของจากผู้รักษาเมืองสุพรรณกรมการทำตามกฎจนทุกประการ.
ถ้าแต่ผู้ใดมิได้กระทำตาม, จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ. กฎ
ให้ไว้ฉนวนพหุทิศเดือนเจ็ดแรมดีค่า จตุศักราช ๓๐๖๘ บั๊กนพศก. ๒๖

๒๖ กฎให้แก่ข้าหลวงผู้รักษาเมืองสุพรรณกรมการหัวเมืองใหญ่
เมืองน้อยทั้งปวง, โดยทรงพระกรุณาตรัสเห็นอกระหม่อมตั้งว่า,

ข้าหลวงกรมการพิจารณาผู้ร้ายฉวางอ่วงทอง }
ชายตอ } ผู้ร้าย
ชายอื่น }
ชายหม่น }
ชายรัก }
ชายชด }

ตามรับเป็นดีชย, ชัดพวกเพื่อนเป็นหลายคน, ข้าหลวงกรมการให้
ชายผู้ทำมรจจำได้คุกไว้, จะพิจารณาจับเอาพวกเพื่อนผู้ร้าย, แด

ชายผู้ทำมรดกจำมีโหมนกงผู้ร้ายห้าคนหนีไปได้นั้น, โห้เขาผู้คุมเป็น
 โทษตามบทพระอัยการ. แตนสืบไปเมื่อน่า, ถ้าแต่ข้าหลวงผู้รักษา
 เมืองผู้รักรมการหัวเมืองใด ๆ, พิจารณาผู้ร้ายโหมนกงผู้ร้ายโห้ผู้
 เป็นพนักงานให้จำของผู้ร้ายโห้จึงมันคง, อย่าให้ผู้ร้ายหุดหัดหนี
 ไปได้. แตนให้ผู้รักษาเมืองผู้รักรมการแต่งให้ตรวจคนเฝ้า ๆ, ทง
 กตางจนกตางคนอย่าให้ขาดได้. ถ้าแต่ผู้ใดจำผู้ร้ายหนีโห้มันคง,
 ทำใดแต่ผู้ร้ายหนีไปได้ แต่คนหนึ่งไซ้, จะเอาจำของผู้ร้ายเป็นโทษ
 เหมือนโทษผู้ร้าย, แตนจะเอาผู้รักษาเมืองผู้รักรมการเป็นโทษด้วย.
 โห้ข้าหลวงผู้รักษาเมืองผู้รักรมการตั้งตัวผู้จำผู้ร้ายโห้หนี, แตน
 ให้รับราชบาทหวเอาบุตรภรรยา, แตนพาชายทาสหญิง, ทรัพย์สิ่ง
 ของตามมัน, ตั้งลงมาณกรุงเทพฯ, แตนตักเมียทาสชายทาสหญิง
 นั้นจะเอาจำเป็นจระบาท แตนให้ผู้รักษาเมืองผู้รักรมการทำตามกฎ
 หงทุกประการ. กฎให้ไว้ณวันพุธเดือนสามขึ้นเจ็ดค่ำ จุฬศักราช
 ๓๐๘๓ ปีฉลูศรึก.

๓ ๑ ด้วยทรงพระกรุณาฯ ให้ กฎหมายบอกแก่ผู้บันดาได้ว่า

๓ }
 ๒ } ความในกรุงแตนหัวเมือง } แตนวงจังหวัดทงปวง. ถ้าผู้ร้ายดักข้าง
 ๑ }
 ๔ }

ถ้าผู้คนใดกระบือทรัพย์สิ่งใด ๆ เป็นกระทรวงนครบดได้ว่า, เจ้า
 ทรัพย์ทำหนังสือหาให้พิจารณาเนอความให้แตนก่อน. ถ้าโจทขามี
 เป็นสัตย์, พิจารณามีได้เป็นสัตย์เป็นธรรม, จึงให้จำเลยหาอาญา

อุทธรแก่ตราการ, แดเจ้าทรัพย์ซึ่งหามีเป็นสัตย์, พิจารณามีเป็น
 ขรรมนั้น. ถ้าโจทหาเป็นสัตย์ ตระการพิจารณาเป็นขรรมน. แด
 จำเลยซึ่งโจทหาเป็นผู้ร้าย, แดพวกเพื่อนผู้ร้ายเห็นความจะแพ้, แด
 หาอาญาอุทธรแก่เจ้าทรัพย์แต่ตราการ, จะให้ตั้งโทษจงหนัก. ถ้า
 จำเลยพวกจำเลยเห็นความจะแพ้, แดเข้ามาเขาตราในกรมโคออกไป
 เบิกความใช้, อย่าให้กรรมนั้นให้ตรา. ถ้าพิจารณายังไม่สำเร็จ,
 จำเลยพวกจำเลยยื่นฟ้องแก่ผู้ใดว่าความอุทธร, รู้ว่าเป็นความนคร-
 บาดพิจารณายังไม่สำเร็จ, รับหนังสืออาญาอุทธรหน้าตราการแต่
 เจ้าทรัพย์ใช้, ให้ตั้งโทษแก่ผู้นั้นจงหนัก. กฎให้ไว้ณวันประหัด
 เดือนยี่แรมสองค่ำ, จุดศักราช ๑๐๘๕ ปีชานจัตวาศก. พระ

๕ ๑ ด้วยออกหลวงราชโยธาเทพรับพระราชโองการได้เกิดอ้าง
 ดั่งว่า, ให้มีกฎไว้แก่มหาดไทย กตวโหม นครบาล กรมวัง ตำรวจ
 ใน ตำรวจนอก ทหารใน มหาดเล็กชาวตมุงกากบตราการแต่
 กรมการ, ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเห็นขอเถว่าดังว่า, ด้วยออกหลวง
 ร่องเมืองแกชุนง่าเมือง, เมอพิจารณาผู้ร้ายแต่ผู้ร้ายซึ่งพวกเพื่อนซึ่ง
 ไปทำร้ายด้วยกัน, แดอายรอดผู้ร้ายนำจับตัวนายตั้งมีโคภม, แด
 จับเขานายอินบ้าน ตักดีน่านตพานชนโดยแล้วกตมมาถึงบ้านญไร,
 แดว่าอายรอดซึ่งเขาอายมวเป็นพวกชายตั้งผู้ร้าย, แดชุนง่าเมือง
 จับเขาอายมมา, แดหลวงร่องเมืองแกชุนง่าเมืองนงกากบพิจารณา
 ด้วย, แดหลวงร่องเมืองเป็นผู้ใหญ่มิได้เห็นผิดแต่ชอบ, แดหน่วง
 เห็นวเกาะเขาอายอินชายมีมิได้ ได้ถามให้มันคง. จึงทรงพระกรุณา

ตั้งว่าให้ตามหุดวงรองเมืองให้ตามชนง่าเมือง ๆ ให้การว่ามคำผู้ร้าย
 ชัดช่ายอินช่ายมว่า, เป็นพวกอายดังผู้ร้าย. ครั้นเฝ้าคำผู้ร้ายซึ่งชัด
 นนต, แดคำตามนั้นจะได้อวยอินช่ายมบนเป็นบ่าวไพร่ข้าไทยผู้ใด,
 แดอยู่บ้านใดตัวบดใดห้ามได้. แดมีใครให้ อายผู้ร้ายหญิงเดบไว้
 ใหม่คง. แดเห็นว่าคำตามอายผู้ร้ายติดอยู่กับตระดากกร, จะเชื่อม
 ดอนอายผู้ร้ายให้ ชัดช่าอายอินช่ายม, แดตระดากกรเขียนคตแปลง
 ได้ชื่อตั้งไว้ ในคำตามคจจนได้ ชยูนน. ไม่เห็นมคงในตระดากกร.
 จึงทรงพระกรุณาให้ตั้งพระราชอาญาตีตามหุดวงรองเมืองตามชนง่า-
 เมืองหนักหนา, หุดวงรองเมืองชนง่าเมืองให้การชำระภาพว่าเกาะ

อิน
 มิ
 อาย ต กิดจะเรียกเฝ้าคำผู้ร้ายตระดากกรแบ่งปันกัน. ถ้าแดผู้
 แกอ
 ผล

ชื่อมาคิดตรมว่ากต่างบนบานให้บนตั้งใดแล้วก็จะปล่อยเสีย, จะเอา
 แดเงินเป็นอาณานิธิชยอินช่ายม. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้ง
 จว. แดหนีไปเบองนำ, ให้ตระดากกรผู้ใดพิจารณาเนอความผู้ร้าย,
 อยอให้ทาคจหนึ่งหุดวงรองเมือง, คจหนึ่งชนง่าเมืองน. ถ้าแด
 ผู้ร้ายคบพวกเพื่อนไปปล้นตีมคตลักเอาพัคคทองเงิน, เครื่องอัญ-
 ฌณของคฉณะชีพราหมณะอาณานิธิราชราชฎี, แดผู้ไปกิจราชการ
 แดตูกคำพานิชทางบกทางเรือ, แดค้เกวียนแห่หาบคอน, จับได้แต่คน
 หนึ่งสองคน, พิจารณาเป็นดีคยว่าเป็นผู้ร้าย, ให้การชัดพวกเพื่อน

รับเป็นสัตย์แต่จะให้การดีของคำอายุผู้ร้าย ซึ่งขัดใจแต่ก่อนนั้นว่า, ผู้ร้ายนั้นเป็นพวกใดคบกันไปทำร้ายแก่ผู้อื่น, บ้านนั้นตำบลนั้น, แต่ผู้ร้ายชดช่าเขากองคนหนึ่งต้องคนชนไปต่อของคำอายุผู้ร้ายซึ่งขัดใจแต่ก่อนจริงแล้ว, ให้ตราการผู้พิจารณาเอาอายุมชอซึ่งผู้ร้ายชดถามมีรับผูกเขาเขียน. ถ้าโจรผู้ชดๆ พวกเพื่อนๆ มีรับ, ให้เขียนโจรคนชด ๓ ยก. ถ้ายินคำอายุจึงให้เขียนพวกพ้องซึ่งต้องชดนั้นถ้ามียก. ถ้ายินคำให้กรมพระนครบาลพิจารณาหัดโทษ, ให้มอบโทษตามบทพระอัยการ. ถ้าเป็นสัตย์แต่ให้เขียนสืบไป, เอารูปพรรณสำคัญเป็นของเจ้าทรัพย์ต้องรูปพรรณทรัพย์ของเจ้าทรัพย์ ซึ่งตราตั้งไว้เป็นมั่นคงแล้ว, จึงให้พิจารณาสืบไป. แต่ให้ตราการผู้ได้พิจารณาความอายุผู้ร้ายเรื่องทำตามพระราชกำหนด, ซึ่งทรงพระกรุณาฯ ห้ามปรามไว้ในมั่นคง. ผู้ร้ายกลับเนื้อความพลกแพดง, เขาไปร้องฟ้องโรงศาลแต่ศาลาให้กราบทูลพระกรุณา, แต่ทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายยกว่าโทษตราการว่าทำผิดของด้วยกฎ, แต่เปลี่ยนชื่อเปลี่ยนความเดิมด้วยรูปพรรณสำคัญ, แต่ทรงพระกรุณาฯ ตั้งให้ถามตราการ, แต่แพ้แก่โทษ, จะเอาตราการเป็นโทษตามโทษานุโทษ. แต่ให้มหาศาลโทษกตวโหมกฏหมายบอกแก่ตราการผู้ได้พิจารณาผู้ร้ายให้ทำตามรับตั้ง. บัดนี้ถ้ากฏหมายมทว, จะเอาฎีกาหมายบอกเป็นโทษ. ถ้ากฏหมายบอกทั่วแล้ว, ผู้ใดมิได้กระทำตามกฏ, แต่มีผู้เอาเนื้อความมาว่า, จะเอาผู้นั้นเป็นโทษตามกฏ. กฏให้ไว้ณวันศุกร์ เดือน ๕ แรม ๑๓ ค่ำ จุลศักราช ๓๐๘๘ ปีมะเมียชัฐศก. ๓๕

๕ ๐ กฏให้แก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ, ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้ง

ปวงจตุร, ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเห็นอเกล้าฯ ดังว่า, แดมีโจรปล้น
เรือนแห่งโตฆ่าฟันเจ้าทรพิตายในจังหวัดแขวงเมืองโต, ให้ผู้รักษา
เมืองผู้รั้งกรมการแลชาวบ้านจับเอาตัวผู้ร้ายให้ได้. ถ้าแลผู้รั้งกรม
การชาวบ้านเอาตัวผู้ร้ายมิได้ไซ้, ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแล
ชาวบ้านไซ้ทันทรพิตาย, ซึ่งผู้ร้ายปล้นของราษฎรไปนั้น. ถ้าผู้ร้ายปล้น
ฆ่าเจ้าทรพิตาย, แลจับเอาตัวผู้ร้ายมิได้ไซ้, ให้ใหม่เอาผู้รักษา
เมืองผู้รั้งกรมการแลชาวบ้านตามธรรมเนียมฆ่าฟันตาย. เจ้าเมืองเดียว
ต้องสั่งคน, แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเดียวส่วนหนึ่ง, ชาวบ้านเดียว
ส่วนหนึ่ง, แลให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการทั้งหลายทำตามกฎทรง
ประการ. ถ้ามีใครกระทำตามกฎหมายนั้น, แลผู้ร้ายปล้นฆ่าเจ้าเรือน
เจ้าทรพิตาย, แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการชาวบ้านเอาตัวผู้ร้ายมิได้,
แลมิได้ไซ้ทันทรพิตายแก่ราษฎรทั้งหลายไซ้, จะให้มีโทษแก่ผู้รักษา
เมืองผู้รั้งกรมการแลชาวบ้านโดยโทษานุโทษ. กฎให้ไว้ณวันอังคาร
เดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ จุลศักราช ๓๐๕๓ ปีกุนตรีศก. พระ

๖ ๐ กฎให้แก่ขุนนางเมืองราชปลัด, แลขุนพิศัตินายผู้ตาส
นายพทามรง, ซึ่งได้จำโจรลักพระ, โจรปล้นดัดมลักช้างตักมาเปน
ดัดยไซ้จำ ๕ ประการ, ชื่อคาไซ้ครอนร้อยคอร้อยเท่าไว้ในคุกจน
ยามตามธรรมเนียม. ถ้าโจรให้การชัดพดปล้นดัดมยังมีได้ถ่ม ๆ
แล้วมิรับ, แลหมายโดนดัดมได้ตัว, ไซ้แต่ถูกเมียบิดามารดาพิ
น้อง, นายหมวดดัดมพยายามไซ้ให้จำไว้ในคุก. ถ้าโจรหนีผู้ตาส
เป็นชนหมิ่น, แลมิรับดัดมได้ไซ้, ให้เกาะไว้ณศาลนครบาดกว่าจะได้
ตัวโจรนั้น. อนึ่งมีผู้ทำหนังสือร้องเรียนกฎหมายว่า, โจรปล้นดัดม

เป็นด้านเหตุด้วยผู้ใดๆ, แต่เอามาพิจารณาความพ้นทุกข์ใช้ ให้จำไว้หน้า
คุณ. อนึ่งถ้าแต่ไปเอาใจๆ นั้นหนีไม่ได้, แต่ได้พอแม่พินของพ่อตา
เมื่อยายใจนั้นมา. ถ้าแต่ชายให้ไม่ได้ควไว้, ถ้าแต่หญิงให้ ได้ชื่อไว้
หน้าทัพทำรง. กฎให้ไว้ณวันเสาร์ เดือนอ้าย ขึ้นค่ำหนึ่ง, จุดศักร
ราช ๑๐๘๕ ปีชวดจัตวาศก.

๗ ๑ กฎให้ไว้แก่ชอกยายมราช, ด้วย พระศรีทรมหาราช-
เสนาบดีศรีเสาวภักตบรรพชิตของท้าวได้เกิดมา ดังว่า, แต่ขึ้นสืบ
ไปเมื่อน้ำ, ผู้ร้ายปล้นสดมแต่ท้าวช่วยท่านประการใดๆ, เจ้าภาพจับ
ได้ส่งกรมพระนครบาดลามชิตเพื่อนปล้นสดมด้วยกันไปเท่าใดเอาตัว
มาถาม. ถ้ามีแผ่นดิน, อย่าให้เอาหัวเบี่ยงเชิงประกันแก่ผู้มชชชชช
แผ่นดินนอเดย. อนึ่งกรมพระนครมาดไปเขาตูดซึ่งชายผู้ร้ายชิตนั้น,
เก็บเอาทรัพย์สินสิ่งของๆ เขามาให้คนให้เขา ซึ่งผู้ร้ายชิตมีแผ่นดิน
จึงตั้งเชิง. อย่าให้เรียกเอาหัวเบี่ยงแต่เชิงประกันแก่ผู้หาความผิดมิได้
นั้น. แต่ให้ชอกยายมราชบอกกรมพระนครมาดจงทวงให้ทำตามกฎ
จงทุกประการ. ถ้าผู้ใดมีกระทัวดอมรเห็นประการใด, จงลงโทษแก่
ผู้หนักหนัก. กฎให้ไว้ณวันประหศ เดือนสิบ ขึ้นห้าค่ำ, จุดศักร
๑๐๘๘ ปีมะโรงนักษัตรอัฐศก. ๗๕

๘ ๑ กฎให้แก่ผู้รักษาเมือง ผู้รงกรมการหัวเมือง } ๓
} ๒ } ทงปอง,
} ๑ }
} ๔ }

ให้กฎหมายบอกแก่พระดังพระราชคณะอธิการธนจร, ฝ่ายคั้นชชะ
วิปลานาชชะปากโตฝ่ายเห็นช, ซึ่งบนตามเจ้าพระโยมดังชทงปอง. ๗๖

พระพุทธรูปที่บ้านด้าวระพี, แด่บ้านหม้อตตาคณน้อยบ้านบางไทรคณั้น,
 คบหากันทำใจกรรมชาญ มชชตตายถงหาหน, แด่ผเอนอศความพนมา
 ฉากถ้าวแถ่กรมพระนครบาล. กรมพระนครบาลจึงให้ มัคราชนไป,
 ให้กรมการเมืองสระบุรีตั้งชุนยกรบตกรซึ่งเป็นข้าพระ, ให้ตั้งอ้าย
 มุรายมชอเจ็ดคณน. แด่ชุนยกรบตกรชคของมิดัง, แด่ตราการ
 เมืองสระบุรีจ้บอกหนงถือถงมาถงกรมพระนครบาล. จึงเอาเนอศความ
 กราบทูลพระกรุณา. จึงทรงพระกรุณาตรัดเห็นอเกด้า. ตั้งฉาให้ ม
 ตราพระราชดีห์, แด่ให้ตำรวจในชุนไปเอาตัวชุนยกรบตกรข้าพระน
 ถงมา, ให้เรงเอาตัวอ้ายมุรายเจ็ดคณน. ตำรวจในเอาตราไปฉาง
 แถ่กรมการเมืองสระบุรี, จึงหมายให้ชุนจำเมืองชุนไปตั้งชุนยกรบตกร,
 แด่ชุนจำเมืองตั้งชุนยกรบตกรให้ชาหลวงผู้ ถือตราแถ่ ๆ ผู้ ถือตราจ้
 ภาชุนยกรบตกรไปหาพระมถศเทพ ๆ เจรจาถ้าถ้าวด้วยมรศอวาจชค
 ชวางมีให้ ได้ตัวชุนยกรบตกรมา, เอาคณตราพระราชดีห์ไว้. พระชย
 นานอวาทมหาเทพจ้เองเนอศความกราบทูลพระกรุณา. จึงทรงพระ
 กรุณาให้ชาหลวงมชชชุนไปจำชุนยกรบตกร ๆ หน้, ครนถึบได้ชุนยก
 รบตกร ๆ ให้การฉา, พระมหามถศเทพให้นายอินชุนไปบอกฉา, ข้า
 หลวงชุนมาเอาตัวชุนยกรบตกร, ให้ชุนยกรบตกรตบเดย, แด่ชุนยก
 รบตกรน ทงนเหตุถอยคำพระมหามถศเทพให้ ไปบอก. แด่เหตุถงน
 ถ้าชุนยกรบตกรไม่หน้, โทษชุนยกรบตกรจ้จะไม่ถึคณก, แด่ชุนยกรบตกร
 พังถ้อยคำพระตั้งชแถ่หน้ไปน. ถ้าจะได้ด้วยพระชยการ, โทษชุน
 ยกรบตกรจ้พนคอรบเรอช, โทษหน้ถกฉาซึ่งไม่หน้หน้ปนหลายเท้า.
 ทงนเพราะชุนยกรบตกรเชอ ถ้อยคำพระตั้งชจ้ได้ความถึถกถึงเพียงน.

แต่ส่วนฝ่ายข้างพระสังฆนันทเหตุด้วยกาถ้าวัดถ้ำพระพุทธรูปเจ้าห่มห้อยกาย
อยู่ ครั้นทรงพระกรุณาให้อากถ้าว. ถ้ามืดแต่ชอบตามเนื้อข้อความตำ
หรับแผ่นดินนั้น, ก็ทรงกาถ้าวัดถ้ำพระพุทธรูปเจ้าห้อย, แต่ข้างผู้ซึ่งมิได้
เห็นผิดแต่ชอบทำตามถ้อยคำพระสังฆนันทได้ความผิดแก้ตัวตักหนึ่งขุน
ยกราบตรวน. แลจะให้พระสังฆนันทจากถ้ำอยู่ด้วยข้างราชการพระรา
ชาคณินมิได้. ถ้างเป็นคณินห็นปัญหาเห็นว่าพระสังฆนันทเจ้าช้อยอยู่แล้ว, แล
ทำตามถ้อยคำพระสังฆนันท ก็จะเป็นมตทินในศึกชาบตแก่เจ้าภิกษ
รูปนั้น, ด้วยสมเด็จพระสังฆนันทเจ้าช้อยด้วยบัญญัติศึกชาบตไว้ใน
อภินาถนนั้นเป็นอันคู่สมภิกษาพนัก, แลพระภิกษาซึ่งมีสติอันน้อย, มิได้
พิจารณาให้เสียตามศึกชาบต, แลทำเอาตามอศโหมตให้ผิดจาก
พระพุทธรูปบัญญัตินั้น, ก็จะทำลายเสียซึ่งศีลสังฆนันทนรุต, แลกับคณ
นันทเจ้า พระมหากษัตริย์ราชเจ้าทรงทศพิชราชธรรมอันมหาประ
เสริฐ, ทรงพระมหากรุณาจะให้พระสังฆนันทเจ้าปราศจากมตทินในสังฆระ
ศีล, แลจะให้พระธำมณาจารย์เรื่องไปกราบเท้าหาพินพระธรรมา. จึงมี
พระราชาโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า, แต่บัดนี้ไปเมื่อนว่า, ชอย่าให้พระ
สังฆนันทเจ้าจากถ้ำอยู่ด้วยเหตุอันผิดของด้วยกิจ, ก็จงเสียประโยชน์
ต้องประการ, ฝ่ายข้างคณินก็จะเปนอันตราขายในศึกชาบต ฝ่ายข้าง
พระธรรมาคณิน, ครั้นพระสังฆนันทเจ้าช้อยจากถ้ำอยู่ด้วย, เกรงในคณิน
เหตุข้างในข้างราชการสำหรับแผ่นดินนั้น, ก็จงชิตช้อยเสียราชการ
ไป. แลให้พระสังฆนันทเจ้าช้อยในเช้าพระโยมสังฆนันทโดยการจะปฏิสัง
ขรณ์วัดวาอารามพระพุทธรูป พระเจดีย์ ถากทรายคายหน้าธรรมการ
บำรุงพระธำมณาจารย์เรื่อง. แลการนชกกว่านพระสังฆนันทแต่กรม-

การจะบาดหมาย, แต่มีครามาทชดเกณท์ข้าพระโยมตั้งขไปจ่าย
 กัด, แต่มีจวโหนคว่าข้าพระโยมตั้งขเป็นตทหมอนกัด, แต่จวาท
 แกกนกับหมอนคด้วยฝ่ายบิดามารดาเคยวณกับหมุข้าพระกตณ, ก็ให้
 ตั้งขเป็นเจ้าชการเขารูเหินเขากถดด้วยเหคความเคน, แต่ขัง
 เหคความนอกกถน, อยาให้พระตั้งขจวเขารูเหินเขากถดด้วยเคยเป็น
 ษนชคที่เคยอ, ษนชคแต่ละจะมีบาดหมายแต่คราให้ตั้งข้าพระโยมตั้งข
 เป็นผู้รายกัด, แต่ข้าพระโยมตั้งขจวาทแก่กัน, แลรชงพ้องแก่กัน,
 ขังจะเคยจวคกับจใจยสรพเหคความทงปอจ, ขังพระตั้งขเขารูเหินจว
 กถดแต่ษนชรายในคคชวบทน, ก็ให้เคยขทหมุข้าพระนายคษนนาย
 โยมจวคถดแก่กัน, อยาให้พระตั้งขเขารูเหินจวคถดด้วย, แต่
 รชอโคชหนึ่งโคเป็นษนชคที่เคยอ. ถ้าแต่พระตั้งขเจ้าชการรูปโคมิ
 พัง, ทำให้ ษคด้วยพระรชกำหนดคกฎหมายแต่รชโคชหนึ่ง,
 พิจารณาเป็นคคย, จะเขาณาคโยมตั้งขรูปนเป็นโทษ, ษนพระตั้งข
 เณคคพระรชกำหนดคกฎหมายน, ฝ่ายขทหมุข้าพระโยมตั้งขก็อยา
 ให้เขาเหคความขังทมน, ให้พระตั้งขเขารูเหินจวคถดด้วย, อยาให้ท
 ษคด้วยพระรชกำหนดคกฎหมาย, จะเขาข้าพระโยมตั้งขเป็นโทษด้วย,
 ให้ผู้รชวเมองผู้รชกรมการกฎหมายบอกแก่พระตั้งข, แต่ข้าพระ
 โยมตั้งขจิงหวดแหวงเมองนจทว. ถ้าบอกทวจะเขาผู้รชวเมอง
 ผู้รชกรมการเป็นโทษตามโทษนโทษ. กฎให้ไว้ณวันออกทคย เคย
 ยี่ แรมแปดค่ำ, จตุศักราช ๑๑๑๑ ปีเม็งตงนพศก. ษะ

๑๑ ด้วยชอกยทพดเทพรับพระรชโองการได้เกตุว่า ตั้งว่า,
 ข้าทวงผู้ไปรชการแต่ผู้รชวเมองผู้รชกรมการ, แต่ทวงขทหมุ
 ข้าด้วยชงกของชางผู้ ถอดรชกุมคหามทงปอจ, ย่อมแต่งให้บว

ไพร่ผู้มีศรัทธาพรรคพวกล้มก่าตั้งของตัว, ไปปล้ำข้างม้าโคกระบือเรือแพ
 นาวาผู้คนชาวไทยบ้างไพร่ของผู้มีชื่อ, แล้วย่อมไปให้กฎหมายไว้แก่
 ล้มภิกษุภิกษุภิกษาว่า, ผู้รายตักมาได้จับผู้รายหนีไป, ได้กฎหมายบอก
 ก่อตัวไว้เป็นพยาน, ครั้นเจ้าของมาจับตัวไว้มีให้, คิดอ่านเอาค่า
 ภายบ้าง, เนชความทรงนเคืองตของขลพระบาทเนชง ๆ จึงทรงพระ
 กรณาให้ มีกฎหมายไว้ทุกหัวเมืองสืบไปเมื่อนา, ถ้าแลข้างม้าโคกระบ
 ือเรือแพนาวา, ผู้คนชาวไทยของผูใด ๆ ปล่อยให้ปล่อยกัก, หด
 หลกข่มขอนขยัก, ห้ามอย่าให้จับคบหาไว้เป็นอนชชาติเดียว, ถ้า
 แลมีพงตจหนึ่งแต่ก่อนไซ้, ให้เอาผู้จับขวงมาโคกระบือเรือแพนาวา
 ผู้คนเป็นโทษเหมือนหนึ่งผู้ราย, ตกข้างม้าโคกระบือเรือแพนาวาผู้คน
 นั้น, ให้ตัดหมายจงทั่วตามรับสั่ง, กฎให้ไว้ณวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย
 แรมค่ำหนึ่ง, จุลศักราช ๑๑๐๒ ปีวอกกษัตริย์โกศก. ๖๖

๑๐ ๑ กฎให้ไว้แก่พระศรีศัควดีชาวชวาในนชก, ให้กฎหมาย
 บอกแก่เจ้าพระยา, แลพระยาพระหลวงชนหมื่นพันนายฝ่ายทหารพล
 เวช, แลมหาดเล็ขอเฝ้าราชทธาหลวงเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง
 ทงปวง, ให้บอกแก่บุตรภริยาญาติพี่น้องพรรคพวกล้มก่าตั้งบ้างไพร่
 ไห้รู้จงทั่ว, ด้วยอย่าผู้รายฉกฉกเอาพระพุทธรูปพิมพ์ของพิมพ์เงินมวดอก
 เอาทองเอาเงิน, แลเช็ดเอาทองคำเปลวซึ่งปิดพระพุทธรูปพระดังรูป
 เจดีย์, เด็กเอาตีบกรังพิมพ์พระเจดีย์, แลเช็ดพานถมพระวิหารการ
 บุกเรียด, แลค้ำพนพระวิหาร, แลฉกฉกเอาเครื่องของ ๆ หลวง,
 แลฉกฉกปล้นฉกเอาเงินสิ่งของ ๆ สมณชีพราหมณ์อาณาประช
 าราษฎรมานน, ครั้นได้มาแล้วทเป็นรูปพรรณมิได้เกรงขาม, เอาไป
 ขายไปเจ้านำตามรูปพรรณนบาง, แลรูปพรรณทเกรงขามอยู่แต่ก่ด

เจ้าทรพยจะจับได้, แดกตัวผู้อื่นจะรู้เห็นจะเอาเนื้อความมาว่า, แดกคิด
อำนาจคุมหุดอมัดคเปลี่ยนแปลงตั้งทำเป็นรูปพรรณใหม่, เขาไปขายบ้าง, จำ

นำบ้าง, เขาไปขายไปจำนำเป็นเดิมเป็นแท่งบ้าง, ลงที่ว่าเงิน ^{เบย}ไฟ }
ดกา }

เดี่ย, เขาไปขายไปจำนำเวดากดางคนบาง, แดกผู้ขอรับจำนำนั้นหา
ความพินิจพิจารณาไม่, เห็นแต่ว่าราคาถกจะโตกว่าแก้ตัวมาก, ก็ซื้อ
กับจำนำเอาได้, ครนตระสากการจับเอาอวยสุรายนั้นได้, อวยสุราย
ให้การซื้อเอาไปขายเขาไปจำนำแก้ตัวนั้นๆ, ครนพิจารณาเป็นดังคย,
เขาควมผู้ขอรับจำนำเป็นโทษปรับใหม่เขาว่าดีมีคใจ, ตามพระราช
กำหนดกฎหมาย แดกผู้ขอรับจำนำต้องเสียเงินซึ่งซื้อซึ่งรับจำนำได้
นั้นขึ้นหนึ่งแถว, กตของเสียเงินซึ่งประกันค่าฤชาอักษนหนึ่งแถว, แดก
คของปรับใหม่เสียพคคของเงินด้วยโทษตามกฎหมายซึ่งว่าดีมีคใจนั้นขึ้น
หนึ่งอีกแถว, แดกผู้ขอรับจำนำได้ความฉิบหายยากแค้นไปด้วยเหตุ
ฉนั้น, แดกชอนเนองๆมาเป็นอนมาก, แดกครั้งทรงพระกรุณาตรัสเห็นช
เกล้าว่า, ผู้ขอรับจำนำนั้นเป็นคน โสภหาปัญญาได้พดอฉิบหาย
เสียเปล่า, จึงมีพระราชโองการตรัสเห็นชเกล้าฯ ดังว่าแต่บัดไปเมื่อ

ของ }
นำ, ถ้าผู้ใดจะต้องการเงินเขาถึงของรูปพรรณนาก } แดเครื่อง
เงิน }

ของ }
ของ } ^{เหลือของ} คับเกล้าพรรณหนึ่งห่ม, แดเครื่องผ้าคราดูร ช้าง ม้า โค
ชาอ }

กระบือมาขายแต่จำนำนั้น, ให้เขาไปขายแต่จำนำแก้กันเในเวดากดาง

วัน ถ้าจะซ้อจะขายแก่กันในเวลากลางคืนนั้น, ก็ให้ซ้อขายแก่กันแต่
 ยา }
 เครื่อง กับเข้า } แด่ตั้งของซึ่งเอามาขาย } เวลากลางคืนนั้น, ถ้า
 ของกิน } จำมา }

แต่เป็นรูปพรรณเก่าใหม่, ผู้ซ้อผู้รับจำนำเป็นคนรู้จักคนเคยได้ ใจกัน
 มาแต่ก่อน, เห็นสมควรจะเป็นตั้งของ ๆ นั้น, ก็ให้ซ้อให้รับจำนำ
 กันเถิด. ถ้าแต่รูปพรรณเป็นตั้งของต้องอย่างเครื่องราชูปโภคเป็น

ของหลวงก็ดี, ถ้าผิดประหลาดอยู่เห็นเป็น }
 ดีม }
 แด่ }
 กอน }
 แฉน }
 กดี, ถ้าเอามาขายจำ

นำเวลากลางคืนก็ดี. แต่ประการหนึ่งผู้ซ้อจะเอาตั้งของมาขายมาจำนำ
 นั้น, แด่ปกหน้ามรู้จักกันจะเอาตั้งใดมาขึ้นขายขึ้นจำนำใช้, ให้เขารตั้ง
 ของทองคุดคนนั้นไปว่าแก่เจ้าพระยา, แด่พระยา พระหลวง ห่มขุน
 เล่มียรทนายซึ่งเป็นใหญ่อยู่ในบ้านนั้น, ให้ไต่ถามสืบดู. ถ้าแต่เห็น
 ถ้อยคำพิรุธอยู่เห็นว่าจะเป็นอย่างผู้ร้ายฉกฉกมาใช้, ก็ให้เขารตั้ง ของ
 ทองคุดคนนั้นเขาไปยังกรมพระนครบาล, ให้กรมพระนครบาลเขารูป
 พรรณตั้งของหนักเบาหนักได้ด้วยตราสิน. ถ้าตั้งด้วยตราสินแล้ว,
 ก็ให้กรมพระนครบาลหาเจ้าทรัพย์มาถาม. ถ้าให้ถารยังย่นว่าเป็นตั้ง
 ของ ๆ เจ้าทรัพย์มั่นคงแล้ว, ให้กรมพระนครบาลเรียกเขาทานบนแก่
 เจ้าทรัพย์, แด่ผู้เอาตั้งของมาขายมาจำนำไว้ทั้งสองข้างใหม่คง, จึง
 พิจารณาสืบสาวไปให้เห็นเท็จแต่จริง. ประการหนึ่งถ้าผู้เอาตั้งของขาย

ของจำน่านมีความได้เป็นเจ้าของ, เป็นของผู้อื่นวานไปให้ช่วยชายช่วย
 จำนำไซ้, ก็ให้เอาสิ่งของแต่งตัวผู้เขาดั่งของมานนให้ไปดับถาม
 เจ้าทรพย. ถ้าแต่เจ้าของมีรับเห็นสมควรว่าของ ๆ ผู้นั้น ให้เอาชาย
 เขามาจำนำจริงแแต่, จึงให้ขอไพร่บจำนำเอาไว้, ถ้าแต่ถ้อยคำเขา
 ของมากับผู้ว่า เป็นเจ้าของนคนเพียนหมคองกันเห็นพิรททเป็นขอเนอ
 ความใหญ่, ประการหนึ่งภณถานผู้หมคองว่า, จรมดั่งของถึงเพียง
 นน, เห็นว่าจะเปนของผู้ราชดกตกมาไซ้, ก็ให้เอาสิ่งของทั้งดคนนน,
 เขาไปตั้งให้แก่กรมพระนครบาลพิจารณาตผู้ขอผู้รับจำน่าน, อยู่ใน
 ท้องทอาเภงจังหวัดทั้งดแขวงแแต่หัวเมืองใด ๆ นน. ให้เขาเนอความไป
 ว่าแก่ผู้รักษาเมืองผู้กรมการ, แแต่แขวงนายบณนายอาเภอนน, ให้
 พิจารณาว่าถ้อยคำตามเรื่องว่าความทางน. อนึ่งถผู้ขอผู้รับจำน่าน
 ไม่รู้ว่าเปนของผู้ราชดกตกปล้นดคนมา, แแต่ได้ขอไ้รับจำนำไว้ก่อน
 แแต่, แแต่เนอความเมอภายหลังว่ากรมพระนครบาลแแต่ระดาการ
 กรมใด ๆ, เกาะเอาเจ้าของแแต่เขาของมาชายมาจำนำ, ไปพิจารณา
 เนอความผู้รายไซ้, ก็ให้ผู้ขอผู้รับจำนำของใจนน, เขาสิ่งของไป
 บอกแก่ระดาการผู้ใดพิจารณาให้ ได้ดกับตราต้น, แแต่ค่ากฏหนึ่งดือ
 พงของเจ้าทรพยนน. ถ้าแต่คองกันให้
 นครบาล }
 ระดาการ } ถามเจ้าทรพยต.

ถ้าแต่เจ้าทรพยรับว่าเป็นของเจ้าทรพยจริงแแต่, ก็ให้ถามชายผู้ราย ว่า
 มาชายมาจำนำเอาเงินไปมกน้อยเท่าใด, แแต่ให้ผู้ขอผู้รับจำนำของนน,
 ดับถ่าบานตัวงหนักหน่าว่า, ได้ขอไ้รับจำนำของไว้, เปนเงินเท่าใด
 ตามตั้งเท่าใดตามจริง, แแต่จึงให้เจ้าทรพยถายเขาตามคำชายผู้ราย
 ชายจำน่าน, เพราะว่ามีได้เอาพรางดมคคิดเขาคดถอยผู้ราย, ได้เอา
 เนอความเข้ามาว่าตามพระราชกำหนดกฏหมาย. ประการหนึ่งผู้เขา

ของไปช่วยจำนำกับเจ้าของน้อยอมคนเคยได้ใจแก่กัน, จึงจางวานกัน
 ให้เอาสิ่งของไปช่วยขายช่วยจำนำไต่. ถ้าแต่ผู้ซึ่งเอาสิ่งของไปช่วย
 ขายช่วยจำนำนั้น, รู้ว่าเจ้าของต้องเอาไปว่าเป็นผู้ร้าย, ก็ให้เอาเนื่อ
 ความซึ่งเขาพานให้เอาสิ่งของไปช่วยจำนำนั้น, เข้าไปว่าแก่กระตากร
 ผู้พิจารณาให้กระตากรเอาตราตั้งรูปพรรณสิ่งของมาได้, ถ้าแต่ผู้
 เอาสิ่งของไปช่วยขายช่วยจำนำนั้น, ให้การจางรูปพรรณสิ่งของต้อง
 ด้วยตราตั้ง, แต่คำกฎแต่หนังสือของเจ้าทรวพิไซ, ก็ให้กระตากร
 ทนายไปเอาตัวผู้ซื้อผู้รับจำนำนั้น, ให้เอาสิ่งของมาได้ด้วยตราตั้ง
 แลคำกฎหนังสือของ. ถ้าแต่ผู้ซื้อผู้รับจำนำนั้นมิได้เทียบคนอาพราง,
 แลเอาสิ่งของซึ่งซื้อซึ่งรับจำนำไว้นั้น, มาให้กระตากรพิจารณาได้
 ด้วยตราตั้ง, แต่คำกฎแต่หนังสือของตามลี้ตามจริง. ถ้าต้องกัน
 เป็นของ ๆ เจ้าทรวพิมนคงแล้ว, ก็ให้เจ้าทรวพิไซเอาสิ่งของนั้นกับ
 ค่าซึ่งขายผู้รับจำนำนั้น. ด้วยเหตุความซื้อผู้รับจำนำนั้นมิได้
 เอาเนื่อความมาว่าเอง, แต่ลี้จนตัวผู้ซื้อเอาสิ่งของขายผู้รับไปช่วย
 ขายช่วยจำนำนั้น, ได้เอาเนื่อความเขามาว่าตามกฎแล้ว, ก็อย่าให้
 เขาคิดเป็นโทษว่าลี้มคบใจไปตามกฎแต่ก่อนนนั้นเลย. อนึ่งถ้าผู้ซื้อนอก
 กฎผู้ซื้อผู้รับจำนำนั้น, ถ้าแต่ผู้เห็นความได้เป็นผู้ร้ายกิด, แต่ความ
 ได้ซื้อจากผู้ได้รับจำนำของชายผู้ร้ายใดกิด, ถ้าแต่เอาเนื่อความมา
 ว่าแก่กรมพระนครบาลกระตากรกรมใด ๆ กิด, พิจารณาเป็นลี้ได้
 เนื่อความเพราะลี้ยคำของผู้รับจำนำว่าลี้หน้า, ก็ให้กระตากร
 ในกรมพระนครบาลเอาทรวพิไซของเจ้าทรวพิไซ, ซึ่งผู้รับลี้ไปพิจารณา
 คนมาได้ นั้นคดีออกแล้วแบ่งเป็น ๓ ส่วนให้เขานำเนื่อแก่ผู้เอาเนื่อ
 ความมาว่านั้นส่วนหนึ่ง. ถ้าแต่เป็นเครื่องราชูปโภคสิ่งของของ

อย่าง, แดงเงินคืบทุกห่มพระพุทธรูป, พระสถูป, พระเจดีย์, ซอฟ้า
 บนดมคาศพนพระวิหารการปเรียญ, จะพระราชทานบำเหน็จให้ตาม
 สัมควร, ดวยเหตุควาผู้นนมโตเชาชอบคยอายุฝราย, เจมรอนคย
 พระราชกำหนดกฎหมาย, มนาใจเขาเนอความมาควา, อนงถาดังของ
 ซิงมาได้กับตราดินน. ถาผิดของกนก็ให้ตราการในกรมพระนคร-
 บาด, กฎหมายแลคตจตถายร ประพรรอนหนักเบาตั้งรของหนไฉ, แลฉ
 โทกามผู้ ซิงเอถังของมานนค ไทรวาฮยบ้านโพน, เป็นบ่าวไพร่ของ
 ผู้โต, ให้เขียนจดหมายเอาถอยค้วใจจงมคง, แลฉตั้งตั้งของให้แก่
 ผู้เอถังของมานนคไป, ซยาให้ตราการเรียกเขาพักคทองเงิน,
 แลฉพองหนงชนไป, แกม เอถังของไปขายไปจำนำ, แลฉซอผู้รับ
 จำนำไฉ, ซิงโตเขาเนอความกับตั้งของเขามาควา, ตามพระราชกำหนด
 กฎหมาย. ถาผู้ซอผู้รับจำนำของอายุฝรายเกยคกนฮาพวางไฉ,
 มิได้เอถังของ ๆ ซอยฝรายซิงซอรับจำนำไฉ, มาตั้งให้ตราการ
 พิจารณาไฉด้วยตราดิน, แลฉถากคหนงตั้งพองกค, แลฉซอผู้รับ
 จำนำของอายุฝราย, ซยบ้านย่านโกลกนกับอายุฝราย, กับซิงผู้เอ
 ตั้งของอายุฝรายมาชอยมาจำนำกค, ถาแลฉเนอความควาเจ้าของแล
 ผู้เอของมาขายมาจำนำ, คองเกาะไปคยเนอความอายุฝรายแลฉ,
 มิได้เอามาควาคคกน, จะเอาคคเป็นโทษเทออายุฝราย. เพราะควาผู้ซอผู้
 รับจำนำของอายุฝราย, ซิงซยต่างบ้านตามย่านโกลกนกับอายุฝราย,
 กับผู้ชวยขายชอยจำนำของอายุฝรายน. ฐเนอความแลฉ, มิได้เอามา
 ว่ากถาดตามกฎหมาย, ก็ให้รับใหม่เอาคคเป็นโทษว่าสัมคบโจรตาม
 กคคคกน, เหตุควาผู้ซอผู้รับจำนำของอายุฝรายไฉ มิได้ พิจารณา.
 ถาผู้ซอผู้รับจำนำไฉ เขาเนอความมาควาคตามกฎหมายแลฉ, ตระ-

ถาการในกรมพระนครบาลผู้พิจารณา, แแต่ผู้ใหญ่อยู่ในบ้านมิได้ทำ
ตามพระราชกำหนดกฎหมายนั้น, จะเอาเป็นโทษตามโทษานุโทษ.
กตให้ไว้ณวันอังคาร เดือนสาม ขึ้นค่ำหนึ่ง, จุดศักราช ๓๓๐๓ ปี
ระกาตรีศก. ๖

๓๑ ๑ กตให้แก่พระสรีสวัสดิ์ชายชวาในนอก, ให้กฎหมายบอก
แก่เจ้าพระยา, แแต่พระยาพระหัตถ์วงษ์หมื่นพันทนาย, ฝ่ายทหาร
พลเรือนมหาดเล็กขอเฝ้าชาวดต, ชาวหลวงเจ้าตวงกรมฝ่ายนำฝ่ายตง
แแต่แขวงนายบ้านนายอำเภออาณาประชาราษฎร์ตงปวงจตุภ, ตวย
อ้ายผู้ร้ายปล้นตมคตซึ่งตมฉะฉิพรหมณอาณาประชาราษฎร์ตตคต
ปล้นตมชกตมชน. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตมชนตมชกชวา. แแต่

เจ้าพระยาอภัยราชา	}	พระศรีมโหสถ	}	
นราฤทธิเดช		หลวงญาณประกาศ		
พระยากระต่าใหม่		หลวงเทพราชธาดา		
พระยาพระคลัง		หลวงธรรมดัตร์		
พระยาพลเทพ		หลวงอภัย		
พระยาราชตฤภวคต		} ตมชน		} ตมชน
พระยาตมชตบาด				
พระยาราชภักคต		} ๑๒ คม		} ๑๑ คม
พระยารตนาธิเบศ				
พระยามหาอำมาตย์		ชุนราชพินิจใจ		
พระสรีเสณ		ชุนอัญจก		
พระวิชตณรง		ชุนบูรินทร		
พระพรหมเทพ		ชุนเทพอาชา		

รวม ๒๓ คน ปกษาศาสตร์ด้วยเกล้า ๆ พร้อมกันว่า, อันใครผู้ร้ายนั้นมิแต่
 บูราณสืบ ๆ มา, แต่เมื่อครั้งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงในพระบรม
 โกรฐ, ด้วยราชสมบัติครั้งนั้น, เกิดโจรผู้ร้ายปล้นตีตมในกรุงนอก
 กรุงชุกชุมชนทุกแห่งทุกตำบล, แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
 เสด็จขึ้นปราบตามิเค็ดครั้งนั้น, ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ กำชับ
 ให้ลือตแถมตรวจตรา, ให้แจกพระราชกำหนดกฎหมายห้ามปราม
 เป็นกวดขัน, ให้กองเพลิงนำบ้านหลังบ้านระวางระใจ, เสด็จพระบรม
 โไพตีตมการปกเกล้า, โจรผู้ร้ายซึ่งปล้นตีตมครั้งนั้นตั้งมดงหลายมา
 แดว, แต่คนผู้ร้ายซึ่งปล้นตีตมกำเริบมากชุกชุมชนชกน, เหตุด้วย
 กรรมพระนครบาดเค็ดอนคตตายทำให้อายผู้ร้ายหนีไปได้บ้าง, แต่เขา
 ออกใช้ตัวรอยทำนาเตยงกระบือเตยงช้าง, เห็นแก่อามิศดินบนปล้อย
 เตียบ้าง, แต่กรรมดาอ้ายผู้ร้ายนั้นเป็นหน้าใจกขระชอยาบช้า, ครนได้
 เค็ดอนคตตายออกแล้ว, คิดชานคบพดกเพื่อนกระทำโจรกรรมดกัก
 ราษฎรต่าง ๆ, เพราะเหตุอันอ้ายผู้ร้ายจึงมากชุกชุมชน, ราษฎรได้
 ความเค็ดรอน, แต่ทรงพระกรุณาจะให้อ้ายผู้ร้ายตั้งมดงนั้น, ให้
 ลูกรชนทงปวงปลุกษา ๆ เห็นด้วยเกล้า ๆ พร้อมกันว่า, แต่หนีไปเมื่อ

	ราชคักติ	} ขุนตามซึ่งเป็นพนักงาน
นำนั้น,	ขอพระราชทานให้ขุน	
	ราชอาษา	
	เดโชไชย	
	กาดพิไชย	

ได้กำกับกรมพระนครบาลพิจารณา, แต่ได้ถามจับเขียนนั้นให้
 บานูชอ้ายผู้ร้าย, แต่คนโทษซึ่งต้องจำอยู่ณคุก, แต่โทษซึ่งต้องจำ

ไปเป็นหัวขี้บข้าง, แดกรมพระนครบาลเอาออกใช้ราชการในกรม
 นั้นได้เป็นคุมมอด้วย, แดให้ขุนพิศคีเอาบำนาญผู้ร้าย, แดคนโทษตาม
 ม้าบุญชูคุมมอขนตาบน, มายนโฉมหน้าไทยฉบับหนึ่ง. ครั้นถึงเดือน
 ให้ขุนดาบตรวจคุกคนโทษ, แดผู้ร้ายในคุกจงทุกเดือน ๆ } ครั้ง.
 เมื่อจะตรวจนั้น, ให้ชาววังตำรวจในประตวงจันทักกับไปด้วย, แด
 ให้ขุนดาบเอาบำนาญตรวจนั้นมาไว้กับบำนาญมหาดไทย. ถ้าขาดด้วย
 เหตุประการใด, ก็ให้เจ้ากรมปลัด กรมพระนครบาลเอาเนื้อความ
 กราบทูลพระกรุณา. ถ้าเจ้ากรมปลัด กรมพระนครบาลนิ่งเฉย, มิได้
 เอาเนื้อความกราบทูลพระกรุณา, ข้ายิ่งถึงด้ามขวาน, จึงให้มหาดไทย
 กราบทูล. ๑. ถ้ามหาดไทยมิได้กราบทูลพระกรุณา, จึงให้ขุนดาบ
 กราบทูลพระกรุณาจทุกครั้ง. ชนงซึ่งข้ายผู้ร้ายมีนายประกันแต่
 พยศรายเสียแล้ว, กรมพระนครบาลจัดตั้งแต่งให้เป็นชนหมื่น, ใช้
 ราชการอยู่ในกรมพระนครบาลแล้วนั้น. อย่าให้ตกหูแลงกเดย. แด
 ข้ายผู้ร้ายโทษปลัดคุมเก่าใหม่ชกถวานั้น. ถ้าปลัดคุมครั้งหนึ่งให้
 ตกหูเสียชางหนึ่ง, ถัดองครั้งให้ตกหูเสียทงสองชาง. ถาแต่ด้ามขวาน
 ให้ซ้ำเสีย. แดบนดาข้ายผู้ร้ายเก่าใหม่โทษเบาดงมว, ซึ่งพิจารณา
 เปนดีชยนั้น. ให้ส่งหน้าดีชกเดยตามโทษ โดยพระอัยการนั้นจทุกคน,
 ข้ายให้เรียกเอาค่าดีชกเดย. แดข้ายผู้ร้ายโทษปลัดคุมนั้น, ให้จำมัน
 เสียทงถดางวนถดางวนกนทเดียว. แดโทษซึ่งนอกถดางวนจึงให้ตีคพวง
 ไว้ ใช้ราชการแต่ถดางวน. ครั้นเวลาเย็นให้จำได้คูกไว้, ถึงหลบ
 หนีไปได้, นครบาลปลัดขัยเสียก็ดี, คนทงบวงก็จจะรู้จักถดางว, จจะพิ
 จารณาดีบสาวเอาตัวก็จได้ดีคอก. แดจึงให้มีพระราชกำหนดคกฏ-

หมายไว้ณหัวเมือง } , ให้ประกาศแก่นาย } บ้าน, แแต่ด้านชนอน
 ๒๓ }
 ๔ }
 ๕ }
 ๖ }
 ๗ }
 ๘ }
 ๙ }
 ๑๐ }
 ๑๑ }
 ๑๒ }
 ๑๓ }
 ๑๔ }
 ๑๕ }
 ๑๖ }
 ๑๗ }
 ๑๘ }
 ๑๙ }
 ๒๐ }
 ๒๑ }
 ๒๒ }
 ๒๓ }
 ๒๔ }
 ๒๕ }
 ๒๖ }
 ๒๗ }
 ๒๘ }
 ๒๙ }
 ๓๐ }
 ๓๑ }
 ๓๒ }
 ๓๓ }
 ๓๔ }
 ๓๕ }
 ๓๖ }
 ๓๗ }
 ๓๘ }
 ๓๙ }
 ๔๐ }
 ๔๑ }
 ๔๒ }
 ๔๓ }
 ๔๔ }
 ๔๕ }
 ๔๖ }
 ๔๗ }
 ๔๘ }
 ๔๙ }
 ๕๐ }

แต่ให้เขาตัวจำได้สักไว้กว่าจะตาย. อนึ่งซึ่งให้ขุนพิศทำทางว่า
 ชายผู้ร้ายทั้งปวงมาขึ้นไว้แก่มหาดไทยใบหนึ่ง, ให้ว่าชายชื่อนั้นอยู่
 บ้านนกรวิยาชื่อนั้น, โทษคดีหัดมีข้อกำหนดก็ออกเป็นคำสัญญาจำอยู่
 ณคุก, แต่คดีพรมมีนายประกันออกใช้เป็นตัวสืบข้างนั้นด้วยให้แจ้ง,
 แลให้ประทับตราประจำทางว่า ใจ ไหมนคง, เป็นจำนวนคงแต่
 จำหน่ายทุกปี. อนึ่งถ้าอายุผู้ร้ายตายก็ให้บอกแก่เจมมหาดไทย
 กระลาโหมกรมวังให้ ไปดูอศก, แลจึงให้หักจำนวนบาญชีลง
 เสีย. อนึ่งคนซึ่งมีโทษคดีพระราชกำหนดกฎหมายเก่าใหม่, บังอาจ
 ชักชวนพวกเพื่อนไปทำร้ายปล้นตีฆ่าอาณาประชาราษฎร์ขึ้นใหม่,
 นอกกว่าอายุผู้ร้ายเท่านั้น, ให้เขาจดอายุผู้ร้ายเป็นโทษตามคดี, แล
 เขาบิดมาราคาพของอายุผู้ร้ายเป็นโทษด้วย, คงหนึ่งมุดนายอายุผู้ร้าย
 นั้นจริงทุกคน. อนึ่งอายุผู้ร้ายซึ่งเป็นโทษอยู่ในกรมพระนครบาลนั้น
 ถ้ามีหมายรับพระราชโองการนั้น, ให้กราบทูลจดของก่อน คัดทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯสั่งให้ส่งไป, จึงให้ส่งตามพระราชโองการนั้น.
 กรมพระนครบาลเป็นนาย ๆ ธานีเป็นพนักงาน, ได้กระเดียดอดแนม
 จับอายุผู้ร้ายทั้งในกรุงนอกกรุง, แลทุกอันเหตุจำอดแนมอายุ
 ผู้ร้าย, แลผู้ พกษรรักษาของกันอายุผู้ร้ายคตายลง, อายุผู้ร้ายจึงมี
 น้ำใจกำเริบทำร้ายแก่ราษฎรมากชุนขึ้น, ขอพระราชทานให้ขุนจำ-
 เมือง, ชนเทพผดู่ แลชนหมื่นของกระแจะ ไปดำรงค์แวงจงทุกอัน.
 กัดซึ่งกิจราชการบวดยเจ็บ จึงให้แต่งชนหมื่นเดิมยร ทนายไปกระแจะ
 แทน, แลให้ชาวบ้านของเพลิงนำบ้านหลังบ้าน, ทำจำห่อตามทาง
 เดินจงทุกบ้าน. แลครั้นเวลาทำให้ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ขาย, ผลัดกัน

รัชชากองเพลิงนำบ้านหลังบ้านตามมีคนมากแต่ค่อย, ให้มัดตักกันคอย
 ลักคนเดินไปมา. ถ้าหาได้เพลิงเป็นคำคัมภีร์ได้ ให้จับเอาตัวจำไว้. ครั้น
 รุ่งเช้าให้เอาตัวไปตั้งยังตุลชนวนคำตาให้พิจารณาดู. ถ้าเห็นว่ามิ
 ได้เป็นผุร้ายแต่ก็ให้ปล่อยเสีย. ถ้าพิจารณาเห็นว่า เป็นผุร้ายจริง,
 ให้ตั้งไปยังกรมพระนครบาลพิจารณาสืบสวนดูให้เห็นเท็จจริง. แด
 กรมนครบาลซึ่งไปกระเวนนั้น, ครั้นไปถึงบ้านโตตาบตีโต. ก็ให้บอก
 แก่ชาวบ้านจงทุกบ้าน. ครั้นเช้าให้ผูกกระเวนนั้น, เขามาบอกแก่นาย
 เวนผู้อยู่เวนคร้าตาตจนจงทุกอัน. ถ้าแลผุร้ายปล้นในกรุงนอกกรุงก็ดี,
 ให้ชาวบ้านซึ่งอยู่จนเรือนไกล ในสามเส้นสี่ห้าวา, ช่วยกันรวมพลังจับ
 กุมเอาตัวอ้ายผุร้ายให้ได้. ถ้าอ้ายผุร้ายหนีไปทางไกลก็ให้ติดตาม
 ไป ๆ ถึงบ้านข้างหน้านั้น, ก็ให้บอกแก่ชาวบ้านข้างหน้าให้ออกช่วยติดตาม
 ตามสืบไป. ถ้าแลชาวบ้านในสามเส้นสี่ห้าวา, มิได้ออกช่วยติดตาม
 รวมพลังเอาตัวอ้ายผุร้าย ๆ เอาทรัพย์สินสิ่งของไปได้, ก็ให้เจ้าทรัพย์
 ชาวบ้านนายข้าเรือนครบาล, ช่วยกันเสาะต่างหาสืบสาวอ้ายผุร้ายให้
 ได้แต่ในสามวัน, ถ้าแลผู้ใดสอดแนมจับได้อ้ายผุร้ายพิจารณาเป็น
 สัจใช้, ให้เอาทรัพย์สินซึ่งผุร้ายปล้นเอาไปแบ่งเป็นสามส่วน, ให้ยก
 เป็นบำเหน็จผู้สอดแนมจับผุร้ายได้นั้นส่วนหนึ่ง, ตั้งให้เจ้าทรัพย์แต่
 สองส่วน. ถ้าสอดแนมมิได้อ้ายผุร้าย, ก็ให้เอาทรัพย์สินซึ่งอ้ายผุร้าย
 ปล้นเอาไปนั้นตั้งเป็นสามส่วน, ให้เจ้าทรัพย์ยกเสียเพราะมิได้ระວัง
 ระไว้นั้นส่วนหนึ่ง, ให้นครบาลใช้ เพราะมิได้สอดแนมจับผุร้ายนั้น
 ส่วนหนึ่ง, ให้ชาวบ้านในสามเส้นสี่ห้าวาใช้ เพราะมิได้ช่วยจับกุม
 อ้ายผุร้ายให้ได้นั้นส่วนหนึ่ง, แดในส่วนชาวบ้านจะได้ใช้ส่วน

หนึ่ง. ให้แบ่งฮอกเป็นหกส่วน, ให้รั้อยู่ในเส้นหนึ่งนิ้วสี่ส่วน. ผู้อยู่ในช่องเส้นหนึ่งนิ้วสี่ส่วน, ผู้อยู่ในตามเส้นตีบห้าวาให้ ไร่สี่ส่วนหนึ่ง. เจ้าทรัพย์กรมพระนครบาลชาวบ้านจึงจะได้เป็นใจกัน, ด้อดแนมจับกุมเอาด้อดฮายผู้ร้ายซึ่งท้าวรายแก้วราชฐรณ, แดทรัพย์ตั้งของซึ่งฮายผู้ร้ายเขาไปนั้น, เกิดฮอกว่าเจ้าทรัพย์มัวคามาจริง, ฮายผู้ร้ายเขาไปน้อยจะว่าเขาไปมาก, ปรวดนาจะให้คิมซึ่งเจ้าทรัพย์จะด้อดฮายเสียเป็นบำเหน็จแก่ผู้ด้อดแนมนั้น, แดโทนครบาลผู้บริวารดั้น, เขาเจ้าทรัพย์ทงบุตรภรรยา, ฮายหญิงเป็นคนด้นที่ฮายเรือนเดียวกับเจ้าทรัพย์นั้น, ให้ด้อดฮายบาคัวเอเกาะพระพุทธรูปเจ้าพระธรรมเจ้าพระดังฮเจ้า, จงหนักหนักฮอก, จึงให้ท้าวทรัพย์ตั้งของซึ่งผู้ร้ายเขาไปนั้น, แดคามาดีคามาจริง, ฮายให้เขาเทจมาให้ท้าวฤทธิหมายดราดั้นแแต่ด้อดฮอกด้อดฮอกได้. แดเจ้าทรัพย์นครบาลชาวบ้านนายอำเภอ, จึงจะมีใจ เจมนวมกด้อดฮาย ด้อดแนมจับกุมเขา ฮายผู้ร้ายๆ จะเห็นว่าเจ้าทรัพย์นครบาล ชาวบ้านนายอำเภอเป็นใจ ด้อดแนมจับกุมเป็นหลายเหล่าฮายแล้ว, ก็จะมีฮอกด้อดฮอกด้อดฮอกจะมีฮอกจะทำร้ายแก้วราชฐรณได้, แดบ้านในตามเส้นตีบห้าวานั้น, ถ้าแแต่มีผู้ร้าย, แแต่มีได้เป็นผชกนำ แแต่มีรวมคิดด้อดฮายผู้ร้ายห้ามได้. แดชาวบ้านทงนจะคองแบ่งส่วนฮอกใช้ทรัพย์, ของเจ้าของทรัพย์ฮอกด้วย, แแต่ห้ามเสียฮอกให้ปรับใหม่เขาเป็นโทษเดิมคพระราชาหนดเสีย. แแต่ฮอกให้ดระดการกรมพระนครบาล, เรียกเขาค่าเชิงประกัน, แแต่ค่าฤชาดระดการแก่ชาวบ้านแแต่ได้ด้อดฮอกได้เป็นฮอกฮอกเดียว. แแต่เมื่อกรมพระนครบาลจะคดฮอกจะด้อดฮอกจะด้อดฮอกฮอกผู้ร้ายนั้น, ให้ฮอกดบไปนั่งรู้เห็นเพน

พยานด้วย. กัดให้ไว้ณวันอังคาร เดือน ๗ ขึ้น ๕ ค่ำ จตุศักราช ๓๓๐๕ ปีกุนเบญจศก. ราช

๓๒ ๑ กัดให้ไว้แก่ผู้รักษาเมืองสุพรรณภูมิ, เมือง ๒ ปาก

ไต้ฝ่ายเหนือตงป่อง, ด้วยพระพิไชยสงคราม, ขึ้นไปราชสารขันตูลร ร่อนทองณเมืองสุวรรณโคตย, กัดบังมากราบบังคมทูลพระกรุณา ว่า, แขวงเมืองสุวรรณโคตยนั้น, เกิดโจรผู้ร้ายปล้นสดมภ์ชิงดีข้าง ม้าโคกระบือ, ของอาณาประชาราษฎร์ไพร่พลเมือง, ถูกคำฉ้อฉล ฆนทางบกทางเรือหนามากชุกชุกกว่าแต่ก่อน, แดคนเดินทางไปมาพอก

๓๐ } คนหนีรอน ๕ } บอกบ้าง, ๒๐ คนลอบหนี ๓๕ } บอกบ้าง, ตาม

พวกมากพอกน้อย, ต่างพอกลอบหนีครมมีชอกมบ้าง. จึงทรงพระ กรุณาตรัสเห็นอเกตุว่า, ในบั้นโรงสันตฤทธิศก, บั้นเมียโทศก หนีพ้นพัวนำทามไต้ปรกคิ, อาณาประชาราษฎร์ทามำมิได้เต็มภูมิเข้า กัแพง, แดโคกระบืออาณาประชาราษฎร์เกิดอับดีเหตุลุ่มค้ายเป็นอัน มาก. อาณาประชาราษฎร์ทามาหากินชดสนจึงเกิดโจรผู้ร้าย, แดในบั้น เมียตรีศกนั้น, ไพร่พลเมืองทามำมิได้ผลเป็นปรกคิอยู่แถว. แดจึงเกิด โจรผู้ร้ายดีชิงปล้นสดมภ์กั, ข้างม้าโคกระบือของอาณาประชาราษฎร์, แดถูกคำพินชทางบกทางเรือมากชุกชุกชุกชุกนั้น. เป็นคัน ด้วยผู้รักษาเมืองสุพรรณภูมิ, มิได้เป็นใจตรวจตราสอดแนมสืบสำอ บัญกุมเอาตัวชายผู้ร้ายตามมีพระราชกำหนดกฎหมายเก่าใหม่ นั้น ทาม

ไต่. ต่ออ้ายผู้ร้ายทำร้ายแก่ราษฎร ๆ เจ้าทรัพย์รูเรื่องราวเนือความ,
 มาร้องฟ้องกฎหมายแก่ผู้รักษาเมืองสุรวงกรมการ ๆ จึงให้เกาะกุมเอา
 ตัวมาพิจารณา, ไต่ทรัพย์ดังของ ๆ เจ้าทรัพย์บ้างมีไต่บ้าง, แดเห็น
 แก่อำมหิตดินบน, กักทำหน่วงเหนี่ยวไว้ให้ช้ายบ้าง, ให้มีบาทหมาย
 เบิกเอาตัวอ้ายผู้ร้ายไปบ้าง, ให้มีนายประณไปเที่ยวไต่บ้าง, แด
 กระทำให้อ้ายผู้ร้ายหนีไปเสียบ้าง. เหตุด้วยผู้รักษาเมืองสุรวงกรม-
 การมีไต่เป็นใจเจ็บร้อนด้วยราชการ, เห็นแก่อำมหิตดินบนนั้น, อ้ายผู้
 ร้ายจึงไต่ใจกำเริบทำร้ายแก่อาณาประชาราษฎร, โพรพดเมืองถูก
 ค้ำพานิชมากชมนชนทน. ถ้าจะให้เอาผู้รักษาเมืองสุรวงกรมการเป็น
 โทษตามกฎพระอัยการไซ้, ผู้รักษาเมืองสุรวงกรมการ ก็จะได้ความ
 ศยความฉิบหายยับเยินไป. แดควรนแต่ให้ศาลโทษผู้รักษาเมืองสุรวง
 กรมการไว้ครึ่งหนึ่งก่อน. แดนสืบไปเมื่อนา, ให้ผู้รักษาเมืองสุรวง
 กรมการ, เอาคนที่ดีข้อมนคงดี, ซึ่งเป็นผู้ใหญ่อาจจะวางถ่วง
 บังคับบัญชาแก่ชาวบ้านทั้งปวงไต่เนน, ให้ตั้งเป็นนายบ้านจงทุกบ้าน
 ทุกอำเภอ, แดซึ่งว่าเป็นเหตุวุ่นหั้นถือตราภุมคุมห้ามทำราชการ
 อยู่ในกรมไต่กดี. ถ้าเห็นว่าเป็นผู้ใหญ่อาจจะวางถ่วงบังคับบัญชาแก่
 ชาวบ้านไต่, ให้เป็นนายบ้านด้วยเถิด. แดให้เขียนกฎหมายให้ไว้
 แก่ชาวบ้านทั้งปวง, ให้ฟังบังคับบัญชานายบ้านให้ทำตามพระราช
 กำหนดกฎหมาย, แดเนือความพชชอบด้วยราชการน. แดให้นายบ้าน
 ว่ากล่าวแก่ชาวบ้านทั้งปวงทำจำห่อ, แดกองเพลิงนำบ้านหลังม้าน,
 แดให้ผลิตเปิดย่นกันนงยามกระแวนบนจับพิทกษรรักษาซึ่งกัน, ซึ่ง
 อ้ายผู้ร้ายจะมาทำร้ายณบ้านนั้น, แดให้มกตของสัญญาไว้ด้วยจงทุก

บ้าน. ถ้าแต่ชายผู้ร้ายจะเข้าปล้นแตกกระทำร้ายตั้งใด ๆ เป็นการเร็ว, ในทันใดนั้นให้ตักตองสัญญาขึ้น, แล้วให้ชาวบ้านทั้งปวงมาพร้อมกันจับกุมติดตามชายผู้ร้ายนั้นจงได้. ถ้าแต่ถนัดชาวบ้านน้อยกว่าชายผู้ร้ายไซ้, ก็ให้ชาวบ้านแบ่งกันตามสมัครรอยชายผู้ร้ายไปบ้าง. แต่ให้ไปบอกชาวบ้านอื่นซึ่งอยู่ใกล้บ้านนั้น, ให้มาช่วยติดตามจับกุมเอาตัวชายผู้ร้ายบ้าง, แต่ให้ไปสืบแก่ชาวบ้านข้างหน้า, ออกไปก้าวตักตองทางช่วยจับกุมชายผู้ร้ายนั้นบ้าง. ประการหนึ่งถักระยะนั้นทางไกลกัน, อยู่เป็นทางชดเชยกัน, จนหนึ่งกั, จึงจะถึงบ้านข้างหน้านั้น, แล้วก็ให้เขาไปบอกแก่ชาวบ้าน, แต่ให้ชาวบ้านข้างหน้าติดตามตักตองรอยชายผู้ร้ายสืบไป, ถ้าแต่ถนัดเขาแจ่งเมืองใดก็ให้เขาไปบอกแก่ผู้รักษาเมืองผู้รักรมการ, ติดตามตักตองแนบพิจารณาตักตองจับกุมเอาตัวชายผู้ร้ายแดงพวกชายผู้ร้ายนั้นจงได้. ประการหนึ่งถ้าถูกบ้านนั้นมันได้สำรับตัวไซ้, ก็ให้เขาบินนั้นมาช่วย, บอกแก่ผู้ใหญ่นายบ้าน, แต่ให้ผู้ใหญ่นายบ้านนั้นนัดส่งข่าว, แดกกฎหมายเขาอุปพรรณมันนั้นได้, ถูหาจากตักตอง, ก็ให้เขาไปให้ผู้รักษาแม่ของผู้รักรมการจากตักตองมันนั้นได้, ในถ้าถนัดของมันนั้นให้ตักตองความกั, แล้วให้มอบมันนั้นได้แก่เจ้าของให้เขาได้สำรับตัว, ประการหนึ่งข้างมาโคกระบือชหายไปตามตักตอง, แต่ให้ไปซื้อชายแตกเปลี่ยนข้างมาโคกระบือชตั้งใด ๆ กั, ถ้าเป็นทางไกลต้องข้ามแดนเมืองอื่นไปไซ้, ก็ให้เขาหนังสือผู้รักษาเมืองผู้รักรมการ, แดงผู้ใหญ่นายบ้านนายอำเภอผู้ใดผู้หนึ่ง, ประทับตราเป็นสำคัญเบิกค่านไป, ให้รู้ว่าผู้นั้นชื่อผู้น้อยบ้านนั้นไปกิจการตั้งนั้น, แต่มีบันเครื่องสำตราดูชไปสำรับตัวเท่า

นั้น ๆ, ไปด้วยกันเป็นคนเท่านั้น, ให้แจ้งให้เป็นพยานตัวไป. ครั้น
 ไปจัดซื้อโคกระบือซึ่งจะซื้อแตกเปลี่ยน, แด่ตัวเจ้าของผู้ชายแตก
 เปลี่ยนนั้น, เขาไปหาผู้รักษาเมืองสุวรรณการนายบ้านนายอำเภอ
 ผู้ใดคนหนึ่ง, ซึ่งชื่อบานโกลดเคียงน, โทตามผู้เจ้าของหน้าข้างมา
 โคกระบือ, ซึ่งชายแฉแตกเปลี่ยนเป็นลูกคอกตักถุนมาตัก ๆ ว่าแตก
 เปลี่ยนชื่อมาแต่ผู้ใด, แด่ชายชื่อแตกเปลี่ยนแก่กันเป็นเงินหมกน้อย
 เท่าใด, แด่แตกเปลี่ยนกันประการใดนั้น, ให้ผู้รักษาเมืองสุวรรณ-
 การผู้ใหญ่นายบ้านนายอำเภอเขียนกฎหมาย, แด่เอาสักคำคณูปร-
 พวรรณซึ่งมาโคกระบือไว้เป็นพยานใหม่ตง, แด่จัดซื้อชายแตก
 เปลี่ยนแก่กัน. แด่เมื่อผู้มีชื่อจะคุมเอาตัวข้างมาโคกระบือ, ซึ่งชื่อ
 แด่แตกเปลี่ยนใดแล้ว, กลับมานั้น, ให้ชื่อเขาหนึ่งชื่อผู้รักษา
 เมืองสุวรรณการนายบ้านนายอำเภอ, ผู้ซึ่งใด โทตามรู้เห็นเมื่อชื่อ
 แด่แตกเปลี่ยนนั้น, ให้บอกเรื่องราวเนื้อความ ประทับตราเป็น
 คำคณูเบิกค่านไปด้วยจงทุกครึ่ง. ถ้าแต่มีผู้นำจับ โจทอย่าข้างมาโค
 กระบือเอง, ผู้มีชื่อผู้รายสักไปก็ดี, จะพิจารณาหาความจริงนั้นได้
 สดวก. ประการหนึ่งใหญ่ใหญ่บ้านท่าฉัตรไชย, ให้รู้จำนวนระคน
 ยืนบ้านนั้นไว้แล้ว, ให้กล่าวกันว่ากล่าวแก่ชาวบ้านทั้งปวง, ชย้าให้
 ผู้ใดคบหากันเป็นโจรผู้ร้ายใด, แด่ให้เขาใจได้ตรวจตราดูบ้านทั้งปวง
 อยู่จงเนือง. ถ้าแต่เห็นว่าผู้ใดน้ำใจก็กระดะระยิบช้า, ไรมาผิดเวลา
 ปรากฏเห็นกิริยานั้นจะเป็นผู้ร้ายอยู่ไซ้, ก็ให้เอาตัวมาส่งเบตษาบาด
 เณการะพระพุทธรูปเจ้าพระธรรมเจ้าพระสังฆเจ้าจันทกหนา, แด่ดีให้เรียก
 เขาทานบิณฑิกรหนึ่งก่อน. ถ้าผู้นั้นมิระพะยคัยยังทำอยู่อีกไซ้, ก็ให้จับ

เขาตั้งใจให้บุตรรักษาเมืองสุวรรณภูมิการพิจารณาด้วยตนเอง, ถ้าเป็นผู้
 ร้ายแต่เดิมคบผู้ร้ายกตเป็นต้อยไซ้, ก็ให้เขาคิดเป็นโทษตามกฎหมายพระอัย-
 การ. ประการหนึ่งมหัศจรรย์พิสดารของ, เพื่อนฝูงของชาวบ้านซึ่งอยู่ต่าง
 บ้านนั้น, จะมาดำเนินกนหาไคร่ยอเยวชนของผู้นี้, โด่แต่คนหนึ่งขึ้นไปกต,
 ให้เจ้าเรือนเอาตัวผู้มาไคร่ยอนนชบชอกแก่ผู้ใหญ่ นายบ้านไคร่ถามค
 ไหร่เหอคความว่า, เป็นบ่าวไพร่ของผู้นี้, ชยบ้านไคร่ตำบลไคร่, มา
 ดำเนินกนหาไคร่ยอเยวชนด้วยเหตุอันไคร่ใหญ่ จกหน้าแต่ชยใจ, แล้วให้
 เจ้าเรือนรับเอาตัวไคร่, แต่เมื่อไปจากบ้านจากเรือนนั้น, ก็ให้มาตาม
 ไคร่ใหญ่บ้านก่อนแต่จึงให้ไป. ประการหนึ่งตามฎหมายร้องฟ้อง
 ว่ากตาดความแก่ราชบุตรกตบ้าน, ผู้รักษาเมืองสุวรรณภูมิการจะ
 บวทหมายเอาตัวผู้ของกตไปพิจารณา, ให้หมายใหญ่ ไคร่ใหญ่ซึ่งเป็น
 นายบ้านนั้นตั้ง, แด่เงินค่าตั้งหนีให้พระราชทานให้แก่ผู้ใหญ่บ้านซึ่ง
 ไคร่ตั้งนั้น, เป็นกำลังราชการตั้งไป. อนึ่งผู้ มีชอซึ่งจะเดินไปมาด้วย
 กิจราชการ, แด่กิจการของผู้นั้นในเมืองนั้นกต, แด่นแคว้นไกล
 เมืองนั้นกต, ห้ามชยให้ ถอนขึ้นไปมาเดจากต่างคนผิดประหลาดไซ้,
 ก็ให้จับเอาตัว. ประการหนึ่งให้บุตรรักษาเมืองสุวรรณภูมิการ, แด่ตั้ง
 หนีกรมการแด่นายอำเภอคุมพรรคพวกตั้งกำลัง ๖๐ คนตั้งด้วย
 เครื่องศาสตราวุธ, ให้ไปตระเวนทางบกทางเรือตามอำเภอขึ้นจนถึงทุก
 เดือน, แด่ให้ตรวจดูจงทุกบ้าน, บ้านใดมีไคร่ทำตามพระราชกำหนด
 กฎหมายไซ้, ก็ให้เขานายบ้านตั้งตั้ง ๓๐ ที่แด่ทุกบ้านซึ่งชายดกรรนั้น

ให้คิด ๕ ที, แล้วให้ชาวบ้านทำตามพระราชกำหนดกฎหมาย, แล
ห้ามอย่าให้ขุนหมื่นกรมการแสนายอำเภอ, ผู้ไปตรวจนั้นเรียกเอา
พศุดของเงินแก่ชาวบ้านเป็นค่าตั้งอินโตแต่เพียงหนึ่งขึ้นไป. ประ-
การหนึ่งเดือน ๒ เดือน ๓ เดือน ๔ พันเทศกวดเกยจเขาจนดเขาแฉฉอน,
ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการให้กำกับด้วยขุนหมื่นชาวบ้าน, คุมไพร่

๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐)
ชาวบ้าน ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐)
๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐) ๗๐)

ตามชนนอกตามอำเภอเมืองนั้น, ให้บังคับถึงถนนกับอำเภอเมืองซึ่ง
ต่อกันนั้นทุกปี, เมื่อกระแจะไปนั้น, ถ้ามีผู้ใดตั้งขึ้นไปมา
กลางทางกลางบ่ากดี, แลถึงหาบ้นไม้, เครื่องดำตราดูดำหริบมือ
ไป. ถ้าไปด้วยกันเป็นแต่ห้าคนขึ้นไปก็. ถ้ามีคนช่มช้อนช้อน
กลางบ่ากดี, ถ้าเห็นผิดประหลาดช้อยไซ้, ก็ให้ไปกระแจะกับเขา
ตัวมา, ได้ถามเรียกเอาหนึ่งร้อยเบ็ดค่านี้ประทตราเป็นสำคัญมา
ถ้าแลมีตราเบ็ดค่านี้เป็น สำคัญมันคงเห็นว่าจะไม่เป็นผู้ร้ายแล้วก็ให้
ปล่อยตัวไป. ถ้าแลตราดำคัญเป็นพยานไม้, ก็ให้เอาตัวมาตั้ง
ให้แก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการให้พิจารณาสืบดำดู, ถ้าเป็นลัดย
จำเป็นผู้ร้ายแล้ว, ก็ให้เอาตัวเป็นโทษตาม พระอัยการ, แลให้เอา
ตัวจำไว้ณคุกใหม่ครั้ง. ถ้าพิจารณาเป็นลัดยดำ, เป็นผู้ร้ายโทษ
บันโทษลัดมโทษฉกซึ่งหนักให้นาบทำวเสี่ย, แลก็ให้บอกหนังสือ
ตั้งตัวดงไปยังลูกขุนณศาลา. ประการหนึ่งผู้ร้ายตักโคกระบือย่อง
เขานั้น, มีกฎพระอัยการแก่ก่อน, ให้ใหม่เป็นต้นใหม่เป็นพิไนยถ่าย

โทษตัว, แต่บุตรภรรยาหนักมิได้ ให้เป็นคนนำร้อนด้วยหามิได้นั้น, ผู้รักษาเมืองผู้ทรงกรมการทุกวันนี้, ครั้นมิได้โดยปรับมาเป็นดินใหม่ เป็นพิไนยแล้ว, ธรรมดาการย่อมให้ผลไปหาเงิน. แต่ชายผู้ร้ายนั้น เป็นคนน่าใจชวตลกชะระอวยบช้า, อยากหาเงินจะให้ดินใหม่พิไนยมิ ได้, ครั้นได้ชอกเคินแล้ว, ย่อมไปคบพวกเพื่อนเป็นโจรผู้ร้าย, ปล้นสดมภ์ซึ่งฉกฉกข้างมัวโคกระบือ, ของอาณาประชาราษฎร์ถูก คำพยานชมาช้อชายให้, แทนดินใหม่พิไนยซึ่งต้องปรับใหม่, จึง จะได้พ้นทุกข์ของตัว, แต่บุตรภรรยาซึ่งจะได้เป็นทาสเขานั้น, แต่ เพราะเหตุคนชายผู้ร้ายจึงมากชกชกชนมระงบเลย. แต่สืบไปเมื่อนำ ถาผู้รักษาเมืองผู้ทรงกรมการพิจารณาดีบเนอความชายผู้ร้าย, ตกโค กระบือของเขามาเป็นสัตว์ว่าตกถึงอินโคให้ สืบเขาตั้งนั้น ตั้งให้เจ้า ททรัพย์จงได้, แต่ถึงว่ามีโคกระบ, ได้แต่ตั้งหนึ่งตั้งสองตั้งก็จะได้เห็น เป็นสำคัญ, แล้วจึงให้ปรับให้ ใหม่ได้ด้วยพระอัยการ, แต่ปรับ ภายโทษสักชกนั้นให้ยกเลิก, ให้เขาตั้งมันตั้งนั้นสักได้ ในชอชาย ผู้ร้ายนั้นทุกคนตามพระอัยการ, แต่เงินปรับเป็นดินใหม่พิไนยมาก น้อยเท่าใดนั้น, ชวให้ปล่อยชายผู้ร้ายไปหาเงินเลย, ให้เขาตัวจำ จงใจได้ใหม่คง, ให้พิจารณาดีบด้าวเขาบุตรภรรยาชายผู้ร้ายนั้นมา ใช้เงินปรับใหม่แทน. ถ้าโบยตีเร่งวิมิได้แล้ว, เขาบุตรภรรยาชาย ผู้ร้ายนั้นขายเงินตามกระเชียรชวตามระใดนั้น. ถ้าแต่ทรัพย์ของ เจ้าทรัพย์ได้ คินยังไม่ครบใช้, ก็ให้ใช้แทนทรัพย์ของเจ้าทรัพย์ส่วน หนึ่ง, แต่ให้เป็นดินใหม่ส่วนหนึ่ง, เป็นพิไนยส่วนหนึ่ง, แต่ตัวชาย ผู้ร้ายนั้นให้จำได้ใหม่คง, ส่งไปยังกรงให้เขาคิดพวงใช้ไว้กว่าจะ

ตาย. ประการหนึ่งถ้าแต่บุตรภรรยาอายุผู้ร้ายเป็นทาสของผู้มีชื่อ ๆ
 เจ้าทาสนั้นเห็นว่า, เวชยทาสแต่บิดาทาสนั้นเป็นผู้ร้าย, ให้จับกุม
 เอาตัวมาตั้งให้ผู้รักษาเมืองผู้รังกรมการ ๆ ให้จับกุมเอาตัวมาพิจารณา
 เป็นคดีแล้ว, แต่บุตรภรรยาอายุผู้ร้ายซึ่งเป็นทาสนั้น, ของผู้มีชื่อ ๆ
 เจ้าเงินได้กระทำตามกฎเดาวัน, ก็อย่าให้ปรับใหม่ขายเอาเงินเลย.
 ประการหนึ่งชาติด้วยชื่อของกองช่างผู้ ถัดตราภุมคามห้าม, แต่ผู้ ถัดตรา
 เกิดยถดถอมซึ่งหนีเจ้าไพร่หนีนาย, แต่ไพร่ผู้ตั้งกักพันทงป่อง, บันดา
 อยู่จังหวัดแขวงเมืองโค่น, ให้ยื่นบาญชีว่าไพร่ชาติไทยตามมีมาก
 แลน้อยเท่าโค่น, จนไว้แก่ตั้งคือหัวเมืองนั้นจึงตั้ง, อย่าให้
 เบียดบังไว้แต่คนหนึ่งใด, แต่ให้ผู้รักษาเมืองผู้รังกรมการนาย
 ข้าเถอผู้ ถัดตราคุมห้าม, ถัดคำพานชผู้ ไตทงป่องบันดาว่ามีไพร่มาก
 น้อยเท่าโค่น, ให้มีนายแต่เจ้าเงิน, เอาตัวว่าไพร่แต่ทาสของตัว
 นั้น, มาให้ตั้งบลาบดตัวแต่ให้เอาทานบนไว้จึ่งทุกคน, อย่าให้คนทำ
 กันเป็นโจรผู้ร้ายสืบไป. ประการหนึ่งทโคซึ่งเป็นคดีงานอายุผู้ร้าย
 คอยตั้งคดีซึ่งแต่ปัดน, ถัดคำพานชผู้ ไปมาณทวงบกทางเรือน, ครน
 ถึงเทศกาดอายุผู้ ร้ายเคขมาท้าวรายแกมผู้มีชอนน, ให้ผู้รักษาเมืองผู้
 รังกรมการ, แต่งหุดงชนหมันซึ่งเป็นคนของทมาต, มีน้ำใจเจ็บร้อน
 ด้วยราชการนั้น, ให้คุมคนซึ่งกดาแขวงน ๕๐, คน, ตั้งพร้อมเครื่อง
 ด่าครวดูไปดักกระแวนตั้งกดาทาง, คอยจับเอาอายุผู้ รายนนให้ ได้.
 ฝ่ายอายุผู้ ร้ายก็จะเซตหุดวเกวังกถวเขา. ถ้าแต่ผู้รักษาเมืองผู้
 รังกรมการนายบ้านนายข้าเถอราชูฎรไพร่ พดเมองทงป่อง, เจ็บร้อน
 ด้วยราชการมีน้ำใจพร้อมมูลกันกระทำตามเรื่องราวเนื้อความซึ่งว่า

มาในกฏนี้แล้ว, เห็นว่าอายสุรายจะตั้งบดง. ถ้าผู้รักษาเมืองผู้รั้ง
 กรมการนายบ้านนายอำเภอราชฎรไพร่พลเมือง, ผู้ใดมิได้กระทำ
 ตามพระราชกำหนดกฏหมาย, ให้ไว้แต่ขอโทษหนึ่งไซ้, จะเอาตัว
 ผู้นั้นเป็นโทษตามโทษานุโทษนั้น. ฝ่ายข้างผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ
 นั้น, ถ้ามิได้กระทำตามพระราชกำหนดกฏหมาย, มิได้เป็นใจตรวจตรา
 สอดแนมจับเอาตัวอายสุราย, แลเห็นแก่ขามศีลบนจะไต่เป็นลาภ
 เป็นผลเป็นประโยชน์แก่ตัวนั้นเป็นใหญ่, แลจะตบึงเหตุแก่ราชการจะ
 เสียให้อายสุรายกำเริบ, กระทำร้ายแก่ตั้งฉนวนไพร่พลเมือง,
 ลุกคาพานิชทองบกทางเรืออีกเล่าไซ้, จะให้เอาตัวเป็นโทษ
 จงหนัก. กฏให้ไว้ณวันศุกร์เดือนอ้ายแรมหกค่ำ, จดศักราช ๑๑๕
 ปีวอกจัตวาศก.

๑๑๖ กฏให้ไว้แก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการณหัวเมือง

ปากเตฝ่ายเหนือทงป่องจ้งทง, ด้วย } กรมการ เมืองพิ
 หลวงปลัด } พระพิไชย

ไชย, บอกหนังสือลงไปยังลูกขุนณศาลาว่า, ขนานทองอยู่บ้านนา
 ได้แรงเมืองลับเต, ภาเขอกระบือสองตัว, กับผ้าแดงเชือกหนึ่งมา
 ให้กฏหมายว่า, ขนานทองแดงชาบ้านปลัดยกกระบือไปเจียงฉงทงนา,
 เวลาบ้ายอายสุราย ๑๒ คน, ถือบนถฮอกเขาตขงเขากระบือผเมย
 ใหญ่น้อยไป ๑๑ ตัว, ขนานทองคนมชอศกตามองรอยมาถงบานมะ-
 ขามแขวงเมืองพิไชย, ภบอายสุรายจ้งเขากระบือของนายขนานทอง
 มาลีของตัว, นายขนานทองคนมชอจบบายสุราย ๆ ตะกระบือเลี้ยงฉง

หนีไป, ถ้าแต่เชือกหนึ่งของชายผู้ร้ายตกอยู่. จึงเอามากฎหมายแก่
 กรมการเมืองพิไชยฯ จับตัวพิจารณาจับชายผู้ร้าย. ชายผู้ร้าย
 รับเป็นดีใจให้การชัดพวักเพื่อน, ถึงชายเซต, ชายแค้น, ชายคง, ชาย
 มั่น, ชยบ้านผาเผือกแขวงเมืองทุ่งยั้ง, เป็นบาทเมืองทุ่งยั้ง. พระ
 พิไชยกรมการเมืองให้หนังสือรายชอรายคำบด, โทษนัยกับตรชนแพ่งกรม,
 การเมืองทุ่งยั้ง, ตั้งคนมิชอแถว, ให้แต่งกรมการชนหมั้นคุมเอาตัว
 ผู้ฆ้องลงมา, กักกับกนพิจารณาตอบกับชายผู้ให้การชัดคนเมือง
 พิไชยพัน, แลชนัยกับตรชนแพ่งกรมการเมืองทุ่งยั้ง, บอกชอชโค
 ชยมิชง, ว่าเมืองทุ่งยั้งชนแก่เมืองสุวรรณโคตย. มีกฎพระอัยการไว้
 ว่า, เนื้อความเมืองโคให้ผู้รักษาเมืองสุวรรณกรมการพิจารณาเอา
 พิไชยจ่ายราชการดำรงเมือง, แลเอาตัวผู้ฆ้องมาพิจารณาหัวเมือง
 พิไชยหนีมิได้, ผิดด้วยกฎหมายแต่อย่างธรรมเนียมอยู่. แลบอก
 ชอชโคชย, ชายผู้ร้ายรุดหลบหนีไป, จับโคแต่ญาติพนชอชย
 ผู้รายมาจำหนไว้นั้น, ครนเอาเนื้อความกราบทูลพระกรุณาตรัสฯ ตั้ง
 ว่า, ถึงจะมีกฎชยการไว้ว่า, เนื้อความเมืองโคให้ว่าเมืองหนักดี, แล
 เนื้อความผู้ร้ายโทษปลดนนชอใหญ่. ชอบให้จับตัวจับกุมเอาตัว
 ชายผู้ร้ายโดยฉบพดนจึงจะควร, แลชนัยกับตรกรมการเมืองทุ่งยั้ง
 บอกชอชโคชย, ให้ชายผู้ร้ายรุดหลบหนีไปโคนน, โทษกรมการ
 เมืองทุ่งยั้งผิดอยู่แล้ว, แต่ว่าเมืองทุ่งยั้งเป็นเมืองน้อยเป็นดาดปลาย
 แตนตอแดน, รัฐมถราชการทำผิดระแวงแต่เพียงนี้, ทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ ตั้งให้พระราชทานโทษไว้ครั้งหนึ่งก่อน. ให้มตราชน
 ไปคาดโทษกรมการเมืองทุ่งยั้งไว้ชยาให้ทำสืบไป, แลให้เร่งคนจำ-

นำตั้งผู้ร้ายมาให้กรมการเมืองพิไชย, เร่งรัดพิจารณาจับตัวผู้ร้าย
 แด่พวกเพื่อนชายผู้ร้ายให้สิ้นเชิง. แต่ให้มีตรากำหนดกฎหมายแจก
 ไปไว้ทุกหัวเมือง, เมือง } ทงบวงว่า, อันมีกฎพระอัยการไว้ดำ-
 วยเมือง, ฉะนั้นความเมืองนั้นแต่แพ่ง, ออญา, อทธร, นครบาด
 โทษเบาแต่ทมิพิไนย. แต่เนอความผู้ร้ายตกโคกระบือนั้น, มีกฎพระ
 อัยการอยุ่แต่ก่อนให้ปรับใหม่พิไนยจ่ายราชการอยุ่คชเคียด, แต่อัย
 ผู้ร้ายเสียค่าปรับใหม่โดยโทษแล้ว, ก็ยอมคบหากันกระทำร้ายนค
 ตกปล้นปล้นมอาณาพระราชราษฎรนั้นมากชุกชุมชุนกว่าแต่ก่อน, เพราะ
 ว่าจะเอาทรัพย์นั้นมาเสียค่าปรับใหม่, เหตุฉนจึงทรงพระกรุณาให้
 มีพระราชกำหนดกฎหมายไว้ทุกหัวเมืองครั้งก่อนนั้นว่า, ชายผู้ร้าย
 ตกโคกระบือนั้น, ถ้าพิจารณาเปนดีชย, แต่ให้เร่งเอาโคกระบือนั้น
 ให้แก่เจ้าทรัพย์. แต่ให้เอาทรัพย์ของชายผู้ร้ายนั้นเป็นพิไนยจ่าย
 ราชการ, แต่ให้เอาตัวชายผู้ร้ายบุตรภริยาชายผู้ร้ายตั้งไปยังกรุงฯ
 แด่ตัวชายผู้ร้ายให้สักหน้าเสียตั้งเขาคคคิดพองไว้ ไซ้ก่องจะตาย, แด
 บุตรภริยานั้น, ให้จ่ายเป็นคนนารือน. แต่พิจารณาโคกระบือนั้นให้
 เจ้าทรัพย์มีครบไซ้, ก็ให้เอาบุตรภริยาชายผู้ร้ายนั้น, ขายเอาเงิน
 ไซ้ให้แก่เจ้าทรัพย์, แต่เป็นพิไนยจ่ายราชการตามแต่จะได้. แต่
 พระราชกำหนดกฎหมายอนนไซ้, ไซ้แจ่งทุกหัวเมืองแล้ว. แต่ณสืบ
 ไปเมื่อนำถ้าเกิดโจรผู้ร้ายเมืองโคชัดพวกเพื่อนอยู่ต่างเมือง, ให้มี
 หนังสือผู้กรมการเมืองไปถึงผู้กรมการเมืองอำเภอซึ่งพวกเพื่อนชายผู้

๓๕ ๑ กฎให้ไว้แก่พระสรีร์คีตชีษย์ชวาในนอก, ให้กฎหมาย
 บอกรักษาตลอดของอาณาประชาราษฎร์ทั่วปดง. ดมเดจบรมบพิตร
 พระเจ้าอยู่หัวเดจพระราชดำเนินออกพระที่นั่งศรีสุริยาทพระอมรินทร์,
 มีพระราชโองการมารพระบดินทรคัทร์ดีแก่ผู้เฝ้าทงปดงว่า, มีพระ
 รชกำหนดกฎหมายไว้แก่คนสืบ ๆ กันมา, ให้เจ้าพระยาแดงพระยา
 พระทองเมือง, เจ้าราชชนกชนหม่นพทนายฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือน
 ดมนอกดมในตั้งกตพทงปดง, ยนเถยรหวางว่าดหมไพรททอง, แด
 พรวิคพดกตมก่าดงเดจไทยเดจทาช, ชนไว้แก่พระสรีร์คีตชีษย์ชวาทหม
 ทกกรม, ความประเพณีแต่ก่อน, แดชย้าให้ พนเพื่อนเดยราชกรพระ
 ผู้เป็นเจ้าของ. ถ้าพนเพื่อนเดยราชกรไปจะให้มีโทษจงหนักหนาคตาม
 พระอัยการ, แดให้พระสรีร์คีตชีษย์ชวาบังคับบัญญัติว่ากล่าวให้สำเร็จ
 ตามพระราชกำหนดกฎหมาย, แดให้เจ้าหมฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือนทง-
 ปดง, เร่งพิจารณาหาบ่างไพรจงทหมทกกรม, แดให้ ยนเถยร
 หวางว่าดชนไว้แก่พระสรีร์คีตชีษย์ชวาให้ ดนเชิง, ชย้าให้ตงหตชอยู่
 ไต. ถาดบไปเมื่อนำเจ้าหมไต ๆ เจ้ากรมไต ๆ, เขาไพร่หมเขาหมาย
 หมตกทงหนหมนพิจารณาถามดมโนครว, แดณนให้การว่าพ่อแม่พ
 นองญาติเป็นหม่นนเป็นกรมหม, แดดมตดยคำณนให้การจงให้คง
 ชยตามหมตามกรม. แดผู้ไตให้การว่าพ่อแม่พนองญาติคนต่างหม
 ต่างกรม, ต่างบ้านต่างอำเภอประการไต ๆ กัด, ให้พระสรีร์คีตพิจารณา
 ตเถยรหวางว่าดตามคำณนให้การ, ถาภชชพ, ชชแม่, ชชบ,
 ชชดง, ชชตา, ชชนำ, ตามอาวอาตามฝ่ายพ่อฝ่ายแม่, แดคนหนึ่ง
 ดมดจหนึ่งผู้ให้การ, จงให้พระสรีร์คีตแบ่งปันตามพระอัยการบาน

แผนก. ถ้ามีดีมัจจุหนึ่งคำฉันท์ให้การ, หาชอปปุ, ชอชอง, ชอชตา, ชอนาชอชอวอาในแถบยรทางว่าวมไตนน, ด้วยฉันนจะหตบหตถกน ราชการพระผู้เป็นเจ้า, แต่ฉันนจะให้การให้ ผิตบ้านผิตตำบลนกออย่า ให้ฟัง. แต่ให้พระดีศคคิงคบบัญชราให้คงแก่หมีผู้ มีแถบยรทางว่าวจงดิน, ให้มีโทษแก่ผู้ ให้การผู้หาแถบยรมไตนน, ตามทานบนโดย บทพระชยการ. ๖

๑ อนึ่งเจ้าหมีโตๆ เจ้ากรมโตๆ วิวาทกันว่าไพร่หมีนั้นไพร่กรม นน, แต่ของหนึ่งความแถบยรกต, มีแต่ทางว่าวต่างแถบยรกตนั้น, ให้ พระดีศคคิงคบให้แก่เจ้าหมีผู้ มีแถบยรทางว่าวกอนน, แต่มีแถบยร ทางว่าวภายหลังนมให้ฟัง, แต่ให้คงไพร่อยู่แก่เจ้าหมีผู้ มีแถบยร ทางว่าวกอนน. ๖

๑ อนึ่งถ้ามีแถบยรทางว่าวต่างกัน, ข้างหนึ่งฝ่ายทหาร, ข้าง หนึ่งฝ่ายพลเรือนน, ให้พระดีศคคิงคบให้แก่เจ้าหมีฝ่ายทหาร. ถ้า ฝ่ายข้างพลเรือนมีแถบยรทางว่าว, แต่ฝ่ายข้างทหารหาแถบยรทางว่าว มิไตนน, ให้พระดีศคคิงคบให้แก่ฝ่ายพลเรือนผู้ มีแถบยรทางว่าวนน. ถ้าแต่เจ้าหมีทั้งสองฝ่ายมีแถบยรทางว่าวอยู่ด้วยกัน, แต่มีเคอพนตน คองกันนั้น, ให้พระยาดีศคคิงคบให้แก่เจ้าหมีผู้ราชการหนักกว่าข้าง หนึ่ง. ถ้าไพร่หนึ่งองคนให้พระดีศคคิงคบให้แก่เจ้าหมีข้างตะคน, ถ้า มากกว่านั้นไปให้แบ่งบันตามพระชยการบานแผนก. ถ้าฝ่ายข้าง แม่นน, ให้มีชอชองชอชตาชอนา. ถ้าฝ่ายข้างพอนนให้ มีชอชชอชอง ชอชอว, ในแถบยรทางว่าวนนจึงให้แบ่งบัน. ถ้าแต่หาชอชอชอแม่ ในแถบยรทางว่าวมไค้, อย่าให้บันให้แก่นายฝ่ายข้างหนึ่งนเดย. ๖

๑) หนึ่งถ้าแต่ไพร่หมื่นกรมโตๆ หดหดกหนีราชการไป, จากบ้าน จากตำบลก็ดี, แต่เจ้าหมื่นเลียบรทางว่าจ่าหน้ายักดี, มีในคั้ง เลียบรตายหายเป็นประการโตๆ ก็ดี, แต่เจ้าหมื่นสืบสาวจับตัวได้ ก็ดี. โตแต่พ่นของพ่อแม่ดูกเมียญาติกันโตคนหนึ่ง, มาพิจารณาถามด้อมโน- ครว, ผู้นั้นมิให้การว่าพ่อแม่ดูกเมียพี่น้องญาติ, แต่ผู้นั้นมิได้เป็น หมู } ก็นั้น, แต่จะได้ขุขานนควาบถนันทามิได้, เจ้าหมื่นข้างคู กรม }

	พ่อ	ลุง	
เลียบรก็ดี, ทางว่าต่างก็ดี, มชช บ	} ชื่อนา	} ผาย	} กดี, แต่

ภขชอแต่คนหนึ่งในเลียบรทางว่าวักดี คางเลียบรก็ดี, ให้เขาเป็นด้อม ข้างเจ้าหมื่น. ถ้าแต่ผู้ให้ การ นนคิดใจว่าคบ้านทแวงว่า, ดุงคา ขายว่าหาดีก หมูมิได้ เป็นประการโตๆ ก็ดี. อย่าให้ พัง ด้วยผู้นั้น จะ หดหด กหนี จาก ราชการ พระ ผู้ เป็นเจ้า, แต่ให้ พระสัดจะดี มังคับให้คงหมื่นๆ นนกรมหนจงสัน. หนึ่ง ถ้า แต่ เจ้าหมื่นพิจารณา ไพร่ โดยพระราชกัหนดกกฎหมาย, แต่มิได้มาว่ากล่าวแก่เจ้าหมื่นว่า เป็นว่าไพร่ของผู้นนก็ดี, ว่าเป็นทาสเป็นนของผู้นนก็ดี, แต่ว่ามุด นอยใช้มาให้ว่ากล่าวเป็นประการโตๆ ก็ดี, แต่มายงขนว่าผู้ให้การ นนความมิได้เป็นหมื่นนกรมหนนทานมิได้. แต่ให้พระสัดคีเรียกเขาทานบน โดยคตนั้น, แล้วจึงให้พิจารณาตูลเลียบรทางว่าวตามคามาว่ากล่าว. ถ้ามีด้อมด้วยทานบนผู้นมาว่ากล่าวหาเลียบรทางว่าวมิได้นั้น, ให้ใหม่ โดยขนาด โจทยไพร่ให้ดวงท่านนั้น, แต่ผู้ให้การใหม่โดยระวางฮา-

พราจตามบทพระอัยการ. อนึ่งเจ้าหมื่นทองต้องฝ่ายแดงให้กล่าวถ้อย
 ทางว่ามิได้ด้วยกัน, มีแต่วานเครือในหมื่นในกรมนี้ ก็ให้พระ
 ดีศักดิ์เขาเรื่องราวกราบทูลพระกรุณา, แต่เดิมเดจบรมบพิตรพระพุท
 พุชเจ้าอยู่หัว, จะให้มีโทษแก่เจ้าหมื่นมโต ยืนถ้อยรทางว่าฉนั้น, แด
 ไพร่ทนายหมื่นมากน้อยเท่าใดให้คงอยู่ในหมื่นในกรมนี้จริงฉนั้น, ก็ให้
 ทำตามพระราชกฤษฎีกาเก่าใหม่. ฉนั้น ได้มีใบบอกทำตามพระราช
 กำหนดกฏให้ไว้, ให้ลงโทษโดยโทษานุโทษ ๘ ฐาน. กฏให้ไว้
 ณฉนั้นชัศตย เดือนสิบ แรมเก้าค่ำ จุลศักราช ๘๘๘ ปีถนนพศก. พระ

๓๕ ๑ จุลศักราช ๘๖๓ ปีถนนพศก. เศษธุมาศ นักษัตร พศก. พระ
 ชาติยวราช, พระบาทสมเด็จพระเอกาทศบุชศรีบรมนารถบรมบพิตรพระ
 พุชเจ้าอยู่หัว, เดดงเห็นอพระทงมังกฎพินานฉฉการพมิงคตไชย
 ปราสาท. ฉฉมีพระราชโองการมารพระบณทวทรดีเหนือเกล้า ฉฉ
 ฉฉ, ให้แคงพระธรรมณญไว้ สิบไปเมื่อน่า, ฉฉแคงพระทวงหัวเมือง,
 แดเจ้าราชหนัดขุนหมื่นพันทนายฝ่ายท้าวพลเรือนชายฉฉ, แดฉฉ
 ฉฉกตพินแฉฉราชฎรทงปวง, ฉฉความแค้นแคงแฉฉอรอด้วยประการ
 ใดฉฉ, แดฉฉจะทำฎีกาให้มฉฉนายอาณาประชาราต, ทูตเกล้า ฉฉฉฉ,
 แดให้มฉฉนำเขาไปฎีกานฉฉไปแฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ, ฉฉฉฉฉฉฉฉ
 พิจรณาคูไปฎีกานฉฉ. แดเหนือความในฎีกาฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ,
 ฉฉฉฉฉฉฉฉแฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ, แดฉฉฉฉฉฉฉฉ
 ราชทวพิชของทวงกต, แดฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ, ฉฉฉฉฉฉฉฉ
 ฉฉ, เป็นอาณาประชาราตมาฉฉ, เมียคฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ
 แดฉฉฉฉฉฉฉฉ. แดฉฉไปคฉฉของเมืองแฉฉฉฉฉฉ, แดทำคฉฉ

กัน โขกราชภูรไพร่พดเมืองให้แตกฉานชานเช่นหน้ไปกัถ. อนึ่งดูขุน
 พิกาศษาอรรคคัถ, แดมีเต็มใจในความพิกาศษากัถ. อนึ่งไปราชการ
 กัถ, ไปด้วยกัจจนเองกัถ, แดทำรกราชบาทวแดทำกัน โขกราชภูรทง
 ปวงกัถ, แดมีเนอศความซังกัถาดมานมในใบฎีกานัน. จึงเอาใบฎีกา
 นันทลเถด้า ๑ ถวาย, ให้ทราบถของร้ดพระบาท. ถ้าในใบฎีกานันมี
 เนอศความแดเป็นกระทรวงพระร้ดระดะ, แดเนอศความอชกรระธา-
 การกัถ, แดความนศรบาดกัถ, แดความอญากัถ, แดความแพงกัถ,
 ความมรฎุกกัถ, แดความชรรมการกัถ, แดความถ้ดะพบดกัถ. แด
 ความกรมพระคตงกัถ, แดความแพทยากัถ, ถานเนอศความทงนมใน
 ใบฎีกานันไซ้, ออย่าให้เอาใบฎีกานันทลเถด้า ๑ ถวาย, แดให้ตั้งไป
 ตามกระทรวง. อนึ่งถ่าบ่าวไพร่ด้นค้ดะมาเอาไศรยผู้ใด, ทำฎีกา
 ถัดวโทษแก่มุถนายชานาประชาบถว่า, มีชอบในราชการประการ
 ไต ๗. แดจะให้ผู้ใดเอาใบฎีกาทลเถด้า ๑ ถวายไซ้, ให้ผู้รบ ใบฎีกา
 นันเขาไปเจรจาค้ดด้วยถ่มุหนายกแดกระทาใหม่ว่าชอบให้กราบทลถวาย
 ไซ้, จึงให้รับฎีกานันเอาทลเถด้า ๑ ถวาย. แดอนึ่งผู้ใดมีค้ชทุกชประก-
 การไต ๗. แดมีในใบฎีกาทลเถด้า ๑ ถวาย, แดมาพ้ชงแก่มุถนายจะ
 ให้กราบทล ๑. ถาแดเนอศความในพ้ชงนนวน้า, มีผู้บงชางเขาเคว้ชง
 ด้าตราวูไปพันแทงอนกัถ, แดคุมเหิงมคตมกแดทบถของจจกัถค้ด้าวิบ
 ยชเอาทรพย, แดยอชกเขาถุกเมยพันองญาค้ไป, ให้เขาเจรจาค้ดด้วย
 ถ่มุหนายกข้างฝ้ายพลเรือน. ถาฝ้ายทหารไซ้, ให้เจรจาค้ดด้วยถ่มุพระ
 กระทาใหม่ว่าชอบ, ให้เอากราบทลพระกรุณาไซ้. จึงให้นายเอา
 กราบทลพระกรุณา. ถาฝ้ายทหารทงปวงไซ้, ให้ถ่มุพระกระทาใหม่

ถ้าเจ้ากิจผู้ทุกขนั้น ถ้าฝ่ายพดเรือนทงปวงไซ้, ให้สัมหนายกเจ้า-
เจ้ากิจผู้ทุกขนั้น. ถ้าแต่ผู้เจ้ากิจผู้ทุกขนั้น, ข้าพจนเนอความเดี่ย
มิได้อาให้เจ้าเรจไซ้, จึงจะเอาเนอความนกราทพดพระกรรณา. ถ้า
แต่ทำตามพระราชธรรมนุญทงไซ้, จะให้ปรับโดยพระราชกษ-
ฎีกา. แต่ให้พระดร์ศวดิบบอกแก่เจ้าพระยาแลพระยาพระหลวง, เจ้า

ราชินิกุลชนหมื่นนอกกรุงในกรุงหัวเมือง } ฝ่ายทหารพดเรือน, พม่า

ความขอขมาไทยใหญ่เงินจามกระดาดีแขกพราหมณ์, แด่พระนา
ยบญวนปรังของกฤษวิดิณตาต่างประเทศทงปวงอย่าให้หลงหลอ, ให้
ทำตามพระราชบัญญัติคนจางทุกประการ. ถ้าผู้ใดมิทำตามพระราช
บัญญัติคนไซ้, ท่านให้ตงโทษผู้นจหนักโดยโทษานุโทษ. กุน
เขกศก.

๓๖ ๐ กัดให้ไว้แก่ชนโรงชนศวดทงปวง, ผู้ได้พิจารณาเนอ
ความทกหมทุกกรมในกรุงนอกกรุงจางทง. ด้วยพระวิชิตรราชาศรีบุรีย
มหมะมัตกราทพดพระกรรณาว่า, ราชฎรรหาคความแก่กันเป็นเนอความ
อุทธร, นครบาต, อาญา, แพง แด่พระดการเรียตเอาค่าฤชาแก่
โจทยแก่จำเลย, ค่าเชิงประกันขางดะดาดงนนธ้าเหล็ย. มีพระราช
โองการมารพระบัตินุรจำเภาะแก่พระวิชิตรราชาศรีบุรียมหมะมัต,
แต่ให้พระมหาราชครพระครพิเชตพระครพิรามพระราชดฎาอะดี, ให้
แต่่งพระธรรมนุญไว้สืบไปเมื่อน่าว่า, ผู้งทวยราชฎรรผู้มอรรคคักทำ

หนึ่งตั้งมาจนตกขุนณศาตานั้น, ให้เจ้าศาตาเรียกเอาค่ารับฟ้องตั้ง
 ตั้ง. แลหัวพันมหาดไทยแลหัวพันกระต๊อใหม่, จะเอาหนึ่งตั้งฟ้อง
 เด่นอกแก่ดุกขุนณะศาตาเรียกเอาเงินแต่บาทหนึ่ง, ยินณศาตาดวงให้
 เจ้าศาตาเรียกเอาค่ารับฟ้องแต่ตั้งตั้ง, แลขุนราชพิณจ้ายเอาฟ้องอ่าน
 เด่นอกแก่ดุกขุนเรียกเอาบาทหนึ่ง, แลจะออกฟ้องไปเกาะคุกความนั้น,
 เรียกเอาค่าตอกฟ้องแต่ตั้งตั้ง. ถ้าเด่นายพระตำรงไปเกาะคุก
 ความแต่ในกรุง, ประทับตราขุนศาตเรียกเอาค่าเชิงเดินแต่ตั้งตั้ง,
 ถ้าแขวงจังหวด, ประทับตราปลัดกรมเรียกเอาค่าเชิงเดินหกตั้งตั้ง. ถ้า
 ฟ้องออกไปถึงหัวเมือง, ประทับตราพระราชดีนแต่เจ้ากรมทุก ๆ หัว-

- วิเศษไชยชาญ
- อินทบุรี
- พรหมบุรี
- สิงขบุรี
- ถาวรบุรี
- นนทบุรี
- อนบุรี
- นครไชยศรี
- สระบุรี
- นครนายก
- ปราจีน

เมือง. ถ้าไปหัวเมือง, ๓๓ เมืองนี้, ให้เอาค่าเชิง

เดินตามบาทตั้งตั้ง. ถ้าไปถึงเมืองไชยนาท, เมืองลพบุรี, เมือง
 ฉเชิงเขา, ตามเมืองนี้, ให้เอาค่าเชิงเดินค่าตั้งหนึ่ง. ถ้าไปถึงเมือง

นครสุวรรณ	} ศรีสวัสดิ์	} ๕ เมือง, เมืองจันทบุรี ๑๑	
พิจิตร			ระยอง
ราชบุรี			๕ เมือง รัตนบุรี
เพชรบุรี			กาญจนบุรี
สุวรรณบุรี			กยปราน

เมืองน, ให้เอาค่าเชิงเดินตาดังต่อไปนี้. ถ้าไปตั้งเมืองสุวรรณโลกย, เมืองศรีไชไทย, เมืองกำแพงเพชร, ตามเมืองน, ให้เรียกเอาค่าเชิงเดินตาดังต่อไปนี้. ถ้าไปตั้งเมืองพิไชย, เมืองพิศณุโลกย, เมืองนครราชสีมา, เมืองเพชรบุรี, ๕ เมืองน, ให้เรียกเอาค่าเชิงเดิน $\frac{๑๓}{๒๐}$ ถ้าไปตั้งเมืองทนาวศรี, เมืองนครศรีธรรมราช, เมืองพทลง, ตามเมืองน, ให้เรียกเอาค่าเชิงเดินตาดังต่อไปนี้ตามบาทตองตอง, ครนวางตราแต่ๆ ดังตองขรรคคคให้แก่นายพทามรงๆ เรียกเอาค่าตจจำ, ถ้าควมรับตั้งเรียกเอาค่าตจจำเตยตตตต, ถ้า

ชกชว	} ให้เรียกเอาค่าตจจำเตยตตตต. ครนตจความมา
นครบาด	
ความ	
ชาญา	

แพ่ง

ตจตจจะถามความคชกนน, ถ้าควมรับตั้งให้เรียกเอาค่าเชิงประกนแก่จกตจตจหนึ่ง, แก่จจเตยตจตจหนึ่ง. ถ้าเตถามแต่จจะเทียบถ่านอน, ถ้าควมรับตั้งเรียกเอาค่าเทียบแก่จกตจตจหนึ่ง, แก่จจเตย

ชกชว	} ให้เรียกเอาเงินค่าเทียบจกตจตจตต, จจเตยตจตต.
บาดหนึ่ง. ถ้าควม	
นครบาด	

แพ่งชาญา

จจเตยตจตต. ถ้าเตจกจจเตยมิได้ ใ้คนให้ร้กษถ่านอนใช้, ให้

เรียกเขาคำรักษาจำนวนข้างหนึ่งเดิมขอเดือนละบาท, ถ้าเดือนเรียก
เขาคนดะตามบาท. ถ้าพ้นสามเดือนแล้ว, อย่าให้นายพทามรงค์คิดว่า
จ้างแก่โจทก์แก่จำเลยกว่านั้นเลย. เมื่อจะชด้นอนต้องตั้งฐาน. ถ้า
ความรบดั่งให้เรียกเขาคำชแก่โจทก์บาทหนึ่ง, แก่จำเลยบาทหนึ่ง,
ให้จำศาลเรียกเขาปดายชต้องตั้งฐานแต่ข้างละเพื่อง, ถ้าแต่ความ
ชทธร

นกรมัด } ให้เรียกเขาคำชต้องตั้งฐานแก่โจทก์ของตั้งตั้ง, แก่จำเลย
แห่งอาณา

ตั้งตั้งตั้ง, แต่จำศาลเรียกเขาปดายชแต่ข้างละเพื่อง. ถ้าแต่ไปเดิน
เผชิญเท่าคำพยาน, ให้เรียกเขาคำเดินเผชิญแก่ผู้อ้าง, ถ้าแต่ข้างหนึ่ง
คำ, ให้เรียกเขาเงินแก่ผู้ค้านครั้งหนึ่ง, ถ้าแต่อย่างตั้งตั้งชวาง, ถ้า
ไปเดินเผชิญแต่ในกรุงแขวงจังหวัด, ให้เรียกเขาเงินผู้อ้างแต่หกตั้งตั้ง.

	วิเศษไชยชาญ	} ๓๓ เมืองนี้, ให้เรียกเขาคำเดิน
	อินทบุรี	
	พรหมบุรี	
	สิงห์บุรี	
	สรรคบุรี	
ถ้าแต่ไปตั้งเมือง	นนทบุรี	
	ชนบุรี	
	นครไชยศรี	
	นครนายก	
	สระบุรี	
	ปราจีน	

เผชิญแต่ตามบาท. ถ้าไปถึงเมืองไชยนาท, เมืองตพบุรี, เมือง
นเชิงเซา, ๓ เมืองนี้, ให้เรียกเขาค่าเดินเผชิญแต่คำตั้งหนึ่ง. ถ้าไป

นครสุวรรณ	}	๓๓ เมืองนี้, ให้เรียกเขาค่าเดินเผชิญแต่คำ-
พิศ		
ราชบุรี		
เพชรบุรี		
กาญจนบุรี		
ถึงเมือง ศรีสวัสดิ		
สุวรรณบุรี		
ระยอง		
ชลบุรี		
กุยบุรี		
จันทบุรี		

ตั้งต้องตั้ง. ถ้าไปถึงเมืองสุวรรณโดย, เมืองศรีไชไทย, เมือง
กำแพงเพชร, ตามเมืองนี้, ให้เรียกเขาค่าเดินเผชิญห้าบาท. ถ้าไป
ถึงเมืองคนาอศรี, เมืองนครศรีธรรมราช, เมืองพิทลุง, ตามเมืองนี้,
ให้เรียกเขาค่าเดินเผชิญแต่ห้าบาทต้องตั้ง, ถ้าไปถึงเมืองพิไชย,
เมืองพิศณุโดย, เมืองนครราชสีมา, เมืองเพชรบูรณ์, สี่เมืองนี้, ให้
เรียกเขาค่าเดินเผชิญ $\frac{๓}{๒}$ ถ้าไปถึงเมืองธานีให้เรียกเขาค่าเดินเผชิญ
แต่สามคำตั้ง. เมื่อเขาคำนวณชชาติ, ถ้าแต่ความรบตั้งให้เรียกเขา

ชชาติแก่ } โจทย } บาทหนึ่ง, จำค่าเรียกเขาค่าปถายชแก่ } โจทย }
จาเลย } จาเลย }

ตั้งหนึ่ง. ถ้าแต่ความแฉ้ว, จะเรียกเอาคำดินใหม่แต่ทนต์พยแฉ้วตั้งของ, ให้แก่ผู้ชนะใช้, ให้เรียกเอาหัวเบย ๓๐ เอาหนึ่ง. แต่ให้ขุนคำณได้ พิจารณาความทงปวงท่าตามพระราชกำหนด, แต่ให้สัมหบาณช้หมายบอกจงทว, กฎให้ไว้ณวันจันทร เดือนเก้า ขึ้นสิบห้าค่ำ, จตุศักราช ๓๐๐๕ ปีมะแมเบญจศก. ๖๖

๓๗ ๑ กฎให้ไว้แก่เจ้าพระยาแฉ้วพระยาพระหตวง, แต่เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นโรงศาล, แต่หัวหมื่นพันนายแฉ้วราชฎรทงปวง, ด้วยทรงพระกรุณาครัดเห็นเอเกล้าฯ ตั้งจวแต่ดินสืบไปเมื่อน่า, ถ้าผู้ใดมีศุขทุกขด้วยเนื้อความซึ่งมีควรจะทงเสด้าฯ ถวาย, ถ้าฝ่ายทหารให้เอาไปเจรจาด้วยสัมหพระกตวใหม่, ถ้าแต่ฝ่ายพลเรือนใช้ ให้เจรจาด้วยสัมหนายก. ถ้าเนื้อความนั้นเป็นกระทวงโค, ให้ตั้งให้ว่าความตามกระทวงนั้น. อนึ่งถ้าผู้ใดทำหนังสือมาฟ้องแก่มัจนายอาณาพยาบาลกิด, แต่จะฟ้องศาลหลวงกิด, จะฟ้องศาลอุฎกษณกิด. เป็นเนื้อความอุทธรแฉ้วอาญาแฉ้วความแฉ้วแต่ความนครบาดใช้, ในหนังสือฟ้องนั้นอย่าอ้างว่าให้กราบทูลพระกรุณา. แต่ศุขทุกขนั้นในหนังสือฟ้องเป็นกระทวงโค, ให้ตั้งให้ว่าตามกระทวง. แต่ให้เจ้าพระยาแฉ้วพระยาพระหตวงเจ้าราชินิกุลขุนโรงศาล, ฝ่ายทหารพลเรือนทงปวงทำตามกฏ. ถ้าแต่ผู้ใดมีได้ทำตามกฏนี้ใช้, จะให้มีโทษจงหนักตามพระราชกำหนดกฏหมาย. กฎให้ไว้ณวันพท เดือนเก้า ขึ้นหกค่ำ, ปีจอ โทศัศักราช ๓๐๓๒ ปี. เวณนายรัต. ๖๗

๓๘ ๑ กฎให้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก, ให้กฏหมายบอกแก่เจ้าพระยา, แต่พระยาพระหตวงเจ้าราชินิกุลขุนหมื่นฝ่ายทหารพล-

เรือน, แดอาณาปราชาราษฎร์ทงหลาย, ด้วยทรงพระกรุณาตรัส
 เหนือเกล้าฯ ตั้งว่า, ถ้าอาณาประชาราษฎร์มีคดีตั้งได้ให้ร้องฟ้องแก่
 มุหนายปราชายาด ๆ มีเอารุระ, จึงให้ฟ้องแก่ตุกษณณศาลา ๆ มีรับ
 รุระ, จึงให้ฟ้องแก่หัวหมนมมหาดเล็ก ๆ มีเอารุระ, จึงให้ทำฎีกาทูล
 เสด็จฯ ถวาย. ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามพระราชกำหนด, ให้เอาคดีลง
 พระราชอาญาเขียนส่งมายกแต่ให้คืนใบฎีกา, แดตั้งตัวให้แก่ชาย
 มั่น. กฎให้ไว้ณวันจันทร์ เดือนแปด ขึ้นหกค่ำ, จุฬศักราช ๓๑๓๕
 บดินทรเบญจศก.

๓๘ ๑ กฎให้แก่พระสุรัสวดีช่วยขอในนอก, ให้กฎหมายบอก
 แก่ตระตากรแต่ กรมมหาดไทยกตาทาใหม่, แดกรมมีของกรมฉกรรณ
 พระคลังกรมท่า, แดคำร้องแด่ท้าวโนแลดิมช่วยขอ, มหาดเล็กชาว
 ที่นครบาดขุนโรงขุนศาลมูบับตาเป็นตระตากรได้ พิจารณาความทุก
 หมูทุกกรม. ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าฯ ตั้งว่า, ราษฎรทั้ง
 ปวงมีอรรถคดีทำหนังสือของฟ้องหาความแก่กันณ โรงศาลสมักตร
 นักการกรมใด ๆ, เนื้อความเป็นอาญาจนครบาล. ครั้นจนโรงขุนศาล
 สมักตรนักการนรับเอาหนังสือฟ้องแล้ว, เขาจากถาดบาดหมาย
 ไปให้มุนนายอาณาประชายาดข้างหนึ่ง, ให้ตั้งข้างจำเลยมาพิจารณา
 ตามกระทรวง. แดครั้นตระตากรได้ตัวมา, ได้ถามสืบไปแต่เนื้อความ
 พิรุธข้างหนึ่งเห็นจะแพ้ ในด้านจนแล้ว, คดีความข้างหนึ่งค้อยมีเงิน
 ทอง, ข้างหนึ่งยากแค้นหาเงินจะเสียค่าฤทธาตระตากรมิได้, ก็ให้ตระ
 ตากรพิจารณาแต่ศาลเดียวตามเนื้อความกว่าจะสำเร็จ. แดข้างหนึ่ง
 ค้อยมีเงินทองเห็นเนื้อความตัวเองเพียงพดพิรุธจะแพ้แก่ข้างหนึ่ง, แด

คิดอ่านเขาเท็จเป็นจริงเกิดขึ้น^๕ ความเสียบ้าง, แต่เขินเขาแค่ชอบใจบ้าง, แต่คิดด้านวนคิดข้อความเสียบ้าง, พาโดว่าตระตาการโบายดีทำข่มเหิงบ้าง, แลว่า^๕ เนื้อความตระตาการความผู้^๕นั้น, มีผู้มาเยี่ยมต้อนรับฝ่ายโจทยฝ่ายจำเลยเขินเขาบ้าง, คิดจะให้ด้านวนยักยาวค้างเกินไป, แลชนโรงศาลตั้งมกักรณักกรกรรมอื่นนอกตระตาการเก่า, ผู้จะรับหนังสือของฟ้องนั้นคิดว่า^๕ เป็นกระทรวงของคดี, กรมนั้นได้พิจารณาตามพระบรมมณูญแต่กฎหมายแต่ก่อนแล้ว, จึงรับเขาหนังสือฟ้องผู้^๕นั้นจากต่างวาทหมายเอาเองให้ตั้งตระตาการเก่า, แต่ให้เบิกเขาด้านวนคดีความมาพิจารณาตามเนื้อความ, ขางหนึ่งคดีความเงินทองอาจจะเสียหายได้แก่สมักกรณักกร. แลให้ทำฎีกาทูลเกล้าถวาย. ก็ต่างโทษตระตาการเก่า, แต่เบิกเอาแต่คดีความไปให้ตระตาการใหม่ผู้^๕ได้รับสั่งพิจารณาให้ถาม, ครั้นตระตาการใหม่ถาม, ลูกความเสียค่าฤทธาตระตาการซ้ำทวีขึ้นไป, มากกว่าค่าฤทธาณโรงศาล, ลูกความซึ่งเป็นคนยากนั้น, ย่อมเสียค่าฤทธาซ้ำต้องต่อถามต่อแก่ตระตาการใหม่, เสียซ้ำทวีขึ้นไปกว่าตระตาการเก่าอีกเท่า, กว่าตระตาการใหม่จะพิจารณาให้เห็นเท็จแท้จริง, ลูกความได้ความยากแค้นเดือดร้อนหนักหนา, แลแสนเจ็บไปเพื่อนา, ถ้าราษฎรผู้มีอรรถคดีร้องฟ้องว่ากล่าวแก่กันณโรงศาล, แลสมักกรณักกร กรมใด ๆ, แลตระตาการณโรงศาลสมักกรณักกร, จะรับหนังสือของฟ้องราษฎรผู้^๕นั้น, ว่ากล่าวตามกระทรวงตามกฎหมายแต่ก่อนใช้, ให้ตระตาการณโรงศาลสมักกรณักกรได้พิจารณา, เรียกทานบนฝ่ายโจทยฝ่ายจำเลยไว้จึงมั่นคง' แลจึงให้ถามตามหนังสือร้องฟ้อง, แต่โดย

ยุติธรรม, แต่ตามดีด้อยตามจริง, อย่าให้กตัญญูเขาจริงเป็นเท็จ, เขา
 ความซื่อแพกตบชนเป็นชนะ, เขาความแพกตบชนเป็นเต็มอบ้างแต่
 ซื่อหนึ่งกระทงหนึ่งได้. ถ้าแต่ตระถากการณ โรงศาลล้มภักนักรการกรม
 นั้นได้ พิจารณาไต่ถาม, ตามหนังสือร้องฟ้อง, ซื่อใดกระทงใดโจทย
 จำเลยมีรับกัน. แต่เนื้อความถึงพยานซื่อใดกระทงใดจำเลยรับแล้ว
 ให้การเป็นประจักษ์ได้แต่ตามซื่อรับใช้, ถ้าให้ตระถากการณผู้ไต่ถาม
 เขียนเอาแต่ถ้อยคำโจทยจำเลย, โทมนคงแต่ตามดีด้อยตามจริง,
 อย่าให้เห็นแก่ฝ่ายโจทยฝ่ายจำเลย, ซื่อหนึ่งกระทงใดเมื่อคดีเนื้อ
 ความในด้านวนอ่านให้ โจทยจำเลยฟัง, ถ้าโจทยจำเลยว่าชอบด้วย
 ถ้อยคำแล้ว, โทมนที่กตัญญูมาตรวจค้นผู้มาตุคนั่งว่า, อ่านให้ฟังรู้
 ไต่ยั้นนั้นไว้, ในถ้อยคำด้านวนให้มันคงแต่ให้ผู้กล่าววน, ถัดแต่หา
 ครามได้ ให้ซื่ออีกเต็มได้เป็นสักคัญคุมอดบับหนึ่ง. ถ้าแต่โจทยจำเลย
 คิดใจแก่ตระถากการ, ไปร้องฟ้องณ โรงศาลอื่น, หาอุทธรอาญา
 ก่ออาโทษตระถากการว่า, เห็นแก่ดินจางดินบนเห็นแก่ข้างหนึ่ง, แด
 กตบเกิดขึ้นเนื้อความเดี่ยบบ้าง, แดเขียนเอาแต่ชอบใจบ้าง. แดตบ
 ด้านวนเดี่ยบบ้าง, คัดด้านวนมีต้นซื่อเนื้อความบ้าง, แดเมื่อถามมีผู้มา
 เดี่ยมด่อนบ้าง, เขียนเอาบ้าง, อย่าเพ้อให้ตระถากการใหม่เบิกเอา
 ด้านวนคู่ความมา, ให้บาดหมายโดนตฎีกาไปตั้งแต่ตระถากการแต่
 ล้มภักนักรการผู้ไต่ไต่ถามแก้มา, ให้ตระถากการใหม่ถามตามอาญา
 อุทธรแก่ตระถากการเก่านก่อน, เมื่อตระถากการจะถามนั้นให้เรียกเอา
 ทานบนแก่คู่ความผู้โจทยแดตระถากการเก่า, ซึ่งต้องอาญาอุทธรผู้
 เป็นจำเลยนั้นโทมนคงก่อนจึงให้ถาม. ครันตระถากการใหม่ถามตระถา-

การแก้ตามข้อหาอุทธรณ์, ซึ่งคู่ความคดีโจทก์ฎการแก้ข้อหนึ่งต้อง
 ขอบัดตามข้อ, จนถึงแก้ข้อข้อต้นตามเรื่องราว. ถ้าพิจารณาเป็น
 ดีดียวว่า, ฎการแก้แก้ทั้งตั้งเหตุเข้าด้วยฝ่ายโจทก์ฝ่ายจำเลย
 พิจารณามีเป็นยุติธรรม, แต่ฎการแก้แก้แก้แก้ข้อหนึ่งใช้, แต่
 เนื้อความซึ่งหาอุทธรณ์แก้ฎการแก้ข้อหาข้อหนึ่ง, จะได้ คัดพัน
 พระราชทรัพย์ข้างมาโคกระบือของ หลวงห้ามใต้, ก็ให้ฎการ
 ใหม่เอาเนื้อความเจราจด้วยลักษณะคัดหลวง, ให้ลักษณะคัด
 หลวงเอาเนื้อความเป็นแพด้วยให้ ดั้นจงทุกข้อ. แล้วให้เขานับคา
 คัดฎการผู้ตั้งนำผู้ตั้งประยใหม่, ฎการแก้ตามอัยการ
 แต่ให้ ใช้ทุนค่าฤชาผู้ชนะให้ ดั้นแข็ง, แต่คู่ความเดิมซึ่งหาแก้กันอยู่
 ฎการแก้กัน, ถ้าเป็นกระทรวงแพ่ง, แต่ฝ่ายจำเลยนั้นเป็นกรม
 ฝ่ายนอก, ให้ตั้งไปแพ่งกระเซมพิจารณา. ถ้าแต่ฎการแพ่งกระ
 เซมแพ่งวง, เป็นฎการแก้ของในอุทธรณ์แล้ว, ให้ตั้งไปให้
 แพ่งกลางพิจารณาเอาพิไนยจ่ายหน้าข้างหลวงตามพระธรรมนูญ,
 ถ้าแต่ศาลราชฎได้ พิจารณาเป็นความอุทธรณ์ผู้เป็นฎการ
 แก้, ให้ตั้งไปศาลอุทธรณ์ประจำตัวพิจารณา. ถ้าศาลประจำตัวเป็น
 ฎการแก้ต้องอุทธรณ์, ให้ตั้งไปศาลราชพิจารณา. ถ้า
 แต่เนื้อความเดิมหาความคัดชนบริษัทร, ก็ให้ตั้งให้คัดจนครบตัว
 เป็นฎการแก้แก้ด้านวง, แต่คู่ความไปพิจารณาได้ถามตามด้วย
 ตามจริง, เอาพิไนยจ่ายราชการ, แต่ซึ่งฎการใหม่เอาฎการ
 แก้มาพิจารณาได้ถามตามข้อเนื้อความซึ่งโจทก์อุทธรณ์, ถ้าแต่โจท
 ฑาฎการแก้, แก้แก้ฎการแก้ใช้, ให้ฎการใหม่ใช้

ไต่ถามคู่ความผู้เป็นโจทชนั้น, ให้แจ้งเนื้อความขอกล่าว, ผู้ยื่นเอาทั้ง
 ดับปลับมาหาตราการเก่ามั่นคงจริง ๆ ใช้, ให้คู่ความซึ่งตรา
 การใหม่ยังมีไต่เบิกมานั้น, คงอยู่แก่ตราการเก่าณศาลกรมนี้. จึง
 ให้ตราการเก่าเองเนื้อความซึ่งหาแก่น, มิได้เป็นข้อพระราชทรัพย์
 ข้าง มา โค กระบือของหลวงนั้นเป็นแพด้วยให้สิ้น. แล้วให้ใช้ทุน
 โจทผู้ชนะ. แล้วให้ปรับใหม่ผู้แพ้ตามรูปความซึ่งหาแก่น, แลหา
 ตราการเก่าตามอัยการ. ถ้าเนื้อความผู้หาแพ ตัดพระราช
 ทรัพย์ ข้าง มา โค กระบือของหลวง, ให้ตราการใหม่ไต่พิจารณา
 เนื้อความนั้น, คัดเอาเนื้อความจำเริญข้อพระราชทรัพย์ข้าง มา โค
 กระบือของหลวงนั้น, ว่าแก่ดูจนคัดหลวง ๆ พิพากษาประการใด,
 จึงให้กระทำตาม. ถ้าแต่ดูความคดีตราการณโรงศาลสมภักตร์
 นัการนั้น, ร้องฟ้องตามกระทรวงตามพระธรรมนูญ, แลไปทำฎีกา
 ทูลเกล้าฯ ถวายเกล้าฯ โทษตราการณ โรงศาลสมภักตร์นัการ, ซึ่ง
 ไต่พิจารณาเนื้อความขอหนึ่งดั่งขอตามขอ. จนถึงแก่ขอสืบขอ,
 คุกหนึ่งเกล้าฯ โทษตราการเก่ามาแต่ภายหลังนั้น. ครั้นทรงพระกรุ
 ณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราการเก่ามาพิจารณาไต่ถามใช้, ถ้าตรา
 การเก่าเป็นชนโรงขุนศาล, คือเจ้าพระยาพระหลวงขุนหมื่นผู้บันดา
 ข้าเฝ้าฝ่ายของขัติพระบาท, ก็ให้คัดขอด้านจนเก่านั้นออกให้แจ้งแล้ว,
 ให้กราบทูลพระกรุณาให้แจ้งฝ่ายของขัติพระบาท. ถ้าแต่ทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ประการใดจึงให้กระทำตาม. ถ้าทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ ให้ตราการใหม่เอาตราการเก่า, ไปพิจารณาไต่
 ถามขอเนื้อความซึ่งคู่ความทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายไป, จึงให้ตรา-

การใหม่ทำตาม. ถ้าแต่ครุฑการใหม่ผู้ถามพิจารณาใต้ถามเป็นดัง
 ว่า, ครุฑการเก่าพิจารณาใต้ถามมีเป็นดังมีเป็นยุติเป็นธรรม, แด
 เข้าด้วยฝ่ายโยทยฝ่ายจำเลยจริง, ก็ให้ครุฑการใหม่เอาด้านวนกราบ
 ทูตพระกรุณา. ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประการใด, จึงให้ครุ
 ฑการใหม่ทำตาม. ถ้าเนื้อความเป็นแพ่งอาญาอุทธรณ์ครบภาค, จะได้
 ว่าณโรงศาลตมกักตมการตามพระธรรมนูญ. แต่ความหากต่าง
 โทษครุฑการ, เอาเนื้อความไปทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย. แดครุฑ
 การใต้ถามเป็นดังว่าครุฑการเก่าแพ่ง, ให้เอาบันดาคำคดีตั้งหน้าตั้ง
 ปรับใหม่ครุฑการเก่าตามอัยการ. แดให้ใช้ทุนคำฤทธาผู้ชนะให้สิ้น
 แดความหนีให้ตั้งไปศาล ขึ้นตามกระทรวงพระธรรมนูญได้ พิจารณา
 ให้แล้วตามพระราชกำหนดกฎหมาย. ถ้าแต่ครุฑการใหม่ถามครุ
 ฑการเก่าตามเรื่องรางวัลนอกอาญา, แดใจทำฎีกาทูลเกล้าฯ
 ถวายแพแก่ครุฑการ, ให้ตั้งโทษพระราชอาญาโทษผู้แพตามโทษา
 นโทษ. ให้เอาเนื้อความหากเดิมครุฑการเก่า, แดมิได้ มีเนื้อความ
 คัดพันพระราชทรัพย์ข้างมาโคกระบือของหลวง, เป็นแพด้วยให้สิ้น
 จงทุกข้อ. ถ้าแต่เนื้อความในฟ้องซึ่งครุฑการเก่าพิจารณานั้น, คัด
 พันพระราชทรัพย์ข้างมาโคกระบือของหลวงไว้, ให้ครุฑการใหม่
 คัดข้อเนื้อความกราบทูลพระกรุณา แดแต่จะโปรด. ถ้าแต่ครุ
 ฑการใหม่พิจารณาเห็นแก่ดินจางดินบน, พิจารณามีเป็นยุติธรรมเข้า
 ด้วยฝ่ายโยทยฝ่ายจำเลย, มีผู้ร้องฟ้องจากต่างเป็นประการใด, จะ
 เอาครุฑการใหม่เป็นโทษ โดยโทษานุโทษ. แดให้ครุฑการโรง
 ศาลตมกักตมการกรมใด ๆ พิจารณาสืบไป, ก็ให้เอาคดีอันประ-

ภาคให้ผู้บัญชาพิจารณาความพึงจ้งทว, แต่เรียกเอาทานบนทั้งฝ่าย
 โจทยฝ่ายจำเลยไว้จ้งมันคง. จ้งพิจารณาไต่ถามตามเรื่องราว โจทย
 ทาแก่กัน. แต่ให้พระศรีศัควัฒน์ช่วยขวาในนอก, กฎหมายบอกแก่
 ตระตการผู้ไต่พิจารณาเนชความทุกกรมจ้งทว, พระราชวังหลวง
 พระราชวังหน้า. แต่ให้หมายบอกแก่พระราชวังหลังเจ้าราชวินิตคุณ
 หมั่นพทนาย, ให้บอกแก่บ่าวไพร่ส่งกำลังสมัครพรรคพวกให้ลอกเอา
 กตบไว้จ้งทุกหมู่ทุกกรม, อย่าให้หลงหลอชยได้. ถ้าแถมออกมทว,
 จะเอาตัวผู้บอกนั้นเป็นโทษจ้งหนัก. ถ้าบอกทวแต่ผู้ใดมิได้ทำตาม
 กต, จะเอาตัวผู้นั้นเป็นโทษจ้งหนัก. กตให้ไว้ณวันอังคาร เดือน ๘
 แรม ๘ ค่ำ, จุดศักราช ๑๐๒๒ ปีชวดโตศก. พระ

๒๐ ๑ กตให้แก่พระศรีศัควัฒน์ช่วยขวาในนอกให้กฎหมายบอก,
 แก่ตระตการมหาดไทยตระตการใหม่กรมเมืองกรมวังกรมพระคลังกรม
 นำตำรวจในซ้ายในขวา, ตำรวจนอกซ้ายนอกขวา, กรมทหารในซ้าย
 ขวา, มหาดเล็กชาวท, กรมพระนครบาล, แลขุนโรงขุนศาลผู้บัญชา
 เป็นตระตการ, ไต่พิจารณาเนชความทุกหมู่ทุกกรม. ด้วยทรงพระ
 กรุณาตรัสเห็นอเถตว่าดังว่า, ให้มีพระบรมมณูไว้แต่ก่อนว่า.
 ราษฎรทั้งปวงมีอรรถคดี, จะทำหนังสือร้องฟ้องแก่ตมกนักการขุน
 โรงขุนศาลกรมใดๆ, แลรับหนังสือร้องฟ้องไว้, แลหมายไปให้มูล
 นาย พยาบาลตั้งผู้ตองคดีมาพิจารณาไต่ถามค่อกัน, แลตระตการ
 เรียกเอาเงินค่าฤชาค่าธรรมเนียมแก่ฝ่ายโจทยฝ่ายจำเลย. ถ้าแ
 อาณาประชาราษฎรจะพิกษารู้อ่า, ผู้ทำผิดเบียดบังฉกฉกพระ
 ราชทรัพย์ ช้าง ม้า โค กระบือของหลวง, จะเอามาว่ากตวแก่

ล้มภักดิ์ถว้, แลทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายณั้. ครั้นว่าจะหาเงินเสีย
 ค่าฤชามิได้, ก็จะมีเงินได้เข้ามาว่ากล่าว, เนื้อความเบียดบัง
 ถกถกพระราชทรัพย์ข้างมาโคกระบือของหลวงหนักจะสูญเสีย. แต่
 หนีไปเมื่อน่า, ถ้าอาณาประชาราษฎร์จะมาร้องฟ้อง โรงศาลกรม
 ไต ๆ, แลทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายว่าผู้ทำผิดคิดมิชอบ. แลเบียดบัง
 ถกถกพระราชทรัพย์ ข้าง มาโค กระบือสัตว์รังปนหลวง, แลมี
 โพร่หลวงมีผู้ทำผิดกระทำกันไซกราษฎร์, ถกรราษฎรบริบราชบาศท
 โพร่พลเมือง แลทำถวายพระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์. หักมอย่าให้
 สวรรคตกรเรียกเอาค่าฤชากแก่ใจทยจำเลย, แลพระดำริคือดีช้ายชวา
 โน่นอกให้กฎหมายบอกแก่ครระถการ, ให้พิจารณาเนื้อความทุกหมู่
 ทุกกรม, ถ้ากฎหมายบอกท่นแล้วผู้ใดมิได้ทำตามกตให้ไว้ จะ
 เอาตัวเป็นโทษจงหนักตามโทษานุโทษ. กตให้ไว้ณวันศุกร์ เดือน ๘
 แรม ๘ ค่ำ, จตุศักราช ๓๐๘๒ ปีชวดโทศก.

๒๓ ๑ กตให้แก่พระดำริคือดีช้ายชวาในนอก, ให้กฎหมายบอก
 เจ้าพระยา แลพระยาพระหลวง เจ้าราชินิกต รนหมื่น พันทนาย, ฝ่าย
 ทหารพลเรือนผู้รักษามืองผู้รุกรมการ ผู้บนคาไตพิจารณาความทง

ปวงจงทว้, ด้วยมีพระราชกำหนดกฎหมายไปไว้ด้ารับหลวงเมือง

ไต่ฝ่ายเหนือ, แลแขวงจังหวัดทั้งดีแต่ก่อนว่า ราษฎรมือพรรคดี, จะ
 มาร้องฟ้องหากว่าโทษแก่กันด้วยเนื้อความข้อใด ๆ ก็ดี, แลคร-

ถ้าการพิจารณาเป็นสัจฉายใจทยายจำเตยแพะข้างหนึ่งก็ดี, แต่ตระลา-
 การต่อคู่ความมาถึงตระลาการ, แต่ฝ้ายใจทยายจำเตยปรองดอง
 ยอมกันเดียว, มีเนื้อความแก่กันแต่ช่วยกันผกผันใหม่พิไนยกดี, แต่
 ยอมผกผันใหม่พิไนยแต่ข้างเดียวก็ดี, ผู้รักษาเมืองผู้กรรมการแต่
 ขุนหมื่นแขวงพันแขวงดีบริยช้ายด, แลนายอำเภอ ทั้งปวงจะได้
 ปรับใหม่เอา แต่ตามอำเภอใจเอง ห้ามได้. ถ้าแต่เนื้อความ แขวง
 จังหวัด ย่อมบอกเรื่องราวเนื้อความซึ่งราษฎรของพ้องยอมแก่กันนั้น,
 ดังเข้ามายังกรมพระนครบาล ๆ ดังไปให้พระกระเซม ๆ จึงปรับมาว่า
 เนื้อความราษฎรหากันเป็นเนื้อความแต่เพียงนี้, ชอบจะลงเอาแต่
 เทวนนตามชยการ. ถ้าแต่เนื้อความเมืองธนบุรี, ให้ดังไปกรรมการ
 เมืองนนทบุรีปรับ. ถ้าแต่เนื้อความเมืองสาครบุรี, แต่เมืองสมุทร
 ปราการ, เมืองพระประแดง, ให้ดังไปเมืองธนบุรีปรับ. ถ้า
 เนื้อความ เมืองแม่กตอง, ให้ดังไปให้กรรมการ เมืองราชบุรีปรับ.
 ถ้าเนื้อความเมืองราชบุรี, ดังไปให้กรรมการแม่กตองปรับ. ถ้า
 เนื้อความเมืองสุพรรณบุรี, ดังไปให้กรรมการเมืองนครไชยศรีปรับ.
 ถ้าแต่เนื้อความเมืองนครไชยศรี, ดังไปให้กรรมการ เมืองสุพรรณ
 บุรีปรับ. ถ้าเนื้อความเมืองสิงขบุรี, ดังไปให้กรรมการเมืองสุวรรค
 บุรีปรับ. ถ้าเนื้อความเมืองสุวรรคบุรี, ดังไปให้กรรมการเมือง
 สิงขบุรีปรับ. ถ้าเนื้อความเมืองวิเศษไชยชาญ, ดังไปให้กรม
 การเมืองลพบุรีปรับ. ถ้าแต่เนื้อความเมืองลพบุรี, ดังไปให้
 กรรมการ เมืองวิเศษไชยชาญปรับ. ถ้าแต่เนื้อความ เมืองอินทร์-
 บุรี, ดังไปให้ กรรมการ เมืองพรหมบุรีปรับ. ถ้าแต่ เนื้อความ

เมืองพรหมบุรี, ตั้งไปให้กรมการเมืองอินทร์บุรีปรับ. ถ้าแต่เนื้อ
 ความเมืองไชยนาทบุรี, ตั้งไปให้กรมการเมืองอุไทยธานีปรับ. ถ้า
 แต่เนื้อความเมืองอุไทยธานี, ตั้งไปให้กรมการเมืองไชยนาทบุรีปรับ.
 แลยอมเอาไครยแก่กันณ, ผู้รักษาเมืองสุวรรณภูมิแขวงนายอำเภอ,
 จะได้บังคับบัญชาตงเอาเงินดินใหม่พิไนยแก่ราษฎรแต่อำเภอใจเอง
 หามิได้, แดราษฎรไพร่พลเมืองทั้งปวงจึงอยู่เย็นเป็นสุข. แดทุกวัน
 ผู้รักษาเมืองสุวรรณภูมิ, แดชนแขวงหมื่นแขวงแสนนายอำเภอทั้ง
 ปวงจะอย่างระรวมเนียมแต่ก่อนเสีย, แดบังคับบัญชาตงเอาเงินดิน
 ใหม่พิไนยแก่ราษฎรแต่ตามอำเภอใจเอง. ถ้าแต่จะปรับด้วยพระราช
 กฤษฎีกาแดพระรรมณูญ, บันดาจะเสียเงินดินใหม่พิไนยแต่
 คำตั้ง, กรมการแดแขวงผู้เป็นตราการ, ตงเอาเงินซึ่งตีบคำตั้งบ้าง,
 ซึ่งหนึ่งบ้าง, ตีบหาคำตั้งบ้าง, ตีบตีคำตั้งบ้าง. แดถางบ้างแต่เกาะมา
 ถึงศาลแล้ว, มิได้พิจารณาเนื้อความไปให้ดำเร็จ, แดพอดองใจทย
 จำแต่ให้ยอมกันแล้ว, จึงตงเอาเงินดินใหม่พิไนยตามอำเภอใจเอง.
 แดราษฎรจึงได้ความเดือดร้อนยากแค้นเสียหายเสียด้วยเหตุฉนทุก
 บวนทุกคาบสนน. แคนไปเมื่อนา, ถ้าแต่ราษฎรจะมีอรรถคดีตั้งได้ ๆ
 จะมาร้องฟ้องแก่ผู้รักษาเมืองสุวรรณภูมิแดแขวงนายอำเภอใช้,
 อย่าให้โมยดีจำจงตงเอาเงินดินใหม่พิไนยแต่อำเภอใจเอง. ถ้าแต่
 เนื้อความแขวงจังหวัดทั้งดีให้บอกเรื่องเนื้อความเข้ามายังกรมพระ
 นครบาล ๆ ตั้งไปให้พระกระหม่อมปรับจงทุกคู่. ถ้าแต่เป็นเนื้อความ
 หัวเมืองใช้, ให้ผิดกันเขาไปเจรจาตามโบราณราชประเพณีแต่

ก่อน, แต่เชิงเป็นเนือความหวอเมืองระยะทางไกลเกิน } คนไซ, จึง

ให้วากต้าวกันแต่ในเมืองนงเอง. แต่ให้ผู้รักษาเมืองสุวรรณ, แดชน
ปลัดขุนยกรบตรีแตรกรมการตักนงพรอมกัน, จึงปรบด้วยพระราช
กฤษฎีกาพระรรมณู, อนึ่งซึ่งตราการจะคุมเอาความราชฎรซึ่ง
แพแแต่ยอมนั้น, ไปให้กรมการเมืองอินปรีน, ให้เดี่ยคาปรบแต่
ทกตั้ง, แแต่คาเชิงเตนจะคุมไปนงตั้งตั้ง. แต่ให้ผู้รักษาเมือง
สุวรรณกรมการแแต่หัวเมือง, แแต่ชนแขวงหม่นแขวงพันแขวงจังหวัดทง
ปวง, ท้าตามพระราชกำหนดกฎหมายไว้จริงทุกประการ, ออย่าให้
ผู้ใด ๆ ทำให้ ผิดด้วยเนือความซึ่งมีมาใน พระราชกำหนดกฎหมาย
แต่ข้อใดข้อหนึ่งใด. ถ้าแต่ผู้รักษาเมืองสุวรรณกรมการท้าผิด, ให้ชนปลัด
ขุนยกรบตรีบอกลเนือความเขาไปยังกรุงเทพร. ถ้าแต่ชนปลัดขุนยกร
บตรีแตรกรมการท้าผิด, ให้ผู้รักษาเมืองบอกลเนือความเขาไปยังกรุง
เทพร, ออย่าให้อ้าวรงอันไว้แต่ข้อใดข้อหนึ่งใด. ถ้าแต่ผู้ใดรู้ว่าผู้
นงท้าผิดแแต่หนึ่งเนือความเดี่ย, จะเอาผู้นั้นเป็นโทษด้วยจงหนัก. แแต่
ให้หมายบอกแก่ผู้รักษาเมืองสุวรรณกรมการแขวงนายอ้าเบือ, กระทำ
ตามกฎหมายนงทุกประการ. ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตาม, จะเอาตัว
เป็นโทษตามโทษนงโทษ. กตให้ ไว้ณวันศุกร์ เดือนสิบสอง ขันดีค่า
จุลศักราช ๓๐๘๕ ปีชานจัตวาศก. พระ

๒๒ ๑ กตให้ ไว้แก่ตมทหาญธิ, ด้วยทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าว่าตั้งว่า, แแต่ไปเมื่อน่า, แแต่ฝ่ายตมท้าวพระยาพระทวดงหัว
เมืองชุนหม่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือนทงปวง, แแต่มาตมจรด้วย

หญิงไพร่หลวง แต่เกิดถูกหญิงชายเท่าใด, ให้คงแก่เจ้าหมู่ไพร่หลวง, อย่าให้ท้าวพระยาพระหลวงหัวเมืองขุนหมื่นพันทนายนั้นปันเอา. ถ้าแต่ชายนั้นไพร่หลวงสมจรด้วยหญิงสมท้าวพระยาพระหลวงหัวเมือง, ขุนหมื่นพันทนายพลเรือนชายชวา, แต่เกิดถูกหญิงชายเท่าใด, ให้ปันตามพระราชกฤษฎีกา, แต่ให้ส่งมหาดูแล, กฎหมายบอกท้าวพระยาพระหลวงหัวเมืองขุนหมื่นพันทนายจงทว, อย่าให้หลงหลอได้. ถ้าแต่กฎหมายมีทว, ท่านจะให้ส่งโทษแก่สมหาดูแล, ถ้าแต่กฎหมายให้ทวแต่แถมได้ทำตามพระราชกำหนดนั้น, ท่านจะให้มิโทษจงหนัก. กตให้ไว้ณวันพฤหัสบดี เดือนเก้า ขึ้นสิบสองค่ำ จุฬศักราช ๓๐๘๕ ปีเถาะเบญจศก.

๒๓ ๑ กตให้ไว้แก่ผู้รักษาเมืองสุพรรณภูมิ, ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว. มีพระราชโองการมาพระบัณฑูรสุรสีหนาทท้าวหวัดเห็นขอเกล้าฯ ตั้งว่า, แตนไปเมื่อนาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ, ให้ผู้ใดไปอยู่รักษาเมืองแตรงเมืองครองเมือง, เมือง } ปากไตฝ่ายเหนือทั้งปวง, แดไปราชการพระราชสงคราม กัด, แดมิได้บอกดำรงทุกข, มิได้ มีหนังสือให้มาเองนั้นมิชอบ, จะให้ตั้งพระราชอาณาถึงต้นฉวีตร. อนึ่งบอกกิจศุขทุกขมา, มีหนังสือไปให้หาแถมก่อนหนังสือไปทว, กบแต่กต่างทวงนั้นมิชอบ, จะให้ตั้งพระราชอาณาตามโทษานุโทษ. อนึ่งอย่าให้เจ้าเมืองซ่มเหงเก็บเอาตุ๊กต้าวหลานตำรวจราษฎรทั้งปวง, มาเป็นเมียแต่เป็นคนไร่, ถ้าพ่อแม่พ้องญาติมีคด้วยนั้นก็ตามใจเขา. อนึ่งจะทำจนระเนียบ

สำหรับเมือง, ให้ทอดเกณฑ์ไปแก่พลเมืองโดยขนาดเจ้าเมืองทั้งหลาย,
อันเคยทำมาแต่ก่อน. ถ้าจะทำเรือนบุตรภรรยาญาติพี่น้องเจ้าเมือง,
นอกจากอย่างธรรมเนียม, ให้เจ้าเมืองเช่าโคแดงด้วยตัดไม้, แด
ให้ค่าจ้างตามราษฎรเคียงข้าง. อนึ่งให้เจ้าเมืองเช่าโคได้รักษาประ
ชาราษฎร, อันมีในจังหวัดแขวงเมืองนั้น, ชำนาญผู้เบียดเบียนกัน
โซกราษฎร, รุกราชฆ่าฟันไพร่เมืองท่านใด. ถ้าเจ้าเมืองแลผู้รังเมือง
มิได้เข้าใจได้พิทักษ์รักษาราษฎรไพร่พลเมือง, แต่มีผู้ร้ายปล้นดม
เบียดเบียนกันโซกรุกราชฆาตกรรมบ้านพลเมืองทั้งหลายได้ใช้,
จะให้ตั้งโทษแก่เจ้าเมืองกรมการจหนัก, ถ้าผู้มาอันโซกตาเหตุ
จะว่าได้, ก็ให้บอกหนึ่งตั้งเขาไปยังตฤชนนศาตา, ให้เขากราบ
ทูลพระกรุณาให้ทราบได้ฝ่าละอองพระ. อนึ่งถ้าจะพิพากษากิจราชการ
บ้านเมือง, แดทุกขระราษฎรซึ่งพ้องนั้นประการใด ๆ, ให้ยก
บัตริ์เห็นผิดแฉชอบด้วย. อนึ่งชาวต่างเมืองอย่าให้ผู้ใดเขาชนอก
ชนุกุรบัตริ์. อนึ่งให้เจ้าเมืองปลัดยกุรบัตริ์พิจารณาคูศรา, ซึ่ง
ออกมาเอากระตังความทั้งปวงนั้น, ถ้าชอบด้วยพระราชกำหนดแฉพระ
ราชธรรมนุญให้ใช้ ครานั้นจึงให้ทำตาม. ถ้าแฉตราผู้ใดออกไปเอา
กระตังความมิชอบด้วยพระราชกำหนดแฉพระธรรมนุญให้ใช้ อย่าให้ตั้ง,
ให้บอกหนึ่งตั้งแฉตั้งควม ถัดครานั้นเขาไปยังตฤชนนศาตา. อนึ่ง
ผู้จะออกไปรักษาเมืองแฉตรงเมืองครองเมืองก็ดี, อย่าให้ตั้งตั้งกตพ
ใจเป็นตั้งกำลังเอง, ครนั้นออกไปตั้งเมืองแฉ, ให้ถามกิจราชการ
สำหรับเมืองแฉท่าน ทางตำบลใดจะไปตั้งแฉตำบลใด, แดให้เจ้า

เมืองกรมการไปตรวจจุดจ้งทุกตำบล, ทั้งทางบกทางเรือ, ถ้าเห็น
 ปรกหักพังมณคง, ก็ให้ซ่อมแปลงทำชนใหม่คง, ถ้าความเก่าไม่
 ชอบบกต, เห็นที่โคตบชนชอบกต, ก็ให้ยกย้ายไปตั้งให้ชอบกต. ถ้า
 ทางตำบลใดเห็นว่าดีควรให้ย้ายจะเด็ดออกมาได้แต่จะรักษายาก, ก็ให้
 ตัดไม้ทบบททางตำบลนั้นเสีย, แล้วให้ลงขวากหนามจงแน่นหนา. อนึ่ง
 ให้ชนพื้นชาวตำบลคู่มือไพร่สมควรตรวจไปด้วยเครื่องตราตรวจ, ผดด้
 ก็นอญรักษาตำบลไปกระแวนตำบลถึงแดนคือแดน, บันจบกันทางบก
 ทางเรือทุกตำบลจ้งทุกเดือนอย่าให้ขาด. ถ้าได้ราชการประการใดก็ดี,
 มีแลกับจ้งมอญพม่าไทยใหญ่เช่นพระราชฎรไปค้าขายทางบกทางเรือ,
 หารตราเบ็กตำบลมิได้กต, มีผู้ถือตราเบ็กตำบลแล้วจ้งมอญพม่าไทย
 ใหญ่เช่นพระราชฎร แปรกบดอมนอกตราเบ็กตำบลกต, แด่ถือตราปลดอ
 ตราเบ็กตำบลมิได้กต, ให้คุมเอาตัวผู้แปรกบดอมมานั้นส่งเข้าไปยังอุ
 ษณศาต, อย่าให้หลบหลัดหนีเป็นเหตุการประการใดได้. อนึ่งให้
 บำรุงชาวตำบลจ้งต้องเกิดยกด้อมเอาตมตักใหม่, ซึ่งหาด้ระบาญช
 มิได้เอาไว้เป็นชาวตำบล, แด่ให้บอกด้ระบาญชเข้าไปให้แจ้ง. ถ้า
 แด่ดีดีเกินที่เอาชาวตำบลไปราชการสั่งใด, อย่าเพื่อให้ด้งชาวตำบล
 นั้น, แด่ให้บอกหนึ่งคือเข้าไปยังอุษณศาตจากชน, เมื่อใดมีหนึ่งคือ
 ออกมาว่าประการใดจ้งให้ทำตาม. อนึ่งให้เจ้าเมืองรัฐด้ระบาญช
 หมุ่ทหารแไพ่หลวงข้าพระโยมด้งช, ดมนอกด้อมในดมก้าตั้งกรม
 การ, แด่คนแอมแฝงหาด้ระบาญชมิได้, แด่ข้าหน้เจ้าไพร่หน้ นาย
 เทียวช่มช่อนจดีพดด้, แด่ไพร่พดเมือองแตกฉานไปอยู่เมืองใดๆกต,
 ไปเทียวช่มช่อนอยู่บ้านกต, ให้แต่งเกิดยกด้อมด้งด้อมให้ไว้, แด่

ให้ตามทูลว่าผู้ใดกันโงกกรูกราชข่มเหง. ถ้าได้ตัวพิจารณาเป็นสัจว่า
 ข่มเหงราษฎรจริงก็ดี, แต่เห็นเป็นเหตุ่าเป็นกอบเหตุอ่ากำลังจะเกิดย
 กด้อมเขามิได้ก็ดี, ก็ให้บอกดังตัวผู้ข่มเหงราษฎร, แลคำบด
 ราษฎรไปข่มช้อนอนนเขาไปณกรุงเทพ ฯ จึงแจ้ง. อนึ่งกรมการ
 ซึ่งหาควมโต, ให้จัดคนทมิตต์ถ่าตั้งตงชั้นเป็นกรมการให้ครบ, แล
 ให้ว่ากรมการแสนายข้าเถอร้อยแขวงนายบ้านซึ่งอยู่พทกษวรักษ่า
 เถอทั้งปวง, ตรอจคร่าดูให้รู้วว่าผู้ใดไปรับราชการ ผู้ใดเป็นแห่งโต,
 แลให้รู้จักว่คนเมืองโตคำบโต, มาแขบแ่งอยู่ณเมืองนั้นมากน้อย
 เท่าใดให้รู้จักได้. ถ้ามีราชการเมื่อใดจะได้ครบราชการเมืองนั้น. อนึ่ง
 ให้เจ้าเมืองแปดตยกรบัตกรมการให้รู้ว่ระเบียบข่างใหม่้อย
 ค่อกันวได้, แลให้บอกเขาไปณตงชนคำตง. อนึ่งทงอพระย
 พระทงเมืองชุนทมิทพันทนาย, แลหมอขครกษข่าทงคนเร็วมาไซ
 ไปมกกิจราชการ, แลข่มเหงเขาทรพยดังของเงินทองแก่ประชาราช
 ราษฎรทงปวง, ให้ได้ควมยากแค้นเคอ. ถ้าแปประชาราชราษฎรมาอ
 พ้องให้เจามองแปตยกรบัต, ตามข่าทงคนเร็วมาไซ, ถ้าข่มเหง
 รับเป็นสัจ, ให้เรียกเขาทรพยดังของทองเงินนส่งให้แก่ราษฎร. ถ้า
 ข่าทงคนเร็วมาไซ, ทำตาเหตุอจะไต่ถามเขาทรพยดังของให้แก่
 ราษฎรโดยส่ตงกนหมโต, ให้กฎหมายไว้จมนตง, เมื่อข่าทงคน
 เร็วมาไซผู้ข่มเหงราษฎรหนักถึมาแต่ราชการแล้ว, ให้บอกหนังสือ
 คุมเขาราษฎร, ซึ่งข่าทงคนเร็วมาไซทำข่มเหงนั้น, เขาไปยังตง
 ชนคำตง. ถ้าแปเจ้าเมืองแปตยกรบัตกรมการทำตาเหตุอ, รุก
 ราช พระส่าศน ทำข่มเหง ตีคำ ข่าพัน สมนพรหมณาจารย์อาณ

พระราชราษฎรทั้งปวง, เสด็จมายังของทองเงินแต่ข้างม้าโคกระบือ
 เกวียน, ถิ่นโศกราษฎรให้ ได้ความเค่นเคื่องด้วยประการใดก็ดี. ถ้า
 เจ้าเมืองแกลงกรมการต้องพิพาศ, ให้ปลัดยุกรมบัตรบอกเข้าไป. ถ้า
 ปลัดยุกรมบัตรต้องพิพาศ, ให้เจ้าเมืองบอกเข้าไปยังลูกขุนณศาลาให้
 กราบบังคมทูล. อนึ่งครั้งเทศกาดพระราชพิธีศรีศักร, ให้ยุกร
 บัตรเข้ามารับพระราชทานมาพระพัตย์จาณกรุงฯ แต่ให้กำหนดรูป
 ราชการแต่กิจศุภทุกขราษฎรทั้งปวง, แลคนแอบแฝงซุ่มซ่อนจรดัด
 พัดคนให้จงแจ้งจงทุกประการ. จะให้กรมวังตาม, ถัดแต่ให้การไป
 มิได้จะให้มิโทษจงหนัก. แต่ให้เจ้าเมืองผู้กรมการ ทำตามพระราช
 กำหนดกฎหมายจงทุกประการ, ถัดมิได้กระทำตามจะให้มิโทษ
 ตามโทษานุโทษ. กฎให้ไว้ณวันจันทร์ เดือนแปด ขึ้นแปดค่ำ
 จตุศักราช ๓๐๘๘ บมมะเนนพศก. พระ

๒๕ ๐ กฎให้ลูกขุนณศาลากลาง, แลลูกขุนณศาลา, แลผู้
 พิจารณาทุกหนทุกกรม, ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าฯ ดังว่า,
 ราษฎรจะร้องฟ้องให้ทราบทงพระกรุณาทำฎีกาทดเกล้าทงกระหม่อม
 ถวาย, ให้กฎหมายทำหนังสือขึ้นกล่าวโทษแก่กันด้วยเนื่อความประ
 กรรใดๆ, กระจดาการถามไต่หยจำเลยเป็นด้านวนคอกัน, แลกระจดาการ
 เอาด้านวนฯ, แลไต่หยจำเลยยอมมีถ้อยคำทวงคิงเป็นกระเบียดกระ
 เดียวออกไปนอกด้านวน. ครั้นจำแก่ผู้พิภาคษา ผู้พิภาคษาเอาคำ
 ทวงคิงนั้นไปปรับๆมาเป็นสันใหม่พิไนย, แลราษฎรได้ความยากเค่น
 เดียวแล้ว, แลเนื่อความมีในด้านวนจริงอยู่ก็ดี, จะว่าสู้บไปมิได้. ถ้า
 แลถุกความนนมมคงอยู่จริงจะเอาเนื่อความนนดับไปได้. แต่บไป

เมื่อน้ำ, ถ้าใจทยจะทวงคืนด้วยบทพระอัยการ, แต่เป็นกระเบียด
กระเดียนกันนอกด่านจน, มิต้องด้วยบทพระอัยการห้ามนั้น, อย่าให้ถล
ชนพิภพศึกษาเคียงเคียงไว้ ให้ปรับด้วยพระอัยการ, ผู้ปรับนั้นแต่ปรับ
เคียงเคียงไว้บ้าง, คักหลังใบัดโดยยอมความแจ่มบ้าง, แต่ย้อนไปมา
หลายครั้งหลายครา, ราษฎรผู้เป็นความบ่ด้วยการทำมาหากิน, ถึงเนือ
ความจริงอยู่ แต่เทียบไปมาอย่างนานแฉด, เนือความก็เรื่อร้างค้าง
สูญไป. แดราษฎรผู้มักคินนไต่ความขาดแคลน, แดพิในยหดวงนนัก
พลอยสูญเดียวด้วย. ตามถ้อยคำคิงทุแดนอกด่านจน มิต้องพระราช
กำหนดพระอัยการอย่าให้ปรับ. แต่ให้ถลชนพิภพศึกษาตบตอออกให้เห
ความผิดแฉดชอบ, เท็จจริงเขาเป็นแพเป็นชะระกันไต่, จึงให้ปรับด้วย
พระราชกำหนดบทพระอัยการ. แต่ให้ถลชนทำตามพระราชกำหนด
กฎหมายนงทุกประการ. กฎให้ ไฉนฉนฉนทร์ เทือนดับเข็ด ชน
หกคำ, จดศักราช ๑๐๘๒ ปีจอชกษัตริย์ไทยคัก.

๒๕ ๑ กฎให้แก่พระสุริยวงศ์ช่วยชวาในนอก, ให้กฎหมายบอก
แก่เจ้าพระยา, แดพระยาพระหอดวงเมืองเจ้าราชชินนกุลชนหม่มมหาดเล็ก
ชาวทพทนายคัก ๔, แดนายตำรวจ, แดนายรองภิตายเสมียรผู้คุม,
ซึ่งพิจารณาความทงปรอง. ด้วยทรงพระกรุณาฯ ดังว่า, พระยา
หุเช่นชานกราบทูลพระกรุณาว่า, เจ้าพระยาแดพระยาพระหอดวงเมือง
เจ้าราชชินนกุลชนหม่มมหาดเล็กชาวทพทนาย, แดนายตำรวจแदनาย
รองภิตายเสมียร, แดไพร่เป็นโทษดังไปตำรวจในตำรวจนอกกรม
วัง, เขย่นถามนนเรียกเขาเงินค่าต ๗๒ ครนมีปรับตั้งให้ดังไปคุณกร
บาดเรียกเขาเงินค่าต ๗๒ ถ้าแตรปรับตั้งให้ ตักถามเรียกเขาเงินค่าต

๓๖ ครั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ, ให้ออกจากโทษเสียค่าทูล
 อดองเป็นเงิน ๓^๑ - แต่ผู้ยากจะเสียค่าธรรมเนียม ๕๕, ยอดกู้ยืม
 เงินมาเสียถูกเมียได้ความยากแค้น. แต่มีรับสั่งให้อาษาษาพญา,
 นายจันท์บัญชาพิทย, ซึ่งเป็นดุษฎีบัณฑิตคนโทษตัวจริงในตำรวจนอก,
 แดพันจ่าบวรศักดิ์ พันจ่าบวรสิทธิ์ ดุษฎีบัณฑิตคนโทษ ตำรวจนอก
 ชำนาญกรว่า แดพันพิทักษ์ทวารักษาวิชาครีวราชมนตรีกรมวัง, แดขุน
 พิศัยพนักงานคนโทษกรมพระนครบาล, แดขุนศรีคงยศพนักงานคน
 โทษชาวเสียมกระดังงะ, แดขุนคงยศพนักงานคนโทษคตังราชการ, ขุน
 พิศัยนวดาซึ่งเป็นพนักงานคนโทษเสียมกระดังงะไชย, แดนายพญา
 พิทย, นายจันท์บัญชาพิทยให้การจำ, ซึ่งเป็นธรรมเนียมแต่ก่อน
 สืบมา. ถ้าเจ้าพระยาแแต่พระยาพระหุดวงเมืองเจ้าราชินิกุลชนหมื่น
 นหาคเสกชาวทพทนาย, แดนายตำรวจนายรองภูตาศเดิมยรแดโพ
 ๓๖ โท, ครั้นมีรับสั่งให้เขียนถามก็ให้รับพระราชอาญาจำห้าประการ,
 ผู้คุมเรียกเอาค่าตดเป็นเงิน ๓^๑ ๒ ได้แก่เจ้ากรม ๒ - ได้แก่ปลัดกรม
 ๑ - ได้แก่หัวหมื่นเจ้าหมื่นซึ่งโคคุมหน ๒ - ได้แก่ตำรวจดุษฎีบัณฑิต
 คน ๒ - ได้แก่ดุษฎีบัณฑิตเงินเรือ ๑ - ได้แก่นายตำรวจในแดน
 คตังบันกันเป็นเงิน ๒ - ได้แก่พันทนายผู้คุมเป็นเงิน ๑ - ได้แก่พัน
 ทนายตาบนาทเป็นเงิน ๒ - ได้แก่พันทนายตาบชดบังบันกันเป็นเงิน ๑
 ได้แก่พันทนายตาบบังเจ็ดคนบันกันเป็นเงินสามบาท. ได้แก่นายจำ
 ดั่งค ๘ คนบันกันเป็นเงินบาทหนึ่ง. ได้แก่นายจันท์บัญชาผู้ตรวจเป็น
 เงิน ๖ ดั่ง. ถ้ามีรับสั่งให้ตถามก็ให้รับพระราชอาญาจำ ๓ ประ
 การ, เรียกเอาค่าตดเป็นเงิน ๓ ค้าง ๓ บาท. เจ้ากรมปลัดกรม

แต่หัวหมื่นพันทนายผู้ใดค่าธรรมเนียมนี้โต กิ่งหนึ่งลงมา. ถ้า
มีรับตั้งให้ออกจากโทษ, แต่เจ้ากรมได้ค่าที่ตลอดของ ๓ คำตั้ง. ตำรวจ
ในซ้ายในขวาพันจ่าบวรศักดิ์โตเหมือนกัน. พันจ่าบวรดีที่ชื่อหุ-
บาณชื่อกันโทษตำรวจนอกซ้ายขวาให้การว่า, เจ้าพระยาแฉะพระ-
ยาพระหลวงเมือง, เจ้าราชหนักขุนหมื่นมหาดเล็กชาวทพันทนาย,
แฉะนายตำรวจนายรองภักดาเสมียรแต่ไพร่ผู้ใดเป็นโทษ, มีรับตั้งให้
เขียนตามกั โหล่นรบพระราชอาณาเจ้าทำประการ, ผู้คุมเรียกเอาค่า
ลดเป็นเงิน ๗ คำตั้ง ๒ บาท. ได้แก่เจ้ากรม ๒ คำตั้ง, ได้แก่ปลัดกรม
หลวงหนึ่ง, ได้แก่หัวหมื่นเจ้าหมื่น ได้คุม ๒ บาท, ได้แก่ผู้คุมหมายชื่อ
๒ บาท, ได้แก่เทพราชตำรวจหกตั้ง, ได้แก่ตำรวจตรีเจ้านายเวร
๒ คนบันทึนเป็นเงิน ๒ บาท, ได้แก่หมื่นจ่า ๓ คนบันทึนเป็นเงิน ๒ บาท,
ได้แก่พันทนายคาบมา ๒ บาท, ได้แก่พันทนายคาบที่ ๑ ตั้ง, ได้
แก่พันทนายคาบบึงตั้งคน ๓ บาท, ได้แก่ผู้คุมหกตั้ง, ได้แก่คอย
ตั้งบันทึนเป็นเงินตั้งตั้ง. ตามมีรับตั้งให้ติดตามกรมพระราชอาณา
เจ้า ๓ ประการ, ผู้คุมเรียกเอาค่าลด ๓ คำตั้ง ๓ บาท. เจ้ากรมปลัด
กรมหัวหมื่นพันทนาย, แต่ผู้คุมโต กิ่งหนึ่งลงมา. ครั้นมีรับตั้งให้ออก
จากพระราชอาณา, เจ้ากรมได้ค่าที่ตลอดเป็นเงินตามคำตั้ง, ตำ-
รวจนอกซ้ายนอกขวาเหมือนกัน. พันพิทกษทวาพันรักษาราตรีราชมัน
กรมวังให้การว่า, เจ้าพระยาแฉะพระหลวงเมือง, เจ้าราชหนักขุนหมื่น
มหาดเล็กชาวทพันทนาย, แฉะนายตำรวจนายรองภักดาเสมียร, แฉะ
ไพร่ผู้ใดเป็นโทษตั้งให้กรมวังให้เขียนตาม, ให้รับพระราชอาณาเจ้า
& ประการ, ผู้คุมเรียกเอาค่าลดเป็นเงิน ๗ คำตั้ง ๒ บาท, ได้แก่เจ้า-

กรม ๒ ค่าตั้ง ๒ บาท. ได้แก่เดิมยรมผู้ถาม ๒ ค่าตั้ง ๒ บาท, ได้แก่พัน-
พิทกษทวณผู้คุม ๒ ค่าตั้ง ๒ บาท. ถ้าข้างชายพนรภษารাত্রได้คุม,
ก็ให้พนรภษารাত্র. ถ้ามีรบตั้งให้ตอามให้ถรับพระราชาญาจำ
๓ ประการ, ผู้คุมเรียกค่าตดเป็นเงิน ๓ ค่าตั้ง ๓ บาท, เจ้ากรมแต่
เดิมยรมผู้คุมได้ กิ่งหนึ่งตงมา. ถ้ามีรบตั้งให้ออกจากโทษ, เจ้ากรม
ได้ ค่าทุตตดตงเป็นเงิน ๓ ค่าตั้ง. แต่ ขนพิศคคินครมาดให้การว่า,
ถ้าเจ้าพระยาแต่พระยาพระหตวงเมือง, เจ้าราชชนิกฤตชนหมันมหาค-
เดกชาวที่พันทนาย, แตนายคัจจณนายรองภุคษาเดิมยรมแต่ไพรผู้
โคเป็นโทษ, มีรบตั้งให้ตั้งไปกรมพระนครมาดจำได้คูก, ทามรง
เรียกค่าตดเป็นเงินเจดค่าตั้งดตงบาท, ได้แก่หตวงเพชรปานีค่าตั้ง
หนึ่ง, ได้แก่ขนงำเมืองค่าตั้งหนึ่ง, ได้แก่ขนพิศคคค่าตั้งหนึ่ง, ได้แก่
ทามรงผู้คุม ๓ ค่าตั้ง ๒ บาท, ได้แก่ผู้ตรวจตงคนบ้านกันเป็นเงิน
๒ บาท, ได้แก่นายยามตคคนเป็นเงิน ๒ บาท. ครนมมีรบตั้งให้ออกจาก
โทษ, เจ้ากรมได้ค่าทุตตดตงเป็นเงิน ๓ ค่าตั้ง. ขนคคีคองยคเดภา
คตงใน, ขนคองยคเดนาคตงราชการ. ขนพิบุดย่นาวาเดภาคตงไซให้
การว่า, เจ้าพระยาแต่พระยาพระหตวงเมือง, เจ้าราชชนิกฤตชนหมัน
มหาคเดกชาวที่พันทนาย, แตนายคัจจณนายรองภุคษาเดิมยรม, แด
ไพรเป็นโทษ มีรบตั้งให้ตั้งไปจำไว้, เดภาเรียกเขาคค่าตดเป็นเงิน
ตมค่าตั้งตงบาท, ได้แก่ขนคคีคองยคค่าตั้งหนึ่ง, ได้แก่เดิมยรม
ชาวเดภำบ้านกันเป็นเงินหกบาท, ได้แก่นายนักการผู้ตรวจคษาจวค
บ้านกันเป็นเงินค่าตั้งหนึ่ง. แดเดภาคตงราชการคตงวงไซได้ค่าตด
เหมือนกันแต่ก่อน, ผู้จำคนโทษยอมเอาเงินค่าตดแก่ผู้เป็นโทษหนัก,

แต่มีได้บ้างของให้มันคงตามโทษ, คนโทษจึงหนีไปได้. แต่หนีไป
 เมื่อนำถ้าแต่ข้าทูลของขลุ้พระบาทฯ, แต่ไพร่ผู้ใด ๆ เป็นโทษ
 ขบถ, แต่โทษโจรปล้นสดม, แต่ผู้คุมจำให้หนีไปได้. แต่โทษ
 หนักประับัทรราชฎร, แต่มีรับสั่งให้ตำรวจในตำรวจนอก, แต่
 กรมวังทหารใน, แต่กรมฉนมซ้ายขวา, แต่กรมพระนครบาล
 ให้เขียนตาม, แต่ตีถามให้จำ ๕ ประการ, แต่จำ ๓ ประการ, อย่า
 ให้เรียกค่าตัด ให้จำให้ครบให้มันคง. ถ้าแต่ตั้งไปเดภาคตั้งในคดี
 ราชการวังไซยนั้น, อย่าให้เอาค่าตัด ให้จำให้ครบทั้งห้าประการตาม
 โทษหนักนั้น, อย่าตัดแต่ประการใดประการหนึ่งได้. ถ้าเจ้าพระยา
 แต่พระยาพระหหลวงเมืองเจ้าราชชนกขุนหมื่นมหาดเล็กชาวท, แต่พัน
 ทนายแต่นายตำรวจนายรองภคายเดิมย่นแต่ไพร่ผู้ใด ๆ, เป็นแต่คิด
 ระวังเกี่ยวจวกราชการคดี, แต่ทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายกล่าวโทษ
 แก่ถนคดี, เป็นแต่ความโทษเขาคดี. แต่มีรับสั่งให้เขียนตาม, แต่ตี
 ถามจำ ๕ ประการ, ทรงพระกรุณาให้พนโทษนั้น. ถ้าจำ ๕ ประการ
 เจ้าพระยาให้เรียกเอาเงินค่าตัดเจ็ดตำดั่งดองบาท, แต่พระยานให้
 เรียกเอาเงินค่าตัดแต่หกตำดั่ง, พระนให้เรียกเอาเงินค่าตัดห้าตำดั่ง,
 หลวงแต่เมืองให้เรียกเอาเงินค่าตัดแต่สี่ตำดั่ง, เจ้าราชชนกขุนให้
 เรียกเอาเงินค่าตัดสามตำดั่ง, หมื่นแต่มหาดเล็กชาวทให้เรียกเอาเงิน
 ค่าตัดสองตำดั่ง, พันทนาย, แต่นายตำรวจ, นายรองภคาย,
 เดิมยรให้เรียกเอาเงินค่าตัดแต่ตำดั่งดองบาท, ไพร่ให้เรียกเอา
 เงินค่าตัดตำดั่งหนึ่ง. แต่ซึ่งจำตามประการตีถามนั้น, ถ้าเจ้าพระยา
 ให้เรียกเอาเงินค่าตัดแต่สามตำดั่ง ๓ บาท; ถ้าแต่พระยาให้เรียกเอา
 เงินค่าตัดสามตำดั่ง, พระนให้เรียกเอาเงินค่าตัดสองตำดั่ง ๒ บาท,

แต่หลวงนั้นให้เรียกเขาเงินค่าตแต่ต้องค่าตั้ง, เจ้าราชหนักถนให้
เรียกเขาเงินค่าตค่าตั้ง ๒ บาท, หมันแถมหาดเดกขาวทให้เรียกเขา
เงินค่าตค่าตั้งหนึ่ง, พันทนายแสนายตำรวจนายรองภคตษาเด็มยร,
ให้เรียกเขาเงินค่าตค่าตั้งบาท, ไพร่นให้เรียกเขาเงินค่าตแต่ต้อง
บาท. ถ้ามีรับตั้งไทจวตามมีได้ตั้งให้ตั้งพระราชชาญา, มีรับตั้งไทพ
โทษให้เรียกเขาแต่ค่าตอด, อย่าให้เรียกเขาค่าตค่าตอดของค่ารับ
ตั้ง. ถ้าจำตามเนอความเรื่องเดยวกัน, ให้ชวยกันเดยวรับตั้งค
ตค่าตั้ง, ค่าตอดของ ๑ ค่าตั้ง, แดให้พิศคัหมายบอกจงทว. กฏ
ให้ไวณฉนของคารเดอนทกชนดึยตั้งค่า, จุดศักราช ๑๑๑๓ ปีกุน
ตรีศก.

๒๑ ๑ กฏให้แด่พระรัศมีคอดีชายชวาโนนอก, ให้กฏหมาย
บอกแกเจ้าพระยาแดพระยาพระหอดวงเมือง, เจ้าราชหนักถนหมันเจ้า
หม, แดดัมหมบายช, แดนายเจ้าหมฝ่ายทวารพดเรือนทงปัจจ. ด้วย
ทรงพระกรุณาครัดเห็นอเกล้าฯ ตั้งว่า, พระรัศมีคอดีหน้าเขาเนอความ
ซึ่งเจ้าหมแดดีศัคคอกวาทแกถนน, กราบบังคมทอพระกรุณาว่า,
เดกซึ่งตายแดเห็นพกวตพิถตจวตทช, แดรับตั้งเขาไปท่าเปดียนแถบียน
นน. ครนมีราชการดีศัคคอกวาทตามจำนวนซึ่งเจ้าหมยณไวณฉ,
เดกนนคงอยคคบายชยชยได้ห้ามได้. แดเจ้าหมดัมหมบายชจะจำหมาย
ตวงบดงมาดีศัคคิมพง, เจ้าหมดัมหมบายชได้ทตรงแทนได้ความยาก
แค้น, คอครบดึบปีจึงจะได้ชำระบายชตั้งจำหมายแดท่าแถบียนรับ
ไฉ, แดดีศัคคิงพงนน. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่าแค้นดึบ
ไปเมื่อน่า. ถ้ามีพระราชโองการครัดเห็นอเกล้าฯ ตั้งว่า, ชาทุดอง

ขลุ้พระบาทผู้ใดจำเภาให้เอาเด็กหมู่ใดกรมใด, ส่งไปเป็นเด็กพระ
 ราชทาน, ต้องการพระราชประสงค์จะทำสิ่งใด ๆ ก็ดี, ถ้าแต่ตาย
 หนักนเคหะพิภตพิภตจรีต, เจ้าหมื่นด้วงเขาว่านเคว้อมิได้แล้ว, ก็
 ให้เจ้าหมื่นด้วงหาญซึ่งเขาว่านแต่เจ้ากรมปลัดกรมในกรมนั้น, แต่ให้
 เจ้ากรมปลัดกรมในกรมนั้น ด้วงด้วงดี. ถ้าจริงคงหนึ่งร้อยคำเจ้า
 หมื่น แต่ด้วงหาญซึ่งจำหน่ายแล้ว. จึงให้เจ้าหมื่น แต่ด้วงหาญซึ่งทำ
 หนึ่งร้อยทานบนหัว, เด็กซึ่งตายหนักแต่พิภตจรีตนั้น, อยู่บ้านนั้นตามด
 นั้น, รูปพรรณนั้นดังตาข้า, บิดามารดาบุตรภรรยาแต่ตัวชื่อนั้น,
 หนักตายพิภตพิภตจรีตพิภตเหตุเป็นนเคอนนั้น. ถ้าแต่มีค้ายหนักพิภต
 จรีตพิภตเหตุเจ้าหมื่นหากคงหาญซึ่งจำหน่าย, แต่แต่ถึงแก่จกนฮา
 พรางไว้. ถ้าจับได้เป็นสัดขี้ไข, เด็กตัวหนึ่งให้เอาแก่เจ้ากรมปลัด
 กรม, แต่ด้วงหาญซึ่งเจ้าหมื่นคนหนึ่งเป็นคนดีคน. แต่ประทับตราเจ้า
 กรมปลัดกรม, แต่ด้วงหาญซึ่งแต่เจ้าหมื่นประทับกันดั่งดวง, สัตว์
 ตามมีตราจำนำแต่หาตราจำนำได้ ประทับหนึ่งร้อยทานบนนั้นแล้ว.
 ถ้าเด็กฝ่ายทหารให้เอาหมายรับสั่ง, แต่ทานบนนั้นมาว่าแก่พระธรรม
 ไตรยโลกยนั้น. ถ้าเด็กฝ่ายพลเรือนให้เอามาว่าแก่พระสุภาวดี, แต่
 ซึ่งทานบนนั้นก็ให้รับไว้, แต่ซึ่งเป็นไปนั้นใหม่ให้พิจารณาต่อน. ถ้า
 เห็นควรจึงส่งเด็กนั้นไปตามรับสั่ง. แต่หมายนั้นก็ดี, อย่าเพ็ดตั้งให้
 แต่เอาเพอใจก่อน. ถ้าเด็กฝ่ายพลเรือนให้พระราชสุภาวดีเขาเนชความ
 ไปว่าแก่ด้วงหาญ. ถ้าเด็กฝ่ายทหารให้พระธรรมไตรยโลกยว่าแก่
 ด้วงพระกตาใหม่. ถ้าเห็นชอบด้วยแล้ว, จึงให้ทำตามบังคับมหา
 ไทยแต่กระดาใหม่นั้น. ถ้าแต่เด็กหมื่นนั้นขัดต้นเห็นจะสำเร็จในจักร

กตัญญูไม่มีได้, ให้เชื่อว่าแก่พระธรรมไตรปิฎกโดยพระสุภาวดี, เขา
 เนื่อความกราบบังคมทูลพระกรุณาของตามฝ่ายทหารพลเรือน. ถ้า
 พระธรรมไตรปิฎกโดยพระราชดำริด้วยเจ้บ, ฝ่ายทหารให้หุดวงเทพ
 ว่าแทน. ถ้าฝ่ายพลเรือนให้ศรัทธาดมกว่าแทน. ถ้าทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ ประการใดจึงให้ทำตาม. ถ้าแต่เดกหมันเจ้ากรมปลัด
 กรมเป็นตำแหน่งฝ่ายตูลของชุดพระบาทได้อยู่, แต่ให้เอาหมันนั้น
 กราบบังคมทูลพระกรุณาของเอง. ถ้าแต่ทรงพระกรุณาตั้งให้ตั้ง
 หมันไปใช้, ก็ให้เจ้าหมันมหาดูแลนายเจ้าหมันเอกอุทมาไฮ
 เป็นพยานกัน, ตามฝ่ายทหารพลเรือนจึงทุกครั้ง. อนึ่งเดกซึ่งเจ้ากรม
 ปลัดกรมเดกนายหมันตูลมหาดูแล, แต่ทนายเจ้าหมันพิจารณาตั้ง
 ล่างใดเดกขึ้นใหม่ตามเดกหมันนั้น. ครนแต่เจ้าหมันมหาดูแลจะขึ้นขอ
 เดกหมันใช้, กตัญญูดีจะเอาเดกหมันจ่าย, จึงมีขุนสารบาญชีไว้แก่พระ
 ดีคดีความซึ่งพิจารณาได้มากเดกหมัน, แล้วยอให้ดีคดีเขาเดกหมัน
 จ่ายๆ แต่เอาเพอกอน. ถ้าแต่พระดีคดีเห็นว่าเตกหมันพิจารณาได้
 มาก, ภูจะเดกเขาช่วยราชการได้, ก็ให้ดีคดีเขาเนื่อความกราบทูล
 พระกรุณา. ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประการใด, จึงให้พระ
 ดีคดีทำตามซึ่งมีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ นั้น. ถ้าแต่เจ้าหมันมห
 าดูแลมิได้ทำตามกฎซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ นั้น, ต่อกรมดีคดี
 จะเอาตัวเดกจ่ายนั้น, แต่เจ้าหมันจึงมาจ่ายเดกหมัน, ยอให้ดีคดี
 ฟังแล้วให้ดีคดีเขาเนื่อความกราบทูลพระกรุณา, เขาตัวเป็นโทษตาม
 โทษานุโทษ, ถ้าแต่เดกหมันกรมหมันเจ้าหมันมหาดูแลได้ทำคุดหนึ่งกฎ
 นั้นแล้ว, แต่พระดีคดีฟัง, ก็ให้เจ้าหมันมหาดูแลเขาเนื่อความไป

ร้องฟ้องดูขุนคำดา, แด่มุณายนายอาณาประชกบาศ, เขาเนือความ
 กราบทูลพระกรุณาให้ทราบฝ่าตองของขลุ้พระบาท. แดจะเขาพระดีคีต
 เป็นโทษตามโทษานุโทษ. แดให้พระดีคีตชี้แจงวาในนอกกฎหมาย
 บอกรแก่เจ้าพระยา, แด พระยาพระทองเมือง เจ้าราชชินิกุดขุนหมื่น
 เจ้าหมุดมเหษาญชี, แดทนายเจ้าหมุดยททรวพรเอนทงปวงจกทว.
 ถาผู้ใดมีทาทตามพระราชกำหนดกฎหมาย, จะเขาผู้นั้นเป็นโทษ. กฎ
 ให้ไว้ณวันเสาร์ เดือนหก ขึ้นสิบเบ็ดค่ำ, จุฬศักราช ๓๐๕๕ ปีฉลู
 เบนญจะศก.

๒๗ ๐ กฎให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง } แดกรมการ
 ทงหลาย, ด้วยทรงพระกรุณาตรีเห็นขอเกล้าฯ ดังว่า, ด้วยมี
 พระราชกำหนดกฎหมายไว้แก่ผู้พิจารณาทงปวงครน, ให้พิจารณา
 แดโดยดีโดยจริง, ให้เป็นยุติเป็นธรรม, อย่าให้กดขี่แพเป็นชนะ,
 กดขี่ชนะเป็นแพ. อนึ่งมีรับสั่งโปรดเกล้าฯ ไว้ว่า, ตามผู้ขอเนือ
 ความกราบทูลพระกรุณาว่ามีผู้ทวด. ถาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ดังว่าให้ตงพระราชอาญา. ถาแเดผู้นั้นมีความผิดจริงจึงให้ตงพระราช
 อาญา. ถาแเดมิถอยคำผู้นั้นให้กรวดับด่าดตไป, แดเห็นว้าหากความ
 ผิดมิได้, อย่าพอให้ตงพระราชอาญา. แดให้ผู้รับสั่งเป็นตราถาวร,
 เขาเนือความมากกราบทูลพระกรุณาให้ทราบตองฯ ก่อน. ถาทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดังเป็นประการใดจึงให้ทาทตาม. แดให้ตง
 ไชยมนตรีผู้ว่าราชการทมทามนตรี, ขุนตำรวจในชวาเป้นทพิจารณา
 เนือความ, ให้ชอบด้วยพระราชกำหนดกฎหมายรับสั่งออก, แดตพระ

ราชกำหนดกฎหมายรับตั้งเถี่ย. ครั้นขุนราชเสนาเป็นโจทก์ฟ้องให้กราบ
ทูล พระกรุณาเกล้าโทษหมื่น ^{ดีจิด} } แขวง, ว่าทำข่มเหงน้องราชบุตร

แขวงเมืองราชบุรีหลายแห่งหลายตำบล. จึงทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้แต่งตั้งหมื่นมหาดไทย, ขนหมื่นตำรวจในกำกับไว้ตาม
ปากราชบุตร, แต่ผู้เห็นณแขวงเมืองราชบุรีเข้ามาให้แจ้งจงทุก
ข้อ. แต่ขุนราชเสนาว่าเจ้าหลวงออกไปตามปากราชบุตรนั้น, ขุนราช-
เสนานำให้ถามญาติพี่น้องทางขุนราชเสนาว่าเป็นราชบุตรชาวบ้าน,
แต่ผู้มชชนอกกว่าญาติพี่น้องบ้าง, ผู้มีชื่อให้การมาแก้หาหลวงว่า,

^{ดีจิด} } เกาะงเอาเงินแก่ผู้มชชได้อความขาดเค้น. ครั้นได้คำ
หมื่น }
เทพ }

ราชบุตรผู้มีชื่อเข้ามาแล้ว. แต่หลวงไชยมนตรีเป็นตระตการให้ถาม
^{ดีจิด} } ๓) ให้การว่า, ผู้มชชของพองแก่ผู้รักษาเมืองมืองกรม-
เทพ }

การกล่าวโทษผู้จำเลย, ผู้รักษาเมืองประทับตราหลังตั้งฟ้องให้
พิจารณา. ครั้นได้ผู้มชชฝ่ายจำเลยมา, จำเลยยอมลงเอาเงินแก่ผู้
มีชื่อตามรับ. แต่หลวงไชยมนตรีผู้เป็นตระตการ, เขาเห็นความ
กราบทูลพระกรุณาไม่ให้สืบข้อเนื้อความ, ตามคำให้การหมื่น

^{ดีจิด} } มิได้แจ้งไตลของขุดพระบาท. จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
เทพ }

สั่งให้เขียนหมื่น ^{ดีจิด} } , แต่หลวงไชยมนตรีมิได้เอาเนื้อ ความ
เทพ }

กราบทูลพระกรุณาขอตั้งเนื่อความให้แจ้งใต้อของ ฯ, ตามคำให้
 การหมั้น } ตามพระราชกำหนดกฎหมายรับตั้งห้ามได้. แต่เอา
 เทพ }
 หมั้น } เขียนจดทะเบียนครั้ง, แล้วให้เรียกเงินตั้งคืนให้แก่ราษฎร
 เทพ }
 แล้วหมั้น } ทำปฏิญญาของ ฯ ถวายกล่าวโทษหลวงไชยมนตรี,
 เทพ } ขุนราชเดณา. จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งให้ตกขุนคำดาภิ-
 กษยพจวรณา ฯ คูในตำแหน่งหมั้นตั้งหมั้นเทพให้การว่าสม มชขอ
 พองกล่าวโทษแก่กัน. ผู้รักษาเมืองประทศตราตั้งตั้งพองให้หมั้น
 ตั้งหมั้นเทพพิจารณา, ผู้มชขอมตงเอาเงินแก่ผู้มชขอตามรูปความ
 นน, ตั้งไปฎีกาหมั้นตั้งหมั้นเทพ. ครั้นเอาเนื่อความกราบทูลพระ
 กรุณาแจ้งแจ้งใต้อของ ฯ, แต่ซึ่งขุนราชเดณาห้ามจริงไม่, แต่
 หลวงไชยมนตรีเป็นตราการพิจารณาได้เอากราบทูลพระกรุณา
 ขอตั้งให้ตั้งหรือเนื่อความ ฯ. พระกตบเป็นแพ, ให้ผู้คด้วยพระราช
 กำหนดกฎหมาย. รับตั้งให้ตั้งพระราชอาญา, เขียนหลวงไชยมนตรี,
 ขุนราชเดณา, แล้วให้พิภคษาปรับใหม่เอาโทษหลวงไชยมนตรี,
 เป็นเงินตราเจ็ดชั่งเจ็ดตำตั่งตั้งบาทตั้งตั้งตั้ง. ขุนราชเดณาเป็นเงิน
 ตราแปดชั่งตั้งแปดตำตั่งตั้งบาทตั้งตั้งตั้ง, แต่ทำหมั้นตั้งหมั้น
 เทพตามพระอัยการ. แล้วให้ลอคหลวงไชยมนตรีออกจากขันคำ-
 รวจในจวา. แต่ตั้งไปเบื้องหน้า, ขาทถของ ฯ ผู้เป็นผู้รับตั้งผู้เป็น
 ตระการพิจารณาเนื่อความ, จะคคชขอความกราบทูลพระกรุณาอีก,

พิจารณาความโรงศาลกรมโต ๆ ก็ดี, จะว่ากล่าวแก่ผู้พิพากษาก็ดี, ขอร่ำให้ชนด้านวนคำให้การในข้อใจความเดียวกันหนึ่งดวง ไชยมนตรี เป็นตระการณ. ถ้าแต่ผู้ มขอจะหากว่าโทษแก่กันว่าผู้ทรงกรมการ ก็ดี, แต่ผู้ใดก็ดี, ว่าฉอราชฎร, เวียกเอาพิศุคของเงินด้รพรพพย ของโต ๆ แก่ราชฎรเป็นหลายแห่งหลายคำบถกดี, ครนจะแต่งให้ผู้ ไปสืบถามปากราชฎรผู้เสียเงินไซ้, ให้ราชฎรผู้เสียเงินไปสืบถาม บาดจำเภาะพระภิกครพระพทชเจ้า, พระธรรมเจ้า, พระสังฆเจ้าจึงให้ ถาม. ถ้าราชฎรผู้เสียเงินให้ถารว่า, ผู้นั้นเท่านั้น ๆ จึงแล้วไซ้, ก็ให้ ตระการณผู้สืบถามปากราชฎรให้ สืบถามไปว่า, ผู้ มขอชดองเอาเงิน นั้นด้วยเหตุเนอความดังโต, ให้ สืบถามผู้เสียเงินให้ โดเหตุเนอความ ให้แจ้งศอย. แดจจึงให้เอาราชฎรชาวบ้านซึ่งอยู่เรือน โกลเป็นเพื่อน บ้านผู้เสียเงินนั้น, ให้ราชฎรชาวบ้านสืบถามบาดจำเภาะพระภิกครพระ พทชเจ้า, พระธรรมเจ้า, พระสังฆเจ้า, แดจให้ สืบถามราชฎรชาวบ้าน ว่า, กรมการผู้ โตมาเกาะกมตงเอาเงินแก่ราชฎรด้วยเหตุกรอื่นโต, ยังรู้ เห็นด้วยบ้างฎาหามโต. ถ้าแต่ราชฎรชาวบ้านให้ถารว่ารู้ เห็น, ว่าผู้นั้น ๆ ตงเอาเงินแก่ผู้นั้นเท่านั้น, ด้วยเหตุเนอความดังนั้น. แดจ แดให้ถามสืบไปว่า, ผู้ มขอเสียเงินทงนเป็นญาติพนของข้างฝ่าย โจทย ฎาประการโต. ถ้าแต่ราชฎรชาวบ้านให้ถารว่า เป็นญาติพนของฝ่าย โจทยแเดจก็ดี, แดมรู้ ว่า เป็นญาติพนของ โจทย, แดมิได้รู้ เห็นเนอ ความดังโตมิได้ รู้แต่ว่าเสียเงินประการโตไซ้, ก็ให้ตระการณผู้ สืบ ถามเอาถ้อยคำราชฎร, แดผู้เสียเงิน, แดราชฎรชาวบ้านนั้นก็ให้ผูก อัยกเถบให้มันคง. ครนได้จ้เอาผู้ตงเอาเงินแก่ราชฎรมาถามให้ ถาร

ว่าด้วยเหตุผู้มอบให้เรียกผู้มอบ, จึงให้ตั้งมาให้พิจารณา, ผู้มอบ
 จึงยอมให้ปรับตั้งเขาเงินตามรูปความ, ตามพระอัยการใช้, ก็ให้
 ธรรมดาการพิจารณาตั้งถามผู้ตั้งหนังสือฟ้องให้พิจารณานั้น, แต่ให้
 คหนังสือยอมซึ่งไปปรับตามรูปความนั้น. ถ้าตั้งมาให้การจริงใช้,
 จึงให้คิดเขาค่าราชฎีผู้เสียเงิน, ราชฎีชาวบ้านนั้นใช้เขาด้วยกับ
 ด้านอน. ถ้าแต่เป็นเนื้อความมีปรับตั้งให้พิจารณา, แต่ผู้ปรับตั้งผู้
 พิจารณาจะคิดเขาข้อเนื้อความกราบทูลพระกรุณาใช้, ให้ชักใจทย
 ชักจำเลยตามข้อเนื้อความให้แจ้ง, จึงให้คิดเขาด้านอนค่าให้การใน
 ข้อเนื้อความให้ตั้ง, อย่าให้อนด้านอนค่าให้การในข้อใจความเสีย,
 จะทรงพระกรุณาตรัสเห็นอกเถว่า ประการใด ๆ ก็ดี. แต่จะเอาตัว
 ผู้มอบตั้งพระราชอาญา, ให้ผู้ปรับตั้งผู้พิจารณาพิเคราะห์คิด,
 ถ้าแต่ผู้มอบมีความผิดจริงแล้ว, จึงให้ตั้งพระราชอาญาตามปรับตั้ง.
 ถ้าผู้มอบยอมค่าประการใดให้ตั้งดังต่อไปนี้. แต่เห็นว่าผู้มอบความ
 ผิดมิได้, อย่าเพื่อให้ตั้งพระราชอาญา, แต่ให้ผู้ปรับตั้งผู้พิจารณา,
 เขาเนื้อความกราบทูลพระกรุณาตรัสให้แจ้งได้ดังต่อไปนี้. ถ้า
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นประการใด, จึงให้ทำตามปรับตั้ง.
 อนึ่งถ้าแต่ราชฎีหาความแก่กัน, แต่ธรรมดาการจะคิดด้านอนข้อเนื้อ
 ความไปซึ่งแก่ถูกชนคำถากถำ, ถูกชนคำดุดองถากถำ, อย่าให้ตัดด้านอน
 ค่าให้การข้อใจความเสีย, ให้ธรรมดาการอ่านเสนอให้แจ้งจงทุกข้อ,
 อย่าให้อนด้านอนค่าให้การเสีย. ถ้าแต่เนื้อความนั้นเป็นหลายข้อ,
 ถูกชนพิภาคษาเนื้อความนนต้นข้อเนื้อความ, ก็ให้ธรรมดาการเดินขอ
 ข้อเนื้อความในสำนวนค่าให้การออกตามข้อเนื้อความซึ่งหาแก่กันนั้น
 ให้ตั้ง.

๗๖

๑) อนึ่งถ้าโจทยจำเลย ๆ มีรับในหา, แต่โจทยจะอ้างถึงคดี
 ทพิพยานคดี, แต่จำเลยจะให้การ โจทยมีรับคำให้การ, จำเลยจะอ้าง
 ถึงคดีทพิพยานคดี, ก็ให้ตระตการผู้พิจารณาสืบถาม, แดแต่งให้
 ไปเผชิญตามกฎแต่ก่อน, ให้พยานสืบถด้าบาดจำเภาะพระภักตรพระ-
 พุทธิเจ้า, พระธรรมเจ้า, พระดังฆเจ้า, ถัดแต่ฝ่ายโจททฝ่ายจำเลย
 จะคิดใจ, มีคำค้านพยานว่าพยานเป็นญาติพี่น้องของฝ่ายอ้าง, แดพยาน
 นั้นเป็นคนถดถวแก่บาปละฮายแก่บาป, ก็จะมีตามดังตามจริง, ถ้า
 แดพยานมิได้ถดถวแก่บาปละฮายแก่บาป, คิดเห่นแก่ญาติพี่น้อง, แด
 ความจะเพดขงพดาสง, ก็จะมีถดถวถด้าบาดเข้ารับเอาแต่จะให้ถดถว
 แดว, ถัดญาติพี่น้องกันจริงก็จะมีรับให้ถดถวค่านนั้น, ก็ขอให้ตระ-
 ตการผู้พิจารณาผู้จะไปสืบถามพยานนั้น, ให้สืบถามเพื่อนบ้านซึ่งอยู่
 ใกล้เรือนฝ่ายผู้อ้างนั้นด้วย, แดให้ราษฎรชาวบ้านสืบถดถวถด้าบาด
 จำเภาะพระภักตรพระพุทธิเจ้า, พระธรรมเจ้า, พระดังฆเจ้า, แดให้
 ถถามราษฎรชาวบ้านว่า, ผู้อ้างกับพยานเป็นญาติพี่น้องด้วยกันฤ ๆ
 ประการใด, ถ้าแดราษฎรชาวบ้านให้การถดถว, เป็นประการใดมิได้
 ไร ไร, ก็ให้ตระตการผู้พิจารณาถดถวถด้าบาดผู้ ค่านว่า, ผู้อ้างกับพยาน
 ว่าเป็นญาติพี่น้องด้วยกัน, แดพยานมิได้รับค่าน, ครนสืบถถามชาว
 บ้านมิได้ไร, ก็จะเอาไศรยสิ่งใด, ถ้าแเดฝ่ายผู้ค่านนั้นให้การอ้าง
 ถ่ารมาบัญชีล้มในครัว, แดตั้งกับพยานใด ไร, ก็ให้ผู้พิจารณาผู้
 พิจารณาถดถวพยานเสีย, แดพยานซึ่งเป็นพี่น้องกันถดถวถด้าบาด
 ตามจริงนั้น, ให้เอาถดถวมาปรับใหม่ตามพระฮัยการ, แดวให้ชำท
 ถดถว, แดผู้พิจารณาทุกหมู่ทุกกรม, ผู้รักษาเมืองผู้รุ่งกรมการท่า

ตามพระราชกำหนดกฎหมาย^๕แห่งทุกประการ. ถ้าแต่มีได้ทำตามพระ
ราชกำหนดกฎหมาย^๕, จะเอาตัวเป็นโทษตาม โทษานุโทษ. กฏให้
ไว้ ณ วันศุกร์ เดือนห้าขึ้นหกค่ำ, จุลศักราช ๑๐๘๘ ปีเมษมาสขึ้นศั
นพศก. ๖๖๖๖

๒๘ ๑ กฏให้แก่พระผู้รั้งคดีชายชวาในชอก, ให้กฎหมายบอก
เจ้าพระยา, แด่พระยาพระทวงเมืองเจ้าราชชนิกุลขุนหมื่นพันทนาย,
แแต่คำรวจในชายในชวา, คำรวจจนอกชายนอกชวา, กรมวังกรมล้อม
วงชายชวา, มหาดเล็กชาวทแแต่กรมพระต้นมชายชวาฝ่ายทหารพล

เรือน, แแต่ผู้รักษาเมืองผู้ รุงกรมการ, แแต่ของจังหวัดคนาย } ณ
บ้าน }
ชวาเกอ }

หัวเมือง } ปากโตฝ่ายเหนือ, แแต่แหวงจังหวัดทงใต้, แแต่ผู้ มบม-

๒๙ ๑ ๒๓ คาศักดิ์พิจารณาเนื้อความทงปองจงทอ, ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเห็น
เกล้าว่า, แแต่ถ้ากระตากรพิจารณาความมีคั่งปองแต่ก่อน
นั้น, ครันตามโจทยจำเลยเป็นด้านจนต่อกัน, แแต่ยอมผลด้านจนให้
แก่โจทยจำเลยหยิกเต็มไว้ต่อกัน. ครันโจทยจำเลยเห็นล้อยคำของ
คดีพิรุธในด้านจนข้อใดข้อหนึ่ง, ครันครตากรจะพิจารณาสืบไป
ยอมคิดใจว่าแปลกเต็ม, แแต่ว่าแต่มีผู้คุมคิดแปลงด้านจนเสีย, แแต่ผู้
พิจารณาทงปองจะได้ ว่ากล่าวแก่ผู้ พวาคษาว่า, เข้าด้วย โจทยจำเลย
คิดใจว่าแปลกเต็มนั้น, เนื้อความจะได้ พิจารณานนชยาวไป. แแต่
สืบไปเมื่อนว่า, ถ้าแต่ผู้ มอรรถคดีจะร้องฟ้องว่ากล่าว โทษแก่กันณ
โรงศาลกรมใด ๆ ก็ดี, แแต่ครตากรตามโจทยจำเลยเป็นด้านจนต่อกัน,

แล้วคิดเทียบออกจะเอาจำนวนนั้นผูกให้ โจทยจำเลยหยิกได้ไว้, ให้
 ตระตากรประทับตราประจำได้ไว้ด้วย. ถ้าแดงเอาโจทยจำเลยออกมา
 มาพิจารณาดีบไปนั้น, ฝ่ายโจทยคดีใจว่าแดงเต็ม, ฝ่ายจำเลยว่า
 ชอบด้วยเต็ม, แต่ผู้พิจารณาวางชอบด้วยดวงตราแดง, ขอให้ฟัง
 ให้ผู้พิจารณาคดีเต็มแดงดวงตราประจำนั้น, รักษาไว้จงดีอย่าให้ทุบ
 ต่อยเสีย. แต่ให้เร่งพิจารณาว่ากล่าวดีไป. ถึงว่าฝ่ายโจทยฝ่าย
 จำเลยซึ่งคดีใจว่าแดงเต็มนั้น, จะร้องฟ้องกล่าวโทษตระตากร,
 แต่ถูกความนั้นจะได้เอาเต็มแดงดวงตราซึ่งคดีออกไฉน, ขึ้นอยู่กับ
 ดวงตราประจำเต็มไฉนให้พิจารณา, เร่งพิจารณาว่ากล่าวให้แล้วเร็ว
 อย่าให้ค้างช้าอยู่ พ้นพระราชกำหนด กฎหมาย. แต่ให้ พระสุริยวงศ์
 หมายบอกแก่ผู้พิจารณาในกรุงนอกกรุง, แต่แขวงจังหวัดแต่ผู้รักษา
 เมืองผู้ทรงกรมการให้ทำตามกฎ. กฎให้ไว้ ณ วันอาทิตย์ก่อนดับต้อง
 แรมเจ็ดค่ำ. จตุศักราช ๑๓๐๓ ปีมะแมเอกศก. ๒๕

๒๕ ๑. กฎให้ ใ้แก่พระสุริยวงศ์ชายขวาในนอก, ให้กฎหมาย
 บอกแก่ข้าทูลของชุดพระบาทฝ่ายทหารพลเรือน, แต่ข้าเจ้าต่างกรม

นคร }
 ทั้งปวงจงทว, ด้วยขุนไทย } แขวงฟ้องให้กรบาทพระกรุณา. แต่
 เด่นา }

นคร }
 ขุนไทย } , แต่หมื่นพนแขวงทั้งปวงนหมการพนักงานต้องทำ, แต่
 เด่นา }

เสียช่วยในอดีตรานออกอดีตราแต่จะมีเป็นอันมาก, แต่แขวงจับราช-

การได้ทำการตามพนักงานทั้งนั้น, ข้าได้รบแต่ความราษฎรชาวบ้าน, แดงอุกข้าเอามาช่วยทำการ. ได้เสียด้วยในอัตรานอกอัตรากลางข้อ ตั้งของทำการนั้น, ก็ข้าได้รบได้แต่พิจารณาความของราษฎรตาม กระทรง, ตามมีพระบรมมณูดำรับแผ่นดินมาแต่ก่อน, ได้พิไนย จ่ายราชการจึงได้ทำการทั้งปวงตลอด, แดงสืบมาทุกวันนี้, แดงราษฎร ไพร่พลเมืองในท้องที่ข้าเอามาแขวงนันทกรวง ไร่ยกมาแต่ก่อน. แดงบาณชี มั่งคั่งเข่งเรือนมากนมตราคุมห้ามใจ, มีให้แขวงฉนวนใช้ราชการได้. แดงบ้านส้มดังภักพรอซึ่งมีโค่มตราคุมห้าม, ได้เซตฉนวนใช้ราชการ นั้น, มีเรือน้อยแต่ เรือนบ้านน้อยมีถือด้วยราชการ. ประการ หนึ่งราษฎรอยู่ในอำเภอ นั้น, มีคดีเนื้อความมาร้องฟ้องกฎหมายพระ บรมมณู, แขวงจะได พิจารณาเอาพิไนยจ่ายราชการนั้น, ครั้นแขวง เกาะมายังมิได้ทันถามได้ถามถึงเทียบ, แดงพิจารณาถึงเงินเชษฐถึง ดำนวนมาชชาติบ้าง. ฝ่ายของดูถูกความนั้นเห็นว่าเนื้อ ความของตัว พิรุทขบชาติดังแล้ว, ย่อมไปคิดอ่านให้มีหมายรับสั่งเบิกเอาตัวไป บ้าง. ต่างครั้งสิ้นหมายไปแต่จำให้หาเป็นการเร็ว, ครั้นแขวงเข้า ไปหาผู้รับสั่งให้เกาะหน่วงเหนี่ยวไว้, จำดูถูกความนั้นเป็นข้าหลวงมี รับสั่งให้ส่งตัวไปทำการบ้าง, ข้างแขวงตลอดถึงดูถูกความให้, แดง เนื้อความเวรศิราภังคังสัญญาเดียว, เพราะด้วยกระทำนเป็นอันมาก, แขวง เป็นคนต่ำจะคิดความว่ากล่าวคืนเอาเนื้อความมาพิจารณาสืบไปเอาพิไนย จ่ายราชการนั้นมิได้. ด้วยเหตุนี้แขวงจะตั้งตัวทำการราชการขัดกันนัก หนา. จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า, คำสั่งด้วยหน้าข้างศุภ- ดำร์ซึ่งตำรวจได้เรียกเป็นหลวงนั้นพระราชทานให้ยกเสีย, แดงด้วย

สัถยอัคราพนักงานขุน } เพชรชญา }
เทพนารายน } , พระเกษม, ได้เรียกจ่าย

ราชการตามธรรมเนียมแต่ก่อนนั้น, ก็ให้ผู้นองเดี่ยกิ่งหนึ่งบาง,
กิ่งเดียวบ้าง. แต่ซึ่งผู้นองเดี่ยกรมท่าด้วยเจ้าปลา, ชนนามน
ทายกระตาดขม, แด่รักษาไม่ฤฯเดยงกระบือชกรณน, ก็ให้เดี่ย
เอาใช้ราชการบ้างตามมีการหนักแต่เบา. แด่ ครึ่งหนึ่งทรงพระ
กรุณาตรัสเห็นเกล้าฯ ดังให้ มีพระราชกำหนดกฎหมายไว้, แด่
สืบไปเมื่อน่า, ราชฎมมีช้อยในท้องอำเภอแควงนี้อรรถคดีร้องฟ้อง
กฎหมาย, ให้แควงพิจารณาตอด้วยกฎพระชวรมณญเป็นกระทรวง
แควงไต่ถามค่า, ก็ให้แควงนพิจารณาไปให้ ดำเร็จเอาพิไนยจ่าย
ราชการ. ถ้าแถมมีหมายรับดังไปให้หาแควงไปกิจราชการดังใดคดี,
อย่าให้มีหมายไปแก่แควงคุดหนึ่งแต่ก่อนนั้น, ให้ มีหมายไปแก่กรม
พระนครบาลซึ่งเป็นนายแควงนั้นให้ดัง. ถ้าหมายกิจราชการให้บอก
ชื่อราชการไปให้แจ้ง. ถ้าหมายบอกเบิกคุดความนั้น, ให้ มีกำหนด
มีเดือนคนวันขึ้นแรมไปว่า, จะเบิกไปทำการสิ่งนั้นๆ แต่ใน ๙๐ วัน,
แต่สืบห้าวัน, แด่จะดังตัวคุดมาให้แควงพิจารณาเนอความสืบไป.
แต่ให้ มีตราเจ้ากรมปลัดกรมสมุหบาญชีผู้ใดผู้หนึ่งมาเป็นสำคัญไป
ด้วย. แด่ให้เจ้ากรมปลัดกรมพระนครบาลสืบดำวด, ถ้าเนอความ
นั้นยังมีดัง เบิดคุดยปรับเป็นสินไหมพิไนย, แด่มิหมายมาเบิกเอาไปทำ
ราชการจริง, ให้สัถกหมายนั้นบอกไปให้แควงดัง ตุคความให้ตามมี
หมายเบิกนั้น, แด่ประทับตราขุนงำเมืองขุนราชปลัดประทับดังหมาย

ไปเป็นสำคัญจงทุกครั้ง. ครั้นถึงกำหนดกฎหมายว่าจะตั้งตุลาการขึ้น
ให้พิจารณานั้น, ถ้าตุลาการซึ่งเบกไปนั้นยังทำการมิสำเร็จก็ดี, ไป
ราชการยังมีกลับมาถึงก็ดี, ให้ผู้มาเบกนั้นบอกเหตุแก่ (เจ้ากรม
ปลัดกรม) ๆ

พระนครบาล, ให้ (เจ้ากรม
ปลัดกรม) พระนครบาลแต่งตั้งไปตั้งตามชั้นตุลา

การ. ถ้าเห็นการนั้นเร็วอยู่จะเร่งทำให้แล้วแต่ใน ๕ วัน ๑๐ วัน
๑๕ วัน อีก, ก็ให้ตั้งไว้ให้กำหนดการนั้นสืบไป. ถ้าแต่การนั้นช้า
ถึงเดือนหนึ่งแล้วมิสำเร็จใช้, ก็ให้ตั้งตัวตุลาการมาว่าเนชความไป
ก่อน. แต่ซึ่งจะเบกไปราชการนั้นให้พิจารณาคชัราชการนั้น, เป็น
การจำเพาะตัวผู้นั้นจะไปฤาผู้นั้นจะไป, เห็นมิได้เป็นการจำเพาะตัวผู้นั้น
จะไป แต่ทางจะไปมาเข้าพบพระราชกำหนดเดือนหนึ่งขึ้นไป, อย่าให้
ตั้งตัวไปให้ตระการเขาตัวไปพิจารณา, ให้เร่งรัดว่ากล่าวเนชความ
ให้สำเร็จแต่ในสามเดือนตามกฎหมาย. ๑. อนึ่งผู้เป็นตระการได้พิจารณา
เนชความไซ้แต่เขวงหามิได้. แลมหาดเล็กราชทัตวรวงในกรมวัง,
ข้าทูลของขลุ้พระบาทฝ่ายทหารพลเรือนชนโรงขุนศาล, ซึ่งเป็นพนักงาน
งานได้พิจารณาเนชความมาถึง, แลโจรส รายแดงเนชความมิค, แล
ผู้พิจารณา ๆ เดกหมู่ไพร่หลวงทั้งปวงนั้นกมอยู่เป็นอันมาก. ถ้าจะมี
บาดหมายไปหาผู้ มีคดี, ซึ่งต้องพิจารณาทั้งปวง ไปที่ราชการดัง
ใด ๆ, ก็ให้กระทำตามเรื่องราวเนชความซึ่งกล่าวไว้ในกฎหมายทุกหมู่
ทุกกรม. แลหมายเบกนั้นก็ให้ประทับตราเจ้ากรมปลัดกรม, แลตั้งผู้
บาญชเจ้าหมู่ซึ่งเปนนายนั้น, ผู้ใดผู้หนึ่งไปด้วยเป็นสำคัญจงทุกครั้ง.

แดกรมฝ่ายในซึ่งหาเจ้ากรมปลัดกรมมิได้, ก็ให้ประทับตราฉันทาย
 ขวา. ถ้าจะบอกอรรถแปลกันไปอีกดี, หมายถึงบอกนให้ประทับตรา
 สำคัญจงทุกใบ. แด่เนื้อความขึ้นแก่ศาลกรมมหาดไทยกระดา โทม,
 กรมพระคลังกรมนากรมพระนครบาล, แด่บันทึกซึ่งมีต้นหมบายขึ้น
 ให้หมายไปให้ ต้นหมบายไว้ ว่าแต่ เจ้ากรมปลัดกรม, ให้เจ้ากรม
 ปลัดกรมปลัดขวาว่ากล่าวให้. ถ้าเจ้ากรม ๆ ใดหาต้นหมบายซึ่งขาด
 หมายถึงถึงมุตนาย, แด่ผู้ พิจารณาขึ้นศาลเองไซ้, ก็ให้มุตนายผู้
 พิจารณาขึ้นศาล, ว่ากล่าวทำตามเรื่องราวเนื้อความซึ่งกล่าวไว้ น,
 ให้ มีหมายมาเบิกเนื้อความตามกฎหมายนจนจทุกประการ. ถ้าแต่
 กรมใด ผู้ ใดเอาคู่ความ ผู้ พิจารณาไป น, มิได้กระทำ ตามพระ
 ราชกำหนดกฎหมาย เบิก, แด่ทุกเอาเหมือนครั้ง หัดงั้น. จะคิด
 ชำรกันแอบอิงมาเบิกเอาไปแต่จะให้พ้นจากพิจารณา, ทำให้ผิดด้วย
 พระราชกำหนดกฎหมาย ซึ่งให้ ไว้ นแต่ขอใดขอหนึ่ง, ให้เอาเนื้อ
 ความผู้ ซึ่งให้ มีหมายมาเบิกเอาตัวไปนเป็นแพ. ถ้าแต่พิจารณา,
 ให้เอาแต่พิจารณาเป็นต้นตั้งเข้าหมดแล้ว, ให้ปรับโทษเอาต้น
 โทมพิไนยแก่เจ้าความผู้ ให้มาเบิกผู้ มีคดีเนื้อความไปนด้วยตามรูป
 ความ. แด่พระผู้ สักดิ์ซ้ายขวาในนอก, ให้กฎหมายบอกแก่ข้า
 ทูลของชุดีพระบาททั้งปวง, แด่ข้าหลวงฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง, แด่เจ้า
 ต่างกรมจงทั่วทุกหมู่ทุกกรมอย่าให้ขาดใด. ถ้าแต่กฎหมายบอกหมด,
 จะเอาพระผู้ สักดิ์ซ้ายขวาเป็นโทษ. ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามกฎหมาย
 ให้ ไว้ น, จะเอาผู้ นเป็นโทษตามกฎหมาย. กฎให้ ไว้ ณวันศุกร์เดือน
 แปดแรมสิบค่ำ, จุดศักราช ๓๓๐๖ ปีชวดฉศก.

๓๐ ๐ ด้วยจะหมิ่นเสียมอโจราชหัวหมิ่นมหาตเดก, รับพระราช
โองการได้เกตุฯ ตั้งว่า, ให้มีพระราชกำหนดกฎหมายไว้จงทุกหมู่
ทุกกรมว่า, แค้นสืบไปเมื่อน่า, ถ้าวราชฎจะร้องฟ้องกล่าวโทษแก่
กันด้วยตั้งโต ๆ ณกรมพระราชวังบวรสถานมงคล. แด่โจทยจำเลย
เป็นข้าทูลตของ ฯ พระราชวังทวดงอย่าให้ข้าทูลตกรมพระราชวังบวร
สถานมงคลพิจารณา. ให้ตั้งคู่โจทยจำเลยเข้ามาพระราชวังทวดง
ตามกระทรวง. ถ้าแด่ฝ่ายโจทยฝ่ายจำเลยเป็นข้าทูลตของ ฯ กรมพระ
ราชวังบวรสถานมงคล, จึงให้ข้าทูลตของ ฯ พระราชวังบวรสถาน
มงคลพิจารณา. ถ้าแด่โจทยเป็นข้าทูลตของ ฯ พระราชวังบวรสถาน
มงคล, จำเลยเป็นข้าทูลตของ ฯ พระราชวังทวดง, ให้ตั้งฟ้องแแต่ค
ฎมณพระราชวังทวดงพิจารณาตามกระทรวง. ถ้าโจทยเป็นข้า
ทูลตของ ฯ พระราชวังทวดง, จำเลยเป็นข้าทูลตของ ฯ พระราชวังบวร
สถานมงคล, ให้ตั้งฟ้องแแต่คโจทยออกไปให้ข้าทูลตของ ฯ, พระ
ราชวังบวรพิจารณาตามกระทรวง. ถ้าแด่โจทยนั้นข้าฝ่ายพระตำ
วัง, จำเลยเป็นข้าพระราชวังทวดง, ให้ตั้งฟ้อง แแต่คฎมาพิจารณาพระ
ราชวังทวดง. จำเลยเป็นข้าฝ่ายพระตำวัง, ให้ตั้งตั้ง แแต่ฟ้องมา
พิจารณาฝ่ายพระตำวัง, แแต่เนอความอุทธรอาญา, แแต่เนอความ
แพ่ง, จึงให้ตั้งฟ้องแแต่คโจทยมาตามจำเลย. ถ้าวเนอความหากัน
ด้วยถกถกณพระราชทรพยท้านคคคคคชอบ, เป็นเนอความข้อใหญ่.
แแต่จำเลยเป็นข้าทูลตของ ฯ พระราชวังบวรสถานมงคลก็ค, เป็นข้า
ฝ่ายพระตำวังก็ค, อย่าให้ข้าทูลตของขลุ้พระบาทพระราชวังบวรสถาน
มงคล, ข้าฝ่ายพระตำวังพิจารณา. อนึ่งกรมฝ่ายในกรมโต ๆ แแต่

ไปเมื่อน้ำ, อย่าให้ พิจารณาเนื่อความมีหนึ่งเดียวของพระองค์เป็น
เนื่อความมีใจที่มีจำเจนนัน แต่เมื่อทรงพระกรุณาตั้งนั้น, เด็ดพระเจ้า
ราชดำเนินออกไปให้ผู้ว่าราชการ, ฝ่ายของของชุดพระบาทพระที่นั่ง
ท้ายสระ. แต่ให้มหาดไทยถลาใหม่กฎหมายบอกจงทุกหมู่ทุกกรม.
ให้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนึ่งทุกประการ, หมายมาฉนวนจันทร์
เดือนหกขณเจ็ดค่ำ, จุฬศักราช ๑๑๓๓ บรมเมตรีศก. พระ

๓๑ ๑ กฎให้แก่พระเจ้าสุริยวงศ์ชายชวาในนอก, ให้ให้หมายบอก
เจ้าพระยาแต่พระยาพระทองเจ้าราชหนักดขุนหมื่นพันทนาย, ฝ่าย
ทหารพลเรือนบันดาให้พิจารณาความ, แต่เจ้ากรมปลัดกรมมหาด
เดดขอเข้าข้าหัตถ์ต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง, แต่ด้วยเด็ดพระเจ้า
ลูกเธอหลานเธอทั้งปวงจงทั่ว, ด้วยมีพระบรมมัญญโองลาห์รับขุนโรง
ขุนค้ำด, ขบรมเนียมให้พิจารณาเนื่อความตามกระทรวง, เขาพิไนย
จ่ายราชการสำหรับแผ่นดินสืบมาแต่ก่อนนั้น, แต่กรมมหาดไทยมี
ปลัดค้ำดสำหรับคนหนึ่ง, ขนบรินทรวงค้ำดหัดงได้ พิจารณาเนื่อ
ความอหฺขร. แต่ขุนเทพอาญาณงค้ำดราชฎร, ได้พิจารณาเนื่อความ
อาญาตระดาการ. แต่ขุนอาญาจักรนึ่งค้ำดค้ำวจ, ได้พิจารณา
แปดงการมถายมีอหฺขรหม่อความ, มิได้เป็นญาติว่าเป็นญาติ, เจ้า
กฎหมายร้องฟ้องหาความแก่ราชฎร. แต่กรมถลาใหม่ขนบระชาได้
ราชปลัดค้ำด, ได้พิจารณาเนื่อความอาญาออก, ซึ่งมีได้เป็น
ฉิมภักนการทวามเิงผู้มิชอ. แต่ในกรมพระนครบาล, ขุนงำเมือง
ราชปลัดค้ำดได้ พิจารณาความโจรผู้ร้ายปลัดค้ำดเป็นความมหัด
ไทย. แต่กรมวังนึ่งมีปลัดค้ำดสามคน, ขุนอินอาญาได้พิจารณา

ก็ให้บังคับให้ขุนราชพิณจายผู้ถือพระธรรมนุญได้พระธรรมนุญเป็น
 เนื้อความกระทรวงใด, ให้ตั้งให้เจ้ากระทรวงนั้นพิจารณาเอาพิไนย
 จายราชการฝ่ายขุนโรงขุนศาล, จึงจะได้ตั้งตัวทำราชการสดวก.
 แลกรณีมีคดีกฎหมายร้องฟ้องตามกระทรวงบ้างมิได้บ้าง, แล
 เขาเนื้อความไปฟ้องให้กราบทูลฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง, แลสมเด็จพระเจ้า
 ถูกเขฮอดานเธอ, พระเจ้าถูกเธอหอดานเธอรับฟ้องไว้แล้ว, มิได้
 ตั้งไปได้ด้วยพระธรรมนุญให้พิจารณาตามกระทรวง. แลข้าหลวง
 รับเอาฟ้องไว้ พิจารณาว่ามิรับตั้งให้ว่าเป็นเนื้อความผิดตาม
 ฎีกาบ้าง, ให้ตั้งตัวให้รู้จักจริงเท็จบ้าง, ครั้นถามมิรับเอา
 ถัดผู้ฟ้องเป็นข้อต่อข้อข้างสืบสืบถึงพยาน, ครั้นหนึ่งเนื้อความมิ
 ถูกมิบ้าง, ตั้งที่ส่งฟ้องไปให้ตำรวจในตำรวจนอก, แลข้าหลวง
 ดอของว่านอกนั้นให้เอาตัวผู้มาพิจารณาตามฟ้อง, มิต้องด้วย
 พระธรรมนุญมิบ้าง. ตั้งที่ดูความซึ่งตราการพิจารณาอยู่นั้น,
 ไปฟ้องหาข้อตราการว่า, มิรับตั้งให้เรียกเขฮอดานยอมใบสั่ง
 ไปสืบสวนดู, แลเนื้อความนั้นค้างช้าไปก็มิบ้าง. แลกฎพระธรรม-
 นุญตัวรับแผ่นดินนั้นก็พ้นเพื่อนไป. แลขุนโรงขุนศาลเจ้ากระทรวงได้
 พิจารณาความตามพระธรรมนุญเอาพิไนยจายราชการนั้นน้อยลง. แล
 ส่วนราชการงานโยธาซึ่งเป็นพนักงานขุนโรงขุนศาลได้จายน้อย,
 เพราะเหตุที่ขุนโรงขุนศาลจึงได้ความยากจนดังตัวทำราชการมิได้.
 แลครั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้มีพระราชกำหนดกฎหมาย
 ไว้, แต่สืบไปเมื่อนำห้ามอย่าให้ข้าหลวงเจ้าต่างกรมรับเอาฟ้อง

ของอาณาประชาราษฎร์, ซึ่งหาความแก่กันหนักราบทุกเจ้าต่างกรม, แด่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเป็นอันชาติเดียว. ต่อเมื่อใดมีผู้เอาเนื้อความ มาว่ามีผู้กระทำผิดคดีมีชอช, เที่ยดบังพระราชทรัพย์เป็นเนื้อความ ซ้อใหญ่, จึงให้กราบทูลเจ้าต่างกรมแด่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลาน เธอ ๆ รับเอาฟ้องกราบทูลแด่แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ. ๖

๑) อนึ่งถ้าแต่ข้าหลวงในกรมจะมีคดีความแก่ข้าทูลลอองฯ พระ- เจ้าอยู่หัว, แด่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินแต่ข้าหลวงเจ้าต่างกรมฯ อันจะทำ หนึ่งคือฟ้องให้กราบทูลเจ้าต่างกรมหาความซ้อความหนัซ, ก็ให้ตั้ง ฟ้องนั้นไปให้แก่ขุนราช พินิจจัย, ผู้ถือพระธรรมนุญให้ ได้ด้วย พระธรรมนุญก่อน. ถ้าเป็นกระทรวงใดให้ตั้งไปให้เจ้ากระทรวง พิจารณาโดยตามจำเลยตามพระธรรมนุญ. อนึ่ง ถ้ามีผู้ร้องฟ้องให้ กราบทูลพระกรุณา, ถ้ามีใต้วงพระกรุณาตรีเห็นเกล้าฯ ดังจำเภาะ ใหญ่โตพิจารณา, ให้รับตั้งตั้งฟ้องนั้นไปได้ด้วยพระธรรมนุญ. ถ้า เป็นกระทรวงใดจึงตั้งไปให้เจ้ากระทรวงนั้นพิจารณา. ถ้าเป็นเนื้อ ความซ้อใหญ่, มีพระราชโองการตรีเห็นเกล้าฯ, ดังจำเภาะใหญ่ โตพิจารณาเป็นเนื้อความมีคูน, ก็ให้ตราการเอาฟ้องนั้นได้ด้วย พระธรรมนุญเป็นกระทรวงใดแล้ว, จึงให้ให้หมายไปเอาเจ้ากระทรวง มานั่งกำกับด้วย. ถ้าพิจารณาเป็นคดีปรบใหม่เป็นพิไยหลวงมาก น้อยเท่าใดนั้นให้พระคตงมหาสมบัต. ๗

๑) อนึ่งซึ่งผู้มชอฟ้องถูกรุ่นค่าตาถูกรุ่นค่าหลวงนั้น, ให้ถูกรุ่น ปฤษาถูกรุ่นความหนักก่อน. ถ้าเป็นเนื้อความเบาชอ, ก็ให้เอาฟ้องได้ ด้วยพระธรรมนุญ. ตั้งไปให้ พิจารณาตามกระทรวงพระธรรมนุญ,

พระราชกำหนดกฎหมายสำหรับแผ่นดิน, ขอให้เปิดเผยกระทรวงตั้ง
 กรมได้. แลข้าหลวงของ ฯ แลข้าหลวงเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง,
 แลข้าหลวงกรมเจ้าคุณเจ้าคุณเจ้าคุณเจ้าคุณ ฯ, แลกรมในสมณอก, แล
 ขาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง, กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายให้
 ได้จึงทุกประการ. ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้
 แต่ข้อใดข้อหนึ่งไซ้, จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ. กฎให้ไว้
 ณวันอังคารเดือนอ้ายแรมแปดค่ำ, จุฬศักราช ๑๑๑๖ ปีจอฉศก. ๖๖
 ๓๒ ๑ กฎให้ข้าหลวงผู้ไปราชการ, แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งปลัด

ยกรับตัว กรมการเมือง } ปรากฏโดยหมายเห็นของปวง, ด้วยทรงพระ
 ๒
 ๓
 ๔
 ๕
 ๖
 ๗
 ๘
 ๙
 ๑๐
 ๑๑
 ๑๒
 ๑๓
 ๑๔
 ๑๕
 ๑๖
 ๑๗
 ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

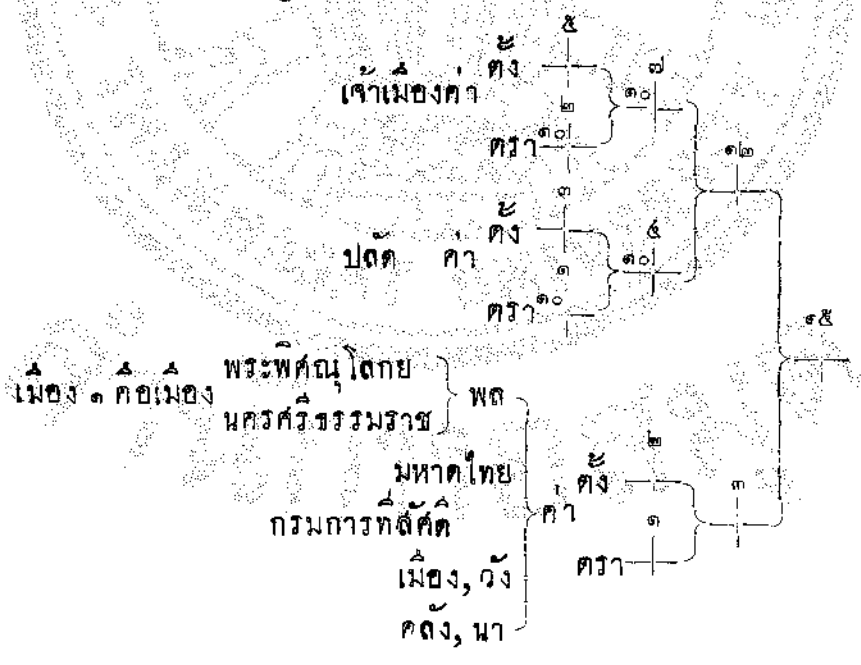
กรุณาตรัสเห็นเกล้าฯ ดังว่า, ถ้ามีรับสั่ง ไปรับฯ ให้ข้าหลวงออก
 มาตามเจ้าเมืองผู้รั้งกรมการคุมเอาตัว, แลคำถามเข้าไปณกรุงเทพฯ ฯ
 ให้เรียกเอาเงินประกันตัวตั้งหนึ่ง, คัดคำถามหกตั้ง, เมียเตียง
 สองตั้ง, รักษาจำนนวนบาทหนึ่ง. ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

๑ ถ้าแต่ถามกรมการแต่เอาแต่ด้วยคำเข้าไป, มิได้เอาตัวไป
 ณกรุงเทพฯ ให้เรียกเอาเงินประกันตัวตั้งหนึ่ง, เมียเตียงบาทหนึ่ง,
 เทียบบาทหนึ่ง, รักษาจำนนวนบาทหนึ่ง. ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

๑ ถ้ามีรับสั่งให้ตั้งพระราชอาญา คัดตั้งให้ เรียก เอาคำ ผิดวาย
 เสมอที่ตะตั้งตั้ง. ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

๑ ถ้ามีรับสั่งให้ คัดถามจำตามประการ, ให้เอาเงินค่าเชิงประกัน
 ตัวตั้งหนึ่ง, ค่าคดใช้ตัวตั้งหนึ่ง, ค่าคดตรวจตามบาท, ค่าคดคา
 หกตั้ง. ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

๓๓ ๑ วันอังคาร เดือนเจ็ด ขึ้นห้า ค่ำ จตุลศักราช ๑๑๒๓ ปีเถาะ
 เอกศก, เวด้าเช้า, พระยาพระคลังผู้ว่าราชการยี่สิบหนายก, ออกนัง
 ว่าราชการณตึกบ้านตึก หอดงมังกวัดบ้านอยู่บางเขียน, เขียนเอา
 คำร่าคำตงคำตรา, ผู้รักษาเมืองผู้รองกรมการณหัวเมือง } มาแต่
 หอดงเวียนแก่พระณเจ้าท่าน, ดั่งให้นายเงินดอกไว้, แดไฟ
 คำร่าอันจ่า, ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานคำตงคำตรา,
 ผู้รักษาเมือง, ผู้รองกรมการ, แดพระหอดงขุนหมื่นเจ้ากรมปลัด
 กรมกรมการหัวเมือง } แก่เจ้าพนักงานผู้ใดเป็นเมืองขึ้นทั้งปวงใน,

บัวชุม	อินทรีบุรี	ผู้รักษาเมืองค่า	ตง ๓๐ ตรา ๓๕	๕	๒
ไชยบาดาน	พรหมบุรี				
ระยอง	ดพนบุรี	ปลัด	ตง ๓๕ ตรา ๓๖	๕	๒
ชด	สุพรรณบุรี				
สมุทรสาคร	ศรีสวัสดิ์	ยกยอ	ตง ๓๕ ตรา ๓๖	๕	๒
สมุทรปราการ	ไชยโยก				
บางมุง	ฉเชิงเขา	เจ้าเมือง	ตง ๓๖ ตรา ๓๗	๕	๒
กุย	เมือง นครไชยศรี				
ปวณ	ราชบุรี	แพ่ง	ตง ๓๖ ตรา ๓๗	๕	๒
นนทบุรี	วิเศษไชยชาญ				
ไชยนาทบุรี	เพชรบุรี	ปลัด	ตง ๓๖ ตรา ๓๗	๕	๒
อไทยธานี	สมุทรสงคราม				
มโนรมย์	ปราจีนบุรี	รอง	ตง ๓๖ ตรา ๓๗	๕	๒
สรรคบุรี	นครนายก				
สิงขรบุรี	สระบุรี	ผู้รักษาเมือง	ตง ๓๖ ตรา ๓๗	๕	๒

๑ ถ้าเป็นผู้รังเมือง ให้เอาค่า ตง ๓๖ ตรา ๓๗ ผู้รักษาเมืองนั้น, ตง เป็น ตามจำนวนตดเสียส่วนหนึ่ง, ให้เอาแต่ตงส่วน ส่วนนายเวนแต่เดิมยรแต่

ผู้แต่งตรา ใ้รับพระราชทาน, ค่า	รับตง	๑	ค่าทุกผลของ ไตแก่เจ้าตรา	๓	๕
	แต่ง	๑			
	เขียน	๑			
	ตราคตง	๑			
			นาย	ตง	
			ไตค่า	ยกเจียด	

๑ คำตราคุมห้าม คำ

รวบตั้ง	คำตั้งหนึ่ง
แต่ง	ตามบาท
เขียน	บาทหนึ่ง
ตราใหญ่	ตามคำตั้ง
ตราคดง	หกตั้ง
ยกเจียด	บาทหนึ่ง
ทอดของ	ตามคำตั้ง
ตั้ง	กึ่งคำตั้ง

รวม ๘ คำตั้ง ๒ ตั้ง

๑ ถ้าฟ้องให้กราบทูลพระกรุณาเอาตราไปเอาความอันหัวเมือง,
โจทก์ต้องเสียค่าธรรมเนียม. ๖๕

๑ คำตราความรวบตั้ง คำ

รวบตั้ง	คำตั้งหนึ่ง
ทอดของ	ตามคำตั้ง
แต่ง	หกตั้ง
เขียน	บาทหนึ่ง
ตราคดง	หกตั้ง
ยกเจียด	บาทหนึ่ง

รวมห้าคำตั้งบาท.

๑ เรือดำหนึ่งคนตั้งคนหัวท้าย, เสียค่าตั้งเรือแก่ข้าหลวงตาม
กฎ. ถ้าโจทก์รวบตั้ง, หัวเบยเพียงมีได้ ถ้าตราถูกขุนปลุกษา, เสีย

คำ

แต่ง	หกตั้ง
เขียน	บาทหนึ่ง
ตราใหญ่	หกบาท
ตราคดง	หกตั้ง
ตั้ง	กึ่งคำตั้ง
ยกเจียด	บาทหนึ่ง

รวมตามคำตั้งบาท. ๖๕

๓๔ ๑ กฎให้แก่เจ้าพระยาเดโชพระยาพระทองเจ้าราชสีหนุฑ, ขุนหมื่นพันนายฝ่ายทหารพลเรือน, มหาเดโชขอเฝ้าชาวต่างชาติต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายในแต่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ, ให้ประกาศมายังร้องแก่ไพร่ฟ้าประชากร, แต่ข้าทหารทั้งปวงจงทว. ด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระมหากรุณาดำหริดีเห็นเกล้าฯ ดังว่า, ให้ศึกษานามเมืองแต่ขอเฝ้านายใจ ในชื่อมือไพร่ฟ้าประชากร, ข้าพระเดโชทหารทั้งปวงดังนี้, เพื่อจะให้ทราบราชการทวหนากัน. เกดอกษาบุตรของ ข แต่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการไพร่ฟ้าประชากรข้าทหารทั้งปวง, ไม่แจ้งในพระราชกำหนดกฎหมายเห็นแต่จะได้อความสบาย, ทำเหตุกบฏอมคักแต่ชโมยเหตุกของหลวงไปคักแต่เอาเพื่อใจ, หาผู้ตงนงมิได้, คชงด้วยบทพระอัยการว่าปลดอมปลด, โทษหนักตายถึงทั้งโคตร. ชย้าให้ชาวตของ ข ฝ่ายทหารพลเรือน, มหาเดโชชาวตขอเฝ้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน, แต่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการไพร่ฟ้าประชากร, ข้าทหารทำเป็นอันซดคตเดียว, ถ้าผู้ใดมีพงคเหตุกคักปลดอมแต่ชโมยเอาเหตุกของหลวงไปคักหาผู้ตงนงมิได้. มีใจทงจับพิจารณาเป็นตติยว่า, ปลดอมปลดเกยจกรานราชกรแอบแฝงคักบงช่าแผ่นดินได้, ก็ละเอาตัวเป็นโทษถึงถึงชีวิตตามบทพระอัยการ, กฎไว้ให้ณวันศุกร์เดือนหกชนดับตองคำ, จุดศักราช ๑๓๓๖ ปีมเมียฉศก. ๓๕

๓๕ ๑ ด้วยพณฯ ออภยาศีธรรมมาจิรวง, รับพระราชโองการได้เกล้าฯ ดังว่า, พระกาดผู้รั้งแต่กรมการเมืองนนทบุรี, พ้องให้ทราบทวพระกรุณาว่า, มีตราโกษาธิบดีให้ ไปแก่กรมการเมืองนนทบุรีว่า, มีพระราชกำหนดไว้ณค่างหลวงว่า, ถ้ากระดาการตั้งตติย

ไปปรับแก้คดีขย, แดหมายมาคเบยไปให้ประกันแต่ด้วยมิได้เสีย
เงินตามใบสั่งขย, ขยให้ล้กคความหาอาญาอทธรแก่ผู้ พิจารณาตระดา
การ, แดทรงพระกรุณาตรัสเห็นอเกล้าฯ ตั้งให้ตราพระราชบัญญัติไว้,
แต่ขึ้นสืบไปเมื่อน่า, ให้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายไว้ณศาลหลวง
นั้น. ถ้าผู้ต้องปรับจะร้องฟ้องหาอาญาอทธรแก่ผู้ พิจารณาตระดา
การไว้, ให้เสียเงินด้นใหม่พิไนยเดีร์จแต่, จึงให้อาญาอทธรแก่ผู้
พิจารณาคะระดาการ. ถ้ามิได้เสียเงินด้นใหม่พิไนย, แดไปทำหนังสือ
ร้องฟ้องหาอาญาอทธรแก่ผู้ พิจารณาคะระดาการด้วยประการใด ๆ
เถ่าไว้, เด่มอพลกแผ่นคน, มันจะร้องชนมาร้องฟ้องอากดาด, เห็น
อเกล้าฯ พระผู้เป็นเจ้าน้มิได้ขยให้ฟัง. ให้ตระดาการเรียกเอาเงินด้นใหม่
พิไนยตามใบสั่งขยมา, ตราพระอ้ภาจะตีปรับมาให้ครบแต่, จึงให้
ผู้พิจารณาคะระดาการผู้ต้องพิภาษน, ออกแก้อาญาอทธรด้วยผู้
ของนั้น, กฎให้ไว้ณวันเดีร์ เดือนสิบเบ็ดชนสิบเบ็ดอ้าจุตศักราช
๓๐๑๓ ปีฉดเชกศก. ๓๖

๓๖ ๐ กฎให้แก่พระอ้ศอศอช่วยชวาไนนอก, ให้กฏหมายบอก
เจ้าพระยา, แดพระยาพระหลวงเจ้าราชัน้กุดขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหาร
พลเรือนฝ่ายหน้าฝ่ายใน, แดผู้งทวยราชอฐรทั้งปวงจงทอ, ด้วยด้มเดีร์
พระพทอเจ้าอยู่หัว, ทรงพระกรุณาอ้าหรือเห็นอเกล้าฯ ตั้งอ้า, ทก
วันนแขกฝรังอ้งกฤษคุดตามตายนานาประเทศ, เข้ามาสู่พระบรมโพธิ
ด้มการเปนอันมาก. แต่ขึ้นสืบไปเมื่อน่า, ห้ามขยให้ไทยมอญตาด,
ลอบดักไปชองเดีพยเมอุนรรวมด้วยแขกฝรังอ้งกฤษคุดตามตายุซึ่งอ้อ
ม้วยมัจฉาทริ, เพื่อจะไม่ให้ผู้งทวยราชอฐรไปล้ชอบายทกข, ให้ขย

กำหนดกฎหมายต่าง ๆ. แค้นสืบไปเมื่อนำ, ถ้าเดรัจฉานจะร้องฟ้อง
 ด้วยกิจนอกความตั้งใจ, กระทบวงแพ่ง } อาญา } นครบาล, แแต่จะนั่ง
 อุทร }
 แต่ผู้ตาชทำมรังจะตามแต่คำตเองตาม กระทบวงนั้น, หาผู้ใดเป็น
 พยานเห็นข้อผิดข้อชอบด้วยมิได้. ถ้าแต่ความนั้นเป็นกระทบ
 แพ่งได้พิจารณา, ให้ปลัดแต่ยกบัตร์จำเมือง, แแต่ผู้มาตรา
 นั้นถามด้วย. ถ้าแต่เห็นอกความเป็นกระทบวง } อาญา } ได้พิจารณา,
 อุทร }
 ให้ยกบัตร์แต่จำเมือง, แแต่แพ่ง, แแต่ผู้มาตรา นั้นถามด้วยจง
 ทัก, แแต่ให้ถามตามตัตยตามจริง. ถ้าแต่เห็นอกความช้ชาติให้
 กรมการนั่งพร้อมกันว่าเป็นประการใด, จึงให้ยกบัตร์กฎหมาย
 เขาเป็นกลาง. ถ้าแต่ผู้เห็นอกความเป็นตัตยนั้น ๆ, แแต่ผู้
 นั้นเห็นด้วยแล้วจึงให้อ่านคำพิพากษาให้ฝ่าย } โจทย } ฟัง. ถ้าแต่
 จำเลย }
 โจทย } ว่าชอบด้วยตัตยคำแล้วให้กฎหมายเขาเป็นชาติ, ถ้าแต่
 จำเลย }
 โจทยจำเลยตติใจว่าพิพากษามิต้องด้วยคำ, แแต่คำหาคำให้การใน
 ส่วนอนชาติ, ให้ยกบัตร์กฎหมายเขาเสนอให้พิภคษาใหม่ให้ชอบ
 ด้วยส่วน, อย่าให้ฝ่ายโจทยฝ่ายจำเลยตติใจ. ถ้าแต่พิภคษา นั่ง
 พร้อมกัน, จะพิภคษาเห็นมิตกลงมิตพร้อมกันโจทยจำเลยยังตติใจอยู่,
 ให้ยกบัตร์กฎหมายเขาว่าแก่ผู้รักษาเมือง ๆ จะเห็นเป็นประการใด.
 ถ้าแต่ผู้รักษาเมืองเห็นข้อใดทงตติมแจ่ง, ก็ให้ช้กฎหมายฝ่ายโจทยจำ-

เคยให้กระจายข้อซึ่งตระดาการ พิกาศษามิตถองให้แจ้ง ออกทุกข้อ.
 แด่ให้ผู้รักษาเมือง, แด่ปลัดยกุบริบทกรมการพร้อมกัน, ให้พิภาศษา
 เห็นพร้อมกัน, แด่ฝ่ายโจทยฝ่ายจำเดยมได้ คัดใจ, แด่เห็นชอบด้วย
 ถ้อยคำ, แด่จะแต่งวางตั้งสัตย์ให้ปรับให้พิจารณาในรวงซึ่ง
 โจทยจำเดยมให้การ, แด่โจทยรับคำให้การนั้นลงในรวงให้แจ้ง,
 แด่มั่นเป็นสัตย์ว่านอกความด้วยสิ่งนั้นจะเป็นประการใด, ให้ปรับมา
 ให้แจ้ง, อย่าให้ผู้รักษาเมืองผู้กรรมการผู้ให้วาง ข้อความของ
 ตัวลงนอกคำรับ, แด่คำให้การลงในรวงให้ผิดด้วยข้อหา, แด่คำ
 ให้การแต่ตั้งใดสิ่งหนึ่งได้. ถัดแต่ตั้งไปให้ปรับ ๆ มาว่าประการใด,
 แด่ให้ยกบริบทพิจารณาในใบสัตย์, ซึ่งมาได้ด้วยบทพระฮัยการซึ่ง
 ฮัยแก่ยกบริบท, แด่กรรมการผู้ใดคนหนึ่งเป็นพยานกันให้แจ้งว่า, คุณ
 หากินว่านอกความสิ่ง, แด่รวางตั้งใบสัตย์ไปว่านอกความฉน, มี
 พระราชกำหนดกฎหมายบทพระฮัยการไว้ฉฉฉ, ต้องด้วยรวางจำ
 เภาะให้ทำตาม. ถ้าปรับใหม่ไม่ต้องรวางใบสัตย์ซึ่งตั้งไปนั้น, แด่ปรับ
 มานนเกยงเตยงเปรียบให้ตระดาการย้อนใบสัตย์ไปให้ปรับใหม่ก่อน.

ถ้าเดิมยื่นใบสัตย์ปรับใหม่, แด่หักหารลงเอาเงินแก้ฝ่าย } โจทย }
 จำเลย }
 ตามปรับเปรียบมาแจ้งนั้น. ให้ยกบริบทคุมเอาตัวผู้นั้น, แด่ให้บอก
 เข้ามายังกรุงเทพ. อนึ่งมีพระราชกฤษฎีกาพระฮัยการแต่โบราณนยน
 อยู่เป็นหลายชน, แด่มขอหนักข้อเบาทบทเอาอยู่แก่แพ่งผู้ปรับ ๆ ย่อม
 เห็นแก่อามศีลัน } จ้าง } แด่ถูกความฝ่าย } โจทย } ซึ่งข้อหนักเขา
 บด } จำเลย }

พระอัยการ, ซึ่งขอเบานับปรับมา. ซึ่งขอเขาเอาพระอัยการ, ซึ่ง
 ขอหนักปรับมา. บางทีถามกับพระอัยการดูจริงจำเพาะไปนั้น, แต่
 กับพระอัยการแต่ว่าฉัน, แต่ปรับเปรียบมา, แต่ว่าจะเขาเป็นแน่นม
 ใต้, แต่ให้ผู้รักษาเมืองแต่ยกกับตรงด้วยแห่งผู้ปรับเนื้อความนั้น, ให้
 ปรับแต่ตาม ^{ดี}ดี, ตามพระอัยการตั้งใจ, ตามขอหนักขอเบานับ.

ถ้าแต่แห่งปรับเนื้อความขอหนักเป็นเบา, ขอเขาเป็นหนัก ทำให้พัน
 เพื่อนให้ราษฎรได้ความยากแค้น, ให้คุมเขาค้างแต่อกหนึ่งถือเข้ามา
 ณกรุงเทพฯ. อนึ่งกรมการผู้ใดว่าเนื้อความตามดีดีตามจริง, ให้
 กฎหมายเขาให้แจ้ง ให้บอกหนึ่งถือเข้ามา ณศาลาตุลาการ. อนึ่งถ้า
 ราษฎรผู้ใดมาโจท, แต่ให้การแก้กรมการอำเภอใดให้กฎหมายด้วย
 เนื้อความดีดี, จึงให้กรมการนายอำเภอขึ้นเขาว่าแก่ผู้รักษาเมือง
 แต่ผู้รับ, บังคับว่าเป็นประการใดจึงให้ทำตาม. ถ้าแต่ผู้รักษาเมือง
 แต่ผู้รับบังคับว่าให้เขามาพิจารณา, อย่าให้เกาะยอคร่าผู้ของฮอรวัดค
 นั้นเขามาเอง, ให้ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมาย, ให้เขียนโดนต
 ได้ชื่อโจท, แต่ตั้งกักมุดนายโจทแต่ตำบลนั้น, แล้วให้ โจทนำ
 โฉนดได้ชื่อโจทแต่ตั้งกักมุดนายไป, ให้นำ ^{บ้าน}บ้าน } ตั้งผู้มอรว
 อำเภอ } ษาเถอ

คดีนั้นมา, จะให้พิจารณาแต่ความกระทรวง. ถ้า โจท } รับคำให้
 จำเลย }

การแต่ตาม ^{ดี}ดี } โจทหาแต่จำเลยมีรับว่าห้ามได้, แต่อ้างพยาน
 จริง }

ต้องคนตามคนขึ้นไปเฉยๆ พยานมิได้ต้องคำนึงถึงอำนาจนั้นฟังเอาคำพยานนั้นได้, จึงให้ปรับตามคำพยาน. ถ้าเขียนโฉนดมิได้ ได้ชื่อโจทก์, แต่ถึงก็คุ้มครองนายโจทก์, แต่เขียนโฉนดแต่ว่ามีผู้มาให้การต่างฟ้อง, แต่เกาะราษฎรมาถามมิปรับ, แต่เรียกเอาทานบดแก่ราษฎรว่าผู้ใดรู้เห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด, ให้ปรับเอาความนั้นตามรูปความเท่านั้น. ครั้นได้ทานบดแล้วจึงเอาผู้ใดคนหนึ่งออกยื่นคำพยานว่า, ผู้หนึ่งเห็นคดีว่าตัวผู้หนึ่งทำผิดเป็นมัน้อง, แต่ผู้ให้ทานบดนั้นจนแก่ทานบดเอง, ลงเอาเงินแก่ราษฎรนั้นบ้าง, แต่แต่งรางวัลไม่ดีดขึ้นไปให้ปรับเองบ้าง. แต่ราษฎรได้ความยากแค้นเคืองนั้น, ให้คุมเอาตัวตระดาการและผู้ออกยื่นข้อความนั้น, บอกหนังสือตั้งตัวผู้หนึ่งเอาไปยังลกขณณศาตา, ให้เอาผู้หนึ่งเป็นโทษจงหนัก. ถ้าแต่ผู้ใดมิได้ทำตามกฎนี้, จะให้ลงโทษตามโทษานุโทษ. แต่ให้ตั้งหมายชี้กฎหมายออกจึ่งทั่ว, อย่าให้หลงเหลือได้. กฎให้ไว้ณวันประหัดเดือนหกแรมห้าค่ำ, จุดศักราช ๓๐๖๘ ปีภินนพศก.

๓๘ ๑ กฎให้แก่พระสุรศักดิ์ซ้ายขวาในนอก, ให้กฎหมายบอกเจ้าพระยาแสดพระยาพระมหाराชครุพระหลวงเมือง, เจ้าราชินิกุลชนหมื่นมหาดเล็กชาวที่, ผู้บงดาเป็นตระดาการได้พิจารณาเนื้อความฝ่ายทหารพลเรือนทั้งปวงจึ่งทั่ว. ถ้าชาวุดตของๆ ผู้เป็นโทษผิดแวงในราชการ, แต่เก็ยกร้านด้วยประการใด ๆ โทษมิถึงตาย, ผู้ใดเป็นตระดาการพิจารณาเป็นสัตย์, แล้วจะให้ตั้งพระราชอาญาอย่าให้เขียนต้องหวาย. ให้เขียน ๓๐ ทีแต่หวายเคียว.

สมเด็จพระ } อยุธยาเป็นอันชาติเดียวกัน. ถ้าแต่มีรับสั่งให้ตีด้วย
ใหญ่ }

หวายใหญ่, ให้เอาแต่หวาย ^{ดก} } ตี. ถ้าโทษตีถามให้ตีแต่ ๒๐ ที,
สเทน }

ถ้าแต่ให้ลงพระราชอาญาตีเดียว, ให้ตี ๒๐ ทีด้วยหวายเล็กตามควร
ด้วยโทษนานโทษนั้น, อย่ารับราชบงกชลงพระราชอาญาให้ถึงตาย.
ถ้าโทษตกพระราชทัณฑ์แก่คนผู้หนึ่งข้างใน, ให้ลงพระราชอาญา
ด้วยหวายใหญ่ ๕๐ ที. ถ้าแต่โทษแต่เพียงจรัลนรเวงราชการไม่ถึง
ตาย, แต่รับราชบาทบริขารเขียนโทษถึงตาย, จะให้รับราชบาทผู้
รับสั่งตราการณึ่งพิจารณาจนสิ้นเชิง, จะเอาตัวเป็นโทษถึงตายคน
หนึ่งผู้ตายนั้น. ให้ดื่มหมายชี้เอาภูก้อนไปแจกแก่ผู้รับสั่ง, แต่ผู้เป็น
ตราการทงปวงจงทง. ถ้าแจกมทวจะเอาตัวเป็นโทษสุดหนึ่งโทษผู้
รับสั่งตราการณึ่ง. กฏให้ไว้ณวันของคารเดอขนยแรมห้าค่ำ, จตุ
ศักราช ๓๐๘๓ ปีฉลูตรีศก. พระ

๓๘ ๑ กฏให้แก่พระอัคร ^{ซ้าย} } ไพนอก, ให้กฎหมายบอก
ขวา }

มหาตไทย } กรม เมือง } กรม คตัง }
แก่ตราการ } กรม } กรม } กรม } ต้ารวจใน
กระดาโหม } กรม } กรม } กรม }

ซ้าย } ต้ารวจนอก } ข้าย } กรมทหารใน } ข้าย }
ขวา } ขวา } ขวา } ขวา } มหาดเล็ก

ชาวที่กรมพระนครบาล, แดขน } โรง } ผู้บันดาเป็น ตระดาการ ได้
ศาล }

พิจารณาเนือความทุก หมู } , ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเห็นเกล้า ๆ

สั่งว่า, มีพระอัยการไว้แต่ก่อนว่าราษฎรทั้งปวงมีอรรถคดี, จะทำ
หนังสือร้องฟ้องแก้แค้นภักนักการ ชน โรงเรียนศาลกรมใดได้รับ หนังสือ
ร้องฟ้องไว้, หมายไปให้มัตนายอาณาพยามาดตั้งผู้ตงคดีมาพิจารณา
ไต่ถามต่ออภันนั้น, แต่ตราการเรียกเอาเงินค่าฤชาตราการค่า

ธรรมเนียมแก้ฝ่าย โจทย } ถ้าแต่อาณนประชาราษฎรจะหาพิภักตร์
จำเลย)

ว่า, มีผู้เขียนคบังฉดถักพระราชทรพยข้างมา โคกระบือของหลวง, จะ
นำว่ากตางแก้แค้นภักนักการ, แต่ทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายนั้น, ครั้นจะ
มาว่าหาเงินเดียวค่าฤชาตราการมิได้, จะหนึ่งเดียวมิได้เอามาจากต่าง
เนือความคบังฉดถักพระราชทรพย, ข้างมา โคกระบือของหลวง
หนักสัญญาเดียว, แต่สืบไปเมื่อน่า, ถ้าอาณนประชาราษฎรจะมาฟ้อง
โรงเรียนศาลกรมใด ๆ, แต่ทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายว่ามัตทำคดีคบังชอบ,
แต่เขียนคบังฉดถัก พระราชทรพย ข้างมา โคกระบืออัครพดั่งของเปน
หลวง, แต่บั้งไพร่หลวงมีผู้กระทำกันไซกราษฎรหรือราษฎรบริบราช-
บาทว่า ไพร่ บ้านพดเมือง, แต่ทำถายพระพุทธรูป พระสัฎฐพระเจดีย์,
ห้ามอย่าให้ตราการเรียกเอาค่าฤชาตราการแก้โจทยเลย, แต่ให้
พระสุริศวดดีชายชวาในนอก, ให้กฎหมายบอกแก่ตราการผู้พิจารณา
เนือความทุกหมูทุกกรม, ให้ทำตามกฎจงทุกประการ. ถ้ากฎหมาย
มีทวัจะเอาตัวพระสุริศวดดีเปนโทษ, ถ้ากฎหมายทวัแล้วผู้ใดมิได้ทำ
ตามกฎให้ น, จะเอาผู้นั้นเปนโทษจงหนักตามโทษานุโทษ. กฎให้ไว้
ณวันศุกร์เดือนเก้าแรมเก้าค่ำ, จุดศักราช ๓๐๒๒ ปีจอโทศก. ๖๖

๕๐ ๑ กฎให้แก่ข้าทูลลอองธุลีพระบาทฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือน, มหาศเดกขอเฝ้าฯ เจ้าต่างกรม, ข้าเดิมเต็จพระเจ้าดกเชอหุดานเชอ, หม่อมเจ้ากรมฝ่ายนำฝ่ายหลัง, แด่ผู้รักษาเมืองผู้รงกรมการหัวเมือง ปากโตฝ่ายเหนือท้องป่อง ด้วยทรงพระกรุณาครัดเห็นอเกลาฯ ตั้งว่า, แต่ก่อนข้าทูลดวงเจ้าต่างกรม, ถอตรากรมนนออกไปเบกคอกความ, แด่พิจารณาเนอความมีคุณหัวเมืองยอมทำดาเหตุอ, ถัดด้วยพระราช กำหนดกฎหมายห้ามปรามเป็นหลายครั้ง. แต่สืบไปเมื่อนำ, อย่า ให้มหาศเดกขอเฝ้าฯ เจ้าต่างกรม, แด่ข้าเดิมเต็จพระเจ้าดกเชอหุดานเชอ, แด่ข้าพระเจ้าดกเชอหุดานเชอ, หม่อมเจ้ากรมฝ่ายนำฝ่ายหลัง ถอตราในกรม, ถอตรากรมใด ๆ ออกไปเบกเนอความ, แด่พิจารณา เนอความมีคุณ, แด่พิจารณาด้วยดาอากรณหัวเมืองเป็นอันขาดทีเดียว. ถ้าแด่เนอความสิ่งใด ๆ ในกรมนั้น, แด่จะให้มตราออกไปพิจารณา ว่ากถาอณหัวเมือง, ก็ให้กราบทูลพระกรุณาก่อน. ถ้าทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ประการใด ๆ, ก็ให้ตั้งเอนชาวดวงให้หมายบอกเนอความ ไปตามพนักงาน, ให้มตราออกไปถึงผู้รักษาเมือง, แด่ผู้รงกรมการ ณหัวเมืองนความพระบรมนุญไซ้ตรา, ให้แต่งข้าทูลดวงในกรมนั้น กำกับไป. แด่ให้ผู้รงกรมการหัวเมืองว่ากถาอณตามขอเนอความตาม กระทรวง. อย่าให้มหาศเดกขอเฝ้าฯ ทูลดวงเจ้าต่างกรม, ผู้ออกไป นนพิจารณาว่ากถาอณด้วย. แด่ข้าทูลดวงกรมใด ๆ มิได้ทำตามท้องตรา รับผิดชอบ, แด่ถกถอตอบถอตราพระราชดี, แด่ตราพระครดี, ตรา โทษาธิบดี, แด่ตรากรมใด ๆ ออกไปพิจารณาเนอความข้อใด ๆ อย่า เพื่อให้ผู้นนพิจารณาว่ากถาอณความสืบไป, ให้ผู้รักษาเมืองผู้รง

กรมการบอกเข้ามาให้แจ้งก่อน แต่ให้ข้าทูลของชุดีพระบาทฝ่าย
ทหารฝ่ายพลเรือน, แดมหาดเล็กรขอเฝ้าข้าหลวงเจ้าต่างกรม, แแต่ผู้
รักษาเมืองผู้รงกรมการกระทำตามกฎหมายทุกประการ. ถ้าแต่ผู้ใด
มิได้กระทำตามจะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ. กฎให้ไว้ณวัน
ประหัดเดือนสิบขึ้นค่ำ, จุดศักราช ๓๓๐๒ ปีวอถนักษัตรโคศก. ๖๖

๔๓ ๑ ด้วยฉันทโดยวรวนารรับพระราชโองการได้เกล้าฯ ดัง
ว่า, โดยข้าทูลของฯ ตั้งให้เป็นเจ้าพระยา, แแต่พระยาพระทอง
เมืองขุขันธ์มหาดเล็กรท้าวท้าวคุดินนายฉดของพระโอรส, นายท้าย,
นายมาจุง, นายกำนันพันทนายฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือนในธรรมเนียม
นอกรธรรมเนียมนั้น, มีปลายชื่อตามบันดาศักดิ์อยู่ทุกหมู่ทุกกรม,
แแต่พระอัยการพระราชกำหนดกฎหมายแต่ก่อนก็มีอยู่ ถ้าแต่ผู้ใด
จะเรียกชื่อจะร้องฟ้องหาความแก่ผู้มีบันดาศักดิ์, แแต่จะใช้บาทหมาย
ไปดวยกัจราชการตั้งใด ๆ หนึ่งให้ว่าให้ ดันตั้นชื่อ. ถ้าจะใช้ตราไป
ราชการตั้งใด ๆ หนึ่งเมือง } นั้น, ให้ ดันปลายชื่อตามบันดาศักดิ์
ในธรรมเนียมนั้นจงดังชื่อ. ถ้าผู้ใดจะเรียกชื่อแแต่จะร้องฟ้องหา
ความแก่กัน, แแต่ใช้ ตราบาทหมายไปมาดวยกัจราชการตั้งใด
ชาติชื่อ เหลือชื่อ, เป็นพนักงานพันพาดนุราชหัวพันมหาด ไทย,
เอาตัวผู้มีชื่อมาพิจารณาเอาตัวเป็น โทษปรับ โทษปรับใหม่ตามบันดาศักดิ์,
เอาพิไนยจ่ายเป็นค่าอ้อยข้าง หลวง, แแต่พระราชกำหนดกฎหมาย
มีอยู่แต่ก่อนสืบมา. แแต่หลวงศรีทิพบาด เจ้ากรมฉนมฝ่าย

ชวา, ข้าหลวงกรมพระราชวังบวรตั้งฐานมณฑลนั้น, ข้าทูลของข้า
 พระบาทข้างในกราบทูลพระกรุณาว่าแต่หลวงศรี, มิได้ว่าออกให้ตั้ง
 ชื่อหลวงศรีที่พบตามได้. ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ, ให้ตั้งพระ
 ราชอาณาเขตแดนโดยตั้งกรมทูลพระกรณานั้นหนักหนาเป็นหลาย
 คนแล้ว. แลต่อมาอันของคารเดอนแปด ชนค่างหนึ่ง, จตุศักราช
 ๑๑๓๓ ปีระกาตรีศก. เด็จพระเจ้าราชดำเนินออกณพลับพลา, ทอด
 พระเนตรท่าการณวัดตั้งมณฑลพิตร แลบ้างหลวงราชหนักนคัยมิกค
 ชกเถื่อนชนธิกรมเมือง, แลเถื่อนหนักตง. จึงทรงพระกรุณาให้
 ตำรวจไปถามพระยมราชหลวงราชหนัก, แลหมื่นภยนิทรหัดหมื่น
 ตำรวจออกไปถามพระยมราชหลวงราชหนัก, แลดูเอาเนื้อความ
 กราบทูลพระกรุณามีได้ชอกชื่อพระยมราช, ว่าแต่พระยม. มิได้
 กราบทูลพระกรุณาว่าพระยมราชให้ตั้งชื่อ. จึงทรงพระกรุณาให้ตั้ง
 พระราชอาณาเขตหมื่นภยนิทรนางพระทง, แลให้ถอนพันเดียว. ชน
 ราชันทร เจ้ากรมตำรวจชวาซึ่งเป็นนายหมื่นภยนิทร, มิได้
 ว่ากล่าวแก่หมื่นภยนิทรนั้น, ก็ให้ตั้งพระราชอาณาเขตพระทง
 ด้วย. แลณสืบไปเมื่อนั้น, ข้าทูลของข้าซึ่งกราบทูลพระกรุณาแต่
 ใช้บาทหมาย, จะออกชื่อเจ้าพระยาแต่พระยาพระหลวงเมือง ชนหมื่น
 มหาตเดกชวา, แลตัวตั้งนายกำนพันทนายจากชายเดิมยรประแดง
 พนกงานฝ่ายทวารฝ่ายพลเรือน, มหาตเดกชวาเจ้าต่างกรมฝ่าย
 นำฝ่ายหลังทงปวงนั้น, ให้ว่าให้ตั้งคนชื่อ, อย่าว่าให้ขาดชื่อ, ครุ
 หนึ่งข้าทูลของข้าข้างในข้างหน้า, เรียกชื่อหลวงศรีที่พบตามว่าแต่หลวง
 ศรี. แลหมื่นภยนิทรเรียกชื่อพระยมราชว่าแต่พระยม. ขาดชื่อ

อยู่ดูจนได้, ต่อเมื่อจะใช้ตราไปด้วยราชการเมือง } นน, ให้
 ใช้ตามบันดาศึกดิ์, ในธรรมเนียมให้ยื่นข้อ, อย่าให้ขาดข้อเหลือ
 ข้อแต่ถึงหนึ่งถึงโคไต. แต่ให้เจ้ากรมปลัดกรมนายเดนมหาดเอกขอ
 เม้าข้าหลวงเจ้าต่างกรมฝ่ายนำฝ่ายหลังทั้งปวง, ว่ากตวแก่ข้าหลวง
 ชุนหมื่น แดเจ้าเดิมยรผู้ตาสประแดงพนักงานบ่าวไพร่, ให้ทำตามรับ
 สั่งหนึ่งทุกประการ. ถ้าแต่ผู้ โคมไต่จากถ่าวให้ทำตามรับสั่งนี้แต่ขอ
 ไตข้อหนึ่ง. จะเอาผู้ทำนเป็นโทษปรับใหม่ตามพระอัยการ, แดเจ้า
 กรมปลัดกรมเดนมหาดนายเป็นโทษด้วย. แต่ให้ } สักช่วย
 } กระตาใหม่ } ขวา
 สัมหมายขี้หมายบอกตามรับสั่ง. ถ้าแต่หมายบอกนี้ทอจะเอาคือเป็น
 โทษตามรับสั่ง. หมายมาฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ,
 จุดศักราช ๓๐๓ ปีระภาตรีศก. ๖๒

๖๒ ๑ กฎให้แก่พระศรีศวกค์ช่วยขวาในนอก, ให้กฎหมายบอก
 เจ้าพระยา, แดพระยาพระทองเมือง, เจ้าราชหนักชุนหมื่นพันทนาย
 ฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือน, แดข้าหลวงเจ้าต่างกรมฝ่ายนำฝ่ายหลัง, แด
 สมนอกสมโฆอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงจงทอ. ด้วยต้นเกล้าฉฉฉฉ
 หม่อมเด็ดฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ, ทรงพระราชศรัทธาบำเพญพระ
 ราชกุศลเป็นอันมาก, แดฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ,
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ แก่อาณา ประชา รษฏร, ไร่ฟ้า ข้า ขอบ
 รัชฉฉมาทั้งปวงเป็นอันมาก. ถ้าแจ้งว่าข้าทอของ ๑ แดอาณาประช-

ราชอาณาจักรทั้งปวงได้ความขัดสนประการใด, ก็ทรงพระกรุณาตั้งให้
 มีพระราชกำหนดกฎหมายห้ามปราม, แลผ่อนปรนให้กระทำให้ ได้
 ความดีดอดอยู่ทุกประการ. แลมีคนจนอาบนต์แตกผู้เป็นชนิดีศัพานิช,
 คิดอ่านฟ้องให้กราบทูลพระกรุณาให้ ยกผู้ทำภาษีเดิมอับตะ ๒๕๐ ชั่ง.
 แลชนกพหิมันรุดอกษวิ ฟ้องให้กราบทูล พระกรุณา, ขอตั้ง บ่อนเบย
 แขวงเมืองราชบุรี, เมืองดันทังคราม, เมืองดันทปรการ, ซึ่งเป็น
 เมืองใกล้สวนบางช้าง, ที่เป็นอากรสวนจนพระคลังหลวงเป็นอันมาก,
 มกฏรบตั้งห้ามขายแต่ก่อนมีให้ตั้งบ่อนเบยนั้น, มาประมุขเงินชันเดิมอ
 บตะ ๓๗๓ ชั่ง. แลนายเมืองฟ้องให้กราบทูลพระกรุณา, ประมุขจัก
 เรียกภาษีพันแก้ว ชาย } พันเดิมอับตะชั่ง, คิดเขาด้วยคนแต่ผู้ มขอ
 ประมุขพระราชทรัพย์จะได้เป็นหลวงแต่ละปี, เป็นเงิน ๕๕๓ ชั่งนั้น,
 ถนเกิดถาดนกระหม่อมจะได้ปราศนาที่จะเอาเงิน, ซึ่งผู้ มขอประมุขเป็น
 หลวงนั้นห้ามได้. ทรงพระราชดำริทว่า, ผู้ มขอฟ้องให้กราบทูลทง
 นั้น, ผิดอย่างธรรมเนียมแต่โบราณราช, แลกระทำให้ไพร่ฟ้าอาณา
 ประชาอาณาจักรทั้งปวง, ได้ความเดือดร้อนขัดสนสืบไปนั้นเป็นใหญ่
 กว่า. จึงมีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งแก้ออกยารัตนาคิเบศร์,
 ผู้ว่าราชการ ถัมหมณเขยรบอด, ให้เขาผู้ มขอซึ่งคิดอ่านให้ กราบ
 ทูลประมุขตงน, ลงพระราชอาญาเขยนคตะ } หวางยบ้าง. แลให้
 รมราชบาทว์เอาบครภรรยาเป็นโทษตามโทษานุโทษนั้น, หวังจะไม่
 ให้ผู้ ไตๆ คุยงอย่างทำสืบไปเมื่อน่า. ถ้าแต่ผู้ประมุขพระราชทรัพย์
 ชนพระคลังหลวงด้วยชอบทำคองคด้วยอย่างธรรมเนียมมยนั้น, ให้

ปกครองให้พร้อมกันก่อน. ถ้าแต่เห็นว่าภอควรจะให้ผู้มีชื่อประมุข
 พระราชทรัพย์เป็นหลวงได้, จึงให้เขาเนอความกราบทูลพระกรุณา.
 ถ้าแต่เห็นว่าผิดอย่างธรรมเนียมไปมีควรจะให้ผู้มีชื่อประมุข, ก็ให้
 ถกขุนณค้ำว่ากล่าวตักเตือนเสีย, อย่าให้รับประมุขนั้นเลย. แต่ซึ่งผู้มี
 ชื่อจะให้เขาเนอความไปฟ้องให้กราบทูลเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง,
 ดมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ, แต่พระเจ้าลูกเธอหลานเธอ, แต่เจ้า
 ฝ่ายในแต่ข้าทูลออก ข้างหน้าข้างในให้กราบทูลพระกรุณานั้น, ให้
 ห้ามเสียเป็นอันขาดทีเดียว. ถ้าแต่ผู้ใดมีฟังมีทำตามพระราชกำหนด
 กฎหมายนี้, จะเอาตัวผู้ผิดอันประมุขนั้นเป็นโทษจงหนัก, ให้รับ
 ราชบาทเอาบุตรภรรยาทาสชายหญิงทรัพย์สินให้สิ้นเชิง, แล้ว
 ให้เอาตัวผู้ฟ้องประมุขนั้นเป็นโทษถึงตาย, แต่ให้เอาตัวผู้ชักนำให้
 เอาความมาว่ากล่าวเป็นโทษจงหนัก. กฎให้ไว้ณวันพุทธ เดือนสิบ
 ขึ้นสิบแปดค่ำ, จุลศักราช ๑๑๓๘ มีชวดอัฐศก. พระ

๕๓ ๑ ด้วยจมนไวยวธนากรรับพระราช โองการไว้เถิดว่าดัง

ว่า, ให้แต่งกฎหมายไว้แก่ มหาดไทย } ชาววังตำรวจใน } ชาย } แต่
 กระตาทอม } ชาว } ขวา } ขวา }
 นสืบไปเมื่อน่า, ถ้าแต่มหาดไทยขอเผ่าตัวหลวงกรมใด ๆ ก็ดี, เจ้า
 กรมตั้งด้วยเนอความกิจราชการ ถึงใด ๆ ก็ดี, แต่จะเบิกผู้คนถอย
 ความ. ถ้าผู้มาตั้งนั้นเป็นคนรู้จักหน้าก็ดี, แต่เคยใช้สอย, ให้
 มหาดไทย } ตำรวจใน } ชาย }
 กระตาทอม } ชาว } ขวา } ชาววัง, ผู้อยู่เวณให้พิจารณาตุใน
 เนอความนั้น, ควรตั้งไปจึงให้ตั้งไป. ถ้าเป็นเนอความข้อใหญ่การ

เร็ว, ก็ให้กฎหมายข้อนี้มาตั้งหน้าไว้ใหม่คง, จึงตั้งเนือความไป
 ก่อน, แลวจึงให้เขาเรื่องเนือความซึ่งมาตั้งหน้า, ว่าแก่เจ้ากรมปลัด-
 กรมให้เขากราบทูลพระกรุณา, แลทรงพระกรุณาตั้งเป็นประการ
 ใด, จึงให้ทำตามรับสั่ง, อย่าให้
มหาดไทย
กระดาใหม่ } ชาววังตำรวจในนอก
 ข้าย } ผู้ชวยเวณท้าวเม้งกายเขาแต่อาเพอใจ, คงหนึ่งเนือความนายอิน

มหาดเล็กเดิมเจ้าพระเจ้านุชเชอกรมขุนอนรัักษมนตรี, กับนายอัยข้าง
 ของกรมพระคลังมหาดมบัติ, คิดกันแอบอ้างรับสั่งไป, ตั้งขุนทิพ
 ไชยนต์ชาววังผู้ชวยเวณว่า, ขุนรักษาดินทุกตามบัญญัติแดงกระประ-
 คีหมักเดิน, ถวายตัวเป็นข้าหลวงกรมขุนอนรัักษมนตรี, แลให้มิดวรา
 ซอกไปห้ามหลวงจอมเมือง, อย่าให้เป็นครุธิมาทำด้วยคอกขมพ
 เติมอบบะระห้าคำดัง. แลขุนทิพไชยนต์ชาววังผู้ชวยเวณจึงเขาเนือ
 ความนตั้ง, นายแก้วนมหาดไทยผู้ชวยเวณฯ จึงตั้งกรมท่า ครั้นถาม
 ขุนรักษาดินทมิรับ, จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ส่งพระราชอา-
 ญา นายอินนายอัยมาตั้ง, แลขุนทิพไชยนต์ชาววังนายแก้วน. แต่
 นลับไปเมื่อน่า, อย่าให้ผู้ชวยเวณทั้งปวงทำคูกหนึ่งขุนทิพไชยนต์นาย
 แก้วนจน, แลให้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายน. รับสั่งให้ไว้ณ
 วันพฤหัสบดีขึ้นยี่แรมหกค่ำ, จตุศักราช ๓๐๘๘ ปีมโรงอัฐศก. ๖๕

๕๕ ๑ กฎให้แก่พระสุริยวงศ์ชายชวาในนอก, ให้กฎหมายบอก
 แก่เจ้าพระยา แล พระยา พระหลวง ขุนหมื่นมหาดเล็กชาวที่ชาวพระ-
 มาตานุษา, แลคัวดีนายกำนันพันทนายฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือน, แล

หอดวงจันทร์หมื่นมหาศเดกขอเฝ้าข้าหอดวงเจ้าค่างกรมฝ่าย ^{หน้า} } หอ-
^{หลัง} }

เมือง ^{๑๒} } ทงปวง. ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเห็นเกล้าฯ ดังว่า, ซึ่ง
เสนาพ้องให้ออกยกยาพดเทพราชเสนาบดีศรีไชยนพรัตน์กระษेत्रราชบดิน
กราบทูลพระกรุณาว่า, ผู้มีชื่อโกนสร้างเด็กรงทำนาชนใหม่ นั้น, จะ
ได้บอกแก่กรมเสนาเจ้าตั้งให้รู้ด้วยห้ามได้. ต่อกรมเสนาเจ้าตั้ง
ไปพิจารณาด้วยตาจู่, จึงรู้ว่าผู้มีชื่อโกนสร้างเด็กรงทำนาชนเท่านั้น,
ศรีนเสนาจะเรียกเขาคานาทางเขาเป็นหอดวง, ผู้ทำนาหม่อมมดอย
คำว่า, ฟังโกนสร้างชนใหม่ได้ บ้างต้องบ้าง, แต่ฟังเด็กรงชน
ใหม่ในบ่เดียวบ้าง, ซึ่งเสนาจะเรียกเขาชากริค่านายอมมดอยเป็น
ถือในความแกล้งเนื่อง ๆ, หากนเดียวคำฤชาตรากรมกกว่าคานา
ชากرنนออก. แต่บคนจงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดังให้พระราช
กำหนดกฎหมายไว้แต่สืบไปเมื่อน่า, ถ้าแต่ผู้ใดจะโกนสร้างทำนา
ชนใหม่ก็ดี, จะเด็กรงทำนาพดทากรณาฝ่ายพดางนำตั้งทงปวงชนกดี,
ถ้าแต่เสนาเด็กรงนอยตนไม่ออกชนในทงนาใหญ่แต่ตั้งถ้าชนไป
นชนกดี, แต่นารังห้ามใดห้ามได้ ^๑ บ่แต่ชกดี, แต่นารังบ่ทงต้องบ
กดี, ถ้าแต่ผู้มีชื่อโกนสร้างเด็กรงทำนาชน, ก็ให้บอกแก่เสนาเจ้า
ตั้งก่อน, ให้เจ้าตั้งบอกแก่เสนาเจ้าอาเภอให้ไปตักนา, ซึ่งจะโกน
สร้างเด็กรงชนนั้น, ให้รู้ก่อนนามากน้อยแล้ว, ให้เสนาเจ้าอาเภอ
เขียนโฉนดให้ไว้แก่ผู้โกนสร้างเด็กรงทำให้รู้ว่าผู้ น้อยบ้านนั้น,
โกนสร้างทำนาคำบดินชนใหม่ในบ่นนเขตเท่านั้นไปเป็นสำคัญ, แต่

ให้เสนาเจ้าข้าเถอมาบอกแก่ขุนทิโพชนั้หน้ากตางให้ทฎหมายไว้. อนึ่ง
 ถึ่งว่าโตเถกรัง โท่นสร้างซันกอนยังมีโต มีทฎหมายกัถิ, ให้มาเบิกแก่
 เสนาเจ้าด้คเถก, จะได้เป็นโทษหามิได้, แต่ว่าให้ขอโหนดเสนาเจ้า
 ด้ไว้เป็นด้าคัญ. ถ้าแต่ผู้ใด ๆ ทำตามเรื่องราวเอนคความซึ่งว่าไว้
 ในทฎหมายนั้แล้วจึ่งให้คุมโทษ. แต่ซึงผู้มชขอโหนดสร้างทำนาซัน
 ใหม่, แต่รงนาเนาต้นไม้ออกซันในทองนาใหญ่รอบดองกำซันไปน, ^๒
 ให้ยกอากรค่านาทางเข้าเสียบดอง, ^๓ คอถงตามบี่แล้วจึ่งให้เรียกเอา
 อากรค่านาทางเข้าเสียบไป. ^๔ แต่ทนายอยู่ ^๕ ใ้บ่แดนน, ถ้าแต่ผู้ม
^๖ ชขอเถกรังซม, ^๗ ให้ยกค่านาทางเข้าเสียบหนง, ^๘ คอถงดองบี่แล้ว
 จึ่งให้เรียกเอาค่านาทางเข้าเสียบไป. อนึ่งผู้มชขอเป็นโจรผู้ร้ายจากจน
 ไปมิได้ ทำนาให้แดนเสียบดอง, ^๙ นารังอยู่บ่หนงดองบี่. ถ้ามชขอมา
 ทำนาซันใหม่ด้วยว่านาซันพวงใหม่, ^{๑๐} ให้เรียกค่านาทางเข้าเสียบ
 ทำนาเสียบไป. ถ้าแต่ผู้ใดจะ โท่นสร้างทำนาซันใหม่แล้ว, ^{๑๑} เเถกรังนา
 เกำซันมิได้มาบอกแก่ทฎกตาง, ^{๑๒} แต่เสนาเจ้าข้าเถอเจ้าด้คให้รู้เห็น,
 ให้มิโหนดเสนาเจ้าข้าเถอได้เป็นด้าคัญตามซึ่งว่าไว้ ในทฎหมายนั้,
 แต่เถกเถกรัง โท่นสร้างซันตามข้าเถอเอง, ^{๑๓} แต่เสนาเจ้าด้คกำนั้ดอด
 แนมจับได้, ^{๑๔} พิจรณาเป็นสัจจะเอาด้คเป็นโทษแล้ว, ^{๑๕} จะให้ปรับใหม่
 เรียกเอาค่านาทางเข้าดอยถงไปบ่หนง, ^{๑๖} แต่ให้เจ้าพระยาแต่พระยา
 พระหลวงเมืองซันหมันนาคเถกชาวทชากพระมาตานุษา นายด้จดี, ^{๑๗} แต่
 กำนั้พนทนายฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือน, ^{๑๘} แต่เจ้าหลวงเจ้าต่างกรมฝ่าย
 นำฝ่ายถง, ^{๑๙} แต่ผู้รักษาเมืองมูรงกรมการหัวเมือง ^{๒๐} } กำซันว่ากถาว

แก้หมุ่ไพร่หลวง, ซึ่งเป็นบ่าวไพร่แด่พรรคพวกตั้งมาดังบ่าวเดาขาย
ของคัว, ให้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้จนทุกประการ, ถ้ามี
ได้ ทำตามจะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ, กฏให้ ใ้ฉวันศุกร์
เดือนเจ็ด แรมสิบแปดค่ำ, จุฬศักราช ๓๐๓๐ ปีมีโรงสัมฤทธิศก. พระ

๔๕ ๐ กฏให้ ใ้แก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมือง } ด้วย

ทรงพระกรุณาตั้งว่าแทนสืบไปเมื่อนา, ถ้าพระหตวงเมืองขุนหมื่น
ราษฎร, ซึ่งอยู่แหว่งจังหวัดหัวเมืองทั้งปวง, จะร้องฟ้องหาอาญา
อุทธรแก่กันกต, แแต่เหื่อความนั้นเกิดเมืองใด. ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้ง,
แต่ปดด้ยกรบตรกรมการทั้งหลายพิจารณาให้สำเร็จแต่ ณเมืองนั้น,
ให้แล้วอย่าให้ช้าจะได้เอาพิไนยจ่ายราชการ คำญาช่วงดูฤมาตรา
ตามธรรมเนียม. อนึ่งถ้าแต่พระหตวงเมืองขุนหมื่นแต่ราษฎรทั้งปวง
หากความแก่กัน, แแต่ความนั้นเป็นโทษหลวงไซ้, อย่าให้เจ้าเมืองผู้รั้ง
กรมการเอาความนั้นว่า, ให้ตั้งเข้าไปยังกรุงเทพฯ จะได้พิจารณา,
แต่ให้ทำตามกฎหมายให้ นจนทุกประการ. กฏให้ ใ้ฉวันเสาร์เดือน
สิบสอง แรมสิบค่ำ, จุฬศักราช ๓๐๘๕ ปีชานจัตวาศก. พระ

๔๖ ๐ กฏให้แก่เจ้าพระยาแต่พระยาพระหตวงขุนหมื่นพันทนาย,
มนตรีเป็นขุนโรงขุนศาลผู้รั้งกรมการเมือง } ปากใต้ฝ่ายเหนือจง

ทั่ว. ด้วยพระศรีศักรับพระราชโองการได้เกล้าได้กระหม่อมตั้งว่า,
เจ้ากระทรวงความทุกวันนี้เขาเขามีศตะความไว้, ลูกความด้นคายนี่

หายความลำบากไปพ้นอายุความ, ผู้ใดกระทำผิดในแผ่นดินก็มีโทษ, แต่พิไยซึ่งเป็นเหตุของก็สูญไปด้วย. แต่ให้ตำรวจสอบสวนเขาตามชี้กระทง ความทุกกระทงไว้, ให้เร่งพิจารณาให้แล้วแต่ในอายุความ. ถ้า เจ้ากระทรวงกรมใด ๆ ละความได้ พ้นอายุความ, ให้ลงโทษเจ้ากระทรวงผู้ผิด. ถ้าผู้ตำรวจละไว้ มีโทษ, มีผู้มาร้องฟ้องเป็น ด้จ, ให้ลงโทษโดยโทษฐานโทษ. กฎให้ไว้ณวันเสาร์เดือนห้าขึ้นค่ำ หนึ่ง, จตุศักราช ๑๑๑๕ มีเกาะเบญจศก. ๒๕

๕๗ ๑ กฎให้แก่พระสุรศักดิ์ซ้ายขวาในนอก, ให้กฎหมายบอก แก่ผู้บนดาโต พิจารณาเนือความทงปรอง, ด้วยทรงพระกรุณาตรัส เห็นอเถดว่า ตั้งจา, มีพระราชกำหนดกฎหมายไว้แต่ก่อน, ให้ตระ- ดาการพิจารณาเนือความ ชวนาพระราชานูร ซึ่งวิวาทแก่กัน แต่ โดย ด้จโดยจริง, มิให้เห็นแก่ผู้ มีคดีทงต้องฝ่าย, แต่เห็นแก่ผู้มีคดีขึ้นจำง ดินบดถ้าเขียงเขาด้วยผู้ มีคดี, แพ้เป็นชนะ ๆ เป็นแพ้, กตบเท็จเป็น จริง ๆ เป็นเท็จแต่ตั้ง โต สิ่งหนึ่งโต. แต่ผู้ พิจารณา ความทุก ฉนั้น, ละพระราชกำหนดกฎหมายแต่ก่อนเสียมิได้กระทำตามนั้น, ด้วยเหตุ ว่าตระดาการเป็นคนโงกหลงหาบัญญัติมิได้, ไม่อยู่ในทศกศักรรรมบด ดิบประการ, มิได้ช้อยในคดีทงดีประการ, จึงมิได้กัถวโทยในอนาคต- การ, คิดเห็นแต่ว่าผู้ มีคดีชนมยศาคคคกกว่าตัวจะโต เป็นทงบาง, คิดว่าจะโตเป็นมิตรไมตรีกันบ้าง, เห็นแก่ดินจำงดินบดจะให้เป็นประ- โยชนแก่ตัวบ้าง, มิได้กัถวโทยในอิโตถอยปรโตถอยทำแต่เอาเพอใจ, ถ้าแต่เนือความนั้นพอจะคดแปลงเสียได้, ก็คดแปลงกตบถายเสีย.

ที่แพ้ ให้เป็นชนะที่ชนะเป็นแพกนบ้าง, เห็นคิดแปดงมิได้อากด่าวให้
 ยอม, กระทำประเว้งประดังหน่วงเหนี่ยวเนือความไว้, ช่วยคิดอ่าน
 แนะนำให้ มีหมายเบิกไป, ให้เนือความเรีคว่างค่างสูญเดี้ยกนบ้าง.
 แลผู้ มอรรคคิดต่างคนว่าเป็นข้าเจ้าต่างกรมม้ายใน, แลผู้มเต็จพระ-
 เจ้าตักเชอหงอนเชอ, ให้ผู้ มขอความเป็นมหาดเล็กขอเฝ้ามานางบ้าง,
 ขางความมีรบดังให้มาดอกเอาชเนือความไปบ้าง, ให้มาส่งตามขอเนือ
 ความ. พระธการคิดเกรงกตมิได้อากด่าวไปให้ สันชอเนือความ,
 ทักกตบเกิดอนเดี้ยบ้าง. เหตุพระธการกระทำทงนชนบชกรรมเนียมก
 พนเพื่อนไป, ผู้ มคตกยอมรของพองหาอชชพระธการ, เบิกเนือ
 ความไปปลงต้องค่างด่ามค่าง, แลเนือความน ยอมเรีคว่างค่างไป
 ถึงต้องปลด่ามบบ้าง. ขานาประชาราฐร ผู้ มคตชงมร ด้านน หาท
 พงหาทพยมิต นน, ก็ได ความยากแค้น เดอชอน. แล ครังน
 ทรง พระ ปรณน ครดี เห็นเสด่า ค่าง แล จหมันเดือใจ ราชหัวหมัน
 มหาดเล็กซ้าย, ให้แต่งพระราชกำหนดกฎหมายไว้แค้นสืบไปเนือ
 น้า, ถ้าแธ ราชฐรผู้มา พองให้ กราบทูลพระปรณน, ทำฎีกาทูล
 เกด่า ถวายพองค่าง, แลกฎหมายโรงค่างกรมใด ๆ, ถ้าแธ
 หลรับดัง จำเภาะให้ พิจารณามิตได้, ก็ให้ผู้รับ พองแธ ค่างกนนั้น,
 ดัง พอง ค่าง กนนั้นไปให้ ลูก ชุนณค่าง หดวงได้ ด้วย พระธรรมนญ,
 แลให้ ลูกชุน ณค่าง หดวง ปกฤษาชอ เนือความ โจทยหา นน. ถ้า
 เกิดอบแผง ยนยอเกยอ เดยช ชอเนือความไว้ มีแฉง, ก็ให้ ชกเจ้า
 ความ ออกให้แฉง. แลให้ เอาเนือความ แธ ชชชนเหตุ ชงเป็นชอ
 ใหญ่นชชชงชอ. แลค่างความคนหนึ่งต้องคน, จำเภาะชอชก

หลังตั้งไปให้พิจารณาตามกระทรวง. ถ้าแต่เนื้อความในฟ้องนั้นเป็น
 กระทรวงใดเป็นพิเศษใหญ่, ก็ให้ตราการกระทรวงนั้นพิจารณาทั้ง
 เนื้อความนอกกระทรวงนั้นด้วย. ถ้าแต่ตัวความมิได้ฟ้องกฎหมาย,
 จะประกันให้ญาติพี่น้องฟ้อง, แดกฎหมายต่างคดีให้ตราการยึด
 เอาฟ้องแต่คำกฏนั้นไว้, ให้เอาตัวความนั้นมาตั้งศาลถามคดีให้รู้เดิม
 เนื้อความนั้น, วิฉาทกณฑ์ไหนเพราะเหตุอันใด, ผู้ใดรู้เห็นนั้นหญิงฤ
 ชายชชคน, ทำอะไรจึงได้รู้เห็นนั้นให้แจ้ง, แดจึงให้กฎหมายไว้,
 แดให้เอาตัวผู้นั้นกับหนังสือฟ้องแต่คำกฏใส่กันดู. ถ้าแต่ข้อเนื้อ
 ความฟ้องจะว่าต่างกันใด, ต้องด้วยพระราชกำหนดกฎหมายแล้ว,
 ให้ตราการเอาค่านั้นมาชุกยักได้ไว้. แดให้หมายไปเอาตัวจำ
 เลยมาพิจารณาตามข้อความถูกข้อตั้งหลังมานั้น. ถ้าหากันต่างข้อจะ
 ได้ตามแต่ } คนขึ้นไปถึง } คน, ก็ให้เอาต้นเหตุนั้นมาถามก่อน.
 ๒ } ๓๐ }
 ๓ } ๒๐ }
 แดเมื่อจะถาม } โจทช } เป็นด้านวนคือกันนั้น, ให้หญิงกำกับหญิงผู้
 จำเลย }
 แดชอบเป็นพยานด้วย. ให้ตราการหมายไปหาผู้กำกับ, กรม
 มหาดเล็กกับชาวที่, กรมตำรวจ } กับกรมวังมหาดไทย กระธา-
 ใน } นอก }
 โหม, คลังในคลังราชการคลังพิเศศกรมฯ, กรมทหารในกรมต้นม
 กรมตำรวจกรมในกรมตำรวจกรมอก, กรมแพทยากรมตั้งคดีกรมพระ-
 นครบาดขุนตาบ, ถ้าเป็นข้อความผู้ร้าย, ให้ขุนตาบนั้นพิจารณาด้วย
 กรมพระนครบาลจนต่ำเร็ว. ถ้าขุนโรงขุนศาลแขวงนายบ้านนายข้า-

เกอได้พิจารณากระทรวงใด, ให้ตราการเอาความไปถามต่อหน้า
 ตุลาการศาลหลวง, ให้รู้เห็นเป็นพยานด้วย, แลผู้นั่งกำกับนั้นให้จัด
 เอาทนายหมื่นพันทนายในกรมนั้น, ซึ่งเป็นคนรู้เนื้อความเห็นผิดแลชอบ
 ดัดย้อมจนคงถ่วงแก่บาปนั้น, ไปกำกับนั่งฟังตรูเห็นเป็นพยาน, แต่
 ค่าเชิงประกันตัวนั้นพิจารณาณ, ให้แบ่งออกตามส่วนให้แก่ผู้นั่งกำ
 กับนั้นด้วยหนึ่ง, โทษกำกับนั้นนั่งแต่แรกเมื่อจะถามโจทก์ถามจำเลย
 เป็นตั้งรอนต่อกันนั้น, แต่ให้พิจารณาเต็มยรมคุมพร อมกันจึงให้
 ถาม, จำเลยแก่ ในข้อหาแล้วให้การ, เหตุเนื้อความของ ในข้อหาถึง
 ว่าค่านนั้นเป็นนอกกรับนอกหากัด, ถ้าแล้วเนื้อความเหตุอันเคยคิดพิช
 ษกันให้ ๆ การเกิด, แต่อย่าให้เอาเนื้อความข้ออื่นนอกเนื้อความ โจทก์
 หมายมาให้การ, อนึ่งเมื่อถามนั้นถ้า โจทก์จำเลยคิดใจว่าเต็มยรมคุม
 ถามแล้วความผิดด้วยกฎธรรมเนียมนความ, ก็ให้ โจทก์จำเลยอาช
 ษต่อหน้าพิจารณาผู้หนึ่งกำกับ, ให้ผู้พิจารณาผู้หนึ่งกำกับว่ากล่าวเดียวให้
 ดำรงแต่ในทันที, ถ้าแต่ถ้าเกอผู้พิจารณาหนึ่งกำกับจะว่ากล่าวดำ
 รัสมีได้, ก็ให้เอาไปว่าตุลาการศาลหลวง ๆ บังคับให้ตามกฎธรรม
 นีมนความแล้วจึงให้ถามสืบไป, แลข้อซึ่งจำเลยมีรับ ถัดมาถาม
 โจทก์ ๆ อ้างพยานแต่ข้ออื่นพิสดาร, แต่ให้เอาค่าเจ้าความซึ่งผูกหยิก
 เด็บไว้เวลานั้น, มาได้กับกับค่าใหม่ในจำนวน, ถ้าข้ออ้างข้อพิสดารผิด
 ของกัน, ก็ให้เอาเนื้อความไปว่าแก่ตุลาการศาลหลวง, ให้ได้ด้วยพระ
 ชัยการ, ถ้าแลข้ออ้างข้อพิสดารของกันแล้ว, ให้ตราการพิจารณา
 สืบไป, อนึ่งเมื่อจะเผชิญนั้น, ให้ผู้พิจารณาแต่งทนายอันดัดย้อมนั้น

ทุกขเจ้า }
 ด้งขเจ้า }
 กงนั้น, ไปกำกับ โจทยจำเอย, แดพยานเข้าไปจำเภาะพระ ขรรวมเจ้า }

ให้เต็มยวแข่งชกพยานจงหนักหนวกอน, จึงให้พยานชามาดคว้แล้ว,
 ให้เต็มยวตามผู้มีโตอ้างว่าพยานคนชางหนึ่งอ้างเป้นพยาน, ช้างผู้
 มิโตอ้างเห็นศวรจกช้อแล้ว, จะศคใจพยานจะคานกให้ควนเดียงกอน.
 ถาคานให้เขียนเอาคาคานนนไว้อยวเพอลาม, ให้เต็มยวผู้คุมบชลแต่
 คนปลตายช้อเนอควม, ซึ่งจะตามพยานนั้นให้พยานฟังแล้ว, ให้เต็มยว
 ผู้คุมกำกับ โจทยจำเอยนนฟังอยู่. ถาแดพยานนนเขียนหนงดีโต, ถ
 ให้พยานเขียนเรอเรื่องราวเนอควมตามเห็นนงโต. ถาเขียนมิโต
 ก็ให้ ๆ การตามสัจยตามจริง, แดวจึงเอาคาคานนนถามพยาน, แดว
 ชย้าให้พยานแกคานลงกระเบียดเหมือนแตกอน, ให้พยานแกคานแค
 ตามสัจยตามจริง, ให้เขียนเอาคาพยานให้ถารนน, ครนด้นคว้แล้ว,
 ก็ให้ชานให้ โจทยจำเอยฟังในท้นไคนน. แดวให้ผู้กำกับแดเต็มยวผู้
 คุมพิจารณาควคาคาพยานนน, ถาเห็นมแจ่งพริทชมิจริงกต, ให้ชกถาม
 พยานให้ ๆ การชอกให้แจ่ง. อนงถาอ้างวาทกนณถนหนทางตถาด, แด
 กระแด่เนอควมนน, เพื่อนบ้านวานตถาดรู่เห็นอยู่, ถงว่า }
โจทย }
 จำเอย }

อ้าง, ก็ให้ระถาถารภา } ไปสืบตามเพื่อนบ้านวานตถาดชงชอยู่
โจทย }
 จำเอย }

โกลถกนให้แจ่ง, เมื่อจะถามนนให้ถามเหมือนถามพยาน. อนงถาจำ-
 เอยรับชงแล้ว, แดมีคำให้ถารว่าชงนนอยู่กบโจทย, แดพนชง

พระกรุณา, เขาตระดาการผู้กระทำผิดเป็นโทษ. ถ้าผู้ร้องฟ้องกล่าวโทษตระดาการนั้นว่า, ทำผิดมิใช่ด้วยกฎหมายห้าม, แต่ผู้สอดแนมรู้เนื้อความแล้ว, มิได้เอาเนื้อความมาแจ้งกล่าวให้ทราบทูลพระกรุณา, จะเอาผู้สอดแนมเป็นโทษด้วย. หนังสือกล่าวความจะทำหนังสือร้องฟ้องหาชู้ทรตระดาการศาลเดียวถึง ๓ คนว่า, ตระดาการพิจารณาเป็นยุติธรรมเข้าด้วยฝ่ายโจทก์ฝ่ายจำเลยก็ดี, ให้ตระดาการใหม่ซึ่งได้พิจารณาชู้ทรนั้นหมายไปเอาตระดาการเก่านั้น, มาพิจารณาแต่คนหนึ่งให้แก้ต่างกัน, ตามข้อความอาญาชู้ทร ๓ คนนั้น. ถ้าตระดาการเพื่ออาญาชู้ทร, ให้เอาบันดาคักัดตระดาการผู้ตั้งนั้น, ตั้งใหม่ตระดาการผู้เพื่ออาญาชู้ทรนั้นตามบทพระอัยการ, แล้วให้ใช้ทุนค่าฤชาลักษนะจริงเต็ม, แลค่าความเต็มซึ่งตระดาการเก่าพิจารณานั้น, ให้ตั้งให้ตระดาการใหม่พิจารณา, โจทก์ให้คงโจทก์, จำเลยให้คงจำเลย, ตามฟ้องเท่านั้นให้ดำริ. ถ้าตระดาการชู้ทร, ให้ปรับเอาผู้หาได้โทษตระดาการตามพระอัยการ, แลให้ตระดาการใหม่เรียกเอาเงินต้นใหม่แต่ค่าฤชา, ซึ่งผู้ชู้ทรต้องเสียณศาลใหม่นั้นตั้งให้ตระดาการผู้ชู้ทรนั้นให้ครบ, แลให้ตระดาการเอาปรักความซึ่งหากันณศาลตระดาการเก่านั้น, เป็นแพแก่ผู้มิได้หาชู้ทรนั้นด้วย. แลให้ปรับใหม่เอาตามพระอัยการ, แลให้ผู้บันดาเป็นตระดาการได้พิจารณาความทั้งปวง, ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้จึงทุกประการ. ถ้าผู้ใดมิทำตามมีผู้มาร้องฟ้องว่ากล่าวกิด, มีผู้มาสอดแนมได้เนื้อความมากทราบทูลพระกรุณา, จะเอา

ผู้กระทำผิดเป็นโทษ, แต่ให้ผู้ยู่เวณหมายบอกแก่มหาดไทย กระจดา-
โหมกรมท่าเอากฎนี้, เขียนประทับตราแจกไปแก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้ง

กรมการ เมือง } จงทว. ถ้าพิจารณาความให้พิจารณาณศาลา
กลาง, คชหน้ากรมการให้พร้อมกัน, ถ้าแต่ใจทงจำเลยยอมกันก็อย่า
ให้ตราการลงเอาเงินแต่ข้าพเจเอง ให้ภาเขาไปอาณศาลากลาง,
ให้ผู้รักษาเมืองกรมการพร้อมกัน. ถ้าผู้มคคจะยอมแล้ว, ก็ให้ทำ
หนังสือยอมคชหน้ากรมการพร้อมกันให้ทวหมายไว้เป็นพยาน, แล้ว
ให้เอารูปความไปใส่ด้วยพระอัยการ, ให้แบ่งปันยกไว้ผู้เสียตามกฎหมาย,
ก็ให้ผู้เป็นยกรบัตร์ดชดแนมคชตราการ, ซึ่งโต พิจารณาความนั้น.
ถ้าผู้ใดมิได้ทำตามกฎ, ก็ให้ยกรบัตร์บอกหนังสือตั้งมายังตุษน
ณศาลา, ให้เอาเนอความกราบทุดพระกรุณา. ถ้าผู้กรบัตร์มิได้ลชด
แนมค, มีผู้ร้องฟ้องว่ากล่าวตราการมิได้ทำตามกฎขอโตชช
หนึ่ง, พิจารณาเป็นคดีจะเขาคด้วยกรบัตร์เป็นโทษด้วย, กฎให้ไว้
ณวัน ๑ ตุลาคมปีฉาบ, จุศศักราช ๓๐๘๕ ปีฉดเบญจศก. ๖๖

๕๘ ๑ กฎให้แก่เจ้าพระยาแต่พระยาพระทองเมือง, เจ้า
ราชันยตุษนหม่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือนมหาดเล็กขอเฝ้า, ข้า
หลวงเจ้าต่างกรมฝ่ายนำฝ่ายหลังผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ, นาย
ชนนคานคอยแขวงจังหวัดเมืองทงปวงจทว. คชออกพระธรรมมา
กราบทุดพระกรุณาว่า, โพร่ทงหมุ่เข้าเคอณรับราชการทุกวันนี้ได้
ความยากนัก. จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า, ให้ตุษน

ณศาลาตุษณ์ศาลหลวงปฤกษา แลดูขุนทงปองปฤกษาว่า,
 ไพร่ของหมื่นเจ้าเดือนออกเดือนทำราชการทุกวัน, ได้ความยาก
 กว่าไพร่ด้วยทงปองเปนหลายเท่า. ด้วยไพร่ค้าด้วยคัมภีร์, ถ้า
 แลมิได้เอาคัมภีร์มาส่ง, ต้องเสียเงินแทนสักกรรดับบาท, เดอโทษ
 ห้าบาท. ไพร่หมื่นพูนน, ถ้ามิได้เคยอัญญาให้รางวัล, ต้องเสีย
 เงินควหาญสักกรรบาท. เกดยกดอมคดะหกบาท, เดอโทษคดะ
 คำตั้งต้องตั้ง. แลค้าด้วยเงินน, เดอเติมสักกรรตั้งคำตั้งบ้าง,
 หกบาทบ้าง. ทาษคดะคำตั้งบ้าง, คดะด้ามบาทบ้าง, เดอใน
 สักกรรคดะคำตั้ง, ทาษคดะตั้งบาท. แลค้าด้วยฝางน, ถ้ามิได้เอา
 ฝางมาเสียด้วย, ต้องเสียเงินแทน, สักกรรเจ็ดบาทต้องตั้ง, เดอ
 ทาษด้ามบาทตามตั้ง. แลค้าด้วยเบจเดจเงินออกจนวน, ต้องเสีย
 ด้วยนอยกจนวนออก. แลมันค้าด้วยทงปองต้องทำราชการแต่พนักงาน
 คัว, แลถึงว่าดีก็คิดจะเกณฑ์จ่าย, แลกรมการแขวงนายข้าเกอจะจนวน
 ใช้ราชการบ้างนก็เปนแต่ครั้ง. ด้วยว่ามู่มชอได้ ถอยราคาหมื่น
 อยู่, แลด้วยไพร่ของหมื่น, ถ้ามิได้ทำราชการแต่ก่อนปรกค้อยกับ
 กรุงเทพน, ต้องเสียค่าจ้างคนทำราชการแทนเดือนละคำตั้งบ้าง,
 ตามบาทบ้าง, ถ้าแลมิได้ตั้งพระราชดำเนนไปต่ออิมข้างโพนข้าง,

เกณฑ์ให้ ไปจับสัตว์แดงมู่มชายน. ต้องเสียค่าจ้างเดือนละ ๖ บาท
 บ้าง, ต้องคำตั้งบ้าง, ถ้าจะคิดไพร่ของหมื่นต้องเสียเงินค่าจ้างแดง
 มีเงินตั้งคำตั้งต้องบาทบ้าง, ๖ } คำตั้งบ้าง, มากกว่าคำด้วยทง
 ๗ }

ปวงถึง ๓ } ส่วน. แต่เมื่อใด ถอดราคาคู่มือห้ามหน, ครั้นออกเดือนไปจะ
๕ }

ได้ทำกินเป็นกำลังราชการ, ฝ่ายข้างกรมการแต่แขวงนำข้าเอชเอเกาะ
เขาไปใช้ราชการเบ็ดเสร็จ, ตามมีราชการน้อยใหญ่อย่างอื่นก็
เพราะเหตุคนไพร่หมื่นจึงตั้งควมรับราชการยอมได้, มีบุตรหลานซึ่งจะ
ได้บวชขึ้นเป็นสังกรใช้ราชการสืบไปนั้น, ย่อมเลือกได้ไปเสียให้พ้น
จากหมู่ไพร่หลวงร้องโรยลง. แทนสืบไปเมื่อนั้น. ถ้าแต่เจ้ากรม
ปลัดกรม สัมมนาญ, เจ้าหมู่ศักดิ์กระดาโหมบวชลูกหมื่นเป็น
สังกรศักดิ์, แดกฤษศักดิ์, เณรศักดิ์จะบวชขึ้นเป็นสังกรศักดิ์, ต่อมีภรรยา
แล้วจึงใหม่บวชขึ้น. ประการหนึ่งเกิดอกว่าผู้ มีชอกคิดหลบหนีราชการ,
ครั้นจะมีภรรยาถ่วงว่ามุนนายจะบวชขึ้นใช้ราชการ, และจะไม่มีการ
ยานน, ถึงแต่ลูกหมู่แดกฤษศักดิ์, เณรศักดิ์สมบวชแล้วนั้น, ก็ให้ตั้งได้
ให้ทำกินแต่ขอครบหนึ่ง, แล้วให้ บวชขึ้นเป็นสังกรใช้ราชการ.
อนึ่งไพร่ทองหมื่นบุตรภรรยาไพร่หมื่น, ห้ามอย่าให้ กรมการแขวง
ข้าเอชเอเกาะไปใช้ราชการนอกพนักงานเป็นอันขาดทีเดียว. ต่อมี
การศึกการที่จะแจ้งพระราชดำเนนต้อมข้างต้อมเดื่อ, จึงให้ฉวนใช้
ราชการแต่ละครั้ง. แต่ซึ่งกรมการแขวงนายบ้านนายข้าเอช, จะ
เกณฑ์ใช้ราชการทอดเทอชไปนั้น, แต่ข้าหลวงเจ้าต่างกรมข้า
ทูลตของชุดพระบาท, เตกจรดีดัดขัดแอบแฝง, แต่ผู้ ถอดราคาคู่มือ
ห้ามออกกว่าไพร่หมื่นซึ่งเขาเดือนออกเดือนทำราชการ, ให้เกณฑ์ฉวน
ใช้ให้มตดเปลี่ยนกัน, ให้ทำราชการของหลวงนั้นให้ทุกคน. อนึ่ง

ถ้าไพร่หมื่นจะต้องคดีวิวาทด้วยเนื้อความประการใด, นอกถือว่าเป็น
 โจรผู้ร้ายซึ่งโทษหนัก. ถ้าแต่เดือนเจ้าทำราชการนั้น, ถ้ามีหมาย
 ประทับตราตั้งหมายผู้ไปเบียดเอื้อ, ก็ให้ปล่อยตัวมาทำราชการก่อน.
 คอเมื่อใดออกเดือนไปจึงให้ ตระตถการพิจารณาเนื้อความนั้นสืบไป.
 อนึ่งเมื่อไพร่เจ้าเดือนจะรับราชการนั้น, ถ้ามีเขาปดหาเหยี่ยงเหยี่ยง
 แผ่นฟองเบ็ดฟองไก่, หมากพุดถึงของเล็กน้อยแล้วแล้วใหม่เข้ามาด้วย
 ๓) ๔) ๕) ๖) ๗) ๘) ๙) ๑๐) ๑๑) ๑๒) ๑๓) ๑๔) ๑๕) ๑๖) ๑๗) ๑๘) ๑๙) ๒๐)
 ๒๑) ๒๒) ๒๓) ๒๔) ๒๕) ๒๖) ๒๗) ๒๘) ๒๙) ๓๐) ๓๑) ๓๒) ๓๓) ๓๔) ๓๕) ๓๖) ๓๗) ๓๘) ๓๙) ๔๐)
 ๔๑) ๔๒) ๔๓) ๔๔) ๔๕) ๔๖) ๔๗) ๔๘) ๔๙) ๕๐) ๕๑) ๕๒) ๕๓) ๕๔) ๕๕) ๕๖) ๕๗) ๕๘) ๕๙) ๖๐)
 ๖๑) ๖๒) ๖๓) ๖๔) ๖๕) ๖๖) ๖๗) ๖๘) ๖๙) ๗๐) ๗๑) ๗๒) ๗๓) ๗๔) ๗๕) ๗๖) ๗๗) ๗๘) ๗๙) ๘๐)
 ๘๑) ๘๒) ๘๓) ๘๔) ๘๕) ๘๖) ๘๗) ๘๘) ๘๙) ๙๐) ๙๑) ๙๒) ๙๓) ๙๔) ๙๕) ๙๖) ๙๗) ๙๘) ๙๙) ๑๐๐)
 เป็นเรื่องค้าขายห้ามไต่เนน, ห้ามอย่าให้นายพระรอนเบียดกับเขาเป็น
 ห้อมหัดของแต่ตั้งใดตั้งหนึ่งใดเป็นอนชาติทีเดียว. อนึ่งไพร่หมื่น,
 เป็นบุตรหลานวานเครือชหมัก, ใ้รับราชการอยู่คงหม, แต่จะไป
 แขนบแผงอยู่ต่างหมต่างกรมสืบแล้วใดตัวมา, จะให้ตั้งพระราชาญา
 เขียนจงหนักกหนึ่ง, แล้วจะให้เขาใช้ราชการตราไว้หกเดือน, แล้ว
 จึงจะให้เขาเข้าเดือนตามธรรมเนียม. ประการหนึ่งคือเป็นหม, แดง
 หลานวานเครือเป็นหมอยู่แล้ว, ก็คอร้องฟ้องโจทชไปให้พ้นจาก
 หมนั้น. ถ้าแต่พิจารณาเป็นลัดยว่าเป็นหม, จะให้เขียนจงหนักต้อง
 ยก, ให้เอาตัวไพร่หน้าจายตราไว้บหนึ่ง, คอพนบหนึ่งแล้วจึงให้เขา
 เดือนออกเดือนตามธรรมเนียม. แดงผู้มชอซึ่งออกมาจากถาว, โจทช
 ชาติเอาหมไพร่หลดองว่าเป็นบ่าว, แดงจะเอาหมไพร่หลดองไปยื่นเถียร
 หางวาว, ถ้าแต่พิจารณาเป็นลัดยว่ามีได้เป็นบ่าว, แดงทาชให้เอาตัว
 ผู้ช้หมไพร่หลดองนั้น, ลงพระราชอาณาเขียนจงหนัก, แดงให้ปรับ
 ใหม่เอาคนหนึ่งเป็นลัดมคน.

๒๖

๑๐. อนึ่งถ้าแลผู้ใดมีน้ำใจดีมีศรัทธาเป็นข้าหลวงเจ้าต่างกรม ๆ ใด ๆ
 หนึ่ง, โหรรับสั่งซึ่งกราบทูลถวายหนังสือว่า, เดิมบิดามารดาบ
 ย่าตายายผู้ใดคนหนึ่งเป็นหมู่โคกรมใดก่อน. ถ้าดีบด่าวดริแต่ว่าผู้ใดมี
 จะได้เป็นไพร่หลวงห้ามไว้, แดงจึงกราบทูลถวายตามผู้ มีชื่อผู้ใดคนหนึ่ง.
 ถ้าเป็นว่านเครือไพร่หลวงขย, ขย้าให้เขาไปถวาย. ถ้ามีฟังจะเอาตัว
 หมู่ไพร่หลวงแล้วนเครือหมไพร่หลวงไปถวาย, จะเอาตัวผู้กราบทูล
 ถวายนั้นเป็นโทษ, แดงจะให้ ใช้คนทถวายนั้นแทน, ส่วนตัวไพร่
 หลวงนั้นให้เขียนยกหนึ่ง, แดงให้เขามาไว้คงหมู่ให้จ่ายตราไว้หก
 เดือน. อนึ่งซึ่งไพร่ในท้องหมู่ว่ามีทุกข์ยาก, ผู้มีไปเอาเงินกรม
 ใด ๆ, แดงว่ามีรับสั่งให้ ช่วยจ่ายเอาตัวไว้ก็ได้, แดงถ้าเงินรับ
 ประกันเงินเจ้าต่างกรมไปก็ได้, แดงถ้าประกันข้าหลวงแดงพ่ายก็ได้,
 มีเนื้อความประการใดจะเกาะกุมเอาตัว, ก็ให้หมายประทับตราเจ้า
 กรมปลัดกรมสมุหนายกไว้เต็มซึ่งเป็นนาย, ให้เจ้ากรมปลัดกรมเจ้า
 หมุ่สมุหนายกไว้เต็มด้วย, ถ้าเป็นดีด้วยสมุ่คนหนึ่งมาหมายนั้น, แด
 ให้เจ้ากรมปลัดกรมสมุหนายกเจ้าหม, เอาตัวไพร่หมนั้นมาจำจง
 เร่งรัดให้ ได้แต่ในเดือนหนึ่ง. ถ้าขคิดน้อยมิได้ กอ, เจ้ากรม
 ปลัดกรมสมุหนายกเจ้าหมจะช่วยไว้ คง หมความกฏได้, ก็ให้ช่วย
 ไว้. ถ้าแต่เจ้ากรมปลัดกรมสมุหนายกเจ้าหมเร่งรัดขคิดน้อย, แดง
 แดงเงินจะช่วยให้มิได้. ถ้าเจ้ากรมปลัดกรมนั้นเฝ้าทูลละอองธุลีพระ
 บาทได้, ก็ให้เอาหมายนั้นกราบทูลพระกรุณา. ถ้าเจ้ากรมปลัด
 กรมหมมีใต มีตำแหน่งเฝ้า, ถ้ากรมชนฝ่ายพลเรือน, ก็ให้เอาหมายนั้น
 มาฟ้องมหาดไทย. ถ้าชนฝ่ายทหารให้เอามาฟ้องกระตาคม ให้เอา
 กราบทูลพระกรุณา. ต่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ช่วยเขาไป,

แต่จะให้เจ้าหมู่ใช้ราชการตามกฎกติก, จะไม่ให้ใช้ราชการตามกฎกติก, ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประการใดจึงให้ทำตาม, ให้เจ้าหมู่ตั้งบาญชีโอนไปตามรับสั่ง. อนึ่งถ้าแต่ถูกหมู่ภิกษุศกฺเขรศกฺกมภิรชยาแล้วกต, หากรรยามโคกต, ต้มบวคพนชฉบหนึ่งขึ้นไปแล้วน. ถ้าแต่เจ้าหมู่แต่ตั้งหมู่บาญชีจะเห็นเกิดขึ้นบด, แต่เห็นแก่กันมิให้บวคจนเป็นสังกรวโรราชการน, จะให้เอาเจ้าหมู่ตั้งหมู่บาญชีเป็นโทษตามพระอัยการ. อนึ่งถ้าแต่เจ้าหมู่ ไตมีนาใจชวนชววยเจบริอนด้วยราชการ, ชกนักพิจารณาแล้วต่างสืบต่าง ไต ไพรหมู่โคบวคจนใช้ราชกรวเป็นสังกรวดีคนน, จะให้พระราชทานเป็นตยณคนหนึ่ง. ถ้าไต ยดีบคนจะพระราชทานเป็นคนตยตยตองคน, คอเมื่อโคไพรทอหมู่มีงคชบทหมู่ทุกกรมแล้ว, จึงให้เป็นตยณตยจะให้ทำราชการตยอนหนึ่ง, จะให้อยู่ทำกันตยตย, แต่ให้ผู้มีชื่อจากกระทรวงตยตย. ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายจตยตยตย. ถ้าแต่ผู้ ไตมีได้กระทำตาม, จะเอาตยณเป็นโทษตามโทษานุโทษ. ให้กรมการแขวงนายอำเภอเขียนกฎตยตยตย, เขาไปแจกให้แก่ตยณบ้านน, บ้านตยบจตยตยตามมีตยตย, ให้ผู้ใหญ่บ้านเขาตยตยตยตยตยให้ตยตยตยให้ตยตย. แต่ผู้รักษาเมืองตยตยตยตยตยตยอำเภอ, กฎหมายบอกให้รู้ตยตยตยตยตยตย, ตามมีอำเภอในแขวงเมืองน. ถ้าผู้ ไตมีได้กระทำตาม, จะเอาตยณเป็นโทษตามโทษานุโทษ. กฎให้ไว้ตยตยตยตยตยตยตย, จตยตยตย ๑๑๑๑ ปีมีโรงตยตยตยตย.

๕๘ ๑ กฎให้แก่เจ้าพระยาแต่พระยาพระหตวง, เจ้าราชินีภูตขุน

หมนพทนายฝ่ายทหารพลเรือน, ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการปากใต้
 ฝ่ายเหนือท้องปวงจงทว. ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเห็นแก่เสนาว่า,
 ถ้าแต่เจ้าพระยาแฉะพระยาพระหอดวงเจ้าราชชินิกุลขุนหมน, ผู้รักษาเมือง
 ผู้รั้งกรมการไปในสูวานทาง ^{บก} (แห่งใด, ก็บคนมีชอคุมพวกเกิด
 เรือ) วิวาทค้ำฆ่าฟันกันเป็นอันมาก, ให้หยุดยั้งให้มาไพร่ล้มกำลังซึ่งไป
 ด้วยนั้น, จับกุมเอาตัวพวกทั้งสองข้างให้โตจงชัน. ถ้าเหตุอิกกำลัง
 ให้บอกชาว ^{บ้าน} (เรือ) ให้ชวยกันจับกุมเอาตัวจงได้, เพื่อดำมิให้อาณา
 ประชากรหวงไพร่พลเมืองทำจลาจลในแผ่นดิน. ถ้าหัวเมืองใหญ่รักษา
 เมืองผู้รั้งปลัดยกกระบัตรกรมการ, เอาตัวถามให้รู้เหตุวิวาทกันด้วย
 เนื้อความสิ่งใด, แด้วให้บอกหนึ่งตั้งตัวเขามายังสูวานณค้ำดา.
 ถ้าในกรุงเทพฯ จับตั้งกรมพระนครบาล, ให้สืบเอาพวกเพื่อนจงชันมา
 ลงโทษโดยอาญาหอดวง. ถ้าผู้ใดมิได้เป็นใจแก่ราชการแผ่นดินไม่จับ
 กุม, จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ. แด้วให้พระรัศมีช่วยชวาใน
 นอกให้หมายบอกจงทว. กฎให้ไว้ ณฉันทุทธเดือนเจ็ดแรมเจ็ดค่ำ,
 รุศศักราช ๑๓๑๐ บัมโรงฉันทุทธศก. พระ

๕๐ ๑ กฎให้แก่พระรัศมีช่วยชวาในนอก, ให้กฎหมายบอก
 แก่เจ้าพระยาแฉะพระยาพระหอดวงเมือง, เจ้าราชชินิกุลขุนหมนพทนาย
 ฝ่ายทหารพลเรือน, มหาตลกชาวที่ชอเฝ้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน
 จงทว. ด้วยมีพระอัยการพระราชกำหนดกฎหมายอยู่แต่ก่อนว่า, ถ้าผู้ใด
 มีหัวใจอาชวาทราชการงานพระราชสงครามมีไชยชำนะแก่ราชศัตรูก็ดี,

แต่มิเข้าใจจะทำความชอบในราชการกัณฑ์, แดพระบาทสมเด็จพระบรมนาถ
 บรมพิศมัยพระพุทธรูปเจ้าอยู่หัว, จึงตั้งแต่งเตียงตามผู้ซึ่งได้กระทำ
 ความชอบมีมาเห็นจำนานนั้น. แดขุนพิพัฒนาภรณ์ปลัดซ้าย, พึ่งให้
 พระยารัตนาธิเบศร์กราบทูลพระกรุณาถวายโทษพระชนบรี, แดยก
 ความชอบของตัวเอง, แดขอเป็นท้าวพระชนบรีนั้นผิดอย่างธรรมเนียม,
 ด้วยว่าผู้ซึ่งมาฟ้องร้องคดีขอขมขานขอเป็นทนายเห็นจะเป็นประโยชน์
 แก่ตัว, ครั้นเป็นแต่ผู้ยอมเบียดเบียนพระบริวารไพร่ในหมื่นไพร่มาญี่, แด
 อาณาประชาราษฎร์เขาแต่ขอประโยชน์แก่ตัว, จึงมาคิดขมขานขม
 ขานฟ้องขอเป็นทนายนั้น. แดเจ้าทูลของชุดพระบาททองปวง ย่อมเห็น
 แก่ดินบน, กราบทูลพระกรุณาขอลดค่าความผิดมิได้ ออกเสีย,
 เขาผู้ซึ่งมาขมขานนั้นเป็นท้าวพระหองขุนหมื่นฝ่ายทหารพลเรือน, แด
 ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมืองใหญ่เมืองน้อยทั้งปวง, ครั้นได้ เป็นที่
 หองขุนหมื่นผู้รั้งกรมการแล้ว, เบียดเบียนพวกราชอาราษฎร
 ชุมแห่งพระบริวารเอาผิดของเงินมาไซ้ค่าดินบน, แดเตียงบุตรกรรขวาย
 มิได้ กัดแก่ ขาปลัด ขายแก่บาป, อาณาประชาราษฎร์ไพร่พลเมือง
 จึงได้ความยากแค้นเดือดร้อน, ไพร่ทั้งหมื่นแต่ไพร่บ้านพลเมืองจึง
 ร้องโรย, แดนับไปเมื่อน่า, ถ้าแต่ผู้ใดร้องฟ้องยกความชอบของตัว
 เอง, คิดขมขานขมขานให้กราบทูลพระกรุณา, ขอเป็นท้าวพระหองขุน
 หมื่นผู้รักษาเมืองใหญ่เมืองน้อยทั้งปวง, ขออย่าให้เจ้าทูลของชุด
 พระบาทสมเด็จพระบรมนาถ, ขกอดท้าวพระหองขุนหมื่นแต่ผู้
 รักษาเมืองผู้รั้งกรมการใหญ่เมืองน้อยทั้งปวง, ซึ่งหากความผิดมิได้ออก
 เสียเป็นอันขาดทีเดียว. ถ้าผู้ใดยกย่องความชอบของตัวเอง, บน-

บานคัตต้อยขอเป็นทพระหตวงขุนหมื่นสุรภาพเมืองสุวรรณการเมือง
ใหญ่ขึ้นทั้งปวง. ถ้าแต่ผู้ใดเห็นแก่ขามศีลนิจาง์สินบน, รับเอา
พียงมากราบทูลพระกรุณาขอลงความผิดมิได้ออกเสีย, เขาผู้
ซึ่งบนบานมาตั้งให้เป็นพระหตวงขุนหมื่น, สุรภาพเมืองสุวรรณการ,
จะเอาผู้ร้องพียงยกความชอบตัวเอง, แต่ผู้กราบทูลพระกรณานัน,
เป็นโทษตามพระอัยการ.

๑) อนึ่งขนบธรรมเนียมผู้จะเป็นพระหตวงขุนหมื่น, สุรภาพเมือง
สุวรรณการ, ย่อมมีความชอบตามคุณานุรูปสมควร, แยกออกเป็น
คุณดีประการ, คือชาติคุณดี, โฉมคุณดี, คุณคุณดี, บัญญา
คุณดี, ชาติคุณดีนั้น, กระทบเป็นอันมหาเดชะบาศักดิ์ทุกนิมา. โฉม
คุณดีนั้น, คือชายควรตั้งแต่ด้ามสืบเบ็ดสืบไป. คุณคุณดีนั้น, คือ
มีความวิเศษทวารพดเรือนชานชานาญ. บัญญาคุณดีนั้น คือจำเริญ
ด้วยปัญญาฉลาด, ในที่จะตอบแทนแก่ใจอรรทพฤษณาประเทศกรุง
อื่น, แต่คิดอ่านให้ชอบด้วยโลกิยราชกิจธรรมทั้งปวง, ควรสมุห์
กระดาใหม่, สมุห์หมายกจัดตามปฤษาพร้อมกัน, จึงนำเอากราบทูล
พระกรุณา, เขาผู้ยกด้วยคุณดีประการนั้น, เป็นทพระหตวง
ขุนหมื่น แม่นแต่สองประการด้ามประการ, ก็คือจะเอาเป็นทพระหตวง
ขุนหมื่นตามสมควร. อนึ่งผู้จะเป็นพระหตวงขุนหมื่น, ย่อมประคอง
ด้วยอะริบดีประการ, คือฉันทาริบดี, คือฉันทาริบดี, คือฉันทาริบดี,
คือฉันทาริบดี, ฉันทาริบดีนั้น, คือฉันทาริบดี ๑ ของพระราชประสงค์
ตั้งไว้, ผู้บนบานซึ่งตั้งบนมาทูลเกล้าฯ ถวาย. ฉันทาริบดีนั้น, คือ
ประกอบด้วยความเพียรในราชการมิได้ขาด. ฉันทาริบดีนั้น, คือมี

น้ำใจกล้าแข็งในการณรงค์สงคราม. วิมังชาวชิบคิน^๕, คือฉลาด
ในพิภพชาความ, แลอธิบายในราชการต่างๆ. ถ้าผู้ใดมีประกอบ
คุณคดีประการ, แลอะชิบคดีประการ, แต่ประการใดประการหนึ่ง
ใช้. ถึงคุณานุรูปเต็มควรกิต, ชอย่าให้ล้มห้กระตือโหม, ล้มห้หายก,
จัดตั้งกรมราชทูตพระกรุณาตั้งแต่งคุณ, เป็นที่พระหุดวงซุนหมั้นเป็น
อันชาติที่เดียว.

๑) อนึ่งถ้าผู้ใดหากพระกุดมิได้เป็นหินชาติ, เป็นทาสผู้ มีชื่อใช้
ล้อย่อยอยู่แล้ว. ครั้นเงินเบี้ยได้ กิต, จะได้เงินแห่งใดมาเสียแก่เจ้าเงิน
แล้ว ๆ มาคิดล้อยบขนาน, ขอเป็นมหาดเล็กชาวตั้น, ชอย่าให้รับเขา
บังคมทูลพระกรุณาถวายให้เป็นอันชาติที่เดียว. เหตุว่ามีได้เคยดู
พระราชฐาน, ด้วยว่าพระราชฐานนั้น, ประกอบไปด้วยเครื่องประดับ
ประกาศะดังการทองปวง, เป็นที่ห้ามเห็นบุคคลจะได้เห็นเป็นอันยาก.
อนึ่งพระดีระเดียงแดงก็พระมหากษัตริย์เจ้านั้น, ยากที่บุคคลจะได้
เห็นจะได้ ยม. ครั้นเป็นคนหินชาติได้เห็นพระราชฐาน, แลองค์
เต็มเด็จพระมหากษัตริย์เจ้า, แลได้ฟังพระดีระเดียงอันมีควรจะได้
ฟังได้เห็นนั้น, ก็น้ำใจกำเริบม่วงเมไปก็ดำคัญว่า, อาตมจะได้เป็น
ใหญ่, ครั้นออกจากพระราชฐานแล้ว, ก็จะทำราชการในเป็นการ
นอก, แลจะทนงของอาจอดอ้างว่าเฝ้าแทนพิททุดได้. ก็ จะย้าย
เบียดเบียพรราชูร ๆ จะได้อความแก่น, แลถ้ามีราชการจำเภาจะจำเป็น
จะหาเข้ามาเฝ้ากิต. ถ้ามิได้เสด็จพระราชดำเนินอยู่ในพระราชฐาน,
ก็ให้ตำรวจในเฝ้า, ถ้าจะอยู่ในพระราชวังให้ชาววังนำเฝ้า. ถ้ามี
พระราชโองการตำหรัสสั่งให้ตำรวจในชาววังรับสั่ง, แลสืบส่งของ

พระราชโองการ. อนึ่งเจรจาแต่ก่อนว่าของหลวงนั้นแต่ทำถาดนางข้าง
ใน, นอกถาดนั้นจะได้เจรจาว่าหลวงหามีได้, ทุกถาดนั้นเจรจาว่าของ
หลวงทุกถาดนั้นทางนั้นมิดครหนัก. แต่ถาดไปเมื่อนำ, ข้าทูลของ
ขลุ้พระบาททรงโปรดให้เจรจาขางนำว่า, ถาดเกศาฯ จึงควร. ๖

๑ อนึ่งแผ่นดินเป็นใหญ่แต่สมเด็จพระมหากษัตริย์, ด้วยเหตุว่า
พระมหากษัตริย์เจ้านั้นเป็นต้นมุตเทวดา, จะใหญ่ ใหญ่เป็นผู้น้อยๆ
เป็นใหญ่ก็ได้. ถ้าสมเด็จพระมหากษัตริย์มีพระราช โองการด้วย
กิจสิ่งใด ๆ ก็ดี, ดูกองชวานฟ้า, ถังมาทว่าผาดูกัดของตนไม่ภูเขา, มี
อชามารถจะทนทานได้, ย่อมจะหักทำตายไป. ถ้าจะมีพระราช
โองการตรัสสั่งให้ห้ามสิ่งใด, ก็ขาดเป็นดังสิ่งนั้น. แต่ประเทศ
กรุงใด ๆ มีผู้รับสั่งของ พระราชโองการสมเด็จพระมหากษัตริย์เจ้า
ไต่มาแก่แล้ว, ผู้รับสั่งของพระราชโองการนั้น, จะนำเอาความเดือดร้อน,
มาให้แก่ ข้าทูลของขลุ้พระบาท, ราชฎรทรงโปรด เป็นอันเที่ยงแท้,
แล้วพระราชกำหนดกฎหมายก็พ้นเพื่อนไป. แต่ถาดไปเมื่อนำ, ถ้ามุ
หมายรับพระราชโองการ, ซึ่งชอบด้วยประการใด ๆ นั้น. ถ้ามุหมาย
รับสั่งเจ้าต่างกรม, แต่กรมฝ่ายหน้าฝ่ายในมีรับสั่งมาห้าม, แต่ขอว่า
ชดชวางเห็นอพระราชโองการ ให้เดี่ยพระเดชเดชาภาพ, พระยศ
พระเกียรติตนเกล้าถนกระหม่อมมน, ก็ให้จบเอาผู้ถือหมายรับสั่ง
รับสั่ง, เขาผู้รับสั่งเป็นโทษตามพระอัยการ. ๖

๑ อนึ่งราชฎรมีกิจธุทุกขแตรของห้องมุนนายอาณาประชาราต,
ให้กรวมทูลพระกรุณา. ถ้าฝ่ายทหารให้ห้องสมุห้กระดาโหม, ฝ่าย
พลเรือนให้ห้องสมุหนายก. ถ้าเป็นเนื้อความมิดครที่จะกรวมทูลพระ

นั้น. แค้นดีบไปเมื่อน่า, ถ้าชาตุดของชุดิพระบาทอาณาประชา
 ราชฏรจะมีคดีตั้งโต ๆ, ถ้าฝ่ายทวารก็ให้ฟ้องแก้ดม้ห้กระดาโหม,
 ถ้าฝ่ายพลเรือนก็ให้ฟ้องแก้ดม้หน้ายก, ตามพระชรรมนญตั้งไว้แต่
 กอนจงทุกประการ. ถ้าดม้ห้พระกระดาโหม, ดม้หน้ายกมิได้สำเร็จ
 คุชทุกข, ตามพระชรรมนญตามพระราชกำหนดกฎหมาย, ก็ให้
 ราชฏรทงปวงฟ้องให้กรายทงพระกระดา, กถารโทษแก้ดม้หน้ายก
 ดม้ห้กระดาโหม, ตามซึ่งมิได้สำเร็จก็คุชทุกขให้. ถ้าดม้หน้ายกดม้ห้
 พระกระดาโหมกระทำตามพระชรรมนญแก้, เห็นพระดาการจะน้อย
 ดง, ราชฏรจะมีได้ความยากนัก. ครันพระดาการมากเมื่อใด, ยอม
 เบียดเบียดพรราชฏรได้ความยากนเคนเมื่อนั้น

๑. อนึ่งมีพระชรรมนญไว้สำหรับขุนโรงจนศาลชรรมนิยม, ให้
 พิจารณาเนอความตามกระทรวง เขาพิเนยจ่ายราชการสำหรับแผ่นดิน
 ดิบมาแต่ก่อนนั้น, แดกรมหาดไทยมีปดตงนังศาลด้ามคน, ขุนบริทร
 นังศาลหลวงโต พิจารณาเนอความชทรว. ขุนเทพอาญา, ได้ พิจารณา
 ความอาญาพระดาการ. ขุนอาญาจักรนังศาลตำรวจ, ได้ พิจารณา
 แปกกรรมดายนอ, คนชดอหมอความมิได้เป็นญาคิดว่าเป็นญาคิด,
 เขากฎหมายร้องฟ้องหาความแก้ความราชฏร, กรมกระดาโหมนั้น,
 ขุนประชาเดพราชปดตงนังศาล, ได้ พิจารณาเนอความอาญานอก,
 ซึ่งมีได้เป็นดม้ภักนัการท่าซ่มเหงมูมิชอ. ในพระนครบาดนั้น, ขุน
 ง่าเมืองราชปดต, ได้ พิจารณาเนอความโจรมุร้ายปลันดัดคนเป็นโทษ
 มหันตโทษ. กรมวงนังปดตงนังศาลด้ามคน, ขุนอินอาญา, ได้
 พิจารณาเนอความอาญา. ขุนพรหมสุภา, ได้ พิจารณาเนอความ

นกตกพันแห่งกันไม่ถึงตายจำเอยเป็นสมโน. ขุนเทพสุภา. ได้
 พิจารณาเนอความ, ถ้าจำเอยเป็นสมโน, ขุนศาลตามศาลันได้
 พิจารณา. กรมพระคลังราชการ, ขุนพิณใจราชปัดนังศาล, ได้
 พิจารณาเนอความฝรั่งซึ่งกฤษวณิตาจนญนยบุน แยกประเทศ
 มาตาย. กรมขุนโกษากรราชปัดนังศาล, ได้ พิจารณาเนอความ
 แห่งอาญาณา. ขุนศรีราชบุตร, ได้ พิจารณาเนอความมรรทุก. แต่
 ศาลแห่งกตางขนราชสุภา ศาลแห่งกระเซมขนสุภาเทพ. ขุนศาล
 ด้องศาลันได้ พิจารณาเนอความแห่ง, จำเอยเป็นสมนออก. แต่จา-
 กรมแพทยานัน, ขุนพรหมเกิดได้ พิจารณา. เนอความกระทำ
 คุณได้แก่กันเป็นตบจะกต. แต่กรมษาพรากโรน, ขุนวิสุทโกษาได้
 พิจารณา, นายระวางกำนันพันทเชิงเรือน, กรมพิชัยขนอนตลาคซึ่ง
 วิชาทแก่กัน. กรมษาพรากโรนออก, ขุนศรีษาคกรได้ พิจารณา, เด่นา
 กำนันเบาะแแต่เบียดบังอากรขนอนตลาคดุดัดย. แต่กรมชรรวมการ,
 ได้ พิจารณาเนอความพระสังข์เถรเถรฆราวาบุษิตำมิตด้วยพระวิโนย
 แต่กรมพระคลังมหาดมบัติ, ได้ พิจารณาพระราชทรัพย์ในพระคลัง
 หลวง, มีผู้เข้าไปจำหน่ายเสีย, แต่มีผู้เบียดบังได้เป็นอาณาประ-
 โยชน. กรมพระสุรัสวดี, ได้ พิจารณาหมไพร่หลวงตั้งกตพันแถวทาช
 แถวไทย, แต่มีนตูกหมแก่กัน. แต่พระธรรมนุญทงนมอยดำหรับราช-
 การแผ่นดินสืบมา. ให้ผู้รับฟ้องรับคำทฎหมายนัน, ให้ว่าแก่ตูกขน
 ณศาลตลาคขนณศาลาหลวง. ถ้าเนอความข้อใหญ่ให้กราบทตพระ
 กรุณา, ถ้าขอเบามักอจะเอากรบาทตพระกรุณา, ให้บังคับให้ขน
 พินิจด้วยผู้ ถตพระธรรมนุญได้ด้วยพระธรรมนุญ. ถ้าเป็นเนอความ

กระทรวงใด, ให้เจ้ากระทรวงนั้นพิจารณาเขาพิไนยจ่ายราชการ, ฝ่ายข้างขุน โรงขุนศาลจะใดตั้งตักทำราชการสดวก. ครั้นตั้งมาผู้ม คักกฎหมายร้องฟ้องตามกระทรวงบ้าง, ห้ามได้บ้าง, เขาเนือความ ไปฟ้องให้กราบทูลเจ้าฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง, ถ่มเค็ญพระเจ้าตุ๊กเชอหุดาน เธอ ๆ รั้มเขาฟ้องไว้จะใดตั้งฟ้องนั้น, ได้ด้วยพระชรรมนญให้ พิจารณาตามกระทรวงห้ามได้, แต่เขาหุดงเขาฟ้องนั้นไว้พิจารณา ว่า, มีรับสั่งให้ดาเป็นเนือความผู้เถาผู้แกบาง, เนือความข้างเคียง บ้างให้ สืบคู้ไทรจกจริงแต่เท็จบาง. ครั้นถามมีรับเขาตั้งผู้ฟ้องเป็น ขื่ออย่างขื่อต้อ, สืบสอบพยานตักหนึ่งเนือความมีคบาง ถางที่ตั้งฟ้อง ไปให้คำรอนอกทหารใน, แต่เขาหุดของขุดพระบางทนอกนั้น ให้เขา ต้อผู้มข้อมาพิจารณาตามฟ้องมตักด้วยพระชรรมนญกมบ้าง. ถางที่ ถูกความซึ่งตระกูลการพิจารณาอยู่นั้น, ไปฟ้องหาขทรตระกูลการ, แต่มีรับสั่งให้เขาด่านจนยอมไปตั้งขไปตั้งสาสด, แต่เนือความนั้นคาง ข่าไปกัมีบ้าง. แต่กฎพระชรรมนญดำหรั้มแผ่นดินนทกพเพอนไป, แต่ขุนโรงขุนศาลซึ่งเป็นเจ้ากระทรวง, ได้พิจารณาเนือความตาม พระชรรมนญ, เขาพิไนยจ่ายราชการนั้นนอยดง. ถิ่นราชการงาน โยธาซึ่งเป็นพนักงานขุนโรงขุนศาลนนั้นนอย, เพราะเหตุคนขุนโรง ขุนศาลจึงได้ความยากจนตงตักทำราชการไปมิได้. แต่ครั้งนทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า, ให้มีพระราชกำหนดกฎหมายไว้ว่า, แต่สืบไปเมื่อน่า, ห้ามอย่าให้เขาหุดงเจ้าต่างกรม, รั้มเขาฟ้อง ธานีาประชาราษฎร์ซึ่งหาแก่กันนทกรวมทูลเจ้าต่างกรม, ถ่มเค็ญ พระเจ้าตุ๊กเชอหุดานเธอเป็นอันขาดทีเดียว, ตอเมื่อใดมีผู้ธานีาเนือความ

มาฟ้องว่า, มีผู้กระทำความผิด, เบียดบังพระราชทรัพย์เป็นเนือง
ความชื้อใหญ่, จึงเอาฟ้องกราบทูลเจ้าต่างกรม, แลตั้งเกล้าพระเจ้า
เจ้าตงเขอหลานเธอ, แลให้ตั้งเกล้าพระเจ้าตงเขอหลานเธอ, รับเอา
ฟ้องกราบทูลพระกรุณา, แลแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรด
กระหม่อมตั้ง.

๑) อนึ่งถ้าหาหลวงในกรมมีกิจจวาทแก่กัน. แลเข้าทูลของขลุ
พระบาท, แลไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน, แลหาหลวงเจ้าต่างกรม, อนึ่งจะทำ
หนังสือฟ้องให้กราบทูลเจ้าต่างกรมหาความแก่จวาทนั้น, ให้ตั้ง
ฟ้องไปให้ขุนราชพิณใจใหญ่ ถ้อยพระธรรมนุญให้ ได้พระธรรมนุญก่อน.
ถ้าเป็นกระทรวงใด, ให้ตั้งไปให้เจ้ากระทรวงพิจารณา, ใจความ
จำเริญตามพระธรรมนุญ. อนึ่งถ้ามีใต้วงฟ้องให้กราบทูลพระ
กรุณา, ถ้ามีใต้วงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม, ตั้ง
จำเริญใหญ่ใต้วงพิจารณาห้ามใต้วง, ใต้วงรับตั้งตั้งฟ้องนั้นให้ ได้ด้วยพระ
ธรรมนุญก่อน. ถ้าเป็นกระทรวงใดจึงให้ตั้งให้เจ้ากระทรวงพิจารณา.
ถ้าเป็นเนืองความชื้อใหญ่มีพระราชโองการตรัสจำเริญใต้วงพิจารณา
เป็นเนืองความมีคุณ, ให้ตราการผู้รับเอาฟ้องได้พระธรรมนุญก่อน,
ให้รู้ว่าเป็นกระทรวงใด. แลให้หมายไปให้เจ้ากระทรวงมาแจ้งกับ
พิจารณาด้วย. ถ้าพิจารณาเป็นใต้วง, ปรับใหม่เป็นพิไนยให้ดวงมก
น้อยเท่าใต้วง, ให้ตั้งให้พระคลังมหาสมบัติ, อนึ่งซึ่งผู้ มีข้อฟ้อง
ลักษณะคำกล่าวคุณคำกล่าวหลวงนั้น, ให้ไปถูกษาครูปรคความ. ถ้าเป็น
เนืองความเบาอยู่, ก็เอาฟ้องนั้นได้ด้วยพระธรรมนุญ, ตั้งให้
พิจารณาตามกระทรวงตามพระธรรมนุญ, ตามพระราชกำหนดกฎ-

หมายด้ารับแผ่นดิน, อย่าให้แปลกกระทรวงดวงกรมได้. อนึ่งเจ้า-
กรมปลัดกรมนายเอน ปลัดเอนขอเจ้ากรมฝ่ายใน, แดสมเด็จพระ
เจ้าลูกเธอหลานเชอกรมใด ๆ, ย่อมพิจารณาเนอความมีค้มคองด้วย
กฎ. แตนสืบไปเมื่อน่า, อย่าให้เจ้ากรมปลัดกรมนายเอนปลัดเอน
ขอเจ้ากรมฝ่ายใน, แดข้าสมเด็จพระเจ้าลูกเธอหลานเชอกรมใด ๆ,
พิจารณาเนอความนหนหาผู้บังคับบัญชาใด. ครั้นใจทยจำเลยคิดใจ
แก่กันด้วยข้อเนอความขัดฉนอย, แดจะฉากถ้ามมีฉนขอเนอความ,
แดใจทยจำเลยยอมคิดใจในระตถการฉา, คับทเนอความมีฉนขอ
ฉนถง. แดใจทยจำเลยยอมร้องฟ้องให้กราบทศพระกรุณา, ฟ้อง
ตุณฉนคำดาทำฎีกาทดเถด้าทศกรห่มอถฉน. กถาวโทษระตถ-
การแดศคความเปเนอความทบเท้าไปถง ๕ ๖ ค้าด, ให้เคอฉน
ถอของรุดพระบาท, ราชฎเรียพคคทองเงนได้ความเคอฉนเพราะ
คบกหักกันแต่ฉาเกอใจ. ฉาซอทศถอของรุดพระบาทราชฎริมอรรคค
ร้องฟ้องด้วยกัจคชทุกขแก่กัน, เปเนอความเพงอาญาอชรรนคร-
บาท, แดมรฎกแพทยาเถดฉนกรห่ม, ทรพมรฎกให้เรียกฉน
ด้วยเนอความประการใด ๆ, จะให้เจ้ากรมปลัดกรมนายเอนปลัดเอน,
ขอเจ้าชาทศถอของรุดพระบาทข้างหน้าฉนใน, แดสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
หลานเธอ, แดฉาพระเจ้าลูกเธอหลานเชอกรมใด ๆ, แดฟ้องหา
ความนหนกค, ถมฟ้องนหนฉนหตฉน, แดข้าสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
หลานเธอ, จะฟ้องให้กราบทศพระกรุณาเปเนอความขอใหญ่, ฉน
ให้รบเอาฟ้องนหนกราบทศ, แดให้กราบทศพระกรุณาตามจะทรง
พระกรุณาโปรดเถด้า ๗ ถงให้พิจารณาตามรับถง. ฉาแเดคิดใจ

๓๓๕
 ๓๓๖
 ๓๓๗
 ๓๓๘
 ๓๓๙
 ๓๔๐
 ๓๔๑
 ๓๔๒
 ๓๔๓
 ๓๔๔
 ๓๔๕
 ๓๔๖
 ๓๔๗
 ๓๔๘
 ๓๔๙
 ๓๕๐
 ๓๕๑
 ๓๕๒
 ๓๕๓
 ๓๕๔
 ๓๕๕
 ๓๕๖
 ๓๕๗
 ๓๕๘
 ๓๕๙
 ๓๖๐
 ๓๖๑
 ๓๖๒
 ๓๖๓
 ๓๖๔
 ๓๖๕
 ๓๖๖
 ๓๖๗
 ๓๖๘
 ๓๖๙
 ๓๗๐
 ๓๗๑
 ๓๗๒
 ๓๗๓
 ๓๗๔
 ๓๗๕
 ๓๗๖
 ๓๗๗
 ๓๗๘
 ๓๗๙
 ๓๘๐
 ๓๘๑
 ๓๘๒
 ๓๘๓
 ๓๘๔
 ๓๘๕
 ๓๘๖
 ๓๘๗
 ๓๘๘
 ๓๘๙
 ๓๙๐
 ๓๙๑
 ๓๙๒
 ๓๙๓
 ๓๙๔
 ๓๙๕
 ๓๙๖
 ๓๙๗
 ๓๙๘
 ๓๙๙
 ๔๐๐

๕๓ ๑ ^๑อนึ่งมพระราชกำหนดไว้ว่า, ถ้าแต่ผู้รักษาเมืองผู้รั้ง
 ๒ } ปากโตฝ่ายเหนือ, เมืองโต ๆ จะบอกหนังสือเข้าไป
 ๓ }
 ๔ }
 ด้วยกิจการบ้านเมืองป่ายด้านทางที่ตั้งโต ๆ, ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้ง
 ๕ }
 ๖ }
 ๗ }
 ๘ }
 ๙ }
 ๑๐ }
 ๑๑ }
 ๑๒ }
 ๑๓ }
 ๑๔ }
 ๑๕ }
 ๑๖ }
 ๑๗ }
 ๑๘ }
 ๑๙ }
 ๒๐ }
 ๒๑ }
 ๒๒ }
 ๒๓ }
 ๒๔ }
 ๒๕ }
 ๒๖ }
 ๒๗ }
 ๒๘ }
 ๒๙ }
 ๓๐ }
 ๓๑ }
 ๓๒ }
 ๓๓ }
 ๓๔ }
 ๓๕ }
 ๓๖ }
 ๓๗ }
 ๓๘ }
 ๓๙ }
 ๔๐ }
 ๔๑ }
 ๔๒ }
 ๔๓ }
 ๔๔ }
 ๔๕ }
 ๔๖ }
 ๔๗ }
 ๔๘ }
 ๔๙ }
 ๕๐ }
 ๕๑ }
 ๕๒ }
 ๕๓ }
 ๕๔ }
 ๕๕ }
 ๕๖ }
 ๕๗ }
 ๕๘ }
 ๕๙ }
 ๖๐ }
 ๖๑ }
 ๖๒ }
 ๖๓ }
 ๖๔ }
 ๖๕ }
 ๖๖ }
 ๖๗ }
 ๖๘ }
 ๖๙ }
 ๗๐ }
 ๗๑ }
 ๗๒ }
 ๗๓ }
 ๗๔ }
 ๗๕ }
 ๗๖ }
 ๗๗ }
 ๗๘ }
 ๗๙ }
 ๘๐ }
 ๘๑ }
 ๘๒ }
 ๘๓ }
 ๘๔ }
 ๘๕ }
 ๘๖ }
 ๘๗ }
 ๘๘ }
 ๘๙ }
 ๙๐ }
 ๙๑ }
 ๙๒ }
 ๙๓ }
 ๙๔ }
 ๙๕ }
 ๙๖ }
 ๙๗ }
 ๙๘ }
 ๙๙ }
 ๑๐๐ }

รวดแรววการนั้นเข้าไป, จะถามเอาราชการตั้งโตให้โตราชการ
 ตั้งนั้น. แดงกำชับแกผู้ถือหนังสือว่าเป็นการเร็ว, ให้เร่งรีบเข้ามา
 ตามระยะทางใกล้แต่ไกล, ขย่ำให้เจอะเวียนอยู่แห่งใดตำบลใดให้เข้า
 อยู่ให้เดียวราชการ, จะเอาหนังสือหนึ่งชื่อเป็นโทษ. อนึ่งราชฎรพดเมือง
 มกษศุขทุกขตั้งโต, มาร้องฟ้องแก่ผู้รักษาเมืองผู้ทรงกรมการด้วยเนอ
 ความตั้งโตๆ. ก็ให้ผู้รักษาเมืองผู้ทรงกรมการเมืองนั้น, รับเอากิจ
 ศุขทุกขของฟ้องของราชฎร, ซึ่งร้องฟ้องขึ้นกระทงนี้เป็นแต่เนอความ
 ษาเว, ความรักษาเมืองผู้ทรงกรมการเมืองนั้น, จะพิจารณาว่ากล่าว
 ให้สำเร็จตามเมืองนั้นตามพระธรรมนุญโต, ก็ให้กรมการพิจารณา
 ตามกระทรวงให้สำเร็จตามเมืองนั้น. ถ้าใจทยจำเลยคิดใจแก่กรมการ
 ผู้ปกครองราชการโตตาม. ถ้าเมืองเอกให้กรมมหาดไทยจับผู้คุมแต่ตั้งก็
 ผู้โตอาชุขทรนครบรรด, แดงแพ่งบอกกระทรวงการเบิกเอาเนอความนั้น,
 ไปว่ากล่าวโตตามตามพระธรรมนุญ, ตามตั้งตามจริงให้สำเร็จ
 แดงเมืองนั้นๆ. ถ้าเมือง } ให้ปลัดยกุบัตร์บอกกระทรวงการเบิก
 เขาไปว่าความเนอความนั้น. ถ้าใจทยจำเลยคิดใจปลัดยกุบัตร์, ให้
 ผู้รักษาเมืองผู้ทรงบังคับให้กรมการนอกนั้น, เอาว่ากล่าวตามเนอ
 ความซึ่งใจทยจำเลยคิดใจกันนั้น. ถ้าใจทยจำเลยคิดใจผู้รักษาเมือง
 ผู้ทรง, แดงปลัดยกุบัตร์กรมการทงนั้น, มีเต็มใจให้ว่าเนอความ
 ตั้งไป, ให้ร้องฟ้องแก่กรมการซึ่งมิได้เป็นกระทรวงการ, ให้บอกหนังสือ
 ถิ่นนำฟ้องใจทยจำเลยเข้าไปด้วยคำดา. ประการหนึ่งว่าเนอความผู้

ร้องฟ้องน, เป็นเนชความอปรตต่าง ๆ พนตผู้รษาเมืองมูรงกรมการจระว่ากต่าง, โหผู้รษาเมืองมูรงกรมการปฤกษาพรอมกัน, เนชเนชความของราชฎรพองเป้นขอโหผู้, พนตผู้รษาเมืองมูรงกรมการจระว่ากต่างโหผู้เจ้าแ่งแ่งเมืองนนมโต, ก็โหผู้รษาเมืองมูรงกรมการบชกหนงดีอไปตามกฎโหผู้โน. ครนผู้รษาเมืองมูรงกรมการเมือง

ปากโหผู้ฝ่ายเหนอ, ฎพระราชากำหนดกฎหมายนแ่ง, โหผู้ครดการทำตาม ๆ พระราชาหนดกฎหมายนจะทุกประการ. ถ้า

แต่ผู้รษาเมืองมูรงกรมการเมือง } ปากโหผู้ฝ่ายเหนอ, ผู้โหผู้ได้ทำ

ตามพระราชาหนดกฎหมายน, จะเอาคนปนีโทษจงหนก. กฎโหผู้ได้ณวันพุทธเคอณดิบชนคาหนง, จุดศักราช ๑๐๘๕ ปีแ่งเบญจเศก. ๖

๕๒ ๑. กฎโหผู้โนแ่งพระอริศวดดีช่วยขอโนนอก, โหผู้กฎหมายบชกแ่งเจ้าพระยาแ่งพระยาแ่งพระหอดวงเมือง, เจ้าราชันักชุนหมนพนตนายฝ่ายทหารพลเรือน, แ่งชุน } ผู้โหผู้ได้พิจารณาเนชความ, (โหผู้) (ศาล)

แต่ผู้รษาเมืองมูรงกรมการเมือง } ปากโหผู้ฝ่ายเหนอทงปวง. ด้วย

ทรงพระกรุณาตรัดเหนอเถดว่าดังว่า, หมนราชามาด้วยปัดคกรมตำรวจโน, เขาด้ำนอนนายแทนโจทย, นายเมงเดมิยร, นายทองผู้คุมศาลหอดวงกรบาทพระกรุณาว่า, นายแทนพ้องหาตราการศาลหอดวง

ว่า, นายเมงเด็มิยรตราการ, บังคับให้นายแทนผู้ตั้งหมอไชยเทศ
 คนมีชื่อ, แดในผัดนนแควนหนงคนหนง. ครนถงผัดนายแทนใจทย
 มิได้เอาหมอไชยเทศคนมีชื่อมาตั้งตามผัด, นายเมงเด็มิยรว่าขาดผัด
 ตั้งคนตั้งวางไปให้บริบ,ฯ เขาเนือคความนอยแทนทงนี้, เป็นแพ้ใน
 ด้านวงงเอาเงินนายแทนผู้ผัด, เป็นเงินตราหังตั้งตั้ง. แดเรื่องวาง
 เนือคความมีในด้านอนเป็นหตวยประการ, ยังมีได้พิจารณาให้เห็น
 เท็จแถจรั้ง, แพ้พระในถ้อยคำผาย } ^{ใจทย} แต่เตนดิบไปเมอน่า,
 จาเตย }
 ถ้าผู้ใดเป็นตราการพิจารณาเนือคความ, แดใจทยจาเตยขาดนคช
 ถองตั้งฐาน, แดขาดผัดตั้งคน, แดทพยรังของข้างมาโคกระบือตั้งโต
 ตั้งหนง, นอกถงนคถามนคคินผะญนคชขาดทงตั้งาน. ถาขาดนค
 ขาดผัดแต่เพียงนคทงหนงจถองตั้ง, ใจทยจาเตยคคิใจชนแก่ตระ-
 ตาการว่า, ขางหนงขาดนคขาดผัด, อย่าให้ตราการรับเขาเนือ
 คความหนงว่า, อย่าให้เขาเนือคความทงตั้งานวนนเป็นแพ้กอน. แดแต่
 ให้เขาผู้ขาดผัดจ่าตัวตากแดดไ้วนาค้างแต่เขัจจนเที่ยง, ตามเดิมค
 ตระตราการ, อย่าให้ถูกลักตราการดิบไปได้. ถาแต่ขาด ^{นค} } ถงตั้งาน
 ผัด }
 ครงชนไป. จงให้รับเขาถ้อยคำตั้ง } ^{ใจทย} คคิใจชน, ถากถาวดิบ
 จาเตย }
 ไปตามพระชยการ. ถา } ^{ใจทย} นคถรมผะญนชขาด, ครนถงวงนค
 จาเตย }

ก็มีใ้ให้มาบอกนั้ว่าต้องกิจราชการ, แแต่ด้วยเจ้บมีกิจศุขทุกขสิ่งใด,
ใ้ให้ตราการบังคับใ้ผู้มาบอกนั้, นำผู้คุมแแต่คู่ความไปขันตู่ใ้เห็น
เท็จแแต่จริงก่อน. ถ้าแแต่ต้องกิจราชการบ้วยเจ้บ, แแต่มีกิจศุขทุกขจริง,
ใ้ให้รู้กันั้นใ้ไกลฤใ้ไกลหนักเบาจริง, ใ้ให้ผลทู่เอาไปตามกิจ, ซึ่งใ้ไกล
ใ้ไกลหนักเบาหนักสืบไป, อย่าใ้ให้เอาเน้อความนั้นเป็นแพ. ถ้าแแต่ขันตู่
มีตมตู่หนึ่งถ้อยคำผู้มาบอกนั้คนนกด, ถึงทู่เอาใหม่แแต่ได้เอา
มาดังตามทู่เอา, จึงใ้ให้เอาเน้อความนั้นเป็นแพตามพระอัยการ. แแต่
อย่าใ้ให้ตราการท่งปวงทำตู่หนึ่งเน้อความนายเม้งเดิมยร, นายของ
ผู้คุมตราการค่าตหลวงน. ถ้าแแต่ตราการกรมใ้มีใ้ทำตามกฎ
นี้จะใ้ปรับใหม่, แแต่จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ. แแต่ใ้ให้พระ
สูริศวดิ์ชายชวาในนอก, ใ้ให้กฎหมายบอกจ้งท้ว. กฎใ้ใ้ในวันเส้า
แแต่ชนทักขันตามคำ, ฤศักการ ๓๐๘๘ ปีมีเส้งนพศก. ๖๖

๕๓ ๐ กฎใ้ใ้แก่พระสูริศวดิ์ชายชวาในนอก, ใ้ให้กฎหมายบอก
ใ้แก่เจ้าพระยาแแต่พระยาพระหลวงเมือง, เจ้าราชันักุลชนหมันมหาค-
เตกชาวทักหมันทุกกรม, ผู้มีตาใ้เป็นตราการพิจารณาเงินภาษี,
แแต่อากรขนอนตลาดค่านาทางเข้าของพระของหลวงท่งปวง, ด้วย
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าใ้สั่งว่า, ตราการผู้ใ้พิจารณาเงินภาษี,
ด้วยษาอากรขนอนตลาดค่านาทางเข้าของ พระของหลวง แแต่ก่อนนั้น,
นายรวงนายอากรนายขนอนก่านัดตลาดเด้นานันตนา, ผู้ทษา
เรียกด้วยษาอากรภาษีมาได้แแต่, เบียดบังฉ้อกระบัตเอาเงินของพระ
ของหลวงนั้นไว้, ผู้พิจารณาเร่งวัดเอาใ้ครบกัมีบาง, ตางที่เป็นคน

ชาติของอดีตพระบาทฝ่ายทหาร ฝ่ายพลเรือน, แต่ชนชั้นขุนค้ำแต่
 บันคาพิจารณาเนือความอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง, ด้วยมีพระราช
 กำหนดกฎหมายไว้แต่ก่อนว่า, อาณาประชาราษฎร์จะฟ้องร้องกล่าว
 โทษแก่กัน, แต่ผู้พิจารณาตราครุฑจะได้อาญโทษจำเลยนั้นว่า,
 เดิมมีผู้คุมตามความว่ามีได้ทำตามธรรมเนียมความ, ให้วาแก่ผู้
 พิจารณาผู้กำกับให้ตัดสินให้ตามขอเนือความ, ถาพณฑผู้พิจารณากับ
 ผู้กำกับจะตัดสินได้, ก็ไปว่าแก่ผู้คุมให้ตัดสินให้ตามขอเนือความ
 ให้สำเร็จ, ถาโทษจำเลยมิได้อาญโทษแก่ผู้พิจารณา, ไปร้องฟ้อง
 หาอุทธรณ์แต่เดิมมีผู้คุม, แต่มีโคกกล่าวโทษผู้พิจารณาผู้กำกับ, แต่
 จะขาดหมายมาให้ตั้งแก่เดิมมีผู้คุมนอชยาให้ตั้ง, ถาเป็นเนือความ
 หิวเมือง, ถากรมการห้ามมิให้ฟ้องแก่ปลัดยกรบตรี, ปลัดยกรบตรี
 ห้ามมิให้ฟ้องแก่ผู้รักษาเมืองผู้รับ, ถาแต่มีโคกกล่าวโทษผู้รักษาเมือง
 ปลัดยกรบตรีด้วย, ถามีตราออกไปให้ตั้งผู้คุมความมาชยาให้ตั้งเข้า
 มา, แต่ดับมาทวงหนี้, ผู้พิจารณาแต่ตราครุฑทั้งปวงจะพระราช
 กำหนดกฎหมายเดิม, ผู้มีชื่อจึงร้องฟ้องหาอาญาอุทธรณ์กรุงเทพฯ
 กล่าวโทษแต่เดิมมีผู้คุม, นายพทามรงมีโคกกล่าวโทษผู้พิจารณา
 กำกับ, แต่ผู้มิชชอยณหิวเมืองเข้ามาฟ้องหาอาญาอุทธรณ์, กล่าวโทษ
 แต่เดิมมีผู้คุมนายพทามรง, จะโคกกล่าวโทษผู้รักษาเมืองปลัดยกรบ
 ตรีแต่กรมการห้ามมิได้, แต่กลับฟ้องให้ขาดหมายเอาเดิมมีผู้คุมผู้
 คุมพทามรง, แต่ให้มิตราไปให้ตั้งขุนค้ำดักดาพทามรงณหิวเมือง
 เข้ามาพิจารณาณกรุงเทพฯตามขออาญาอุทธรณ์, ก็เข้ามาพิจารณาไม่
 สำเร็จทำหนังสือเนือความไว้, แต่เนือความเดิมที่เป็นข้อใหญ่

นน, กพตยเรีคร่างคางชาัญไปกิมบาง, ตางทีเหนว่าจะทำกตบ
 เกิดอนมิได้กต, คัดชานไหรองพองหาอาญาอทรทอไปถึง } ค้าง
 กิมบาง, เพราะเหตุคนคนชดซึ่งเบียดเบียดพองาณาประชาราษฎรนน,
 เหนเนอความชของตัวพรทชเพลิงพดางแดง, กัดชานหาอาญา
 อทรทกล่าวโทษแต่เดมิยรมคบบ้าง, ตางทีกตบวโทษแต่ชนคตภคช
 พทามรงบ้าง, คัดแจะให้เนอความเรีคร่างคางัญไป, แต่จะไม่ได้
 ความนิตของตัวเลย. แต่อาณาประชาราษฎรซึ่งมีรอำนาจ, แต่หา
 ทพมิได้ ๆ ความเคือชอนนค. ครันจะให้ลบเอาตัวผู้กระทำผิด
 นน.ปนโทษตามบทพระชยการนน, ด้วยผู้เขามารบราชการคตมาทุกอน
 นปนคนบางไมรับ้าง, แดงไมทกน. แต่บรมพิศพระพทเจา
 อชหว, ทกอนนทรงพระมหากรณาแก้อาณาประชาราษฎร, เพอจะ
 บ้างไม่ให้พระราชกำหนดกฏหมายพ้นเพอนไปได้, จึงทรงพระกรณา
 ไปรคกตบวดังแก่ออกยารรมาชบคคีรรัตนนคเจียรบาด, ให้แต่ง
 พระราชกำหนดกฏหมายแจกช่าใจ, แต่ดับไปเมื่อนว, ถ้าอาณา
 ประชาราษฎรจะร้องพองกล่าวโทษแกกน, ด้วยเนอความประการ
 ไค ๆ กัด, ผู้พจารณาตราการจะได้ตามใจทชจำเลยด้กชพยาน ณ
 กรุงเทพฯ ถ้าใจทชจำเลยเหนอเดมิยรมคบบ้างนายพทามรง, ถาม
 ความนิตด้วยพระราชกำหนดกฏหมาย, ให้ใจทชจำเลยด้ผู้พจารณา
 ผู้กาทบให้คตดินให้. ถ้าพทผู้พจารณาผู้กาทบจะคตดินมิได้, ก็ให้
 ภากันไปให้ลู่ชนปลุกษาคตดินให้ตามชอความดับไป. ถ้าเป็นเนอ
 ความหัวเมอง, ถ้าผู้ทชฝ่ายพทามรงทำผิด, ให้จำแกชนคต ๆ ทำ
 ผิด, ให้ชงแก่ปลัดชุกรบัตร์, แดกรมการซึ่งมิได้ชงในพอง. ถ้า

แต่ปลัดยุติกระทรวงการมหาดไทย, จึงให้ฟ้องแก่ผู้รักษาเมืองบุรีรัมย์.
 ถ้าแต่ผู้รักษาเมืองบุรีรัมย์, แต่ผู้รักษาเมืองปลัดยุติกระทรวงการ
 ทาผิดด้วย, แล้วจึงให้เขามาฟ้อง ณ กรุงเก่า ตามพระราชกำหนด
 กฎหมายแต่ก่อน. ถ้าผู้ใดมีฟ้องจะมาร้องฟ้องหาอาญาอาชวรเด็มีย
 รุ้คุมท่ามรัง, ซึ่งได้พิจารณาความ, แต่มีได้กล่าวโทษผู้พิจารณา
 ผู้กำกับ, แต่ผู้ร้องอยู่หัวเมือง, เขามาร้องฟ้อง ณ กรุงเก่ามหานคร,
 หาอาญาอาชวรกรมการหัวเมืองมิได้กล่าวโทษ, ผู้รักษาเมืองปลัดยุติ
 ตรีไซ, อย่าให้รับฟ้องไว้ว่ากล่าวเป็นอนาถาที่เทียบ, ให้ผู้รับฟ้อง
 ดัดหลังตั้งฟ้องคนให้แก่ผู้ฟ้อง, ว่ากล่าวตามพระราชกำหนดกฎหมาย,
 แต่ให้เขาทดลองรับผู้พระบาทฝ่ายทหารพลเรือน. แต่จนไรจนคำ
 ผู้รับคำได้พิจารณาเห็นความ ณ กรุงเก่า. แต่ผู้รักษาเมืองบุรีรัมย์
 กรมการหัวเมืองทั้งปวง, ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายให้ไว้จนถึงทุก
 ประการ. ถ้าผู้ใดได้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายแต่ข้อใดข้อ
 หนึ่ง, จะเอาตัวผู้นั้นเป็นโทษตามโทษฐานโทษ. กฎให้ไว้ ณ วันศุกร์
 เดือนสิบเอ็ดขึ้นสามค่ำ, จุลศักราช ๑๓๒๕ บรมเมษมาศวันศก. ๒๕

๕๕ ๑ กฎให้แก่พระศรีศัสดิ์ชัยขวาในขอ, ให้กฎหมายบอก
 แก่เจ้าพระยาแต่พระยาพระหอดวง. เจ้าราชหนักขุนหมื่นพันทนายฝ่าย
 ทหารพลเรือนฝ่ายหน้าฝ่ายใน, แต่ผู้ทวยราชอุ้งทั่ว. ด้วยสมเด็จพระ
 พระพุทธเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาตำหัดเห็นอเกตุว่า, ทุกวันนี้
 แชกฝรั่งอังกฤษคุมตามะลายนา ๆ ประเทศ, เขามาดูพระบรมโพธิ
 สัมภารเป็นอันมาก. แคนสืบไปเมื่อนำห้ามอย่าให้ ไทยมอญลาว,
 ดอนตักไปซื้อองเดฟเมณูธรรมด้วยแชกฝรั่ง, อังกฤษคุมตามะลายบุรี

ถือฝ่ายมัจฉาทิฐิ. เพื่อจะมีให้ฝูงทวยราษฎรไปตั้งบายทุกข, ให้อยู่ตามดัมมาทิฐิ, อย่าให้ระคนปนกัน. ฝ่ายเจ้าหมู่มุนดาจะได้อ่านแผนกแจกหมู่ไพร่หลวง, ความกฎบ้านแผนกสำหรับแผ่นดินสดวก. ถ้าผู้ใดมีพึ่งตอปล้ำไปซึ่งเดิพเนจนธรรมด้วยผู้ถือมัจฉาทิฐิ, พิจารณาจับตัวจับได้, จะเอาตัวผู้ซึ่งไปซึ่งเดิพด้วยผู้ถือฝ่ายมัจฉาทิฐิ, เป็นโทษถึงสิ้นชีวิต. ฝ่ายพ่อแม่ญาติพี่น้องซึ่งมีได้กาชบห้ามปราม, เป็นโทษด้วยตามโทษแต่โทษ, กฎให้ไว้ณฉันทิตยเดือนหกแรมเจ็ดค่ำ, จตุศักราช ๑๑๒๕ ปีเถาะเบญจศก. ๖

๕๖ ๑ กฎให้แก่พระศรีศักระตักษ์ชายชวาโนนอก, ให้กฎหมายบอกจงทั่ว. ด้วยจะหมั้นใจรนากรับพระราชโองการได้เกล้าฯ ตั้งว่า, แค้นสืบไปเมื่อนามผู้ฟ้องว่าผู้ใดขอประบัตร์ถึงใด ๆ, มีรับสั่งให้เอามาพิจารณาเป็นคดีด้วยผู้นั้นจริงใช้, ให้กราบทูลพระกรุณาค้น. ถ้าผิดเป็นดังของ ๆ ราษฎรให้ตั้งให้ราษฎร. ถ้าผู้ใดพิจารณามีได้เอาสิ่งของนั้นตั้งให้ราษฎร, เอาไว้เป็นของหลวงก็ดี, เอาไว้เป็นอาณาประชโยชน์เองก็ดี, แต่รู้เห็นเป็นประกรโต, ให้มีโทษแก่ผู้พิจารณาโดยโทษานโทษ. แต่ให้หมายบอกแก่ผู้พิจารณานั้นจงทั่วตามรับสั่ง. กฎให้ไว้ณฉันทิตยเดือนยี่ขึ้นสิบค่ำ, จตุศักราช ๑๑๑๑ ปีมีเต็งเอกศก. ๖

๕๗ ๑ กฎให้แก่พระศรีศักระตักษ์ชายชวาโนนอก, ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพระยาแฉพระยาพระหลวงเมือง, เจ้าราชินิกุลชนหมันมหาดเล็กชาวท, เจ้าหมู่ดัมมัทยาญช, แฉผู้รักษาเมืองผู้รังกรรมกรปากใต้ฝ่ายเหนือทงปดง. ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเห็นเกล้าฯ ตั้งว่า, แค้นสืบ

ไปเมื่อน้ำ, ถ้าเจ้าหมื่นมุขหมายชิตทวารพดเรือนกรมใด ๆ, จะออกไป
 เอาลูกหมื่นแม่หมื่นจังหวัดแขวงเมือง ^{๕๓} } , แลหัวเมืองใด ๆ นั้น, ให้
 มีตราออกไปถึงกรมการตามพระธรรมนุญ, ให้กรมการว่าแก่นาย
 ข้าเกอ, ให้ตั้งลูกหมื่นแม่หมื่นให้ตามมีตราออกไปนั้น. ถ้าเจ้าหมื่นมุข
 หมายชิตออกไปเอาลูกหมื่นแม่หมื่น, มิได้มีตราออกไปถึงผู้ทรงกรมการกัณฑ์,
 แลยังมีเหตุลูกหมื่นแม่หมื่นเอาเงินเป็นค่าตราค่าบาญชิต, แลค่าบาญแผนก
 แก่ลูกหมื่นแม่หมื่นแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้, ให้บังเกิดยากแค้นเคืองแก่ไพร่,
 จะเอาตัวเจ้าหมื่นมุขหมายชิตหมายเป็นโทษตามโทษานุโทษ. กฎให้
 ได้ณวันศุกร์เดือนสิบแรมเจ็ดค่ำ, จดศักราช ๓๐๘๓ ปีกุนเอกศก. จะ

๕๔ ๑ กฎให้แก่เจ้าพระยาแฉะพระยาพระหลดอง, เจ้าราชินิกุล
 ขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทวารพดเรือน, ผู้รักษาเมืองผู้ทรงกรมการเมือง

^{๕๔} } ปากไตฝ่ายเหนือทงปวงจังหว. ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเห็นอ

เกิดว่า ถึงว่า, เทศกาลพระราชพิธีตรุษศักราชครั้งหนึ่งในกรุงเทพ
 มหานครนั้น, เจ้าพระยาแฉะพระยาพระหลดอง, เจ้าราชินิกุลขุนหมื่น
 พันทนายฝ่ายทวารพดเรือน, ข้าทูลของขลุ้พระบาททงปวงไปพร้อม
 กัน, ฅนวัดพระศรีรัตนเพชรมิชูปเทียนเข้าตอกดอกไม้, มาฉะการบูชา
 กราบถวายบังคม, รับน้ำพระพิพัฒน์ยา กรมวังได้หมายออกตรวจ
 ตราเอาบาญชิต. แลฝ่ายข้างผู้รักษาเมืองผู้ทรงกรมการเมือง, พระหลดอง
 ขุนหมื่น, นายทนายด้วยดำอากรปากไตฝ่ายเหนือ นั้น, ครั้นถึงเทศ-

กาดพระราชพิธีศรัทธาธรรม, ให้มีรูปเทียนเข้าตอกดอกไม้เป็นเครื่องบูชาไปพร้อมกัน, รับน้ำพระพิพัฒน์ยานัตถ์อาหรามใหญ่, ซึ่งเป็นตำแหน่งเคยรับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์ยานัตถ์, เป็นพนักงานขุนยกรับตรได้บาศหมายตรวจตราเอาบาปบุญ, ตามบรรณราชประเพณีแต่ก่อนมา. ถ้าผู้ด้วยเจ็ดหนกพนักงานที่จะแยกห้ามมาได้, แลผู้กระเกณฑ์ไปราชการโกตถัดบมามัตถ์, ชนิดตัดบมคมโทษ, ให้ตรวจเอาตัวตามบาปบุญแต่เข้าในเที่ยง. ถ้าพนักงานใดผู้ใดขาดมิได้มากราบถวายบังคม, พระราชอุทิศรับน้ำพระพิพัฒน์ยานัตถ์, จะเอาตัวผู้นั้นเป็นโทษเท่าโทษขมถตามพระชัยการ. ถ้าหัวเมืองให้ยุกรับตรเอาตัวมาตาม, บอกตั้งตัวเข้ามายังขุนณคาคา. ถ้าในกรุงเทพมหานคร, ให้กรมวังเอาตัวมาตามเอาเนอความบังคมทูลพระกรุณา, จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ, ให้กฎหมายบอกจงทั่ว. กฎให้ไว้ณวันอังคาร เดือนสี่แรมแปดค่ำ, จตุศักราช ๓๐๘๓ ปีกุนตรีศก. ๖๖

๕๖ ๐ กฎให้ไว้แก่พระศรีศัควดีซ้ายขวาในนอก, ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเห็นเกล้าฯ ตั้งว่า, ผู้เรียกอากรสวนไร่นา, สัมพัชร์หัวป่าค่าทเชิงเรือนนำตหาคชอนดรรพอัญญมณีนั่งปวง, ให้โดนกไว้แก่ราษฎรนั้น, มิได้มีเดิมจำนวนอากรสวนไร่นา, อากรสัมพัชร์หัวป่าค่าทเชิงเรือน, นำตหาคชอนดรรพอัญญมณีนั่งปวง, แลเรือนเงินทมิได้ยอมฉวาทกัน. แต่สืบไปเมื่อนา, ขุนหมื่นนายระวางแลขุนหมื่นนายอากร, พันทนายกำนันพันทเรือกลสวนด้วยสำอากรนั้น, ให้มีเดิมจำนวนอากรสวนไร่นา. อากรสัมพัชร์หัวป่าค่าทเชิงเรือน, นำตหาคชอนดรรพอัญญมณีนั่งปวง, แลเรือนเงินจงทุกใบ

โหนด. แลให้พระสุรศักดิ์ซ้ายขวาในนอก, ให้กฎหมายบอกแก่เจ้า-
พระยาแลพระยาพระทองหัวเมือง. เจ้าราชินิกุลชนหมื่นพันทนายฝ่าย
ทหารพลเรือนซ้ายขวา, ผู้จะได้ ไปเรียกอากรทั้งปวงจงทั่ว. กฎให้
ไว้ณวันพุธเดือนดีแรมค่ำหนึ่ง, จุลศักราช ๑๐๘๒ ปีชวดนักษัตร
โทศก. พระ

๒๐. ๐ ด้วยณหัวเจ้าท่านพระเชษฐาธิราช, ผู้ว่าราชการณที่
ดมฺพนายก, รับพระราชโองการได้เกล้าฯ ดังว่า, แลนดับไปเมื่อ
นี้, ถ้าทหารพลเรือนแลดีศึคซ้ายขวากรมโตพิจารณาเดกถึค, ทำตำรา-
บำณชึเกณฑณคนให้เจ้ากรมปลัดกรมนงพิจารณาจะเกณฑด้วย, แลให้
เรียกตำรบบำณชึใจจงมั่นคงเป็นค่มอ, อย่าให้ละเลียดแต่ประเตงด้าน,
ประเตงกรมดมฺพนายก, แลภุคษาเดมิยวให้พิจารณาเอาเท็จเป็นจริง
เอาจริงเป็นเท็จ, เกณฑณคนเขาน้อยเป็นมากเอามากเป็นน้อย,
กะเกณฑให้ตำเหตอขอประมัตร์เบียดบง, ให้ผิดด้วยพระราชกำหนด
กฎหมายแต่ตั้งใดตั้งหนึ่งได้. ถ้าแลเจ้ากรมปลัดกรมมีไต้งให้
พิจารณา, เกณฑณคนให้รู้เห็นด้วย, ละเลียดแต่ประเตงด้าน,
ประเตงกรมดมฺพนายก, ภุคษาเดมิยวให้ทำแต่เอาพอใจ, แลประ-
เตงด้าน, ประเตงกรมดมฺพนายกภุคษาเดมิยว, แลผู้ไต้อประมัตร์
เบียดบง, ทำให้ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมายประการใดใช้, จะ
เอาเจ้ากรมปลัดกรมผู้ทำผิดเป็นโทษจงหนัก. หมายให้ไว้ณวัน
ประหึคเดือนอ้ายแรมดับคำ, จุลศักราช ๑๑๐๖ ปีชวดนอศก. พระ

๒๑ ด้วยณหัวเจ้าท่านออกยาศีธรรมมารีราช, รับพระราชโองการ

ได้เกล้าใส่กระหม่อมสั่งว่า, พระกาตีผู้รังแกลกรมการเมืองนนทบุรี,
 พึงให้กราบทูลพระกรุณาว่า, มีตราโกษาธิบดีให้ไปแก่กรมการ
 เมืองนนทบุรี, มีพระราชกำหนดไว้ณศาลหลวงว่า, ถ้าตระตการ
 ส่งสัจไปให้รับแต่สัจ, แต่หมายขาดเบี้ยไปให้นายประกันแล้ว,
 ยังมีได้เสียเงินตามใบสัจ, อย่าให้ลูกกรมหาอาญาอุทธรณ์แก่ผู้
 พิจารณาตระตการ. แลทรงพระกรุณาตรัสเห็นเกล้าฯ สั่งให้ตรา
 ราชบัญญัติไว้. แต่สืบไปเมื่อนา, ให้ทำตามพระราชกำหนดอหุ-
 หมายไว้ณศาลหลวงนั้น. ถ้าผู้ต้องปรับจระของพ้องหาอาญาอุทธรณ์
 พิจารณาตระตการไซ้, ให้เสียเงินคืนใหม่พิไนยเสร็จแล้ว, จึงให้
 หาอาญาอุทธรณ์แก่ผู้พิจารณาตระตการ. ถ้ามิได้เสียเงินคืนใหม่
 พิไนย, แลไปทำหนังสือร้องพ้อง, หาอาญาอุทธรณ์แก่ผู้พิจารณา
 ตระตการด้วยประการใดๆเถาไซ้, เดิมขอพักแผ่นดินนั้นจระขอชมา
 ร้องพ้อง, ว่ากล่าวเห็นอกำพระผู้เป็นเจ้านมมีได้, อย่าให้พ้อง ให้ตระ-
 ตการเรียกเอาเงินคืนใหม่พิไนยตามใบสัจโดยมาตราพระสุภาวดีปรับ
 มาให้ครบแล้ว, จึงให้ผู้พิจารณาตระตการผู้ต้องพิพาทนั้น, ออก
 แก้อาญาอุทธรณ์ด้วยผู้พ้องนั้น. กฎให้ไว้ณวันเสาร์ เดือนสิบแปด
 แรมสิบแปดค่ำ จุลศักราช ๓๐๓๓ ปีฉลูเอกศก.

๖๒ ๑ กฎให้แก่ชนอาญาจักรราชปลัด, ด้วยทรงพระกรุณา
 ตรัสเห็นเกล้าเห็นอกำกระหม่อมสั่งว่า, ราษฎรทุกคนยอมไปคิดอ่าน
 ด้วยผู้รู้ด้านวน, แต่งพ้องให้ราษฎรหาความแก่ความต่างกัน, มิใช่
 พ้องว่าเป็นพ้อง, เขาว่าเนือความต่างกันให้เป็นกฏในแผ่นดิน, ให้
 ดำรัสอดแถมจับเอาตัวคนขอหม้อความ, คิดอ่านแต่งพ้องเขียนพ้อง

ให้แก่วรรพหาความแก่กัน, แลคิดอ่านให้ราชวร แก่เนือความแก่กัน, แลอ้างว่าเป็นญาติพี่น้องเข้หาความต่างราชวรนั้น, ให้พิจารณาด้บ่ด่าเขาตอจงได้. ถ้าเป็นสัจยไซ้ ให้เขียนด่ามย, แลให้ส่งเข้คุกตงต่าเกาเป็นหัวตีบข้าง. กฏให้ ไฉนวันเด้าร์ เดือนเก้า แรมเจ็ดค่ำ, จุศศักราช ๓๐๗๕ ปีฉลูเบญจจะศก. ๖๓

๖๓ ๑ กฏให้แก่วรรพศัควัดช้ายชวาในนอก, ให้กฏหมวยบอกแก่วรรพชวาแฉพรชวาพระทอวงเมือง, เจ้าราชนิคตชนหมื่นผ่ายทหารพลเรือน, แลช้หาตงเจ้าฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง, แลช้เจ้าค่างกรม, แลอาณจประชวราชวรทงปอวงจทอ, คอวยทอวงบ่าเรอภิกคักรามทอพระศรณาว่า, พระอ่างทงนอกรชการผู้เป็นเมืองไชยนาทคองปรับใหม่ยากจนกตงมรณาศัญ. ครนญาติพี่น้องจะเขาตีพนนไปเผ่า, เจ้านมาห้ามผู้ใด มิให้เผ่า. แลตีพนนค่างชยมิได้เผ่ากั } ขอบมาแฉน.

ทงพระกรณาครตีเทมอเกด่าฯ ดังว่า, ตกนตายไปแฉว, เจ้านเป็นคนโดภมิได้เทมแกอนิจจัง, มาห้ามผู้ใด มิให้เขาไปเผ่านนมิชอบ. แคนตีบไปเมอน่า, ถ้าแฉตกนนตาย, ห้ามอย่าให้ลเป็นเจ้านไปห้ามผู้ใดเป็นอนชาตทีเดียว. ตอปลงตีพแฉจงให้เจ้านทงถามว่ากต่ากกันตามกฏหมวยกระบิตเมือง. กฏให้ ไฉนวันเด้าร์ เดือนตีบตีองชนห้าค่ำ, จุศศักราช ๓๐๗๗ ปีมีเตงคัปีคศ. ๖๔

๖๔ ๑ คอวยออกพระด้าร์ประเสริฐ, รับพระราชโองการได้เกด่าฯ ดังว่า, แคนตีบไปเมอน่า, ถ้าแฉจะปรับคอวยพระราชกฤษฏีกาคอวยผู้มอรรคคั, ไพร์แฉผู้ มบนตาคักคัเดมิคตนาร้อยห้าตีบตงมา, ถึงนา

ห้าโร่นั้น, ให้ปรับตามบังคับเป็นเบี้ยห้าแค้น, อย่าให้ปรับตามกรรม-
 คัด, เพราะว่ากรรมคัดเบาหนัก. อนึ่งถ้าจะปรับด้วยพระราชกฤษฎิ-
 ฎกาแต่เน่าดีรอยลงมา, ถึงนาต้องรื้อยนั้นให้ปรับตามกรรมคัด. รับ-
 ด้งณวันพุธเดือนหกแรมหกค่ำ, จุติศักราช ๓๑๓๖ ปีจอชศก. ๖๕

๖๕ ๑ กฎให้แก่พระศรีศกดิ์ซ้ายขวาในหอ, ให้กฎหมายบอก
 แก่เจ้าพระยาฯ มหาราชครู, แด่พระครุพระหอดวงเมืองเจ้าราชินิกุล
 ขุนหมื่นพันทนาย, ฝ่ายทหารพลเรือนทั้งปวง, ด้วยทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ ตั้งว่า, ให้พระราชทาน, ทศกัศถกรรมบถให้เล่าเรียน,
 ก็เป็นความชอบแก่ตัวในสวนสวนไป, แด่เนอความในทศกัศถกรรม-
 บถหนักแจ่งขยแแต่ทุกประการ, แด่ถาเมตมีจนาจารเวรมณิน, ให้
 เณจากประเวณีภริยาชายอื่น. แด่ให้เจ้าพระยาแด่พระยามหาราช-
 ครูพระหอดวงเมือง, เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน
 ทั้งปวงตั้งเดือนหกแรมหกค่ำพรศก, อย่าให้ต้องประเวณีภริยา
 ของชายอื่น. แด่พระราชกฤษฎิฎกาพระอัยการ, ผู้กระทำผิดมีจนาจาร
 ต้องประเวณีแต่ก่อนปรับใหม่ช้อยนัก, แด่ครั้งทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้าโปรดกระหม่อมตั้งว่า, ให้มีกฎหมายแก่เจ้าพระยาแด่พระ-
 ยาพระหอดวงหัวเมือง, เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน
 ทั้งปวงทุกหมทกรรม, เร่งให้เล่าเรียนทศกัศถกรรมบถแแต่, ถ้าผู้ใด
 ต้องประเวณีภริยาท่านผู้อื่น, ให้ปรับใหม่ทอชนมากกว่าแต่ก่อนเป็น
 หดายเท่า. แด่นายแแต่บุตรพระยาทายนัดต้องประเวณีภริยาชุนอภัย-
 สังกรม, ให้ปรับใหม่ถายโทษเป็นเงินยสิบชง. แด่นับไปเมอน่า,
 ถ้าผู้ใดเสมีตกฎหมายต้องประเวณีภริยาชายผู้อื่นแต่ใช้, ให้ปรับ

ไหมได้โทษตามบันดาศักดิ์ผู้ส่งมา. ถ้าเจ้าพระยานาหมื่นเอกข, ให้
 ปรับไหมเป็นเงิน ๓๐ ชั่ง. ถ้าเจ้าพระยานาหมื่นเอกมอ, ให้ปรับไหม
 เป็นเงิน ๒๕ ชั่ง. ถ้าพระยานาหมื่นเอกตอ, ให้ปรับไหมเป็นเงิน ๒๐ ชั่ง.
 ถ้าแฉะพระหอดวงนา ๕๐๐๐ ให้ปรับไหมได้โทษเป็นเงิน ๓๕ ชั่ง. ถ้าแฉะ
 พระหอดวงนา ๓๐๐๐ ให้ปรับไหมได้โทษเป็นเงินสิบสองชั่ง. ถ้าแฉะ
 พระหอดวงหัวเมือง, นา ๒๕๐๐ ลงมาถึงนา ๓๗๐๐ ให้ปรับไหมได้โทษ
 เป็นเงินสิบชั่ง. ถ้าชนนา ๓๖๐๐ ลงมาถึงนา ๓๒๐๐ ให้ปรับไหมได้โทษ
 เป็นเงิน ๘ ชั่ง. ถ้าชนหม่นนา ๓๐๐๐ นา ๘๐๐ นา ๖๐๐, ให้ปรับ
 ไหมได้โทษเป็นเงินหกชั่ง. ถ้าแฉะนา ๕๐๐ ลงมาถึงนา ๕๐๐ ให้ปรับ
 ไหมได้โทษเป็นเงินสี่ชั่ง. แต่ให้เจ้าพระยาแฉะพระยาพระราชาครุพระ
 หอดวงเมือง, เจ้าราชทินกฤษณ์หมื่นพันทนายฝ่ายทหาร พลเรือนท่งป่อง,
 ถึงต่อนตุกหลานต่มักพรุคพวกท่งป่อง, อย่าให้ล่วงประเวณีของชาย
 ผู้อื่น, จะได้ความชอบแก่ตัวในช้วนช้วน, แฉะก่ถ่วงนคโดยโทษ
 กามะตีมัจฉาจารย์แฉะมณีนกก็เป็นหนักหนัก, โทษในชิวโดยประ
 โดยจะได้ความฉิบหายในช้วนช้วน, เมื่อศุคจากมณีนครนกระทำ
 กามะตีมัจฉาจารย์, ก็จะเป็นแฉะแก่กันจะเกิดวิวาทฆ่าฟันแทงกัน, ก็
 ทำร้ายแก่กันต่าง ๆ, เพราะโมหะฉนทรากปรับไหมเบาหนัก, ก็จะถูก
 อย่างแยงกันสืบไปเป็นอันมาก, ก็จะเป็นจตาสถแฉะฉน, แฉะรวม
 เนียมพระอัยการปรับแค่ก่ชอนยอมเป็นฉนใหม่กึ่งพิไยกึ่ง. แฉะครน
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ดังว่า, พิไยซึ่งจะเป็นหอดวงนั้น, อย่า
 ให้เอาเป็นหอดวงเสย, พระราชทานพิไยฉนนี้ให้แก่ชายผู้ฉนนั้น
 ฉน. ถ้าค่านา ๕๐๐ ลงมาถึงนา ๓๐๐ ไร่, ให้ปรับไหมเป็นเงิน ๓ ชั่ง.

แต่หน้า ๒๐๐ ไร่ถึงมาถึงนา ๕ ไร่, ให้ปรับใหม่ได้โทษเป็นเงิน ๒ ชั่ง.
เป็นดินใหม่ถึงพิไนถึง. แลว่าถึงถึงถึงจะให้เป็นประโยชน์ชว่น
ชว่นา. อนึ่งจะให้คนท้งปวงได้ความชอบ, อย่าให้ทำชึงความผิด
ฉิบหายในชว่นชว่นา, แลจะเป็นจตุจตุแผ่นดิน. แลให้เจ้ากรมปลัด
กรมกฎหมายบอกแก่บ่าวไพร่, ถกหาถึงถึงถึงถึงถึง, ให้
ตระตาทารกฎหมายให้, ถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึง, ถึงถึงถึงถึงถึง
แลกระทำถึงถึงถึงถึง, ถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึง, ถึงถึงถึงถึง
ความกฎหมาย, แลให้เจ้ากรมปลัดกรมกระทำตามกฎหมาย. กฎ
ให้ไว้ถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึง, ถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึง, ถึงถึง
ถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึง.

๑ พระราชกำหนดเก่าจบบแต่เท่านี้ ๖๖

๑ พระราชกำหนดใหม่ ๖๖

๑ กฎให้แก่พระศรีศัควัฒนราชวาทินนอก, ให้กฎหมายบอก
แก่เจ้าทุกถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึงถึง, กรมพระราชวังบวรฯ แลเจ้า
เจ้าต่างกรม, เจ้าพระยาแลพระยาพระหตวงเมือง, เจ้าราชินิกุลชว่น
หม่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือนอาณาประชาราษฎร์จ้งท้ง, ด้วยมี
พระราชกำหนดกฎหมายอย่างธรรมเนียมแต่ก่อน. ถึงถึงถึงถึง

พระราชดำเนนโดยทางสถอดมารคทางชดมารค, แด่เด็จพระราชดำเนน
 เนนชนเขาเขาถ่า, ชนปรางค์เขาถ่า, ตามทางเด็จพระราชดำเนน
 นั้น, ให้แข่งคนออกไปให้ ไถด ทางเก้เด้น ลีบเด้นทงตั้ง ช้างทาง.
 แด่ให้จุกของเป่นถ่ามชน, ฉางคนรายกว่าจะตั้งที่ประทบ. เมื่อถึง
 ที่ประทบเด้นนั้น, ให้เจ้าพนักงานจุกของถ่อมวงคนเป่นชนตั้งถูกครั้ง
 หนึ่ง, แด่ให้ตำรวจชนคานนายแวงรักษาของคชวาหคเหตาคันคุดเหตุ
 การ. ถ่าที่เด้นให้คนออกไปให้ตั้งค, ถ่าที่รกให้คนออกไป
 เด้นเป่นถ่ามชนถ่อมวงแเด่, จึงเชิญเด็จพระราชดำเนน. เมื่อเด็จ
 พระราชดำเนนนั้น, ให้ตำรวจในแเนมเด็จพระราชดำเนนทงตั้งช้าง,
 นายแวงถคชนคตำรวจชนคานอยู่ข้างหลัง. ครนเด็จพระราชดำเนน
 ถึงที่แเด่, ให้ตำรวจในอยู่รักษานปรตู่ข้างใน, นายแวงอยู่รักษ
 นานปรตู่ข้างนอก, ชนคานอยู่แข่งเขาเป่นโตเปของกนเด็จพระราช
 ดำเนน. ถ่าเด้นผู้คคชบถประทบรู๊วักค, แด่ผู้คนแปดกบถ่อมก
 ค, ถิ่นถเด้อหมิโคกระบ้องพคิม ชนในทักค, โทษชนคานตำรวจใน
 นายแวงอาษาหคเหตาคันคณนถ่อมวงถึงตาย. พระ

๑ อนงถ่าเด็จพระราชดำเนนทางสถอดมารคชดมารคไปกค, กค
 กค, คอเด็จพระราชดำเนนกคพระทงตั้งชบวถถงแเด่, จึงให้
 ถ่อมวงเด็กหมตามเด็จพระราชดำเนนไป, อย่าให้ มีถนครายเข้าไป
 ในถาวรถ่อมวงได้, แด่มหาคเด็กไปคตามเด็จพระราชดำเนนนั้น, จ่า
 เภาะแต่ทเชิญเคร้องกับคคานายตามเวนเข้า, แด่มหาคเด็กนอกเวนนอก
 เคร้อง, ถ่าจะไปคตามเด็จพระราชดำเนนให้ ไปคตามนอก, อย่าให้
 ปนถนเข้าไปใน ชบวถได้. ถ่าเด็จพระราชดำเนนไปคด้วยราชยาน,

แต่ฝ่ายใดตามเสด็จพระราชดำเนินด้วย, ให้นักเทศน์ที่ถือกระสุนแห่
ถ้าเสด็จพระราชดำเนินลงชนาน้ำพระราชวัง, ตำรวจในตงเรือไซ้อยู่
ท้ายหน้าเห็นอน้ำ, ตำรวจใหญ่ใดห้ามเรือชนตงตำตง, สนมทหารใน
ใด ห้ามปรามทอดพันทงต้องฟากขอบฝั่งเหนือใดจนจนตามน้ำท, อย่า
ให้เรือชนตง เป็นอันขาดทีเดียว. ถ้าเสด็จพระราชดำเนินไปทาง
ชลมารค, เรือหน้าแต่เรือตงเรือกินตามเสด็จพระราชดำเนิน, ให้มี
กระสุนไม่ หิวตายเหตุนชดชระนท, มพรวดท่าจรด่าระหาคเขอกณทยาว
สิบห้าวา, สำหรับเรือตำรวจตามอย่างแต่ก่อนจงทุกถ่า. พระ

๑. อนึ่งถ้าเสด็จพระราชดำเนินเวลาต่างคน, ท้ายเรือพระที่นั่ง
นั้นใหม่โอโตนเรือพันเชือกมพรวดใหญ่รอบดำนหัวไว้, สำหรับท้ายเรือ
พระที่นั่ง. ถ้าเรือตามเสด็จพระราชดำเนินตงไป, ให้บ่อโตนจุดชุก
ชนแถวให้เรียงตามเห็นสำคัญเรือพระที่นั่ง, แต่ให้ห้ามตำตงแต่
คคหน้าฉานเป็นข้อใหญ่. ถ้าผู้ใดคคหน้าฉาน, แดแปดกปดอมตงจรเจ้า
มาในตารวดชบจนเสด็จพระราชดำเนินนั้น, ทรงกรุณาให้เอาคคผู้ทำผิด
เป็นโทษตามบทพระอัยการ, เจ้าพนักงานซึ่งไปดอมวง ห้ามปรามละ
เม็นราชการเดียนั้น, ทรงพระกรุณาให้เอาคคเป็นโทษ. ด้วยทุกอัน
นั้นเจ้าพนักงานซึ่งไปดอมวง, ละเม็นราชการเดียนมิได้กำขับห้ามปราม,
ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายแต่ก่อนหามิได้, แดแต่ต้นสืบไปเมื่อน้ำ,
ถ้าเสด็จพระราชดำเนินไปแห่งใดควาตใด, ไปทางสถตมารคชลมารค.
ให้เจ้าพนักงานตำรวจใหญ่ซ้ายขวา, ตำรวจในซ้ายขวา, ตำรวจ
นอกซ้ายขวา วิชาหกเหล่า, กรมพระนครบาล, แดเจ้าน้ำททำ
ตามพระราชกำหนดกฎหมาย, ให้กำขับห้ามปราม, นำบ้านนั้นให้ทำ

พิบัติศรีทฆามหากฤณา, เด็ดจ้อออกณพระทงคุดิคมหาปราวธาโดย
 ชุตราภิมุข, พรหมด้วยชัคราษมนตรีกระวีชาติราชปโรหิตาโหรา
 จารียเส้าบาทบงกชมาศ. จึงมีพระราชโองการมารพระบันฑิตีหนาท
 คำหรือเห็นอเกล้าฯ ดังว่า, บันฑิตีเดอภามาตยราชบรรพดีคัยผ้ายนำ,
 แดท้าวนางชะแม่พระอินทกานตนายเรือนจ้าวโชน, แดเจ้าหลวงกรม
 พระราชวังบวรดีชูอนมมงคล, เจ้าเจ้าต่างกรมแดหากกรมมิได้, ผู้รักษา
 เมืองกรมการทงปดง, ให้ตั้งคารงจิตรอยู่ในชวรมคคทงดี, แดรักษา
 คีตตีคยหนีใหม่บริตชกจะเป็นทตงแห่งกองการกุดทงปดง, ก็จะมี
 เกิดศุขประ โยชน์ ในอระโถยกยประ โถยกย. แดมาบดินคคกันเดพยดีรา
 เด่นเบียบ่อนเป็นพาดทจวิตร, มิได้คิดเกรงบาปดอขายบาปทุกโทษ
 ในประจันกม. ครนสิ้นชีวิตแต่ก็จะไปทนทุกขเวทนาอยู่ในรณัน
 ชานวน. ประการหนึ่งแต่กอนกมมีพระราชกำหนดห้ามไว้ว่า, ถ้าผู้ใด
 เดพยดีราเด่นเบียบ่อน, ให้ตงพระราชอาณาเขยนด้ามยก, กอดชอก
 เดียจากราชการเขาควเป็นไพร. ผ้ายช้ทตดของชฎีพระบาทคนเก่า
 มีตงพระราชกำหนดห้าม, ช้ราชการคนใหม่ยังมีได้แจ้ง. จึงทรง
 พระกรุณาตรสั่ง, ตงแดนสืบไปเมื่อน่า, ถ้าผู้ใดยังเดพยดีราเด่น
 เบียบ่อนเทงก่าในฐฐานทแห่งใดกุด, มิผู้ชองพองฉากถ้าวพิจารณา
 เป็นดีจจะให้ตงพระราชอาณาเขยนด้ามยกเพิ่มโทษเข้ชก, จะดีกัก
 ถอไว้ทหน้าผาก. ผู้ยนายบ่อนหัวเบยไทยจีนเป็นใจให้เขงเด่นแด
 ทครอง, จะเขาควนายบ่อนหัวเบย, ตงพระราชอาณาเขยนด้ามตีบท
 ตามโทษานุโทษ. กฏให้ไว้ณวันจันทร์เดือนแปดชนแปดค่ำ จุ
 ศักราช ๓๓๕๕ ปีชาน จัตวาศก.

๖๖

๓ ๑ กฎให้แก่พระผู้ศักดิ์สิทธิ์ช่วยขอในนอก, ให้กฎหมายบอก
 แก่เจ้าพระยาแฉะพระยาพระทองเมือง, เจ้าราชทินกุลขุนหมื่นมหาด-
 เถกชาดก, พันทนายฝ่ายทหารพลเรือน, ข้าราชการกรมฝ่ายหน้าฝ่าย
 หลัง, แฉะข้าหลวงกรมพระราชวังบวรวิเศษวังนอก, ผู้รักษาเมืองผู้
 รังกรมการปากโตฝ่ายเหนือ, อาณาประชาราษฎร์จังหวัด, ด้วยพระ-
 เจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระคุณอันมหาประเดิรัฐ, มีพระราชโองการตรัส
 เห็นแก่เกล้าฯ ดังนี้ว่า, คำวิหิตบทพระอัยการรักษณ โจรคบพวกเพื่อน
 ปล้นพันแทงเจ้าทรัพย์ตาย, ให้หาโจรผู้ตั้งมือตกไปตามกัน ควรด้วย
 โทษอยู่แล้ว, แต่โจรซึ่งไปดักขงหนีได้ลงมือแต่ให้ตกเท้าคมือเดียว
 นั้นเบาหาควรด้วยโทษไม่, เหตุว่าโจรคบพวกเพื่อนคิดตั้งญาร่วม
 ขวิด, ได้ทรัพย์ตั้งโคบันเท่ากัน, เจ้าทรัพย์คอดู โจรช่วยกันสู้รบถึง
 อาวุธยาวอาวุธสั้น, เอาอาวุธพันแทงเจ้าทรัพย์บาดเจ็บตาย, โจร
 ซึ่งได้ลงมือมีได้ลงมือบันดาไปด้วยกัน, โทษเท่ากันตงนจึงควร, แต่
 หนักไปเมื่อนำ โจรคบพวกเพื่อน ถัดบันเครื่องดำตราดู ไปปล้น
 บ้าน }
 เรือน } แพทย์ไว้หน้าโคกระบือแต่คั้งเจ้าทรัพย์ตั้งตั้งตั้งควายเกวียน
 เรือ }
 ค้างหาบคองดกคากค, มีโชดกคากค, เจ้าดินแดนเพื่อนบ้านเพื่อนค้า,
 คอดู โจร ๆ ยิงพันแทงเจ้าดินเพื่อนบ้านเพื่อนค้าตาย, จึงได้รูปพรรณ
 ตำถัญพิจารณาเป็นดีคยว่า, เป็นโจรยิงพันแทงเจ้าดินเพื่อนบ้านเพื่อน
 ค้าตายจริงไซ้, ให้เร่งอัยผู้ร้ายเอาทรัพย์ตั้งตั้งตั้งให้บุตรภรรยา
 เจ้าทรัพย์ผู้ตายให้ครบตามตราตั้ง, แล้วให้เอาตัวโจรบันตวมมาด้วยกัน

๕๒๕
 ดันทงนน, ตแควนแถ้วโห้คตค้ค๊ะเค็ยบโ้วนบ้านฮ้ายผุ่ยราย, แถบคุตร
 ภรรยาฮ้ายผุ่ยรายให้ตงโทษพระราชอาณาเขยนห้าสิบกั, ให้ตงบุตร
 ภรรยาฮ้ายผุ่ยรายเป็นคนนำวชน, ผู้คนซ่างมาโคกระบือทพยตั้งชของ
 ฮ้ายผุ่ยราย, เขาไปเป็นหลวง. ถ้าฮ้ายผุ่ยรายพันแถงเพื่อนบ้านเพื่อน
 ค้าแควนคเค็ยบกั, เขาแถ้วทพยตั้งต้นไปกัค, ให้ตงโทษตามบทพระ
 ชัยการแถ้วกั, ถ้ากรมพระนครบาลผู้ซึ่งได้พิจารณา, เขาโจรเขา
 ดันจ่างต้นบน, เห็นแก่บ่ทคตพิจารณาเกิดอนกตบความเค็ยโจรเค็ย
 มิให้ได้คัวโจร. โทษกรมพระนครบาลผู้ระงับจับโจร, จะให้ตงโทษๆ
 เท่าโจร. แถให้ทำตามพระราชกำหนดจงทุกประการ. ถ้าผู้ใดมิได้
 กระทำตามจะให้ตงโทษตามโทษานุโทษ, ให้หมายบอกจงทั่ว. ฎ
 ให้ไว้ ณ วันจันทร์ เดือน แปด แรม สิบสี่ ค่ำจุลศักราช ๓๑๕๕ ปี ชาน
 จัตุศก.

๕๒๖
 ๕๐ ฎให้ไว้แก่เจ้าพระยาแถพระยาพระหลวง, เจ้าราชันฤ
 ชุหมันพทนายฝ่ายทหารพลเรือน, แถข้าหลวงกรมพระราชวังบวร
 ด้ฐานมกค, ข้าเจ้าต่างกรมๆ ฝ่ายนำฝ่ายใน, แถไพร่หลวงตมก้า
 ดงทงปวงจงทอ. ดยทวงพระกรุณาตรัดเห็นอเถด่าๆ ตั้งว่า, เมื่อ
 ๕๒๗
 ครังเจ้าทงไปนั้น, ไพร่หลวงตมก้าตงมิได้ตตเปิดยชเข้าเค็ย
 ออกเค็ยใช้ตราครว้า, ได้ความชตต้นเค็ยครันเค็ยเค็ย, พยามาท
 คิคอ่านผูกพันชชคความ, ร้องฟ้องก้าวโทษมุดนายเจ้าหมู่ตมหมายช
 นายกองนายหมวดก้า, ใช้ต้อยตราครว้าทำการบ้านเรือนใช้ไพร่ไม่
 เค็ยมกั, เรียกเขาทพยพัคเงินทองแก่ไพร่, ค้องพิจารณาชำระ
 จักถ้าวเนองๆ, แถพระบาทตมเค็ยพระพุทเจ้าชยหัว, เค็ยชช

ปราบดาภิเษกผ่านพิภพครั้ง^{๕๕}, ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แก่
 ไพร่ฟ้าประชากร ให้อยู่เย็นเป็นสุข, ให้ไพร่หลวงล้มก่าตั้งผลัด
 เบี่ยนกันเขาเดือนออกเดือน, ทำราชการเป็นสามผลัดอยู่แล้ว, ไพร่
 หลวงล้มก่าตั้งดวงคนเจบริอนด้วยราชการ, ถึงกำหนดก็มาเขาเดือน
 ทำราชการพนักงาน. ดังคนใดเวเเกียจคร้ามมีได้มาเขาเดือนตาม
 กำหนด, มุदनายเขาโทษให้ตีไพร่บ้างมีราชการกระเถนที่มุदनายเจ้า
 หมุนายหมอดล้มหมายชู้, คองจางคนทำราชการแทน, คิดเอาเงิน
 ค่าจ้างแก่ไพร่บ้าง, ไพร่กตบร่องพ่องกต่าวโทษมุदनายตองพิจารณา
 ชั่วระว่ากต่าวเคื่องไคตองฯ เเนองฯ, คุงหนึ่งครั้งแผ่นคนเจ้าทตวง
 ไปนหมิศรทหนักหนา, แคนลับไปเมื่อน่า, ถ้าไพร่หลวงล้มก่าตั้งจะ
 พ่องร่องกต่าวโทษมุदनายประการใดๆ, ถ้าพิจารณาเป็นลัจล้มพ่อง
 ว่านายทำผิด, ให้เอาคัวเป็นโทษปรับใหม่ตามรูปคความบทพระฮัย-
 ภาร. ถ้าไพร่ล้มก่าตั้งเป็นผุพ่องนน, ให้ชวดจากมุदनายเขาเป็นไพร่
 หลวง. ถ้าไพร่หลวงเป็นผุพ่องให้คงหมอดตองตามเดิม. ถ้าพิจารณา
 มุदनายไม่เป็นลัจ, ให้เอาคัวไพร่ผุพ่องเป็นโทษเขียนตองยกทก
 ดิบตี, ไล่โทษแก่ท่านฉู้ไค, ให้ตงโทษแก่คนฉู้นนบ้าง, ตาม

บทพระฮัยภาร, ดังคัวไพร่นนไห้แกมุदनายคอง หมอ } ใช้ ราชการ
 กอง }

ตามเดิม, ไพร่จึงจะเซ็ดหลาบจับราชการตามกำหนดเดือนกระเถนใช้
 ราชการตตอง. ให้กฎหมายบอกข้าทตองฯ จงตวง, ให้กระทำตาม
 กฎหมายรับตั้งนจงทุกประการ, กฎให้ไว้ฉฉวันประหัดเดือนเกาชน
 ดิบคัว, จุดศักราช ๑๓๕๕ ปีเถาะเบญจะศก. ๖๕

๕ ๑ กงให้พระสุริยศักดิ์ย้ายชวาในนอก, ให้กฎหมายบอกแก่
 เจ้าพระยาแฉกพระยาพระทองเมือง, เจ้าราชทินกุลขุนหมื่นพันทนาย
 ฝ่ายทหารพลเรือน, มหาศเดกขตเจ้าข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายหลัง,
 ขานาประชาราษฎร์แต่หัวเมือง } ปากใต้ฝ่ายเหนือจงทั่ว. ดิมเต้จ
 บรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัวผู้ ทรงศกพิชราชชวรมอันมหา
 ประเสริฐ, เด็ดจ้อออกณพระที่นั่งสุวิดิศรมงตามหาฤดีศปราชสท, พร้อม
 ด้วยขุนหมื่นตรีภระดิชาติราชปโรหิตาโหรวจราย, เจ้าพระบาทงภษ-
 มาศ, จึงมีพระราชโองการมจรพระบั้นขุสุริยดีหนาท้าวสเห็นอเถด่า
 ดั่งหมื่นเดิมชใจราชว่า, ซึ่งเจ้าหมื่นฝ่ายทหารพลเรือนพิจารณาตูกหมู่
 ไต่คดี, ซึ่งเป็นดีดยว่าทุกชยากไปเป็นทาสผู้มีชื่อ, แดเจ้ากรมปลัด
 กรมดิมหมานูชนายหมวดคนจยเตียงผู้ โดยหนึ่งรู้เห็นดิมว่า, ไพรผู้
 ทุกชยาก, แดผู้จะช้อยนได้บอกกล่าวมุดนายผู้ โดยหนึ่งเป็นมค
 ไซ้, ในพระอัยการเก้านว่า, ชอบให้อวดด้วยนไ้ราชการเคอน
 หนึ่ง, ไซ้เจ้าเงินเคอนหนึ่งน, ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า,
 เหนยาคเค้นแกไฟรณนค. ด้วยทไซ้เจ้าเงินชอยน, เจ้าเงินจะได้
 ให้เข้าปดาอาหารกินชย. ครนทรมราชการเคอนหนึ่งน, หวผู้ใด
 จะแต่งเด็ชยงมาให้กินไม. ช้างเจ้าเงินชยเปรียบว่าป้อยการเงินชย
 แดจมิได้เด็ชยงมา. ถ้าไฟรคนนทนไปช้างเจ้าเงินคใจ, จะได้เกาะ
 กุมเอาผู้ช้ายเดนายประกัน, แดช้างไฟรหดวงหากจะสูญไป. แดแต่
 หนีไปเมื่อน่า, ถ้างไฟรหมู่ใดกรมใดทุกชยาก, แดได้บอกกล่าว

มุดนายรู้เห็นเป็นมั่นคงจริงใช้, ก็ให้บันเป็นตามส่วน, แดให้นาย
 เขาใช้ราชการเดือนหนึ่ง, ให้เจ้าเงินใช้เดือนหนึ่ง, ให้ทำกินเป็น
 เสมัยงเดือนหนึ่ง, แดเจ้าหมื่นฝ่ายทหารพลเรือนทั้งปวงทำตามรับสั่ง
 นี้, แดอย่าให้มุดนายหมู่โตกรมโตท้าวไว้ไว้, ไพรมียากว่ายาก, แด
 ไพรยากว่ามียาก, แดเห็นแก่เงินจ้างสิ้นขนดัดแปลงบาญชีเสีย, มีผู้
 ว่ากล่าวรู้เห็นเป็นดั่งใช้, จะเอาคณนายแดไพรผู้นั้น, ลงพระราชอา-
 ญาจงหนักหนา, แดจะริบราชบาทขอเอาบุตรภรรยาให้สิ้นเชิง, แด
 จะเอาคณนั้นเป็นโทษถึงตาย. ให้ตั้งศัสดิ์หมายบอกให้ทั่วทุกหมทุก
 กรม. กฏให้ไว้ณวันพฤหัสบดีเดือนดับแรมดีค่าจุลศักราช ๓๑๔๖ ปี
 นโรรงศก. ๖

๖ ๑ กฏให้ไว้แก่พระศัสดิ์ชายชวาในนอก, ให้กฏหมายบอก
 แก่เจ้าพระยาแดพระยาพระทองเมืองเจ้าราชันิกุลขุนหมื่น, มหาศ
 เดกขอเจ้าข้าเจ้าค่างกรม, แดพระราชวังบวรสถานมงคล, แดอา-
 ณาประชาราษฎร์เดิมยรทนายฝ่ายทหารพลเรือน, หัวเมือง } ปาก
 ๒๓ }
 ๒๔ }
 ๒๕ }
 ๒๖ }
 ๒๗ }
 ๒๘ }
 ๒๙ }
 ๓๐ }
 ๓๑ }
 ๓๒ }
 ๓๓ }
 ๓๔ }
 ๓๕ }
 ๓๖ }
 ๓๗ }
 ๓๘ }
 ๓๙ }
 ๔๐ }
 ๔๑ }
 ๔๒ }
 ๔๓ }
 ๔๔ }
 ๔๕ }
 ๔๖ }
 ๔๗ }
 ๔๘ }
 ๔๙ }
 ๕๐ }
 ๕๑ }
 ๕๒ }
 ๕๓ }
 ๕๔ }
 ๕๕ }
 ๕๖ }
 ๕๗ }
 ๕๘ }
 ๕๙ }
 ๖๐ }
 ๖๑ }
 ๖๒ }
 ๖๓ }
 ๖๔ }
 ๖๕ }
 ๖๖ }
 ๖๗ }
 ๖๘ }
 ๖๙ }
 ๗๐ }
 ๗๑ }
 ๗๒ }
 ๗๓ }
 ๗๔ }
 ๗๕ }
 ๗๖ }
 ๗๗ }
 ๗๘ }
 ๗๙ }
 ๘๐ }
 ๘๑ }
 ๘๒ }
 ๘๓ }
 ๘๔ }
 ๘๕ }
 ๘๖ }
 ๘๗ }
 ๘๘ }
 ๘๙ }
 ๙๐ }
 ๙๑ }
 ๙๒ }
 ๙๓ }
 ๙๔ }
 ๙๕ }
 ๙๖ }
 ๙๗ }
 ๙๘ }
 ๙๙ }
 ๑๐๐ }

ได้ฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทั่ว. ด้วยสมเด็จพระบรมพิตร พระพุทธเจ้า-
 ชยหัว, แดเจ้าออกณพระที่นั่งบุษบกมาตาโดยอตราภิมขุติตมหา-
 ปราสาท, พร้อมด้วยเสนาพฤฒามาตยราชกระวณครันขลุกลองทั้ง
 ปวง, มีพระราชราฟั่งถึงมุดพระเมตยาบารมี, ที่จะให้ตั้งอโศกยทั้งปวง
 ตั้งอยู่ในศีลในสัตยให้ตั้งจริตเป็นธรรมหิตประโยชน์สืบไป. จึงมีพระ
 ราชโองการมวพระบณขุรศัสดิ์หน้าท้าวหรัดีเหนือเกล้าฯ สั่งว่า, มี

พระราชกำหนดกฎหมายชนบชกรรมนิยมตามแต่ก่อนสืบมาว่า, ถ้าผู้มี
 คดีมีหนังสือฟ้อง แลคำกฎหมาย โบราณกาลเกิดว่า ๑ ถวาย, จึงให้
 พิจารณาว่ากล่าวตามกระทรวง, รับสั่งห้ามไม่ให้ผู้ใดคิดอ่านแต่ง
 ฟ้องแนะนำด้านอน, ให้เขาเป็นความแก่กันเป็นอันขาดทีเดียว, ผู้ซึ่ง
 เดิมทีพระราชบัญญัติคดีอ่านแนะนำแต่งฟ้องให้ โจทก์หา, แต่งการ
 ให้จำเลยแก้, ผู้คดีพระราชกำหนดเป็น โทษต้องรับพระราชอาญาเขียน
 วิวาทชบวทเอาตัวลงถ้าเขาเข้าคุกเป็นหัวตีข้าง, ถึงแก่ความพิงาศ
 นิโทษยบเขียนเอง ๆ หา เซ็ดหยาบไม่. พระราชกำหนดบทนเมื่อ
 พิเคราะห์ดีเหมือนหนังสืออาฎาทให้แก่โจร. ฝ่ายคนชดชหมชความซึ่ง
 รู้อ่านอน, มีได้กวดเก่าปายเก่าป, เห็นแต่เขามีสินจ้างดินบน,
 เขามาแต่งฟ้องคำให้การ, กระชอตงกระเบียดแนะนำด้านอนเขาเท็จเป็น
 จจริงเอาจริงเป็นเท็จเห็นหาเป็นกรรมไม่. ด้วยเหตุว่าฝ่ายโจทก์จะมีคดี
 ร้องฟ้อง, ย่อมไปหาผู้รู้ ด้านอนคดีอ่านแต่งร้องฟ้องมาแต่บ้าน,
 ตระตการหมายบอกคดีไปเอาตัวมาพิจารณา. ฝ่ายจำเลยหาเขียน
 คำให้การมาแต่บ้านคุดฟ้องได้ไม่, เห็นโจทก์ได้เบรียบชย เหมือน
 อ้ายสังราชพินิจใจ, อ้ายดีคีตนอกราชการ, คัดอ่านแต่งฟ้องให้นาย
 บุญมา, ฟ้องกล่าวโทษนายสังโต, ข้อความทำชเห็นอผว, โจทก์
 จำเลยรับบ้างมีรับบ้างข้างดีกชพยาน, ตระตการไปประเชฎตามข้อ
 ข้าง, ผู้พิภาคษาชคมีได้พิเคราะห์ข้อความให้ละเอียดต้องแท้เป็น
 ดัทยเป็นกรรม, เห็นแต่ความพยานแล้วพิภาคษาตามคำพยานให้ การ,
 กัดบเท็จเป็นจริงกตบจริงเป็นเท็จ. ฝ่ายผู้รับเต่าก็มีได้พิเคราะห์,
 ปรับเชอความทชนะให้เป็นแพ, ที่แพให้ เป็นชนะหาดัทยจริงมิได้.

ดอกเอาพ้องชนกระตาดเขากวาทุดพระกรุณา, คำเดิมนให้ผูกหยก
 เด็บได้, ถ้าแขวงนอกจังหวัดดีแขวง, ให้เอาตัวคความไปให้การแก่
 ชุนแขวงหม่นแขวงพันแขวงรองแขวง, หนึ่งพร้อมกันเขียนเอาคำพ้อง
 เข้ามาถามค่อนำตักชุนค้ำตหลวงตามกฎหมายแต่ก่อน. ถ้าหัวเมือง
 ให้เจ้าศาลากลางนำเอาตัวคความไปเขียนเอาคำพ้องค่อนำผู้รักษาเมือง
 กรมการ, ให้รู้เห็นเป็นพยานกันจึงหลายคน, จึงให้ปลัดศึกษาพิจารณา
 ตามพระราชกำหนด. ถ้าหัวเมืองจระหว่งพ้องบอกกล่าว โทษแก่กัน,
 เข้ามายังตักชุนค้ำต, ให้เจ้าคความมาณศาลากลางให้การแก่เจ้า
 ศาลา, พร้อมด้วยผู้รักษาเมืองกรมการ, ให้สรุปคำให้การเขียนลง
 ต้มุดตามเรื่องคความ, ดอกเอาถ้อยคำต่งกระตาดบอกต่งเข้ามา, แต่
 คำเดิมนให้ผูกหยกเด็บเข้าคตจนประจำครั้งบอกต่งเข้ามากับตัวคความ
 ด้วย. แต่ให้ราชทูตของจระหว่งเจ้าต่างกรมฝ่ายนี้ฝ่ายโน, แต่

อาณาประชาราษฎร์ฝ่ายทหารพลเรือน, แต่หัวเมือง ^{๒๓}/_๔ } กระทำ

ตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้จ่งทุกบระการ. กฎให้ไว้ณวันอาทิตย์
 เดือนสิบแปดแรมสิบห้าค่ำ, จดศักราช ๑๓๕๖ ปีมีโรงฉศก. ขะ

๑๑ กฎให้แก่พระสุริยวงศ์ซ้ายขวาในนอก, ให้หมายบอกแก่
 เจ้าพระยาแถพระยาพระหลวงเจ้าราชินิกุล, ขุนหมื่นมหาดเล็ก ขณเจ้า
 ข่าเจ้าต่างกรม, กรมพระราชวังบวรสถานมงคล, แต่อาณาประชารา

ษฎร์เด็มีयरทนายฝ่ายทหารพลเรือนหัวเมือง ^{๒๓}/_๔ } ปากใต้ ฝ่ายเหนือ
 ๒๓ } ทงปวงจ่งทอ. ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ทรงพระชนม์

รตูกุณออกอุตรธรรมหันตกรุณา, แก่สมณพรามณาจารย์, แดอาณา
 ประชาชาสูรทั้งปวงทั่วขอบขัณฑ์เสนามณฑล, เพื่อจะให้ประโยชน์ใน
 อธิโดยประะโดย, เด็จออกณพระที่นั่งบุษบกมาตามหาดดีศปรา
 ชาติ, พร้อมด้วยเสนามุขมนตรีกระวีราชปโรหิตาโหราจารย์ทั้งปวงเฝ้า
 พระบาทบงกษมาศ. มีพระราชวังสั่งมุตบารมีตามารมี, ทงให้สัตว
 โดยทั้งปวง, ตั้งอยู่ในคฤหาสน์ด้วยสัตว์ธรรมเป็นพิกานหิตประโยชน์
 สืบไป, จึงมีพระราชโองการมาพระบัณชเรศราชหัดเห็นอกเกล้าว่า
 ว่า, มีพระราชกำหนดได้แต่โบราณว่า, ถ้ามีไข้พ่วงพ, มีไข้หนึ่ง
 หนึ่ง, แดแอบอ้างว่าเป็นญาติพี่น้อง, เข้าหาความแก่ความต่างแ่ง
 หนึ่งสัตว์ของพ้อง, ให้ราษฎรหาความแก่กัน, คิดอ่านให้ถ้อยคำแก่
 ราษฎร, ถ้าพิจารณาเป็นลัจให้ทวนตามยกแล้ว, ดังลงดำเฝ้าเข้าคุก
 เป็นหัวดีบข้าง. กฎหมายบทหนึ่งว่า, ผู้ใดกล่าวหาเป็นพยาน, ท่าน
 มิให้เข้าด้วยฝ่ายใจทยฝ่ายจาเลย, ให้ว่าตามรู้ตามเห็นตามได้ยิน.
 ถ้าเป็นพยานอาสา, มิได้เห็นแก่จักษ, มิได้ยินแก่ได้ตร, เข้ามารับ
 เป็นพยาน, ท่านว่ามีชอบ ให้ไหมลาหนึ่ง, ถ้าคดีนั้นเป็นมหันตโทษ
 โทษถึงคัตดินดินมือถึงตายไซ้, ท่านให้ตรโทษแก่พยานผู้ ดินจ่างดิน
 ฆน, บันดาจะไหมลาหนึ่งให้ ไหมทอคุณ. เพราะว่ามันเป็นพยานอาสา.
 แดกฎพระอัยกรบทหนึ่ง, ทรงพระราชดำริหัดด้วยพระวิจารย์บัญญัติ
 มิได้เห็นเป็นลัจเป็นธรรมแท้, เพราะเหตุผู้แ่งรของแ่งพ้อง, แดผู้
 เข้ามาอาสาเป็นพยานก็ค, ทงต้องจำพวกันเป็นคันเหตุปลายเหตุแก่
 กัน, ให้ เดียประโยชน์ทรัพย์สินเงินทองกายแลชีวิตนั้นก็เดิมอกัน.

ถึงผู้แต่งร้องแต่งพ้องให้ โจทย, แม้นหาพยานมิได้จำเลยก็จะสู้ด้วยพยานก็ได้, ด้วยเหตุความดีก็จะเป็นตามความจริงของตัวบ้าง, ครนมีพยานอาษาเขารับก็ถบทชระนมให้ เป็นแพ ตัดความดีเดียว. แต่จะปรับโทษผู้แต่งคารมด้านอน, ให้มากกว่าผู้มาอาษาเป็นพยานนั้นชอบ. ถึงมาทว่าผู้แต่งพ้องแต่งคำให้การ, พรหมไปด้วยกายกรรม, วจีกรรม, มโนกรรม, ปโยคความเพียรคิดอ่านซัดเขียนก็จริง, แต่จะได้โทษดบลปทุษร้ายต่อพระศรีรัตนไตรยหามีได้, แต่ทว่า เป็นบังใจแก่กัน. อ้ายคนจำพวกนี้เป็นพวกทุจริต, มิได้กตัญเภาบปดอ้ายแก่บ่าป, ไม่เห็นโทษในอคติอนาคต, จึงแต่งพ้องแต่งคำให้การ, แล้วยอมด่อนให้ กะข้อดงกะเขียดแบ่งแก่ แบ่งรับไว้ ทอ้างทบิตเตท. ถ้าหาพยานมิได้ ให้หาพยานได้, ข้างหนึ่งเป็นคน, ข้างหนึ่งเป็นปดอ้าย. ฝ่ายผู้ที่จะเข้ามาเป็นพยานอาษานัน, มีโทษถึงดงดฐาน. ฐานหนึ่ง พรหมไปด้วยกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม. ฐานหนึ่งทนต์บปทุษร้ายต่อพระศรีรัตนไตรย, เมื่อพิเคราะห์เหตุเห็นโทษผู้เข้ามาเป็นพยานอาษานัน, เป็นตัดความจริงกตบแพเป็นชระ, โทษมากกว่าผู้แต่งพ้องแต่งคำให้การอีก. แต่ซึ่งมีกฎไว้แต่ก่อนว่า, ผู้เข้ามาเป็นพยานอาษาให้ โหมด่าหนึ่งแต่ทวักุณัน, เป็นแต่เดียดรพยพัคคเงินทองเบาหนักห่าถึงโทษมันไม่. มันจึงไม่เข็ดไม่หอย, จึงคิดกันทำฉนเือง ๆ มา. เหมือนหนึ่งพวกอ้ายบุญมาคบคิดกันแต่งพ้อง ๆ นายถึงโต, อ้ายตะอายนอยอทมอเฮียนเขามารับเป็นพยานอาษานัน. ฝ่ายผู้พิพากษาผู้ ปรับเหนแต่อามีคดินจางดินบน, แดกรงหน้ามุนนาย โจทยจำเลย, มิได้กตัญเภาบปดอ้ายแก่บ่าป, เห็นแต่ว่ามีพยานก็จะแก้

ตัวโต อยู่แล้ว, ก็พิภคษาปรับเอาแพเป็นชนะ, เอาชนะเป็นแพ้.
 ประการหนึ่งครุฑการผู้พิจารณาผู้พิภคษาผู้ปรับอ่อนแก่ดีบัญญัติ
 รุ่งถึงขอความ, มิได้ พินิจพิจารณาในมดคคืออำนาจ, แดพยาน
 เค็ดอบแ่งเห็นแต่ความพยานแล้ว, ก็พิภคษาไปก็มีบ้าง, ไม่ได้จริง
 เลย. จึงทรงพระกรุณาแก่ชนซึ่งมิได้ กัดอื่แก่บาปเดชะแก่บาป
 แดโทษในอดีตขณะนาค, จะไปทนทุกข์เวทนาอยู่ในจิตควาบายถึงแดน
 กัดปอนันตชาติ, แดจะมีโคภยพระศรัทธาใคร่ยกเกล้า, เพราะโลก
 เห็นแก่ตาแก่ตน. จึงมีพระราช โองการ มารพระมันทรค้ำหวัด
 เห็นอเกล้า ว่าดังว่า, พระราชกำหนดซึ่งพยานอาษา, ให้ใหม่ดหนึ่ง
 แดทวิคณนเนบาทน, จะคงได้มิได้ ให้เลิกเสีย. แดขึ้นยไปเมื่อน่า,
 ถาผู้ใดมิใช่พวพ, มิใช่ของวานอง, แดแอบข้างดงเบญญาทิ
 นอง, เขาหาความต่างแแต่ต่างแแต่หนึ่งดือองพอง, ให้ราชภูรทา
 ความแก่กัน, คัดอ่านให้ถอยค่าแกราชภูร, ถาพิจารณาเป็นด้อยให้
 ทวงด้ามยก, แดดังดังดงด้าเขาถูกเป็นหัวดืบข้าง, ตามบทพระ
 อยการโบราณนดินโคก, ให้พิภคษาปรับโทษผู้เขามาเป็นพยาน
 อาษา, มิได้รู้จารู้มิได้เห็นว่าเห็นมิได้ ยินว่าได้ ยิน, แดทนดบประ
 ทุษร้ายต่อพระศรัทธาใคร่ย, ดูจณปรับโทษผู้คัดอ่านแแต่พอง,
 แดด้าให้การน ประการหนึ่งผู้มอรรคคกรองพองถาดโทษแแต่เกลย
 กัน, ฝ่ายโจทยยอมอ้งเขาจำเลย, แดผู้ทตองพองเรื่องเนือความ
 เดียวกัน. ฝ่ายจำเลยแแต่กข้างเขาโจทย, แดพวกทเขาขอพองประกน
 ไทกันหาแก่นมมาเป็นพยานความ. ครุฑการกัดบตามขอโจทยจำเลย
 อ้ง. ฝ่ายโจทยกัด, ฝ่ายจำเลยกัด, พรรวทพวกเขาหนัก, ครนจะ

ให้การตามสัตยตามจริงกตัตถ์ของตัวจะแพ้ ก็ระดับต้นดบลเขาหาว่า
ตามสัตยตามจริงไม่. เหนคนเหล่านี้จะไปด้อยบายฎมเดียวเป็นอันมาก,
แต่ก็ยากที่ตระการการจะพิจารณาเขาความจริง. แคนด้นไปเมื่อน่า,
ห้ามอย่าให้ โจทยข้างจำเลย, จำเลยข้างโจทย, แคนผู้เรื่องความเคียด
ซึ่งเขาชอฟ้อง, แต่ต้องคดีประกนหาประกนแทนเป็นอนชวาทที่เคียด.

แต่ให้ชวาทของธตุ้พระบาท, ชวาทดวงเจ้าต่างกรมฝ่าย ^{หน้า} _{ใน} แคนอาณา

พระราชราชฎรฝ่ายทวารพดเรือน, แคนหัวเมือง } กระทำตาม พระ

ราชกำหนดกฎหมายมานจงทุกประการ. กฎให้ไว้วันศุกร์ เดือน
สิบเอ็ด ขึ้นสามค่ำ จตุศักราช ๓๑๕๖ ปีมโรงฉศก. พระ

๑๐ กฎให้แก่พระสุริยศักดิ์ซ้ายขวาในนอก, ให้กฎหมายนอกแก่
เจ้าพระยาแคนพระยาพระหตวง, เจ้าราชันิถุชชน หันน พัน ทนายฝ่าย
ทวารพดเรือนมหาดเอกขอเฝ้าเจ้าเจ้าต่างกรม, กรมพระบวรราชวัง

บวรสถานมงคล, แคนผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมือง } ปากใต้

ฝ่ายเหนือ, นายอ่าเภอนายอกรนายบ่อนเบยนายกำนัตตลาค, อาณา
พระราชราชฎรไทยมชญดาวเขมรแซกฝรั่งจนญนทั้งปวงจงทอ. ด้วย

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงศรัทธาพระราชธรรมอันมหาประเสริฐ, เสด็จออกถนนพระที่นั่งบุษบกมาตามหาจักรพรรดิพิฆาน, พร้อมด้วยเสนาพยุพมาทนายราชกระวีมนตรีมุขทั้งปวงเฝ้าพระบาท. จึงมีพระราชโองการมารพระบิณฑุรส์รดีหนาคำหรีดเห็นชอบเกล้าฯ สั่งว่า, มีพระราชกำหนดกฎหมายไว้แต่ก่อน, ห้ามมิให้ทำเงินหรือเงินทองแดง, พดด้วงคอกตราปลอมใช้ด้วยเป็นอันขาดทีเดียว, ผู้มีชื่อยังหาฟังพระราชกำหนดไม่, คบกันทำเงินหรือเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตกเงินหุ้มเงินทำใหม่เบา, ปลอมใช้ด้วยแก่ราษฎร ๆ ที่ไม่รู้รู้เงินนั้น, รับเอาได้ ใช้ด้อยต่อ ๆ กันไป, ที่รู้เงินหรือว่าเป็นเงินหรือเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตกเงินหุ้มเงินทำใหม่เบา, เขาไปปลอมใช้ด้อยแก่ดกคำมิได้แล้ว, เขาไปซื้อดกรั่วราแก่เงิน ๆ ผู้ขายดกรั่วราบดคดทอนกนดง, บาทหนึ่งสองดั่ง ๆ หนึ่งเขาแต่เพียงหนึ่ง, เพียงหนึ่งเขาแต่สองไพ, คนชวไม่กลัว โภยเห็นว่าปลอมใช้ได้ด้อย, จึงคบหากันทำด้อยไป เพราะเหตุคนเงินหรือเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตกเงินหุ้มเงินทำใหม่เบา, เขาระคนปนกันอยู่ในแผ่นดินนี้รู้ ดั้นเคย. จึงทรงพระราชดำริห์, จะให้เงินบริสุทธิอยู่ในแผ่นดิน, จะได้เป็นประโยชน์แก่ไพร่ฟ้าประชาชนไปภายหน้า, จึงให้พิจารณาตั้งตำราจับได้ย้ายส่งช่างเงินเก่า. กับขี้เถคกรรยาพระไชยนาคนอกราชการ, คบพวกเพื่อนเป็นอันมาก, คิคกันให้อ้ายส่งไปทำเงินทองแดงในป่าตำบลท่าพุดยายชา, แขวงเมืองนครไชยศรี. บางใหญ่แขวงเมืองนนทบุรี, พดด้วงคอกตราเขาเจ้ามาปลอมในพระนคร, ทรงพระกรุณาให้ตั้งพระราชอาญาเขียนวิบราชบาทดคคนี้ดู ดักหน้า

ให้การตามสัตยตามจริงถนัดค้ำของตัวจะแพ้ ก็จะต้องตั้งมกเขาหาว่าตามสัตยตามจริงไม่. เห็นคนเหล่านี้จะไปสู้รบบายญมเดียวเป็นอันมาก, แลดูก็ยากที่ตระการการจะพิจารณาเขาต่อความจริง. แต่หนีไปเมื่อนำ, ห้ามอย่าให้ โจทยข้างจำเลย, จำเลยข้างโจทย, แลดูเรื่องความเคียดซึ่งเขาชอพอง, แลดูต้องคดีประกันหาประกันแก่นนเป็นอนชาติคนเดียว.

แต่ให้ข้าทูตของขลุ้พระบาท, ข้าหลวงเจ้าต่างกรมฝ่าย ^{หน้า} _{ใน} } แลอาณา

ประชาราษฎรฝ่ายทหารพลเรือน, แลหัวเมือง ^๓ _๒ ^๓ _๔ } กระทำตาม พระ

ราชกำหนดกฎหมายมาแจ้งทุกประการ. กฎให้ไว้ณวันศุกร์ เดือนสิบเอ็ด ขึ้นสามค่ำ จตุศักราช ๓๓๕๖ มีมโรงฉศก. พระ

๘ ๑ กฎให้แก่พระสุริยวงศ์ซ้ายขวาในนอก, ให้กฎหมายบอกแก่เจ้าพระยาแลพระยาศระหตอง, เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพันทนายฝ่ายทหารพลเรือนมหาดเล็กขอเฝ้าฯเจ้าต่างกรม, กรมพระบวรราชวัง

บวรดีฐานมงคล, แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมือง ^๓ _๒ ^๓ _๔ } ปากใต้

ฝ่ายเหนือ, นายอำเภอนายอากรนายบ่อนเบียนนายกำนันตตต, อาณาประชาราษฎรไทยมอญลาวเขมรแขกฝรั่งจีนญวนทั้งปวงจงทั่ว. ด้วย

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงศรัทธาพระราชธรรมอันมหาประเสริฐ, เสด็จออกณพระที่นั่งบุษบกมาตามหาจักรพรรดิพิมาน, พร้อมด้วยเสนาพยุมาตามาตยราชกระวีมนตรีมุขทรงบังเฝ้าพระบาท. จึงมีพระราชโองการมวพระบัณเฑาะร์รดีหาคำหรือดีเห็นเอกราช ดังนี้ว่า, มีพระราชกำหนดกฎหมายไว้แต่ก่อน, ห้ามมิให้ทำเงินหรือเงินทองแดง, พดต้องตอกตราปลอมใช้ด้วยเป็นอันขาดทีเดียว, ผู้มีชื่อยังหาฟังพระราชกำหนดนี้, คุมกันทำเงินหรือเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตกเงินหุ้มเงินทำใหม่เบา, ปลอมใช้ด้วยแก่ราษฎร ๆ ที่ไม่รู้คุณเงินนั้น, รับเอาได้ ใช้ด้วยต่อ ๆ กันไป, ที่รู้คุณเงินก็รู้ว่าเป็นเงินหรือเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตกเงินหุ้มเงินทำใหม่เบา, เขาไปปลอมใช้ด้วยแก่ถูกควมได้แล้ว, เขาไปซื้อตุกรตุกรแก่เงิน ๆ ผู้ขายตุกรตุกรมาตตทอนกันลง, บาทหนึ่งสองตั่ง ๆ หนึ่งเอาแต่เพียงหนึ่ง, เพียงหนึ่งเอแแต่สองไฟ, คนชวไม่กลัวโทษเห็นว่าปลอมใช้ ได้ชย, จึงคบหากันทั่วต่อไป เพราะเหตุคุณเงินหรือเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตกเงินหุ้มเงินทำใหม่เบา, เขาระคนปนกันอยู่ในแผ่นดินมีรู ดินตย. จึงทรงพระราชดำริท, จะให้เงินบริสุทธิชยในแผ่นดิน, จะได้เป็นประโยชน์แก่ไพร่ฟ้าประชากรไปภายหน้า, จึงให้พิจารณาด้วยดำจบัได้ช่วยสนชวงเงินเก่า. กับอีกเอกรรษาพระไชยนาถนอกราชการ, คุมพวกเพื่อนเป็นอันมาก, คิดกันให้ย้ายลงไปทำเงินทองแดงในป่าตำบลท่าพุดยชช, แขวงเมืองนครไชยศรี. บางใหญ่แขวงเมืองนนทบุรี, พดต้องตอกตราเอาเข้ามาปลอมในพระนคร, ทรงพระกรุณาให้ตั้งพระราชอาญา เขียนริบราชบาทดคนี้ด้กหน้า

ทเวนบกสามวัน, ทเวนเรือสามวัน, ตั้งตัวไปจำไว้ณคุกกว่าจะตาย, อย่าให้คนร้ายคยียงอย่างกัน. ซึ่งมีพระราชกำหนดไว้แต่ก่อนว่า, ถ้าผู้มชขอเอาเงินรวงเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตกวเงินห้มเงินทำใหม่เบา, มาใช้ด้อยกต่างตตต. ถ้าเงินบาทตบาทเงินตตตตตตต, ถ้าเงินเพองตตตตตไป, ให้จับเอาตัวมาพิจารณาเอาผู้ทำเงินทองแดงเป็นโทษ. ถ้าเงินบาทตกวตบาท, ถ้าเงินตตตตตตตตตตต, ถ้าเงินตกวตตตตตตต, ให้ทวนแล้วปล่อยเดียนั้น, พิเคราะห์เหตุพระราชกำหนดห้ามบทนยังหาสิ้นร้ายไม่. ด้วยเหตุว่าราษฎรมีเงินรวงเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตกวเงินห้มเงินทำใหม่เบา, จะใช้ทอนมิได้, ก็ยอมเอาไปช้อดกรตุรานแก่นผู้ขาย ๆ จะได้รังเกียจว่า, เงินรวงเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตกวเงินห้มเงินทำใหม่เบาห้ามมิได้, ก็ใจรบชอขายเป็นอาชีพ. เนื้อความชอนกรตุรนตตตตต, ก็เห็นว่าการชอชอตุราขายตุกรมเงินรวงเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตกวเงินห้มเงินทำใหม่เบา, มากกว่าค่าตตตหนึ่งเท่าเท่าตบเท่าต, ตบแดงแดงเปลี่ยนปลอมใช้ด้อย, ระคนเปนเงินค้อยในแผ่นดินเปนนมาก. แต่ซึ่งจะตดวงเดียมมิได้เอาโทษแก่นผู้ขายตุกรขายตุรานนั้น, เห็นหาเปนธรรมไม่, หาดีนเงินรวงเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตกวเงินห้มเงินทำใหม่เบาในแผ่นดินไม่. แต่สืบไปเมื่อน่า, ห้ามอย่าให้ใช้เงินรวงเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตกวเงินห้มเงินทำใหม่เบาเพองเบาตตตตต, ช้อตุราช้อตุกรตุรน, บคตทอนคตตตตแต่ก่อนเปนนชวาทคตตต. ให้นายอำเภอบำวร้องแก่นายอกร, นายบ่อนก้านตตตต, อาณา

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรพระพุทธเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหาประเสริฐ, เสด็จออกณพระที่นั่งบุษบกมาตามหาจักรพรรดิพิमान, พร้อมด้วยเสนาพฤฒามาตยราชกระวีมนครินทร์ซึ่งปวงเส้าพระบาท. จึงมีพระราชโองการมรรพระบิณฑุรดีหินาคำหรือดีเห็นอเกต่างดังว่า, มีพระราชกำหนดกฎหมายไว้แต่ก่อน, ห้ามมิให้ทำเงินหรือเงินทองแดง, พดด้วงคอกตราปลอมใช้ด้วยเป็นอันขาดทีเดียว, ผู้มีชดยงหวังพระราชกำหนดไม, คุมกันทำเงินหรือเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตกดเงินหุ้มเงินทำใหม่เบา, ปลอมใช้ด้วยแก่ราษฎร ๆ ที่ไม่รู้เงินนั้น, รับเอาได้ ใช้ด้อยต่อ ๆ กันไป, ที่รู้เงินนี้รู้ว่าเงินหรือเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตกดเงินหุ้มเงินทำใหม่เบา, เขาไปปลอมใช้ด้อยแก่ดกคามิได้แล้ว, เขาไปชดยงตราแก่เงิน ๆ ผู้ชายดกตราบคดคทอนกนดง, บาทหนึ่งดงดั่ง ๆ หนึ่งเขาเคแต่เพียงหนึ่ง, เพียงหนึ่งเองแต่ดงไฟ, คนชดไม่กดไภยเห็นว่าเป็นปลอมใช้ ได้ชด, จึงคบหากันทำชดไป เพราะเหตุคนเงินหรือเงินทองแดงเงินทองขาวเงินตกดเงินหุ้มเงินทำใหม่เบา, เขาจะคนปนกันอยู่ในแผ่นดินมีชดนี้เลย. จึงทรงพระราชดำริ, จะให้เงินบริดทชอยู่ ในแผ่นดิน, จะได้เป็นประโยชน์แก่ไพร่ฟ้าประชากรไปข้างหน้า, จึงให้พิจารณาด้วยดำจมิได้ย้ายชางเงินเก่า. กับอื่เกิดกรรยาพระไชยนาคนอกราชการ, คุมพดกเพื่อนเป็นอันมาก, คิดกันให้ย้ายชงไปทำเงินทองแดงในป่าด่าบดทำพดชชชช, แขวงเมืองนครไชยศรี. บางใหญ่แขวงเมืองนนทบุรี, พดด้วงคอกตราเขาเข้ามาปลอมในพระนคร, ทรงพระกรุณาให้ดงพระราชอาญาเขียนริบราชบาทดคนี้ด้วยดกหน้า

เมือง } ปากไค้ฝ่ายเหนือ, อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงจงทั่ว,
 ๑ }
 ๒ }
 ๓ }
 ๔ }

ด้วยสมเด็จพระบาทบรมนารถ บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรง
 ทศพิธราชธรรมอันมหาประเสริฐ, เสด็จออกณพระที่นั่งมณเฑาะ
 มหจักรพรรดิพิมาน, พร้อมด้วยเสนาพฤฒามาตยราชปรีชิตา ไทรา
 จารย์เฝ้าพระบาท, จึงทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า, ทุก
 ๑ }
 ๒ }
 ๓ }
 ๔ }
 ๕ }
 ๖ }
 ๗ }
 ๘ }
 ๙ }
 ๑๐ }
 ๑๑ }
 ๑๒ }
 ๑๓ }
 ๑๔ }
 ๑๕ }
 ๑๖ }
 ๑๗ }
 ๑๘ }
 ๑๙ }
 ๒๐ }
 ๒๑ }
 ๒๒ }
 ๒๓ }
 ๒๔ }
 ๒๕ }
 ๒๖ }
 ๒๗ }
 ๒๘ }
 ๒๙ }
 ๓๐ }
 ๓๑ }
 ๓๒ }
 ๓๓ }
 ๓๔ }
 ๓๕ }
 ๓๖ }
 ๓๗ }
 ๓๘ }
 ๓๙ }
 ๔๐ }
 ๔๑ }
 ๔๒ }
 ๔๓ }
 ๔๔ }
 ๔๕ }
 ๔๖ }
 ๔๗ }
 ๔๘ }
 ๔๙ }
 ๕๐ }

ก็ทำตามพระธรรมบัญญัติ. แต่ความหากันด้วยกษัตริย์ชายคน, ทรัพย์
 มรฎก, ทรัพย์ตั้งของคิตพันธ์กัน, เจ้าของเห็นรัชต์สันจะมีได้ โดยสดวก,
 จึงคิดอ่านร้องฟ้องทำทางว่าวให้กราบหลุดลอยเป็นของหลวงบ้าง รับ
 พระราชทานบ้าง, ปรากฏจะได้พระเคขเตชานภาพปกแผ่ไปให้ว่า
 กล่าว โดยฮิจฉารมณห์ของตัว, ผู้ต้องพิภาษเป็นคนอนาลงหากพิงมิได้,
 สติปัญญาอ่อนก็ถดถอย, ฝ่ายผู้ใดพิจารณาว่าถดถอยบางคนก็ถ่า
 เอียงไป, ว่าทรัพย์จะได้เป็นหลวง, เหมือนว่าถดถอยกันไซกซิมซึ่งจะเอา
 แต่ทรัพย์เป็นหลวงจึงได้, ผู้ต้องพิภาษกสถด้วยอำนาจพระราชอาณา
 จักร, ถรับเสียพิศทุทองเงินให้ตั้ง, หากเป็นยุติธรรมไม่. พระธรรม
 บัญญัติกำหนดคบทพระฮัยการโบราณราชประเพณีจะพ้นเพื่อนไป, แต่
 นั้นสืบไปเมื่อนา, ผู้ใดจะหาถันด้วยสติปัญญาณทรัพย์, ฮิจฉาณก
 ทรัพย์, กษัตริย์ชายคนทรัพย์มรฎก, ให้ว่าถดถอยกันตามกระทรวงโรง
 ศาล, ความกฎหมายพระธรรมบัญญัติโบราณราชประเพณีแต่ปางก่อน.
 แลห้ามอย่าให้ผู้ใดเอาหลุดถ่า ถดถอยเป็นชนชาติทีเดียว. ถ้าผู้ใด
 สติปัญญาณทรัพย์ }
 เอา ฮิจฉาณกทรัพย์ } แลทรัพย์มรฎก, ให้เรียกถดถอยเป็นหลวง,
 ภาษถกกัน }
 ถดถอยกรมพระราชวัง } บวร } แลตั้งเจ้าพระเจ้า } แล
 หลวง } แลตั้งเจ้าพระเจ้า } แล
 เจ้าต่างกรมฝ่าย } นำ } มีกรม }
 ใน } ซึ่ง } หากกรมมิได้ } มาให้เรียกกันตั้งถดถอยมาน, }
 จะเอาถดถอยผู้รับตั้งเจ้าทรัพย์, แลผู้เป็นตระดาการเป็นโทษ, ตาม

โทษานุโทษ, กฎให้ไว้ฉันทันเดวาร เตือนนี้ แรมหกคำ จุดศักราช ๑๑๕๖ ปีมีโรงฉศก. พระ

๑๐ ๑ กฎให้แก่โกษาธิบดี, แด่หลวงโฮตึกหลวงท่องเที่ยว, ถ้ามพนักงานกรมท่าฝ่ายซ้าย, แด่ชาวพระคลังโน, คลังพินานอากาศ, เจ้าพนักงานท่งปวง, ค่วยทรงพระกรุณาตรัดเห็นเกล้าฯ ตั้งว่า, แต่ก่อนครั้งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงในพระบรมโกษฐให้มิกฎหมายไว้ว่า, ไม่ทรงตั้งคนตั้งไม้ตะเคียนไม้เคียน, ไม้อื่นทดแต่ไม้เบ็ดเตล็ด ท่งปวง, ค่องการสำหรับจะได้บรรณปฏิสังขรณ์, สร้างวัดวาอาราม แด่ใช้ราชการเบ็ดเตล็ดแต่จะมีเป็นอันมาก. แด่ฝ่ายผู้ มีชื่อลูกค้าผู้ มีเงินมาก, ย่อมคิดอ่านซื้อหาต่อเจ้าเกณฑ์เป็นอันมาก, ไม่ทรงตั้งแต่ไม้ชนิดใดไม้เบ็ดเตล็ด, ซึ่งจะได้จ่ายราชการนั้นเปลืองไป, หาเป็นประโยชน์แก่กรุงเทพฯ ไม่, ไปเป็นประโยชน์แก่ลูกค้า, ฝ่ายไม่ท่งปวงซึ่งจะได้จ่ายราชการณกรุงเทพฯ ชัดเจน. แด่นับไปเมื่อ นำ, ห้ามอย่าให้ผู้ใดต่อเจ้าเกณฑ์เอาใจเป็นอันขาดก็เคย. ถ้าผู้ใดจะต่อเจ้าเกณฑ์ให้กราบทูลพระกรุณาก่อน, ค่อยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งตั้งได้. ถ้าแต่ลูกค้าผู้ใดจะให้รับทูลของ ผู้ใดกราบทูลพระกรุณาขอต่อเจ้าเกณฑ์, ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งตั้งข้างในฯ มาตั้งเจ้าแก่ข้างใน, ให้เรียกค่ารับตั้งตามข้อ ๆ ละค่าตั้งเป็นเงินตามค่าตั้ง. แด่วเจ้าแก่มาตั้งมหาดเล็ก ๆ เขากราบทูลพระกรุณาของ, เรียกเอาค่าทูลของตามข้อ ๆ ละสามค่าตั้งเป็นเงินเจ้าค่าตั้ง, แด่วผู้รับตั้งมาตั้งชาววังผู้อยู่เอน, ผู้อยู่เอนเรียกเอาค่ารับตั้งตามข้อ ๆ ละค่าตั้งเป็นเงินตามค่าตั้ง, แด่วมาตั้งมหาดไทยผู้อยู่

เงิน, ผู้ยู่เงินเรียกเขาคำรับตั้ง ตำมข้อ ๆ ละตำดั่ง เป็นเงิน ตำม
 ตำดั่ง, แล้ว มา ตั้ง มหาศไทย ผู้ยู่เงิน ผู้ยู่เงิน เรียก เขา
 คำรับตั้ง ตำมข้อ ๆ ละตำดั่ง เป็นเงิน ตำม ตำดั่ง แล้ว มหาศไทย
 หมายถึง ดีคดี ๆ เรียก เขา คำหมาย ตำมข้อ ๆ ละบาท เป็นเงิน ๓ บาท,
 แล้ว ดีคดี หมายถึงบอกนักรการ ตำมหมายชี กรรมท่า ๆ เรียก เขา คำหมาย
 ตำมข้อ ๆ ละ $\frac{1}{10}$ เป็นเงิน $\frac{1}{10}$ แล้ว จึง หมายถึงบอกมา ถึงเด็มนเงิน
 กรรมท่าเขาจ่าแก่ โทษาธิบตี ๆ เขา กราบพล พระกรวดนตอง, เรียก
 เขาคำทตตอง ตำมข้อ ๆ ละ $\frac{1}{10}$ เป็นเงิน $\frac{1}{10}$ แล้ว จึง ตั้ง เด็มน
 เงินให้หมายบอก ไซคัก, แต่เด็มนเงินเรียกเขาคำหมายตำมข้อ ๆ ละ
 $\frac{1}{10}$ เป็นเงิน $\frac{3}{10}$ ไซคักจึงจัดแจงเหยียบที่ใหญ่ มชชข้อตำดั่งเก่า, เรียก
 เขาคำธรรมเนี่ยมเหยียบที่ $\frac{1}{10}$ ถ้าตำเก่าปากกว้างแต่ตำมาขึ้นไป,
 จนปากตำมวา $\frac{1}{10}$ } คชอก, ให้กรรมท่าเรียกเขาทองแห่งหมักเป็นของ
 ถวายแห่งหนึ่ง, หนัก $\frac{1}{10}$ เนื้อหนักได้คชอก. ถ้าหาทองคำมิได้ คิด
 เป็นเงินราคา ๓๒ หนัก, ทองคำหนัก $\frac{1}{10}$ เป็นเงิน $\frac{1}{10}$ ถ้าตำเก่า
 ปากกว้างแต่ตำมาขึ้นไปจนตำวา คชอก, ตำวาตองคชอก, ตำवादามคชอก,
 ให้เรียกเขาทองคำแห่งหมักตองแห่ง. ถ้าตำเก่าปากกว้างแต่ตำมาขึ้น
 ไปจนตำวา คชอก, ตำวาตองคชอก, ตำवादามคชอก, ถึงหกวาขึ้นไป,
 ให้เรียกเขาทองคำแห่งหมักตำมแห่ง. ถ้าไม่มีของแห่งหมัก, ให้คิด
 เขาเงินตามราคาของคชอก, แต่คิดแต่ผู้จะต่อตำเก่าตำหนึ่ง. ต้อง
 เสียเงินชำระรับตั้ง, ขาทตตอง, คำหมายเบคเด็กร, ศีรวรวมเป็น
 เงิน $\frac{1}{10}$ ถ้าต่อตำเก่าหัวเมื่อง, ต้องเสียค่าตรา $\frac{1}{10}$ เข่ากันเป็นเงิน

๓๘/๑๒ จึงต่อไป. ถ้าผู้ใดชอบดักคอเจ้าเงาะแต่เจ้าเงาะใจตน, มิได้ให้
 กราบทูลพระกรุณาก่อน, ให้เอาตัวผู้ดักคอต่อเจ้าเงาะเป็นโทษของพระ
 ราชอาณาเขตนัยหนึ่ง^{๓๘} แต่จะให้เรียกเขาว่ารับสั่ง, คำทูลฉลอง,
 คำหมาย, ทองแท่งหมักค่าธรรมเนียมให้ครบ, แล้วให้พ้นโทษต่อ
 เจ้าเงาะสืบไป. แต่เป็นกฎหมายอย่างธรรมเนียมสืบมาจน. ครั้นต่อมา
 ครองแผ่นดินเก่า, ให้เรียกค่าธรรมเนียมต่อเจ้าเงาะตั้ง ๆ คำ ๆ พ้นเพื่อน,
 จะเอาเป็นกฎหมายอย่างธรรมเนียมมิได้, ซึ่งมีกฎหมายอย่างธรรมเนียม
 ธรรมเนียมแต่ครั้งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงในพระบรมโกศ, ครั้นตั้งไว้
 นั้น, ก็เห็นเป็นชนบชานาคอง โดยโบราณราชประเพณีคืออยู่แล้ว, ให้
 เอาตามกฎหมายเก่านั้น, แต่บังคับของสถาปนาสร้างพระนคร, แต่บรรณ
 ปดิดังขรรค์ดวอาารามชนใหม่เพิ่มขึ้นมาก, ของการไปมากกว่าแต่
 ก่อน. แต่สืบไปเมื่อน่า, ถ้าผู้ใดจะต่อเจ้าเงาะปากกว้างแต่สืบเช็ด
 คอกขึ้นไปเท่าใด, ก็ให้เรียกทองคำแท่งหมัก, คำรับสั่ง, คำทูล-
 ฉลอง, คำหมาย, ค่าธรรมเนียมเบ็ดเสร็จ, ตามกฎหมายอย่าง
 ธรรมเนียมในพระบรมโกศจงทุกประการ. ถ้าผู้ใดต่อเจ้าเงาะ
 ณหัวเมืองใด, ให้มาบอกแก่ผู้รักษาเมืองกรมการ. ครั้นผู้จะให้ผู้
 รักษาเมืองกรมการบอกเข้าไป, ให้กราบทูลพระกรุณาก่อน, กว่าจะ
 มิตรวคอบออกไปให้ต่อ, ระยะท่าทางไกล ฝ่ายผู้ต่อเจ้าเงาะ
 จะบวดยการเข้าไป, แต่ให้ผู้รักษาเมือง กรมการปลุกษาหาฤกษ์กัน
 เขี่ยบพให้ตามธรรมเนียม, แล้วให้ต่อไปพดางก่อนเถิด. แต่ให้ผู้
 รักษาเมืองกรมการเรียกเอาทองคำแท่งหมัก, แต่คำรับสั่ง, คำทูล-
 ฉลอง, คำหมายเบ็ดเสร็จ, ตามธรรมเนียมให้ครบตามปากเจ้าเงาะ

กรุงเทพมหานครฯ, แล้วให้บอกขอค้ำจำเกาส์ทองคำ, แดงเงินค่า
ธรรมเนียมเข้าไปณกรุงเทพฯ ให้สิ้น. แต่ค่าธรรมเนียมเหยียบที่
ต่ำดังต้องบาทนั้น, ให้ผู้รักษามืองกรมการรับพระราชทานตามกฎ
หมายอย่างธรรมเนียมแต่ก่อน. ครั้นกราบทูลพระกรุณาแล้ว มีตรา
คอบออกไปให้ต่อ, ฝ่ายเดิมยวณเจ้าตราได้รับพระราชทอนเงินค่า

ตรา
ธรรมเนียม
ธรรมเนียม

อันเงินไทยตกคานมีข้อที่ควรน. ว่าเรือแต่จำเกาส์จะ
คดและชำรุดแปลงขึ้นใหม่, เรือจำเกาส์ปากกว้างแต่แปดศอก, เก้า
ศอก, สิบศอก, สิบเอ็ดศอก, ให้คัดคานขึ้นกราบเดี่ยจนแทบสิ้น,
เอาอันแต่รางระน้อยถือเป็นเหตุ, แล้วเติมคานหน้าทอนท้ายจนกระดาน
ใหม่. ต้องบอกให้กว้างออกกว่าเก่าจนดั่งมาดั่งเดิม, ตั้งว่าเปน
เรือซ่อมแปลงใหม่. ให้ราคาของแท่งหมึกแดงเงินค่าธรรมเนียมของ
พลว. ของเจ้าพนักงานไปเป็นอันมาก. แตนสืบไปเมื่อนำ, ถ้าผู้ใด
เอาเรือแต่จำเกาส์จะคดแต่ซ่อมแปลงใหม่, ให้มาบอกแก่เจ้า
พนักงานวัดปากเรือแต่จำเกาส์, กฎหมายได้เป็นพยาน, ปากเรือแต่
จำเกาส์เดิมเท่าใด, ก็ให้ซ่อมแปลงให้คงปากอยู่แต่เท่านั้น. อย่าให้
ซ่อมแปลงไปปากเรือปากจำเกาส์ออกให้กว้างยาวกว่าเก่า, แต่คืบหนึ่ง
ขึ้นไปได้เป็นอันขาดทีเดียว. ถ้าผู้ใดสกัดซ่อมซ่อมแปลงเรือแต่จำเกาส์,
ให้ปากเรือแต่จำเกาส์ให้กว้างออกไปกว่าเดิมแต่คืบหนึ่งขึ้นไป, จะให้

ปรับใหม่เรียกเอาทองคำแท่งหนัก, ค่ารับตั้ง, ค่าทดลอง, แด่คำ
 ธรรมเนียมเบ็ดเตล็ดจุกจิกหนึ่งตำเถาคือใหม่, ปากกว้างดิบเข็ดศอกขึ้น
 ไป, แด่จะให้เอาตัวเป็นโทษด้วย. แด่ให้กฎหมายบอกแก่โกษา-
 ธิบดี, แด่โชติภักข์ของดี, แด่พระคลังในพระคลังพินานอากาศตาม
 พนักงานกรมท่าซ้าย. แด่ให้มหาดไทยกระตราใหม่กรมท่า, มีตรา
 บอกออกไปหัวเมือง, ให้ทำตามกฎหมายทุกประการ, กฎให้ไว้ณ
 วันพุธ เดือนเจ็ด แรมสองค่ำ, จตุศักราช ๑๑๔๘ ปีมีแสงดีพดศก. ๖๖

๑๖ ๑ กฎให้แก่เจ้าพระยาแแต่พระยาพระหุดอง. เจ้าราชสีหนัด
 ขุนหมื่นพันนายฝ่ายทหารพลเรือน, ข้าหลวงกรมพระราชวังบวรวิ-
 กรมพระราชวังหลัง, แแต่ข้าหลวงเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน, ถวาย
 พนักงานกระตราใหม่กรมท่า, กรมการเมืองต้นทุปปรากฏ, แแต่ลูกค้า
 เรือชาวกรุงฯ ชาวต่างประเทศ ซึ่งเข้ามาค้าขายณกรุงเทพมหานคร,
 ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่า, มีกฎหมายแต่ก่อนห้ามมิ
 ให้ข้าราชการเอาบ้านใหญ่ไว้กับบ้านเรือน. ถ้าลูกค้าเรือชาวกรุงเท
 พมหานคร, จะไปค้าขายต่างเมืองมีบนตูกกระดินคันตา, ให้บอกบาญชี
 แก่กระตราใหม่ให้รู้จำนวนไว้. ถ้ามีใครช่วยให้เอาบ้านตั้งไว้แก่กระ-
 ตราใหม่, ถ้าแแต่ลูกค้าต่างประเทศ, เข้ามาค้าขายณกรุงเทพฯ มีบน
 ใหญ่กระดินคันตาเล็กน้อยเท่าใด, ถึงเมือง ต้นทุป ปรากฏ ให้บอก
 บาญชี, มอบขึ้นกระดินคันตาไว้ แก่กรมตวรตามพนักงานกรมท่า, ห้าม
 มิให้ชาวทดลองฯ ฝ่ายทหารพลเรือน, ข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน,
 แแต่ลูกค้า เข้าบ้านใหญ่กระดินคันตาไว้กับเรือนเป็นอันขาด
 เดียว. แแต่เงินไทยลูกค้าเข้ามาค้าขายมีบนใหญ่หน่อยเข้ามาสำหรับเรือ

มิได้มอบไว้แก่ตำแหน่งงานกรมท่าตามกฎหมายแต่ก่อน, เขามีน
 ไร่กับบ้านเรือนอันมีคิชอบหนักหนา. จะว่าโดยพระราชกำหนดโทษ
 กิ่งตาย, พระราชกำหนดกฎหมายมีมาตั้งช้านานแล้ว. ตักคำรูปร่าง
 นิรูปร่าง, ให้ชาวไทยไว้เขามีนเป็นหลวง. แตนตั้งไปเมื่อนา, ถ้าเรือ
 ถูกค้าชาวกรุงเทพ ๆ จะไปมาค้าขายต่างเมืองกตบเขากรุงเทพ ๆ มีบัน
 ใหญ่กระเด็นดินค้ำมากน้อยเท่าใด, ให้บอกบาญชีเขามีนกระเด็นดินค้ำ
 มอบฝากไว้แก่ตำแหน่งงานกรมท่าใหม่, ถ้าจะไปค้าขายในนายเรือ
 มาบอกเขากระเด็นดินค้ำของตน, ซึ่งฝากไว้หนีไปจากตำแหน่งงานคง
 ทุกครั้ง. ถ้าเรือถูกค้าต่าง ๆ ประเทศ, เขามาค้าขายณกรุงเทพ ๆ
 มีบันใหญ่กระเด็นดินค้ำมากน้อยเท่าใด, ก็ให้นายเรือบอกบาญชีแก่
 ตำแหน่งงานกรมท่า, กรมการเมืองสมุทรปราการ, ให้ตั้งไปตรวจ
 คราขึ้นคดีให้รู้จำนวนมากน้อย, ให้นายเรือเขามีนกระเด็นดินค้ำ
 มอบฝากไว้แก่กรมการเมืองสมุทรปราการ, ห้ามอย่าให้ข้าราชการ
 ฝ่ายทหารพลเรือน, ซึ่งหลวงกรมพระราชวังบวร กรมพระราชวัง
 หลง, เจ้าต่างกรมฝ่ายนาฝ่ายใน, แตนายเรือถูกค้าชาวกรุงเทพ ๆ
 แตนต่างประเทศเขามีนกระเด็นดินค้ำไว้ณบ้านเรือนของตน, ตักหนึ่งหีบ
 ถูกค้าท้าวกรุงนเป็นอนชาติก็เดียว, ถ้าข้าราชการแต่นายเรือถูกค้า
 ไตมิฟัง, เขามีนกระเด็นดินค้ำไว้ณเรือแถบบ้านเรือนของตน, มิได้มอบ
 ฝากไว้แก่ตำแหน่งงานกรมท่าใหม่, กรมการเมืองสมุทรปราการตาม
 กฎรับตั้ง, จับได้พิจารณาเป็นคดี, จะเอาตัวเป็นโทษคู่หนึ่งโทษ
 ขบถ. กฎให้ไว้ณวันพุธ เดือนเก้า แรมดีค่า, จุดศักราช ๓๑๕๗
 บีมเสงสุพัศศก.

๗๖

๑๒ ๑ กฎให้ไว้แก่พระสุรศักดิ์ซ้ายขวาในนอก, ให้กฎหมาย
 บอกเจ้าพระยาและพระยาพระทอง, เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นตีมหาณัติ,
 เจ้าหน้านายหมวดพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน, แลข้าหลวงกรมพระ-
 ราชวังบวรดีฐานมงคล, กรมพระราชวังหลัง, แลมหาดเลขาขอเฝ้า
 ข้าหลวงเจ้าต่างกรมฯ ฝ่ายหน้าฝ่ายใน, แลผู้รักษาเมืองเมืองกรมการ
 ณหัวเมืองที่ปากไตฝ่ายเหนือทั้งปวง, ให้ประกาศมาร้องเกล้ามีค
 พระคพอกบัวไพร่, ผู้เป็นไพร่หลวงตั้งกำลังทั้งปวงจงทว, ด้วยสัม-
 เ็จพระบรมนารถบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, เด็จออกณพระที่นั่ง
 บุษบกมาตามทางจักรวรรดิพิฆาน, พร้อมด้วยหม่อมมาตยาเสด็จมาตยา-
 ราชกระวีมนตรีมุขสุกขุนทั้งปวง, เฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, จึงมีพระ-
 ราชโองการ ให้นำพระบรมนารถบรมพิตรดี หนักคำหวัดเหนือเกล้าฯ ดังขอ
 ขนบธรรมเนียมบรรณราชประเพณีสำหรับแผ่นดินสืบมาแต่ก่อน, ฝ่าย
 สัมณพราหมณาจารย์ ไพร่ฟ้าประชากรทั้งปวง, แต่บัดนี้ขออยู่ในแคว้น
 แคว้นแผ่นดิน, ข้าราชการซึ่งเดิมอาสาไคร่เป็นคห, แต่ตั้งถิ่นฐานบ้าน
 เรือนอยู่ได้, ก็เพราะราชกฤษฎีกาเทศานมาพ, พระบารมีสมเด็จพระ
 มหากระษัตริราชเจ้า, เด็จผ่านพกปกครองบ้องถิ่นอินทวราช
 ชาติก, ซึ่งจะมากระทำอนัตตเบญชยาศัยให้เป็นอนัตตราชมีได้, แล
 ก็เป็นที่รู้ตการตั้งมั่นพระพุทธศาสนา, ฝ่ายสัมณพราหมณาจารย์ ได้
 นำพญาค่านาพรหมจรรย์, มรรคพรหมจรรย์, ฝ่ายราษฎรก็ได้ตั้ง
 บ้านเรือนเป็นคห, ได้สร้างกองการกุศล, พระบวรพุทธศาสนาที่รุ่ง

เรื่อง เป็นที่เทพยตามนุษย์ได้นมดีการบูชาดีขึ้นมาทั้งนี้ ก็เพราะพระ
 อภินิหารเดชาอนุภาพปกแผ่อยู่ มีพระคุณแก่ดีดวงโลกยอนันตจะนับมิ
 ได้, ควรที่ไพร่ฟ้าประชาชนทั้งปวง จะมีความดีความภักดี, ตั้งใจทำ
 ราชการเขาทำดังเรียกรวมแรงของคือเป็นแดน, แทนพระเดชพระคุณโดย
 สัจจริตจึงจะชอบ. แต่ซึ่งทรงพระกรุณาให้ทนายนำร่างนครครังนี้, ก็
 เป็นดำหรับราชประเพณีกระษัตราธิราชเจ้าแผ่นดินสืบมาแต่ก่อน. แด
 ฝ่ายเด็กไพร่พลวงศ์มาดังชาติตลตอง ๆ แดหญิง ข่าหองทั้งปวงทำ
 ราชการทูลฉันท, จะใช้ด้วยตราครุฑให้ทำการไปรวดเร็วโดยหวัง
 ได้, ก็ยอมทรงพระมหากรุณาโปรดให้เข้ารับราชการแต่เดอนหนึ่ง, ถด
 มั่นให้ออกทำมาหากินดังต้องเดชนเป็นลำมถดถด, ก็เห็น ได้มาศช
 กิดว่าแผ่นดินแต่ก่อนนอก. ถ้าผู้ ซึ่งมบุญญาเห็น พระเดชพระคุณ,
 ก็ดีด้วยชื่อถดถดเกรงพระราชอาญา, มีความวิริยะฮษาหาใจได้ทำ
 ราชการดีของพระคุณ โดยยังยมนิไทหลบหนี. แต่ซึ่งผู้เกยจครันไม่
 มีกตัญญู. แดมิได้กิดถดถดเกรงพระราชอาญา, ก็ดะราชการมถดถดนายเดย,
 ย่อมหนี หลบ ไปแอบแฝงอยู่ด้วยเจ้าเมืองกรมการ ทั่วเมืองบ้าง,
 เทยหลบหลีกซ่อนของเข่าออกไปมาค้าขาย, ทำมาหากินโดยฮจจา
 รมณของศอกก็มบ้าง. ขาดราชการพนักงานไป, ฝ่ายมถดถดนายเจ้า
 หมุ่นายหมอดตต้องทศรอง, จ้างผู้คนทำราชการแทนเดยหาได้ความ
 ชาติถด. แดคนผู้ ใจเวหลบหนีหลบหนี, ครันจะไม่เอาโทษตามพระราช
 อาณาจักรบ้างเดย, ก็จะมีน้ำใจกำเรบ, ผู้ซึ่งทำราชการจะเดยน้ำใจ.
 ครันเห็นว่าผู้หลบหนีหาโทษมิได้, แดก็จะพากันหลบหนีไปเนื่อง ๆ
 ฝ่ายเจ้าหมุ่นายจะได้ความชาติถด, ราชการแผ่นดินจะเดยไป. แต่

ไป. แต่ฝ่ายผู้รักษาเมืองกรมการนายอำเภอหนั้น, ก็ให้ตรวจตราสืบข่าว
 สอดแนมดู ถ้าเห็นผู้คนแปลกปลอมออกไปแอบแฝงอยู่ในแขวงหัว-
 เมืองของตัว, ก็ให้สืบสวนได้เดียงคู้, ถ้าเห็นว่าตามุนายออกไปทำ
 มาหากินโดยปรกติหาหลบหนีไม่, ก็ให้ยู่ทำมาหากินกว่าจะถึงกำหนด
 เขาเดือน. ถ้าเห็นว่าพนักกำหนดเขาเดือนแถมมิได้ เขามาทำมุนาย,
 เขาเดือนรับราชการตามพนักงานของตัว, ก็ให้ผู้รักษาเมืองกรมการ
 นายอำเภอจับเอาตัวผู้หนีบอกร้างถึงส่งเข้ามา. ถ้าผู้รักษาเมืองกรม
 การนายอำเภอหัวเมืองใด, มิได้เป็นใจตรวจตราสืบสวนสอดแนมดู,
 ตรีให้เด็กไพร่หลวงล้มกำลังออกไปหลบหนีอยู่ในแขวงหัวเมือง, พนัก
 กำหนดเขาเดือนแถมมิได้จับตัวส่งเข้ามา, จนมุนายคิดตามออกไป
 จับได้ ในแขวงหัวเมืองของตัว, จะเอาผู้รักษาเมืองกรมการนายอำเภอ
 หัวเมืองนั้นเป็นโทษ. แต่ผู้ซึ่งคบหาซ่องซึงซัดขวางเอาเด็กไว้นั้น, ก็
 ให้เอาตัวเป็นโทษคู้หนึ่ง โทษผู้หลบหนี, แต่ให้กระทำตามพระราชกัา-
 หนดกฎหมายนึ่งทุกประการ. ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตาม, เดิมดกระทำ
 ให้ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมายนึ่งประการใด, จะให้เอาตัวเป็นโทษ
 ตามพระกำหนดซึ่ง โปรดไว้ นึ่งทุกประการ กฎให้ไว้ ณวันจันทร์
 เดือนสิบเอ็ดแรมหกค่ำ, จุดศักราช ๓๑๕๗ ปีมเสงัดพิศคัก. พระ

๓๒ ๑ กฎให้แก่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง } แด่กรมการ

พระนครบาล, ข้าทูลฉลองขุดพระบาทฝ่ายทหารพลเรือน, แด่ข้าเจ้า
 ต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายในเกล้าแก่ผู้ใหญ่นายบ้าน, บันคาอยู่ในแขวง

ลำคานักจะเศร้าหมองไป. แต้นดับไปให้กรมพระนครบาล, แถเจ้าเมืองกรมการจัดแจงตรวจตระเวนตามอำเภอคอยจับตัวผู้ร้าย, ซึ่งทำอันตรายพระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์จงได้. แถอารามใดใกล้บ้าน, ให้พันทนายบ้านจัดแจงตักบ้านซึ่งใกล้อารามนั้น, ให้ผู้ตักกันไปตรวจตระเวนป้องกันดื้อดกแหม่นท้ออารามนั้น, คอยจับกุมเอาตัวผู้ร้าย, ซึ่งทำอันตรายพระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์, เอาตัวมาส่งยังกรมพระนครบาล. แถเจ้าเมืองกรมการกระทำโทษตามพระอัยการ, ผู้ร้ายจึงจะเซ็ดหลุดมิได้กระหารายพระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์ดับไป. ถ้าแถกรมพระนครบาลให้เจ้าเมืองกรมการนายอำเภอ, จัดแจงให้ชาวบ้านลาดตระเวนรักษาพระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์, แถชาวบ้านตะเมินเดียวมิได้ลัดอกแหม่นลาดเวน, ให้ผู้ร้ายทำอันตรายพระพุทธรูปพระสถูปพระเจดีย์, จะเอาตัวชาวบ้านเป็นโทษตามโทษนูโทษ. แถให้เจ้าเมืองกรมการนครบาลนายอำเภอ, ขาดตตของธดีพระบาท, ชาวบ้านตั้งปวงกระทำตามกฎรับสั่งนจทุกประการ. กฎให้ ไฉนวันจันทร์เดือนดับดองนรมห้าค่ำ, จัดศักราช ๓๑๕๗ ปีเมเสงดีพดศก. ๓๕

๓๕ ๑ กฎให้แถพระธวีศัดช้ายชวาไนนถก, ให้กฎหมายบอกแถเจ้าพระยาแถพระยาพระหัตถวงเมือง, เจ้าราชหนักษุณหั้นพันทนาย, ฝ่ายทหารพดเรือน, มหาคเตกขอเฝ้าข้าหัตถวงเจ้าต่างกรม ๆ ฝ่ายนัถฝ่ายไน, แถข้าหัตถวงกรมพระราชวงับวรธฐานมงศด, แถกรมพระ

ราชวงับหลัง, ผู้รักษาเมืองมุงกรมการเมือง } ปากใต้ ฝ่ายเหนือ,
 ๒
 ๓
 ๔

แต่ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ทั้งปวงจงทูล ด้วยสัมเด็จพระบรมพิตร พระ
 พุทธเจ้าอยู่หัว, เด็ดจ้อออกณพระที่นั่งบุษบกมาตามหาคุณดีปราสาท,
 พร้อมด้วยประโรหิตโหราพฤตมาคชวงษกระวีมนตรี มุขตฤชนเฝ้าพระ
 บาก. จึงมีพระราชโองการมาพระบรมพิตรสั่งให้หนักคำหรือดีเห็น
 เกดบ้าง ดังนี้ว่า, สรรพสัตว์โลกยเกิดมาในอู้งดงสำนวน, มีวาสนา
 บารมีบ้างเพี้ยนมาต่าง ๆ กัน, ดีดอบ้างจำพวกก็มีศรีทราบบัญญา ยิ่ง. เห็น
 ทุกขโทษในสังเวียนณกทรพิชแดนตรกรรยวเป็นแท้. ย่อมวิปริตนาม
 ชรรวมแปรปรวนหาเที่ยงแท้ไม่. ก็ดัดละขาดก็เคยเข้าบรรพชาอุป
 สัมบทบ้างเพี้ยนสมณธรรมไป, ก็ได้มรรคผลผดพื้นดังสำรทกข. อาจบาง
 มีศรีทราบบัญญาว่าค่าต่าง ๆ เป็นกลางแต่ชอน, เห็นทุกขโทษ
 ในทรมพิชสมบัติ, บุตรภรรยาเป็นประมาณปานกลางชอนช้อยชอน, ยัง
 ชาติโดยในบุตรภรรยาทรมพิชสมบัติ, ดัดละมีชาติก็เข้าบวชในวพรท
 ษาคณา, ให้เป็นเหตุก่อนจึงเป็นผลต่อไป, ได้ดัดบัญญัติบวชฌาณาชวจริย
 เพื่อนพรหมจรรย, ให้งดตั้งชอนก็ได้ดัดบัญญัติ, กัดบเห็นทุกขโทษ
 ในบุตรภรรยา, ในทรมพิชสมบัติ, กัดละชาติโดยขาดจากตระกูลวงศ์
 ชรอาวาสบ้างเพี้ยนสมณธรรมไป, ก็ได้มรรคผลผดอันเป็นพระโตกตร
 ธรรมณหนักมีบาง, ฤกษ์ฤกษ์ในพระดำคณาแต่ชอน, จำเป็นบวชด้วย
 ชาติโดยในภรรยาที่มี, ในทรมพิชสมบัติก็มี. ครั้นพระองค์ทรงสั่งสอน
 ชรตามตามว่าคณา, สั่งแต่งนางฟ้าให้เห็นเป็นคณหนักชอน, กัดบได้
 มรรคผลผดเมื่อภายหลังก็มีอย่างประเวณีสืบมา. จึงทรงพระกรุณา
 ไปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งว่า ข้าทูลตของขุดพระบาทใหญ่ผู้
 น้อยเห็นว่ามีคณาชอบในราชการ, ได้ช่วยกันบ้องกันบำรุงพระพุท

มีความชอบ, ไต่ ไช้ ในราชการแล้วจะมีราชกิจขุระไปในที่ใด ๆ, แด่กึ่งแก่มรณภาพกิด, อยุ่ภายหัดตั้งทรงพระกรุณาชูปเกด้าชูปกระหม่อมแดงบุดรกรรยาญาตพนของ. มีใหญ่ ไต่ทำซ่มเหงได้. แด่เหิงซิ่งซาทุตของ รดีละแเดอแฉวชนน, เหม่ชนหนึ่งมีราชกิจไปไกล. แด่บุดรกรรยอยุ่ตั้งน่นเป็นซาหลองช้อยในราชขุระ, ทรงพระกรุณาเอาพระไทยได้, พระเศรเศชานภาพกเกิด้า. มีใหญ่ ไต่ทำซ่มเหงได้. แด่มีพระราชอาญาจักรไว้ค่น. ผู้พาดหากอชยามซาจักรจะกระทำมัจฉาจารย์, แก่เหิงภริยาซาทุตของ. อั้นกรวมทุตงเข้าบรพชาอุปถัมบ, ให้เป็นอนครายแก่ผดพรหมจรวีย์, แก่เจ้ากผู้บวชนนยอมมีมาน้อง ๆ. แด่นสืบไปเมื่อน่า, ถ้า แด่ซาทุตของ อกรวมบังคมทูลพระกรุณาตบวช, ผู้ ไต่ต่างบริเวณทำซู่ด้วยเหิงอันสำนิตละเป็นราชขุระปกบ้อง, ให้ได้ยพระยศพระเกียรติไป, ราชชานวงจักรให้ตั้งราชชานาทั้งชายทั้งเหิงกคระด้ามชก, ทนบกด้ามคันทนเวือด้ามฉน, ตั้งไปเป็นคพนทญาซ่าง. ๖๖

๑) แด่ฝ่ายชานาประชาราษฎรนั้น, ถ้าสำนิตละภริยาเข้าอุปถัมบทบวชในพระดำค่นำบำเพญ์สมณธรรมแล้ว, สำนิตภริยาซาตจากผัวเมียกั้นตามพระบาท, แด่พระอัยการทฎหมายแต่โบราณสืบมา. แด่ซิ่งมีพระราชกำหนดแจกไปแต่ก่อนด่า. ชายใดกระทำมัจฉาจารย์ด้วยเหิงภริยา, ตันเจ้ากมีสละซาตอาโดยในด้ามพระพรชษา, คักออกมาร้องฟ้อง, พิจารณาเป็นสตัยให้ปรับใหม่ชายซุ่น, หาก้องด้วยบทพระอัยการไม่, ให้ยกเลิกเสียอย่าให้รับได้บังคับบัญญัติพิจารณาเป็นอันขาดที่เคี้ยว. ถ้าผู้ ไต่มิได้กระทำตามให้ตั้ง โทษ โดย โทษานุโทษ.

ให้เจ้าหมื่นด้มูหนาบัญชีหมายบอกจงทุก ^{หมู่}กรม } แต่มืดราแจกไปหัวเมือง

^{๒๓} } ปากใต้ฝ่ายเหนือ, ประกาศเป่าวังอาณาพระราชราษฎรทั้งปวงจง

ทั่ว, ให้ทำตามพระราชกำหนดแจกมาทุกประการ. กฎให้ไว้ณวันศุกร์ เดือนแปด แรมสองค่ำ, จุลศักราช ๑๑๖๐ ปีมีเมียด้มฤทธิศก. ๖๕

๑๕ ๑ กฎให้แก่พระด้รศักดิ์ซ้ายขวาในนอก, ให้กฎหมายบอก แก่เจ้าพระยาแฉกพระยาพระหลดอง, เจ้าราชินิกุลชนหมื่นพันทนายฝ่าย ทหารพลเรือน, แต่มหาดเลกชอเผ่าชาหดวงเจ้าต่างกรมฝ่ายนำฝ่าย

ใน, ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมือง ^{๒๓} } ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวง

จงทั่ว. ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเห็นเกดต่างดังว่า, ข้าแฉกกำคนไซ นางพระดนมอยู่ในพระราชวัง, ข้าแฉกต่างของอาจมีไคเกรงกลัว พระราชอาญา, คบหาดักฎาข้าแฉกกำออกจากพระราชวังไปตั้งให้นาย อื่น. นายอื่นเอาข้าแฉกกำไปซ่อนไว้ณเรือนนายทองอยู่, ดักเอา ทริพดั่งชองไปดักจับ. แฉกนายอื่นทำชู้ด้วยข้าแฉกกำโดยอาเพอใจ. ฝ่ายนายอื่นซึ่งว่าเป็นนายเงินข้าแฉกกำ, กัดับมาดักฎาข้าแฉกกำไป จากเรือนนายทองอยู่ ๆ มิได้จับกุมมาว่ากล่าวแก่มนาย, พิจารณา เปนด้ดัย, ถกชนปฤกษาได้บตพระอัยการ, ให้ทอนข้าแฉกดำผู้รักกาห้ำ ดิบตี, คัดนัดคนมือคองชอศักรูปคนไว้ในหน้า. แฉกนายอื่นผิดเป็นโทษ ๆ ดักคนโทษหนึ่ง, โทษทำชู้โทษหนึ่งให้ทอนสามยก. นายอื่นนมาว่า ความ ๆ ไม่สำเร็จจตักคนเป็นโทษหนึ่ง. นายทองอยู่เจ้าเรือนรู้ว่าโจร,

ดักคนใช้นางพระสนมไปอยู่อาศัยเป็นใจด้วยใจโทษหนึ่ง, ให้ทวน
 คตะห้าสิบทีศกรุปหนึ่งไว้ ในหน้าเขาแดงประหน้าทะเลรอบเมือง, แด
 ข้าแดงกล่าวคนกลางซึ่งเป็นใจไปดด้วยข้าแดงฉันนั้น, ให้ทานห้าสิบทีเร้ง
 เขาทวีปย ตั้งของตั้งตัวให้นายฉันโดยมทพระฮัยการ. แดซึ่งตฤชน
 ปฤक्षाให้ศักรุปคนไว้ ในหน้านชอม, ตองพระวราชกำหนดเก่าได้ทำ
 ตามตฤชนปฤक्षाแล้ว. แดซึ่งปฤक्षाให้ตคนตคนทวมตองชอนน,
 ไซ้ด่าจะถักตั้งของ ๆ หตองไม่, เป็นแต่พตจถักถักคนไป ซึ่งให้ตค
 นวชอนนเหยกเดี่ยว. แดทวามตคตถกตคนทกอบไปดด้วยถักชระหยาบช่า
 หาเกรงถกถกความถิตไม่, ครนจะให้ทาทอชแต่ตามพระวราชกำหนดเก่า,
 ฌุมชอหาเช็ดหตยไม่, จะคบทกนถกระทำเน้อง ๆ ไปเนนดินจะเป็น
 จะเนนจะตจถ. แดเนนดับไปเมอน่า, ถ่ามได้ถักถกเอาคนใช้นางพระ-
 สนมในพระราชวงไปตจหนึ่ง ครนนี้, ให้ตงพระอาญาเขนยมผู้ ถักถก
 ถ่ามชก. ให้ศักรุปไว้ ในหน้าทะเลรอบเมือง, แดวตั้งตัวไปจำไว้ถน
 ถก. แดหญิงคนไซ้เป็นใจถกยนั้น, ให้ทวนห้าสิบทีตั้งตัวให้เจานาย
 ฉัน. ถ่าเป็นพระหตองชุนหมื่นช่าราชการ, ถักถกคนนางพระสนมไซ้
 อยในพระราชวงไป, แดให้เขนยด่ามยกริมราชบาทวตั้งตัวตั้งหน้า
 ช่าง, อย่าให้ตเขนยอย่างกัน. แดให้ถกหมายบอถมิตราไปถถึงหัวเมือง
 ปากใต้ฝ่ายเหนือจถก, ให้กระทำตามถกฐรับตั้งนจถกทุกประกว. ถก
 ให้ไว้ถนวันอาทิตย์ เดือนสิบ แรมถ่ามคำ, จตุศักราช ๓๑๘๘ ปีมเมีย
 อัฐศก.

ฯ

๓๖ ๐ ถกให้ไว้แก่พระสุริศวดดีช่ายชวาในนถก, ให้ถกหมาย

ของอื่นมาให้ตรวจแทน, จึงได้โปรดมาทำการตั้งความน้อยไม่ทั่ว
 กัน. บันดาจำพวกทำตงนต, มิชอบหนักหนา. ให้มีพระราชกำหนด
 ไว้แต่บัดนี้ไป, ถ้าการณเร่งตั้งความยกมาคิดแค้นแค้นเตนพระนคร,
 ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือนผู้รักษาเมืองมณฑลลาว, มีพวกพวกดีม
 ถ้างักษศึก, เนรศึก, เด็กชนนงมีโตศึกมากน้อยเท่าใดอย่าให้
 เบียดบังใจ, ให้ไปเจ้ากองทัพให้ทวงหน้าจทุกคน. ให้มีนายตรวจ
 เอลเล็กบัจของตั้งให้ครบตามจำนวนเกณฑ์, อย่าให้เอาเด็กของอื่น
 มารับตรวจแทน, แลจ้างวานกันเป็นอันขาดทีเดียว. ถ้าผู้ใดมีโตทำ
 ตามพระราชกำหนดแต่ข้อใดข้อหนึ่งไซ้, จะเอาผู้จ้างผู้รับจ้างแถม
 นายเป็นโทษถึงสิ้นชีวิต. แลให้พระผู้ศักดิ์กระดอใหม่หมายบอกจง
 ทัด, ถ้าหมายมีทักจะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานโทษ. กฎให้ ใ้ฉฉฉฉ
 อังการ เดือนอ้าย แรมเจ็ดค่ำ, จุลศักราช ๓๑๕๘ ปีมะเมียอัฐศก. ๖๖
 ๓๗ กฎให้แก่พระผู้ศักดิ์ซ้ายขวาในนอก, กฎหมายบอกแก่เจ้า
 พระยาแฉพระยาพระหลดอง, เจ้าราชชนกชนหมื่นพันทนายฝ่ายทหาร
 พลเรือน, แลมหาดเล็กขอเฝ้าฯ เจ้าต่างกรมฝ่าย ^{หน้า} _{ใน}, แลหัวเมือง
 ๓๘ } ปากไตฝ่ายเหนือทงปวงจทง. ด้วยทรงพระกรุณาตรัดเห็น
 ๓๙ } เกตุว่า ตั้งว่า, ลูกขุนณศาลหลวงปลุกษากราบทูลพระกรุณาว่า,
 ข้าหลวงกรมพระราชวังหลัง, จบัอายจันมีโตศึกขอเฝ้ามาจะให้กอง
 สัก, พระยาพิชอัยดีรยว่าอายจันเป็นทนายทองอยู่, บ่าวพระ-

ยาพิชชยัตถ์วรวรณัน, มีกฎหมายเดกทาสเดกต้ม, อายุควรสักได้เอา
 มาสักไซ้ราชการ, เจ้าทาสบังไว้ไม่ได้เอามาสัก, ต่อมีผู้จับจึงมาว่า
 เป็นเดกทาส. ครั้นจะตัดสินให้เดกค้อนหนึ่งเป็นทาสเด่า, เดกทาสหา
 ได้เขาเดือนไม่. ต่อมีการตั้งกรมจึงได้ไซ้. ผู้ซึ่งมีได้กวดความ
 ผิด, เดกมีได้เป็นทาสก็จะอ้างว่าเป็นทาสมรดกชกชมนชน, ครั้นจะ
 พิจารณาให้เห็นเท็จแต่จริงว่าเป็นทาสมีเป็นทาสเด่า, การสักจะเข้าไป
 ครั้นจะสักเดกค้อนให้แก่ผู้จับ, เกดออกจะเป็นเดกทาสจริง, ฝ่ายเจ้า
 ทาสก็จะได้อความเคอชวอนชดต้นน, พระเดชพระคุณหากัดมีได้.
 มีกฎรับสั่งทรงนเดกไพร่หลวงเดกต้มกำลังเดกทาสต้มสัก, ให้เจ้าหมื่น
 มุดนายเอาตัวมาสัก, เพื่อจะได้ชวยราชการแผ่นดินให้ทอเดมออกน.
 ถ้าผู้ใดบังไว้ไม่ได้เอาตัวมาสักให้เอาตัวเป็นโทษ. แต่ชายจันซึ่งชว
 หลวงกรมพระวังหลังจับมา, พระยาพิชชยัตถ์วรวรณันว่าชายจันเป็น
 ทาสนายทองอยู่, บาดพระยาพิชชยัตถ์วรวรณัน, จะเป็นทาสจริงฤ ๆ
 หลบหลีกราชการ, ดมมีรวมคตยคตยให้มิผู้ชายนายประกัน, เขียน
 ดำกรมธรรมไว้อ้างว่าเป็นทาส, เกดออกจะเป็นตงน. ครั้นจะได้ล่อน
 ยัตถ์ยาวการสักจะเน้นช่าไป. ให้ผู้ซึ่งว่าเป็นนายเงินเดกค้อนทาสดบ
 ตัวบาดตัว, จำเภาะพระภักตรพระพุทชเจ้า, พระธรรมเจ้า, พระถึงช
 เจ้า, ว่าเป็นทาสผู้ใดเป็นผู้ชายนายประกัน, มีดำกรมธรรมเป็นเงิน
 เท่าใดแต่เมื่อไร, มาเป็นทาสโดยดีจตุจริจ, ฤกทำเพทนายหลีกหนี
 ราชการ. ถ้าดบดดำบาดได้เห็นคอรคองแก่ตั้งว่าเป็นทาสจริง. ถ้าเป็น
 เดกสัตพดัดจับมาไม่มีมุดนาย, หากบียนหางว่ามิได้ จะสักคองไว้แก่
 ผู้จับก่อนตามรับสั่งน, เดกทาสมีมุดนายเกยวคองควยเงินค่าค้อนน,

มุนายบังไว้มิได้เอาตัวมาคัก, โทษตกอยู่แต่มุนาย. ตัวเดกนั้นจะ
 แยกย้ายหมวดออกไปคักให้แก่ผู้จับนั้นมิได้. โทษซึ่งมุนายบังไว้
 มิได้เอามาคักตามรับสั่งนั้น, ต้องพระราชอาญาผิดค้องบทโทษหก
 ต่ชาน, ควรด้วยถานโทษทอนให้ทวนด้ามตีบท, ตัวเดกนั้นให้คักคอง
 ไว้แก่มุนาย ๆ เงินตามหมวดตามคอง. แตนดียบไปให้มุนาย
 บัญญัติไว้, ประเดียงเจ้าเงาะพราษ, เจ้าพระยาแฉะพระยาพระทอง
 ชนหมื่น, ต่รวพทกกระทรงการทรวพรอเรือมนุษย์ ได้มีเดกส้มคักให้เอา
 มาคัก, ชยวไหญ่ไว้แต่คนหนึ่งชนไปเป็นอนชชาติเดียว, ผู้ใดบังเดก
 ด้มิได้เอามาคักให้ท่วโทษ. ถ้ามุนาย ๆ เงินจะเอาเดกมาคักอวเป็น
 ทวษ, ไหญ่เงินสืบลดาบวทาคตามคองคอง, ถ้าผู้ใดจับได้เดกซึ่งยัง
 มิได้คักหลังมือ เป็นเดกจรวดีคพลตให้คักมอบไว้แก่ผู้จับตามรับสั่ง.
 ถ้าเดกไพร่หตวงส้มก่าดงแฉะทวษ, เจ้าห่มมุนาย ๆ เงินบังไว้มิได้
 เอาตัวมาคักตามรับสั่ง, ผู้จับ ๆ ใดตงพระราชอาญาเขียนผู้บังคนไว้
 นนด้ามตีบท. ต้องตัวเดกนั้นให้คักเป็นไพร่หตวงใช้ รวการครวก
 ทรวไวยบหนึ่ง, จึงให้เอาเดกนออกเดกนเหมือนไพร่หตวงตงปดง. แฉะ
 ให้มุนาย ๆ เงินสืบเดาระหาเดกจรวดีคพลต, มาให้ผู้จับแต่ในเดกนหนึ่ง
 ดียบห้าดั้น, ให้ได้คนหนึ่งมาคักใช้ราชการแทนเดกซึ่งจับมานั้น, ผู้จับ
 จะได้มีหน้าใจชวอนชววยจับเอาการแผ่นดินสืบไป. ถ้าผู้จับได้เดกห้าคัก
 หลังมือมิได้, เอาพิศคคองเงินปด้อยปดะระเดียนได้จับเอาตัวมา, ดียบ
 รุมผู้วาพจวรณาเป็นลัด, จะเอาตัวผู้จับผู้ลุมรวคคควากถาวให้เงิน
 ดินบนเป็นโทษถึงดินชวอตร. กฎให้ไว้ ณวัน ๕ ๖ ค่ำ จุศักราช

๑๘ ๑ กฎให้แก่พระสุริยวงศ์ข้าวยานนอก, ให้กฎหมายบอก
 แก่เจ้าพระยาแฉะพระยาพระหัตถ์เมือง, เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นพัน
 ทนาย, ฝ่ายทหารพลเรือน, ข้าราชการกรมพระราชวังบวรวิฐานมงคล,
 กรมพระราชวังบวรวิฐานพิมุขฝ่ายหลัง, มหาตมเล็กขอเฝ้าข้าเจ้าต่าง
 กรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน, แด่ผู้รักษาเมืองมุกรมการเมือง } ปากใต้ฝ่าย
 เห็นขอ, อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงจงทอ, ด้วยเจ้าพระยาธรรม-
 มนตรี, พระยาศรีสวัสดิราชนายกองศักดิ์กรมทูลพระกรุณาว่า, ทุกวัน
 นี้ข้าราชการมตนายเขาเดกมาศักดิ์ว่าเป็นเด็กไพร่หลวงบ้าง, ส้มก่าดัง
 บ้าง, ทายบ้าง, เซลยบ้าง, ซึ่งว่าเป็นทาสนั้นนายเงินตัวเดกดมด
 ส่าบาดตัวได้ว่าเป็นทาสลูกทาส. ครั้นจะให้เจ้าหม้อเอาเงินมาช่วยได้
 ศักใจคงหม. ฝ่ายเจ้าหม้อว่ายากจนหาเงินจะช่วยให้มิได้, ให้นายเงิน
 ยื่นหางว่าวศักดิ์, สั่งออกจากลูกหม้อไพร่หลวงทุกขยาคอยด้วยนั้น, หา
 เงินได้ จึงจะช่วยให้ไปไฉนคงหม. จึงทรงพระกรุณาตรัสเห็นอเถด่า ๑ ดัง
 ว่า, เดกส้มก่าดังราชการเบากว่าเดกไพร่หลวง, ไพร่หลวงคิดอ่าน
 ยักย้ายเลื้อกได้ลูกหลานว่านเครือหม้อไพร่หลวง, ให้พ้นจากหม้อไปอยู่
 ในกรมซึ่งราชการเขานั้น, อาจว่าเป็นทาสผู้ม้อบ้าง, ที่เป้นทาส
 จริงก็มี. ครั้นจะเอาเงินในท้องพระคลังช่วยให้มาได้คงหม, ถ้าเจ้า
 หม้อเป็นคนโศกหาบุญญามีได้, หน้าใจกำเริบจะร่วมคิดกันไม่ยาก, จะ
 เขียนตำกรมขรมว่าทุกขยาคเป็นทาสเอาทรัพย์นั้นกัน, จะเป็นเยี่ยง
 อย่างไปจะระไว้มิได้, หม้อไพร่หลวงจะร้องโรย. แค้นสืบไปเมื่อน่า,

ห้ามอย่าให้ผู้ใดคบหากับชายไพร่ด้อม, ถ้าย^๑ } หมู่ไพร่หลวง
 หลาน }

เต็มงานไว้เป็นชนชาติเดียวกัน. แลตูกหลานหมู่ไพร่หลวงซึ่งเป็นทาส
 ผู้ชอกอนบุญคุณนั้น, ให้เจ้าหมู่ด้อมทนายขึ้นหางว่าวเอาตัวมา
 ชำระให้สิ้น. ถ้าพบเรือนใหม่หาตไทยเอกรวบทอดพระกรุณา. ถ้า
 ทหารให้กระต่าใหม่เอกรวบทอดพระกรุณา, จะพระราชทานเงินหลวง
 ช่วยได้ไซ, เป็นเลขการขาดไว้. ในหมู่ไม่ให้เขาเตือนออกเตือน. ถ้า
 ในบุญคุณผู้ใดต้องอาญาชายด้อมด้วยหมู่ไพร่หลวงไว้, เจ้าหมู่ด้อม
 บัญชีผู้พญาบาดไม้รั, แลตัวไพร่หลวงนั้นให้เอามาไว้ในราชการกัน.
 ถ้าผู้ชายนายประกั้นเป็นไพร่หลวงคนหลวง, เป็นภิกษุแทนเงิน
 ด้อมอนจ่ายนั้น, ไว้เป็นพิไนยแทนโทษเดิม. ตัวผู้ชายนายประกั้น
 เรือนเบยนั้น, ให้ทอนโดยกำลังเบยซึ่งชาย. ถ้าผู้ช่วยมีได้เป็นไพร่
 หลวงคนหลวง, ให้นำเงินผู้ถวายจากตัวเขาเงินแก่ผู้ชายนายประกั้น,
 ให้ตั้งโทษแก่ผู้ช่วยตามบทพระอัยการ. ถวแต่เจ้าหมู่ด้อมท
 บัญชีผู้ด้อยไพร่หลวงด้อม, แลรู้เห็นเป็นใจด้วย, ชายไพร่ให้ตั้ง
 โทษ ๆ ทอนแก่ผู้ด้อยผู้เป็นใจให้ชายตามยก. ถ้าผู้ชายนมได้ เป็น
 ไพร่หลวงคนหลวง, เงินคงตัวคนซึ่งชายนั้น, ให้เขาแก่ผู้ด้อยซึ่ง
 รู้เห็นเป็นใจให้ชายนนึ่งหนึ่ง, ให้เขาแก่ผู้ชายนนึ่งหนึ่ง. ถ้าผู้ชายน
 เป็นไพร่หลวงคนหลวงก็ดี, เจ้าหมู่ด้อมทนายชายนเขาไพร่หลวงลูก
 หลานไพร่หลวงไปชายก็ดี, เงินซึ่งชายให้เขาแก่ผู้ด้อยซึ่งชาย, ตั้ง
 ให้นำเงินให้ครบตามตำกรมธรรมเนียม, ไพร่หลวงจึงไม่มีคณียักย้าย
 ไปจากหมู่, จะได้กระเกณฑ์เอาราชการดีดก. ให้หมายบอกแก่ข้า

ราชการอาณาประชาราษฎร์ในพระนครแขวงจังหวัด, มิตราไปถึงผู้
รั้งกรมการปากไตฝ่ายเหนือจังหวัด. ผู้ใดมิได้กระทำตาม, จะเขาคิด
เป็นโทษ โดยโทษานุโทษ. กฎให้ไว้ ๓ วัน จันทรเดือนธันวาคมหกคำ,
จุลศักราช ๑๑๕๐ ปีวอกจันทรคติ.

๑๘ ๑ กฎให้แก่พระสัตรีศักดิ์ชายชวาในนอก, ให้กฎหมายบอก
แก่เจ้าพระยาแฉะพระยาพระหลวงเมือง, เจ้าราชหนักขุนหมื่นพันนาย
ฝ่ายทหารพลเรือน, และหัดเดกชอเมษาเจ้าตวงกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน,

แต่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการหัวเมือง ปากไตฝ่ายเหนือทั้งปวง

จังหวัด ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถนโรดมพิตรพระเจ้าอยู่หัว,
ได้ขอกองพระที่นั่งด้วยคิมนั่งตามหาตลับปราย่าท, มีพระราชโอง
การมวพระบรมชฎีร์ดีหน้าตาหรีดเห็นเกล้าฯ สั่งว่า, โปรดฟ้า
ประชากรทุกวันนี้, คบหากันกระทำใจกรวม, พอลวงฉกภาเขาบุตร
ภรรยาผู้คนทาสครอกทาสเดินไถ่, ตกทาสตกครอกของอาณาประช
าราษฎร์, แดช่างนำช่างโนไปซื้อขายเอาเงินแบ่งปันกันก็มีบ้าง. ดัง
ที่พูดจาด้วยหญิง ๆ มีควรมรักใคร่, ถ้าไปขายเดี่ยบ้านอื่นเมืองไกลก็มี
บ้าง, ดังที่สั่งยอมจำจวนกันไปขายเอาเงินมาแบ่งปันกันก็มีบ้าง,
เจ้าเมียนายเงินมหาตศับญญาไม้, ซอถ่ายไว้ไม่ได้ ได้ลวนตให้รู้
ว่า, เป็นผู้คนตกเมียชวาไทยของผู้ใด, มีแต่เงินก็ช่วยถ่ายไว้, ออมา
เรือนเมียหนักมีบ้าง. เจ้าชาเจกผพของมุนนายบคามาการค้าไปจับกม
บ้าง. ย่อมมาร้องฟ้องเรียกเจ้าเงินใหม่แต่ผู้ขายนายประกัน, เกิด
ความเนื่อง ๆ เคืองไตผาตของขุติพระบาท, ทรงพระมหากรุณาเมตตา

แก่ไพร่ฟ้าประชากร. จึงมีพระราชกำหนดไว้ ให้มาช่วย ถ้ายศหน้า
 ลูกขุนคนศาลหลวง, เจ้าเมืองกรมการ, เพื่อจะระงับคนชั่วช้อโกหกใน
 แผ่นดิน. แต่ทว่าพระราชกำหนดซึ่งแจกไปแต่ก่อนหาขัดไม่, ที่
 เรือนเบญทกขยาภยด้วยเจ้าเงินเก่า, เจ้าเงินใหม่ช่วยถ่ายได้, ได้
 ดำกรมธรรมต่อ ๆ กันมา, มีศักรพยานลัดกัจฉาญมนคง. ครั้นเกิด
 ความขึ้นมาจึงฟ้องเรียกหาขงัดภาตระถากว. ฝ่ายข้างลูกขุนคนศาล
 หลวงก็บอกความเอาไว้, มีได้มาช่วยถ่ายศหน้าลูกขุน, ปลุกษาให้
 เอาเงินเป็นหลดงนม, พระราชกำหนดฉบับนั้นเนอความเคดอขบแผ่งกอบ
 เกิดอนอญ, จะคงไว้มาได้ ไหยกเด็กเดี่ย. แต่ฉบับไปเมอนว, ลวเรือน
 เบญทกขยาภยด้วยเจ้าเงินเก่า, เจ้าเงินใหม่ช่วยถ่ายได้, ได้ดำร
 กรมธรรมเก่าดำกรมธรรมใหม่ต่อ ๆ กันมา, มีศักรพยานลัดกัจฉา
 ญมนคงอยู่แล้ว, ก็ให้ลูกขุนคนศาลหลวงเจ้าเมืองกรมการ, รับบง
 คับบัญชาให้ตามพระอัยการตามบรรณเดิมมา. ประการหนึ่งด้วย ไค
 เจนใจขาดแกลน, จะเขอบตรภกรรยาญาคัพนอง, ทาษครอกททาษดิน
 ถ้าย, ลูกทาชลครอก, ซึ่งมีได้ทกขยาภยเป็นทาชผู้ ไคไปชายแก่กัน
 ใหม่ ๆ, ถ้าผู้จะช่วยจากเรือนเบญว, มีได้เป็นลูกเมียชาวไทยของผู้
 ไคภยเชออกอกนไค, มผู้ชายนายประกนมนคงอยู่แล้ว, ก็ให้ช่วยกัน
 ถ้ายกันตามประเพณีเคด. ถ้าไม่รู้จักคนเคยกกัน, ก็ให้มาช่วยถ่ายภาสุ
 ชายนายประกนเรือนเบญไปยังลูกขุนคนศาลหลวง, ให้ช้ใช้ ได้เดียง
 ผู้ชายนายประกนเรือนเบญ. ถ้าไคเนอความว่าเรือนเบญมิได้เป็นลูกเมีย
 ชาวไทยของผู้ ไคก็ให้ช่วยถ่ายกันไว้, ถ้าไคความว่าด้มขอมจ้างวาน
 ผดลัดกันมาชาย, ให้จับเอาตัวผู้ชายนายประกนเรือนเบญจำจงไว้ให้

มั่นคง, เขาเนือความกราบทุกพระกรุณา. ถ้าหัวเมืองให้เจ้าเมือง
 กรมการบอกตั้งเข้ามาณกรุงเทพมหานคร, จะเอาคือเป็นโทษตาม
 พระราชกำหนดกฎหมาย. ถ้านายเงินกับผู้ชายนายประกันเรือนเบี้ยไม่
 รุ้จักคุ้นเคยกัน, คบึงเหตุช่วยด้วยกันไว้แต่เอาเกือใจ, มิได้ภาผู้ชาย
 นายประกันเรือนเบี้ย. มาช่วยถ่ายค้อหน้าตักขมนค้อดหลวงเจ้าเมือง
 กรมการ, ภายนำเกิดรวมเคืองใต้ตอของชุดพระบาท, เงินซึ่งช่วย
 ถ่ายจะคืนให้แก่มันมิได้. เพราะมันหาเกรงพระราชอาญาไม่. ให้เอา
 เงินช่วยถ่ายมันไว้ถ่ายทญาช่างหลวง. ประการหนึ่งถ้าเจ้าเขยนาย
 เงินจะช่วยถ่าย, กับผู้ชายนายประกันเรือนเบี้ย, ตงบ้านเรือนอยู่ใกล้
 พระนคร, แต่บ้านไกลเจาเมืองกรมการ, ยากที่จะไปใกล้ที่จะมา, จะ
 ช่วยถ่ายกันไว้ก็ให้ชวย. ผู้ช่วยถ่ายภาผู้ชายนายประกันเรือนเบี้ย,
 ไปให้เจ้าเก้านันพันทนายบ้านนายอำเภอ, ให้ตักนังรู้เห็นเป็นค่านับ
 แดจจึงให้ช่วยถ่ายกันไว้, ตบไปภายนำถงว่าตักนังจะค้อตู่เจาณตู่ตระ-
 ลากการพิจารณาว่าถงว่า, ก็จะได้ความจริงโดยตักนัง. ให้ตักนังหมาย

บอกทุกหมู่ทุกกรม, แดมีตราแจกไปเมือง ปากใต้ฝ่ายเหนือ, ประ-

ภาคบัวร้องอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงจงทง, ให้กระทำตามพระ
 ราชกำหนดแจกมานจงทุกประการ. กฎให้ไว้ณวันเสาร์ เดือนสิบ
 ชันค่านึง จุติศักราช ๑๑๕๗ ปีเถาะดีพศศก. ชะ

๒๐ ๑ กฎให้ไว้แก่พระสุริศวัดีชายขวาในนอก, ให้กฎหมาย

บอกแก่เจ้าพระยาแฉ่งพระยาพระหอดวงเมือง, เจ้าราชทินกุลชนหมื่นพัน
ทนายฝ่ายทหารพลเรือน, มหาคฤหบดีเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่าย

ใน, แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง ปรากฏได้ฉายเห็นของปวง

จงทูล ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเห็นขอเกล้าฯ ตั้งว่า, ข้าทูลลอองธุลี
พระบาท, อาณาประชาราษฎร์ทุกถ้วน, ย่อมคบแต่บุตรีหลานได้กำ-
ไลเท่ากำไลมือทกถ้วนอัครา, ห้ามพลึงแมนมพิทักษรักษาไม, ละให้
บุตรให้หลานไปเล่นไกลบ้านไกลเรือน. อายมีขอคบศุคกันพอดวงดล
ภาเอาบุตรแต่หลาน, ข้าทูลลอองธุลีพระบาท, อาณาประชาราษฎร์ไป
ซาเดียว, แลอคิดเท่าคตมอ, ถอดเอากำไลเป็นหลายแห่ง. พิจารณา
เป็นลัดตยกันบาง, ทียงพิจารณาดีบด่าอชยกันบาง. ที่เป็นลัดตยนั้นให้
คเวนแฉ่งประหารชีวิตตรเดียวให้ตกไปตามกัน. อายมีขอขังหาเขต
หลายไม. เหตุว่าบิตามารดาตบแต่งบุตรแต่งหลานแล้ว, ห้ามแมนมพิ
เลี้ยงพิทักษรักษาไม, อายมีขอขังกำไลรับพอดวงดลภาไปซาเดียว
เนื่องๆ, แคนตบไปเมื่อนา, ถาข้าทูลลอองธุลีพระบาท, อาณาประ-
ชาราษฎร์ผู้ใดจะตบแต่งได้กำไลมือกำไลโดยเท้า, บุตรีแต่หลานญาติ
พินของซึ่งเป็นทวารกัน, คอมนแมนมพลึงพิทักษรักษาจึงให้ตกแต่ง.
ถาห้ามแมนมพลึงพิทักษรักษาไม, ห้ามอย่าให้ตกแต่งบุตรแต่ง
หลาน, ได้กำไลมือกำไลโดยเท้าไว้เป็นอัคราเป็นอันชาติทีเดียว. ถา
ผู้ใดมิฟังคตแต่งบุตรหลานได้กำไลมือกำไลโดยเท้า, แลอายมีขอพอ

ดวงธกัาไปฆ่าเสีย, ถอดเขาก่าโดยม้อก่าโดยเท้าไปตุจหนึ่งครั้งน, จะเอาตัวบิตามารตาผู้ตักแต่งเบนโทษจงหนัก. แดให้กรมพระนครบาล ผู้รักษาเมืองมูรุกรมการ, แดองนายบ้านนายอำเภอ, ประกาศป่าวร้องแก่อานาประชาราษฎร์จกทั่ว, ให้ทำตามกฎร้บตั้งนจกทุกประการ. กฎให้ไว้ณวันอาทิตย์ เดือนหก ขึ้นสิบห้าค่ำ, จตุศักราช ๑๑๕๓ ปีกุนตรีศก. ๓๕

๓๖. ๑. กฎให้ไว้แก่พระสุริยวงศ์ชายชวาโนนอก, ให้หมายนอก แก่เจ้าพระยาแก่พระยาพระหุดวงเมษง, เจ้าราชหนักขุนหม่นพทนาย ฝ่ายทหารพลเรือน, ด้วยทรงพระกรุณาตรัดเห็นอเกล้าว่าดังฉ่า, ครองราชการทัพแถการดำรงพระนครนเป็นอนันมาก, แดไพร่หุดวงส้มก่าตั้งกัควน, แก่ชระวาฬการตาย หันร้องรอย เบบางไป ก่าแถก่อน, แดเด็กถกหมเด็กชนักษศกเจเนศก, ซึ่งจะได้ถกบถกชนไชราชการแทนเด็กชระวาฬการตายห็นนอยดง. ครองทรงพระกรุณาให้มพระราชก่าหนดไว้, ห้ามมิให้ชวทูตของชตุ้พระบาทมใหญ่ผู้นอย, แดช่าหุดวงเจ้าค่างกรมฝ่ายนำฝ่ายโน, เขาเด็กถกหมไพร่หุดวงส้มก่าตั้งผู้นมดักเป็นเด็กของต้อ, ให้พระสุริยวงศ์นายกองให้เรียกเอาทานบหมผู้จะเอาเด็กมาตั้งไว้แถว, จึงตั้งเด็กให้ตามหางว่าว, แดชวทูตของชตุ้พระบาททงปวงกัมพง, ณะพระราชก่าหนดเดี่ยยมคคคิดกัณเด็กเขาเด็กถกหมไพร่หุดวงส้มก่าตั้งผู้นมดัก, หมไพร่หุดวงส้มก่าตั้งจ้งร้องรอยดง. ดางที่ไปคิตอานกนให้มผู้ถววย, เป็นมหาดเด็กขอเผ่าช่าเจ้าค่างกรมฝ่ายนำฝ่ายโนกัมบาง. อนึ่งถ่าผู้ใดจะเอาเด็กมาตั้งเป็นมหาดเด็กขอเผ่า, แดเป็นส้มช่าเจ้าค่างกรม, ให้นายกองตั้ง

ได้เลี้ยงตัวเด็กพ่อแม่เดกนั้นให้รู้ว่า, เป็นหมู่โคกรมโคป่าวไฟร์ของผู้
 ใด. ถ้าไม่เป็นหมู่ไฟร์หลวงสัมกำลังของผู้ใดแล้ว, จึงให้เรียกเอา
 ทานบนพ่อแม่ตัวเดก, แต่ผู้นำเด็กไว้ใหม่ในคอกก่อนจึงให้เด็กตามกฎ-
 แต้ก่อน. แต้สืบไปเมื่อนา, ห้ามอย่าให้เจ้าพระยาแฉพระยาพระ
 หลวง, เจ้าราชชนกขุนหมื่นพันทนาย, มหาคเสกขอเผ่าเจ้าเจ้าต่าง
 กรมฝ่ายนำฝ่ายใน, เอาเตกกหมูไฟร์หลวงสัมกำลังของผู้อื่นไปลัก
 เป็นของตัว, แต่เอาไปถวายเป็นมหาคเสกขอเผ่าเจ้าเจ้าต่างกรมข้างนา
 ข้างในเป็นอันชาติทีเดียว. ถ้าผู้ใดมีฟังเอาหมูไฟร์หลวง, แต้ลัก
 ป่าวของผู้อื่นไปลักเป็นป่าวของตัว, แต่เอาไปถวายเป็นมหาคเสกขอ
 เผ่าเจ้าเจ้าต่างกรมฝ่ายนำฝ่ายใน, จะเอาตัวผู้ถวายลงพระราชอาญา
 เขียน ๓๐๐ ท, แต้จะให้ใช้เด็กแทน แต่ตัวเดกกับพ่อแม่พี่น้อง, ซึ่ง
 คิดขานกันให้ โจทยไปพัน, ให้เอาตัวมาลงพระราชอาญาเขียน ๓๐๐ ท.
 แต่ตัวเดกนั้นจะให้ ใช้ราชการ ครวไปดามมี, จึงจะให้ใช้เดือนตาม
 อย่างเดกทั้งปวง. แต่ฝ่ายข้างเจ้าหมื่นนายหมวดเจ้ากรมปลัดกรม
 สมุหบาญชีเจ้าของเดกนั้น, ก็ให้ถือคเนมสืบตัวพิจารณาชำระเอา
 เตกกหมูของตัว, ซึ่งจะได้เป็นถักน้อมในครัวเด็กชนเนรคักภษคัก
 ให้สืบเชิง. อย่าให้ระเตกถักน้อมในครัว, ถักหมูเตกชนเนรคักภษ
 คัก, ไปอยู่ต่างหมต่างกรมได้เป็นอันชาติทีเดียว. ถ้าเตกหมู่โคกรมโค
 เจ้าของเตกมีโค พิจารณาว่ากตาวตะเตยเสีย, ให้เตกกหมูภษคัก
 เนรคักเด็กชน, โจทยไปอยู่หมู่ชนกรมอื่นใด. มีผู้จากดาวพิจารณา
 เป็นสัตย์, จะเอาตัวเจ้ากรมปลัดกรมสมุหบาญชีเจ้าหมื่นนายหมวด, ลง
 พระราชอาญาเขียนสามสิบท, แต้จะให้ปรับใหม่ใช้เด็กคนหนึ่งเป็น

ตามคน. กฏให้ไว้ณวันอาทิตย์ เดือนห้า รัตนดำคำ. จุดศักราช ๓๓๕๕ มีชวดจัตวาศก. พระ

๒๒ ๑ กฏให้ไว้แก่พระสุรัสวดีซ้ายขวาในนอก, ให้กฏหมายบอก แก่เจ้าพระยาแฉะพระยาพระหลดองเมือง, เจ้าราชทินกุลขุนหมื่นพันทนาย ฝ่ายทหารพลเรือนมหาดเล็กขอเฝ้าชาวดต, ข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่าย ใน, แฉะหัวดวงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล, กรมพระราชวัง หลัง, แต่ผู้รักษาเมืองมูรังกรมกั้วเมือง } ปากใต้ฝ่ายเหนือ บันคา ข้าราชการทางปวงจกทั่ว. ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรม บพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว, ทรงทศพิธราชธรรมอันมหึมาประเสริฐ, เล็ดลอดอกณพระที่นั่งบุษบกมาตามหาจักรพรรดิพิमान, พร้อมด้วย เสด็จมาทอดมายุราชปโรหิตาจารย์เฝ้าพระบาทบงกชมาศ. จึงมีพระ ราชโองการมาวพระมณจรรค่าหรือเห็นเกล้าฯ อังว่า, ซึ่งพระยา ศรีราชเดโช, พระยารามกำแหง, ชกตี่ตากันก่อนนำพมารามญาคูเด็ก น้อย, ให้ขายได้ลของขุดพระบาท, ไม่คิดถึงยศถาศักดิ์ซึ่งทรงพระ กรุณาชมเพียงเป็นถึงเจ้ากรมอาษา, พระราชทานเจียดกระบะบงทอง, ถาดหมากานโททอง เครื่องอุปโภค บริโภคต่าง ๆ, ไม่คิดถึง พระเดช พระคุณ, กระทำความอันมิชอบ. พระยารามกำแหงเป็นแต่ผู้น้อย, มิได้กระระระยำเกรงแก่ผู้ใหญ่, ทนงจิตระคิดระเคินถอยชายเข้าไปใน จวนพระยาศรีราชเดโช, แฉะผู้มีชามศีศะ พระยาศรีราชเดโชไป. แต่ฝ่ายพระยาศรีราชเดโชนั้นเป็นผู้ใหญ่, ถึงมาว่าพระยารามกำแหง

จะกระทำผิดล่วงเกินประการใด ๆ ก็ดี, ชอบแต่จะองค์ความไว้, ให้
 เสด็จว่าถ่วงถ่วงให้, ถ้ามีดำริจะกิจ จึงให้กราบบังคมทูลตามท่านของ
 ความ. นี้พระยาศรีราชเดโชโมหิตรีเขตรเจ้าพระยารามกำแหง, ไม่
 เกรงว่าเป็นข้าทูลต่อของขัติพระบาทด้วยกัน, เป็นชนนางผู้ โหญไม่รัก-
 ษาอัคริยศอดใจ, ท้าตั้งตงหนึ่งเต็กน้อยมาชกกัน, คือหน้าพม่าแขก
 เมือง ๆ ทวาย, ให้เคื่องขวยไตต่อของขัติพระบาทนั้น, พระยาศรีราช-
 เดโช, พระยารามกำแหง, ทอชททอชณค้อยด้วยกัน, แดกทวาทรง
 พระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานโทษไว้ครั้งหนึ่ง. แดกดับไป
 เมื่อนั้น, เจ้าพระยาแฉกพระยาพระหลดวงชนหินพันทนายฝ่ายทหาร
 พลเรือน, แดกหาตเล็กชาวที่ขอเผ่า, ข้าเจ้าค่างกรมฝ่ายนำฝ่ายใน,
 แดกข้าหลวงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล, กรมพระราชวังหลัง,
 จะมีคดีแก่กันตั้งโตให้ระงับดับโทษะโมหะเดีย, ว่ากล่าวแก่เจ้ากรม
 ปลัดกรม, แดกนายเวเนปลัดเวเนว่ากล่าวชำระคดีคืนให้มคดตง, จึงให้
 ร้องฟ้องตามกระทรวงการ, ถ้าเป็นเนื้อความช้อใหญ่ให้เสด็จบตี
 ปฤกษากรำบั้งคิมทูลพระกรุณา, อย่าให้เสียศุเกียรติชนบแผ่นดิน
 พระเจ้าอยู่หัว. ถ้าผู้ใดกระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายห้ามคัง
 กล่าวมานั้น, เกิดวิวาทต่อศิษกของพันแห่งกันประการใด ๆ, จะให้ตง
 พระราชอาญาเขียนคั้นเหตุตงยก, พดกมิได้ตงมือให้เขียนถึงผู้ตงมือ,
 แดกปรับโทษตามบทพระอัยการ. แดกให้ตัดเขาภูนหมายบอกจทง,
 ถ้ามีทงจะเอาควดีคักเป็นโทษตามโทษานโทษ. กฎให้ไว้ณวันพุทธ
 เดือนเก้า ขึ้นหกด้า จุติศักราช ๑๑๕๕ ปีชวดจัตวาศก. ๖

๒๓ © กฎให้แก่พระสุริยวงศ์ซ้ายขวาในนอก, ให้กฎหมายบอก

แก่เจ้าพระยาแฉะพระยาพระหัตถวงเมือง, เจ้าราชันภูตขุนหมื่นพันทนาย
ฝ่ายทหารพลเรือน, แฉะหัตถวงกรมพระราชวังบวรวิฐานมงคล, กรม
พระราชวังบวรวิฐานภูมิฯ, แฉะหัตถวงเอกขอเผ้าข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้า

ฝ่ายใน, แฉะผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการณหัวเมือง } ปากโคฝ้ายเหนือ,

อาณาพระราชราชภูตทั้งปวงจงทอ. ด้วยตั้งเดชะบรมนารถบรมบพิตร
พระพุทธเจ้าอยู่หัว. ผู้ทรงทศพิศราชธรรมอันมหาประเสริฐ, เดชะ
ออกณพระที่นั่งมยุรภมมาตามหาจักรพรรดิพิมานโดยสถานอุตรา
ภูมิฯ, พร้อมด้วยมุนีมนตรีกระวีราชบัณฑิตยาโหราราชปโรหิตอุชชน
ทั้งปวงเผ้าพระบาท. จึงมีพระราชโองการนารถพระบดินทร์สุริยเดชะ,
ตำหรับดีตามชุกชุมของชุดพระบาทหนึ่งๆ, ด้วยนำฝ้ายบนคานดกคอง
ตามระตืออยู่ฎาประการใด. มุนีมนตรีกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า,
ปลายบักนตรีศึกมาถึงบึงดงจิตตาคัก, นำฝ้ายแดงราชภูตทั้งปวง
ได้ดงนา, บัดนี้ราชภูตชอขายแก่กันเป็นเกดียนจะหอกบาทบ้าง, เกดียน
จะเจ็ดบาทบ้าง, ถึงเคอนแก่ราชภูตเห็นว่าฟ้าฝ้ายแดงขายชวราคา,
เกดียนจะตามคำตั้งบ้าง, เกดียนจะตามคำตั้งดงบาทบ้าง. จึงโปรด
เกล้าฯ ให้กระทำพระราชพิธีชดฝ้าย, เทพยตามันคานให้หัวฝ้ายดกตง
มา, ต้นเข้าในท้องนารถบัตตั้งตามปรกติเป็นประโยชน์แก่คทั้งปวง,
ด้วยกำลังพระราชดีดยาริชฐาน, พระเมตตาบารมีก็เห็นประจักษ์แก่ตา
โดย, ควรแต่ฎาไม่เมตตาปรานีตูกเมี้ยนยาคี, ผู้จะไปทำสงครามมา
ขายเขาชวราคามาก, มีแต่โตภเจตนาหามีเมตตาแก่กันไม่. แล้วมีได้

คิดถึงพระเดชพระคุณ. คนจำพวกนี้เหมือนหนึ่งไม่ช่วยบำรุงไพร่บ้าน
พลเมือง, อันอยู่ในพระนครจะให้ยากจนโศกตายหาชอบด้วยการแผ่นดิน
ดินไม่. ให้ห้ามเดี่ยอย่าให้ขยเขาแก่กันจนเอาราคามาก. แต่ให้
ราษฎรชอขายกันเขานาทุ่ง, คงเกวียนละต้องค่าตั้ง, เขานาสวนคง
เกวียนละสี่บาท. ถ้าผู้ใดมีเขามากมีขาย, ให้คิดคนที่บ้านเรือนกัน,
แต่ยกค่าตั้งกว่าจะเข่าบใหม่, แม้นเขาเหลือให้แบ่งปันขายให้ราษฎร
มาชอตามกำหนดราคา. ถ้าผู้ใดกักขังเอาเขาไว้ คิดอ่านยกขาย,
แอบอ้างว่าเป็นเขาหลวงเขาเจ้าต่างกรม ๆ ใด. ถ้าแต่เจ้าพระยาแด
พระยาพระหลวงชนหมีน ผู้ใด ๆ, ชอขายเอาราคามากเกินกำหนด
ขึ้นไปกต, มีผู้มาร้องฟ้องพิจารณาเป็นสัตย์, ในพระนครเอาตัว
ไว้ หักเมืองให้บอกตั้งเขามากเอาชอความกราบทองพระกรุณา, จะ
เอาตัวเป็นโทษถึงตาย. ส่วนผู้เห็นเป็นใจรักษาชอขายได้ส่วนแบ่ง
บ้านนั้น, จะเอาตัวเป็นโทษเขียนคนละจำนัยก, ทวงบอกจำวันทวง
เรือจำวัน, ตั้งคือไปเป็นตพุนหน้าข้าง. ให้ผู้รักษามือของมุงกรม
การ, นายบ้านนายอำเภอเสนาบ้านนั้น, ถ้าระภาการกำหนดตลาด
ประกาศบ่าวร้องในกรุงเทพฯ นอกกรุงเทพฯ แต่หัวเมืองปากใต้ฝ่าย
เหนือทั้งปวงจงทวง. ถ้าแต่ประกาศบอกหมายบ่าวร้องมิด, จะเอา
ตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ. กฎให้ไว้ณวันพุธ เดือนสิบแปดชน
สิบแปดค่ำ, จุดศักราช ๓๑๕๕ ปีชวดจัตวาศก. ๒๕

๒๕ ๑ กฎให้ไว้แก่พระสุริยวงศ์ซ้ายขวาในนอก, ให้กฎหมาย
บอกแก่เจ้าพระยาแดพระยาพระหลวงเมือง, เจ้าราชทินภูตชนหมีน
พันทนายฝ่ายทหารแดงพลเรือน, มหาตเดกชอเผ่าเจ้าต่างกรมฝ่ายใน

ฝ่ายนำ, แต่ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง } ปากโตฝ่ายเหนือทง-

ปวงจกทั่ว. ด้วยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรง
ทศพิธราชธรรมอันมหาประเสริฐ, เด็ดจ้อออกณพระที่นั่งจักรพรรดิ-
พิมาน, มีพระราชโองการมาว่า พระบิณฑูร์สุริยนาทคำหรีดเห็น
เกล้าฯ ตั้งว่า, เจ้าต่างกรมแต่ข้าทูลของขลุพระบาทผู้รักษาเมืองผู้รั้ง
กรมการ, ชาวโชนช่วงตะคองทลฉนวน, แดงอินเคืองแดงนาง, ย่อม
ทำมงกุฎชฎาชายโหวดชายแครง, กรวรรณเจ๊กจรวดอกไม้ทศ, นุ่งโจง
โจ้วหางหงษ์, คองช้อย่างเครื่องค่นอยู่, ไม่ควรหนักหนา. แต่สืบไป
เมื่อหน้า, ถ้าผู้ใดช่างโชนตะคอง, ห้ามช้อย่างทำมงกุฎชฎากรวรรณเจ๊ก
จรวดอกไม้ทศ, แต่ชายโหวดชายแครง, นุ่งจับโจงโจ้วหางหงษ์เหมือน
อย่างเครื่องค่นเป็นอันขาดทีเดียว. แต่กำหนดให้แต่งคองอินเครื่องนุ่ง
ผ้าค่นปัก, ผ้าจับโจงอย่างโชนก่ตาม, แต่งคองนางแต่รัตเกล้า, ช้อย่า
ให้มีกรวรรณเจ๊กจรวดอกไม้ทศ. ถ้าผู้ใดมีพียงทำมงกุฎชฎาชายโหวด
ชายแครง กรวรรณเจ๊กจรวดอกไม้ทศ, นุ่งจับโจงหางหงษ์คองอย่าง,
ให้โชนโหวดคองไปเดินผิดคองกฏรับสั่งห้าม จับได้จะเอาตัวเป็นโทษ
จงหนัก. ให้กฏหมายบอกแก่เจ้าต่างกรมแต่ข้าทูลของขลุพระบาท,

ผู้รักษาเมือง }
ผู้รั้งกรมการ } หัวเมือง } ปากโตฝ่ายเหนือ, ให้ประกาศบ้างร้อง

จกทั่ว, ให้กระทำตามกฏรับสั่งนจกทุกประการ. กฏให้ไว้ณวัน
พฤหัสบดีเดือนสิบขันธ์สิบคำ, จุดศักราช ๑๓๕๖ ปีชานนศก. ๖๖

๖๖ © กฏให้แก่พระสุริยศวดีช้ายชวาโนนออก, ให้กฏหมายบอก

แก่พระยาแสนพระยาพระทองเมือง, เจ้าราชินิกุลขุนหมื่นเดิมยศพัน
ทนายฝ่ายทหารพลเรือน, มหาตมเอกขอเฝ้าฯ เจ้าต่างกรม, ฝ่ายนำ
ฝ่ายในฝ่ายหลัง, ผู้รักษามืองสุวรรณนครเมือง } ปากใต้ฝ่ายเหนือ,

แด่นาย } ทั่ว, พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรพระพุทธเจ้า
อยู่หัว, ผู้ทรงพระคุณอันมหาประเสริฐ, ได้ตั้งออกณพระที่นั่งบุษบก-
มาลาโดยอัคราภิมุขุดีตามหาปราสาท, มีพระวรวงษ์อภิศรนาถพระ
มณฑุรสุริยดิหนักคำหรือเห็นเอตต่างดังว่า, กรุงเทพมหานครเมื่อ
ก่อนพม่ายังมีท่าจต่างณ, ผู้มีชอรับทำอากรบ่อนเบี้ยเป็นจำนวน
หลวงกิด ผู้ชากกิด, นายตราบนายบ่อนแก้ไขตรอง, ให้นักเงยมี
เงินเงินตามส่งคอรด้วยคุณานรูปแต่ถือได้หัวเบี้ย. ตางที่นักเงยกำ
ค่างกระตางตงไว้ ไม่มีเงินใช้, นายบ่อนแก้ไขตรองใช้ ไปแทน.
นายบ่อนเอาคนค้าผู้มคจจของไว้กับบ่อน, เร่งรัดเงินมิได้. นาย
บ่อนเอาตัวผู้เดินเดียดยั้งนายตรา, นายตราเกาะกุมจจของเร่งรัดค
บอยเอาตัวเงินโดยอ่าเพอใจ, จะได้ส่งไปยังส่งภักนการโรงศวด
กรมโต, ให้เร่งรัดให้หามีได้, เป็นเยี่ยงอย่างสืบมาฉะฉน. แต่มา
ครั้งแผ่นดินหลังให้มกฏหมายห้ามมิให้นาย } ตรา
บ่อน } ตรองเป็นอัน

ขาดทีเดียว. ถ้านักเงยจะมาเดินเบี้ยบ่อนฝ่ายผู้กำให้เรียกเอาเงิน
ทุนออกกของ, แดให้ไล่จับไว้ ให้นายบ่อนหัวเบี้ยผู้, ให้กำแต่ถือ

เงินทุนซึ่งมีมานั้น. ฝ่ายผู้แต่งให้เอาเงินแต่บัดนี้ไปแจกจ่าย, อย่าให้ยักยอกได้แก่ ก็นั้น ค้างเกินเกาะกุม ผลกมัตจำของดี โขยเร่งรัดแต่ถึงใดสิ่งหนึ่งได้. ครั้นเสด็จพระราชดำเนินขึ้นปราสาทวิเศษ, ทรงพระกรุณาให้ชำระกฎหมายพระอัยการ, ควรวัดจะเอาไว้ตามเดิมก็ให้คงไว้, ถ้ามีควรวัดไว้ โหยงเด็กเดียวเป็นหลายฉบับ, แดพระราชกำหนดด้วยข้อบ่อนเบียนจะยกเด็กเดียวหามีได้, เพราะเหตุว่าพระมหากษัตริย์แต่ไพร่ซึ่งเป็นคนโง่โง่, ประกอบไปด้วยโง่เจตนา. เห็นว่านายบ่อนทอดรอกคิดพันรกันได้อย, ถึงมาทว่าทพยตั้งต้นทเรื่อนของคณไม่มี, แคว้นนายบ่อนเชอถอยอยู่แล้ว, ถหากคิดลงบุตรภรรยาไม่, ก็จะหีบขมเงินนายบ่อนเตนตคพันรคคงเกิน ครั้นเดี่ยหลายตงมากแล้ว, ฝ่ายนายบ่อนเกาะกุมเร่งรัดเอาเงิน, ก็จะตองกันขมดินชาวมบุตรภรรยาได้ความลำบากยากแค้น. ทรงพระราชดำริเห็นฉะนั้น, จึงให้คงพระราชกำหนดบ่อนไว้, เพอจะไห้กเงงเตนแต่กอบเงิน. ครั้นลับมาทุกคณนทกเงงรวงโรยกว่าแต่กอน, หัวเบยักชาค ฝ่ายนายตรานายบ่อนเห็นว่าไม่มีกเงง, กตวหัวเบยจะชาคจากจำนวน, คคชานยักยายเอาเงินหัวเบยออกไห้กเงงขมเตนเป็นทุนแต่กอบจะได้หัวเบย. ฝ่ายนักเงงผู้ขมเตนได้เอาเงินไปเตยงบุตรภรรยา, ครั้นเตนเดี่ยตงหลายตงหลายท, ทเป็นคนคคความตชายกชวณชววยหาเงินมาไห้ ทเป็นคนพาทคคชานไห้มุนนายมาว่ากถาวชัคชววง, ว่ามีพระราชกำหนดกฎหมายห้ามมิไห้ทครอง. ฉางทนายตรา นายบ่อนเกาะกุมมาจำเร่งรัดเอาเงิน, ฝ่ายนักเงงไปร้องฟ้องหาเป็นกระทรงอาญา, เกาะกุมไปพิจารณาตองเดี่ยค่าฤชาตราการ.

ฝ่ายฤๅษณคณาจารย์จะปลุกษัตริย์กษัตริย์ของ, ครั้นจะให้เร่งรัด
 เอาตามซึ่งค้างกัน, ก็เกรงพระราชกำหนดกฎหมายให้โทษ. ครั้น
 จะให้ยกเด็ยมิให้เร่งรัดเขาก็เกรง, ด้วยเป็นเงินหัวเบยของหลวง,
 ไม่อาจตัดคืนได้, จนเกิดความเคืองโต้ของขัติพระบาท. เมื่อ
 พิเคราะห์ที่ผู้ขายนักเดยซึ่งยืมเงินนายตราขายบ่อนเงินเป็นทุน, หาตั้ง
 อยู่ในสัตย์สุจริตไม่. ครั้นได้เอาเงินไป, ครั้นได้ยืมเงินติด
 ค้างกลับว่ากล่าวร้องฟ้องว่ากฎหมายห้าม, ส่วนเด็ยมิให้, ส่วน
 ได้ก็จะเอาคืน, หาเป็นสัตย์เป็นธรรมไม่. ครั้นจะห้ามเด็ยมิให้นาย
 ตราขายบ่อนแก่ ไซ้ทศของเสย, ฝ่ายนักเดยผู้เดินครินหาเงินมีกันไม่มี
 อันจะเดิน, ก็จะได้ความขัดแย้งประโยชน์ทั้งสองฝ่าย, ทั้งบ่อนก็
 จะร่วงโรยลง, เงินหัวเบยสำหรับจ่ายราชการแผ่นดินนับมาที่จะขาด
 ลงนัก. ถึงเมื่อครั้งแผ่นดินในพระบรมโกศ, ก็มีกฎหมายให้นายบ่อน
 ทศรองแต่ภอด้มควรด้วยคุณานุรูป, เป็นประเพณีเยี่ยงอย่างสืบมา.
 แด่ครั้งแผ่นดินหลังให้ มีกฎหมายห้ามมิให้นายตราขายบ่อนทศของ
 นั้น, พระราชกำหนดบทนั้นจะคงไว้ไม่ได้ ไหยกเด็ย. แต่สืบไปเมื่อ
 หนา, ถ้านักเดยมาเดินณบ่อนเบย, ขัดขืนจะยืมเงินแต่คำบดักถาง
 เดิน, ให้นายตราขายบ่อนหัวเบยพิเคราะห์ดูคุณานุรูปก่อน, จึงให้
 ยืมแต่ทศรอง, ให้เดินภอด้มควรที่จะเอาได้, ตามช้อย่างตามธรรมเนียม
 เมื่อครั้งในพระบรมโกศ, ไพร่มีครัวมีตน ๒ คน, มีโคกระบือ

หนึ่งสองคู่, มีเข้า ๕ } เกวียน, มีนา ๒๐ } ไร่, ให้ทศรองแต่สองข้าง

ตงมา. ไพร่มีได้มีครวมีแต่ข้า ๗ } คน, ให้รองชงสืบคำตัง. ถ้ามี ๘ }

๕ } ข้า ๕ } คนให้รองชงหนึ่ง, มีคนตองตามคน, ให้รองสืบตองคำตัง ๖ }

ตองบาท. ถ้ามีแต่โคกระบือ ๕๐ } ตอ, ให้รองตองชง, มี ๒๐ } ๕๐ } ๓๐ }

ให้รองชงสืบคำตัง, มี ๓๗ } ตอให้รองชงหนึ่ง, มี ๓๖ } ตอให้รอง ๓๗ }

สืบห้าคำตัง, มีเกาคอสืบตอรองสืบตองคำตังตองบาท, มี ๖ } ตอให้ ๗ }

รองสืบคำตัง, มีตอห้าตอรองเจ็ดคำตัง, มี ๒ } ตอ รอง ห้าคำตัง. ๓ }

ถ้ามีนามัดจนราคา ๗ } ชง ให้รองตองชงตงมา, ถ้าราคา ๕ } ชง ๘ } ๖ }

รองชงสืบคำตัง, ราคาตองชงห้าชงรองชงห้าคำตัง, ราคาตามชงรอง ชงหนึ่ง, ราคาตองชงรองสืบห้าคำตัง, ราคาชงสืบคำตังรองสืบ คำตัง, ราคาชงหนึ่งรองเจ็ดคำตัง, ราคา ๓๐ } ตังตองรองห้าคำตัง. ๓๕ }

ถ้าไพร่ราบคู่ผู้ตัวเมีย, มีบุตรคนหนึ่ง ๒ } คน, ให้รองสืบตองคำ- ๓ }

ถึงต้องบาท. ถ้าแต่ผิวกับเมียให้รองดิบตำตัง, ถ้าแต่ตัวผู้เดียว
 ให้รองห้าตำตัง. ถ้าแต่เป็นทาสขยาให้ทตรองเป็นอนชาติทีเดียว.
 เกิดอกว่ามีนเป็นทาส หากจ้งมีนอำพรางมาเล่นเดี่ยวตำตัง, นาย
 บ่อนไม่รู้ ทตรองเถระกุม เขาตัวไว้. ฝ่ายนายเงินติดตามว่ากล่าว,
 ให้นายบ่อนนายเงินดิบลษาบาทคชพระรัตนไตรด้วยกันทั้งต้องฝ้าย,
 ถ้านายบ่อนว่าไม่รู้ว่าเป็นทาสจริง, ฝ่ายนายเงินว่าชายหญิงซึ่งเล่น
 ตำแหน่งเป็นทาสจริง, ให้ความดีดยกันโคตระน. เป็นภักด้วยกันทั้งต้อง
 ฝ้าย, ถึงมากทว่าตัวทาสจะเงินเดียวมากจนกว่า ๒๒ กัด, ให้เจ้าเงิน
 ช่วยไล่แก่นนายบ่อนผู้ทตของแต่ ๒๒ เป็นอันเสร็จแก่กัน. ถ้าเจ้าเงินได้
 ช่วยไล่ไปแล้ว, มันจะกลับมาเล่นอีกในบ่อนนั้น, ขยาให้นายตรวจ
 นายบ่อนทตรองอีกเป็นอนชาติทีเดียว. ประการหนึ่งถ้านายเงินเขาตัว
 ทาสชายหญิงไปประกาศแก่นนายบ่อนว่า, ทาส ^{หญิง} คนนี้ค่าตัวเท่า
 ชาย ^{ชาย} ^{หญิง} ^{ชาย}
 นั้น, ขยาให้นายบ่อนทตรอง. ถ่นายบ่อนรู้แควมีฟังก์คบาททตรอง
 ให้เล่น, เงินติดค้างมากนอชยเท่าใด, ขยาให้เกาะกุมเขาทาสซึ่ง
 นายเงินได้ พักคั่นใจ, ให้ขาดการงานแต่ตั้งใดตั้งหนึ่งได้. ประ
 การหนึ่งถ้านกแดงหญิงมาเล่นเบียบอนถ้วบ่อนกำตดับอนไฟงจัน, ก็
 ให้นายบ่อนหัวเบยพิเคราะห์ตุ. ถ้ามแหวนถอถ้องมีอน่งห่มถคานู,
 มีชาคนตามหลัง ๓) คน, ถอห่มขนหนาถถอถ้อง ^{เงิน}) ให้ทตรองแต่
 ๕) ถม)
 ซึ่งหนึ่งตงมา. ถ้ามแหวนถอมอเดียว, มีชาคนตามหลังคนหนึ่งตง
 คน, ให้ทตรองแต่ดิบตำตัง. ถ้ามไม่มีแหวนถอ, มีคร้องกิน, มีแต่

ข้าตามหลังคนหนึ่งต่อของคน. ไหฺรองแต่ห้าตาตง. ถาตอญฺเดียวไหฺรอง
 แต่ตีบบาท. แต่วักถ้าวทงนไหฺรเพตราหัดจงเตยียต, คอญนิกเงตทุก
 วนน. เตอคนจงจรมคจวมคอญคความดีตยบวง, ทมทรวยดังของ
 จ่านาเดี่ยวแตอไมม่เงินเตน, อบวยพคจาโกหกความทรวยดังของดังน
 ดังน. จวงคนความหลัง, ยมเทวนผนุชอมาได้, ไหฺรนายบ่อนเชอถอ
 ททวองเอาแต่ถอจะได่เตน, ออย่าเพอไหฺรเชอฟังก่อน, เร่งไหฺรตีบถอน
 คอไหฺรของแต. ถามงมกจะเอาได่ไม่ชดถน. จงไหฺรนายบ่อนททวอง
 ไหฺรทนมตถกษณคณารูป, ออย่าไหฺรททวองถาเหตุอ, ผิตคอญพระ
 ราชกาหนคถกฏหมายเยียงออย่างในพระบรมโกษฐูแต่ตั้งโคตงหนึ่งได่.
 ประการหนงนิกเงตมาถนเบยณบ่อน, เงินทองของตอทามไมม่, ไม่
 ยบยมนอยควรานายบ่อนก่อน, เชากายกผตได้แกกนเตนเตยยงไมม่
 เงินไซ, นิกเงตทามเบยเมอบอนถนถน, จะได่หิวเบยไหฺรคางกระทาน
 อญน, ไหฺรนายบ่อนแกเหตุเบยแกไซททวองถง, เอาคอญอญเตยยออก
 ไปวักถ้าวมคญจาชือเอาเงินตามอาญาบ่อน. ถามิได่ไหฺรดังไปยง
 นายตรา, วักถ้าวเร่งรัดเอาเงินถงไหฺรแก่นายบ่อน. ถางทนิกเงต
 โทหกเกยจรานราชคาร, จะคบคิตกับนายบ่อนหิวเบย, เงินไม่คิต
 วักเตนเตยยเงิน นายบ่อนททวองคิตคางเกาะตอไว้, ไหฺรพันราชการ
 มุตนายไซ่ล้อย, แต่ห้ามออย่าไหฺรนายตรานายบ่อนหิวเบยผนุชอ,
 คบคิตกนแอบอองเอาผคนชวไทยบ่าอไฟรบคทรภรรยาไฟรพาวระชา
 กรไว้, เงินไม่คิตคางวักเตนเบยเตยยได่ททวองคิตคางน. ถา
 พิจารณาเปนดีตยไหฺรถงโทษแกอปรับใหม่, นายตรานายบ่อนเปน
 ถองเทอ, แต่ไหฺรนายตรานายบ่อนทาคความพระราชกาหนคถกฏนจงทุก

ประการ ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตาม, จะเอาตัวผู้นั้นเป็นโทษตามโทษา-
นุโทษ. กฎให้ไว้ณวันอาทิตย์เดือนดับเช็ดแรมด้ามคำ, จุลศักราช
๑๑๕๖ ปีชวโรศก. พระ

๒๗ ๑ กฎให้แก่พระด้รังคีวีตชายชกในนอก, ให้กฎหมายบอก
แก่เจ้าพระยาแลพระยาพระทองเมือง, เจ้าราชหนักุชชนหมื่นพันทนาย
ฝ่ายทหารพลเรือน, มหาตเดกขอเผ่าชาวท, ข้าหลวงกรมพระราช-
วังบวรดีฐานมั่งคง, ข้าหลวงกรมพระราชวังหลัง, ข้าเจ้าคาง
กรม ๆ ฝ่ายหน้าฝ่ายใน, แลผู้รักษาเมืองมั่งกรมการเมือง ปากโค
ฝ่ายเหนือจงทว. ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรพระพุทธ-
เจ้าอยู่หัว, เสด็จพระราชดำเนินออกไปบังเพงพระราชกุศล, ถาปหน้า
การณวัดพระเชตุพน. วัตถุประสงค์นำเอาชื่อความนายบุญนาก โจทย,
พ้องกล่าวโทษ นายอ้น, นายคัม, นายเด็ม, นายปลน, นายครบ,
นายคุด, เขากันหกคนจำเป็นส่วย. ซึ่งเอาทรัพย์ตั้งของ ๆ นายบุญ-
นากไป. ครั้นทรงพระกรุณาชำระผู้ มีชื่อทั้งต้องฝ่ายถายความจริง,
ได้ความชัดออกว่า, ผู้มีชอหกคนกับนายบุญนาก, ตัญญาเด่นเด็ด
ปลัดด้วยพนันกัน. นายบุญนากแพผู้ มีชอหกคนได้ ตั้งชของนายบุญ-
นากไป, นายบุญนากกลับมาฟ้องว่า, มอณมีชอตั้งชของมากความอน
ได้ ไปนั้นหาจริงไม่. ทั้งต้องฝ่ายเป็นกรร โทหกชอยู่ด้วยกันไทยกเด็ก
เดี่ยว, พระราชทานโทษไว้ครึ่งหนึ่ง. จึงตั้งเจ้าพระพุทธเจ้าอยู่หัว, มี
พระราช โองการมารพระบั้นฑูรดีดีหนาทคำหรีดีเหนือเกล้าฯ ตั้งว่า

ไพร่ฟ้าประชากรชนกชนกันเดิ้นเดิ้นคปัด, แทงห้อง, กอบเข้าด้าน, เป็น
 การอธิบายชื้อ โทหกเป็นพาดมิจฉาชื้อ, มิได้เตียงชื้อวิตร โดยสุจริต.
 ถ่าละไว้นานไปผู้ มีชื้อจะเด่นชื้อชื้อชน, ก็เกิดวิวาทชื้อคัพันแเทงกัน.
 จะได้ความกันว่าเป็นโจรผู้ร้ายต่าง ๆ, ให้เคืองได้ตของชื้อพระบาท.
 แค้นสืบไปเมื่อน่า, ห้ามอย่าให้ข้าราชการแต่อาณาประชาราษฎร,
 คบกันเดิ้นเดิ้นคปัด, แทงห้อง, กอบเข้าด้าน, ซึ่งเป็นการโทหกนอกกัน.
 ถ่าแถมพียงเดิ้นเป็นการโทหก, จะเอาผู้เดิ้นเป็นโทษตงพระราช
 อาญาเขียนจงหนัก, แต่จะให้จำได้ฉก. แต่ให้ช่าทุดตของชื้อ
 พระบาท. ผู้รักษาเมืองมูรังกรมการกำชื้อว่ากล่าวแก่นายบ้านนาย
 อำเภอ, ให้กำชื้อบอกอาณาประชาราษฎร, อย่าให้เดิ้นเป็นการโทหก.
 ถ่ามีพียงยังคบหากันเดิ้นในแขวงเมืองบ้านโตตำบลโตก็ดี, ให้จับเอา
 ตัวมาว่ากล่าว. ถ่ามีจับเอามาว่ากล่าวมูรังของพียงว่า, ผู้มีชื้อยังคบ
 กันเดิ้นการพาด โทหกทเมืองหนบ้านนตำบลนน. พิจารณาเป็นดีช
 จะเอาผู้รักษาเมืองมูรังกรมการ, แตนายบ้านนายอำเภอเป็นโทษ,
 เหมือนคัจหนึ่งอัยมชื้อชื้อชื้อเดิ้นการ โทหก. กฎให้ ได้ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ
 ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ, ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ๑๑๕๖ ปีชารฉฉฉฉ. ชะ

๒๘ ๑ กฎให้แก่พระสุวีศังคชาชื้อในนอก, ให้กฎหมายบอก
 แก่เจ้าพระยาแฉพระยาพระหตองเมือง, เจ้าราชทินกุดชนหม่นพณฑนาย
 ฝ่ายทหารพลเวอิน, มหาตเดกรขอเผ่าชาฉฉ, ช่าเจ้าค่างกรมฝ่ายนำ
 ฝ่ายในมีกรมทากรมีได้, แฉช่าหตองกรมพระราชวังบวรศฐาน
 มงคต, แฉช่าหตองกรมพระราชวังหลัง, แฉผู้รักษาเมืองมูรังกรม-
 การเมือง ปากโตฝ่ายเหนือ, อาณาประชาราษฎรจงทอ. ด้วย

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาสุรสีห์, เสด็จจัดถรณ์พระที่นั่งบุษบกมาตามหาจักรพรรดิพิมาน, พร้อมด้วยเสนาพฤฒามาตย์นักปราชญ์ราชบัณฑิตยสภา วิชาจารย์, แล้วพระบาท โดยฉันทดำตพ. พระกระหม่อมราชดัดการคดี, กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารว่า, ราชการศาลพระธรรมราชกรณตั้งตั้งมาให้ปรับนับหนึ่ง, ในราวหาว่านายยังผลยังผลผิดผิดผิดผิดผิด, นายอินแกมมีแต่เงินเงินได้ไซ้อินดามเตอน, นายยังผลผิดผิดผิดผิดผิดไม่ได้เงินนอกเบย. มีฟ้องให้เรียก. นายยังผลผิดผิดผิดผิดผิดได้ให้เงินได้เงินแล้ว. พิจารณาเป็นคดีด้วยยังมีได้ให้เงินนอกเบย, คิดถึงสืบสืบ. ข้าพระพุทธเจ้าเชิญบทพระอัยการมาปรับ, ขอให้น่าดูจนจนคดีหมดลง, ภายพระราชกฤษฎีกาแต่อา, ภายหลังคนยังมีได้เงินซึ่งชาย. ถ้าคดี พิจารณาเป็นคดีด้วยยังมีได้เงิน, ทำนอปรับคดีกัน, ให้เขาทบทพยคงใหม่ทศคุณ. แต่ซึ่งว่าผิดผิดผิดผิดไม่ได้สิ่งนอกเบยคดีคดีสืบสืบ, จะเขาผิดเบยกันได้ มีมากน้อยฉันใด, ไม่ภายพระราชกฤษฎีกา. ข้าพระพุทธเจ้าขอพระเดชพระคุณ ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ จะได้เป็นฉบับแผ่นดินสืบไป. จึงพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาสุรสีห์, เสด็จพระราชโองการมาพระบัณฑิตราชวิทยาลัยหน้าตำหนักเหนือเกล้าฯ ตั้งว่า, พระราชกำหนดบทพระอัยการ, สำหรับแผ่นดินกระษัตริย์มีมากหลายข้อ ๆ มาจะนับจะคนนามิได้, ครั้นกรุงศรีอยุธยาเดียวแก่ฮ้ายพม่าซำคัก, พระธรรมดำตราชดาดบพระอัย-

การระจัดกระจายหาย, เก้าเดือนสิบเดือนมียู่สักเดือนหนึ่ง. ให้สืบ
 พระมหाराชครู, พระไกรศรีนอกราชการผู้เถา, กราบทูลพระพุทธเจ้า
 อัยหิวฉ่า, ข้าพระบาทเคยได้ปลุกษาปรินคตของอาณาประชาราษฎร
 แด่ก่อน. ถ้าทาสผูกตอกเบยไปเอาตอกเบยมาตั้งแก่นายเงินรายวัน
 รายเดือน. เป็นตอกแก่นายเงินนคจหนึ่งปลดถนไม่มผลประโยชน์แก่
 เจ้าของ. ถ้าทาสผูกตอกเบยไปมิได้เอาตอกเบยมาให้, เจ้านนายเงิน
 ตะโจเป็นชาถ่งนานพันกาทหนดสืบชนไป, เจ้านนายเงินจับได้เอา
 มาให้สภำจำเมืองเรียกหาว่ากต่าง, ให้เอาตอกเบยแก้กันแต่ค้อหน้า,
 โดยกระบิตเมือง, ได้ปลุกษาเดนามคี่ใหญ่ผู้นอยชาทถลของขุด
 พระบาททงปองเห็นด้วย. จึงทรงพระกรุณาตรัสเห็นอเกถำ ตั้งฉำ,
 แคนสืบไปเมื่อนำ, ถ้าทวยราษฎรมทกขกิงจวมอาถัน, เอาผู้คนตูก
 เมียมาชายฝากไว้, แก่นมีทรพยมากช้ำหลาย, ผูกตอกเบยไปเอา
 ตอกเบยมาให้รายวัน รายเดือนเฟนตอกแก่นายเงิน. ถ้าทาสผูก
 ตอกเบยไป, มิได้เอาตอกเบยมาให้กต หนีไปถิต พันกาทหนดสืบ
 ชนไป, เจาเบยนายเงินจับได้เอามาให้สภำจำเมืองเรียกหาว่ากต่าง,
 ให้เอาตอกเบยแก้ค้อหน้าโดยกระบิตเมือง. อนึ่งพระราชกำหนดแจก
 ไปแต่ก่อนว่า, ราษฎรจะมีคคมาให้กรวต่างพ้อง, เป็นข้อแห่งอาญา
 อุทธนครบาตมรดก, ให้พ้องแต่ในสืบหาจันจึงให้รมบงคืบบัญญัติ,
 เกยจของกนชยกับขทพระอัยการเต็ม, จะให้คงชยทั้งสืบชอนมิได้.
 แคนสืบไปเมื่อนำ, ถ้าผู้มคคมาให้กรวต่างพ้อง, เป็นอาญาอุทธ
 นครบาตมรดก, ให้รมบงคืบบัญญัติว่ากต่างตามพระอัยการเต็ม. ถ้า
 วิจาทค้ำคักนให้รชพ้องแต่ในสืบหาจัน, ถ้าพันกาทหนดสืบหาจัน,

ขยำให้รับบังคับบัญชาเป็นชนชาติทีเดียว. ให้มีตราแจกพระราช
 กำหนดไปหัวเมือง } ปากโตผายเหนือ หมายถึงบอกทุกหมู่ทุกกรมจง
 ทัด, ให้ทำตามพระราชกำหนดจนทุกประการ, ถ้าผู้ใดมิได้กระทำ
 ตาม, จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ. กฎให้ไว้ฉนวนเดียวแต่ต้นดี
 แรมสี่ของคำ, จุดศักราช ๑๑๕๖ ปีชารนอศก. ๒๕

๒๕ ๑ กฎให้แก่พระด้วงคัษายชราในนอก, ให้กฎหมายบอก
 แก่เจ้าพระยามเดพระยาพระหลวงเมือง, เจ้าราชินิกุลชนหมนมห้าคเด็ก
 ชาวทพันทนายฝ่ายทหารพลเรือน, แดชาหุดวงกรมพระราชวังบวร
 ด้ฐานนงคต, แดชาหุดวงกรมพระราชวังบวรด้ฐานนิกษ. แดผู้
 รักษาเมือง } เมือง } ปากโตผายเหนือ, บันดาได้พิจารณาเหนือความ
 รงกรมการ

ทั้งปวงจงทัด, ค่อยดมเด็จพระบรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว,
 ผู้ทรงศัทธิราชธรรมอันมหาประเสริฐ, เด็ดจออกพระที่นั่งบุษบก
 มาตา, โดยอุตราภิมุขดุสิตมหาปราสาท, พร้อมเสนาพุดตามาคย,
 ราชมนตรีกระวีมธุกขุนโหราจารย์ทั้งปวง, เมื่อพระบาทบงกษมาศ.
 เจ้าพระยาด้วงกรมมนตรีกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า, จอกทของค่าน้อย
 หาย, หมึงต้องคนพิรทชให้ดอยค่านพิรุทชตัวทลเกิดว่าชดวอย. จึง
 ทรงพระกรุณาตรัดเหนือเกล้าฯ ดังว่า, จะเอาคัแต่ทชนจวัง, มี
 ชนพิรุทชตัวกให้เขาค่านักนคตามด้คยานด้คยเกิด. แดตราการเขา
 นาระการรงนายแดงช่าแดงมิมาตงจะให้ค่านากนหน, ดมเด็จพระพุทธ
 เจ้าอยู่หัวทรงแดง, จึงไปรดเกล้าฯ ดังให้ตามตุงชนคาคัดหวองว่า,

ผู้มคตพิรุณชด้นากันให้ตั้งนาระกามบพพระชยการคังฤฯ. ข้อหนึ่ง
 นาระกามแล้ว, โจทยจำเอยยังไม่ผู้ช่น. ข้อหนึ่งนาระกายังไม่
 วม, ทงต้องผู้ช่นพร้อมกันจนจะผลชอบคณโค. พระมหาราชคร
 มหิรกรบมบังคมทูลสมเด็จพระพุทธเจ้าชยหวิดา, ตำนาคังนาระกาม
 ไดภบพพระชยการ, ฤบแต่เวดำนากัน ให้กรมยถระบัตกรถนใจ
 สตามถน, ถลลช่นพร้อมกันให้เขาพิไนยหลองทงล้องชาง. แต่เมอง
 ราชบรินน, ถาดำนากันตั้งนาระกาดมถนเป็นชอย่างมาทตายค. จึง
 ส้มเตจพระพุทธเจ้าชยหวิ. ผู้ทรงพระคุณธรรมอันลหาประเด็ฐ,
 ไปรดเกล้าฯ ตำนเนพระราชโองการด้วยพระญาณบารมีแจ้งว่า,
 ฤหมายให้ตั้งนาระกานันห้ามโค. กรมการหัวเมืองหากคิดให้ตั้ง
 นาระกาดำนากัน. ถาหนดฤหมายได้เป็นชอย่างมา, จะเขาแต่เงิน
 พิไนยค่าชชค่าธรรมเนียมเป็นประโยชน์, ด้วยหลงโลกเบียดเบียด
 ฌชบระบตรกน, เป็นการโกหกให้ยกเด็ย, ทำคังนหาเป็นชยธรรมไม.
 แต่สืบไปเมื่อนา, ถาโจทยจำเอยถึงพิรุณชด้นากันดยเพลิงกน, ให้มันทำ
 ตามชย่างธรรมเนียม. ถาชางหนึ่งเป็นชาย, ชางหนึ่งเป็นหญิง, ให้
 ดยเพลิงกนจึงมิได้เด็ยเปรียบกัน, ถาชายดวยกันหญิงดวยกัน, ให้
 ดำนากันแต่ชของถัญญว, ห้ามชอย่าให้ตั้งนาระกา. ถาทงต้องผู้ช่น
 พร้อมกันให้เด็กควมเด็ย, ชอย่าให้เขาพิไนยคจหนึ่งแต่ก่อนเป็นอัน
 ชาคทีเด็ย. ถาพิรุณชด้นากันชางหนึ่งผู้ช่น, ถาดยเพลิงชางหนึ่ง
 ฝ่าเท้าพอง, ให้เขาเป็นแพแก่พิรุณ, ปรบใหม่ทวักุณเป็นดินใหม่
 กังพิไนยกัง. อนึ่งพิรุณในกรมดำนากันดยเพลิง, ผู้ใดไปพุดจา
 เข็มถนบอชข้อความประการใด ๆ, บอกลัทธิต่าง ๆ ให้ชนะแก่

พิรุณ, แต่ให้หนึ่งเดือนแฉะเดือนในข้อความคิด, เขียนมนตรวดศาตา
 ดงกับอินโดให้แก่มชยกรรม, จนได้พิจารณาเป็นลำดับว่าให้ โจทยก
 คี, ให้จำเดยก็ดี, ให้กฎเอาเนอความแปะปรับใหม่ทอคุณ, แล้ว
 ตัวผู้เอามาให้ ๆ เขาเป็น โทษด้วย. ถ้าแถมนี้ดอมีลกทั้งตั้งอินโด,
 เขียนแปดเดือนมนตรวดศาตาเข้าไปในกรรม, จับควมได้ให้ตั้งอยู่
 กรรมใหม่. ถ้าโจทยก้าจวเดยเข้าชยกรรม, ถ้าผู้ใดออกนอกกรรม
 ในกำหนดสามวัน, ผู้นั้นเดมดให้ใหม่ตามยศศักดิ์. อนึ่งให้เด็ก
 กรรมเดยตั้งกรรมชยใหม่. อนึ่งเนอความหุดวงเป็นกรรมแผ่นดิน, ถ้า
 โจทยก้าจวเดยถึงพิรุณค่านาแต่ผู้เดียวหากมีได้, จึงให้หมั้นเทวาทิต
 เอานาระกาถ่ามกถนซึ่งทำไว้ ไปตั้ง, แล้วเอาชองไปตั้งตามอย่าง
 ชกรรมเนียม. ถาคนเดยถกิด, หลายคนถกิด, ค่านากบนาระกา ๆ ถน
 ถอนคน ๆ ชนแแก่นาระกา. ถาผู้ถกถอนนาระกาถกิด, พรหมกับนาระกา
 ถกิด, ให้ผู้ถ่าเป็นแปะแก่นาระกา, ให้ปรับใหม่เอาโทษตามบทพระ
 ชยการเดิม. ถาผู้พิจารณาตราถากาผู้ใด, มีได้กระทำตามพระราช
 ถาหนดกฎหมายซึ่งห้ามปรามไว้ถนใช้, ให้เอาตัวผู้นั้นเป็นโทษตาม
 โทษานุโทษ. ถกให้ ได้ถนวันจันทรเดชนห้าชนถ่ามถ่า, จุดศักราช
 ๓๓๖ ปีเถาะสี่พคศก. ๒๖

๓๐ ๑ ถกให้แก่พระสุรศักดิ์ชายชวาโนนอก, ให้กฎหมายบอก
 แก่เจ้าพระยาแฉะพระยาพระหุดวงเมือง, เจ้าราชทินกถนหมั้นพันทนาย
 ฝ่ายทหารพลเรือน, แฉะชนโรงชนศาลแพ่งสุภาจ่าเมืองภูคาศเดมียร,
 บันดาได้บังคัมบัญชาชรรถคตถอยความทุกกระทวง, ด้วยพระบาท
 ถมเด็จบรมนารบรมมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, เด็ดจ้อออกณพระทง

จักรพรรดิพมาน. จึงพระกระหม่อมกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า, มีบท
 พระอัยการว่าโทษพ้องร้องทุกข์ตั้งเงินค่าตัว, ให้แห่งหมายไปให้นาย
 เงินออกมารับเอาเงิน, และนายเงินรู้หมายแล้ว, กำหนดให้มาใน
 เวียงด้ามวัน, นอกเวียงเจ็ดจน, ถ้ามมาพนักกำหนดอย่าให้รับบังคับ
 บัญชา, ทุกอันรับได้เกล้าฯหมายไปให้นายเงินมารับเงิน, นาย
 เงินรู้หมายแล้วคบคิดพลัดเพี้ยนไปไม่ได้มาถ่มบัง, มาแต่ขอเป็นที่
 มี, มีได้อยู่จากตัวให้สำเร็จถ่มบัง, แกลงทำประเว้ประเว้งหน่วง
 เหนียวไว้ชา. จึงทรงพระกรุณาตรัสเห็นเกล้าฯตั้งว่า, แกลง
 ไปเมื่อหน้า, ถ้าผู้คุมเขาหมายไปให้นายเงินออกมาจากตัว, แลรับ
 เงินตามกำหนด, มันไม่รับหมาย, มันอย่าให้หมายไปให้มุตนายตั้ง,
 แลว่าคบคิดไปประการใดก็ด, ให้ทงหมายไว้ใหม่ทันที. อนึ่งถ้า
 มันรับหมายแล้วมาในกำหนดแต่ขอเป็นที่, หลายครั้งหลายหน, ไม่
 อยุ่จากคิดให้สำเร็จ. มันแกลงจะให้ยากแก่ความเมื่อง, มันไปพันเคื่อน
 หนึ่งแล้ว, มันกลับมาจะจำด้อไป, อย่าให้รับบังคับบัญชา, ให้มัน
 ชาติจากเจ้าจกทนายกัน, ให้เอาเงินค่าตัวทนายนั้นจ่ายราชการแผ่นดิน.
 แต่ให้เจ้ากระทรวงหมายบอกแก่มุตนายได้ห้ามปรามนายเงิน,
 แลพรรคพวกนายเงินเสีย, อย่าให้เกาะกุ่มฉกร้าว่าเป็นโทษ, แลคือ
 จำทำข่มเหงเป็นอันชาติทีเดียว. ถ้าแต่นายเงินรู้หมายห้ามปรามนั้น
 แล้ว, แลบังอาจฉกร้าเกาะกุ่มอีกเถาไซ้, ท่านจ้ามันตั้งพระราช
 อาญาความเมื่องท่าน, ให้ทงมู้นหน้าด้อยแล้ว, ให้รับใหม่ตาม
 บทพระอัยการ. แลให้หมายบอกจงทั่วแก่ข้าทูลตของฯ, แลขุนโรง
 ขุนศาล, ให้ทำตามกฎหมายนึ่งทุกประการ. ผู้ใดไม่ทำตามจะเอาตัว

เป็นโทษ. ถูให้ไว้ณวันพุธเดือนหกขันธ์สี่ค่ำ, จุลศักราช ๑๑๕๗ ปี
เถาะดีพดศก. ๖

๓๓ ๐ ถูให้แก่พระสุรัสวดีช่วยชวโนนอก, ให้กฎหมายบอก
แก่เจ้าพระยาแฉกพระยาพระหัตถวงเมือง, เจ้าราชหนักชนหมนพทนาย
ฝ่ายทหารพลเรือน, มหาดเล็กขอเผื่อชาวศึกษาเจ้าดวงกรมฝ่ายนำฝ่าย
ใน. แต่ข้าหลวงกรมพระราชวังบวรดีฐานมงคล. แดกรมพระราช-
วังหลัง, แดผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง } ปากโตฝ่ายเหนือ,
แขวงจังหวัดนายบ้านนายอำเภอ, ข้าณาประชาราษฎร์จงทอ, ด้วย
พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงพระคุณธรรม
อันมหาประเสริฐ, เด็จเจ้อกณพระที่นั่งจักรระพรวิพัฒน์. แดเดณา
พัฒนาตามราชปะโรหิตาจารย์มขนตรี, โดยอันคืบเผื่อพระบาทสม-
เด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงพระธรรมอันมหาประเสริฐ, มีพระราช
โองการมาพระบัณฑิตูรดำหรั้เห็นอเถด้าตั้งว่า, มีขพระอัยการ
ห้ามไว้แต่ก่อนตามพระราชประเพณีตั้งมา, มิให้ผู้ใดทำทองเคด็อบ
ทองอาบทองพราง, ซ้อขายจำนำเป็นอันขาดทีเคียว. ถ้าผู้ใดจับได้
พิจารณาเป็นสตัยใช้, ให้ทวนด้วยสวดหนึ่งยตั้งห้าทหาสบก, คคณวมอ
ทเวมออย่าให้กุมคั่นกุมคิมได้. แดวให้เร่งเงินให้แก่ผู้มีซ้อรับจำนำ,
พระราชอาญาถงเถาดงน, ผู้มีซ้อซงเป็นคนซวมได้เถรงถดวพระราช
อาญา, คบหากันถอบถกทำทองเคด็อบทองอาบทองพรางซ้อขายจำ-
นำ, แก่ผู้มีทรพัยไว้, เมื่อพิศเคระหัดคนถงต้องจำพวคน, ฝ่าย
ผู้ทำผู้ซ้อผู้รับจำนำเป็นเหตุเป็นบ้งจยถงกัน, ฝ่ายผู้ทำเป็นคนโมหะ

ะตักอบไปด้วยยากจน, คิดกลอุบายใดที่จะหาทรัพย์ให้ ได้เป็น
 อาณาประโยชน์แก่ตัว. มิได้กลัวภัยในอดีตกาลคตปัจจุบัน, จึง
 กระทำกรรมทั้งนี้, ที่จะให้ ได้ทรัพย์โดยเร็ว. ฝ่ายผู้ มทรพชชังรมช้อ
 รับจำนำเก่า, บางทีเป็นคนโงกเจตนาหาบุญญามีได้, เห็นว่ารูป-
 พรรณซึ่งผู้มีช้อเขามาขายแต่จำนำราคาต่ำกุก, รับไว้จะได้กำไร
 มาก. มิได้ พินิจพิจารณาใหญ่ รั มาช่วยคตคตองให้ รู้ว่าของดีถูกช้อ,
 คตอรับไว้ด้วยใจโงก. ครั้นนานมาจึงรู้ ว่าคตของเคตอชของอาบ, เขา
 มาฟ้องร้องว่ากตอแก่แพ่งส้มาจำเมือง, หวงจะเอาทรัพย์ชของคน
 คต. ผู้รับฟ้องคตอสาบยกาคตจะพิจารณาหาความจริงได้. จน
 เคตอได้ ผ่าคตอของ วมเคตอพระพุทชเจ้าชอยู่หัว, ผู้ทรงพระธรรมอัน
 มหาประเสริฐ, กอบด้วยพระปฤชาญาณทรงพระราชดำริ, เห็นว่า
 บทพระอัยการซึ่งให้เอาโทษแก่ผู้ทำทอชพราง, ทอชเคตอช, ทอชอาบ,
 แต่ผู้ รัเห็นชช่วยชช่วยจำนำน, ก็ควรด้วยโทษชอยู่แล้ว. แต่ทว่า
 ให้เรียกเอาเงินทอนให้แก่ผู้ช, ครั้นจะยบคงไว้ตามบทพระอัยการ,
 ฝ่ายผู้ มทรพชชังรมช้อรับชช่วยรับจำนำน, หาเชตตามไม่, ด้วยใจ
 โงกเจตนามิได้ พินิจพิจารณา, ก็จะไม่ชอรับจำนำไว้ อีก. ถึงเปนทอช
 เคตอชของอาบก็ไว้ใจว่า, จะได้ทอนคตโดยบทพระอัยการ. แต่ช
 สืบไปเมื่อนำคตอ มช้อจะเอารูปพรรณทอชเงิน, ช้อชช่วยแตกเปตอช
 จำนำประการโตกคต, ให้ผู้ ชอผู้ รัรับจำนำพินิจพิจารณา, ฉานผู้ ช
 มาช่วยคตอแตกคตอช, ให้รู้ว่าทอชคตอชชแต่เคตอ. ฉาแตกคตอชคต
 รู้ว่าทอชคตอ, แล้วจึงให้ รัชอรับจำนำไว้ตามคตอด้วยราคา. ถ้า
 ะแตกคตอชเห็นเปนทอชเคตอชของอาบแล้ว, แต่เห็นแก่คตอชหนึ่งเสียมิได้

ราชฎีรทั้งปวงจงทอ. ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรบรมโพธิ์บรมพิตรพระ-
 พุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงพระมหากรุณาเล็ดค่าออกณพระที่นั่งวิดิติมงคด
 มหาตฤตปราสาทนายชุตวิศ, พร้อมด้วยเสนาพฤดามาตยราชปโรหิ-
 ตาจารย์กรวาทถายบังคมเฝ้าพระบาทโดยอนกรมดำคืบ, แดเจ้าพระยา
 ไชยวิชิตตรีสังความกรมการกรงเก่า, บอคนหนึ่งตั้งลงมาให้กราย
 บังคมทอพระกรณาว่า, จันมชดลกคัมถราพิจารณาเป็นดัดย. จึง
 ดิมเดเจ้าพระพุทเจ้าอยู่หัว, มีพระราชโองการมารพระบณทรตรีดีหนาท
 คำหรีดเห็นอเถดาเห็นอกระหม่อมสั่งว่า, อย่างชรวมเนียมโบราณ
 ราชดิมมาตงแต่นายอกรคัมถรามาดำหรีบพระนคร, เพื่อจะได้จำ-
 หน่ายบ่าบัดโรค, แดกิจการนรงคดังคราม, แดทรพินนี้จะไดเอามา
 แจกจ่ายทหรีบมบาเห็นจความชอบ. ผู้ใดตอบดักคัมถนนำดราปรับ
 เขววันหนึ่งสำดืบเท ๆ ละจรัมดืบดองทนาถ ๆ ละดลึงเปเงินสำมชง
 ดงเท่าคองนี้ ยังมีเขตชขาด, ดันตารคนพาลถเมตพระราชกำหนดกฎ-
 หมายเสียม, ไม่กต้วความพินาศดืบหาย, ดอบดักคัมถนนำดราขอ
 ขายเปนอาณาประโยชน์. ครมจจะมีเอาโทษอ้ายพวกนี้จรมใจกำเรบ,
 ดอบดักคัมถนนำดราปลอมบ่นชอขายมากมายไป, ประเวณีโบราณ
 จะพนเพื่อนเสียม. แคนดืบไปถาผู้ใดมิได้เกรงพระราชอาญาอาณาดักกร,
 ชงอจจลอบดักคัมถนนำดราด้วยเขาตอด้วยเผอกตอด้วยมน, ดักทนาตราดลิม
 นากเชนาอ้อยตอด้วยลิมการทงปวง. มผู้รองพองกิต หามผู้รองพอง
 มิได้กิต, ดืบดำจวบได้พิจารณาเป็นดัดย, ไทงโทษเดมิด, ปรับ
 ใหมทวชนสำมวณเกาดืบเทเปเงินเกาชง. ฝ่ายผู้รับชอรับขายรุเห็น
 เปนใจให้ใหม่กึ่งผู้กระทำผิด, แดผู้ลิมชอด้มขายค้อ ๆ มารุเห็นเปนใจ

ด้วยใช้. ให้ตั้งโทษกึ่งผู้ต้มชื้อมขายเป็นอันดับต่อๆกันลงไป, โดยพระราชกำหนดบทพระอัยการ. แดเงินปรับโทษนั้นแบ่งเป็นบำเหน็จให้ผู้จับเอาความมาว่าเป็นเงินชั่งหนึ่ง, เหลือให้นายชากรมิได้รับผูกขาด, ให้เงินนั้นไว้จ่ายราชการแผ่นดิน, อย่าให้คนทั้งปวงดูเยี่ยงอย่างกันสืบไป. แต่ให้หมายบอกในพระนครนอกพระนคร, ให้ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการแขวงนายบ้านนายอำเภอ, บัณฑิตของประกาศาราชภูมิตั้งปวงจงทั่ว, ถ้าบอกไม่ทั่วจะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ. กฎให้ไว้ณวันพุธเดือนหกแรมห้าค่ำ จตุศักราช ๑๑๔๘ บัณฑิตโรงอัฐศก.

๓๓. ๑. กฎให้แก่ พระธรรมศักดิ์ ชายชวาใน นอก, ให้กฎหมายบอกแก่ เจ้าพระยา แด พระยา พระหัตถ์อง ขุนหมื่นพันทนาย ฝ่าย ทหาร พลเรือน, ข้าราชการใน, ผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการเมือง ๑๑๔๘ ดอนตก ดันนอก ปากใต้ ฝ่าย เหนือ บัณฑิต นิคม ขอม เขตร ชัน แก่ กรุงเท พจ ทั่ว. ด้วย สมเด็จ บรม นารถ บรม บพิตร พระ พุทธ เจ้า อยู่หัว บรม ธรรมมิก มหา ราชาธิราชเจ้า, ผู้ทรง ทศพิช ราชธรรม อันนิต คุณเด่นรามาหาอุปถัมภกพระพุทธรูปดำค้ำ, ถวายรางวัลของจำเริญครบ ห้าพรรษา, ได้ตั้งออกณพระที่นั่งทักษณทานาภิวัตน์มหาจักรพรรดิ พิमान, พร้อมด้วยมฆมาตยาเด็นามนตรีธรรวชิราธิราชปโรหิตวโหรา จาริยราชบัณฑิตยเจ้าพระบาทบงกษมาศ. จึงมีพระบริหาร ดำหวัด เหนือเกล้าฯ ดังว่า, โดยพุทธ โอวาทปาฏิโมช, อันสมเด็จพระพุทธรเจ้า ทั้งหลาย, มากกว่าเมตทรายในท้องพระมหาสมุทรนั้น, ย่อมตรัสได้วัร-

พุทธเจ้าเสด็จออกเสด็จด้วยพระธรรมด้ามบท ๆ หนึ่งคือ กิริยามิได้กระทำ
 ซึ่งบาปตามกัณฑ์ปวง. หนึ่งคือให้บริวารด้วยกุศลธรรมอันปราศจาก
 โทษ. หนึ่งคืออุษาหมั้นธรรมานจิตระอรวายชวณนาให้ตน. หนึ่ง
 ธรรมด้าครประการัน, ชื่อว่าพระพทธเจ้าคณา. เหตุธรรมทั้งด้าม
 บทนวมในกของคืดคือพระวินัย. ด้ามาคือพระศีล, ปณญาคือพระ
 บรมคต, อยู่ในพระธรรมด้าคณาตามบทนถน. ผู้ใดประฏิบัติได้ ๆ ชื่อ
 ว่าภนบารงพระพทธเจ้าคณา. ผู้ใดมิได้ประฏิบัติตามพระธรรมด้ามบท
 นี้. ได้ชื่อว่ามิได้ภนบารงพระพทธเจ้าคณา. พระองค์จึงบัญญัติพระ
 วินัยสองประการ, อันเป็นต้นพระธรรมด้าคณาทั้งด้ามบทนได้ คือพระ
 ปาฏิโมขเป็นวินัยภิกษุ, คือทศกัศลกรรมบดเป็นวินัยฆราวาส, แต่
 ท้าวพระยาเสนาบดีอาณา บรรชาราชภูร แค ก่อน, ที่ ประมาทมิได้
 ประฏิบัติตามทศกัศลกรรมบดวินัย, ได้ ชื่อว่ามีได้ภนบารงพระเจ้าคณา
 นน, มีแต่อกศธข่มข่านไปโสดันตวร, กระทำอกศลกรรมต่าง ๆ, ก็
 ได้ทุกขเวทนาในอนาคตประจุบัน. แต่หนีไปเมื่อนา, ให้ซาทตของา
 ทั้งปวง, ผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพตเรื่อนช่างนาช่างใน, ผู้รักษาเมือง
 ผู้กรรมการอาณาบรรชาราชภูร ประฏิบัติตาม, ให้ตั้งอยู่ในทศกัศ
 ลกรรมบดวินัยทั้งสี่ประการ. คือกายกรรม ๓ วจกรรม ๕ มโนกรรม ๓
 เป็นสี่ประการ. แต่กายกรรม ๓ นั้น, คือห้ามมิให้ฆงดีดอันมีชัศตร
 ให้ตาย. โดยคำไปแต่ไขเรือดไขเงินก็อย่าฆ่า. หนึ่งห้ามมิให้ดก
 สิวญาณณภทพัย, อวิญญาณภทพัย, อันมนุษย์ทวงแหนมได้ ให้.
 โดยคำไปแต่กำหน้าคากออย่าดก. หนึ่งห้ามมิให้เสพเมถุนธรรม, อัน
 เป็นต้นกปราชญคติเตียน. คืออย่าดั่งดักประเวณีในหญิง ๕๐ จำพวก,

คือหญิงถูกด่า, หญิงบดขี้, หญิงหลานสาวทำนหาหม้อไม้ได้มี
 แปดจำพวก, คือบิคารรักษา, มารดารักษา, พันธัญญาโคตรรักษา,
 บรรพชิตรักษา, มิได้ออกด่าก่อน, แแต่ดวงด็กประเวณีนึ่ง. แแต่
 หญิงมีความรักษาหมัดต้องจำพวก. ดำรักษาภรรยา, คือหญิงอัน
 ด้วามรักษาเป็นต้น. แแต่ หญิง ๒๐ จำพวก น้อยๆ ดวงประเวณีนึ่ง.
 เป็นภายกรรม ๓ วจกรรม ๕ นน, คือห้ามมิให้เจรจามดวาทดัมปรับ
 คำพราง ๓ ห้ามมิให้เจรจาต่อเสียด ๓ ห้ามมิให้เจรจาหยาบช้า ๓
 ห้ามมิให้เจรจาตลกคนองเป็นวาจาอันมิเป็นประโยชน์หนึ่ง. แแต่ใน
 กรรม ๓ นั้น, คือห้ามมิให้ จิตรโถก, เห็นของท่างผู้ อื่นคิดจะใคร่ได้
 เป็นของตน นึ่ง, คือห้ามมิให้ จิตร คิดพยาบาทคิดฉวย อื่นให้ พินาศ
 ด้บหายหนึ่ง. คือห้ามมิให้ จิตรคิดเห็นผิดว่าบุคคลจะทำกิริยาฉลาด
 ดกทรพยดวประเวณีนึ่ง, กิริยาที่ขัดด้วดกทรพยดวประเวณีนึ่ง,
 อันเป็นบาปนั้นจะตามสันของคน ห้ามได้. แแต่ถ้าคิดเห็น ผิดว่า, ด้ว
 ทงปรองเกิดมานัดเองชวเอง, หาเหตุบังจยตักแต่งให้ชวให้ด้มได้.
 แแต่อย่าคิดเห็นผิดว่าจะทำบุญน้อยกัด้มมากกัด้, จะมีผลไปในอนาคตมิ
 ได้. แแต่คิดเห็นผิดจากพุทธวจนทั้งด้ามประการได้ ขออำนาจมฤจนา
 ทิฐี. เป็นมโนกรรมด้ามประการ, เข้ากันเป็นภายกรรม ๓ วจกรรม ๕
 มโนกรรม ๓ เป็นทศกุกัศตรวมบถนัย ๓๐ ประการ, ด้วหรับชวราชา.
 แแต่ให้ คักขรประยุบคักขรอยู่ในพระวินัย. กัจะเป็นบัจจยให้ ด้วพระดำคณา
 ชรรวมทงด้าม, อันพรรรณาแด้วแต่เตมนน ได้ ขออำนาจนภนบารุงพระ
 พุทธดำคณาของพระศรีด้รเทพพระพุทธิเจ้า. แแต่ให้ตั้งอยู่ในทศกุกัศ
 กรรมบถเป็นนิจวินัยศัด. ครนถึงวารจัน ๓๕ } คำ, ให้รักษาพระอุโบสถ

คิดแปดคิดสิบประการเป็นคติแรกคิด, ชวนกันทำบุญให้ทาน, สดับฟัง
พระธรรมเทศนา, จำเวณียธรรมภาวนา, ให้เป็นขารียอโยธิตจำเวณีย
อาณัติยังยืนกันไป. แต่ให้ข้าราชการทูตของชาติพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย
ฝ่ายทหารพลเรือนช่างนำช่างใน, ผู้รักษาเมือง ผู้รงกรมการอาณา
ประชาราษฎร์ทั้งปวง, ประพฤติกระทำตามพระราชโองการตามดำค้น,
กำหนดกฎหมายนึ่งทุกประการ. ถ้าผู้ใดตมเ็นเด็ย, มิได้ประฏิบัติ
ตามพระราชโองการกำหนดกฎหมาย, จะเอาตัวไปโทษตามโทษา
นโทษ. กฎให้ โวณวันจันทร์ เดือนแปด ขึ้นแปดค่ำ, จดศีลราช
๑๑๕๕ ปีชานจัตวาศก.

๓๕ ๑ กฎให้แก่พระสุริยวงศ์ซ้ายขวาในนอก, ให้กฎหมายบอก
แก่ เจ้าพระยาแต่ พระยา พระหลวง เมือง, เจ้าราชินิกุล ชนหมื่น
พันทนายฝ่ายทหารพลเรือน, แต่ราชโองการพระราชวังบรมฐาน
มงคล, ข้าราชการกรมฝ่ายหน้าฝ่ายในทั้งปวงจงทว ด้วยดื่มเด็ยบรม
นารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงทศพิธราชธรรมมหันตาทฤก
คุณอดุสยศิริทรา, ยังพระประฏิบัติดำค้นหาพระมหาชินโรตังตั้งตำรัง
เรื่องรศศีลสัตตติ, พระจัดคู่ปาริตุทธศีลตั้งวรวิญญไพโรบรมนพิเตศเป็น
บุญเขตรแก่เทพนิกรมนุษย์ทั้งปวง, เด็ดจ้อออกณพระที่นั่งตลิตตามหา
ปราสาทโดยอตุรามีช. พร้อมด้วยมขมนตรีกระวีชาติราชเสวกาปโร
หิตาโหรราชครูเฝ้าพระบาทบงกษมาศ, จึงมีพระราชโองการमार
พระบัณฑูรสุริยค้นหาคำหรือเห็นอเถด้าตั้งว่า, ครวงจะทำนบารุง
พระราชกำหนดกฎหมายขนบธรรมเนียมราชกิจบ้านเมือง, ให้ยังยืน
โดยโบราณราช ประเพณีแผ่นดินสืบ มาแต่ ก่อน, แต่มีใน พระราช

กำหนดแต่ก่อนว่า. ถ้าสมเด็จพระเจ้าตากเซอ หลานเซอ, เจ้าต่างกรม, แดงข้าทูลของขัติพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย, ฝ่ายทหารพดเรื่อน, ผู้ใดจะกราบทูลพระกรุณา ด้วยอรรถคดี ตั้งใจ, แดงขอ ผู้คน ช่าง ม้า โค กระบือ, อภิญาณกทรัพย์, อภิญาณกทรัพย์, แดงสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว, ถ้าทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานให้, แดงมีใตตั้งผู้ใด, ให้กราบทูลพระกรุณาขอพระราชทาน ผู้รับ ตั้ง ๆ ให้ เวนโดย ขนบกิจราชการอันควร. ครองข้าหลวงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล, ข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน, แดงข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย, ที่แจ้งในพระราชกำหนดกัต, ที่ไม่แจ้งก็มีบาง, แดงสืบไปเมื่อน่า, ถ้าแดงเจ้าต่างกรมแดงข้าทูลของ ผู้ใดจะกราบทูลพระกรุณา, ขออภิญาณกทรัพย์, อภิญาณกทรัพย์, โปรดพระราชทานให้, แดงยังหาผู้รับตั้งมิได้, ให้ผู้ทูลขอกราบทูลพระกรุณาขอผู้รับตั้งจงทูลขอ, ห้ามอย่าให้เจ้าต่างกรม, เขาขอรับตั้งไปตั้งแก่เจ้ากรมปลัดกรมนายเอนปลัด เวนมหาดเล็กในกรม, ให้ขาดหมายมาในพระราชวังหลวง. แดงห้ามอย่าให้ข้าทูลของ ผู้กราบทูลพระกรุณาขออ้างว่า, เป็นผู้รับตั้ง ๆ เวนไปเอง, ให้ผิดด้วยพระราชกำหนดกฎหมายเก่าใหม่แต่ตั้งใจตั้งหนึ่งใจ. ถ้าผู้ใดมีพึ่งเดิมตว่าผิดด้วยพระราชกำหนดประการใด, จะเอาตัวเป็นโทษตามโทษานุโทษ. กฎให้ ได้ณวันจันทร์เดือนเจ็ดขึ้นสองค่ำ, พฤศจิกายน ๑๑๕๕ ปีชานจัตวาศก. ๖๕

๖๕ ๑ กฎให้แก่พระสุริยวงศ์ซ้ายขวาในนอก, ให้กฎหมายบอกฝ่ายหน้าฝ่ายใน, แดงกรมพระราชวังบวรสถานมงคล, กรมพระราชวังหลัง, เจ้าพระยาแดงพระยาพระหลวงเมือง, เจ้าราชินิกุลขุนหมื่น

พันทนายฝ่ายทหารพลเรือน, ผู้รักษาเมืองผู้ทรงกรมการ, ปากโตฝ่าย
 เหนือท้องป่องจกทั่ว, ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรบรมโพธิ์
 พุทธเจ้าอยู่หัว, ผู้ทรงทศพิธราชธรรมอันมหาประเสริฐ, เด็จได้
 ปรามคาถาในเชิงโศภนวิชัยราชสมบัติ, บำเพ็ญพระบารมีธรรมเพื่อ
 จะให้ได้ศรีแก่พระปรมาภิไธยสมเด็จพระที่นั่ง, เด็จออกณพระที่นั่ง
 คุรุคณาปราสาทโดยชตราภิมข, พร้อมด้วยมรรมาเจ้าเสวกามาตย์มนตรี
 กระจ่างชาติพัฒนาโหราราชบัณฑิตย, เม้าพระบาททรงขมาศ, ทรง
 พระราชวราพิงโดยศุขุมคำภีรภาพรรณมานดำค้น, แด่จึงมีพระราช
 โองการมารพระบดินทรสุรัสวดีหนาทคำหวัดว่า, สักใดกยทั้งปวงทุกวันนี้,
 ระเบียบดีดจากพระไตรยสรณาคม, จะไปสือบายกมทั้งดีเดียวเป็น
 อันมาก. โดยกระแสพุทธฎีกาตรัสเทศนาไว้ว่า, พระไตรยสรณาคม
 นั้นเป็นยชตมกฎเกษศันธรรมทั้งปวง, ยากทบุคคลจะรักษาพระไตรย
 สรณาคมให้บริสุทธิได้ ด้วยเหตุว่าพระไตรยสรณาคมจะอยู่เป็นมั่นคง
 นั้น, เพราะถือพระพุทธานุ, พระธรรมคุณ, พระสงฆ์คุณเป็นเที่ยง
 แท้. จิตรมได้ผันแปรไป, ถ้อยคนอันอื่นนอกกวัน, ถ้าประเสริฐ
 กว่าพระรัตนไตรยห้ามได้เป็นอันขาดทีเดียว, พระไตรยสรณาคมจึงจะ
 คงอยู่แน่นอน. ทุกวันนี้สักใดกยทั้งปวงเป็นโลกีย, ครันมีทุกข์ขึ้นมา,
 นาคตรนหนักผันแปรไปจากพระรัตนคยาธิคุณ. ไปถ้อยมีดังเทพารักษ
 ค่าง ๆ. ทนใจดีเป็นพหุคณ, ถึงจะนับถือพระภูมเจ้าเทพารักษ
 นั้น, ถ้อยเอาแต่โดยจิตคิดว่า, เป็นมีศรีดีหายเป็นทบของกนอนตราย,
 มิได้คิดว่าประเสริฐกว่าพระรัตนคยาธิคุณห้ามได้, แต่เพียงนี้พระ
 ไตรยสรณาคมก็ยังมีได้ขาด. ทนใจถือดีไกลจากสัคคัมภีร์บัง, ครัน

ทุกข์บังเกิดมีเพราะกรรมของคนแต่หลังมิได้แจ้ง, ก็เข้าใจว่าคนถือ
 พระรัตนคยาธิคุณช่วยไม่ได้, เสียหัวใจก็ละพระรัตนคยาธิคุณเสีย,
 ไปถือภุมเทพารักษ์ผู้ต่างต่าง ๆ. ถอดนกรรมจะพันทุกข์ก็เข้าใจว่า,
 ภุมเทพารักษ์ผู้ต่างที่ตนถือเห็นว่าประเดี๋ยวกว่าพระรัตนไตรยฉะนั้น,
 พระไตรยธรรมนามกษัตริ. เหมือนฉนวนหาคีร์มิได้, เห็นจะไปปล้ำจตุรา
 บายเที่ยงแท้. ครั้นจะให้ห้ามเสียไม่ให้ถือผู้ต่างเทพารักษ์สักสิ่งใด,
 ก็มีพระพทภูิกาทรงได้, โน้ดตัดบริหาริชธรรมเจ็ดประการ. อันจะ
 ให้บ้านเมืองสงบบริบูรณ์ชื่อว่า ให้ตั้งเศสพระมหากษัตริราชราชเจ้า,
 บำรุงเทพารักษ์ในกรุงเทพพระมหานคร, นอกกรุงเทพมหานครเป็นคณ
 เหตุฉะนั้น, จึงมีพระราชโองการดำหัดเห็นอภคธาตั้งว่า, เตนตั้ง
 ไปเมื่อหน้า, ให้ชาทุกตของาญใหญ่ผู้น้อย, ผู้รักษาเมืองมุงฉกรมการ
 เมือง } ทั้งปวง, บนตามีศาลเทพารักษ์พระกุมเจสท์, พระเศสเมือง
 ทรงเมืองให้บำรุงซ่อมแปดง, ที่ประตลทกภงนไนบริบูรณ์, แต่ง
 เครื่องกระยาบวชผลไม้วางาเป็นตน, แลรับเทียนของบูชาพอนรำบำ
 บวงสร่วงพดกรรม, ถวายสิ่งซึ่งอันลุ่มศอกรแก่เทพารักษ์, แถ่อยา
 นับถือว่ายิ่งกว่าพระไตรยธรรมนาม. ห้ามอย่าให้พดกรรมด้วยชาติตัว
 ต่าง ๆ, มีโคกระบือศูทรเบตไกเป็นตนบูชา, จะไปปล้อบายภุมเดีย
 แลให้กระทำบุญให้ทานรักษาศัด, การกุดตั้งโค ๆ จึงอกัดตั้งนุกัด,
 ให้แก่ภุมอารกษเทพยดาทั้งปวง, ให้อนไมทนาส่วนนุกัดกจะขึ้นชม
 ช่วยอภิบาลรักษา, จะได้เป็นพยานบอกบาญชี้แก่ทั่วโลกบวถอนเทยว
 มาเอาบาญขึ้น. แต่ซึ่งศาลเทพารักษ์อันเขาไม่ทักเป็นเพศบุษยตั้งค
 ใหญ่น้อยต่าง ๆ, หมึงชายชวณกันนับถอน. ทรงพระกรณาให้

นักปราชญ์บัณฑิตย, คำนึงในพระไตรปิฎกก็มีได้ มีอย่าง. ให้สืบ
 ถามดูอย่างธรรมเนียมในพระนครราชธานีต่าง ๆ, ก็มีได้ มีอย่าง.
 จึงทรงพระวิจารณ์เห็นว่า แรกเทศน์, จะนิมาเพราะคนพาดกัขระ
 อยาบช้า. แฉงกระทำเพ็ดอนนเขาระเยยหญิงแม่มด, อนันมีมารยาทา
 ความดขายมิได้เป็นเต็ม. ดับมาหญิงชายผู้ห่าปัญญาได้, ก็เอาเยียง
 อย่างนับถือสืบมา, เป็นที่เทวดาศักดิ์สิทธิ์จะชิงชิงอีก, ดมควรแต่แก่
 ผิด่างอนศาศักดิ์ดีหวาดเผ่าพาดอยาบช้าอัน. อนึ่งเป็นที่แขกเมืองนา ๆ
 ประเทศ, ไปมาค้าขายได้เห็นจะ ตูหมิ่น ถิ่นแกล่นกรุงเทพมหานคร,
 อันชอบด้วยเกียรติยศ, จะติเตียนว่าสมควรที่จะนับถือ, ก็มานับถือ
 ท่านบ่าวอง. จะเอาความตามกอธิปมงคลนี้, ไปเล่าต่อ ๆ ไปใน
 นา ๆ ประเทศต่าง ๆ, ก็จะได้มเดียวดำตราคมเกียรติยศกักต่านภาพ
 กรุงเทพมหานครไป. ห้ามอย่าให้มีเพ็ดบุรุษตั้งค่อนตามกอธิป-
 มงคลได้ ในศาลเทพารักษ์เป็นอันชาติก็เดียว, แต่ให้ผู้รักษาเมือง
 ผู้รงกรมการ, ท่านพันทนายบ้านไปเก็บเอามาเผาไฟเสียจงสิ้น, อย่า
 ให้มีอยู่ ณ เรืองควดบ้านเมืองนครเขตประเทศใด ๆ, มีผู้เห็นเขาเนอ-
 ความมาจากรถพิจารณาเป็นสัตย์, จะเอาผู้รักษาเมืองผู้รงกรมการ,
 แดพันทนายบ้านแสดชาวบ้านตำบลประเทศนั้น ๆ เป็นโทษ ถึงสิ้นชีวิต.
 แต่ให้หมายบอกจงทั่ว, ให้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายจงทุก
 ประการ. ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมาย, จะเอา
 ตัวผู้นั้นเป็นโทษตามโทษานุโทษ. กฎให้ไว้ ณ วันพุทธ เดือนเก้า,
 ขึ้นสิบค่ำค่ำ จุติศักราช ๑๑๑๕ ปีชานจัตวาศก. พระ

สัมบัติ, เพราะพระโพธิสัตว์เจ้าเป็นท้าวพระยา, มีพระกรุณาชกชอน
 นำดีดวณ^{๕๕}, ก็เป็นอย่างธรรมนิยมมา. ทรงพระกรุณาเห็นว่าแผ่น-
 ดินก่อนนั้น, อาณาประชาราษฎรทั้งปวง, มีนาจิตยังมีดีนคุณเคย
 ในการกุศล. รคนอยู่ด้วยการบาปเภทโทษาคติถ้วราชไทย, ก็ชอน
 กันคุณเคยไปในการบาปอชยาบชัว, ด้วยราชกิจกรรณดบดินพันประ-
 มาณ. ประการหนึ่งกระทำกรณรงคตั้งศรามด้วยความจำเป็น, เหน
 ว่าท้วประโยชน์ได้. เดียททโฒมาเป็นมนุษย์, แดณพระพุทธรัดานา
 ษนยากที่จะได้ภพเหน. ครึ่งนึ่งทรงพระกรุณาไปรดเกล้าจต
 หยอนพระราชาณาอาณาจักรราชกิจทั้งปวงตง, มีแต่การกุศล, ให้
 มีความศุขดีบาย, เพื่อจะให้จิตรณนเกลี่ยตโกลมาบ, คินเคยเข้าใน
 การกุศล, จึงทรงพระอุษาคศึกษาเร่งรัดบำเพญพระราชศีลตางๆ,
 เป็นประธานชกนำอาณาประชาราษฎรทั้งปวง, แด้วให้มีพระราช
 กำหนดกฎหมาย, เร่งให้บำเพญทานรักษาศีล, ดัดบั้งพระธรรม
 เทศนา, ให้ตั้งอยู่ในทศกศตรวมบด ๑๐ ประการ. แด้วยังทรงพระ
 กรุณาอนุเคราะห์เหนว, ยังมีคนเคยเข้าในการกุศล, เพราะวอา-
 ณาประชาราษฎรดีดวณ^{๕๕}, มีแต่โถถะมีแต่โมหะเป็นเค้ามต, จะ
 กระทำกุศลตังใดๆ ก็ปรวศจากบัญญัติ, ลักแคว้วทำไปตามประเพณี.
 มาทวว่าจะรักษาศีล } ประการ, ศีล ๑๐ ประการ, พระตั้งสมุให้ว
 ประการใดก็ว่าด้วย, แด้วตัวเองนั้นจะเรียงวัดบศีลให้ตูกตอง, แด
 ถักษณเนอความองคแห่งศีลอันจะได้เขาใจรักษาตามนั้น, รอยคนพัน
 คนจะรณนอย. ถึงทรูเทาทงนเพราะมีบัญญัติบัญญัติกต, บัญญามี
 ไต มีมคระณบัญญัติอันจะตติจิตรอกศตรวม, ถือศีลเป็นอนมณนทก

น้อยนัก, ย่อมขมขื่นแต่เดียมได้เข้ามาทานกัมบ้าง, ถึงรู้แค่นี้ได้ประจักษ์,
ก็ได้อรรถาธิบายโดยคุณเคยเข้าในภรรยกัด, ก็เสียทีด้วยจนระวางพวยงิมรณ
ทุกขโกลดถึงแล้ว. ครั้นมีพระราชกำหนดกฎอาณัติภรรยกัดเข้าได้
ด้วย, กับพระพุทธรักษาเจ้ากรม, สัตว์ทองปวงก็จะประมาทมิได้, จะประจักษ์
ปฏิบัติตามกัณฑ์จรัส. จึงมีพระราชโองการมาว่าพระอินทร์ตำหรับเห็น
เกล้าว่าถึงว่า, แค้นสืบไปเมื่อน่า, ให้เขาทอดของข้างหน้าข้างในฝ่าย
ทหารพลเรือนทองปวง, ยืนอยู่ในราชอาณาจักกรม, ไท้รจกตฤณ
คือ ๓๐ ไท้รจกตฤณความภาษาไทยในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
บาท. ในบทบาทที่ปาณาติปาตาเจรมณคึกษาปทั้งสามที่ยามินัน, ให้
เข้าใจในภาษาไทยว่า, ข้าจะเข้ามาทานขอเขาเป็นอันมั่นคง, คราวเท่า
ดินชิวตริ ดินน้ำใจเจอนจากภริยาอันจะยังชิวตริแห่งดีตัวให้ดีกเดียว,
คือฆ่าสัตว์หนึ่ง, อทินนาทานา, จากภริยาอันตั้งตั้งของ, อันเจ้า
ของมิได้ให้หนึ่ง. กาเมตมิจฉาจารา, จากประพฤติกัมภริยาแต่ลูก
สาวท่านหนึ่ง. อพรหมจริยา, จากภริยาอันประพฤติกกรรมได้ประ
เดรัว, คือเมถุนขจรหมอนเป็นมดทุกชนนหนึ่ง. มดีวาทรา, จากภริยา
อันกล่าวคำเท็จ, แดคำพรางหนึ่ง. ตราเมธยะมีระปะมาตตทานา,
จากภริยาอันดื่มกินซึ่งหน้าเมื่อนได้เงิน, อันเป็นเหตุแห่งจะดื่มดื่ม
ประฤกนหนึ่ง. วิกาตโภชนา, จากภริยาอันจะกินซึ่งโภชนาหารของ
กินในอันใช้กาต, คือชิวตริชิวตริหนึ่ง. นจะคิดวาทีตวิตฤทศินา, จาก
ภริยาอันพอนขับตติตไปเอง, แดตพงซึ่งพอนขับตติตไปนหนึ่ง.
มาตาคันชิวตริปะระหารนมีนทณะวิภังนัตตทานา, จากภริยาอันทรง
แเดทชังของหอม, แดพวงดอกไม้ แดเครื่องประดับขัดเกล้าซึ่งตัว,

อันเป็นการรคกแต่ง อันประตบตว นน หนึ่ง. อจจาถยนระมหาดยหนา, จากกรยาอนนงแถนอน, เหนอทนงทนอนอนตั้งพนจากปรระมาณ, แถอันประเดริฐยง โดยค่านันหนึ่ง. ชาฏฐประชฏะ, กรยาอันรับทวงแทนชิ่งทงแถเงินเป็นค่นหนึ่ง. เป็นศีล ๕ } ประการ ๓๐ ประการ, ให้เข้าใจในเนื้อความในพระบาทอันรับคตมค้ำพระสงฆให้ตั้งพรพณามา, จึงจะรักษาเป็นญวนตัมปยคเจตนา, มีผลถนตั้งช่นจระนัจะปรระมาณได้. แถเมื่อรับศีล ๕ } ศีล ๓๐ นั้น. แถว่าจระเว่นจจากฆ่าสัตว์แถถกทรวยเป็นค่น, ทรวายเทถถกคี่ดอันเว่นจากรับทวงแทนเงินทงเป็นทถัดค่น. ครนรับแถถกถ่าจวมจัตว, อยวได้กิดพยาบาทจัตถ, ทถูกอชชาฏฐ่าสัตว์. จัหิงชาวจคกคี่ทจะเบยคเบยพถัดค, ทามวจค, คี่ถถิงทามคค่นก่าทนัตยินคี่ในรป, ในรค, ในกถน, ในเดยง, ในทถ่ามคี่ทเคยบรโกคนน. จึงได้ชื่อวว่าเว่นจจากคความชัวเป็นศีลบรดีทฐ. ทารักษาศีลแถถอยถ่าถงคี่ด, ด้วยทวะด้วยจจาถย. แถมาทว่าคี่ดในใจเป็นทามพยาบาท, เป็นจัหิงชาวจคก, ยินคี่ก่าทนัตในวจิตถถมแถบรฐฐนารูป รค ถถน เดยง ทถ่ามคี่ทเคยบรโกคนนชื่อวว่า, มีเป็นอันเว่นจจากคความชัว, คี่ดนั้นเค่ร่าทมอถมิได้บรดีทฐ, มีผลอันน้อยทนททนา. ฐะ

๑ ประการหนึ่งพึงรู้ว่าศีลปาณาติปาตานั้น, จะขาดด้วยประ โยชนฆ่าสัตว์หกประการ. คี่ช ฆ่าคด้วยมือเองแถเคเรอธถ่าถววจกับมือกค, ให้อัญชอันฆ่ากค, ยงพึงถ่าถววจไปแถโกถกค, ฆ่าด้วยบ่วงจวหัวบ่ออถมโหรยาพิค่ม. ฆ่าด้วยมุตตถนคค, ฆ่าด้วยอาถรรพถ่ากค

ทำให้เป็นโรคนิ่วต่าง ๆ ภาย, โดยอันน้อยแต่เด็ดเดี่ยวตายก็ตั้ง
 คัดนั้นขาด, แต่คิดปณาดิปาตจะขาด, ต่อพร้อมด้วยองค์ ๕ ประ
 การ, คือสัตว์มีชีวิต ๑, จิตวิญญาณสัตว์มีชีวิต ๑, จิตวิคิดจะฆ่าสัตว์ ๑,
 เทยวชนชววยฆ่าสัตว์ ๑, ตัวตายด้วยความเพียร ๑, ต่อพร้อมองค์
 ๕ ประการดังกล่าวมานั้น, คิดปณาดิปาตจึงขาด, ถ้ามีครบทั้ง ๕
 หย่อนองค์ใดองค์หนึ่ง, ก็ตัดนั้นได้ขาด. ๑. อนึ่งในศีลอะทินาทาน
 นี้ขององค์ ๕ ประการ, คือทรัพย์นั้นเป็นของมนุษย์หิวแห้ง, มาดกว่า
 คนเดินหนวก, เป็นของคณหนึ่ง, แดงดังได้ยอชูกัด, ฐนพวาเป็น
 ของมนุษย์หิวแห้งอยู่, คือจครนนคิดปลงตงว่า, จักถลกถลอกประ
 มิตเอา, คือเพียรชวชนชววยถลกถลอกเอาด้วยกายกัด, ใช้ด้วยวาจา
 ให้ถลกถลอกเอา, คือถลกเอาของมาได้ด้วยภริยาอันดอยถลก, ถลก
 ถลกมคคปาเรอนนเอาทรัพย์กัด, พอสวงเอาด้วยตราชกถกนาพถได้
 ดิบกถองแดงปลอมเงินทองของอุประมิต. อากัด, คมเหงทบคชงเอาด้วย
 ก่าตง, ธิบราชวมพวงชงทรัพย์แดบ้านเมียง, ชมเหงเวียกเอาด้วย
 บ่าวให้ลาเตอพักคอดตราเดมนนกัด, กำหนดกฎหมายแฉ่ถลกเอา
 ทรัพย์แด่ทเตนเรอกถงนโรนากัด, ปกบชงเมยคบงเอากัด, แดง
 เปดชนเอาของทคามากกัด, ถกเอาทรัพย์มาได้ด้วยอากวตงจมานน,
 เป็นองค์เตารพ ๕ ต่อพร้อมองค์ทั้ง ๕, คืออะทินาทานจึงขาด, แด
 คัดกาเมตมิจจาจวานั้น, คือห้ามมิให้ได้พยเมถุนในหญิง ๒๐ จำพอก,
 คือหญิงอันบิตารักษา, มารดารักษา, บิตามารดารักษา, พี่รักษา,
 น้องรักษา, ญาติรักษา, โคตรรักษา, บรรพชิตรักษา, เปน ๘

จำพวก. แต่หญิงนั้นมีสามีรักษา ๓๓ จำพวก. คือ สามีรักษาภรรยา,
 หญิงอันตระกูลทั้งต้องรักษา, บัดฉันทานกันได้ในครรถ์ว่า, ถ้าถูก
 เราทั้งต้องบังเกิดมาเป็นหญิงแต่ชายเรามีให้ ไปสู่เรือนอื่นเลย, เราจะ
 ให้ช้อยด้วยกัน. โดยที่ดังไปแต่หญิงบุคคลเขาพวงดอกไม้, แต่ชั้น-
 หมากรมันไปสู่ช้อยได้, ด้วยสำคัญว่าหญิงเป็นภรรยาเรา ชนนกช้อยว่า
 สามีรักษาภรรยาหนึ่ง. อนึ่งสามีประเพณีชาภรรยาหนึ่ง, คือหญิงอันทาน
 เฉพาะชื่อเฉพาะเรือนเฉพาะครอบครัวบ้าน, แต่ดวงอาญาสิ้นใหม่ได้ค่า,
 ผู้ใดมาดวงดังประเพณีหญิงชอน. หญิงเรือน, หญิงครอบครัว,
 สิ้นใหม่เท่านั้นจรมแก่ชายฉนน. ชื่อตั้งประเพณีชา, ภรรยาหนึ่ง, แต่ชณะ-
 กิตตาภรรยา, คือหญิงอันชายตายมาด้วยทรัพย์มากนชยกต, เขามา
 เป็นภรรยาชอนระกิตตาภรรยาหนึ่ง, ฉนนทาดินภรรยา, คือหญิงอันช้อย
 ด้วยความรักใคร่ชอชใจกันเอง, ชอนฉนนทาดินภรรยาหนึ่ง. โภคธาดีน
 ภรรยา, คือหญิงอันช้อยเป็นภรรยา, ชายคชยโภคธัมมค, แต่ได้ซึ่ง
 เครื่องเรือนอุปการช้อย, มีครกดังกเป็นคณ, แต่ได้เป็นภรรยาชาย
 หนึ่ง. บัดว่าดินภรรยา, คือหญิงอันไดนามคชยมาตรวจแต่ผ่านงฉนม
 แล้วเป็นภรรยาชายหนึ่ง. โขกระบัตะภินภรรยา, คือหญิงอันชายช้อย
 เป็นภรรยา แล้วผู้แก่ผู้แก่เขามอเจ้าบ่าวเจ้าสาวดวงในตาคนชอนเดียว
 กัน. แต่ให้พรว่าท่านทั้งต้องช้อยให้มิตแฉกแฉกฉนนจรักใคร่ช้อยกัน
 ด้วยกันเป็นอันคชยน้ำช้อยในตาคนเถต. โขภคคจุมภภรรยา, คือหญิง
 อันชายช้อยปลงการชอนหนักตงจากคชยะ, แล้วช้อยเป็นภรรยาชอนชาย
 หนึ่ง. ราชภรรยา, คือหญิงอันเป็นทาศชายเขาเป็นภรรยาหนึ่ง กรรม

การภริยา, คือหญิงอันจ้างทำการเรือน, แด่ชายสมัครักใคร่ด้วยหญิง
 เขาเป็นภริยาหนึ่ง. ทศชาติตถาภริยา, คือหญิงอันชายรบศึกได้เอา
 มาเป็นภริยาหนึ่ง. มะหิตกาภริยา, คือหญิงอันชายอยู่ด้วยขณะหนึ่ง,
 แด่หญิงได้ใจตั้งคัญว่าชายเป็นสัว. ถ้ามิได้ใจ เป็นอันหย่าขาด
 กันหนึ่ง. แด่หญิง ๒๐ จำพวกตั้งพรรณามาน, ถ้าชายมิได้ขอก่อว่า
 แด่ดวงลักประเวณี, ขาดศีลกาเมธุมิจฉนาในหมวดศีล ๕ นั้น ฝ่าย
 หญิงหาผิดไม่, แต่บุพพศ ๘ จำพวกภริยา, หญิงมิได้ขาดศีลกาเมธู-
 มิจฉนา, ขาดแต่ชายฝ่ายเดียว. แด่หญิงมีสามีทองแหน ๑๒ จำพวกนั้น.
 ถ้าวางลักประเวณี, ทั้งชายทั้งหญิงขาดศีลกาเมธุมิจฉนาทั้งต้องฝ่าย.
 ประการหนึ่งห้ามมิให้เสพยาเมถนธรรม. ในภริยาตนนั้น ๕ ประการ.
 อะกาเด, ห้ามมิให้เสพยาเมถนธรรมในหญิงอันเป็นโรค, โภคัมมรณ
 ทุกอันปราศจากกำลัง, ด้วยอาภัพลอบด้วยโรคครีคดวงของศรี ๑
 แด่หญิงอันมีระดูไหลอยู่ ๑. แด่หญิงอันมีครรภ์ ๑. แด่หญิงอันเด็กนัก
 อันมิได้ปราศณาเมถน ๑. แด่รองให้พิลาป ๑. แด่หญิงอันมีทุกขโทมนศ
 เวทนานัก ๑. ชื่ออะกาเดมิกจจะเสพยาเมถนพึงเว้น. ถ้าเสพยาเป็น
 กาเมธุมิจฉนา ๑. อะเทโส, คือห้ามมิให้เสพยาเมถนในที่ใกล้อุปจารพระ
 ชาติเจดีย์, แด่รูปพระพุทธรูปปฏิมากรแด่คัมภีรदानจตุตถพระไตรปิฎก,
 แด่อาจารย์อุปัชฌาภิคา มารดา, ถ้าเสพยาในที่ห้ามฉนั้น, ชื่ออะเทโส
 เป็นกาเมธุมิจฉนาจาร ๑. อะนังโค, คือห้ามมิให้เสพยาเมถนในมุขมค
 แด่เวจันค, ถ้าเสพยาเป็นกาเมธุมิจฉนาจาร ๑. อะคัมโม, คือห้ามมิให้
 เสพยาหญิงอันเป็นตุณสาวแดงองสาวคนเป็นคัน ๑. ถ้าเสพยาเป็นกาเม-

ตั้งมีอาจารย์ ในกริยาตนเอง & ประการดังนี้, อันมีในหมวดศีล ๕ แด
 หมวดศีล ๘ อพรหมจริยานัน, พร้อมด้วยองค์สามประการจึงขาด
 ศีล, คือทวารปาก ๓ ทวารเชิง ๓ ทวารหนัก ๓. เปนด้าม. อื่นนอก
 กว่าทวารทั้งสามศีลไม่ขาด, แต่โทษหนักเศร้าหมองศีล, เปนโทษ
 ยอเยาเพราะชะกศีลจิตรกำหนดน, คือจิตรวินดีในที่สุดมาคมีสิ่งเด้พ
 น. ถ้าแต่มีความทกขเวทนาก, มีผู้มาชมชื่นกมิได้ ยินดีเตย, ขอน
 ขวดยจะให้พินดงถ่านเพลิง, แดงกชาติเข้าไปในปากอธรวพคมีน,
 คืออพรหมจริมได้ชาก.

๑) อนึ่งค้อยทวารมคให้เข้าไปในทวารมค, อันใดอันหนึ่งนเป
 ฅงคอื่น ๓ ถ้ามเข้าไปในทวารมคอันใดอันหนึ่งนศีลมิได้ชาก, คือ
 พร้อมด้วยองค์ตง ๓ ตงพรณามานศีลอพรหมจริยาจึงชาก. ประ
 ภาวหนึ่งรักษาศีลอพรหมจริยาจะให้บริดทชมผดมากน, ห้ามอย่าให้
 กำหนดในรชนิยารมณประเวณีย, บบตกริตคริตบ, ด้วยอระกศีล
 จิตรอันเปนโทษหนักเศร้าหมองศีลน ๓. คือห้ามมิให้มจิตรคิด
 กำหนด, ในที่สุดมิศลกคองกายบทุกตผ อันอันควจะกำหนดเปนโทษ
 หนักให้ศีลเศร้าหมอง ๓. ห้ามมิให้มจิตรกำหนดคยนตทจะกตาวเมถน
 ลิกเปนคำอชยาบ, ออกชอถมคทวารแถเมถนกจอนเปนโทษ ให้เศร้า
 หมองศีลน ๓. อนึ่งอชยามจิตรกำหนดบวเรอจิตรคณ, กตวจะทเมถน
 อันคณกำหนดคอหนาคณ, เปนโทษเศร้าหมองศีลน ๓. อนึ่งห้ามอย่า
 เจริจชกชฐัสถาว, ให้เศร้าหมองศีลอพรหมจริยานน ๓. ประภาวหนึ่ง
 ในศีลมูลาวาทานัน, พร้อมด้วยองค์ ๔ ประการจึงชากศีล, คืออชย

มีผด้นชย. แต่ในคัตถุราเมรยณนค้อย่าเดพยตุรานาไได้เมรยนำชน,
 ตงแต่แรกเขาตองว่า, จะทำนาเมานนประการ ๓ ถ้าเรามีได้แต่ง
 เป็นนาเมา, แต่ประกอบเครื่องยาต่างๆ ของด้วยนาผงนาตาดนาซ่ม
 เพื่อจะเป็นยานน, แม่นวากถนแรกค้เหมอนนาเมาคัต, แม่นจะตม
 กนคัตถุรวมได้ชาต. อนึ่งจตรนรุดกนาเมาเดอ, ปรากถนจะโคร
 ตมกนพนน. ค้อชวณชววยจะโครกถนเขาไปตวยกายน. ถ้าแต่ตมไ
 ในปากคัตถุยังมีชาต. ค้อพรอมค้อยองคทง ๕ ตงพรณามาน, คัต
 ฐุราจิงชาต. ในคัตถุภาตโกชนนพรอมค้อยองค ๕ ปรการคัตถุ
 ชาต. ค้อบริ โภคอาหารตองกถนคอรทพระอรยจะพงฉนแต่ชา
 จนเทียง. มาทวำบจ่ายแต่ชวเด้นฉนทงศรทบเทำวริง, ช้อฉนคัตถุ
 บังคอรจะบริ โภค. อนึ่งค้อเขาปลวอาหารแต่ถกไม่วรกไมคอกไม
 ทงปลง. ฉนเปชชองกนปรกคิแห่งโลกย, ตามตงเกิดในประเทคน
 หาม. ถ้าฉนไฉแต่เกิดชยาไซ. นามงนำออยนาคตนาชรูบจนทง ๘
 ค้อ นามะมวง ๓ นามะปรางนามะทวาง ๓ นากถวยมตกเม ๓ น
 กถวยหาลุกไนมีไต ๓ นากถหวา ๓ นากถวจน ๓ นามง ๓ ฉนพระ
 องคชะนญาตชน, ค้อชวณชววยจะโครกถนกนชนน. ค้อพรอมค้อย
 องค ๕ ปรการตงพรณามาน, คัตถุภาตจิงชาต. แต่ในมะหฉต
 ทง ๘ ปรการ, ค้อคานมะพรำวชนนใหญ่ชนนด้ามตอ, พักนาเคำ
 แดงไมแดงไทยแดงกวานน, จะคณนาเชอกนเมอชคณบายนชชาติคัต,
 แต่นาโหมะพรำวดังเดยฉนกนไตเมอชคณบายไมชาตคัต. แต่คัต
 นจะคัตระวาทคณน, พรอมค้อยองค ๓ ปรการจิงชาตคัต, ฉภาจะ

พอนชบัตตลิตเป้านน ๑ คือไปดไปฟังกัต, กระทำเองกัต, ไซผุชอน
 ใ้กระทำกัต, ประการหนึ่งถ้ามิได้ ไปมิได้ ไซ, แฉงนชอนอยู่ในทโค
 ทหนึ่ง, แฉงไปกัต ใ้ฟังกัต, คัดบมิได้ขาด. อนึ่งคือใจแฉง
 จำเภาะไปดไปฟัง, ทำเองแฉงไซผุชอนกระทำน ๑ คือพร้อมด้วย
 ของค ๓ ประการดังพรรณนามาน, คัดนชงชาติ. ในมาตคณชน,
 พร้อมด้วยของค ๓ ประการจชงชาติคัต, คือพวงตอกไม้ของหอม. อัน
 จะพวงชดเกดแฉงคเรของประดับทงปวงน ๑ คือทวงชดเกดประดับค
 นน ๑ คือจัตแฉงทาชดเกดจำเภาะประดับคตแฉงน ๑ คือพร้อม
 ด้วยของค ๓ ประการคัตมาตจชงชาติ, ถ้าโรคจะทวโรตมเกวของหอม
 นนคัตมิได้ขาด. ในคัตอจจาดชยชน, มีองค ๓ ประการพร้อมคัต
 นนจชงชาติ. คือคเรของตคชนมีคามาก, มีพรมเปนค ๑ เคียงชอน
 ชนดังกวาค็อกชางไม้ ๑ คือคชชอนชอนในชาคันคเรของตคชนดังชอน
 มีคามาก ๑ เปนของค ๓ ถ้าพร้อมทง ๓ คัตอจจาดชยชงชาติ. ใน
 ชاطرปราชญชน, พร้อมด้วยของค ๓ มีเงินทอง ๑ เฉพาะเปนชองค ๓
 เขาใ้แฉงนคเรรับเขาด้วยชนคมิได้ทามเขา ๑ พร้อมด้วยของค ๓ ประ
 การ, คัตชاطرปราชจชงชาติ. แฉงคชณะคัต ๕ คัต ๘ คัต ๑๖ คัตดังพรรณนา
 ไปรค มาทง น, ใ้ชทตของชดพระบาทผู้ใหญ่ชนชย ทงปวง
 พิจารณาใ้ชชนปากชนใจ, ใ้คตามใ้ชคความดังใจโดยแฉง, จึงใ้
 คมาทชนคัต ๕ เปนนิจคัต. คมาทชนคัต ๘ ในวณช ๒๐. ถ้าคชทชา
 จะคมาทชนคัต ๑๐ ใ้ชคฉฉนดังชชมากก็ไ้, แฉงใ้ชคฉฉนคพระสงชเข้า
 มา, รับพระราชทานฉฉนคาคฉฉนในพระราชวงชฉฉนในวณช ๕ รูป. แฉง

เวณิกิยาผู้นั้น, ย่อมเกิดกามกำหนดพร้อมเต็มบริบูรณ์ จึงดำเร็จ
 เป็นครุกรรมอกฤชโรโทษ, ครั้นดับถึงชาวอนาคต, ไปตกอยู่ในโศห-
 ภิรมภินรท. ทกหมันนัณเฏวชนมา, ทนทลชเวทนาอยู่ในอตุตฺถนรท
 สิมพลไม้งอ, หนามยาวดีบหลอองคฺฉ. นายนิรยยาตรมกัณทิมเทง,
 แร้งการุมกัณจิก. ครันตึนกรวมชนมาเปนหญิง ๕๐๐ ชาต, เปน
 กะเทย ๕๐๐ ชาต, เปนลัทธิเวาตชนเดีย ๕๐๐ ชาต, บาปกรรมใน
 อยายกุมกัณ. ในประจบุณนเเต, พระมหากระษัตริยเจ้า ให้มีพระ
 ราชกำหนดบทพระอัยการไว้ว่า, ชายใดล่วงประเวณิกิยาท่าน, ให้
 ปรับใหม่โอโทษ โดยยศถาคคฺฉ. ตังจนหญิงร้ายให้งโทษประจานเพื่อ
 ว่าจะให้งดางฮาคะโทษอันใหญ่อันนอยให้เบาบาง, แลช้ราชการ
 อาณาประชาราษฎรทกวันน, มิได้กตฺวโทษในอิชโถย, ประโถย
 คุจกตฺวาจนันยังต้องประเวณิกิยากัน, จะเกิดคิตาฆ่าพันกัน, จะเปน
 จดจตในแผ่นดิน, จะระวางโทษเดียมได้, แคน้ดับไป, ชายใจดวง
 ประเวณิกิยากัน, ชายเจ้าผจจับได้, เขาตจนากฎหมายร้องฟ้อง
 แก่ฎีกาเจ้าเมือง, พิจรณาเปนลัทธิว่า, ทำชู้ด้วยภริยาท่านจริงช้,
 ถ้าชายเจ้าผจมีความเจ็บแค้น, ไม่เขาบาทเบยสิ้นใหม่, จะเขาชู้ตริ
 กันแต่ชายผู้เดียนน, จะให้กมิได้, เปนคันเพราะหญิงปลงใจให้ชาย
 ตมาคม, จึงได้รวมประเวณิกัน. ให้ผู้พิจรณาตราการ, ตังชาย
 ช้แลหญิงให้แก่ชายเจ้าผจ, มันผูกไปพันแทงเดียมตังหญิงร้ายชายช้.
 คุจหนงเพชชาฎพันแทงคนโทษตังตายน. ห้ามอย่าให้ดับแลเช็ดเนื้อ
 เลือหนง, ชารกรรมทำด่าบากไว้เปนอันชาติทีเดียว. แลให้ฎีกาตระ-

ถากกร ไประโหระเหตด้วย. ถ้าชายเจ้าผดยงรักษภริยา, กตวิเวร
 นุเวระคิดพันชตัว, จะฆ่าชายชู้แดงหญิงเสียมไม้, จะเอาบาทเบยดิน
 ใหม่ก็ให้ฎาตระถากกรตั้งตั้งขไปให้ปรับ. ถ้าบ้นคาคักัดชายเจ้าผ
 มากให้เอาตั้งปรับใหม่ตัวชายชู้. ถ้าบ้นคาคักัดชายชู้มาก, เอาตั้ง
 ปรับใหม่ตัวชรายชู้. ตั้งหญิงรายชู้ก็ตั้ง, ก็ให้ปรับใหม่โดยพระ
 ราชกำหนดพระอัยการ. ถ้าผู้ โทมิได้กระทำตามจะเอาตัวเป็นโทษ
 ตามโทษอันโทษ, แต่ให้กฎหมายบอกจงทอ, กฎให้ โฉนวันศุกร์
 เดือนดับต้องแรมดับคำ สุดศักราช ๑๓๕๕ ปีชวดจัตวาศก, พระ
 ๑๑. ๑. กฎให้ไว้แก่พระสุริยวงศ์ชายชวฉาในนอก, ให้กฎหมาย
 บอกแก่เจ้าพระยาแดงพระยาพระทอง, เจ้าราชชินภักชนหม่นพันทนาย
 ฝ่ายทหารพลเรือนมหาดเล็กขอเฝ้าชวฉาท, ข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่าย
 ใน, แลข้าหลวงกรมพระราชวังบวรวิฐานมงคล. กรมพระราชวัง
 หลวง. ผู้รักษาเมืองฉะเชิงเทรากรมการเมือง ๑๑. ๑. ปาก ได้ฝ่ายเห็นอทั้งปวงจง
 ทอ, ด้วยเดิมเจ้าบรมกรมกรมทหารราชาธิบดีผู้ทรงทศพิชราชธรรม
 อันมหาประเดรัสู, เด็ดจ้อออกณพระที่นั่งตั้งตามหาปราสาทโดยมรพา
 ภิกรม. พร้อมด้วยอัครมหาเสนาธิบดีมนตรีกระวีชาติราชบัณฑิตยา
 โหโรราชครู, เฝ้าพระบาทบงกชมาศ. จึงมีพระราชโองการมาร
 พระบัณฑิตสุริยวงศ์หาทศหวัดเห็นอเกล้าฯ ตั้งว่า, มีกฎหมายธรรม-
 เนียมแต่ก่อนว่า, ผู้ซึ่งจะตั้งมาทำราชการเป็นมหาดเล็กชวฉาทขอ
 เฝ้า, ย่อมมีความชอบกอบไปด้วยคุณแลอริบคดีย่ประการ, คุณานุรูป

ล้มคว่ำจึงให้กราบบังคมทูลพระกรุณาฯ ถวายใช้ราชการ. ถ้าเป็น
 หินชาติหาตระกูลมิได้จะมาเป็นมหาตมเอกขอเฝ้าชาวที่ อย่าให้รับเอา
 บังคมทูลถวายเตยเป็นอันชาติที่เดียว, ด้วยเหตุว่าไม่เคยดูพระราช-
 ถาน, อันชอบด้วยเครื่องขุดถาวรเป็นที่ห้าม, ยากทบทุดจะได้กับได้
 เหน, ครั้นได้กับได้เห็นเผ่าเห็นพททได้จะมีน้ำใจไว้รับของจากทง-
 คักัด้าหา, ท้องตางจในแผ่นดินให้เคองไต่ตองฯ คำ: ๆ ล้มมา,
 ทุกวันนั้นผู้หวังไวกว่าแต่ก่อน. บัทรแสดทานข้าราชการมีชาติ
 ตระกูล, เคยทำราชการนมน้อย, ซึ่งทอหม่นนายเจรมหาตม,
 แดเจ้ากรมปลัดกรมจัตเฝ้าผู้ล้นคทำราชการ, มีผู้มาถวายใช้ราช-
 การเป็นชนหม่นมหาตมเอกขอเฝ้าชาวที่, ล้มเตจพระเจ้าตุชเชอทาน
 เรอ ๆ เจ้าต่างกรม ๆ ฝ่าย นำฝ่ายใน, ที่ มี สติปัญญา ความอดาย
 อดสูร ผิดแสดชอบ, ก็เกรงกลัวพระราชอาญาบัญญัติ, อยู่ถ้าให้
 ภักดีทำราชการ ได้ราชการอยู่ไม่เคองไต่ตองฯ ที่เป็นคนหินชาติ
 ชว, มีคุณคุณมิตแต่ทथाไ้สรว ความ อดายอดสูร ผิด แด ชอบ
 ไม่, ก็มิหน้าใจกำเริบอจของทงคักัด้าหาภักดีชระชยาบชว. ดุจ
 นายเถอนมหาตมเอกเจอนเคช
 นายจันเป็นหม่นราชบริวัษ ๆ ของค
 หนึ่ง นายของจัน มหาตมเตจพระเจ้าตุชเชอ } คบ
 นายจามเป็นหม่นภักดีบ้นยงกรมจันนอก
 นายทองลุ่มมหาตมเอกพระเจ้าตุชเชอพระราชวังหลัง

พวกเพื่อนเสด็จรา เณ่จอนน้ำ ตะพาน บ้านม่อ, ผัดก แจมอนุภรรยา

พระยาคลังซึ่งเดินไปตกน้ำลง, มีผู้ห้ามปรามพาดพาดโทษคดีวิวาทเกิด
ความเคืองโต้ตอบ ๆ มีขอบนักหนา, ให้ตั้งพระราชอาญาเขียนคนละ
๕๕๐ คนละ ๖๐๐ คนละ ๕๐ คนละ ๓๐ ที, ส่งไปจำไว้ณคุกตามโทษา-
นุโทษ. แค้นตั้งไปเมื่อนำถ้ำราชการณใหญ่ผู้น้อย, เจ้ากรมปลัด-
กรมหัวหมื่นนายเวนมหาตเล็ก, จะจัดผู้ใดทูลเกล้าฯ ถวายใช้ราชการ,
ในมหาตเล็กขอเผ่าชาวต, สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสียดานเธอ ๆ เจ้าต่าง
กรม ๆ ฝ่ายหน้าฝ่ายใน, แต่เจ้าท้าวกรมมิได้ให้ พินิจพิเคราะห์เหตุ,
คุณานธรม ซึ่งจะเข้ามาท้าวราชการณ. ถ้ามบัติตามารดาญาติพี่น้อง,
ท้อใจไครยกินยอมเยาเรือนเป็นหลักแห่ง, แล้วก็เป็นคนดีขี้ขอม
ดีกับญาติชมาไครยกความถอยอดดี, วิสศขอมมีคุณจกมดีสมควร,
จึงให้รับทูลเกล้าฯ ถวายไว้ ใช้ราชการ. ถ้ามบัติตามารดาญาติพี่-
น้อง, ทักมทอยเป็นหลักแห่งมีได้, เป็นคนใจเฒ่เทยอเวธาไครยกิน
อยู่บ้านตถาคพค้าต, อดความรามอย่าให้รับทูลเกล้าฯ ถวายใช้ราช-
การเป็นมหาตเล็กขอเผ่าชาวต, สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, สมเด็จพระ-
เจ้าหลานเธอ, พระเจ้าอยู่หัว, พระเจ้าหลานเธอ, เจ้าต่างกรม ๆ
ฝ่ายหน้าฝ่ายใน, แต่เจ้าท้าวกรมมิได้ ใช้ราชการครมดีสมควร. ถ้าได้
เข้ามาเป็นมหาตเล็กขอเผ่าชาวตอยู่ก่อนแล้ว, ก็ให้เจ้ากรมปลัดกรม
หัวหมื่นนายเวนมหาตเล็ก, ข้าราชการถุกตั้งออกจากมหาตเล็กขอเผ่า
ชาวต, ให้ศึกมือเป็นฝ่ายเล็กเขาเตอนออกเคอนใช้ราชการตจหนึ่ง
ไพร่, อย่าให้เขาได้เป็นมหาตเล็กขอเผ่าชาวตเป็นอันชาติเดียว, ถ้าม-
บัติตามรับตั้งน, จะเอาตัวหัวหมื่นนายเวนมหาตเล็กเจ้ากรมปลัดกรม

จางวางเป็นโทษตามโทษานุโทษ. แต่ให้ตัดศีรษะชวาทมาขบถอง
ทั่ว. กฎให้ไว้ณวันพุทธเดือนสิบสองแรมหกค่ำ จุลศักราช ๙๕๖
มีมโรงฉศก- ๓๘

๓๘ ๐ กฎให้ไว้แก่พระศรีศิวติชัยชวาในนอก, ให้กฎหมาย
บอกแก่เจ้าพระยาแลพระยาพระทองเจ้าราชวินิต ขุนหมื่นพันนาย,
ฝ่ายทหารพลเรือนมหาดเล็กขอเฝ้าข้าเจ้าค่างกรม, กรมพระราชวัง
บวรวิษณุเมือง, กรมพระราชวังหลัง, แลมรรคาเมืองฝรังกรม
กรมกรหัวเมือง ๓๖ ปากไตฝ่ายเหนืออาณาประชาราษฎร์จงกั,
ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรพระพุทธเจ้าอยู่หัวบรมโกศ
มโหฬารราชาธิราชเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ, เสด็จออกณพระ
ที่นั่งบุษบกมาตามท่าจักรพรรดิพิมาน, พร้อมด้วยเสนาพร้อมด้วย
ราชปโรหิตาจารย์เฝ้าพระบาท, มีพระราชโองการมาพระบรมนคร
สดัดหน้าท้าวหรือเห็นอเสดฯ ดังว่า, ทว่านี้ไพร่ฟ้าชาวแผ่นดินซึ่งตั้ง
อยู่ในสัตย์สัตย์เพียงชีวิต, เป็นดั่งมาขอชีวิตนั้นน้อย, หามีใครตั้งอยู่
ในสัตย์สัตย์เพียงชีวิตไม่เป็นธรรม, มิได้ก่อโทษในอศัตต
ประจุบัน, เห็นแต่จะใส่พศศเงินทอง, มาเป็นประโยชน์เพียงบุตร
ภรรยาอันเป็นอันมาก. ขออภัยคิดกันแต่พวกพาดทำอบาย, เขาบุตร
ภรรยาญาติพี่น้อง ลูกหลาน ข้าคนคน ไปขายไว้แห่งหนึ่งแล้ว. เขา
ไปขายอีกแห่งหนึ่งต้องแห่งเก่า. บางบ้างจางวางคนหลวง, แลบ้าง
ไพร่ข้าทูลตของขลุ้พระบาทข้างหน้าข้างในไปขายได้เงินแล้วแบ่งปันให้

ตัวเบาบาง, โหนายประกนบางผุ ชายเอบ้าง, ชายไวดนหนึ่งดอง
 วัน. เดือนหนึ่งดองเดือน, โหดเบยหนกมบ้าง, บางทีเขาไปชาย
 เดวมได้เขาตัวเบยมาให้, ไซ่, ภาทินหลบหลกหนทงคเบยหลายประ-
 กนกมบ้าง, บางทียอมคิดพลองดักเขาทาสของไพร่ฟ้าประชากร ซึ่ง
 มีค่าตัวแล้วเอาไปขายกมบ้าง, นายเงินต่อนายเงินหวดวรวงฟ้องให้
 เรียก, ต้องเจียพดคทองเงินค่าฤชาตราการช้าลงอีก, ได้ความ
 เดอครอนเป็นอันมาก. แต่อาชยอมชอคนชวไม่กตงไภยคบคิดกันทำ
 ณะ, ชกขมชนมากกว่าแต่ก่อน, จระวางโทษไว้มิได้. แต่ด้น
 ไปเมื่อน่า, หวนอย่าให้ชวเดอชบตรกรรยาญาคัพนของชคนบ่าวไพร่
 ซึ่งชวไวดหนึ่งหนึ่งแล้ว, ยมมิได้ให้เงินแก่นายเงินเดมนี้. เขาชย
 คช ๆ กันไปอีกแห่งหนึ่งดองแห่งอ่าแห่ง. เป็นหลาย ประทอนลัด,
 แลจางฉานเขาคนหลวงแลบาวไพร่ชาทลตอง ๆ ชางนำชางให้, แล
 ลกเขาชวไทยไพร่ฟ้าประชากรซึ่งมิได้เป็นบตรกรรยาญาคัพนเอง, ชว
 คนตนไปขายเป็นอนชชาติเดียว. ถ้าผ ได้มฟังยงคอบหากนคระคาคจ
 หนึ่งกล่าวมาน, มู รื่องฟ้องว่ากตงพิจารณาเป็นดศย, จะให้ตง
 พรราชาญาเขยณผุ ชายนายประกนตัวเบยคนดะดามยก. ให้ทเวม
 มลตามฉนทเวมเรือดำวัน. แลตัวเบยนั้นถ้าเป็นคนหลวงเดมมีนาย
 เงินอย, ก็ให้ตงไปเป็นคนหลวงแต่นายเงินเก่าตามเดิม, แต่บตร
 กรรยาผุ ชายนายประกน, มิได้เป็นคนหลวงมิได้เป็นทาสก็ให้ตงให้
 แก่นายเงินใหม่ใช้ต่างทาสใช้ต่างเงิน. ถ้าผุ ชายนายประกนหาบตร
 กรรยามิได้. ให้เขยณผุ ชายนายประกนเร่งเอาเงินดงให้แก่นายเงิน

มานะมาก, จะให้เป็นเกียรติยศแก่พระองค์, มิได้มีวิจารณ์ปัญญา
พิจารณาเห็นโทษ, ที่ข้าทูลฉลองฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อย, ครั้นจะกระทำตาม
ก็จะขาดพระไตรยสรณาคมเป็นมัจฉาตฤฎี, แดห์หม่นหมอง พระไตรย
สรณาคม. ฝ่ายข้าทูลฉลองฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อยแต่ก่อนแต่ทุกวันนี้, กลับ
ทำตามสืบกันมาด้วยโมหาคติ, ภยาคติ, ฉันทาคติ, ทำด้วยหลง
ปราศจกปัญญาพิจารณาเห็นผิดแต่ชอบก็มี, ที่ทำด้วยกลัวภัยใน
พระราชบัญญัตินั้นก็มี, ที่ทำด้วยฉันทาทามิครักใคร่เคารพนับถือว่า
ดีเลิศประเสริฐก็มี, ก็เป็นวาทโทษที่ พระไตรยสรณาคมจะขาด
เจ้ารำหมอง, เพราะมีพระราชบัญญัติไว้ ให้ไว้ฉบับเคารพรูปพระ
เจ้ารามาริบัติ, คือรูปพระเชษฐบิดรก่อนพระรัตนไตรยนั้น, แด่จิตร
โลกย์ถือพระไตรยสรณาคมก็เป็นโลกย์, ก็ขาดพระไตรยสรณาคม
เป็นมัจฉาตฤฎี, แดห์หม่นหมองพระไตรยสรณาคม, ด้วยความหลง
แต่ความสงสัย, มิได้เชื่อเพื่อรักใคร่ในพระรัตนตยงชัคณ, คดายตง
ด้วยความศันเคยมับถือรูปพระเชษฐบิดรเทพารักษนั้น. ประการนั้นจะมี
เห็นผิดไปว่า, รูปท้าวพระยา, เทวดาตัวเลิศประเสริฐกว่าพระรัตน-
ไตรยแต่ว่า, จึงไปนอบนบนมัสการรูปพระเจ้ารามาริบัติก่อนพระ
รัตนไตรยนั้น, มีควรวักหนา จึงทรงพระมหากรรณาโปรดเกล้าฯ ให้
ข้าทูลฉลองฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อยทงปวงรักษารัตนไตรยสรณาคมแต่คิดส
คิด ๘ คัด ๑๐ นั้นให้บริสุทธิเป็นมหามงคล, พนจากจตุรกายดังดาราทุกข
เป็นสุขในปัจจุบันอนาคต, ครั้นมีพระวิจารณ์ปัญญาเห็นคุณแต่โทษ
แล้ว, จะมีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ อนุเคราะห์ห้ามปราม, ก็จะได้

ทางกรุณาไมตรีไปมีควรหนักหนา. ^{๕๕๖}แดนสืบไปเมื่อนา. ^{๕๕๗}ครนพชตรุค-
 สารถจะถอนำพระพิทสัตยาแดง, ^{๕๕๘}ให้ชาทุตของฐิตพระบาททงปวง
 มีเครื่องดีการบชา, ^{๕๕๙}แต่เครื่องประโคมแควดังรบปาทของไชยประ-
 โคมดำเร้งแคว. ^{๕๖๐}จึงกราบนมัสการพระพทสบัญเภากรพระแกวมรกฎ,
 แดพระดำริกาชาคเจตย, ^{๕๖๑}พระพทพระชรรมพระดังชดวยดีดยเคารพ
 เดรั้งแคว, ^{๕๖๒}จึงรบพระราชทานนำพระพิทสัตยาเกอน. ^{๕๖๓}แต่ขออกมาอภิศ
 กุศลแผผลให้แกภนเทพารักษแตฮากาคเทวด. ^{๕๖๔}แต่เอาพระรัตนคยา
 นภาพจำเรญพรให้แกอมนุษยมนุชยทวาทงปวง, ^{๕๖๕}ด้วยพระบาพิภค
 สัมภังกลึงจนจบ. ^{๕๖๖}หมอมนุษยมนุชยเทพารักษทงปวงไครบอนุโมทนา
 ล้วนผลกุศล, ^{๕๖๗}ซึ่งเผให้ด้วยพรหมวิหารานุตถน, ^{๕๖๘}ก็จำเรญทพย
 สัมบตยงๆขึ้นไป, ^{๕๖๙}จะมีน้ำใจเต็มโดยนุคคือฝูงมนุชอนมน้ำจครอภิศ
 ล้วนผลกุศลให้ชน ^{๕๗๐}จะชวยอภิมาธรักษาให้พ้นจากภัยอันตรายทงปวง,
 ด้วยสัมมาปฏิบัติมนคยงย่นอยในคณพระรัตนไตรยอันเป็นมหาผงค
 ถ้าเด็คประเดรัฐ, ^{๕๗๑}ก็ระเป็นอุปนิสัยไค้พระโลกทรธรรณาคมพ้นจาก
 ทุกขดังดำรปนเทียงเท. ^{๕๗๒}แต่ให้ชาทุตของ ^{๕๗๓}ผู้ใหญ่ผู้นอยฝ้ายนำฝ้าย
 ในทงปวง, ^{๕๗๔}กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมวยนจททุกประการ ถ้า
 แตผู้ใดมิไค้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมวยน, ^{๕๗๕}จะเอาตัวเป็นโทษ
 ตามโทษานุโทษ. ^{๕๗๖}กฎให้ ^{๕๗๗}ไว้ณฉนศกรเคอนหกชนสืบดีคา, ^{๕๗๘}เจดศักราช
 พันร้อยดีสิบเจ็ดบมดังดีปลศก. ^{๕๗๙} ๕๖

๕๖๖. © กฎให้ไว้แก่พระสุริศวัชชัยชวาในนอก, ^{๕๖๗}ให้กฎหมาย
 บอกแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้นอยฝ้ายทหารพลเรือน, ^{๕๖๘}พระราชวังหลวง

ทุกหมู่ทุกกรม, ด้วยมีพระบัญชาโปรดเกล้าฯ ตั้งว่า, ทุกวันจันทร์ เชิญ
พระราชวังบวรวิฐานมงคลเขาสืบตั้งในกรมพระราชวังบวรฯ มา
ขอผู้คนมาว่าไฟร์, แต่มาตั้งด้วยเหตุน้ำขึ้นถึงโตต่อข้าราชการพระราช
วังหลวงนั้น, ต้องเกินหาอย่างไม, มีติดชอบนักหนา. แลขึ้นไป
เมื่อน้ำ. ถ้าแต่เจ้าโศกกรมพระราชวังบวรวิฐานมงคล, จะขอรับตั้ง
ขอผู้คนมาว่าไฟร์, แต่มาตั้งด้วยเหตุน้ำขึ้นถึงโตต่อข้าราชการพระราช
วังหลวงนั้น, อย่าให้ข้าทูลละอองฯ ใหญ่ขึ้นขอพระราชวังหลวงเชื่อ
ถ้อยฟังคำเป็นอันขาดทีเดียว. ให้จับเอาตัวผู้นั้นตั้งขังกรมวังพระราช
วังบวรวิฐานมงคล, ให้เร่งเอาเหตุน้ำขึ้นถึงขังกุมทนต์. ถ้าแต่ขา-
ราชการพระราชวังหลวงเห็นแก่เจ้าโศก, ผู้เอาขอรับตั้งมาว่า, มิได้
จับกุมตั้ง, แลรีบทำตามตั้ง, มีติดด้วยรับตั้งจะเอาตัวข้าราชการผู้นั้น,
แลเจ้าโศกมีเอาขอรับตั้งมาว่า, เป็นโทษจกกันโดยโทษานโทษ, ให้
มหาดไทยกระตราใหม่หมายบอกจงทั่ว. กฎให้ไว้ณฉันทพิทศเดือน
สิบสองแรมสิบสองค่ำ, จตุศักราช ๓๓๔๘ ปีมะแมพศก. พระ

๕๒ ๑ กฎให้แก่พระตำรวจช่วยของในนอก, ให้กฎหมายบอก
แก่เจ้าพระยาแลพระยาพระหลวง, เจ้าราชทินกุตขึ้นหมื่นมหาดเล็กขอ
เผ่าชาวทพทนายฝ่ายทหารพลเรือน, ข้าเจ้าต่างกรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน,
แลเจ้าหลวงกรมพระราชวังบวรวิฐานมงคล, ข้าหลวงกรมพระราชวัง
หลัง ผู้รักษามองผู้รังกรมการปากโตฝ่ายเห็นอาณาประชาราษฎร
ทั้งปวงจงทั่ว, ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมนาถบรมมพิตรพระพุทธเจ้า
อยู่หัว, ผู้ทรงทศพิชราชธรรมอันมหาประเสริฐ. แลตั้งตั้งโดยพระ

๕๖
 ทนงบุษบภมาตามหาจักรพรรดิพินาน, พร้อมด้วยเสนาพฤตมาตย
 นักปราชญ์ราชบัณฑิตยปะโรหิตาจารย์ เผ่าพระบาทตามอันดับผู้ใหญ่
 ผู้ย่อยโดยขนาด พระศรีวิโรจราชเดรัจฉิกรวมบังคมทูลพระกรุณาว่า,
 นักเดงมีชอทุกวั้น, ชนโกพนันกัน, เขามัดผูกทำวให้ชนกัน, ถึงแก่
 ชิวคบบ้าง. บางทีเขามัดผูกค้ำกะไก่ไข่โถหดชอกบ้าง, บางทีแทงกัน
 คาบอดทงดองช้าง, เย็บคาถองหุโไวบ้าง, ให้นำหัดบกดเทียบเดียบ้าง,
 บางทีได้ยาเบื่อเมาให้ กันบ้าง, กัดขนะเป็นแพ, คัดอุบายเอาแต่ทรัพย์
 เป็นอาณาประโยชน์, เกิดวิวาทกันเนื่องๆ. จึงมีพระราชโองการมาร
 พระบณชฎูร์ดีหน้าทศาหรือเห็นชกเอาเห็นอกรรมอมลงว่า, ทุกวัน
 ๕๖
 นตงพระไทยแต่จะทำนบำรุงพระวรพุทธศาสนา, โพรฟ้าประชากร
 ให้อยู่เย็นเป็นสุข, ให้อยู่ในศีลธรรมทั้ง ๕ คำรงจิตรจักรศึบาเพญ
 คิดทาน, จะได้ศุภคติภมมุษยสมบัติ, นิพนานสมบัติเป็นประโยชน์แก่
 ตน ฝ่ายข้าราชการแต่โพรฟ้าประชากร, มิได้เห็นโทษโทษในอนาคค
 ประจุบัน, ครอบงำชกชนกันชนไก่, ชนนกคัม, ชนนกกทว, ชนนก
 ศึรชมพ. จับปล่าให้กัดพันกัน, ทักกลโถหกด้อเอาทรัพย์เป็นอาณา
 ประโยชน. ปราศจากปัญญา, มิได้พิจารณาเห็นคุณแห่งบุญกุศล
 หนหลัง, ตั้งแต่มัดเมาตมกลงไปด้วยทรัพย์สมบัติพิศถาน, ทักกร
 กุศลทุงจิตจักรเป็นพวด, กอบไปคด้วยบวปอดามก, ไม่เกรงบาปกถ
 บวปถอผิดมีความชวต่าง ๆ. ครันดับจักรทำตายเบญชน, ไปคกนรก
 ๕๖
 อยู่ชงนาน, ครนพนชมาเป็นเปรต, ถือกระบงเหตุถูกเป็นเปลว
 เพลงคนละอน. ถ้อยที่ถ้อยคันทนทุกชเวทนาแต่นด้าหัด. เพราะ

กระทำจันทรกรรม, ก็เป็นกรกรรมอันใหญ่, จะชวนกันไปสู่อบายกุม
เดียดัน, จะตะไควมิได้. แต่ขับไปเมื่อน้ำ, ห้ามอย่าให้ผู้ใด ๆ กระทบ
ชักชวนกันชนไก่, ชนนกคุ้ม, ชนนกทวา, ชนนคคีริชมพ, แฉจับปลา
ไหลตกกันเป็นอันขาดทีเดียว. ถ้าผู้ใดไม่ฟังจับได้ พิจารณาเป็นสัตย์, จะ
ให้ถึงพระราชาอาญาเขชน, ปรับโทษตามโทษานุโทษ. แต่ให้สัตย์

หมายบอก, แต่มีตราแจกไปเมือง } ปากไตฝ่ายเหนือ, ประกาศ
๒
๓
๔

มีว่าร้องอาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงจงทอ, ให้กระทำตามพระราช
กำหนดแจกมาน. กฎให้ไว้ณวันศุกร์ เดือนสี่ ขึ้นค่ำหนึ่ง จดศักราช
๓๑๒๒ ปีวอกโทศก. พระ

๕๓ ๑ กฎให้ไว้แก่พระสุริยวงศ์ซ้ายขวาในนอก, ให้กฎหมาย
บอกแก่เจ้าพระยา แด่พระยา พระ หัตถวง เจ้าราชทินกต ชนหมื่น
พันทนาย, ฝ่ายทหารพลเรือน, มหาตเดกชอเมืองเจ้าต่างกรม,
ฝ่ายหน้าฝ่ายในมิกกรมหากกรมมิได้, แด่ข้าหลวง กรม พระราชวังบวร
ตั้งฐานมณฑล, กรมพระราชวังหลัง, แด่ผู้รักษาเมือง ผู้รั้งกรมการ

หัวเมือง } ปากไตฝ่ายเหนือทั้งปวงจงทอ. ด้วยพระบาทสมเด็จพระ

บรมนารถบรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว, เด็จพระราชดำเนินออกณะ
พระที่นั่งดุสิตตามหาปราสาท, พร้อมด้วย มุขนมนตรี เฝ้าพระบาทเป็น

อันดับ. มีพระราชโองการมารพระบัณฑูรคำหรือเห็นอกเกล้าฯ ตั้งว่า,
 ทรงพระราชดำริชาน้ำเพญพระราชกุศล, ถวาย จึงเห็นนิตยภักดิ์ แก่
 พระสังฆราชาคณะอันดับ, อนึ่งรวมมาทศวรรษเป็นนิตย. แดพระยา
 ประเทศราชซึ่งเข้ามาเผ่าถวายบังคมพระบาท, แฉงราชการณกรุง-
 เทพฯ ทั้งพม่า กระแซ ถวาย พูชน เชมร. ซึ่งเข้ามาสู่พระบรมโพธิ
 สัมภาร, ก็รับพระราชทานเป็นอันมาก. แดพระราชทานน้ำได้เข้าน้อย
 ไม่พออุณคน, แดเจ้าเมของกรมการหัวเมือง, ถูกค้าแต่เรือเข้ามาขอ
 เข้านกรุงเทพฯ ออกไปขายต่างประเทศ. ฝ่ายตุ๊กคำโรงตีทถอนชาย
 เข้างดงป่าเถาเถาเรือใบเป็นอันมาก, เขาในพระนครน้อยถง, ราคา
 เขาจะแพงขึ้น, สมนั้นพรหมณี ไพร่ฟ้าประชากรจะได้ความขัดสน.
 ประการหนึ่งเกิดอกจระมีราชการศึกตั้งความมา, จะขัดสนด้วยเสบียง
 อาหารเข้าเป็นกำลังราชการ. แต่หนีลไปเมื่อน้ำ, ห้ามอย่าให้ใครได้
 ขอเขาขายเขา, ถงดงป่าเถาเถาเรือใบเป็นอันขาดทีเดียว. ถ้าแต่
 ผู้รักษาเมืองกรมการราชฎรเมืองใด, ขัดสนเขาจะแต่งเรือเข้ามาขอ
 เขาออกไปเป็นกำลังราชการ, ก็ให้บอกเข้ามา. เมืองขึ้นกระตาคม
 กรมท่า, ให้เขาเห็นความกราบทูลพระกรุณา. ถ้าทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้, จะดวงเข้างดงเรือดำใด, ให้บอกตาม
 พนักงานกรมท่าแต่กรมท่าก็ให้รู้จำนวนเขา. ถ้าผู้ใดสกัดขอ
 ขายเข้างดงป่าเถาเถาเรือใบ, มีผู้นำร้องฟ้องพิจารณาเป็นแน่,
 จะเอาตัวเป็นโทษ. กฎให้ไว้ณวันเสาร์ เดือนหก แรมเก้าค่ำ จุ-
 ลศักราช ๑๖๕ ปีกุนนักษัตรเบญจศก. พระ

๕๕ ๑ กฎให้ไว้แก่พระศรีศัควคัยชวาโนนทก, ให้กฎหมาย
 มอก แก่เจ้าพระยา แด พระยา พระ หดองขุน หิมันพันทนาย ฝ่าย ทหาร
 พลเรือน, กรมพระราชวังบวรวิฐานมงคล, แด กรมพระราชวัง
 หล่ง, เจ้าต่างกรมหากกรมมิได้. หัวเมือง } ปากโตฝ่ายเหนือจวงหัว.
 ค่ายเดิมเจ้า พระพุทธเจ้าอยู่หัว บรมนารถ บรมบพิตร, ผู้ทรงทศพิช-
 ราชธรรม ชั้น มหา ประเดรัสู, เล็ดจ้อก ณ พระ ที่ นง คูัดตามหา-
 ปราสาท โดย อตุรภิษฐ, พร้อม ด้วย อัก มหาเดณาธิบดี ภาวะวิชาติ
 ราชปะโรหิตาโหรรราชครู, เจ้า พระบาทมงกษมาศ, จึงมี พระ
 ราชโองการมาร พระ บัณชูร์ สุรดีหนาท คำหรือเห็นอเถดจ จึง ว่า,
 พระราช กำหนดกฎหมายอย่าง ธรรมเนียม แด ก่อน มีอยู่ว่า, ทรง
 พระกรุณา โปรดเกล้า ฯ ให้ ชำราช การณ์ โหญ ผู้น้อยไปรุ่งเมืองครอง
 เมือง, ให้เป็นปลัดยกรับตรกรมการผู้ โหญ ผู้น้อยกดี, แดเจ้าเมือง
 กรมการจะบอกขอเอา ผู้มี ชื่อ เป็น กรมการ, หดองขุน หิมันชวา
 นานกดี, ให้เจ้าพนักงานผู้ตั้ง ณ กรุงเทพฯ ตั้ง แต่งไปรับ ราชการ
 ตาม ตำแหน่ง ที่. ถ้า หัวเมือง ชนมหาคไทย ให้ มีตรา พระ ราชดีห์.
 หัวเมือง ชนม กระจาใหม่ให้ มี ตราคชดีห์. หัวเมืองชนมกรมทำให้ มีตรา
 บวแกว. นวตราเจ้าพนักงานตามหัวเมืองชนม, เจ้าเมือง กรมการ
 จึงจะไดรรูจกมณายผู้ตั้ง ๆ จึงจะไดรรูจกบาวของตัว. เจ้าพนักงานผู้ตั้ง
 แดเจ้าเมืองกรมการทุกอัน, ละพระราชกำหนดกฎหมายเดิม, ผู้ตั้ง
 กมิไดรรูจกบาว, เจ้าเมืองกรมการชาวด้านใต้กมิไดรรูจกผู้ใดเป็นมุด

นายผู้ตั้ง, ปันปันกันอยู่หาเป็นชนบชนชาติไม่, อย่างธรรมเนียมสำหรับ
แผ่นดินพื้นเพื่อนไป, จะชำระเอาราชการสำหรับกรมจัดตั้ง. แต่พระ-
ยาพิทังพระปลัดกรมการคนมีชื่อเมืองพิทัง, พ้องกล่าวโทษกันเป็น
ความข้อใหญ่หลายข้อ. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เอาหลวงชน
หมนกรมการเข้ามาชำระนำพระทัญจะเอาความจริง. หาดวงชนหมน
ทงนคนานรปก็เป็นไพร. หาดมคตจะจะเป็นพระหอดวงชนหมนกรม-
การไม่, แต่ชอบบอกกับเจ้าเมืองปลัดแต่บอกเอาคนมาตั้งไว้. ฝ่าย
ขวงผู้ใดตั้งตั้งบังคับบัญชาจากกล่าว, ก็ให้การตั้งขวงนั้น, เป็น
พวก ๆ เหล่า ๆ กันอยู่, จะพิจารณาเอาความจริงยาก. แตนตั้งไป
เมื่อนำ, ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขาดดอง ๆ ผู้ซึ่งมีบาร
เห็นใจความชอบ, ไปรับเมืองครองเมืองเป็นปลัดยกกรมการ
ชาวตวน, แต่เจ้าเมืองกรมการจะบอกขอเอาผู้ มีชื่อเป็นทกรมการ
ชาวตวนหวนเมือง } ปากโตฝ่ายเหนือตั้งปวงกต, ถ้าเป็นทผู้รักษา
เมืองสุรัง, ปลัดรองปลัด, เมืองชนมหาดไทยให้มหาดไทยตั้ง. เมือง
ชนกระตาใหม่ให้กระตาใหม่ตั้ง. เมืองชนกรมท่าให้กรมท่าตั้ง. ถ้า
เป็นพลเป็นด่านให้เจ้าพนักงานกรมอาษาเตโชทัยนำตั้ง. ตามตำแหน่ง
เมืองชายชวามหาดไทย, ให้เจ้าพนักงานกรมมหาดไทยตั้ง. }
เมืองชนมหาดไทย, ให้จางวางมหาดไทยตั้ง. }
๐ ทกขราชภูร เมืองชนกระตาใหม่, ให้จางวางกระตาใหม่ตั้ง. }
เมืองชนกรมท่า, ให้จางวางกรมท่าตั้ง. }

ยกบัตร วัง	รองผู้มาตรา นายพทามรัง	ให้เจ้าพนักงานกรมวัง	ตั้ง
ผู้มาตรา			
โกษา คลัง		ให้เจ้าพนักงานกรมท่า	ตั้ง.
นา เงิน		ให้เจ้าพนักงานกรมท่า	ตั้ง.
เมือง แขวง	รองเจ้าเมือง รองแขวง	ให้เจ้าพนักงานกรมเมือง	ตั้ง.
แพ่ง ตุลา	รองแพ่ง รองตุลา	ให้เจ้าพนักงานแพ่ง กระษัตริย์	ตั้ง.
ศักดิ์รองศักดิ์ มตาชกลาง		ให้เจ้าพนักงานกรมศักดิ์กลาง	ชาย ชด.
ตั้งบแต่ให้เรามาหาผู้ตั้ง			ทุกปี.
ตำรวจ เด็มยเร็ว		ให้เจ้าพนักงานกรมพระอาทิตย์	ตั้ง.

ถ้าหัวเมืองชนกระต่าใหม่, ให้กระต่าใหม่มีตรากำกับเจ้าพนักงานผู้ตั้ง.
 ถ้าหัวเมืองชนมหาดไทย, ให้มหาดไทยมีตรากำกับเจ้าพนักงานผู้ตั้ง.
 ถ้าหัวเมืองชนกรมท่า, ให้กรมท่ามีตรากำกับเจ้าพนักงานผู้ตั้ง, ตาม
 อย่างธรรมเนียมแต่ก่อน. ถ้าเจ้าเมืองกรมการจะบอกขอเอาผู้มชอ,
 เป็นทหดวงชนหมนกรมการนั้น, ให้ตั้งตัวผู้ซึ่งจะเป็นทเขามาณกรู-
 เทพฯ ให้เจ้าพนักงานผู้ตั้งพิจารณาอุปนิสัยปัญญากำลังสมควร
 จะเป็นทนั้นได้. ก็ให้เอาปฤษาว่ากตัวตั้งแต่งไปตามตำแหน่ง. ห้าม

ธรรมอันมหาประเสริฐ, เด็ดจอกกณพระที่นั่งบุษบกมาดา, โดย
 อุตราภิมุขดุสิตตามหาประสาธ, พร้อมด้วยหมู่บุษมาตยามนตรีกระวี
 ชาติราชประโรหิตาจารย์. บำเรอหน้าพระบาทศรีตั้งต้นหน้าด้วยคติ
 โถกย, คติธรรมต่างๆ. จึงมีพระราชโองการมาพระบัณฑูร์ผู้ตั้งห
 นาทวารัตเห็นเอถว่าดังว่า, อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวงทำดี
 กันมา. ครั้นปลงศพญาติเป็นศันว่ามีความรดาเสร็จแล้ว, เก็บอัฐิได้
 มื้อห่อผ้าไปไว้, ในกฐินอาหารการเปรียญก็ได้ธรรมมาศันอาศันตั้งฆ,
 แด่บजारพระพุทธรูปมากรพระเจดีย์พระศรีมหาโพธิ, กระทำให้เป็น
 ทรายเกลียดกตฤกษ์แก่พระดังตามเนรแต่ดีปฤษฎายกทั้งปวง, ที่
 ไปทำบุญให้ทานในอารามถึงผู้ทเอาอัฐิไปไว้นั้น, ถ้าเห็นอัฐิแห่ง
 หนึ่งก็ยอมรับเกลียดกตฤกษ์ด้วยเหมือนกัน, กระทำนันทาเป็นประโยชน์
 ไม่. ถ้ารักใคร่จะเอาได้เป็นที่ไหว้ ทัดการบูชา, ก็จะทำเอาไว้ในบ้าน
 ที่เรือนแห่งตน, นี้ดีหาได้ในบ้านในเรือนแห่งตนไม่. เขาไปทิ้งไว้ไม่
 เชื้อเพื่อนำกร, จะคิดทำบุญให้ทานก็หาไม่, แต่จะรู้ว่าเป็นอย่างๆ ไร
 ก็ไม่รู้. ครั้นเมื่อแต่กฐินนี้เรียงรายกระจายอยู่, เป็นที่รังเกลียดกต
 กต, แก่พระดังตามเนรดีปฤษฎายกทั้งปวงดังนี้, จะมีแต่ของ
 บาบกองโทษในเบื้องหน้า. ถึงพระดังตามเนรทั้งปวงก็หาปลงบุญญา
 พิจารณา, เขาเป็นพระกรรมทานได้ไม่, พระดังตามเนร, แด
 ดีปฤษฎายกทั้งปวงมีความรังเกลียดกตฤกษ์มากเท่าใด, กองบาป
 กองโทษก็จะบังเกิดแก่ผู้เก็บอัฐิมาทิ้งไว้มากเช่นเท่านั้น. ฉะนั้นเก็บอัฐิ
 ไปทิ้งไว้ให้กระจัดกระจายเรี่ยรายอยู่ดังนี้, หาได้ชื่อว่าควรระเคา
 รพบิดามารดาบุ๋ยาคายายแห่งตนไม่. ยิ่งพิจารณาแต่ยึดไปก็ยิ่ง

เปรียบดั่งโคธรรวมมาศันอาศันดั่งฆ, แดอุปจารพระพุทธรูปปฏิมากร, พระ
เจดีย์พระศรีมหาโพธิ์เหมือนอย่างแต่ก่อนนั้น. ถ้าผู้ใดไม่ทำตามพระ
ราชกำหนดกฎหมายนี้, จะให้ตั้งโทษแก่ผู้ทำผิด, แดกรมพระนคร-
บาลผู้รั้งกรมการนายบ้านนายอำเภอ, ซึ่งไม่เอาใจได้ระวางว่ากล่าว
นั้นโดยโทษานุโทษ. กฎให้ณวันอังคาร เดือนเจ็ด ขึ้นเจ็ดค่ำ จุฬ-
ศักราช ๓๑๑๗ ปีฉลูศัปตศก. ๖๖

๑ พระราชกำหนดใหม่จับแทนแด ๖๖

ตำหนัก